

حسابداری

میانہ (۲)

چاپ چهارم
ویرایش جدید
مطابق با استاندارد حسابداری ایران

تهیه صورتهای مالی از روی مدارک ناقص

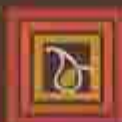
حسابداری سرمایه گذاری در اوراق بهادار

حسابداری شرکتیهای سهامی

حسابداری اوراق قرضه

صورت جریان وجوه نقد

حسن همتی

همتی، حسن ۱۳۲۱

حسابداری میانه (۲) تألیف حسن همتی. - [تهران]: نشر ترمه (۱۳۸۵)

ISBN : ۹۶۴-۷۸۹۳-۱۱-۶

چ ۵۸۰ ص

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. ۵۷۶

۱- اوراق قرضه پرداختی ۲- تشکیل شرکتهای سهامی ۳- حقوق صاحبان سهام.

۴۵۷/۱۰۳۲

HF ۵۶۵۴ / ۹۳-۹

۱۵۶۴۵-۸۴م

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: حسابداری میانه (۲)

تألیف: حسن همتی

ناشر: انتشارات ترمه

نوبت چاپ: چهارم ۱۳۸۵ همراه با تجدید نظر

چاپ و صحافی: رسام

تیراژ: ۳۳۰۰ نسخه

حق چاپ انتشارات محفوظ است.

شابک: ۹۶۴-۷۸۹۳-۱۱-۶

انتشارات ترمه: تهران، خ انقلاب، خ ۱۲ فروردین، پلاک ۲۵

تلفن: ۶۶۹۶۳۳۰۱ تلفکس: ۶۶۴۱۷۳۴۶

مرکز پخش تهران و شهرستان: پخش سینا: خیابان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، خ شهید وحید نظری،

پلاک ۲۵۸ تلفن: ۶۶۴۱۷۸۳ - ۶۶۴۸۱۵۱۴

۱.....	فصل اول: اوراق قرضه پرداختنی
۲.....	اوراق قرضه
۲.....	انواع اوراق قرضه
۵.....	ارزیابی اوراق قرضه
۸.....	انتشار اوراق قرضه
۸.....	حسابداری اوراق قرضه با مبلغ اسمی
۱۰.....	حسابداری اوراق قرضه با کسر
۱۲.....	استهلاک کسر اوراق قرضه
۱۵.....	انتشار اوراق قرضه با صرف
۱۶.....	استهلاک صرف اوراق قرضه
۱۸.....	مقایسه استهلاک صرف یا کسر اوراق قرضه با روش‌های مختلف
۱۹.....	مخارج انتشار اوراق قرضه
۲۲.....	حسابداری اوراق قرضه سریال
۲۸.....	حسابداری بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید
۳۱.....	انتشار اوراق قرضه با امتیاز خرید سهام
۳۴.....	اوراق قرضه قابل تبدیل
۳۵.....	وجوه استهلاکی اوراق قرضه
۳۶.....	پرسش
۳۷.....	پرسش‌های چندگزینه‌ای
۴۳.....	تمرین و مسائل
۵۱.....	فصل دوم: تشکیل شرکتهای سهامی
۵۲.....	تعریف شرکت سهامی
۵۳.....	تفاوت شرکتهای سهامی عام و خاص
۵۴.....	فرایند تشکیل سهامی عام
۵۷.....	انواع سهام
۷۹.....	حسابداری انتشار سهام
۸۹.....	حسابداری صدور سهام با ارزش اسمی
۹۱.....	حسابداری صدور سهام بدون ارزش اسمی
۹۲.....	حسابداری صدور سهام بصورت یکجا
۹۴.....	حسابداری صدور سهام در مقابل اموال و خدمات
۹۷.....	حسابداری هزینه‌های انتشار سهام

۹۸	تغییرات سرمایه
۱۰۳	حسابداری سهام خزانه
۱۱۳	اهدای سهام خزانه
۱۱۴	ارزیابی ابطال سهام خزانه
۱۱۶	ارزیابی مفاهیم مبادله یگانه و دوگانه
۱۱۷	پرسش
۱۱۸	پرسش چندگزینه‌ای
۱۲۸	مسائل

۱۴۱	فصل سوم: حقوق صاحبان سهام
۱۴۲	سود انباشته و سود سهام
۱۴۵	انواع سود سهام
۱۵۹	پاره سهم
۱۶۲	تجزیه سهام
۱۶۵	تخصیص سود انباشته
۱۶۸	اوراق بهادار تقلیل دهنده
۱۷۲	گواهینامه خرید سهام
۱۷۵	اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی با استفاده از حق خرید سهام
۱۷۸	حق تقدم خرید سهام
۱۸۰	نحوه حسابداری حق تقدم خرید سهام در دفاتر سرمایه‌گذار
۱۸۳	اختیار سهام همراه با طرح‌های تشویقی کارکنان
۱۸۴	طرح اختیار خرید سهام بدون تخفیف تشویقی توسط کارکنان
۱۸۶	طرح اختیار خرید سهام با تخفیف تشویقی توسط کارکنان
۱۹۳	حقوق ناشی از افزایش ارزش سهام
۱۹۶	پرسش و پرسش‌های چندگزینه‌ای
۱۹۷	تمرین و مسائل

۲۲۷	فصل چهارم: سود هر سهم
۲۲۸	اهمیت سود هر سهم
۲۲۹	ساختار سرمایه ساده و پیچیده
۲۳۵	سود هر سهم - ساختار پیچیده سرمایه
۲۴۰	اوراق بهادار قابل تبدیل
۲۴۱	سود تقلیل یافته هر سهم، اوراق بهادار قابل تبدیل
۲۴۸	ارائه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم

۲۶۷	پرسش، تمرین، مسأله
۲۷۹	فصل پنجم: سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار
۲۸۰	اهداف سرمایه‌گذاری واحدهای تجاری در سایر شرکتها
۲۸۲	طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار
۲۸۳	دلایل طبقه‌بندی‌های مختلف
۲۸۶	خرید اوراق قرضه
۲۸۸	انواع سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار
۲۸۸	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید
۲۹۳	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد
۲۹۹	اوراق بهادار آماده برای فروش
۳۰۴	تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها
۳۰۶	تغییر طبقه‌بندی از اوراق بهادار قابل داد و ستد به اوراق بهادار آماده برای فروش
۳۰۷	تغییر طبقه‌بندی از آماده برای فروش به سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد
۳۰۷	تغییر طبقه‌بندی از اوراق بهادار نگهداری تا سررسید به اوراق بهادار آماده برای فروش
۳۰۸	تغییر طبقه‌بندی از اوراق بهادار آماده برای فروش به نگهداری تا سررسید
۳۱۷	سرمایه‌گذاری در سهام
۳۲۶	حسابداری سرمایه‌گذاری به روش ارزش ویژه
۳۳۳	تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری
۳۳۸	طبقه‌بندی و افشا
۳۴۱	حسابداری سرمایه‌گذاریها طبق بیانیه‌های استاندارد حسابداری ایران
۳۴۱	انواع سرمایه‌گذاری
۳۴۲	ماهیت و سطح سرمایه‌گذاری
۳۶۰	حسابداری سرمایه‌گذاری بلندمدت
۳۷۰	تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری‌های طبق بیانیه ایران
۳۷۵	حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت
۳۷۵	شرایط انتشار اوراق مشارکت
۳۷۹	سود قطعی و سایر مزایای مربوط به اوراق مشارکت
۳۸۰	فرایند تسهیم سود طرح
۳۸۴	پرسش، تمرین و مسائل
۴۱۵	فصل ششم: صورت جریان وجوه نقد
۴۱۸	موروری بر پیشینه تاریخی
۴۱۹	اهداف صورت جریانهای نقدی

۴۲۱	استفاده‌کنندگان صورت جریانهای نقدی
۴۲۲	طبقه‌بندی اقلام صورت جریانهای وجوه نقد
۴۳۳	مزایای روش مستقیم نسبت به روش غیرمستقیم
۴۷۳	فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و تأمین مالی غیر نقدی
۴۷۷	نحوه گزارشگری قرارداد اجاره بلند مدت در صورت گردش وجوه نقد
۴۸۶	پرسش، تمرین و مسائل
۵۱۱	فصل هفتم: نحوه تهیه و تنظیم صورتهای مالی از روی مدارک ناقص
۵۱۳	محدودیت سیستم حسابداری یکطرفه
۵۱۴	تفاوت بین سیستم ثبت دو طرفه و ثبت یک طرفه
۵۱۴	فرایند تهیه صورتهای مالی از روی مدارک ناقص
۵۳۵	تبدیل سیستم ثبت یکطرفه به سیستم دو طرفه
۵۳۶	تمرین و مسائل
۵۴۹	جدول ارزش فعلی
۵۵۷	برابرهای فارسی اصطلاحات به انگلیسی
۵۶۵	فهرست موضوعی
۵۷۱	منابع

نسخه برای نادان ماندن تا ابد آن است
که شخص به معلوماتی که دارد قناعت کند
(هوبارت)

پیش‌گفتار چاپ چهارم

نقش حساس تغییرات استاندارد حسابداری در سالهای اخیر نیاز جامعه به متون جدید حسابداری در سطح میانی منطبق با قانون تجارت و استاندارد حسابداری ایران سبب گردید تحقیقی دیگر در زمینه دانش حسابداری تقدیم جامعه حسابداران و دانشگاهیان عزیز گردد که کتاب حاضر تلاشی ناچیز در این راستا می‌باشد.

مبانی نظری این تحقیق بر اساس سرفصل‌های مصوب ستاد انقلاب فرهنگی جهت تدریس در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی جهت دانشجویان رشته حسابداری و سایر استفاده‌کنندگانی که به گونه‌ای تمایل دارند دانش علمی و تخصصی و حرفه‌ای خود را گسترش دهند، مطابق با آخرین تغییرات در استانداردهای حسابداری مالی در دنیا، خاصه مقایسه آن با استاندارد حسابداری ایران (بیانیه شماره ۲، ۱۵، ۱۸، ۱۹، ۲۰) تألیف گردیده است.

از ویژگی‌های خاص این تحقیق استفاده از آخرین منابع و مآخذ علمی منتشر شده می‌باشد که سعی شده در ابتدای هر فصل فهرستی جامع از هدفهای آموزشی ارائه گردد تا خواننده از محتوی کل فصل آگاهی حاصل نموده و در تشریح مطالب هر فصل به نحوی گویا و روشن، گام به گام تشریح و مبانی نظری مربوط، به زبانی ساده جهت سهولت درک فهم با مثال‌هایی متعدد جهت تسهیل در یادگیری بهتر بصورت کاربردی در متن مورد توجه قرار گرفته، و در پایان هر فصل جهت افزایش کارایی بهتر و بیشتر استفاده‌کنندگان تمرین و مسائل متنوع پیش‌بینی شده است.

ساختار مباحث این کتاب شامل ۷ فصل می‌باشد. فصل اول: اوراق قرضه پرداختنی، فصل دوم: تشکیل حسابداری شرکتهای سهامی (تأسیس شرکت، انواع سهام، حسابداری سهام خزانه...)، فصل سوم: حقوق صاحبان سهام (توزیع انواع سود سهام «سود سهام نقدی، سود سهام تصفیّه، سود سهامی، تجزیه سهام، پاره سهم»، انواع تقلیل دهنده‌ها: «حسابداری قابل تبدیل و برکناری اوراق بهادار، حسابداری انتشار حق تقدم و

گواهینامه‌ها، حسابداری طرح‌های تشویقی، حسابداری مزایای ناشی از افزایش در ارزش در سهام»، فصل چهارم: سود هر سهم در ساختار ساده و پیچیده سرمایه، فصل پنجم:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار از دیدگاه بیانیه شماره ۱۱۵ (FASB) و بیانیه شماره ۱۵، ۱۹، ۲۰ استاندارد حسابداری مالی ایران، سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت. فصل ششم: صورت جریانهای نقدی از دیدگاه بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری ایران و مقایسه تطبیقی آن با بیانیه شماره ۹۵ (FASB)، فصل هفتم: نحوه تهیه و تنظیم صورتهای مالی از روی مدارک ناقص به تفصیل توصیف شده است، جهت تکمیل مطالب فصول مختلف تحقیق نیز، دارای فهرست موضوعی، واژه‌نامه، جدول ارزش فعلی و آتی و منابع و مآخذ در پایان کتاب می‌باشد.

در خاتمه از مساعدت و همکاری خانم هدی همتی که در طی دوران اجرای این پروژه تحقیقاتی و نمونه‌خوانی و کنترل پیش‌نویس زحمات زیادی را متحمل شده‌اند تشکر و قدردانی می‌شود.

در پایان اسامی اشخاص حقیقی و حقوقی که در این کتاب آمده فقط جنبه مثال دارد، در صورتی که تشابه اسمی مشاهده شود موضوع صرفاً تصادفی است. از مدیران انتشارات ترمه که فرصت انتشار کتاب حاضر را فراهم آورده تشکر و سپاسگزاری خود را اعلام می‌دارم.

با سپاس از استقبال فراوان اساتید، دانشجویان و سایر استفاده‌کنندگان ارجمند چاپ چهارم این کتاب با تغییراتی جدید در مباحث مربوط بر اساس استاندارد حسابداری ایران تدوین شده است. انتظار می‌رود که مورد توجه استادان عزیز دانشگاه و مراکز آموزش عالی و سایر علاقمندان قرار گیرد. جهت برقراری ارتباط موثر و انتقال نظرات، می‌توانید از طریق پست الکترونیک به آدرس hemmati_h433@yshoo.com یا از طریق ناشر مارا مطلع فرمائید، که موجب تشکر خواهد بود.

با تشکر حسن همتی

تابستان ۱۳۸۵

فصل اول

اوراق قرضه پرداختنی

اهداف یادگیری

- ۱- آشنایی با انواع انتشار اوراق قرضه.
- ۲- ارزیابی اوراق قرضه.
- ۳- کاربرد مفهوم ارزش فعلی برای حسابداری اوراق قرضه.
- ۴- حسابداری اوراق قرضه با صرف یا کسر و مستهلک آن.
- ۵- حسابداری انتشار اوراق قرضه بین تاریخهای پرداخت بهره.
- ۶- حسابداری تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی.
- ۷- نحوه گزارش مخارج انتشار در صورتهای مالی و مستهلک نمودن آن کدام است؟
- ۸- حسابداری اوراق قرضه سریال.

اوراق قرضه

شرکتها برای تأمین منابع مالی بلندمدت می‌توانند از طریق صدور اوراق قرضه و فروش آن به صاحبان سرمایه به اهداف خود دسترسی یابند. اوراق قرضه، یک نوع سند رسمی است که به موجب آن شرکت صادرکننده تعهد می‌کند مبلغ معینی را (معادل مبلغ اسمی) در سررسیدی معین به دارنده آن بازپرداخت نماید. به موجب ماده ۵۱ قانون تجارت ایران، شرکتهای سهامی عام، می‌توانند تحت شرایطی خاص که در قانون پیش‌بینی شده، اوراق قرضه را منتشر نمایند.

«ورقه قرضه، ورقه قابل معامله‌ای است که معرف مبلغی وام است با بهره معین که تمامی یا اجزاء آن در موعد یا مواعد معینی باید مسترد گردد^۱. برای ورقه قرضه ممکن است علاوه بر بهره، حقوق دیگری نیز شناخته شود.»

انتشار اوراق قرضه تابع مقررات خاص می‌باشد که در قانون هر کشوری پیش‌بینی شده است. هرگاه انتشار اوراق قرضه در اساسنامه شرکت پیش‌بینی نشده باشد، مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام می‌توانند بنا به پیشنهاد هیأت مدیره، انتشار اوراق قرضه را تصویب و شرایط آن را تعیین کنند. اساسنامه و یا مجمع عمومی به هیأت مدیره شرکت اجازه می‌دهد طی مدتی که بیش از دو سال نمی‌باشد، یک یا چند بار به انتشار اوراق قرضه مبادرت نماید^۲. تصمیم راجع به فروش اوراق قرضه و شرایط صدور و انتشار آن باید همراه با طرح اعلامیه انتشار اوراق قرضه کتباً به مرجع ثبت شرکتها اعلام شود. مرجع مذکور مفاد تصمیم را ثبت و خلاصه آن را همراه با طرح اطلاعیه انتشار اوراق قرضه به هزینه شرکت در روزنامه رسمی آگهی خواهد نمود^۳.

انواع اوراق قرضه

۱- اوراق قرضه با نام^۴. نوعی از اوراق قرضه است که در وجه شخص معینی صادر شده، و به نام خریدار در دفاتر واحد تجاری ثبت می‌شود.

۱. ماده ۵۲ قانون تجارت.

۲. ماده ۵۶ قانون تجارت.

۳. ماده ۵۷ قانون تجارت.

۴. Registered Bonds.

- ۲- اوراق قرضه بی نام^۱. نوعی از اوراق قرضه است که نام خریدار در روی آن درج نشده و بی نام است، انتقال به دیگری بدون مراجعه به واحد تجاری صادرکننده می باشد، معمولاً کوپن بهره ضمیمه اوراق قرضه بی نام می باشد، که در تاریخ پرداخت بهره، کوپن بهره از اوراق قرضه جدا شده، به صادرکننده تسلیم و بهره آن دریافت می گردد.
- ۳- اوراق قرضه تضمین شده^۲. اوراق قرضه ای است، که دارائی های غیرمنقول واحد تجاری در وثیقه آن می باشد. چنانچه واحد تجاری، توانایی پرداخت مبلغ اوراق قرضه در سررسید را نداشته باشد، از طریق فروش دارائی مورد وثیقه، اوراق قرضه بازپرداخت می شود.
- ۴- اوراق قرضه تضمین نشده^۳. این گونه اوراق قرضه تنها به اعتبار واحد تجاری صادرکننده می باشد.
- ۵- اوراق قرضه قابل تبدیل^۴. نوعی از اوراق قرضه است که بر اساس نرخ تبدیل، که از قبل تعیین شده، در تاریخی معین به سهام عادی تبدیل می شود.
- ۶- اوراق قرضه سریال^۵. اوراق قرضه ای که در یک تاریخ معین صادر شده و دارای سررسیدهای مختلف باشد.
- ۷- اوراق قرضه بنجل^۶. اوراق قرضه ای که با ریسک بالا منتشر شده، درجه اعتبار آن از نظر بازپرداخت اصل و بهره بسیار پایین باشد، اوراق قرضه بنجل نامیده می شود. بدیهی است صادرکننده آن باید نرخ بازده بالاتری را برای این گونه اوراق قرضه پیش بینی نموده، تا بتواند آن را در بازار بفروش برساند.
- ۸- اوراق قرضه قابل بازخرید^۷. نوعی از اوراق قرضه است که قبل از تاریخ سررسید، به اختیار صادرکننده بازخرید می شود. بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید تابع شرایط خاص است و در صورت تمایل، مستلزم پرداخت مبلغی بیش از ارزش اسمی اوراق

۱. Bearer Bonds

۲. Secured Bonds

۳. Debenture, Unsecured Bonds

۴. Convertible Bonds

۵. Serial Bonds

۶. Junk Bonds

۷. Callable Bonds

قرضه به دارنده آن می‌باشد، مبلغ پرداختی بیش از ارزش اسمی صرف بازخرید^۱ نامیده می‌شود.

۹- اوراق مشارکت. این نوع اوراق بهادار تا حدودی مشابه اوراق قرضه می‌باشد، دارنده آن به نسبت مبلغ اسمی در سود حاصل از اجرای طرح سهم می‌باشد، معمولاً این نوع اوراق مشارکت بی‌نام بوده، نقل و انتقال به سهولت انجام گرفته و دارنده آن مالک شناخته می‌شود. اوراق مشارکت برای پروژه‌های مشخص منتشر می‌شود. به اوراق مشارکت سود علی‌الحساب به نرخ معینی (نرخ از پیش تعیین شده) پرداخت و در سررسید سود قطعی پس از کسر سودهای علی‌الحساب پرداخت شده، تسویه حساب می‌گردد. اوراق مشارکت فقط به مبلغ اسمی صادر می‌شود و معمولاً دارای کوپن حداقل سود تضمین شده در ضمیمه آن می‌باشد. صادرکننده اوراق مشارکت نتایج عملکرد طرح موضوع اوراق مشارکت را در مقاطعی از زمان باید گزارش نماید.

۱۰- اوراق قرضه بدون بهره^۲. نوعی از اوراق قرضه است که دارندگان آن هیچ بهره‌ای از صادرکننده دریافت نمی‌نمایند. به همین دلیل این نوع اوراق قرضه به قیمتی کمتر از ارزش اسمی فروخته می‌شوند.

۱۱- اوراق قرضه با تخفیف زیاد^۳. نوعی از اوراق قرضه است که کلیه بهره معوق اوراق قرضه در سررسید به خریدار اوراق قرضه پرداخت می‌شود.

۱۲- اوراق قرضه با نرخ متغیر. نرخ بازده این نوع اوراق قرضه ثابت نبوده و به تناسب نرخ بهره بازار در نوسان می‌باشد.

۱۳- اوراق قرضه دولتی. اینگونه اوراق قرضه بلندمدت بوده، گاهی اوقات سررسید آنها به ۳۰ سال نیز می‌رسد. اوراق قرضه مزبور قابل بازخرید بوده، دارای کوپن بهره می‌باشد.

۱۴- اوراق قرضه بانرخ بهره شناور. نوعی از اوراق قرضه است که معمولاً در بازار با قیمت اسمی مبادله شده و این اوراق قرضه متوجه کسانی است که نگران نوسان نرخ بهره می‌باشند، صادر می‌شود.

۱. Call Premium.

۲. Zero Coupon Bonds.

۳. Deep Discount Bonds.

ارزیابی اوراق قرضه

قیمت اوراق قرضه به عوامل متعددی نظیر تاریخ سررسید، نرخ بهره اوراق قرضه، نرخ بهره بازار، اعتبار صادرکننده اوراق قرضه، تضمین شده یا نشده، و بازده مورد انتظار سرمایه گذاری مشابه بستگی دارد. سرمایه گذار در انتخاب سرمایه گذاری در اوراق قرضه، ارزش ورقه بهادار را، با قیمت بازار سرمایه گذارهای مشابه و بازده اوراق بهادار را با بازده مورد انتظار مقایسه نموده، نوعی از سرمایه گذاری انتخاب می شود که بازده آن برای سرمایه گذار مقرون به صرفه باشد، بدیهی است چنانچه نرخ بازده اوراق قرضه با نرخ بازده بازار مساوی باشد، ارزش فعلی جریان های نقدی پیشنهادی حاصل برای اوراق قرضه معادل ارزش اسمی بوده، بدین ترتیب، ارزش بازار اوراق قرضه برابر ارزش اسمی می باشد. اگر نرخ بازده اوراق قرضه (نرخ بهره پیشنهادی) کمتر از نرخ بهره بازار باشد، ارزش فعلی جریان های نقدی پیشنهادی برای اوراق قرضه کمتر از ارزش اسمی بوده، تقاضا برای خرید اوراق قرضه کمتر و در نتیجه صادرکننده مجبور است اوراق قرضه را کمتر از ارزش اسمی در اختیار مشتریان قرار دهد.

چنانچه نرخ بازده اوراق قرضه (نرخ بهره اسمی پیشنهادی) بیش از نرخ بهره مؤثر (نرخ بهره بازار) باشد، در نتیجه ارزش فعلی جریان های نقدی حاصل از اوراق قرضه بیش از مبلغ اسمی بوده، صادرکننده، اوراق قرضه را بیش از ارزش اسمی بفروش می رساند. قیمت اوراق قرضه در بازار به عنوان درصدی از مبلغ اسمی تعیین می گردد، بطور مثال اگر اوراق قرضه با مبلغ اسمی صادر و با نرخ ۹۶ فروخته شود، اوراق قرضه با کسر و در شرایطی اگر با نرخ ۱۰۴ واگذار گردد، اوراق قرضه با صرف بفروش می رسد.

قیمت بازار اوراق قرضه در هر تاریخ از طریق ارزش فعلی مبلغ اسمی اوراق قرضه و نیز ارزش سالواره باقی مانده پرداخت بهره، با نرخ بهره بازار در بدهی مشابه در آن تاریخ اندازه گیری می شود، نحوه تعیین ارزش اوراق قرضه بر مبنای نرخ بهره بازار در مثال زیر تشریح گردیده است.

مثال - شرکت سهامی (الف) اوراق قرضه ده ساله به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ ۱۰ درصد منتشر کرده است. همزمان با انتشار اوراق قرضه نرخ بهره بازار سرمایه گذاری مشابه آن ۱۰ درصد بوده است. بهره اوراق قرضه در دوره ۶ ماهه پرداخت می گردد، قیمت بازار اوراق قرضه با کمک جدول ارزش فعلی به شرح زیر محاسبه می شود:

ارزش فعلی

ارزش فعلی مبلغ اسمی اوراق قرضه قابل پرداخت در ۱۰ سال آتی (سررسید)

$$۳۷۶۸۹۰ \quad (۱۰۰۰۰۰۰ \times ۰/۳۷۶۸۹) *$$

ارزش فعلی سالواره اقساط بهره با نرخ ۵ درصد، شش ماهه طی ۲۰ دوره

$$۶۲۳۱۱۰ \quad (۵۰۰۰۰ \times ۱۲/۴۶۲۲۱) (**)$$

جمع ارزش فعلی اوراق قرضه با نرخ تنزیل ۵ درصد

$$\underline{\underline{۱۰۰۰۰۰۰}}$$

* ارزش فعلی مبلغ آتی یک ریال با نرخ ۵ درصد به مدت ۲۰ دوره

** ارزش فعلی سالواره یک ریال با نرخ ۵ درصد به مدت ۲۰ دوره

نحوه محاسبه ارزش فعلی اوراق قرضه را نیز می توان از طریق رابطه زیر بدست آورد:

ارزش فعلی اوراق قرضه در سررسید + ارزش فعلی پرداختهای اقساطی بهره = ارزش فعلی اوراق قرضه

از آنجا که صادرکننده اوراق قرضه به دارندگان آن مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ ریال در تاریخ سررسید (ده سال آتی) بازخريد و نیز هر شش ماه طی ۲۰ دوره بهره معادل ۵۰۰۰۰ ریال $(\frac{۶}{۱۲} \times ۱۰\% \times ۱۰۰۰۰۰)$ پرداخت می نماید. ارزش فعلی مبالغ بهره به ازاء هر شش ماه و مبلغ پرداختی در سررسید معادل ۱۰۰۰۰۰۰ ریال می باشد، بنابراین ارزش اوراق قرضه معادل یک میلیون ریال است. چنانچه نرخ بهره اسمی اوراق قرضه کمتر از نرخ بهره بازار باشد، ارزش فعلی جریان های نقدی کمتر از مبلغ اسمی اوراق قرضه بوده، در این شرایط خریدار اوراق قرضه تمایل کمتری برای خرید اوراق قرضه نشان داده، بدیهی است در این حالت صادرکننده اوراق قرضه برای فروش ناچار است که کمتر از مبلغ اسمی، اوراق قرضه را عرضه کند، بدین ترتیب با توجه به مفروضات مثال قبل در صورتی که نرخ بهره بازار ۱۲ درصد (۶ درصد هر شش ماه) باشد، قیمت بازار اوراق قرضه از طریق ارزش فعلی مبلغ پرداختی در سررسید و نیز ارزش فعلی سالواره بهره پرداختی ادواری شش ماهه با نرخ بهره بازار به روش زیر محاسبه می شود:

ارزش فعلی

ارزش فعلی مبلغ آتی اوراق قرضه قابل پرداخت در ۱۰ سال آتی (سررسید)

$$۳۱۱۸۰۰ \quad (۱۰۰۰۰۰۰ \times ۰/۳۱۱۸۰ \quad *)$$

ارزش فعلی سالواره اقساط بهره با نرخ ۶٪، شش ماهه طی ۲۰ دوره

$$۵۷۳۴۹۶ \quad (** ۵۰۰۰۰ \times ۱۱/۴۶۹۹۲)$$

۸۸۵۲۹۶

جمع ارزش فعلی اوراق قرضه با نرخ تنزیل ۶ درصد

* ارزش فعلی مبلغ آتی یک ریال با نرخ ۶٪ به مدت ۲۰ دوره

* ارزش فعلی سالواره یک ریال با نرخ ۶٪ به مدت ۲۰ دوره

از آنجا که ارزش فعلی جریان‌های نقدی حاصل برای اوراق قرضه در سررسید و مبلغ بهره پرداختی شش ماهه به مدت ۲۰ دوره معادل ۸۸۵۲۹۶ ریال است، بنابراین اوراق قرضه با کسر فروخته شده، تا خریداران تمایلی برای خرید اوراق قرضه نشان دهند.

چنانچه نرخ بهره بازار کمتر از نرخ بهره اسمی اوراق قرضه باشد، ارزش فعلی جریان‌های نقدی بیش از مبلغ اسمی بوده، در این شرایط، صادرکننده، اوراق قرضه را با صرف (بیش از مبلغ اسمی) عرضه می‌نماید. با توجه به مقروضات مثال قبل اگر نرخ بهره بازار ۸ درصد در سال (۴ درصد هر شش ماه) باشد، نحوه ارزشیابی و قیمت‌گذاری به شرح زیر خواهد بود:

ارزش فعلی

ارزش فعلی مبلغ آتی اوراق قرضه قابل پرداخت در ۱۰ سال آتی (سررسید)

$$۴۵۶۳۹۰ \quad (۱۰۰۰۰۰۰ \times ۰/۴۵۶۳۹ \quad *)$$

ارزش فعلی سالواره اقساط بهره با نرخ ۴ درصد شش ماهه طی ۲۰ دوره

$$۶۷۹۵۱۷ \quad (** ۵۰۰۰۰ \times ۱۳/۵۹۰۳۳)$$

۱۱۳۵۹۰۷

جمع ارزش فعلی اوراق قرضه با نرخ تنزیل ۴٪

* ارزش فعلی یک ریال با نرخ ۴ درصد به مدت ۲۰ دوره شش ماهه

* ارزش فعلی سالواره یک ریال با نرخ ۴ درصد به مدت ۲۰ دوره شش ماهه

انتشار اوراق قرضه

هنگامی که اوراق قرضه توسط صادرکننده بفروش می‌رسد، در تاریخ صدور در دفاتر صادرکننده به عنوان یک بدهی بلندمدت، در بستانکار حساب اوراق قرضه پرداختنی و در دفاتر خریدار، اوراق قرضه معادل مبلغ پرداختی در بدهکار حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (اوراق قرضه) ثبت می‌شود. بدیهی است صادرکننده معمولاً تعهدات اوراق قرضه را به مبلغ اسمی که واحد تجاری باید در سررسید پرداخت نماید، ثبت می‌کند. بدین ترتیب وقتی که اوراق قرضه به مبلغی کمتر یا بیشتر از مبلغ اسمی بفروش می‌رسد، حساب صرف یا کسر اوراق قرضه، معادل تفاوت بین وجوه نقد دریافتی و مبلغ اسمی اوراق قرضه ثبت می‌شود. صرف اوراق قرضه پرداختنی در گزارشگری مالی به مبلغ اسمی اوراق قرضه پرداختنی اضافه شده و کسر اوراق قرضه پرداختنی نیز از مبلغ اسمی آن کسر می‌گردد، این گونه بدهی‌های بلندمدت اساساً بر مبنای ارزش فعلی اندازه‌گیری و گزارش می‌شوند. گرچه ممکن است سرمایه‌گذار نیز اوراق قرضه را به ارزش اسمی با استفاده از حساب صرف یا کسر اوراق قرضه ثبت نماید، اما بطور سنتی، سرمایه‌گذار می‌تواند، سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه را به بهای تمام شده تحصیل، شامل مبلغ پرداختی بابت خرید اوراق قرضه به علاوه هزینه حق العمل کارگزار و هر نوع هزینه در ارتباط با سرمایه‌گذاری در بدهکار این حساب ثبت نماید. اوراق قرضه تحصیل شده در مبادلات غیر نقدی یا خدمات، بر مبنای ارزش متعارف بازار اوراق قرضه ثبت می‌شود، چنانچه ارزش دارائی مبادله شده یا خدمات بوضوح و به نحوی معقول قابل تعیین نباشد. تفاوت بین ارزش اسمی اوراق قرضه و ارزش نقدی آن یا ارزش اموال تحصیل شده به عنوان صرف یا کسر اوراق قرضه شناسایی می‌شود. هنگامی که اوراق قرضه و سایر اوراق بهادار بصورت یک مجموعه تحصیل گردد، بهای تمام شده آن با استفاده از ارزش نسبی بین آنها تخصیص داده می‌شود.

حسابداری اوراق قرضه با مبلغ اسمی

تصمیم راجع به فروش اوراق قرضه، شرایط صدور و انتشار آن باید همراه با طرح اطلاعیه انتشار اوراق قرضه، کتباً به مرجع ثبت شرکتها اعلام شود، مرجع مذکور مفاد تصمیم را ثبت و صدور آن را همراه با طرح اطلاعیه انتشار اوراق قرضه به هزینه شرکت، در روزنامه

رسمی آگهی خواهد داد^۱. در طرح اطلاعیه انتشار اوراق قرضه، ارزش اسمی هر ورقه قرضه، نرخ سود تضمین شده، تاریخ پرداخت سود تضمین شده، تاریخ سررسید اوراق قرضه، شرایط بازخرید، شرایط تبدیل به سهام عادی تعیین و اوراق چاپ شده در اختیار خریداران قرار می‌گیرد. اگر اوراق قرضه با مبلغ اسمی فروخته شود، نشانگر این است که نرخ سود تضمین شده پیشنهادی با نرخ بهره بازار (نرخ بهره مؤثر) یکسان می‌باشد. ثبت انتشار اوراق قرضه و پرداخت سود تضمین شده در تاریخ‌های مشخص از دیدگاه صادرکننده و ثبت تحصیل اوراق قرضه از دیدگاه سرمایه‌گذار و دریافت سود تضمین شده... در مثال زیر تشریح می‌شود:

مثال - شرکت سهامی (الف) در تاریخ اول سال ۱۳۰۱ اقدام به انتشار اوراق قرضه ۵ ساله با نرخ ۸ درصد به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰ ریال نمود، تاریخ پرداخت سود تضمین شده در ۳۱ شهریور و پایان هر سال می‌باشد. ثبت انتشار، پرداخت سود تضمین شده، بازخرید اوراق قرضه در دفاتر صادرکننده و سرمایه‌گذار به شرح زیر ارائه می‌شود:

دفاتر صادرکننده	دفاتر سرمایه‌گذار
● ۸۱/۱/۱	
وجوه نقد ۱۰۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه ۱۰۰۰۰۰
اوراق قرضه پرداختنی ۱۰۰۰۰۰	وجوه نقد ۱۰۰۰۰۰
ثبت انتشار اوراق قرضه با مبلغ اسمی	ثبت تحصیل اوراق قرضه
● ۸۱/۶/۳۱	
هزینه مالی ۴۰۰۰	وجوه نقد ۴۰۰۰
وجوه نقد ۴۰۰۰	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ۴۰۰۰
ثبت بهره شش ماهه: $(1000000 \times 8\% \times \frac{1}{2})$	ثبت دریافت درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری
● ۸۱/۱۲/۲۹	
هزینه مالی ۴۰۰۰	وجوه نقد ۴۰۰۰
وجوه نقد ۴۰۰۰	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ۴۰۰۰

- هزینه بهره شش ماهه تا سررسید اوراق
قرضه به ازاء هر شش ماه توسط صادرکننده پرداخت می‌شود.
- درآمد سرمایه‌گذاری تا سررسید اوراق
قرضه به ازاء هر شش ماه توسط سرمایه‌گذار دریافت می‌شود.

- در تاریخ ۱۳۵/۱۲/۲۹ سررسید اوراق
قرضه مبلغ هزینه بهره پرداخت و اوراق
قرضه بازخرید می‌شود:
- در تاریخ ۱۳۵/۱۲/۲۹ سررسید اوراق
قرضه مبلغ درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری و
اصل مبلغ اسمی اوراق قرضه وصول
می‌شود:

هزینه مالی	۴۰۰۰	وجوه نقد	۴۰۰۰
وجوه نقد	۴۰۰۰	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری	۴۰۰۰
ثبت آخرین بهره شش ماهه		ثبت دریافت آخرین درآمد سرمایه‌گذاری	
اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰۰۰۰	وجوه نقد	۱۰۰۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه	۱۰۰۰۰۰

- اوراق قرضه پرداختنی در پایان هر دوره مالی به
عنوان بدهی بلندمدت در ترازنامه گزارش می‌شود.
- سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه در پایان هر
دوره مالی به عنوان دارایی در سرفصل
سرمایه‌گذاریهای بلندمدت منعکس می‌شود.

حسابداری انتشار اوراق قرضه با کسر

هنگامی که نرخ بهره اسمی پیشنهادی اوراق قرضه کمتر از نرخ بهره بازار باشد، اوراق قرضه با کسر فروخته می‌شود.^۱ در این گونه موارد، اوراق قرضه به مبلغ اسمی در بستانکار حساب اوراق قرضه پرداختنی و تفاوت بین مبلغ دریافتی و مبلغ اسمی در بدهکار حساب کسر اوراق قرضه ثبت می‌گردد. حساب کسر اوراق قرضه پرداختنی بلندمدت به عنوان رقم کاهنده مبلغ اسمی اوراق قرضه پرداختنی در ترازنامه گزارش می‌شود. نحوه

۱. چنانچه نرخ بهره پیشنهادی با نرخ بهره بازار تفاوت داشته باشد هزینه بهره (مالی) و درآمد بهره اوراق قرضه واقعی نخواهد بود، اگر نرخ بهره اسمی اوراق قرضه با نرخ بهره بازار تقریباً برابر باشد، اوراق قرضه با مبلغ اسمی فروخته می‌شود.

ثبت در دفاتر صادرکننده و سرمایه‌گذار در مثال زیر تشریح می‌شود:

مثال - شرکت سهامی (الف) در اول سال ۱۳۸۱ اقدام به انتشار اوراق قرضه به سررسید ۵ سال آتی با نرخ بهره ۸ درصد به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰ ریال نمود. وجوه نقد دریافتی ناشی از فروش اوراق قرضه بالغ بر ۹۲۲۷۸ ریال است. نرخ بهره بازار (نرخ مؤثر) در هنگام انتشار ۱۰ درصد (۵ درصد در شش ماه) و تاریخ پرداخت بهره در ۳۱ شهریور ۲۹ اسفند هر سال می‌باشد. ثبت آن در دفاتر صادرکننده و سرمایه‌گذار به شرح زیر می‌باشد:

• اول سال ۱۳۸۱:

صادرکننده (شرکت الف)	سرمایه‌گذار
وجوه نقد	سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه ۹۲۲۷۸
کسر اوراق قرضه پرداختنی ۷۷۲۲	وجوه نقد ۹۲۲۷۸
اوراق قرضه پرداختنی ۱۰۰۰۰۰۰	
ثبت انتشار اوراق قرضه	ثبت تحصیل اوراق قرضه

• شرکت صادرکننده مبلغ ۹۲۲۷۸ ریال بابت انتشار اوراق قرضه دریافت نموده، در سررسید (پایان ۵ سال) باید معادل مبلغ اسمی اوراق قرضه (۱۰۰۰۰۰۰ ریال) به خریدار پرداخت نماید. حساب کسر اوراق قرضه پرداختنی طی مدت ۵ سال مستهلک شده به هزینه بهره انتقال می‌یابد. نحوه گزارش کسر اوراق قرضه پرداختنی در ترازنامه بعد از انتشار اوراق قرضه به قرار زیر می‌باشد:

بدهی‌های بلندمدت:

اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰۰۰۰۰
کسر می‌شود: کسر اوراق قرضه پرداختنی	<u>۷۷۲۲</u>
ارزش دفتری اوراق قرضه	<u>۹۲۲۷۸</u>

※ هنگامی که اوراق قرضه با کسر انتشار می‌یابد، هزینه واقعی بهره بیش از مبلغ پرداختی بهره بر مبنای مبلغ اسمی اوراق قرضه می‌باشد. حساب کسر اوراق قرضه در طول مدت اوراق قرضه مستهلک و به هزینه بهره اضافه می‌شود.

• استهلاک کسر اوراق قرضه پرداختنی

از آنجا که صادرکننده اوراق قرضه باید در سررسید معادل مبلغ اسمی اوراق قرضه را به خریدار پرداخت نماید، هرگونه کسر اوراق قرضه در زمان صدور، در طول مدت اوراق قرضه بر اساس روش پذیرفته شده، مستهلاک می شود و به موازات استهلاک کسر اوراق قرضه، ارزش دفتری اوراق قرضه افزایش می یابد تا مبلغ آن در سررسید (بازخرید اوراق قرضه) برابر مبلغ اسمی گردد.

• روشهای تخصیص (استهلاک) صرف یا کسر اوراق قرضه برای واحد تجاری صادرکننده به شرح زیر است:

۱. روش خط مستقیم
۲. روش نرخ بهره مؤثر

• استهلاک به روش خط مستقیم. طبق این روش، مبلغ کسر اوراق قرضه بر مبنای تعداد دوره های پرداخت بهره به اقساط مساوی تا سررسید به هزینه بهره تخصیص داده می شود. (مبلغ کسر اوراق قرضه بخش بر تعداد دوره های پرداخت بهره). با استفاده از اطلاعات ارائه شده در مثال شرکت (الف) مبلغ پرداخت بهره و تخصیص کسر اوراق قرضه در دوره های مختلف به شرح زیر است:

• پایان شهریور ماه:

صادرکننده (شرکت الف)		سرمایه گذار	
هزینه بهره	۴۷۷۲	وجوه نقد	۴۰۰۰
وجوه نقد	۴۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۷۷۲
کسر اوراق قرضه	۷۷۲	درآمد سرمایه گذاری	۴۷۷۲
ثبت پرداخت بهره:		ثبت دریافت بهره:	
$\boxed{1000000 \times \frac{6}{12} \times \frac{6}{12} = 4000}$		$\boxed{1000000 - 92278 = 7722}$	
تعداد دوره های پرداخت بهره	$\boxed{10}$	$\boxed{7722 \div 10 = 772}$	
مبلغ استهلاک کسر	$\boxed{7722 \div 10 = 772}$		

● پایان اسفند ماه:

هزینه بهره	۴۷۷۲	وجوه نقد	۴۰۰۰
وجوه نقد	۴۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۷۷۲
کسر اوراق قرضه	۷۷۲	درآمد سرمایه گذاری	۴۷۷۲

* در مواردی اگر مبلغ بهره (سود تضمین شده) بجای پایان دوره مالی در اول هر دوره پرداخت شود، طبق اصل تطابق هزینه با درآمد، در پایان هر دوره مالی، هزینه بهره (سود تضمین شده) شناسایی و در دفاتر ثبت می شود:

● پایان اسفند ماه:

هزینه بهره	۴۷۷۲	بهره دریافتنی	۴۰۰۰
بهره پرداختنی	۴۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۷۷۲
کسر اوراق قرضه	۷۷۲	درآمد سرمایه گذاری	۴۷۷۲

* ثبت آخرین پرداخت بهره و بازخرید اوراق قرضه در سررسید به قرار زیر می باشد:

هزینه بهره	۴۷۷۲	وجوه نقد	۴۰۰۰
وجوه نقد	۴۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۷۷۲
کسر اوراق قرضه	۷۷۲	درآمد سرمایه گذاری	۴۷۷۲

اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰۰۰۰	وجوه نقد	۱۰۰۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۰۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۱۰۰۰۰۰

ثبت بازخرید اوراق قرضه در سررسید

استهلاک کسر به روش نرخ بهره مؤثر

طبق این روش، تخصیص کسر اوراق قرضه (استهلاک) در هر دوره پرداخت از طریق مابه التفاوت حاصل ضرب ارزش دفتری بدهی مربوط به اوراق قرضه در نرخ بهره مؤثر (نرخ بهره بازار) و مبلغ پرداختی بهره بر مبنای مبلغ اسمی اوراق قرضه تعیین می شود:

مدت به سال $\times$ نرخ بهره مؤثر $\times$ خالص ارزش دفتری اوراق قرضه = هزینه بهره ☒

مبلغ پرداختی بهره - هزینه بهره = استهلاک کسر اوراق قرضه ☒

بر اساس اطلاعات ارائه شده در مثال شرکت (الف)، هنگامی که شرکت اقدام به انتشار اوراق قرضه می نماید، نرخ بهره بازار معادل ده درصد بوده که نحوه محاسبه هزینه بهره و مستهلک نمودن کسر اوراق قرضه و ثبت آن در دفاتر صادرکننده و سرمایه گذار به قرار زیر می باشد:

پایان شهریور ماه:

صادرکننده (شرکت الف)		سرمایه گذار	
هزینه بهره	۴۶۱۴	وجوه نقد	۴۰۰۰
وجوه نقد	۴۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه ۶۱۴	
کسر اوراق قرضه	۶۱۴	درآمد سرمایه گذاری	۴۶۱۴
هزینه بهره	$\boxed{92278 \times \frac{10}{100} \times \frac{6}{12} = 4614}$		$\boxed{92278 \times \frac{10}{100} \times \frac{6}{12} = 4614}$
مبلغ پرداختی بهره	$\boxed{100000 \times \frac{8}{100} \times \frac{6}{12} = 4000}$		$\boxed{4614 - 4000 = 614}$ استهلاک کسر
استهلاک کسر اوراق قرضه ۶۱۴	$\boxed{4614 - 4000 = 614}$		
مانده کسر مستهلک نشده	$\boxed{7722 - 614 = 7108}$		
ارزش دفتری	$\boxed{100000 - 7108 = 92892}$		

● ثبت هزینه بهره (سود تضمین شده) در دفاتر صادرکننده اوراق قرضه و سرمایه گذار در

پایان اسفند ماه به شرح زیر است:

هزینه بهره	۴۶۴۵	وجوه نقد	۴۰۰۰
وجوه نقد	۴۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه ۶۴۵	
کسر اوراق قرضه	۶۴۵	درآمد سرمایه گذاری	۴۶۴۵
هزینه بهره	$\boxed{92892 \times \frac{10}{100} \times \frac{6}{12} = 4645}$		
استهلاک کسر	$\boxed{4645 - 4000 = 645}$		
مانده کسر مستهلک نشده	$\boxed{7108 - 645 = 6463}$		
ارزش دفتری	$\boxed{100000 - 6463 = 93537}$		

* یادآوری می‌شود که استهلاک کسر اوراق قرضه، دارای اثر افزایشی بر نرخ بهره مؤثر در طول مدت اوراق قرضه از ۸ درصد نرخ تعیین شده اوراق قرضه فروخته شده جهت نیل به بازدهای مساوی ۱۰ درصد تا سررسید تأمین می‌کند. در طول مدت اوراق قرضه، کسر اوراق قرضه به مبلغ ۷۷۲۲ ریال به هزینه بهره در دفاتر صادرکننده تخصیص می‌یابد (در دفاتر سرمایه‌گذار مبلغ کسر به درآمد سرمایه‌گذاری اضافه می‌شود).

انتشار اوراق قرضه با صرف

هنگامی که اوراق قرضه بیش از مبلغ اسمی فروخته می‌شود، مبلغ دریافتی بیش از ارزش اسمی بوده و نرخ بهره مؤثر کمتر از نرخ بهره پیشنهادی اوراق قرضه می‌باشد، انتشار اوراق قرضه با صرف، در دفاتر صادرکننده، به مبلغ اسمی در بستانکار حساب اوراق قرضه پرداختنی، و تفاوت بین مبلغ دریافتی با مبلغ اسمی در بستانکار حساب صرف اوراق قرضه پرداختنی ثبت می‌گردد. بدیهی است، شناسایی هزینه بهره واقعی زمانی که اوراق قرضه با صرف منتشر می‌شود، کمتر از مبلغ پرداختی بهره بر مبنای مبلغ اسمی اوراق قرضه می‌باشد. حساب صرف اوراق قرضه به عنوان کاهنده هزینه بهره در طول مدت اوراق قرضه مستهلاک می‌شود. صرف اوراق قرضه به عنوان یک بدهی به مبلغ اسمی اوراق قرضه پرداختنی در ترازنامه، برای تعیین ارزش دفتری اوراق قرضه به آن اضافه می‌شود، به موازات استهلاک صرف اوراق قرضه، ارزش دفتری اوراق قرضه کاهش یافته، تا مبلغ آن در سررسید (بازخرید اوراق قرضه) برابر مبلغ اسمی گردد.

* در دفاتر سرمایه‌گذار، کل مبلغ پرداختی بابت خرید اوراق قرضه (شامل حق العمل کارگزار...)، در بدعکار حساب سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه ثبت می‌گردد. نحوه ثبت در دفاتر صادرکننده و سرمایه‌گذار در مثال زیر تشریح می‌گردد:

مثال - شرکت (ب) در اول سال ۱۳۸۱ اقدام به انتشار اوراق قرضه ۶ ساله با نرخ بهره ۶ درصد با مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰ ریال نمود. وجوه نقد دریافتی بابت فروش اوراق قرضه بالغ بر ۱۰۵۱۴۰ ریال است. تاریخ پرداخت بهره شش ماهه در ۳۱ شهریور و ۲۹ اسفند ماه هر سال می‌باشد. نرخ بهره بازار ۵ درصد. ثبت در دفاتر صادرکننده و سرمایه‌گذار در اول سال ۱۳۸۱ به شرح زیر است:

صادرکننده (شرکت ب)		سرمایه گذار	
وجوه نقد	۱۰۵۱۴۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۱۰۵۱۴۰
اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰۰۰۰	وجوه نقد	۱۰۵۱۴۰
صرف اوراق قرضه	۵۱۴۰		
ثبت انتشار اوراق قرضه		ثبت تحصیل اوراق قرضه	

حساب صرف اوراق قرضه طی مدت ۶ سال مستهک می شود نحوه گزارش صرف اوراق قرضه پرداختنی در ترازنامه بعد از انتشار به قرار زیر می باشد:

بدهی های بلندمدت:

اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰۰۰۰
اضافه می شود: صرف اوراق قرضه پرداختنی	<u>۵۱۴۰</u>
ارزش دفتری اوراق قرضه	<u>۱۰۵۱۴۰</u>

استهلاک صرف اوراق قرضه پرداختنی به روش خط مستقیم. در این روش صرف اوراق قرضه در طول مدت اوراق قرضه تا سررسید به اقساط مساوی مستهک می شود. با استفاده از مفروضات مثال شرکت (ب) مبلغ تخصیص (استهلاک) صرف اوراق قرضه همزمان با پرداخت بهره بدهکار می شود. (هزینه بهره طبق این روش کمتر از مبلغ پرداختی ادواری بهره می باشد). از آنجا که مبلغ اسمی اوراق قرضه در مثال شرکت (ب) بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ ریال و نرخ بهره تعیین شده (کوپن) ۶ درصد و نرخ بهره بازار ۵ درصد، مدت سررسید ۶ سال (۱۲ دوره) و مانده صرف اوراق قرضه ۵۱۴۰ ریال بوده است، نحوه مستهک نمودن صرف اوراق قرضه در تاریخهای پرداخت بهره و ثبت آن در دفاتر صادرکننده و سرمایه گذار در تاریخ ۳۱ شهریور ماه به شرح زیر خواهد بود:

صادرکننده شرکت (ب)		سرمایه گذار	
هزینه بهره	۲۵۷۲	وجوه نقد	۳۰۰۰
صرف اوراق قرضه	۴۲۸	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۴۲۸
وجوه نقد	۳۰۰۰	درآمد سرمایه گذاری	۲۵۷۲
استهلاک صرف $\square 5140 \div 12 = 428$			
هزینه بهره $\square 3000 - 428 = 2572$			

- ثبت هزینه بهره (سود تضمین شده) در دفاتر صادرکننده و سرمایه گذار در پایان اسفند ماه به شرح زیر خواهد بود:

هزینه بهره	۲۵۷۲	وجوه نقد	۳۰۰۰
صرف اوراق قرضه	۴۲۸	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۴۲۸
وجوه نقد	۳۰۰۰	درآمد سرمایه گذاری	۲۵۷۲

طبق این روش هزینه بهره در کلیه دوره های پرداخت مساوی بوده و صرف اوراق قرضه بطور مساوی تا سررسید (بازخرید اوراق قرضه) کاملاً مستهلک می شود و مانده صرف اوراق قرضه در پایان هر دوره مالی به مبلغ اسمی اوراق قرضه اضافه شده، تا ارزش دفتری اوراق قرضه بدست آید. بدیهی است، مانده حساب صرف اوراق قرضه بعد از پرداخت آخرین مبلغ بهره معادل صفر بوده، و بدهی مربوط به اوراق قرضه پرداختنی معادل ارزش اسمی آن در سررسید پرداخت اوراق قرضه خواهد بود.

استهلاک صرف اوراق قرضه به روش نرخ بهره مؤثر. در این روش، تخصیص (استهلاک) صرف اوراق قرضه، در هر دوره پرداخت، از طریق مابه التفاوت حاصل ضرب ارزش دفتری بدهی مربوط به اوراق قرضه، در نرخ بهره مؤثر (نرخ بهره بازار) و مبلغ پرداختنی بهره تعیین می شود:

مدت به سال $\times$ نرخ بهره مؤثر $\times$ خالص ارزش دفتری اوراق قرضه = هزینه بهره ادواری ☒

هزینه بهره ادواری - مبلغ پرداختنی بهره = استهلاک صرف اوراق قرضه ☒

با استفاده از مثال شرکت (ب) مبلغ تخصیص (استهلاک) صرف اوراق قرضه به روش نرخ بهره مؤثر (نرخ بهره بازار) در تاریخهای پرداخت بهره در دفاتر صادرکننده و سرمایه گذار به قرار زیر خواهد بود:

پایان شهریور ماه:

سرمایه گذار		صادرکننده شرکت (ب)	
هزینه بهره	۲۶۲۸	وجوه نقد	۳۰۰۰
صرف اوراق قرضه	۳۷۲	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۳۷۲
وجوه نقد	۳۰۰۰	درآمد سرمایه گذاری	۲۶۲۸
$\checkmark ۱۰۰۰۰۰ \times \%۶ \times \frac{۶}{۱۲} = ۳۰۰۰$ مبلغ پرداختی بهره			
$\checkmark ۱۰۵۱۴۰ \times \%۵ \times \frac{۶}{۱۲} = ۲۶۲۸$ هزینه بهره			
$\checkmark ۳۰۰۰ - ۲۶۲۸ = ۳۷۲$ استهلاک صرف			
$\checkmark ۵۱۴۰ - ۳۷۲ = ۴۷۶۸$ مانده صرف مستهلک نشده			
ارزش دفتری اوراق قرضه:			
$\checkmark ۱۰۰۰۰۰ + ۴۷۶۸ = ۱۰۴۷۶۸$			

پایان اسفند ماه:

هزینه بهره	۲۶۱۹	وجوه نقد	۳۰۰۰
صرف اوراق قرضه	۳۸۱	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۳۸۱
وجوه نقد	۳۰۰۰	درآمد سرمایه گذاری	۲۶۱۹
$\checkmark ۱۰۴۷۶۸ \times \%۵ \times \frac{۶}{۱۲} = ۲۶۱۹$ هزینه بهره			
$\checkmark ۳۰۰۰ - ۲۶۱۹ = ۳۸۱$ استهلاک صرف			
ارزش دفتری اوراق قرضه:			
$\checkmark ۱۰۴۷۶۸ - ۳۸۱ = ۱۰۴۳۸۷$			

* در روش نرخ بهره مؤثر، استهلاک صرف و هزینه بهره اوراق قرضه در دفاتر صادرکننده متفاوت بوده، بدیهی است درآمد شناسایی شده ادواری در دفاتر سرمایه گذار نسبت به دوره های مالی قبل سیر نزولی دارد.

مقایسه استهلاک صرف یا کسر اوراق قرضه

گرچه بیانیه شماره ۲۱ استاندارد حسابداری (APB) استفاده از روش نرخ بهره مؤثر را برای تعیین بهره (در دفاتر صادرکننده، سرمایه گذار) تأکید نموده، اما اگر تفاوت نتایج

تحصیل شده به روش مستقیم در مقایسه با روش نرخ بهره مؤثر قابل اهمیت نباشد، می توان از روش مستقیم برای تخصیص صرف یا کسر اوراق قرضه برای تعیین مبالغ بهره استفاده نمود. خلاصه روابط نتایج تحصیل شده دو روش در جدول زیر نشان داده شده است:

روش مستقیم			روش نرخ بهره مؤثر		
انتشار اوراق قرضه یا:	نرخ بهره مؤثر	ارزش دفتری	بهره	استهلاک	مبلغ بهره
(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)	(۶)
×	=		±	=	
ثابت	افزایش	افزایش	ثابت	ثابت	ثابت
۱- کسر	کاهش	کاهش	ثابت	ثابت	ثابت

مخارج انتشار اوراق قرضه

انتشار اوراق قرضه معمولاً مستلزم مخارجی از قبیل خدمات قانونی، آگهی، مالیات و چاپ اوراق بر روی کاغذ مخصوص برای صادرکننده می باشد، بطور سستی این نوع مخارج به عنوان مخارج انتقالی به دوره آتی^۱ طبقه بندی و در طول مدت اوراق قرضه صادر شده، به هزینه مستهلک می شود. برخی از حسابداران این نوع هزینه ها را حسب مورد با صرف اوراق قرضه تهاتر (کسر) یا به کسر ناشی از انتشار اوراق قرضه اضافه می کنند. هیأت تدوین استانداردهای حسابداری (APB#21) گزارش این نوع هزینه ها را در ترازنامه به عنوان مخارج انتقالی به دوره آتی توصیه نموده است.

مثال - شرکت سهامی (الف) در اول سال ۱۳۸۱ اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال به سررسید ۵ سال آتی با نرخ بهره ۸ درصد منتشر نمود. در تاریخ صدور اوراق قرضه مبلغ ۶۰۰۰۰ ریال بابت هزینه انتشار پرداخت گردید. تاریخ پرداخت بهره شش ماهه، پایان شهریور و اسفند ماه هر سال می باشد. ثبت انتشار در دفاتر صادرکننده و نحوه مستهلک نمودن هزینه های انتشار به قرار زیر می باشد:

● اول سال ۱۳۸۱:

۱۰۰۰۰۰۰	وجوه نقد
۱۰۰۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
	ثبت بابت انتشار اوراق قرضه
۶۰۰۰۰	مخارج انتقالی به دوره آتی
۶۰۰۰۰	وجوه نقد
	ثبت بابت هزینه‌های انتشار اوراق قرضه

● پایان شهریور ماه:

۴۰۰۰۰	هزینه بهره
۴۰۰۰۰	وجوه نقد $(1000000 \times 8\% \times \frac{6}{12})$
	ثبت بابت پرداخت کوپن بهره شش ماهه اول

● پایان اسفند ماه:

۴۰۰۰۰	هزینه بهره
۴۰۰۰۰	وجوه نقد
	ثبت بابت پرداخت بهره شش ماهه دوم
۱۲۰۰۰	هزینه انتشار
۱۲۰۰۰	مخارج انتقالی به دوره آتی
	ثبت بابت استهلاك سالانه مخارج انتقالی به دوره آتی $(60000 \div 5)$

بدیهی است، پرداخت بهره ادواری تا تاریخ بازخرید اوراق قرضه (سررسید) در پایان هر شش ماه صورت گرفته و در پایان هر سال مخارج انتقالی به دوره آتی به روش خط مستقیم در طول مدت اوراق قرضه به هزینه انتشار مستهلک می‌شود.

حسابداری انتشار اوراق قرضه در فاصله تاریخهای پرداخت بهره

اگر اوراق قرضه بین تاریخهای پرداخت بهره صادر شود، ضرورت دارد که، بهره تحقق یافته معوق مربوط بین تاریخ آخرین پرداخت بهره و تاریخ مبادله، شناسایی و ثبت شود. خریدار اوراق قرضه، مبلغ بهره معوق را بانضمام بهای خرید به فروشنده پرداخت نموده،

و سپس مبلغ بهره معوق بعلاوه بهره تحقق یافته بین تاریخ خرید تا پرداخت بهره، را به صورت یکجا دریافت می نماید، برای مثال، اگر اوراق قرضه با مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰ ریال با نرخ بهره ۸ درصد به سررسید ۵ سال آتی در اول خردادماه فروخته شود، و تاریخهای پرداخت بهره شش ماهه در اول فروردین و پایان شهریور ماه باشد، از آنجا که اوراق قرضه در اول خردادماه منتشر شده، در نتیجه ۲ ماه بهره تا هنگام انتشار به اوراق قرضه تعلق گرفته است. در تاریخ ۳۱ شهریور همان سال گرچه اوراق قرضه عملاً در مدت ۴ ماه در تملک دارندگان آن بوده است، شرکت صادرکننده اوراق قرضه باید کوپن بهره شش ماهه را پرداخت نماید، در این گونه شرایط، شرکت صادرکننده، مبلغ ۲ ماه بهره را از تاریخ انتشار اوراق قرضه به انضمام مبلغ اسمی آن از خریدار دریافت می نماید، که ثبت حسابداری آن به قرار زیر خواهد بود:

● اول خرداد ماه سال ۱۳۰۱:

۱۰۱۳۳۳	وجوه نقد
۱۰۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۱۳۳۳	بهره پرداختنی $(100000 \times 8\% \times \frac{2}{12})$

● پایان شهریور ماه سال ۱۳۰۱:

۲۶۶۷	هزینه بهره
۱۳۳۳	بهره پرداختنی
۴۰۰۰	وجوه نقد $(100000 \times 8\% \times \frac{6}{12})$
	ثبت پرداخت کوپن بهره شش ماهه

* شایان ذکر است که تخصیص (استهلاک) صرف یا کسر اوراق قرضه بر مبنای طول دوره ای که اوراق قرضه منتشر شده، به هزینه بهره تعدیل می شود.

● ثبت در دفاتر سرمایه گذار در اول خرداد ماه به شرح زیر است:

۱۰۰۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه
۱۳۳۳	بهره دریافتی
۱۰۱۳۳۳	وجوه نقد

● ثبت در پایان شهریور ماه در دفاتر سرمایه گذار:

۴۰۰۰	وجوه نقد
۱۳۳۳	بهره دریافتی
۲۶۶۷	درآمد سرمایه گذاری

حسابداری اوراق قرضه سریال

اوراق قرضه سریال، اوراق بهاداری است که در یک تاریخ معین صادر شده و دارای سررسیدهای متوالی می باشد، به عبارت دیگر: هنگامی که برای بازپرداخت اصل مبلغ در زمان انتشار راهکاری به صورت اقساطی (متوالی) پیش بینی شود، اوراق قرضه سریال (ترتیبی) نامیده می شود، بدین ترتیب در تاریخهای سررسید بهره، علاوه بر پرداخت ادواری بهره، بخش مشخصی از مبلغ اسمی نیز بازپرداخت می گردد. مزایای اوراق قرضه سریال برای صادرکننده به قرار زیر می باشد:

۱- هزینه های کمتر برای ابطال اوراق قرضه.

۲- نیاز کمتر به وجوه سپرده ثابت (وجوه استهلاکی)

۳- افزایش قابلیت داد و ستد

۴- ریسک کمتر در مورد صدور اوراق قرضه سریال

● نحوه محاسبه ارزش فعلی (بهای فروش) اوراق قرضه سریال (ترتیبی) از طریق رابطه زیر بدست می آید:

ارزش فعلی اوراق قرضه سریال (بهای فروش) برابر است با :

$$\left[\begin{array}{c} \text{ارزش فعلی مبلغ اسمی اوراق} \\ \text{قرضه در سررسیدهای مختلف} \end{array} \right] + \left[\begin{array}{c} \text{ارزش فعلی پرداخت} \\ \text{ادواری بهره} \end{array} \right]$$

تعیین قیمت اوراق قرضه بستگی به نحوه انتشار آن دارد، چنانچه اوراق قرضه به صورت مجزا از هم فروخته شود، نرخ بازده هر یک قابل تعیین بوده، و اگر به صورت مجموعه فروخته شود، بر اساس میانگین نرخ بازده، و در غیر اینصورت، قیمت اوراق قرضه سریال از طریق جمع ارزش فعلی بر اساس نرخ تقریبی بازده قابل اندازه گیری می باشد. دوروش

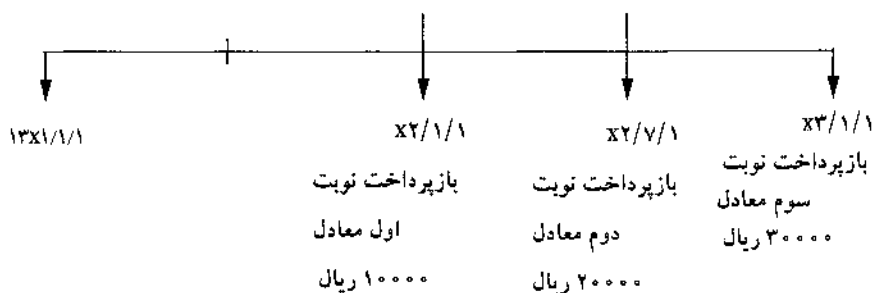
برای حسابداری اوراق قرضه سریال وجود دارد:

(۱) روش بهره. اگر نرخ بازده برای هر انتشار معین باشد، بر اساس بازده معین، در غیر اینصورت، بر اساس نرخ میانگین بازده بهره شناسائی می‌شود.

(۲) روش خط مستقیم. یک مبلغ مساوی صرف یا کسر در هر دوره گزارشگری برای هر یک از اوراق منتشر شده بطور مجزا تخصیص می‌یابد، سپس مجموع مبالغ هر انتشار در هر دوره گزارشگری به عنوان مجموع استهلاک اوراق قرضه منتشر شده آن دوره بطور جداگانه در دفاتر منعکس می‌شود.

مثال - شرکت سهامی (الف) در اول سال ۱۳×۱ اوراق قرضه ۷% در سال $(۳/۵)\%$ در شش ماه) با تاریخهای پرداخت ادواری شش ماهه و نرخ بازده (بهره بازار) ۵% در سال $(۲/۵)\%$ شش ماهه) با تاریخ سررسیدهای مختلف به شرح زیر فروخته شد:

- نوبت اول. در پایان ۱۲ ماه ۱۰۰۰۰ ریال (مبلغ ۵۰۰۰ ریال اوراق قرضه سریال نوبت سوم در تاریخ ۲۹ اسفند ۱۳×۱ به مبلغ ۵۱۰۰ ریال ابطال گردید).
- نوبت دوم. در پایان ۱۸ ماه مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال.
- نوبت سوم. در پایان ۲۴ ماه مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال.

نحوه محاسبه ارزش فعلی (بهای فروش) در جدول زیر نشان داده شده است:

بهای اوراق قرضه	صرف اوراق قرضه
نوبت اول (سررسید ۱۲ ماه بعد از انتشار - ۲ دوره پرداخت بهره):	
ارزش فعلی ۱۰۰۰۰ ریال اصل مبلغ با نرخ ۲/۵٪ در سررسید، ۱۲	
ماه بعد از انتشار (۱۰۰۰۰ × ۰/۹۵۱۸۱)	۹۵۱۸
ارزش فعلی پرداخت اقساط بهره شش ماهه با نرخ ۲/۵ درصد	
در دو دوره شش ماهه (۱/۹۲۷۴۲ × ۳۵۰*)	۶۷۵
<u>۱۰۱۹۳</u>	<u>۱۹۳</u>
نوبت دوم (سررسید ۱۸ ماه بعد از انتشار، ۳ دوره پرداخت بهره):	
ارزش فعلی ۲۰۰۰۰ ریال اصل مبلغ با نرخ ۲/۵٪ در سررسید،	
۱۸ ماه بعد از اوراق قرضه سریال (۲۰۰۰۰ × ۰/۹۲۸۶۰)	۱۸۵۷۲
ارزش فعلی پرداخت اقساط بهره شش ماهه با نرخ ۲/۵ درصد، در سه	
دوره بعد از اوراق قرضه سریال (۲/۸۵۶۰۲ × ۷۰۰*)	۱۹۹۹
<u>۲۰۵۷۱</u>	<u>۵۷۱</u>
نوبت سوم (سررسید ۲۴ ماه بعد از انتشار، ۴ دوره پرداخت بهره):	
ارزش فعلی ۳۰۰۰۰ اصل مبلغ با نرخ بازده ۲/۵٪ در سررسید	
نوبت سوم (۳۰۰۰۰ × ۰/۹۰۵۹۵)	۲۷۱۷۹
ارزش فعلی پرداخت اقساط بهره شش ماهه با نرخ ۲/۵٪ در چهار	
دوره نوبت سوم (۳/۷۶۱۹۷ × ۱۰۵۰***)	۳۹۵۰
<u>۳۱۱۲۹</u>	<u>۱۱۲۹</u>
<u>۶۱۸۹۳</u>	<u>۱۸۹۳</u>
جمع مبالغ تمامی نوبت ها (۱۰۱۹۳+۲۰۵۷۱+۳۱۱۲۹)	

۱- جدول ارزش فعلی ۲- جدول ارزش فعلی اقساط

- * بهره پرداخت اصل مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال در نوبت اول
☒ $۱۰۰۰۰ \times \frac{۳}{۵} = ۳۵۰$
- ** بهره پرداخت اصل مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال در نوبت دوم
☒ $۲۰۰۰۰ \times \frac{۳}{۵} = ۷۰۰$
- *** بهره پرداخت اصل مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال در نوبت سوم
☒ $۳۰۰۰۰ \times \frac{۳}{۵} = ۱۰۵۰$

- بهای فروش اوراق قرضه سریال برای هر نوبت انتشار بطور جداگانه از طریق رابطه زیر بدست می آید:

$$\begin{aligned}
 & \text{بهای فروش (ارزش فعلی) اوراق قرضه در نوبتهای مختلف} \\
 & \left[\begin{array}{l} \text{ارزش فعلی اصل مبلغ اوراق} \\ \text{قرضه پرداختنی سری اول} \end{array} \right] + \left[\begin{array}{l} \text{ارزش فعلی ادواری بهره پرداختنی} \\ \text{اوراق قرضه تعداد دوره سری اول} \end{array} \right] - \\
 & \left[\begin{array}{l} \text{ارزش فعلی اصل مبلغ اوراق} \\ \text{قرضه پرداختنی سری دوم} \end{array} \right] + \left[\begin{array}{l} \text{ارزش فعلی ادواری بهره پرداختنی} \\ \text{اوراق قرضه تعداد دوره سری دوم} \end{array} \right] + \\
 & \left[\begin{array}{l} \text{ارزش فعلی اصل مبلغ اوراق} \\ \text{قرضه پرداختنی سری } n \text{ ام} \end{array} \right] + \left[\begin{array}{l} \text{ارزش فعلی ادواری بهره پرداختنی} \\ \text{اوراق قرضه سری } n \text{ ام} \end{array} \right]
 \end{aligned}$$

- ثبت فروش اوراق قرضه در اول سال ۱۳۸۱ به قرار زیر می باشد:

۶۱۸۹۳	وجه نقد
۶۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۱۸۹۳	صرف اوراق قرضه

- استهلاك صرف اوراق قرضه به روش خط مستقیم. مبلغ صرف اوراق قرضه بالغ بر ۱۸۹۳ ریال را می توان به روش بهره مؤثر یا مستقیم مستهلك نمود.

روش استهلاك صرف اوراق قرضه تخصيص یافته به تعداد دوره‌هایی که در هر نوبت بازپرداخت به روش خط مستقیم محاسبه شده در جدول زیر نشان داده شده است:

نوبت اوراق قرضه سرپال منتشر شده	مجموع صرفی که باید مستهلك شود	در پايان ۶ ماه	در پايان ۱۲ ماه	در پايان ۱۸ ماه	در پايان ۲۴ ماه
اول	۱۹۳	۹۶	۹۷		
دوم	۵۷۱	۱۹۰	۱۹۰	۱۹۱	
سوم	۱۱۲۹	۲۸۲	۲۸۲	۲۸۲	۲۸۳
جمع	۱۸۹۳	۵۶۸	۵۶۹	۴۷۳	۲۸۳

- ثبت پرداخت بهره در پايان شش ماهه اول و مستهلك نمودن صرف به روش خط مستقیم در پايان شهریورماه ۱۳۴۱ به قرار زیر خواهد بود:

هزینه بهره	۱۵۳۲
صرف اوراق قرضه (طبق جدول ۱)	۵۶۸
وجوه نقد ($60000 \times 3/5\%$)	۲۱۰۰

- ثبت پرداخت بهره در پايان شش ماهه دوم و مستهلك نمودن صرف به روش خط مستقیم در پايان اسفندماه ۱۳۴۱ به شرح زیر می باشد:

هزینه بهره	۱۵۳۱
صرف اوراق قرضه	۵۶۹
وجوه نقد	۲۱۰۰

- ثبت پرداخت اوراق قرضه سرپال نوبت اول در پايان ۱۲ ماه از زمان انتشار
($1341/12/29$):

اوراق قرضه پرداختنی (سری اول)	۱۰۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۰۰۰

- ثبت ابطال ۵۰۰۰ ریال اوراق قرضه سرپال نوبت سوم در پايان ماه دوازدهم

(۱۳۸۱/۱۲/۲۹): به مبلغ ۵۱۰۰ ریال به قرار زیر می باشد:

اوراق قرضه پرداختنی	۵۰۰۰
صرف اوراق قرضه *	۹۴
زیان غیرمترقبه اوراق قرضه بازخرید قبل از سررسید	۶
وجوه نقد	۵۱۰۰

$$* \square \left(\frac{5000}{30000} \times (282 + 283) \right) = 94$$

- ثبت پرداخت بهره در پایان شش ماهه سوم و مستهلک نمودن صرف به روش خط مستقیم به شرح زیر خواهد بود:

هزینه بهره	۱۱۴۹
صرف اوراق قرضه $\left[191 + \left(\frac{5}{6} \times 282 \right) \right]$	۴۲۶
وجوه نقد $(45000 \times 3/5)$	۱۵۷۵

* مبلغ اسمی اوراق قرضه جمعا ۶۰۰۰۰ ریال بوده که در پایان ۶ ماهه سوم ده هزار ریال (اوراق قرضه سریال اول) باز خرید و ۵۰۰۰ ریال اوراق قرضه نوبت سوم ابطال گردیده، پس از کسر مبالغ فوق مانده اوراق قرضه سریال ۴۵۰۰۰ ریال است. از آنجا که اوراق قرضه در زمان انتشار ۶۰۰۰۰ ریال، صرف اوراق قرضه جمعا ۱۸۹۳ ریال بوده، به دلیل اینکه ۱۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه سریال نوبت اول بازخرید شده، باقیمانده اوراق قرضه بازخرید نشده یعنی ۵۰۰۰۰ ریال از ۶۰۰۰۰ ریال به نسبت $\frac{5}{6}$ از اوراق قرضه باقیمانده و به همین نسبت صرف اوراق قرضه باید برگشت داده شود.

- ثبت پرداخت اوراق قرضه سریال نوبت دوم در تاریخ ۱۳۸۳/۷/۱:

اوراق قرضه پرداختنی	۲۰۰۰۰
وجوه نقد	۲۰۰۰۰

- ثبت پرداخت بهره اوراق قرضه سریال نوبت سوم در پایان ۲۴ ماه و مستهلک نمودن صرف به روش خط مستقیم:

هزینه بهره	۶۳۹
صرف اوراق قرضه $\left(283 \times \frac{5}{6} \right)$	۲۳۶
وجوه نقد $(25000 \times 3/5)$	۸۷۵

● ثبت پرداخت اوراق قرضه سریال نوبت سوم در تاریخ ۱۳۵/۷/۱:

اوراق قرضه پرداختی
۲۵۰۰۰
وجوه نقد
۲۵۰۰۰

استهلاک صرف یا کسر به روش اوراق قرضه منتشره. گاهی اوقات مسائل به گونه‌ای است که تشخیص مبنائی برای تعیین مبلغ صرف یا کسر قابل انتساب به هر یک از اوراق قرضه سریال امکان‌پذیر نمی‌باشد. در اینگونه شرایط، تخصیص استهلاک به نسبت مبلغ ریالی اوراق قرضه سریال منتشر شده هر دوره صورت می‌گیرد، که در جدول زیر نشان داده شده است:

نوبت اوراق قرضه سریال منتشر شده	مبلغ اسمی	دوره‌های انتشار (۶ ماهه)	مبلغ ریالی دوره	عامل تخصیص × صرف	تخصیص به هر اوراق قرضه سریال
۱	۱۰۰۰۰	۲	۲۰۰۰۰	$۱۸۹۳ \times \frac{۲۰۰۰۰}{۲۰۰۰۰۰}$	۱۸۹
۲	۲۰۰۰۰	۳	۶۰۰۰۰	$۱۸۹۳ \times \frac{۶۰۰۰۰}{۲۰۰۰۰۰}$	۵۶۸
۳	۳۰۰۰۰	۴	۱۲۰۰۰۰	$۱۸۹۳ \times \frac{۱۲۰۰۰۰}{۲۰۰۰۰۰}$	۱۱۳۶
			<u>۲۰۰۰۰۰</u>		<u>۱۸۹۳</u>

حسابداری بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید

در بسیاری موارد، اوراق قرضه در تاریخ مشخص بازخرید می‌شود، گاهی اوقات بنابه دلالی، ممکن است اوراق قرضه به تمایل صادرکننده یا خریدار در شرایطی خاص با نرخ توافق شده یا نرخ بازار قبل از تاریخ سررسید بازخرید و ابطال شود، در این گونه موارد، بازخرید اوراق قرضه مستلزم پرداخت بهره تا تاریخ بازخرید و حذف هر نوع صرف یا کسر اوراق قرضه بانضمام مخارج انتشار می‌باشد.

مثال ۱- شرکت سهامی (الف)، اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۰۰,۰۰۰ ریال با نرخ بهره ۸ درصد به سررسید ۵ سال آتی در تاریخ ۱۳۵۱/۱/۱ منتشر کرده است. تاریخ پرداخت بهره اول فروردین و مهرماه هر سال می‌باشد. مخارج انتشار اوراق قرضه بالغ بر ۶۰۰۰

ریال است. در تاریخ ۱۳۳۳/۹/۱ شرکت سهامی (الف) کلیه اوراق بهادار را در بورس اوراق بهادار به قیمت ۹۰ بعلاوه بهره معوق بازخرید کرد. مانده مخارج انتقالی به دوره آتی مستهلک نشده در اول سال ۱۳۳۳ بالغ بر ۳۶۰۰ ریال می باشد، ثبت بازخرید اوراق قرضه به قرار زیر است:

اول آذرماه (۱۳۳۳/۹/۱):

۱۳۳۳

هزینه بهره*

۱۳۳۳

بهره پرداختنی

$$\boxed{1000000 \times 8\% \times \frac{2}{12}} = 1333$$

ثبت شناسایی بهره تحقق یافته اوراق قرضه در زمان بازخرید

۸۰۰

هزینه انتشار اوراق قرضه

۸۰۰

مخارج انتقالی به دوره آتی

ثبت تخصیص مخارج انتقالی به دوره آتی به هزینه ۸ ماهه (مانده مخارج انتقالی به دوره آتی در ۱۳۳۳/۹/۱ بالغ بر ۲۸۰۰ ریال).

$$\boxed{6000 \div 5} = 1200 \quad \text{استهلاک سالانه}$$

$$\boxed{1200 \times \frac{8}{12}} = 800 \quad \text{استهلاک ۸ ماه}$$

۱۰۰۰۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی

۱۳۳۳

بهره پرداختنی

۹۱۳۳۳

وجوه نقد

۲۸۰۰

مخارج انتقالی به دوره آتی (۸۰۰ - ۳۶۰۰)

۷۲۰۰

سود حاصل از بازخرید اوراق قرضه

ثبت بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید

$$\boxed{1000000 \times 90\%} = 900000 + 1333 = 913333$$

محاسبه وجوه نقد پرداختنی به دارندگان اوراق قرضه و سود حاصل از بازخرید به شرح زیر است:

ارزش دفتری بدهی مربوط به اوراق قرضه:

۱۰۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
<u>۱۳۳۳</u>	بهره ۲ ماهه (بهره پرداختنی)
۱۰۱۳۳۳	ارزش دفتری بدهی اوراق قرضه
	کسر می شود وجوه پرداختی:
۹۰۰۰۰	بابت اوراق قرضه $(۹۰\% \times ۱۰۰۰۰۰)$
<u>۱۳۳۳</u>	بابت بهره معوق
۹۱۳۳۳	جمع مبلغ پرداختنی بابت بازخرید
<u>۲۸۰۰</u>	حذف مخارج انتقالی به دوره آتی
(۹۴۱۳۳۳)	جمع
<u><u>۷۲۰۰</u></u>	سود حاصل از بازخرید اوراق قرضه

مثال ۲. شرکت سهامی (ب) اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۵۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ ۱۰ درصد به مدت ۲۰ سال در تاریخ ۱/۱/۱۳۸۱ منتشر کرده است. در تاریخ ۱۳/۵/۱۳۸۵ شرکت سهامی (ب) کلیه اوراق قرضه خود را در بورس اوراق بهادار به قیمت ۱۱۰ بازخرید کرد. مانده صرف اوراق قرضه در تاریخ بازخرید اوراق قرضه ۴۵۰۰۰ ریال می باشد. کلیه هزینه بهره تا تاریخ بازخرید پرداخت شده است. ثبت حسابداری بازخرید اوراق قرضه و محاسبه زیان حاصل از بازخرید به شرح زیر می باشد:

ارزش دفتری اوراق قرضه بازخرید شده:

۵۰۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
<u>۴۵۰۰۰</u>	صرف اوراق قرضه
۵۴۵۰۰۰	ارزش دفتری اوراق قرضه
<u>۵۵۰۰۰۰</u>	وجوه پرداختنی بابت بازخرید $(۱۱۰\% \times ۵۰۰۰۰۰)$
<u>(۵۰۰۰۰)</u>	زیان حاصل از بازخرید اوراق قرضه

۵۰۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۴۵۰۰۰	صرف اوراق قرضه پرداختنی
۵۰۰۰	زیان حاصل از بازخرید اوراق قرضه
۵۵۰۰۰۰	وجوه نقد
ثبت بابت بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید.	

نکته. سود یا زیان حاصل از بازخرید اوراق قرضه معادل تفاوت بین مبلغ پرداختی بابت بازخرید و ارزش دفتری اوراق قرضه بازخرید شده می‌باشد. یعنی اگر مبلغ پرداختی برای بازخرید بیش از ارزش دفتری اوراق قرضه باشد، به عنوان زیان حاصل از بازخرید و چنانچه مبلغ پرداختی کمتر از ارزش دفتری باشد، به عنوان سود حاصل از بازخرید در دفاتر شناسایی می‌گردد. سود یا زیان حاصل از بازخرید اوراق قرضه تحت عنوان اقلام غیر مترقبه قبل از سود قبل از مالیات بطور جداگانه در صورت سود و زیان گزارش می‌گردد.

انتشار اوراق قرضه با امتیاز خرید سهام

امتیاز (گواهینامه) خرید سهام، تأییدیه‌ایست که به دارندگان آن امکان می‌دهد، در یک دوره زمانی مطمئن تعداد معینی از سهام عادی با یک قیمت تعیین شده برای هر سهم خریداری نمایند.

شرکتهای سهامی عام تحت شرایطی خاص که در قانون تجارت ایران پیش بینی شده^۵، می‌توانند اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام را منتشر نمایند. شرایط و ترتیب معاوضه ورقه قرضه با سهم باید در ورقه قید شود. معاوضه اوراق قرضه با سهام عادی تابع میل و رضایت دارنده اوراق قرضه می‌باشد.^۶ سهامی که جهت معاوضه با اوراق قرضه صادر می‌شود باید با نام باشد.^۷

۵. نگاه کنید به ماده ۵۱، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۶۱، ۶۲، ۶۶، ۶۷ الی ۷۱ قانون تجارت

۶. ماده ۶۴ قانون تجارت

۷. ماده ۶۷ قانون تجارت

اوراق قرضه در زمان انتشار می تواند به مبلغ اسمی یا بیشتر یا کمتر از مبلغ اسمی صادر گردد. هر مبلغی که کم یا بیش از مبلغ اسمی صادر شود، به حساب کسر یا صرف اوراق قرضه منظور می شود، در دفاتر صادر کننده اوراق قرضه به عنوان بدهی ثبت می گردد. صدور اوراق قرضه یا سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی، این امکان را برای شرکت های سهامی به وجود آورده، که اوراق قرضه یا سهام ممتاز را با نرخ سود تضمین شده و سود سهام کمتر انتشار دهند. تبدیل اوراق قرضه و سهام ممتاز به سهام عادی مستلزم ابطال اوراق قرضه و سهام ممتاز برای تبدیل و انتشار سهام عادی جدید در مقابل آن خواهد بود. هنگامی که اوراق قرضه به سهام عادی تبدیل می شود، تمامی مانده ها در ارتباط با سهام تبدیل شده از حسابها حذف می شود. تبدیل اوراق بهادار به سهام عادی با دوروش امکان پذیر است:

۱- روش ارزش بازار سهام یا اوراق قرضه (سهام منتشر شده جدید به ارزش بازار سهام عادی منتشر شده یا اوراق قرضه تبدیل شده، ثبت می گردد.)

۲- روش ارزش دفتری اوراق قرضه

مثال - شرکت سهامی (الف) اوراق قرضه قابل تبدیل ۱۰۰۰ ریالی با امتیاز خرید قابل تفکیک (جداشدنی) برای خرید ۱۰ سهم عادی ۱۰ ریالی به ارزش هر سهم ۵۰ ریال به مبلغ ۱۰۲۵ ریال منتشر کرد. همزمان با انتشار، قیمت بازار اوراق قرضه ۹۸۰ ریال، امتیاز خرید سهام ۶۰ ریال، ارزش بازار سهام ۵۴ ریال بود.

ارزش نسبی بازار اوراق قرضه ۹۴ درصد^۱ و امتیاز خرید سهام ۶ درصد^۲ می باشد. بدین ترتیب مبلغ انتشار اوراق قرضه (۱۰۲۵ ریال) قابل تخصیص به ارزش امتیاز خرید سهام بالغ بر ۶۲ ریال^۳ (۱۰۲۵×۰۰۶) است که نحوه ثبت آن به قرار زیر می باشد:

۱۰۲۵	وجوه نقد
۳۷	کسر اوراق قرضه پرداختنی
۱۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۶۲	سرمایه پرداخت شده - امتیاز خرید سهام

۱. $\frac{980}{(980 + 60)} = 94\%$ ۲. $\frac{60}{(980 + 60)} = 6\%$

۳. نحوه محاسبه ارزش تخصیص یافته به امتیاز خرید سهام در همین کتاب مورد بررسی قرار گرفته است.

کسر اوراق قرضه پرداختنی از طریق تفاوت بین بهای تخصیص یافته به اوراق قرضه ۹۶۳ ریال (۹۴٪ × ۱۰۲۵) و مبلغ اسمی اوراق قرضه بدست می‌آید.

مبلغ اسمی اوراق قرضه - بهای تخصیص یافته به اوراق قرضه = کسر اوراق قرضه

● چنانچه امتیاز خرید سهام صادرشده در تاریخ مشخص (تعیین شده) برای تبدیل به سهام عادی اعمال شود، ثبت آن به شرح زیر است:

وجوه نقد	۵۰۰
سرمایه پرداخت شده - امتیاز خرید سهام	۶۲
سهام عادی (۱۰ × ۱۰ سهم)	۱۰۰
سرمایه پرداخت شده (تفاوت)	۴۶۲

● چنانچه امتیاز خرید سهام صادرشده در تاریخ تعیین شده (تاریخ انقضاء) مورد استفاده قرار نگرفته و منقضی شود، ثبت آن به قرار زیر می‌باشد.

سرمایه پرداخت شده - امتیاز خرید سهام	۶۲
سرمایه پرداخت شده ناشی از انقضاء امتیاز	۶۲

اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی

شرکتها ممکن است اوراق قرضه‌ای با امتیاز قابل تبدیل به سهام عادی منتشر نمایند. اوراق بهادار قابل تبدیل از دیدگاههای مختلف برای سرمایه‌گذار می‌تواند دارای امتیاز باشد، زیرا ضمن استفاده از سود تضمین شده، از مزایای تبدیل آن به سهام عادی نیز منتفع می‌گردد. قابلیت تبدیل به سهام عادی ممکن است در تاریخ سررسید یا در طی دوره قبل از سررسید مجاز شناخته شود. نسبت تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی ممکن است در زمان صدور اوراق قرضه تعیین شده یا به ارزش بازار در تاریخ تبدیل موکول گردد. شرکتهای سهامی عام تحت شرایطی خاص که در قانون تجارت ایران پیش‌بینی شده^۱، می‌توانند اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی را منتشر نمایند، شرایط و ترتیب

۱. نگاه کنید به ماده ۵۱، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۶۱، ۶۲، ۶۶ الی ۷۱ قانون تجارت.

معاوضه ورقه قرضه با سهم باید در ورقه قید شود. معاوضه اوراق قرضه با سهام عادی تابع میل و رضایت دارنده اوراق قرضه می باشد. تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی مستلزم ابطال اوراق قرضه پرداختنی، صرف یا کسر اوراق قرضه می باشد. تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی با دو روش امکان پذیر است:

۱- ارزیابی مبادله با بهای تمام شده (ارزش دفتری اوراق قرضه)

۲- ارزیابی بر مبنای ارزش بازار (سهام یا اوراق قرضه)

• در روش ارزش دفتری، معادل کاهش بدهی ها، حقوق صاحبان سهام افزایش می یابد. در این روش سود یا زیان ناشی از تبدیل شناسایی نمی شود.

• در روش ارزش بازار، چنانچه ارزش بازار اوراق قرضه کمتر یا بیش از ارزش دفتری آن باشد، مبلغ تفاوت به عنوان سود یا زیان ناشی از تبدیل شناسایی می شود.

بدیهی است، در تعیین انتخاب روش، ارزش هر کدام که به وضوح قابل تعیین و قابلیت اتکا بیشتری داشته باشد، انتخاب می گردد. فرض کنید ارزش بازار اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی بیش از ارزش دفتری آن باشد، ثبت تبدیل به شرح زیر است:

صادرکننده		سرمایه گذار	
اوراق قرضه پرداختنی (دفتری)	xx	سرمایه گذاری در سهام (ارزش بازار)	xx
صرف اوراق قرضه (دفتری)	xx	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	xx
زیان حاصل از تبدیل	xx	سود ناشی از تبدیل	xx
سهام عادی (اسمی)	xx		
صرف سهام حاصل از تبدیل	xx		

در فرایند تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی، بهره متعلق به آن تا تاریخ مزبور پرداخت و هرگونه صرف یا کسر اوراق قرضه در دفاتر صادرکننده حذف می شود. تفاوت ارزش اسمی و بازار سهام به حساب صرف سهام حاصل از تبدیل بستانکار می شود. در دفاتر سرمایه گذار، سود یا زیان غیرمترقبه بر مبنای تفاوت ارزش بازار سهام (اوراق قرضه) و ارزش دفتری اوراق قرضه، شناسایی و ثبت می شود.

نحوه تبدیل اوراق قرضه به سهام در فصل سوم با مثال تشریح می شود.

وجوه استهلاکی اوراق قرضه - محدودیت در تقسیم سود

اوراق قرضه یا اوراق مشارکت نوعی بدهی هستند که دارای مبلغ اسمی معین و نرخ سود از پیش تعیین شده می باشند. صادرکننده اوراق قرضه یا اوراق مشارکت متعهد است که مبلغ اسمی آنرا در سررسید و سودهای تضمین شده مربوطه در دوره های پیش بینی شده پرداخت نماید. چنانچه مبلغ بدهی مربوط به اوراق قرضه یا اوراق مشارکت قابل اهمیت باشد، واحد تجاری صادرکننده، به منظور توانایی بازپرداخت بدهی اسمی مربوط در سررسید، محدودیتی در توزیع سود ایجاد نموده تا در سررسید قادر به پرداخت مبلغ بدهی خود باشد. ایجاد محدودیت در توزیع سود تقسیمی، حساب سود انباشته بدهکار، حساب اندوخته وجوه استهلاکی، بستانکار می گردد. به موازات این عمل، واحد تجاری می تواند بصورت ادواری، معادل اندوخته وجوه استهلاکی، مبلغ وجوه نقد را در حسابی تحت عنوان «سپرده وجوه استهلاکی» بدهکار «وجوه نقد، بستانکار» نماید. به سپرده وجوه استهلاکی، سود تضمین شده تعلق می گیرد. بدیهی است، که در سررسید این نوع بدهی از محل سپرده ایجاد شده، مبلغ اسمی اوراق قرضه یا مشارکت پرداخت می گردد. نحوه ثبت در این رابطه به قرار زیر است:

۱- نحوه تخصیص ادواری سود انباشته به حساب اندوخته:

xxx

سود انباشته

xxx

اندوخته وجوه استهلاکی

۲- نحوه ثبت ایجاد سپرده ادواری در بانک جهت بازپرداخت بدهی مربوط به اوراق قرضه:

xxx

سپرده وجوه استهلاکی

xxx

وجوه نقد

۳- در پایان هر سال معادل میزان بهره ای که به سپرده وجوه استهلاکی تعلق می گیرد، به حساب سپرده اضافه می گردد نحوه ثبت به قرار زیر است:

xxx

سپرده وجوه استهلاکی

xxx

درآمد بهره

۴- نحوه ثبت بازپرداخت بدهی معادل مبلغ اسمی اوراق قرضه یا مشارکت:

xxx

اوراق قرضه پرداختنی

xxx

سپرده وجوه استهلاکی

۵. نحوه ثبت برگشت حساب اندوخته وجوه استهلاکی بعد از بازپرداخت بدهی در سررسید:

xxx

اندوخته وجوه استهلاکی

xxx

سود انباشته

پرسش

۱. اوراق قرضه سریال، اوراق قرضه قابل بازخرید، اوراق قرضه بنجل، اوراق قرضه با تخفیف زیاد را تعریف کنید.
۲. تفاوت اوراق قرضه با اوراق مشارکت چیست؟
۳. نحوه قیمت‌گذاری اوراق قرضه کدام است؟ با مثال محاسبه نمایید.
۴. در چه زمانی اوراق قرضه با صرف یا کسر فروخته می‌شود؟
۵. تفاوت ارزش دفتری و اسمی کدام است؟
۶. نحوه محاسبه هزینه بهره با مثال استفاده از روش نرخ بهره مؤثر را تشریح نمایید.
۷. نحوه محاسبه هزینه بهره با مثال یا استفاده از روش مستقیم همراه با صرف را تشریح نمایید.
۸. صرف یا کسر اوراق قرضه چه اثری بر هزینه بهره اوراق قرضه دارد؟
۹. نحوه تخصیص صرف یا کسر کدام است؟ بیان نمایید.
۱۰. نحوه مستهلک نمودن مخارج انتشار و طبقه‌بندی آن در ترازنامه کدام است؟
۱۱. نحوه مستهلک نمودن صرف یا کسر اوراق قرضه به روش مستقیم یا نرخ بهره مؤثر را مقایسه نمایید.
۱۲. مزایای اوراق قرضه سریال برای صادرکننده کدام است؟
۱۳. نحوه محاسبه ارزش فعلی اوراق قرضه سریال کدام است؟
۱۴. حسابداری بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید با مثال تشریح کنید؟
۱۵. انتشار اوراق قرضه با امتیاز خرید سهام با مثال تشریح کنید؟
۱۶. روش تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی را توضیح دهید؟

۱۷. نحوه محاسبه بهای فروش اوراق قرضه در نوبتهای مختلف با فرمول بیان کنید؟

✍ پرسش های چند گزینه ای

۱- اطلاعات زیر درباره انتشار اوراق قرضه در اول مهرماه سال ۱۳۸۱ استخراج شده است:

- مبلغ اسمی ..... ۸۰۰۰۰۰ ریال
- مدت سرسید ..... ۱۰ سال
- نرخ بهره تعیین شده (پیشنهادی) ..... ۶ درصد
- پرداخت بهره سالانه در اول مهرماه هر سال -
- نرخ بازده ..... ۹ درصد

نرخ ۹٪	نرخ ۶٪	
۰/۴۲۲	۰/۵۵۸	ارزش فعلی یک ریال برای ده دوره
۲/۳۶۷	۱/۷۹۱	ارزش آتی یک ریال برای ده دوره
۶/۴۱۸	۷/۳۶۰	ارزش فعلی سالواره یک ریال برای ده دوره

قیمت اوراق قرضه با مبلغ اسمی ۱۰۰۰ ریال کدام است؟

- ۱۰۰۰ (۱)   ۸۶۴ (۲)   ۸۰۷ (۳)   ۷۰۰ (۴)

۲- اوراق قرضه با مبلغ اسمی ۵۰۰۰۰۰ ریال، نرخ بهره تعیین شده ۱۰ درصد، نرخ بازده ۸ درصد، مخارج انتشار اوراق قرضه ۱۰۰۰۰ ریال منتشر شده است. خالص مبلغ دریافتی بابت انتشار اوراق قرضه کدام است؟

- (۱) کسر (تنزیل) اوراق قرضه با نرخ بهره تعیین شده
- (۲) کسر (تنزیل) اوراق قرضه با نرخ بهره بازار
- (۳) کسر (تنزیل) اوراق قرضه با نرخ بهره تعیین شده و به کسر مخارج انتشار آن.
- (۴) کسر (تنزیل) اوراق قرضه با نرخ بهره بازار و به کسر مخارج انتشار اوراق قرضه

۳- قیمت بازار اوراق قرضه منتشر شده به کسر معادل ارزش فعلی اصل مبلغ آن با نرخ بهره بازار:

- (۱) کسر می شود ارزش فعلی کلیه پرداختهای بهره آتی با نرخ بهره بازار (مؤثر)
- (۲) کسر می شود ارزش فعلی کلیه پرداختهای بهره آتی با نرخ بهره تعیین شده اوراق قرضه
- (۳) اضافه می شود ارزش فعلی کلیه پرداختهای بهره آتی با نرخ بهره بازار
- (۴) اضافه می شود ارزش فعلی کلیه پرداختهای بهره آتی با نرخ بهره تعیین شده اوراق قرضه

۴- شرکت سهامی (الف) از بابت مخارج انتشار اوراق قرضه در پایان آبان سال ۱۳۴۱ مبلغ ۳۳۰۰ ریال پرداخت نموده است. مدت اوراق قرضه ۵ سال در اول آذرماه منتشر شده، موعد پرداخت بهره شش ماهه اول تیر و اول دی ماه هر سال می باشد، مبلغی که از بابت هزینه های انتشار در پایان سال ۱۳۴۱ در صورت سود و زیان باید گزارش گردد، کدام است؟ (اوراق قرضه با ۵ ماه تأخیر منتشر شده است).

- (۱) ۲۲۰ ریال   (۲) ۲۴۰ ریال   (۳) ۴۹۵ ریال   (۴) ۳۳۰۰ ریال

۵- شرکت سهامی (م) در تاریخ ۱/۱۰/۱۳۴۱ اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۸۰۰۰۰۰ ریال با نرخ بهره ۸ درصد در سال به مدت ۱۰ سال منتشر کرده است. موعد پرداخت بهره در تاریخهای اول فروردین و اول مهرماه هر سال می باشد. اوراق قرضه با نرخ بازده ۱۰ درصد در سال فروخته شد. کل وجوه دریافتی بعلاوه بهره معوق به مبلغ ۷۰۰۰۰۰ ریال می باشد. در تاریخ ۱۲/۲۹/۱۳۴۱ چه مبلغی به عنوان بهره پرداختنی در ترازنامه باید گزارش گردد:

- (۱) ۱۷۵۰۰   (۲) ۱۶۰۰۰   (۳) ۱۱۶۶۷   (۴) ۱۰۶۶۷

۶- شرکت سهامی (ج) اوراق قرضه ۱۲ درصد به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰ ریال در تاریخ ۱۳۴۴/۷/۱ منتشر نموده است. اوراق قرضه به مبلغ ۱۰۳۲۸۸ ریال به فروش رسیده، که تا تاریخ سررسید بازدهی معادل ۱۰ درصد داشته باشد. هزینه بهره شش ماهه منتهی به ۱۲/۲۹/۱۳۴۴ کدام است؟ (روش استهلاک نرخ بهره مؤثر)

- (۱) ۶۱۹۷   (۲) ۶۰۰۰   (۳) ۵۱۶۴   (۴) ۵۰۰۰

۷- شرکت سهامی مانا در اول سال ۱۳۵۵ اوراق قرضه ۹ درصد به سرسید ۱۰ سال آتی با ارزش اسمی ۵۰۰۰۰۰ ریال منتشر نمود. کل وجوه دریافتی بابت فروش اوراق قرضه به مبلغ ۴۶۹۵۰۰ ریال است که بازدهی معادل ۱۰ درصد را تا تاریخ سرسید تأمین می‌کند. موعد پرداخت بهره سالانه، در پایان هر سال می‌باشد. شرکت با استفاده از روش نرخ بهره مؤثر کسر اوراق قرضه را مستهلک می‌نماید. مبلغ اوراق قرضه پرداختنی در تاریخ پایان شهریور سال ۱۳۵۵ جهت انعکاس در ترازنامه کدام است؟

(۱) ۴۶۹۵۰۰	(۲) ۴۷۰۴۷۵	(۳) ۴۷۱۰۲۵	(۴) ۵۰۰۰۰۰
------------	------------	------------	------------

۸- شرکت سهامی هدی اوراق قرضه ۷ درصد به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰ ریال به سرسید ۱۰ سال آتی منتشر نموده است. اوراق قرضه با نرخ بازده ۶ درصد با پرداخت بهره سالانه فروخته شده است. شرکت با استفاده از روش نرخ بهره مؤثر صرف اوراق قرضه را مستهلک می‌نماید. ارزش دفتری اوراق قرضه در تاریخ ۳۱ شهریور ماه سال ۱۳۵۴ بالغ بر ۱۰۵۰۰۰ ریال می‌باشد. صرف اوراق قرضه مستهلک نشده جهت گزارش در ترازنامه پایان شهریور ماه سال ۱۳۵۵ کدام است؟ (پایان سال مالی ۳۱ شهریور ماه می‌باشد)

(۱) ۱۰۵۰	(۲) ۳۹۵۰	(۳) ۴۳۰۰	(۴) ۴۵۰۰
----------	----------	----------	----------

۹- اوراق قرضه به مدت، ۱۰ سال صادر شده، مبلغ استهلاک با استفاده از روش خط مستقیم هر ساله اضافه می‌شود، اگر اوراق قرضه فروخته شود با:

کسر	صرف	
خیر	خیر	(۱)
بلی	بلی	(۲)
خیر	بلی	(۳)
بلی	خیر	(۴)

۱۰- کسر مستهلک نشده اوراق قرضه پرداختنی بلندمدت در ترازنامه در تحت کدام سرفصل زیرگزارش می‌شود؟

(۱) کاهنده اوراق قرضه	(۲) کاهنده حقوق صاحبان سهام
(۳) فزاینده اوراق قرضه	(۴) کاهنده زیان انباشته

۱۱- اوراق قرضه‌ای که تمامی بهره آن در سررسید پرداخت گردد چه نامیده می‌شود.

(۱) اوراق قرضه بی‌نام	(۲) اوراق قرضه با تخفیف زیاد
(۳) اوراق قرضه قابل تبدیل	(۴) اوراق قرضه سریال

۱۲- سود یا زیان حاصل از بازخرید اوراق قرضه در صورت با اهمیت بودن، جزء کدامیک از موارد زیر در صورت سود و زیان گزارش می‌گردد:

- (۱) عملیات مستمر
- (۲) عملیات غیر عادی و مستمر
- (۳) اقلام غیر مترقبه
- (۴) اقلام غیر عادی و غیر مترقبه

۱۳- نرخ بازده بهره اوراق قرضه‌ای که، به مبلغی بیشتر از مبلغ اسمی منتشر گردیده، چقدر است؟ (کنکور سراسری سال ۷۱)

(۱) کمتر از نرخ اسمی است	(۲) معادل نرخ اسمی است
(۳) بیشتر از نرخ اسمی است	(۴) مستقل از نرخ اسمی است

۱۴- یک شرکت سهامی ۱۰۰ میلیون ریال اوراق قرضه ۱۲ درصد منتشر می‌کند. اگر سود تضمین شده اوراق قرضه مشابه ۱۰ درصد باشد. فروش اوراق قرضه فوق به کدامیک از حالت‌های زیر صورت می‌گیرد؟ (کنکور سراسری ۷۳)

(۱) به ارزش اسمی	(۲) با تخفیف
(۳) با صرف	(۴) به قیمتی کمتر از ارزش اسمی

۱۵- شرکت (ج) در ابتدای سال ۷۴، مبلغ ۱۰ میلیون ریال اوراق قرضه که هر ۱۰۰۰۰۰ ریال آن قابل تبدیل به ۱۰ سهم عادی است، داشته است، طبق قرارداد انتشار هر گونه

تغییر در سهام به دلیل تجزیه سهام و سود سهمی بر نسبت تبدیل اثر خواهد داشت. در طی سال ۷۴ ابتدا ۴۵ درصد سود سهمی و سپس تجزیه سهام ۱ سهم به ۲ سهم انجام پذیرفت، با تغییرات فوق هر ۱۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه به چند سهم عادی قابل تبدیل است؟ (کنکور سراسری ۷۵)

۱۰ (۱)   ۲۰ (۲)   ۲۵ (۳)   ۲۹ (۴)

۱۶- شرکت (الف) ۱۰۰ میلیون ریال اوراق قرضه را به مبلغ اسمی از طریق صدور سفته از شرکت (ب) خریداری نمود. کدام حساب در دفاتر شرکت (ب) بستانکار می‌شود؟ (کنکور سراسری ۷۶)

۱) اوراق قرضه پرداختنی

۲) اسناد پرداختنی

۳) سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه

۴) سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه یا اوراق قرضه پرداختنی

۱۷- اوراق قرضه ۴ ساله‌ای به ۹۶ درصد مبلغ اسمی فروخته شده، به ۱۰۵٪ مبلغ اسمی قبل از سررسید قابل بازخرید است. روش استهلاک صرف یا کسر اوراق قرضه، روش خط مستقیم می‌باشد. اگر تمامی این اوراق در پایان سال دوم پس از انتشار بازخرید گردد، سود یا زیان بازخرید اوراق مزبور چند درصد مبلغ اسمی خواهد بود؟ (کنکور سراسری ۷۶)

۱) زیان ۹   ۲) زیان ۷   ۳) سود ۷   ۴) سود ۹

۱۸- شرکت (الف) ۱۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه پرداختنی قابل تبدیل به سهام عادی دارد. اوراق مذکور قابل تبدیل به ۲۰۰ سهم عادی ۴۰ ریالی است. در تاریخ تبدیل اوراق مذکور به سهام عادی، مانده صرف اوراق قرضه ۲۰۰۰ ریال و ارزش بازار هر سهم عادی ۷۰ ریال بود. در صورتیکه شرکت از روش ارزش بازار برای ثبت تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی استفاده نماید، صرف یا کسر عادی چند ریال خواهد بود؟ (کنکور سراسری ۷۶)

(۱) صرف سهام ۶۰۰۰ (۲) صرف سهام ۴۰۰۰

(۳) صرف یا کسر شناسایی نمی شود (۴) کسر سهام ۲۰۰۰

۱۹- اگر اوراق قرضه بلندمدتی به کسر منتشر گردد، کل هزینه بهره برای منتشر کننده در

طی عمر اوراق قرضه مساوی کدامیک از مبالغ زیر می باشد؟ (کنکور سراسری ۷۸)

(۱) کسر اوراق قرضه

(۲) بهره نقدی پرداخت شده

(۳) بهره نقدی پرداخت شده بعلاوه کسر اوراق قرضه

(۴) بهره نقدی پرداخت شده منهای کسر اوراق قرضه

۲۰- اگر ارزش دفتری اوراق قرضه پرداختنی به تدریج، سالانه تا تاریخ سررسید در حال

کاهش باشد، اوراق قرضه به چه قیمتی فروخته شده است؟ (کنکور سراسری ۷۹)

(۱) به ارزش اسمی (۲) بدون ارزش اسمی

(۳) کمتر از ارزش اسمی (۴) بیشتر از ارزش اسمی

۲۱- یک سرمایه گذار اوراق قرضه بلندمدتی را در اول فروردین ماه خریداری نمود؛

(سرمایه گذاری نگهداری تا سررسید)، ارزش دفتری سرمایه گذاری در پایان اولین

سال بیشتر خواهد بود چنانچه اوراق قرضه خریداری شود به:

(۱) کسر و مستهلک می شود به روش خط مستقیم

(۲) کسر و مستهلک می شود به روش نرخ بهره مؤثر

(۳) صرف و مستهلک می شود به روش خط مستقیم

(۴) صرف و مستهلک می شود به روش نرخ بهره مؤثر

۲۲- شرکت (الف) اوراق قرضه بلندمدتی به عنوان سرمایه گذاری بلند مدت در اول سال

تحصیل نمود. درآمد سرمایه گذاری (بهره) سالانه در پایان هر سال وصول می گردد.

درآمد حاصل از سرمایه گذاری در اوراق قرضه در دفاتر شرکت (الف) طی سال

بالاتر است، اگر اوراق قرضه به ..... خریداری شده است:

(۱) ارزش بازار (۲) ارزش اسمی (۳) کسر (۴) صرف

۲۳- شرکتی ۱۰۰۰ میلیون ریال اوراق قرضه قابل تبدیل به ۲۰۰۰۰۰ سهم ۳۰۰۰ ریالی صادر کرد. صرف حاصل از صدور اوراق قرضه ۵۰ میلیون ریال بود. در تاریخ تبدیل اوراق قرضه به سهام، صرف مستهلک شده ۱۰ میلیون ریال، ارزش بازار اوراق قرضه ۱۲۰۰ میلیون ریال و ارزش بازار هر سهم عادی ۶۰۰۰ ریال بود، در صورت استفاده از روش ارزش بازار سود حاصل از تبدیل چند میلیون ریال است؟ (کنکور سراسری سال ۱۳۸۰)

۱۵۰ (۱)   ۱۶۰ (۲)   ۲۰۰ (۳)   ۲۴۰ (۴)

تمرین و مسائل

۱- شرکت سهامی رعد اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۵۰۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ ۱۰٪ در سال به سررسید ۱۰ سال آتی منتشر نمود. اوراق قرضه با نرخ بازده مساوی ۱۶٪ در سال بفروش می‌رسد. پرداخت بهره شش ماهه می‌باشد.
مطلوبست:

تعیین قیمت اوراق قرضه با مفروضات فوق

۲- شرکت سهامی تندر اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۵۰۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ بهره ۱۰ درصد در سال به سررسید ۱۰ سال آتی در اول سال ۱۳۸۱ منتشر نموده است. اوراق قرضه با نرخ بازده مساوی ۶ درصد در سال بفروش رسید. پرداخت بهره شش ماهه می‌باشد.
مطلوبست:

تعیین قیمت اوراق قرضه با مفروضات فوق

۳- شرکت سهامی (ج) اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ بهره ۸ درصد در اول سال ۱۳۸۱ به سررسید ۵ سال آتی با نرخ ۹۲/۳ منتشر نمود. دوره پرداخت بهره شش ماهه می‌باشد.

مطلوبست:

۱- مبلغ دریافتی بابت فروش اوراق قرضه کدام است؟

۲- نرخ بازده کدام است؟

۴- شرکت (م) اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۶۰۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ ۱۲ درصد در اول سال ۱۳۸۱ به سررسید ۵ سال آتی منتشر نمود، بهره سالانه در پایان هر سال پرداخت می‌گردد. نرخ بهره بازار در زمان انتشار اوراق قرضه ۱۰ درصد.

مطلوبست:

۱- مبلغ دریافتی بابت انتشار اوراق قرضه

۲- ثبتهای حسابداری آن (استهلاک صرف یا کسر اوراق قرضه روش بهره مؤثر)

۵- شرکت آرام اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۲۰۰۰۰۰۰۰ ریال در اول سال ۱۳۸۱ منتشر نمود. مدت اوراق قرضه ۱۰ ساله می‌باشد. نرخ بهره اوراق قرضه ۱۰٪، بهره در تاریخهای ۳۱ شهریور و ۲۹ اسفند ماه هر سال پرداخت می‌گردد.

مطلوبست:

۱- ثبت حسابداری انتشار اوراق قرضه

۲- ثبت پرداخت بهره (چهار دوره الزامی است)

۳- فرض کنید تاریخ انتشار اوراق قرضه ۱۳۸۱/۵/۱ و تاریخهای پرداخت بهره اول مهر و اول فروردین ماه هر سال می‌باشد، ثبت انتشار اوراق قرضه و پرداخت بهره ۴ دوره کدام است؟

۶- شرکت سهامی آبان در اول فروردین ماه سال ۱۳۸۲ اوراق قرضه ۱۲٪ به مبلغ اسمی ۵۰۰۰۰۰۰ ریال به سررسید ۱۲ سال آتی صادر و در تاریخ اول تیرماه ۱۳۸۲ با نرخ ۱۰۲ بعلاوه بهره معوق بفروش رسید. تاریخهای پرداخت بهره اول فروردین ماه و مهرماه هر سال می‌باشد (پایان سال مالی ۲۹ اسفند می‌باشد) در اول تیرماه سال ۱۳۸۷ اوراق قرضه منتشر شده به مبلغ ۲۵۰۰۰۰۰ ریال با نرخ ۹۹ بعلاوه بهره معوق را بازخرید نمود. در تاریخ ۳۱ شهریور ماه سال ۱۳۸۷ بقیه اوراق قرضه را با نرخ ۹۷ بعلاوه بهره معوق

بازخرید شد. در همین تاریخ اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۴۰۰۰۰۰ ریال با نرخ بهره ۹ درصد معادل مبلغ اسمی بفروش رسید.

مطلوبست:

ثبتهای لازم در دفاتر از سال ۱۳۰۲ تا پایان سال ۱۳۰۷ (روش استهلاك صرف یا کسر خط مستقیم)

۷- شرکت ماهان در اول فروردین ماه سال ۱۳۰۱ اوراق قرضه با ارزش اسمی ۸۰۰۰۰۰ ریال با نرخ ۹۷ به سر رسید ۲۰ سال آتی منتشر کرد. مخارج انتشار جمعاً بالغ بر ۱۶۰۰۰ ریال، ۸ سال بعد از انتشار تمامی اوراق قرضه منتشر شده با نرخ ۱۰۱ بازخرید شد (روش استهلاك مستقیم).

مطلوبست:

ثبت بازخرید اوراق قرضه.

۸- شرکت سهامی اسفند اقدام به صدور اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۹۰ میلیون ریال به سر رسید پنج سال از تاریخ صدور نمود. نرخ اوراق قرضه ۸ درصد، تاریخ انتشار اوراق قرضه ۱۳۰۲/۱/۱ و مخارج انتشار اوراق قرضه ۱۵۰۰۰۰۰ ریال می باشد. تاریخهای پرداخت بهره اول فروردین و مهر ماه هر سال می باشد.

مطلوبست:

۱- ثبتهای لازم در دفاتر صادرکننده و سرمایه گذار در چهار دوره پرداخت بهره در هر یک از حالات زیر به صورت مقایسه ای (تخصیص صرف یا کسر اوراق قرضه به روش خط مستقیم):

حالت اول: صدور اوراق قرضه با ارزش اسمی

حالت دوم: صدور اوراق قرضه با نرخ ۱۰۲ درصد ارزش اسمی

حالت سوم: صدور اوراق قرضه با نرخ ۹۶ درصد ارزش اسمی

حالت چهارم: فرض کنید در اول خرداد ماه سال ۱۳۰۴، ۵۰ درصد اوراق قرضه با

شرایط حالت سوم به نرخ ۹۹ درصد ارزش اسمی بازخرید شده است.

۹- شرکت سهامی سامانه اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۲۰۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ ۱۰ درصد در تاریخ ۱۳۸۱/۱/۱ منتشر کرد. مدت اوراق قرضه ۵ سال، کل مبلغ دریافتی بابت فروش اوراق قرضه مزبور بالغ بر ۲۲۷۱۸۱۳ ریال است، تا بازدهای مساوی ۸٪ در سررسید را تأمین نماید، تاریخهای پرداخت بهره شش ماهه ۳۱ شهریور و ۲۹ اسفند هر سال می باشد. (استهلاک صرف اوراق قرضه، روش بهره مؤثر)
مطلوبست:

- ۱- ثبت رویدادهای مربوط به انتشار اوراق قرضه و پرداخت سه دوره بهره
- ۳- ثبت رویدادهای فوق در دفاتر سرمایه گذار
- ۴- دریافت سه دوره درآمد سرمایه گذاری

۱۰- شرکت سهامی سامان اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۲۰۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ ۱۰ درصد در تاریخ ۱۳۸۱/۱/۱ به سررسید ۵ سال آتی منتشر کرد. موعد پرداخت بهره شش ماهه در پایان شهریور و اسفند هر سال می باشد. وجوه دریافتی بابت فروش اوراق قرضه بالغ بر ۱۷۶۹۵۹۲ ریال است، تا بازدهای مساوی ۱۲٪ در سررسید را تأمین نماید.
مطلوبست:

- ۱- ثبت رویدادهای مربوط به انتشار و پرداخت بهره طی سه دوره (استهلاک روش بهره مؤثر). چنانچه روش استهلاک مستقیم باشد، تفاوت ثبتهای آن کدام است؟
- ۲- ثبت رویدادهای فوق در دفاتر سرمایه گذار

۱۱- شرکت سهامی رازی اوراق قرضه ۱۰٪ با مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال در اول خرداد ماه سال ۱۳۸۲ به سررسید ۵ سال آتی منتشر نمود. نرخ بازده ۱۰ درصد. موعد پرداخت بهره در تاریخهای ۸/۳۰ و ۲/۳۱ هر سال می باشد. مخارج انتشار اوراق قرضه بالغ بر ۷۰۸۰۰ ریال، سال مالی شرکت ۲۹ اسفند ماه می باشد.
مطلوبست:

- ۱- ثبت انتشار اوراق قرضه و پرداخت بهره
- ۲- فرض کنید که تاریخ انتشار اول اردیبهشت ماه و تاریخهای پرداخت بهره پایان شهریور و آخر اسفند هر سال باشد. و در تاریخ اول تیرماه سال ۱۳۸۵ شرکت ۴۰٪ اوراق قرضه خود را با نرخ ۱۰۴ درصد ارزش اسمی بازخريد کرد.

۳- با توجه به مفروضات (۲) چنانچه شرکت ۲۰ درصد اوراق قرضه خود را با نرخ ۹۸٪ ارزش اسمی بازخريد نمايد، ثبت آن کدام است؟

۱۲- شرکت سهامی آذر اوراق قرضه ۱۰٪ پنج ساله به مبلغ اسمی ۲۰۰۰۰۰۰ ریال در اول سال ۱۳۰۲ منتشر نمود. نرخ بهره مؤثر ۸٪، موعد پرداخت بهره در تاریخهای اول مهر و اول هر سال می باشد، مخارج انتشار به مبلغ ۶۰۰۰۰ ریال، پایان سال مالی ۲۹ اسفند می باشد. (استهلاک صرف یا کسر روش بهره مؤثر)
مطلوبست:

۱- محاسبه وجوه دریافتی بابت اوراق قرضه و ثبت حسابداری آن
۲- فرض کنید نرخ بهره مؤثر ۱۲ درصد باشد، محاسبه وجوه دریافتی بابت انتشار اوراق قرضه و ثبت حسابداری آن کدام است.

۱۳- شرکت سهامی بهمن اوراق قرضه ۹٪ به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰ ریال در تاریخ ۱۳۰۱/۱/۱ منتشر نمود. سررسید اوراق قرضه از تاریخ انتشار ۵ سال می باشد. بهره ادواری شش ماهه، در تاریخهای ۳۱ شهریور و ۲۹ اسفند هر سال پرداخت می گردد. وجوه دریافتی بابت انتشار اوراق قرضه ۹۲۶۲۳۹ ریال است. نرخ بازده مؤثر ۱۲٪. شرکت در تاریخ ۱۳۰۲/۱۲/۲۹ نصف اوراق منتشر شده خود را از دارندگان آن به مبلغ ۴۹۰۰۰۰ ریال بازخريد نمود.
مطلوبست:

۱- ثبت رویدادهای مربوط به انتشار اوراق قرضه
۲- ثبت ادواری بهره (روش استهلاک کسر اوراق قرضه بهره مؤثر)
۳- ثبت بازخريد اوراق قرضه

۱۴- مبادلات انتخابی شرکت (ج) در طی سالهای ۱۳۰۱ و ۱۳۰۲ به شرح زیر است:

• ۱۳۰۱/۱/۱- شرکت (ج) اوراق قرضه ۹ درصد قابل تبدیل به مبلغ اسمی ۵۰۰۰۰۰ ریال به میزان ۱۰۳ درصد مبلغ اسمی به سررسید ۱۰ سال (۲۰ دوره) منتشر نمود. تاریخهای پرداخت بهره اول فروردین و اول مهرماه هر سال می باشد. دارنده هر ۱۰۰۰ ریال اوراق قرضه قابل تبدیل به ۹۰ سهم عادی ۱۰ ریالی شرکت (ج) می باشد. (لازم به یادآوری است، هنگامی که اوراق قرضه به سهام عادی تبدیل می شود، لازم است که بهره متعلق به آن تا تاریخ تبدیل پرداخت و هرگونه صرف و کسر نیز مستهلک شود).

• ۱۳۰۱/۷/۱- پرداخت بهره شش ماهه (استهلاک صرف اوراق قرضه به روش خط مستقیم).

• ۱۳۰۱/۷/۱- شرکت (ج) اوراق قرضه ۸٪ به سررسید ۱۰ سال آتی به میزان ۹۸ درصد مبلغ اسمی خریداری کرد. مبلغ اسمی اوراق قرضه ۴۰۰۰۰ ریال. تاریخهای دریافت بهره اول فروردین و اول مهرماه هر سال می باشد.

• ۱۳۰۱/۱۲/۲۹- ثبت بهره های معوق

• سال ۱۳۰۲:

• ۱۳۰۲/۱/۱- پرداخت بهره اوراق قرضه قابل تبدیل و دریافت بهره سرمایه گذاری در اوراق قرضه

• ۱۳۰۲/۱/۱- تبدیل ۵۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی.

مطلوبست:

ثبت حسابداری مبادلات فوق در دفاتر.

۱۵- شرکت سهامی سایا اوراق قرضه سریال ۱۰ درصد به مبلغ اسمی ۴۰۰۰۰ ریال

در اول سال ۱۳۰۱ منتشر کرد. نرخ بازده (بهره بازار) ۱۲٪ در سال، ده برگ اوراق قرضه سریال با تاریخهای سررسید زیر فروخته شده است:

- مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال در پایان سال ۱۳۳۳ و مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال بقیه در پایان سال ۱۳۳۴ پرداخت می شود.

مطلوبست:

- ۱- محاسبه ارزش فعلی (فروش) اوراق قرضه
- ۲- ثبت حسابداری انتشار اوراق قرضه و مستهلک نمودن کسر با روش بهره مؤثر

۱۶- رویدادهای مربوط به اوراق قرضه شرکت سهامی خودروسازان بشرح زیر است:

- ۱- ارزش اسمی اوراق قرضه ۵۰۰۰۰ ریال.
- ۲- نرخ اوراق قرضه ۱۲ درصد.
- ۳- نرخ بازده ۱۶ درصد.
- ۴- تاریخهای پرداخت بهره: اول اردیبهشت، اول مرداد، اول آبان، اول بهمن ماه هر سال می باشد.
- ۵- تاریخ اوراق قرضه پایان دی ماه ۱۳۳۱، و تاریخ انتشار اول آبان ۱۳۳۲.
- ۶- تاریخ سررسید اول بهمن ماه ۱۳۳۶.
- ۷- هزینه های انتشار اوراق قرضه ۱۰۰۰ ریال

مطلوبست:

- ۱- تهیه کلیه ثبتهای لازم برای اوراق قرضه منتشر شده از زمان انتشار تا اول اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۳ (استهلاک کسر اوراق قرضه با روش بهره مؤثر)
- ۲- در اول شهریورماه سال ۱۳۳۴ شرکت خودروسازان مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه خود را در بازار سرمایه مالی به میزان ۹۸٪ مبلغ اسمی بازخرید نمود. تهیه ثبتهای لازم تا تاریخ فعلی برای این بخش از حسابهای اوراق قرضه منتشر شده و بازخرید آن.
- ۳- تهیه ثبتهای لازم در تاریخ اول آبان ماه ۱۳۳۴ با روش :

۱- نرخ بهره مؤثر

۲- روش خط مستقیم

۱۷- شرکت سهامی داروگر در اول سال ۱۳۱۱ اوراق قرضه سریال ۸ درصد به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰ ریال منتشر کرد. نرخ بازده ۱۰ درصد، بهره سالانه در پایان هر سال پرداخت می شود.

جدول سررسید اوراق قرضه به شرح زیر است:

تاریخ سررسید	مبلغ سررسید
اول فروردین ۱۳۱۲	۲۰۰۰۰
اول فروردین ۱۳۱۳	۵۰۰۰۰
اول فروردین ۱۳۱۴	۳۰۰۰۰
	<u>۱۰۰۰۰۰</u>

در اول فروردین ۱۳۱۲ شرکت مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال از اوراق قرضه سریال سررسید اول فروردین ۱۳۱۴ را با نرخ ۹۹ بازخرید کرد.
مطلوبست:

ثبت رویدادهای اوراق قرضه سریال از زمان انتشار تا سررسید (روش استهلاک بهره مؤثر، خط مستقیم و اوراق قرضه منتشر شده)

۱۸- شرکت (الف) ده برگ اوراق قرضه ۱۰۰۰ ریالی قابل تبدیل به سهام عادی منتشر کرده است. شرایط تبدیل هر برگ اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی به ارزش اسمی ۱۵ ریال است. قیمت فروش اوراق قرضه در روز تبدیل ۹۸ می باشد. مانده کسر اوراق قرضه مستهلک نشده هر برگ اوراق قرضه ۲۵ ریال.
مطلوبست:

- ۱- ثبت حسابداری تبدیل - انتشار سهام عادی به روش ارزش بازار
- ۲- ثبت حسابداری تبدیل - انتشار سهام عادی به روش ارزش دفتری

حسابداری تشکیل شرکت سهامی

• اهداف یادگیری

- ۱- تفاوت شرکتهای سهامی عام و خاص
- ۲- فرایند تشکیل شرکتهای سهامی عام و خاص
- ۳- انواع سهام و ویژگیهای هر یک از آنها
- ۴- سیستم حسابداری صدور سهام (بر اساس تعهد، یا ارزش اسمی، بصورت یکجا، در مقابل اموال و خدمات...)
- ۵- ارزش دفتری سهام
- ۶- اندوخته مخفی
- ۷- سرمایه اهدایی
- ۸- تغییرات سرمایه
- ۹- سهام خزانه

□ تشکیل شرکت سهامی

تعریف شرکت سهامی. معمولاً در هر کشوری که عملیات تجاری از طریق اجتماع اشخاص متعدد انجام می‌گیرد، بر چگونگی تشکیل و نحوه فعالیت‌های شرکتها براساس قوانین تجاری خاص که از طریق قوه مقننه وضع می‌گردد، نظارت می‌شود. قوانین و مقررات حاکم بر عملیات تجاری در شرکتهای سهامی تعیین کننده شرایط تشکیل، انتشار و صدور انواع سهام، محدودیت در توزیع سود سهام و... می‌باشد. در لایحه قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۳، مقررات و تشریفات مربوط به تشکیل شرکتهای سهامی به شرح زیر بیان شده است:

ماده (۱): «شرکت سهامی، شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسولیت صاحبان سهام محدود به مبلغ اسمی سهام آنها می‌باشد» و همچنین طبق ماده (۲) لایحه قانون تجارت: «شرکت سهامی شرکت بازرگانی محسوب می‌شود ولو اینکه موضوع عملیات آن امور بازرگانی نباشد».

● طبق قانون تجارت شرکت سهامی دارای شخصیت حقوقی است که جدا از شخصیت افرادی که آن شرکت را تشکیل داده‌اند، می‌باشد.

این شخصیت، دارای حقوق و تعهداتی است، که می‌تواند مالک دارائی باشد و برای ادامه فعالیت خود بدهی نیز تقبل نماید.

دارائی‌های شرکت، مستقل از دارائی‌های صاحبان سهام بوده، و در رهن بدهی‌های شخصی صاحبان سهام قرار نمی‌گیرد. بدیهی است که شرکت سهامی با بکارگیری از دارائی‌ها و سرمایه خود، درآمد کسب نموده، و به عنوان یک شخصیت حقوقی، برای درآمد تحصیل شده خود مالیات می‌پردازد. تاسیس شرکت سهامی مستلزم تنظیم اساسنامه‌ای است که براساس قوانین موضوعه متبوعه کشوری که در آن به ثبت رسیده، تعیین می‌شود. اساسنامه معمولاً شامل^۱ نام و هدف از تاسیس شرکت، نام موسسین، مبلغ سرمایه شرکت اعم از نقدی و غیر نقدی، تعداد سهام با نام و بی نام، نحوه انتقال و طریقه

تبدیل سهام، نحوه افزایش و کاهش سرمایه شرکت، نحوه اداره شرکت و تعیین وظایف و حدود اختیارات مدیران، تعیین آغاز و پایان سال مالی شرکت، نحوه تغییر اساسنامه، نحوه انحلال و تصفیه آن، محل شرکت و... می باشد.

• طبق قانون تجارت^۱ شرکتهای سهامی به دو نوع تقسیم می شود:

۱- شرکت سهامی عام^۲. شرکتی است که موسسین آن قسمتی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تأمین می کنند.

۲- شرکت سهامی خاص^۳. شرکتی است که تمام سرمایه آن در موقع تأسیس منحصرأ توسط مؤسسین تأمین می گردد.

تبصره - در شرکتهای «سهامی عام» عبارت «شرکت سهامی عام» و در شرکتهای سهامی خاص عبارت «شرکت سهامی خاص» باید قبل از نام شرکت یا بعد از آن بدون فاصله با ذکر نام شرکت در کلیه اوراق و اطلاعیه ها و آگهی های شرکت بطور روشن و خوانا قید شود.

• تفاوت شرکتهای سهامی عام و خاص

۱- مؤسسین شرکتهای سهامی عام، باید حداقل ۲۰ درصد سرمایه شرکت را تعهد و حداقل ۳۵ درصد مبلغ تعهد شده را در یک حساب بانکی بنام شرکت در شرف تأسیس^۴ واریز نمایند، ولی در شرکتهای سهامی خاص، تمام سرمایه شرکت در زمان تأسیس توسط مؤسسین تعهد و حداقل ۳۵ درصد مبلغ تعهد شده به حساب بانک واریز می گردد. هرگاه قسمتی از تعهدات مؤسسین به صورت غیر نقد باشد، باید عین مال غیر نقد یا مدارک مالکیت آن در همان بانکی که برای پرداخت مبلغ نقدی حساب بانکی افتتاح

۱. ماده ۴ قانون تجارت.

۲. Public Corporation

۳. Closely held Corporation

۴. حساب بانک شرکت در شرف تأسیس بدون حق برداشت بوده و تا زمان تشکیل شرکت سهامی استفاده از آن مجاز نمی باشد، بعد از به ثبت رسیدن شرکت و تعیین هیئت مدیره و مدیریت شرکت حساب جاری جدید بنام شرکت سهامی افتتاح و براساس مدارک قانونی برای هزینه ها و فعالیت شرکت از آن برداشت می گردد.

شده، تودیع و گواهی بانک را همراه اظهارنامه و ضامائم آن به مرجع ثبت شرکتها تسلیم نمایند.

۲- حداقل سرمایه لازم برای تأسیس شرکتهای سهامی عام ۵ میلیون ریال و در شرکتهای سهامی خاص یک میلیون ریال می باشد.

۳- تشکیل شرکت سهامی خاص یک مرحله ای بوده و شرکت سهامی عام دو مرحله ای است.

• مراحل تشکیل شرکتهای سهامی عام:

الف) مرحله مقدماتی. در این مرحله صاحبان سرمایه (مؤسسين) مدارک لازم شامل تکمیل اظهارنامه ثبت شرکتها^۱، طرح اساسنامه^۲، طرح اعلامیه پذیره نویسی^۳ تهیه نموده و همچنین گزارش کارشناس رسمی مبنی بر تقویم آورده های غیر نقدی و رسید نقدی مبنی بر واریز سرمایه نقدی را به ثبت شرکتها تسلیم می نمایند. اداره ثبت شرکتها پس از مطالعه اظهارنامه و ضامائم آن و تطبیق مندرجات آنها با قانون، اجازه انتشار اعلامیه پذیره نویسی را صادر خواهد نمود.

ب) مرحله تکمیلی. مؤسسين، اعلامیه پذیره نویسی را در روزنامه رسمی آگهی نموده و نیز حساب «بانک شرکت در شرف تأسیس» که تعهد سهام نزد آن صورت می گیرد را به اطلاع عموم مردم می رسانند. علاقمندان ظرف مهلتی که در اعلامیه پذیره نویسی تعیین شده، به بانک مراجعه و ورقه تعهد سهام را امضاء و مبلغ لازم را نقداً به بانک واریز و رسید آنرا دریافت می نمایند. امضای ورقه تعهد سهم بخودی خود مستلزم قبول اساسنامه شرکت و تصمیمات مجامع عمومی صاحبان سهام می باشد^۴. پس از اتمام مهلت پذیره نویسی، بانک لیست پذیره نویسان را برای مؤسسين ارسال می نماید. مؤسسين حداکثر تا یکماه به تعهدات پذیره نویسان رسیدگی و پس از احراز تعهد تمام سرمایه شرکت و واریز حداقل ۳۵ درصد آن، تعداد سهام هریک از تعهدکنندگان را تعیین و اعلام

۱. ماده ۷ قانون تجارت

۲. ماده ۸ قانون تجارت

۳. ماده ۹ قانون تجارت.

۴. ماده ۱۵ قانون تجارت.

نموده و مجمع عمومی مؤسس را دعوت می نمایند.^۱ مجمع عمومی مؤسس پس از تشکیل و رسمیت جلسه نسبت به وظایف زیر تصمیم گیری می نماید:^۲

۱- رسیدگی و احراز پذیره نویسی کلیه اوراق تعهد سهام.

۲- تصویب اساسنامه شرکت.

۳- انتخاب مدیران و بازرس یا بازرسان شرکت.

پس از پایان جلسه مجمع عمومی مؤسس، اساسنامه به ضمیمه صورتجلسه مجمع و اعلامیه قبولی مدیران و بازرسان جهت ثبت شرکت به مرجع ثبت شرکتها تسلیم خواهد شد.^۳

هرگاه شرکت ظرف مدت ۶ ماه از تاریخ تسلیم اظهارنامه نسبت به تأسیس قطعی آن اقدام ننماید، به درخواست هریک از مؤسسين یا پذیره نویسان مرجع ثبت شرکتها که اظهارنامه آن تسلیم شده است گواهینامه ای حاکی از عدم ثبت شرکت صادر و به بانکی که تعهد سهام و تأدیه وجوه در آن بعمل آمده است ارسال می گردد، تا مؤسسين و پذیره نویسان به بانک مراجعه و تعهدنامه و وجوه پرداختی خود را مسترد کنند. در این صورت هرگونه هزینه ای که برای تأسیس شرکت پرداخت یا تعهد شده باشد به عهده مؤسسين خواهد بود.^۴

● تشکیل و ثبت شرکت سهامی خاص یک مرحله ای بوده و فقط تسلیم اظهارنامه مبنی بر ثبت شرکت به امضاء کلیه سهامداران به ضمیمه مدارک زیر به مرجع ثبت شرکتها کافی خواهد بود.^۵

الف) ارائه قبولی اساسنامه شرکت به امضاء کلیه سهامداران و تسلیم اظهارنامه ای حاکی از تعهد کلیه سهام توسط صاحبان سرمایه.

ب) ارائه گواهینامه بانکی حاکی از تأدیه بخش نقدی آن (حداقل ۳۵ درصد کل سهام).

۱. ماده ۱۶ قانون تجارت.

۲. ماده ۱۷ قانون تجارت.

۳. ماده ۱۸ قانون تجارت.

۴. ماده ۱۹ قانون تجارت.

۵. ماده ۲۰ قانون تجارت.

- ج) تسلیم گزارش کارشناس رسمی مبنی بر تقویم آورده‌های غیر نقدی.
- د) ارائه اسامی اولین مدیران و بازرسان به همراه اعلامیه قبولی آنها.
- ه) ذکر نام روزنامه کثیرالانتشار که هرگونه آگهی راجع به شرکت تا تشکیل اولین مجمع عمومی عادی در آن منتشر خواهد شد.
- مؤسسين شرکت نسبت به کلیه اعمال و اقداماتی که به منظور تأسیس و به ثبت رسانیدن شرکت انجام می‌دهند مسولیت تضامنی دارند^۱.
- ۴- حداکثر مبلغ اسمی در شرکتهای سهامی عام ده هزار ریال می‌باشد و در شرکتهای سهامی خاص محدودیتی وجود ندارد.
- ۵- در شرکتهای سهامی عام دعوت مجمع عمومی مؤسس الزامی است ولی در شرکت سهامی خاص الزامی نیست.
- ۶- افزایش سرمایه در شرکتهای سهامی عام فقط بطور نقد مجاز است. حال آنکه، در شرکت سهامی خاص بطور غیر نقدی هم امکان‌پذیر است.
- ۷- تعداد سهامداران در شرکت سهامی عام حداقل ۵ نفر و در شرکت سهامی خاص حداقل ۳ نفر می‌باشد.
- ۸- تعداد اعضا هیئت مدیره در شرکت سهامی عام حداقل ۵ نفر و در شرکت سهامی خاص حداقل ۳ نفر می‌باشد.
- ۹- نقل و انتقال سهام در شرکت سهامی عام منوط به موافقت مدیران یا مجمع عمومی نیست، حال آنکه در شرکت سهامی خاص معمولاً منوط به موافقت مدیران و یا مجمع عمومی خواهد بود.
- ۱۰- شرکت سهامی عام می‌تواند مبادرت به صدور اوراق قرضه نماید، حال آنکه شرکت سهامی خاص چنین اختیاری را ندارد.
- ۱۱- تبدیل شرکت سهامی خاص به شرکت سهامی عام طی شرایطی خاص امکان‌پذیر خواهد بود.
- ۱۲- فروش سهام شرکت سهامی عام، تحت شرایطی خاص در بازار بورس امکان‌پذیر بوده، در صورتیکه چنین مجوزی در مورد سهام شرکت سهامی خاص وجود ندارد.

□ تعریف و خصوصیات سهام

در شرکت سهامی، سرمایه متشکل از تعدادی سهام (سهام عادی، سهام ممتاز) می باشد. ورقه سهام مدرک مالکیت در شرکت سهامی است. طبق ماده ۲۴ قانون تجارت، سهم قسمتی از سرمایه شرکت سهامی است که نشانگر میزان مشارکت و تعهدات و منافع صاحب آن در شرکت سهامی است. ورقه سهم سند قابل معامله ایست که نماینده تعداد سهامی می باشد که صاحب آن در شرکت دارد. تا زمانی که تمامی مبلغ اسمی سهام توسط دارنده آن پرداخت نشده، برگ سهام صادر نمی شود.

طبق ماده ۲۷ قانون تجارت، تا زمانی که اوراق سهام صادر نشده است، شرکت باید برای صاحبان سهام گواهینامه موقت سهام صادر و در اختیار آنان قرار دهد^۱. این گواهینامه معرف تعداد و نوع سهام و مبلغ پرداخت شده آن می باشد. شرکت پس از دریافت تمامی مبلغ اسمی سهم از دارندگان آن، اوراق سهام صادر و به صاحبان سهام تسلیم می نماید و گواهینامه موقت سهام را مسترد و باطل اعلام می نماید.

مالکیت در شرکت سهامی شامل تعداد زیادی سهام به قطعات مساوی می باشد، که هر سهم بیانگر مالکیت نسبی واحد تجاری است. هنگامی که سهامداران دارائی های نقد و غیر نقد را به عنوان سرمایه در مؤسسه سرمایه گذاری می نمایند، این مبلغ در حسابی تحت عنوان سرمایه (سهام) بستانکار می شود. اگر شرکت سهامی متشکل از ۱۰۰ سهم منتشر شده باشد، و شما مالک ۱۰ سهم آن باشید، ده درصد منافع شرکت در مالکیت شما خواهد بود. به دارندگان ورقه سهام که یک قطعه کاغذی بیش نیست، این حق را می دهد تا از مزایائی که براساس نوع سهام در اساسنامه شرکت پیش بینی شده، استفاده نمایند.

● انواع سهام. انواع سهام (سرمایه) با توجه به مزایائی که در قانون پیش بینی شده به قرار زیر می باشد:

(۱) سهام با نام

(۲) سهام بی نام

سهام با نام. سهامی است که نام دارنده آن روی ورقه سهم قید گردیده است. نقل و

۱. تا وقتی که شرکت به ثبت نرسیده صدور ورقه سهم یا گواهینامه موقت سهم ممنوع می باشد (ماده ۲۸ قانون تجارت).

انتقال این نوع سهام باید در دفتر ثبت سهام شرکت به ثبت برسد، انتقال دهنده یا وکیل یا نماینده قانونی او باید انتقال را در دفتر مزبور امضاء نماید.^۱

سهام بی نام. نام دارنده در آن درج نمی شود و به صورت سند در وجه حامل تنظیم شده و دارنده آن، مالک آن شناخته می شود. سهم بی نام به سهولت، قابل نقل و انتقال بوده و انتقال مالکیت با قبض و اقباض تحقق می یابد.^۲ سهولت نقل و انتقال سهام بی نام موجب رونق مبادلات در بورس اوراق بهادار می گردد.

• سهام سرمایه. تأییدیه (مدرک) مالکیت منتشر شده در شرکتهای سهامی را سهام سرمایه (Capital Stock) گویند، سهام سرمایه به دو دسته طبقه بندی می شود: (۱) سهام عادی؛ (۲) سهام ممتاز.

□ سهام عادی مبنای اولیه مالکیت واحد تجاری

سهام عادی به منزله حقوق مازاد^۳ اولیه در شرکت سهامی است که معرف حقوق سهامداران عادی در خالص دارائی های واحد تجاری می باشد. در شرکتهائی که یک نوع سهام منتشر و مزایای خاصی برای آن پیش بینی نشده باشد، سهام عادی نامیده می شود. مالکیت اصلی و اساسی در هر شرکت مربوط به سهامداران عادی است. صاحبان سهام عادی دارای حقوق و مزایای خاصی به قرار زیر می باشند:

۱- حق سهام شدن در سود و زیان شرکت. صاحبان سهام عادی انتظار دریافت سود سهام به نسبت تعداد سهامی که در اختیار دارند می باشند، سیاست توزیع سود سهام بستگی به تصویب هیئت مدیره و مجمع عمومی سالیانه دارد، تا زمانی که سود سهام اعلام و تصویب نشده، به عنوان بدهی شرکت تلقی نمی شود. سود سهام را می توان بصورت نقدی یا غیر نقدی بین سهامداران توزیع نمود.

۲- حق سهام شدن در انتخاب مدیریت شرکت. هر سهم عادی دارای یک رأی بوده، و طبق مفاد اساسنامه صاحبان سهام عادی می توانند اعضا هیئت مدیره را انتخاب، و از

۱. ماده ۴۰ قانون تجارت.

۲. ماده ۳۹ قانون تجارت.

۳. Residual Ownership

طریق داشتن حق رأی، مجامع عمومی و فوق العاده شرکت را کنترل و اداره نمایند.

۳- حق سهام شدن در دارائی های شرکت در زمان انحلال. در زمان انحلال شرکت، مدیر تصفیه با تبدیل دارائی های غیر نقد به نقد و تسویه حساب با بدهی ها و پرداخت هزینه های تصفیه، آنچه که باقی می ماند، بین صاحبان سهام عادی به نسبت تعداد سهامی که دارا می باشند، توزیع می نماید.

۴- حق سهام شدن در حق تقدم خرید سهام در هنگام افزایش سرمایه. در برخی موارد شرکتهای سهامی اختیار خرید تعداد معینی سهام با قیمت معینی در مدت زمانی مشخص برای دارندگان سهام عادی قائل می شوند. هرگاه چنین حقی برای سهامداران عادی در نظر گرفته شود، سهامداران فعلی برای خرید سهام حق اولویت داشته، به نسبت سهامی که در اختیار دارند، از این مزایا بهره مند می شوند.

● سهام ممتاز. معرف نوعی مالکیت محدود در شرکت سهامی است، که دارندگان این نوع سهام علاوه بر دریافت مبلغی محدود و معین از سود، دارای امتیازاتی بوده، که براساس آن قبل از توزیع هرگونه دارائی بین دارندگان سهام عادی، از این مزایا برخوردار می گردند. تساوی حقوق سهامداران یکی از اصول اساسی شرکتهای سهامی است. ولی در مواردی که ضرورت ایجاب کند، شرکت سهامی مبادرت به صدور سهام ممتاز می نماید، یعنی اگر شرکت نتواند به آسانی به منابع مالی دسترسی پیدا کند، ناچاراً امتیازات بیشتری برای سهامداران جدید قائل می شود، و همچنین در هنگام افزایش سرمایه شرکت، واحد تجاری از اندوخته های مالی خود برای این منظور استفاده می نماید.

سهام ممتاز ممکن است در چندین مرحله منتشر شده و دارای مزایای متنوع باشد، برخی از آنها ممکن است فقط در منافع شرکت بیش از سایر سهام سهام بوده، و نوع دیگر ممکن است، علاوه بر داشتن منافع در سود شرکت، مزایای حق تقدم در دریافت دارائی ها در زمان انحلال شرکت را دارا باشند. معمولاً در این نوع سهام، ردیف ممتاز هریک و با علامت (الف) و (ب) یا علامت دیگر مشخص می شود.

از این رو، بایستی حقوق بیشتری به سهامداران سابق شرکت در نظر گرفته شود، و حتی در مواردی ممکن است سهام ممتاز در بدو تأسیس شرکت توسط مؤسسين ایجاد شود.

قانون تجارت، تبصره ۲ ماده ۲۴، صدور سهام ممتاز را مشروط به رعایت کلیه مقررات مندرج در لایحه اصلاحی از قانون تجارت نموده است. ماده ۴۲ همان قانون اعلام می‌نماید که: «هر شرکت سهامی می‌تواند به موجب اساسنامه و همچنین تا موقعیکه شرکت منحل نشده است، طبق تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده سهامداران، سهام ممتاز ترتیب دهد.»

«اجازه انتشار سهام ممتاز و امتیازات وابسته به آن باید در اساسنامه شرکت بطور وضوح پیش‌بینی شده، و باید به تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده شرکت با جلب موافقت نصف بعلاوه یک اینگونه سهام انجام گیرد». پاره‌ای از امتیازات سهام ممتاز به قرار زیر می‌باشد:

۱- اولویت در دریافت سود سهام. این اولویت‌ها، معرف حقوق دارندگان سهام ممتاز برای دریافت سود سهام سالانه بر مبنای مبلغ ریالی یا درصدی از مبلغ اسمی سهام تعیین می‌گردد. حق تقدم در دریافت سود سهام ممتاز در مقایسه با سهامداران عادی، بدین معنی است که، در زمان تصویب سود سهام توسط مجمع عمومی، ابتدا سود سهام ممتاز بر مبنای تعیین شده پرداخت و باقی مانده سود بین سهامداران عادی تقسیم می‌گردد. حق تقدم دریافت سود سهام ممتاز و نحوه برخورد با آن تابع ویژگی خاصی به شرح زیر خواهد بود:

الف) سهام ممتاز با سود انباشته^۱. سهام ممتاز با مزیت انباشت در سود، بدین معنی است که شرکت به هر دلیلی (زیان‌های وارده یا برای گسترش عملیات شرکت) سود سهام را اعلام و توزیع ننماید^۲، سهم سود سهامداران ممتاز با توجه به نرخ سود از پیش تعیین شده، مبلغ آن انباشت می‌گردد. مبلغ انباشته شده سال (سالهای) قبل، در هنگام اعلام سود، ابتدا سود سهام ممتاز انباشته که معوق مانده، پرداخت و باقی مانده سود بین سهامداران عادی توزیع می‌گردد. مبلغ انباشته سود متعلق به سهامداران ممتاز را «سود سهام معوق»^۳ گویند. در صورتی که قسمتی از سود سهام ممتاز تأمین و پرداخت گردد،

۱. Cumulated Preferred Stock

۲. به موجب ماده ۹۰ قانون تجارت در صورت وجود سود در یک سال مالی، تقسیم ده درصد از سود خالص سالانه بین صاحبان سهام الزامی است.

۳. Dividends in arrears

باقی آن که پرداخت نشده معوق خواهد ماند. سود سهام معوق برای شرکت سهامی بدهی شناخته نمی شود، زیرا هیچ گونه تعهدی تا زمانی که پرداخت سود تصویب نشده، برای شرکتها ایجاد نخواهد شد. عدم پرداخت سود سهم سهامداران ممتاز، از طریق یادداشت های همراه صورتهای مالی افشا می گردد. (بطور مثال تا پایان سال مالی، سود سهام ممتاز ۱۰٪ سال های ۱x و ۲x که بالغ بر... ریال می باشد پرداخت نشده است.)

ب) سهام ممتاز بدون سود انباشته^۱. سود سهام رد شده و تصویب نشده انباشت نمی شود، سهامداران ممتاز فقط محق به دریافت سود سهام ممتاز با توجه به نرخ از پیش تعیین شده در سال جاری می باشند، و از بابت سود سهام معوق هیچ مبلغی دریافت نمی نمایند. بنابراین، این گونه سهام ممتاز از دیدگاه صاحبان سرمایه مطلوب نمی باشد.

ج) سهام ممتاز مشارکت در کل سود^۲. بدین معنی است که، این نوع سهام علاوه بر دریافت مبلغ سود بر مبنای نرخ از پیش تعیین شده برای هر سال، در کل سود سهم بوده و از آن بابت سود سهام اضافی دریافت می نمایند. بطور مثال سهام ممتاز ۱۰٪ با مشارکت در کل سود، ابتدا سود سهام ممتاز و عادی معادل ۱۰٪ مبلغ اسمی (سهام ممتاز و عادی) مشابه هم دریافت نموده، در صورتیکه مازاد وجود داشته باشد (سود اضافی)، به نسبت مبلغ اسمی سرمایه، بین سهام عادی و ممتاز توزیع می گردد. به موجب اساسنامه شرکت سهامی، برخی از سهام ممتاز ممکن است هردو مزایا با هم یعنی با سود انباشته و حق مشارکت در کل سود را دارا باشند.

در مواردی ممکن است سهام ممتاز دارای حق مشارکت^۳ جزئی در کل سود باشد، در این گونه موارد، صاحبان این نوع سهام، علاوه بر دریافت سود سهام با نرخ از پیش تعیین شده، فقط تا درصد محدودی که در اساسنامه شرکت و ورقه سهام پیش بینی شده، در باقی مانده سود سهم می باشند.

۱. Noncumulated Preferred stock

۲. Fully Participating

۳. Partially Participating

* برای تشریح حالات مختلف سود سهام ممتاز، مقروضات شرکت سهامی (الف) در دست است:

سهام عادی (۳۰۰۰۰۰ سهم منتشر شده، ارزش اسمی هر سهم ۱۰ ریال)	۳۰۰۰۰۰
سهام ممتاز ۸٪ (۲۰۰۰۰۰ سهم منتشر شده، ارزش اسمی هر سهم ۱۰ ریال)	۲۰۰۰۰۰
سود قابل تقسیم	۸۰۰۰۰

نحوه محاسبه سود برای هریک از طبقات مختلف سهام با ویژگی‌های مختلف به قرار زیر می‌باشد:

● فرض (۱): سهام ممتاز بدون انباشت و بدون مشارکت در کل سود می‌باشد.

سود سهام	سهم سهامداران ممتاز با نرخ ۸٪ در سال جاری *	سهم ممتاز	سهم عادی	جمع
	۱۶۰۰۰	۱۶۰۰۰	۱۶۰۰۰	
باقی‌مانده سود متعلق به سهامداران عادی (۸۰۰۰۰ - ۱۶۰۰۰)			۶۴۰۰۰	۶۴۰۰۰
جمع		۱۶۰۰۰	۶۴۰۰۰	۸۰۰۰۰

سهم سهامداران ممتاز از سود سهام سال جاری $\square 200000 \times 8\% = 16000$ *

● فرض (۲): سهام ممتاز با سود انباشته بدون مشارکت در کل سود بوده و سود سهام در سه سال اخیر پرداخت نشده است.

سود سهام	سهم سهامداران ممتاز معوق به مدت ۳ سال	سهم ممتاز	سهم عادی	جمع
	۴۸۰۰۰	۴۸۰۰۰	۴۸۰۰۰	
باقی‌مانده سود سهام متعلق به سهامداران عادی ***			۱۶۰۰۰	۱۶۰۰۰
جمع		۶۴۰۰۰	۱۶۰۰۰	۸۰۰۰۰

* $\square 200000 \times 8\% \times 3 = 48000$

** $\square 200000 \times 8\% = 16000$

*** $\square (80000 - 64000) = 16000$

• فرض (۳): سهام ممتاز بدون انباشت و با حق مشارکت در کل سود می باشد.

سود سهام ممتاز سال جاری	سود سهام عادی	جمع
$(200000 \times 8\%)$	۰	۱۶۰۰۰
مشمول سود سهام به سهامداران عادی $(300000 \times 8\%)$	۰	۲۴۰۰۰
مبلغ آماده برای مشارکت $(80000 - 40000 = 40000)$ *		
سهم سود سهام ممتاز مشارکت در کل سود $(200000 \times 8\%)$	۰	۱۶۰۰۰
سهم سود سهام عادی مشارکت در کل سود $(300000 \times 8\%)$	۰	۲۴۰۰۰
		<u>۸۰۰۰۰</u>
		<u>۳۲۰۰۰</u>

$$\text{نرخ مشارکت} \square = \frac{\text{مبلغ آماده برای مشارکت}}{\text{جمع ارزش اسمی سهام عادی و ممتاز}} = \frac{40000}{500000} = 8\%$$

• فرض (۴): سهام ممتاز با سود انباشته و با حق مشارکت در کل سود می باشد. سود سهام در سال قبل پرداخت نشده است.

سود سهام ممتاز معوق به مدت یکسال با نرخ ۸٪	سود سهام عادی	جمع
مبلغ اسمی سهام ممتاز $(200000 \times 8\%)$	۰	۱۶۰۰۰
سود سهام ممتاز سال جاری با نرخ ۸٪ مبلغ اسمی سهام ممتاز	۰	۱۶۰۰۰
سود سهام عادی با نرخ ۸٪ مبلغ اسمی سهام $(300000 \times 8\%)$	۰	۲۴۰۰۰
مبلغ آماده برای مشارکت $(80000 - 56000) = 24000$ *		
سود سهام ممتاز مشارکت در کل سود $(200000 \times 4\%)$	۰	۹۶۰۰
سود سهام عادی مشارکت در کل سود $(300000 \times 4\%)$	۰	۱۲۴۰۰
		<u>۸۰۰۰۰</u>
		<u>۴۱۶۰۰</u>

$$\text{نرخ مشارکت} \square = \frac{24000}{500000} = 4.8\%$$

• فرض (۵): سهام ممتاز ۸ درصد با سود انباشته و با حق مشارکت جزئی تا ۳ درصد اضافی بر نرخ سود سهام ممتاز در سود مازاد مشارکت می نماید. سود سهام در دو سال

اخیر پرداخت نشده، نحوه تقسیم سود سهام ممتاز و عادی به قرار زیر می باشد:

سهام ممتاز	سهام عادی	جمع
سهام ممتاز معوق به مدت ۲ سال با نرخ ۸٪		
مبلغ اسمی سهام ممتاز (۲۰۰۰۰ × ۸٪ × ۲)	۰	۳۲۰۰۰
سود سهام ممتاز سال جاری با نرخ ۸٪		
مبلغ اسمی سهام ممتاز (۲۰۰۰۰ × ۸٪)	۰	۱۶۰۰۰
سود سهام عادی با نرخ ۸٪ مبلغ اسمی سهام عادی	۲۴۰۰۰	۲۴۰۰۰
مبلغ آماده برای مشارکت ۸۰۰۰ = (۷۲۰۰۰ - ۸۰۰۰۰) *		
سود سهام ممتاز (۲۰۰۰۰۰ × ۱/۶٪)**	۰	۳۲۰۰
سود سهام عادی (۳۰۰۰۰۰ × ۱/۶٪)	۴۸۰۰	۴۸۰۰
	<u>۸۰۰۰</u>	<u>۵۱۲۰۰</u>

$$* \quad \boxed{\checkmark} \quad ۳۲۰۰ + ۴۸۰۰ = ۸۰۰۰$$

** ☒ از آنجا که مبلغ آماده برای مشارکت کمتر از ۳٪ می باشد، نرخ تخصیص سود سهام مشارکت در سال جاری ۱/۶٪ است.

$$** \quad \boxed{\checkmark} \quad \text{نرخ مشارکت} = \frac{۸۰۰۰}{۵۰۰۰۰۰} = ۱/۶\%$$

• فرض (۶): سهام ممتاز ۸٪ بدون سود انباشته با حق مشارکت جزئی تا ۳ درصد اضافی بر نرخ سود سهام ممتاز در سود مازاد مشارکت می نماید.

سهام ممتاز	سهام عادی	جمع
سود سهام ممتاز سال جاری با نرخ ۸٪		
مبلغ اسمی سهام ممتاز (۲۰۰۰۰۰ × ۸٪)	۰	۱۶۰۰۰
سود سهام عادی با نرخ ۸٪ مبلغ اسمی سهام عادی	۲۴۰۰۰	۲۴۰۰۰
مبلغ آماده برای مشارکت ۴۰۰۰۰ = (۸۰۰۰۰۰ - ۴۰۰۰۰۰):		
سود سهام ممتاز (۲۰۰۰۰۰ × ۳٪*)	۰	۶۰۰۰
باقی مانده متعلق به سهامداران عادی (۴۰۰۰۰ - ۶۰۰۰)	۳۴۰۰۰	۳۴۰۰۰
	<u>۵۸۰۰۰</u>	<u>۲۲۰۰۰</u>

$$* \quad \boxed{\checkmark} \quad \text{نرخ مشارکت} = \frac{۴۰۰۰۰}{۵۰۰۰۰۰} = ۸\%$$

* از آنجا که سهام ممتاز ۸٪ با حق مشارکت جزئی تا ۳ درصد اضافی بر نرخ سود سهام ممتاز در سود مازاد مشارکت دارد. نرخ مشارکت را محاسبه تا مشخص شود که نرخ، بیش از ۳ درصد اضافی بر نرخ سود سهام ممتاز می باشد. در این گونه موارد سهم سود سهام ممتاز محدود تا ۳ درصد اضافی بر سود سهام ممتاز محاسبه و بقیه متعلق به سهامداران عادی است. نرخ مشارکت اضافی سود سهام متعلق به سهامداران عادی:

$$\frac{34000}{300000} = 11.33\% = \text{نرخ مشارکت} \quad *$$

۲- حق رأی بیشتر نسبت به سهام عادی. در برخی از کشورها، داشتن حق رأی برای سهامداران ممتاز در نظر گرفته نشده، و بدون حق رأی می باشند. ولی در قانون تجارت ایران، در اغلب موارد برای سهامداران ممتاز حق رأی بیشتری نسبت به سهامداران عادی در نظر گرفته شده است.

۳- حق تقدم به سهام ممتاز در باز یافت سرمایه هنگام انحلال شرکت. در زمان انحلال شرکت سهامی، دارندگان سهام ممتاز نسبت به باز یافت سرمایه خود به سهامداران عادی، حق تقدم دارند^۱. مدیر تصفیه در زمان انحلال پس از پرداخت بدهیها و تعهدات شرکت، با سهامداران ممتاز تسویه حساب نموده (معادل ارزش اسمی سهام ممتاز، سود سهام معوق و هرگونه ادعای دیگر)، باقی مانده دارائیهها بین سهامداران عادی توزیع می گردد.

در صورتی که سهام ممتاز در باز یافت سرمایه در زمان انحلال نسبت به سایر سهام اولویت داشته باشد، این مزایا باید در قسمت حقوق صاحبان سهام ترازنامه در داخل پرنانز یا از طریق یادداشت های همراه صورتهای مالی افشا گردد^۲.

۴- سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی^۳. برخی از شرکتهای سهامی برای جذب سرمایه بیشتر، اقدام به صدور سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی را در اساسنامه پیش بینی می نمایند. این نوع سهام در صورت تمایل دارندگان آن با یک نرخ از پیش

۱. Liquidation Preference.

۲. (APB # 10).

۳. Convertible Preferred stock.

تعیین شده، به سهام عادی تبدیل می‌شوند. خریداران چنین اوراق بهاداری علاوه بر ویژگی قابلیت تبدیل از مزایای سود سهام.... هم بهره‌مند می‌گردند. بدین ترتیب اگر قیمت بازار سهام عادی افزایش یابد، یا نرخ سود سهام عادی بیش از سود سهام ممتاز گردد، صاحبان سهام ممتاز به اختیار می‌توانند با تبدیل سهام خود به سهام عادی از افزایش قیمت بازار سهام عادی و نیز از سایر مزایا بهره‌مند گردند. حق قابلیت تبدیل، شرایط و نسبت تبدیل سهام ممتاز به سایر اوراق بهادار باید در متن صورتهای مالی یا از طریق یادداشتهای همراه افشا گردد. شرایط تبدیل و قیمت بازار سهام تأثیری بر نحوه حسابداری در زمان صدور ندارد، و در زمان تبدیل به سهام عادی ارزش دفتری سهام ممتاز (ارزش اسمی و صرف سهام ممتاز) از دفاتر حذف و باطل شده، سهام عادی و صرف سهام عادی جایگزین می‌گردد. از نظر تئوری هیچ‌گونه سود یا زیانی در ارتباط با سرمایه شناسایی نمی‌شود.

در مواردی اگر ارزش اسمی سهام عادی منتشر شده بیش از ارزش دفتری سهام ممتاز باشد، در چنین حالتی تفاوت معمولاً به حساب سود انباشته بدهکار می‌شود. به منظور تشریح نحوه حسابداری هنگام تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی، فرض کنید که شرکت (الف) ۱۰۰۰ سهم عادی ۲ ریالی را جهت تبدیل با ۱۰۰۰ سهم ممتاز یک ریالی قابل تبدیل به سهام عادی منتشر نمود. صرف سهام ممتاز در زمان انتشار ۲۰۰ ریال بود. ثبت حسابداری تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی به شرح زیر است:

سهام ممتاز قابل تبدیل (۱۰۰۰ سهم × ۱ ریال)	۱۰۰۰
صرف سهام ممتاز	۲۰۰
سود انباشته	۸۰۰
سهام عادی (۱۰۰۰ سهم × ۲ ریال)	۲۰۰۰

سهام ممتاز قابل بازخرید به اختیار صادرکننده. در برخی از کشورها سهام ممتاز قابل بازخرید^۱ می‌باشد، که در این صورت شرکت می‌تواند در مدت زمانی بعد از تاریخ انتشار، سهام را با قیمت معینی بازخرید کند. هنگامی که نرخ بهره حالت نزولی

داشته و کمتر از نرخ سود ممتاز در زمان انتشار سهام باشد، در چنین شرایطی، برای شرکت مطلوب خواهد بود، که براساس این حق سهام ممتازی را که هنگام بالا بودن نرخ بهره صادر کرده، با اوراق قرضه‌ای ارزان‌تر جایگزین کند، یعنی شرایط هروقت به زیان شرکت باشد، شرکت این حق را دارد که سهام صادر شده خود را بازخريد نماید. قيمت بازخريد معمولاً بيش از بهاي انتشار سهام هنگام صدور می‌باشد. در هنگام بازخريد سهام ممتاز با سود انباشته، شرکت بايد کلیه سودهای معوق را (با داشتن شرایط) پرداخت نماید. چنانچه قيمت بازخريد سهام از ارزش دفتری سهام بيشتر باشد، تفاوت به حساب سود انباشته بدهکار می‌شود، و اگر قيمت بازخريد سهام از ارزش دفتری سهام ممتاز قابل بازخريد کمتر باشد، مازاد به حساب صرف سهام حاصل از بازخريد سهام ممتاز بستانکار شایان ذکر است که سهام ممتاز بازخريد شده بايد ابطال و نبايد مثل سهام خزانه عمل شود.

طبق استانداردهای حسابداری^۱ شرکت سهامی بايد مدت بازخريد سهام ممتاز، تغييرات در مبالغ سهام ممتاز قابل بازخريد طی دوره مالی و کل یا مبلغ هر سهم را که بايد سهام ممتاز قابل بازخريد به آن مبلغ بازخريد شود، در متن صورتهای مالی یا از طريق يادداشتهای همراه افشا کند.

مثال. شرکت سهامی (الف) در اول سال ۱۳×۱ تعداد ۲۰۰۰ سهم ممتاز قابل بازخريد را به ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰۰ ريال به مبلغ ۱۲۰۰ ريال فروخت. در تاريخ اول تيرماه سال ۱۳×۴ شرکت سهام ممتاز قابل بازخريد مزبور را خريداري و ابطال نمود. ثبت انتشار و بازخريد سهام ممتاز (در اين تاريخ سهام ممتاز مزبور فاقد سود معوق بوده است) با مفروضات مختلف بشرح زير است:

فرض (۱) - سهام ممتاز به ازای هر سهم ۱۱۰۰ ريال بازخريد شد.

فرض (۲) - سهام ممتاز به ازای هر سهم ۱۲۰۰ ريال بازخريد شد.

فرض (۳) - سهام ممتاز به ازای هر سهم ۱۳۰۰ ريال بازخريد شد.

۱- ثبت انتشار:

۲۴۰۰۰۰۰۰

وجوه نقد (۲۰۰۰×۱۲۰۰)

۲۰۰۰۰۰۰۰

سهام ممتاز قابل بازخريد

۴۰۰۰۰۰۰

صرف سهام ممتاز قابل بازخريد

۲- ثبت فرض (۱):

۲۰۰۰۰۰۰	سهام ممتاز قابل بازخرید
۴۰۰۰۰۰	صرف سهام ممتاز قابل بازخرید
۲۲۰۰۰۰۰	وجوه نقد (۱۱۰۰ × ۲۰۰۰)
۲۰۰۰۰۰۰	صرف سهام حاصل از بازخرید

۳- ثبت فرض (۲):

۲۰۰۰۰۰۰	سهام ممتاز قابل بازخرید
۴۰۰۰۰۰	صرف سهام ممتاز قابل بازخرید
۲۴۰۰۰۰۰	وجوه نقد (۱۲۰۰ × ۲۰۰۰)

۴- ثبت فرض (۳):

۲۰۰۰۰۰۰	سهام ممتاز قابل بازخرید
۴۰۰۰۰۰	صرف سهام ممتاز قابل بازخرید
۲۰۰۰۰۰	سود انباشته
۲۶۰۰۰۰۰	وجوه نقد (۱۳۰۰ × ۲۰۰۰)

چنانچه در مواردی سهام ممتاز هنگام بازخرید سود سهام معوق داشته و پرداخت نشده باشد، در زمان بازخرید و ابطال آن باید سود سهام ممتاز معوق محاسبه و از محل سود انباشته پرداخت شود (سود انباشته، بدهکار، وجوه نقد، بستانکار).

سهام ممتاز قابل بازخرید به اختیار شرکت بازخرید می شود. دارندگان چنین سهامی می توانند در صورت تمایل سهام خود را به جای فروش به شرکت، به سهام عادی تبدیل نمایند، در این گونه موارد، ارزش بازار سهام ممتاز قابل تبدیل با نوسانات قیمت بازار سهام عادی شرکت تغییر می کند. در زمان تبدیل یا بازخرید سهام ممتاز ارزش دفتری سهام ممتاز قابل بازخرید باید از حسابها حذف گردد.

۶- سهام ممتاز قابل بازخرید با اختیار دارنده سهم^۱. در برخی موارد بازخرید سهام ممتاز در زمانی بعد از تاریخ انتشار (تاریخ مشخص) یا قیمتی از پیش تعیین شده (معین) به اختیار صاحب سهم به شرکت فروخته می شود. در این گونه شرایط، شرکت

صادر کننده سهام ممتاز کنترلی بر تاریخ بازخرید ندارد. استانداردهای حسابداری (SEC) توصیه نموده، شرکتهای سهامی که دارای سهام ممتاز قابل بازخرید می باشند، این گونه سهام را نباید در سرفصل حقوق صاحبان سهام (ترازنامه) همراه با سایر سهام ممتاز و سهام عادی گزارش نمایند، زیرا نوعی بدهی پنهان^۱ به شمار آمده و باید در صورتهای مالی بطور مجزا بین بدهیها و حقوق صاحبان سهام گزارش گردد. به منظور تشریح نحوه گزارش سهام ممتاز قابل بازخرید با اختیار دارنده سهم در ترازنامه شرکت سهامی که دارای سهام عادی، صرف سهام و سود انباشته است به قرار زیر خواهد بود: (ارقام فرضی است)

ترازنامه شرکت سهامی xxx

سهام ممتاز قابل بازخرید با اختیار دارنده سهم	۱۰۰۰۰۰
حقوق صاحبان سهام:	
سهام عادی (ارزش اسمی هر سهم ۵ ریال، سرمایه مجاز ۱۰۰۰۰۰)	
سهم، سهام منتشر شده (۴۰۰۰۰ سهم)	۲۰۰۰۰۰
صرف سهام عادی	۲۵۰۰۰۰
جمع سرمایه پرداخت شده	۴۵۰۰۰۰
سود انباشته	۳۰۰۰۰۰
جمع حقوق صاحبان سهام	۷۵۰۰۰۰

در مقایسه حقوق سهامداران ممتاز و عادی با بدهیهای ناشی از استقراض، هر چند حقوق و اولویتهای بعضی از طبقات سهام ممکن است نظیر حقوق بدهیهای بلندمدت باشد، اما اهم اختلاف بین حقوق صاحبان سهام و صاحبان بدهی (طلبکاران شرکت) عبارتند از:

۱- صاحبان بدهی (طلبکاران شرکت) نسبت به صاحبان سهام در دریافت سهم (حق) خود الویت دارند.

۱-۱ سود تضمین شده (بهره) بدهیهای ناشی از استقراض حتماً باید در سررسید پرداخت شود، و حال آنکه شرکت ملزم به پرداخت سود به سهامداران ممتاز نمی باشد.

- ۲- صاحبان بدهی ناشی از استقراض در مجامع عمومی دارای حق رای نمی‌باشند، در صورتیکه سهامداران ممتاز و عادی می‌توانند دارای حق رأی باشند.
  - ۳- بدهی‌ها دارای تاریخ سررسید با مبلغی ثابت که از قبل تعیین شده می‌باشند و پرداخت بهره معمولاً به عنوان درصدی از ارزش اسمی تعیین می‌گردد. در حالیکه حقوق سهامداران ممتاز دارای سررسیدی مشخص نمی‌باشد و عمر آن به عمر شرکت بستگی دارد.
  - ۴- دارندگان سهام ممتاز موجب ورشکستگی شرکت سهامی نمی‌شوند، اگر شرکتی پرداخت سود سهام ممتاز را به تأخیر اندازد، مجبور به اعلام ورشکستگی نخواهد بود و علاوه بر این تحت پیگرد قانونی قرار نمی‌گیرد.
  - ۵- انتشار سهام ممتاز بر خلاف بدهی‌هایی نظیر اوراق قرضه به وثیقه یا رهن دارائی‌های شرکت نیاز ندارند، زیرا سهامداران ممتاز دارای حق مالکانه می‌باشند.
  - ۶- به سهامداران ممتاز بازده بالاتری نسبت به بدهی‌هایی نظیر اوراق قرضه تعلق می‌گیرد.
  - ۷- سود سهام ممتاز یک هزینه قابل قبول مالیاتی تلقی نمی‌شود. حال آنکه هزینه بهره بدهیهای ناشی از استقراض جز هزینه‌های قابل قبول مالیاتی است.
  - ۸- سهام ممتاز جانشین مناسبی برای بدهیهای نظیر اوراق قرضه می‌باشد و در هر زمان که اوراق قرضه مطلوب نباشد، شرکتها اقدام به انتشار سهام ممتاز می‌نمایند.
  - ۹- سهامداران ممتاز نسبت به سهامداران عادی در دریافت حقوق خود دارای اولویت می‌باشند، حال آنکه هردو گروه در ارتباط با ادعای باقی‌مانده^۱ صاحبان بدهی (طلبکاران شرکت) در خالص دارائی‌ها حق دارند.
  - ۱۰- پرداخت سود سهام به سهامداران عادی و ممتاز معمولاً به سود گزارش شده دوره مالی یا سود انباشته، و در اختیار داشتن وجه نقد کافی و اعلام رسمی توسط هیئت مدیره و تصویب مجمع عمومی سهامداران بستگی دارد، و بعد از تصویب، سود سهام به یک تعهد تبدیل می‌شود.
  - ۱۱- سهام ممتاز به عنوان یکی از ابزارهای تأمین مالی نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند.
- سهام عادی. در تشکیل شرکتهای سهامی سرمایه به قطعات مساوی تقسیم شده و

شرکتهائی که دارای یک نوع سهام منتشر شده باشد، سهام عادی تلقی می شود. دارندگان سهام عادی به نسبت تعداد سهامی که دارا می باشند، از مزایای آن به شرح زیر برخوردارند:

- ۱- سهم شدن در منافع و مالکیت شرکت.
- ۲- داشتن حق رأی به نسبت تعداد سهام جهت شرکت در مجامع عمومی و انتخاب اعضاء هیئت مدیره، حسابرسان مستقل و بازرس قانونی و تصمیم گیری در امور جاری شرکت.

۳- داشتن حق تقدم در خرید سهام در هنگام افزایش سرمایه.

۴- حق فروش یا واگذاری سهام به اشخاص ثالث.

۵- سهم شدن از دارائی های شرکت در زمان انحلال به نسبت تعداد سهام.

۶- عمر این اوراق، نامحدود است و بستگی به طول عمر شرکت دارد.

- واحد تجاری باید موارد زیر را در ترازنامه یا در یادداشتهای توضیحی افشا کند^۱:
- * الف - برای هریک از طبقات سهام:

۱- تعداد سهام مصوب

۲- تعداد سهام منتشر شده و میزان سرمایه پرداخت شده.

۳- ارزش اسمی هر سهم.

۴- حقوق، مزایا و محدودیتهای مربوط و...

۵- سهام واحد تجاری که در مالکیت واحدهای تجاری فرعی و وابسته است.

* ب - مبالغ دریافتی بابت افزایش سرمایه قبل از ثبت قانونی آن.

* ج - صرف سهام.

* د - ماهیت و موضوع هریک از اندوخته ها و

* ه - مبالغ منظور شده در صورتهای مالی بابت سود سهام پیشنهادی.

• طبقه‌بندی حقوق صاحبان سهام

در طبقه‌بندی حقوق صاحبان سهام، روش تأمین منابع که از طریق سهامداران در اختیار شرکت قرار داده شده، محدودیت‌های قانونی توزیع سرمایه سهامداران، توزیع سود سهام بین سهامداران جاری، آتی، و تقدم طبقات مختلف سهامداران در تصفیه نهائی یا تصفیه جزئی (بازخرید سهام - سهام خزانه) برای استفاده کنندگان باید بطور جداگانه افشا شود. منابع اصلی حقوق صاحبان سهام شامل اقلام زیر می‌باشد:

- ۱- مبلغ پرداختی توسط سهامداران.
  - ۲- منابع ناشی از تجدید ارزیابی دارائی‌ها به دلیل تغییرات قدرت خرید پول.
  - ۳- مازاد سود خالص بر سود سهام پرداختی به سهامداران (سود انباشته).
  - ۴- تحصیل دارائی‌ها بطور رایگان (اهداء) به غیر از سهامداران.
- حقوق مادی سهامداران: از تفاوت بین دارائی‌ها و بدهیهای ترازنامه یک واحد تجاری بدست می‌آید، و در زمان سرمایه‌گذاری مجدد یا تحصیل سود یا زیان... حقوق صاحبان سهام افزایش یا کاهش می‌یابد. اقلام اصلی منابع حقوق صاحبان سهام متشکل از سرمایه پرداخت شده^۱ (جمع پرداختی توسط سهامداران) و حقوق مالی تحصیل شده^۲ حاصل از عملیات واحد تجاری (سود انباشته) است، که شامل اقلام زیر می‌باشد:

- الف) سرمایه پرداخت شده:
  - سهام ممتاز (با ارزش اسمی - بدون ارزش اسمی).
  - سهام عادی (با ارزش اسمی - بدون ارزش اسمی)
  - سرمایه اضافی پرداخت شده نسبت به ارزش اسمی سهام یا ارزش تعیین شده.
  - سرمایه اهدایی (واگذاری بلاعوض دارائی‌ها به واحد تجاری از طریق طرح‌های عمرانی).
  - سرمایه - سهام تعهد شده (سهام پذیره‌نویسی شده).
  - سهام خزانه (کاهنده سرمایه پرداخت شده).
- ب) اندوخته‌ها (سود انباشته تخصیص یافته)
- ج) سود انباشته

• (د) سود (زیان) تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش.

• تعاریف برخی از واژه‌های مورد نیاز در بخش حقوق صاحبان سهام:

۱- سرمایه مجاز^۱. عبارت از آن تعداد سهامی که توسط مقامات ثبت شرکتها به شرکت سهامی اجازه انتشار داده شده است، اجازه انتشار سهام در دفاتر شرکت ثبت ندارد، در اساسنامه شرکت سهامی^۲ معمولاً انواع سهام قابل انتشار و تعداد مجاز آن درج می‌گردد.

۲- سرمایه قانونی. معمولاً معادل ارزش اسمی سهام (سهام با ارزش اسمی) بعلاوه ارزش تعیین شده (سهام بدون ارزش اسمی) می‌باشد. برخی از منابع، سرمایه مجاز را به عنوان سرمایه قانونی و در برخی دیگر، سهام صادر شده را به عنوان سرمایه قانونی تلقی می‌نمایند.

۳- سهام منتشر شده در دست مردم. عبارت از آن تعداد سهام مجازی که توسط شرکت سهامی صادر و فروخته شده است. به عبارت دیگر، آن تعداد سهامی که قبلاً صادر شده و در اختیار سهامداران شرکت می‌باشد «سهام منتشر شده در دست مردم»^۳ گویند. در اغلب کشورهای صنعتی مساوی بودن تعداد سهام مجاز قابل انتشار با تعداد صادر و منتشر شده الزامی نمی‌باشد، در حالیکه در ایران تعداد سهام مجاز با تعداد سهام صادر و منتشر شده یکسان است.

۴- سهام سرمایه. مدرک (تاییدیه) مالکیت در شرکتهای سهامی را سهام سرمایه گویند، سرمایه (سهام) به دو طبقه سهام عادی و ممتاز تقسیم می‌شود. سهام عادی طبقه‌ای از سهام سرمایه است که بیانگر پایه و مبنای اولیه مالکیت در شرکتهای سهامی است. سهام ممتاز طبقه‌ای از سهام سرمایه است که امتیازی غیر از سهام عادی برای آن پیش‌بینی شده است.

۱. (Authorized share) Authorized Capital stock

۲. Corporate charter

۳. Outstanding share

۵- سرمایه - سهام تعهد شده (پذیره نویسی). سهام تعهد شده^۱ نماینده سرمایه مجاز است که طبق قرارداد پذیره نویسی جهت صدور برای پذیره نویسان تخصیص داده شده است. سهام تعهد شده تا زمانی که مبلغ تعهد (پذیره نویسی) بطور کامل دریافت نشود، سهام صادر نمی گردد.

۶- تعهد پذیره نویسان (حسابهای دریافتنی پذیره نویسی شده). تعهد پذیره نویسان^۲ عبارت است از مانده مطالبات شرکت سهامی از سهامداران که قرار است وجه آن در تاریخ معینی به شرکت پرداخت گردد.

۷- صرف سهام. متداول ترین روش ایجاد صرف سهام، فروش سهام بیش از ارزش اسمی آن می باشد، یعنی، هنگامی که شرکت سهام خود را به بهائی بیش از ارزش اسمی منتشر کند، مبلغ مازاد بر ارزش اسمی را صرف سهام^۳ گویند. توزیع صرف سهام بین سهامداران به صورت وجه نقد از نظر قانونی دارای محدودیت است، در برخی از کشورها توزیع آن به صورت سود سهمی مجاز شناخته شده است. در مواردی ممکن است مبادلات دیگری در حساب صرف سهام تأثیرگذار باشند، مبادلاتی که موجب تغییر در حساب صرف سهام می گردد، در حساب زیر نشان داده شده است:

صرف سهام

۱- کسر سهام منتشر شده	۱- فروش سهام بیش از ارزش اسمی سهام
۲- فروش سهام خزانه کمتر از بهای تمام شده	۲- فروش سهام خزانه بیش از بهای تمام شده
۳- جذب کسری حساب تجدید سازمان	۳- سرمایه اضافی ناشی از تجدید نظر در ساختار سرمایه
۴- اعلام سود سهام تصفیه	۴- ارزیابی اضافی حقوق صاحبان سهام
۵- هزینه های انتشار سهام	۵- تبدیل اوراق بهادار قابل تبدیل (اوراق قرضه، سهام ممتاز)
	۶- اعلام سود سهام غیر قابل ملاحظه *

* در فصل بعد تشریح خواهد شد.

۱. Subscription Capital stock

۲. Subscription Receivable for capital

۳. Additional paid- in Capital or paid- in Capital Excess of par.

• نکته: اقلامی نظیر سود یا زیان غیر عملیاتی، سود یا زیان ناشی از اقلام غیر مترقبه، هرگز در بدهکار یا بستانکار حساب صرف سهام ثبت نمی‌گردد. علاوه بر این، اقلامی نظیر حذف کسر اوراق قرضه، سرقتی، اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات از رده خارج شده (اسقاط) هرگز در این حساب منظور نمی‌شود.

۷- سهام خزانه. آن تعداد سهام منتشر شده که توسط شرکت سهامی بازخرید شده و هنوز در اختیار شرکت می‌باشد را سهام خزانه^۱ گویند. طبق قانون تجارت ایران بازخرید سهام توسط شرکت سهامی (سهام خزانه) ممنوع است. ممنوع بودن بازخرید سهام (سهام خزانه) به منظور حمایت از بستانکاران شرکت می‌باشد، زیرا چنانچه بخشی از دارایی شرکت به سهام خزانه تبدیل شود، ممکن است مخاطراتی برای بستانکاران واحد تجاری ایجاد گردد.

• ارزش اسمی سهام. قوانین هرکشوری مقررات صدور سهام با ارزش^۲ اسمی را مشخص و تعیین می‌کند. ارزش اسمی هر سهم مبلغی است که در اساسنامه شرکت سهامی قید می‌گردد، و این مبلغ روی ورقه سهم نیز درج شده است. انتشار سهام بدون ارزش اسمی^۳ در ایران مجاز نمی‌باشد، اما در قوانین برخی از کشورهای صنعتی انتشار سهام بدون ارزش اسمی نیز مجاز شناخته شده است. در این گونه موارد، ارزش سهام بدون ارزش اسمی توسط مدیریت شرکت تعیین و در اساسنامه شرکت منعکس می‌گردد.

تعیین ارزش اسمی و درج آن روی ورقه سهم، هیچ ارتباطی با قیمت بازار سهام ندارد، بلکه به وضع اقتصادی شرکت، وضع بازار، نرخ بهره و مالیات بستگی دارد، همین امر سبب می‌گردد که سهام به قیمتی بیشتر یا کمتر از ارزش اسمی فروخته شود (در قانون تجارت ایران فروش سهام کمتر از ارزش اسمی ممنوع است).

در مواردی که سهام کمتر از مبلغ اسمی فروخته شود، در زمان ورشکستگی و انحلال شرکت، اگر مبلغ اسمی جوا بگوی تمامی تعهدات شرکت نباشد، تنها سهامدارانی که سهام

۱. Treasury stock

۲. Par value یا stated value

۳. No par value

را به کسر از شرکت خریداری نموده‌اند، مکلفند بابت سهام معادل کسری سهام (تفاوت بین مبلغ اسمی و مبلغ خریداری سهام) به شرکت پرداخت، تا مدیر تصفیه بتواند در مقابل تعهدات شرکت پاسخگو باشد. در این گونه موارد، «کسر سهام» نوعی بدهی احتمالی برای دارندگان این نوع سهام بشمار می‌آید. در واقع مبلغ اسمی سهام حداقل مبلغی از حقوق صاحبان سهام است که جهت حمایت از بستانکاران باید در شرکت وجود داشته باشد. ارزش اسمی سهام بیانگر ارزش شرکت نیست، بلکه فقط از لحاظ قانونی دارای اهمیت است، مجموع ارزش اسمی سهام بیانگر سرمایه قانونی ثبت شده شرکت می‌باشد. سرمایه قانونی غیرقابل تقسیم بوده، و نمی‌توان آنرا بین صاحبان سهام تقسیم نمود، و فقط در زمان انحلال سرمایه قانونی بین صاحبان سهام توزیع می‌گردد. چنانچه سهام بدون ارزش اسمی باشد، سرمایه قانونی معادل مبلغ پرداخت شده نسبت به سهام بدون ارزش اسمی است. ارزش اسمی سهام ممتاز دارای نقش بیشتری از ارزش اسمی سهام عادی است، زیرا سود سهام ممتاز براساس درصدی از ارزش اسمی سهام ممتاز تعیین می‌گردد. علاوه براین، در زمان انحلال شرکت، مبلغی معادل ارزش اسمی سهام ممتاز به دارندگان آن پرداخت می‌شود، نسبت به سهام عادی از اولویت برخوردار است. لازم به یادآوری است که در زمان انحلال شرکت، ابتدا طلب بستانکاران پرداخت شده و در مرحله بعدی طلب دارندگان سهام ممتاز، و در صورتی که مبالغی از دارایی‌ها باقی بماند، به صاحبان سهام عادی پرداخت می‌گردد.

هر یک از طبقات سهام اعم از عادی یا ممتاز باید به ارزش اسمی گزارش شوند و شرایط و خصوصیات هریک نظیر مبلغ اسمی هر سهم، تعداد سهام، مبلغ پرداخت شده، مبلغ تعهد شده، امتیازات و شرایط بازخرید یا تبدیل آن نیز باید به گونه‌ای مناسب درون پراکنش در متن ترازنامه یا از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی افشا شود.

چنانچه بخشی از سرمایه اسمی شرکت توسط سهامداران پرداخت شود، تفاوت بین سرمایه اسمی و سرمایه پرداخت شده را «تعهد پذیره‌نویسان» یا حسابهای دریافتنی پذیره‌نویسی^۱ شده گویند. مانده این حساب بیانگر مبلغ مطالبات شرکت قبل از صدور سهام پذیره‌نویسی شده می‌باشد. مانده این حساب در ترازنامه به گونه‌های متفاوت

طبقه‌بندی و گزارش می‌شود، چنانچه انتظار رود که واریزی مانده حساب تعهد پذیرهنویسان طی چرخه عادی عملیات آتی (سال مالی آتی) انجام گیرد، در گروه دارائی‌های جاری مشابه حسابهای دریافتنی تجاری طبقه‌بندی و گزارش می‌گردد. شیوه دیگری نیز در این مورد وجود دارد، که مانده حساب «تعهد پذیرهنویسان» به عنوان کاهنده حقوق صاحبان سهام در ترازنامه طبقه‌بندی و گزارش آن در بخش حقوق صاحبان سهام به شرح زیر نشان داده می‌شود^۱:

• حقوق صاحبان سهام:

سهام عادی، (ارزش اسمی هر سهم XXX ریال، سهام مجاز ۹۰۰۰۰،	
سهام منتشر شده ۶۰۰۰۰ سهم)	XXXX
سرمایه پرداخت شده	XXXX
سود انباشته	XXXX
جمع حقوق صاحبان سهام	XXXX

• اندوخته‌ها

اصطلاح اندوخته در حسابداری برای توصیف محدودیت در توزیع سود سهام بین دارندگان سهام بکار گرفته می‌شود، این بدان معنی است که اندوخته قسمتی از سود خالص قابل تخصیص می‌باشد که بین سهامداران تقسیم نشده، و در موسسه باقی می‌ماند. محدودیت در توزیع سود، ممکن است الزامات قانونی داشته باشد، ماده ۱۴۰ قانون تجارت ایران تاکید می‌نماید، که شرکتهای سهامی موظفند همه ساله ۵ درصد سود خالص خود را به عنوان «اندوخته قانونی^۲» در نظر گرفته، و به موجب مفاد همین ماده

۱. ماده ۳۳ قانون تجارت در این مورد تاکید می‌نماید که «اگر تعهد پذیرهنویسان در مهلت مقرر در اساسنامه شرکت مطالبه وصول نگردد هیئت مدیره مکلف است مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام را به منظور تقلیل سرمایه شرکت تا میزان مبلغ پرداخت شده دعوت نماید. در غیر این صورت هریک از سهامداران شرکت به منظور تقلیل سرمایه شرکت تا میزان مبلغ پرداخت شده حق مراجعه به دادگاه را دارند.»

قانونی احتساب اندوخته قانونی تا زمانی که به میزان ده درصد سرمایه شرکت بالغ گردد الزامی است. اندوخته قانونی قابل انتقال به حساب سرمایه نبوده و تا زمان انحلال شرکت غیر قابل تقسیم بین سهامداران می باشد، بدیهی است مبلغ اندوخته قانونی برای حمایت از منافع بستانکاران و اعتبار دهندگان شرکتهای سهامی صورت می گیرد. علاوه بر این محدودیت در توزیع سود ممکن است بنا به پیشنهاد هیئت مدیره و تصویب مجمع عمومی عادی قسمتی از سود تقسیم نشده سهامداران شرکت سالانه به منظور اهداف خاص مثلاً اندوخته توسعه و تکمیل... کنار گذاشته شود، مبالغ محدود شده مذکور تحت عنوان اندوخته توسعه و تکمیل نامیده شده که افشاء جزئیات اینگونه محدودیتها از طریق یادداشت های همراه صورتهای مالی الزامی است.

جهت منظور نمودن قسمتی از سود انباشته، تحت عنوان اندوخته ها، سود انباشته بدهکار و اندوخته مورد نظر بستانکار می شود. در زمانی که اندوخته ها مورد نیاز نباشد، ثبت معکوس فوق در دفاتر صورت می گیرد. بطور مثال اگر قرار باشد از طریق اندوخته توسعه ساختمانی تکمیل شود، در طی دوران ساخت، دارائی در جریان ساخت بدهکار، وجوه نقد بستانکار، و در زمان تکمیل، ساختمان بدهکار، دارائی در جریان ساخت، بستانکار و بعد از تکمیل، اندوخته توسعه و تکمیل بدهکار، سود انباشته بستانکار می گردد.

● ارزش دفتری سهام: ارزش دفتری سهام بستگی به تعداد سهام منتشر شده شرکت سهامی دارد. در مواردی که شرکت سهامی دارای سهم ممتاز و عادی باشد، نحوه محاسبه ارزش دفتری اندکی متفاوت است. ارزش دفتری سهام عادی معرف حقوق هر سهم عادی نسبت به خالص دارائی های (بدهیها- دارائی ها) شرکت می باشد. در شرکتهایی که سرمایه آنها فقط از طریق صدور سهام عادی تأمین شده است، ارزش دفتری هر سهم عادی از تقسیم جمع حقوق صاحبان سهام به تعداد سهام عادی منتشر شده بدست می آید:

$$\text{ارزش دفتری هر سهم عادی برابر است با} \quad \frac{\text{سود (زیان) انباشته} + \text{صرف (کسر) سهام} + \text{سایر اندوخته ها} + \text{اندوخته قانونی} + \text{سهام عادی}}{\text{تعداد سهام عادی منتشر شده}}$$

در مواردی که سرمایه شرکتهای سهامی از طریق سهام منتشر شده عادی و ممتاز تأمین گردیده باشد، نحوه محاسبه ارزش دفتری هر سهم عادی ابتدا (الف) ارزش دفتری سهام ممتاز (ارزش اسمی + صرف سهام ممتاز) بعلاوه سود سهام تضمین شده معوق (در مورد سهام ممتاز با سود انباشته) از جمع حقوق صاحبان سهام کسر و (ب) مانده حقوق صاحبان سهام بر تعداد سهام عادی منتشر شده تقسیم می‌گردد.

$$\text{ارزش دفتری سهام ممتاز} - \text{حقوق صاحبان سهام} = \text{ارزش دفتری هر سهم عادی} \\ \text{تعداد سهام عادی منتشر شده}$$

□ حسابداری انتشار سهام

فرایند ثبت صدور سهام بستگی به چگونگی انتشار آن دارد. صدور انواع سهام براساس مفاد قرارداد پذیرهنویسی سهام شرکت و تابع قانون تجارت هر کشوری می‌باشد، در مواردیکه سرمایه شرکت سهامی متشکل از دو یا چند نوع سهام باشد، باید حسابهای جداگانه‌ای برای هریک از انواع سهام در دفاتر ایجاد نمود، هر طبقه از سهام دارای حقوق و محدودیت‌های یکسان می‌باشد، شرکت برای جذب سرمایه، سهام با مزایای مختلف منتشر می‌نماید. نحوه عمل حسابداری صدور سهام بستگی به تأمین منابع آن دارد، که به قرار زیر تشریح می‌گردد:

- ۱- حسابداری صدور سهام مبتنی بر تعهد پرداخت.
- ۲- حسابداری صدور سهام با ارزش اسمی.
- ۳- حسابداری صدور سهام بدون ارزش اسمی.
- ۴- حسابداری صدور سهام بصورت یکجا.
- ۵- حسابداری صدور سهام در مقابل اموال و خدمات (غیر نقدی).
- ۶- حسابداری هزینه‌های صدور سهام.
- ۷- حسابداری ارزیابی سهام.

سیستم عملیات حسابداری انتشار سهام

مبتنی بر تعهد پرداخت

عملیات حسابداری مربوط به شرکتهای سهامی عام تا قبل از تشکیل رسمی شرکت در

دفاتر غیررسمی بنام دفاتر موسسین انجام می‌شود و پس از به ثبت رسیدن شرکت و دریافت دفاتر قانونی عملیات به آن دفاتر منتقل می‌شوند. فرایند ثبت عملیات حسابداری در دفاتر موسسین به قرار زیر می‌باشد:

۱- تعهد موسسین: در شرکتهای سهامی عام، باید حداقل ۲۰ درصد سرمایه شرکت را تعهد و حداقل ۳۵٪ مبلغ تعهد شده در یک حساب بانکی بنام شرکت در شرف تأسیس واریز نمایند. با تعیین میزان تعهد و حداقل واریزی به صورت نقد و یا غیر نقد ثبتهای زیر در دفاتر موسسین انجام می‌گیرد:

xxx	تعهد پذیرهنویسان
xxx	سهام عادی پذیرهنویسی شده ^۱
	ثبت بابت تعهد موسسین
xxx	بانک شرکت در شرف تأسیس
xxx	دارائیهای غیر نقدی
xxx	تعهد پذیرهنویسان
	ثبت بابت واگذاری دارائیهای نقد و غیر نقد نزد بانک شرکت در شرف تأسیس

«در مواردی که موسسین آورده‌هایی غیر نقد به منظور تأمین قسمتی از حداقل واریزی تعهدات نزد بانک تودیع می‌نمایند، آورده‌های غیر نقد باید قبل از اقدام به دعوت مجمع عمومی موسس نظر کتبی کارشناس رسمی دادگستری را در مورد ارزیابی آورده‌های غیر نقد جلب و آنرا جزء گزارش اقدامات خود در اختیار مجمع عمومی مؤسس بگذارند»^۲

سهام عادی پذیرهنویسی شده (تعهد شده) بیانگر تعهد شرکت سهامی مبتنی بر صدور سهام پس از پرداخت تمامی مبلغ توسط پذیرهنویس تعهد شده می‌باشد.

۲- پرداخت مخارج تأسیس طی دوران قبل از به ثبت رسیدن شرکت: از آنجا که حساب بانک شرکت در شرف تأسیس، بدون حق برداشت بوده و تا زمان تشکیل شرکت سهامی، استفاده از آن مجاز نمی‌باشد، کلیه مخارج تأسیس توسط هیئت مؤسس پرداخت و به صورت زیر ثبت می‌شود.

۱. Common stock subscribed

۲. قانون تجارت ماده ۷۶.

xxx

مخارج تأسیس

xxx

حسابهای پرداختنی - هیئت مؤسس

۳- پس از اعلام پذیره نویسی در روزنامه رسمی، مبلغ تعهد شده و واریز حداقل ۳۵٪ تعهد توسط عامه مردم ثبت زیر در دفاتر انجام می گیرد:

xxx

تعهد پذیره نویسان

xxx

سهام عادی پذیره نویسی شده

ثبت بابت پذیره نویسی عامه مردم

xxx

بانک شرکت در شرف تأسیس

xxx

تعهد پذیره نویسان

پس از واریز حداقل ۳۵٪ تعهد به بانک شرکت در شرف تأسیس، مجمع عمومی مؤسس با رعایت مقررات قانون تجارت تشکیل و پس از احراز پذیره نویسی از طریق بررسی اوراق تعهد سهام، اقدام به تصویب طرح اساسنامه می نماید. در این جلسه مدیران و بازرسان شرکت انتخاب می شوند.

پس از ختم جلسه مدارک لازم به ثبت شرکتها تسلیم شده و از این تاریخ شرکت رسماً به ثبت رسیده، تشکیل می گردد.

بدیهی است با تشکیل شرکت سهامی، دفاتر قانونی به نام شرکت دریافت، و مانده حسابهای دفاتر مؤسسين عیناً به دفاتر قانونی شرکت انتقال می یابند.

* فرایند عملیات حسابداری در دفاتر قانونی به شرح زیر است:

xxx

بانک

xxx

دارائی های غیر نقد به تفکیک

xxx

تعهد پذیره نویسان

xxx

مخارج تأسیس

xxx

حسابهای پرداختنی - هیئت مؤسس

xxx

سهام عادی پذیره نویسی شده

بدیهی است، مانده طلب هیئت مؤسس بابت مخارج تأسیس از حساب جاری شرکت

پرداخت می‌گردد:

حسابهای پرداختی - هیئت مؤسس

xxx

بانک

xxx

● مطالبه مبلغ پرداخت نشده سهام. پذیره‌نویسان در هنگام امضا قرارداد پذیره‌نویسی، مبلغی را طبق مقررات بابت سهام پذیره‌نویسی شده می‌پردازند و متعهد می‌شوند بقیه مبلغ تعهد را در چند قسط پرداخت نمایند. هرگاه شرکت قصد مطالبه تمام یا قسمتی از مبلغ تعهد شده^۱ را داشته باشد، مراتب از طریق نشر آگهی در روزنامه، که آگهی‌های مربوط به شرکت در آن منتشر می‌شود، به اطلاع کلیه سهامداران خواهد رسید. بدیهی است مبلغ مورد مطالبه از زمان نشر آگهی از حساب «تعهد پذیره‌نویسان» خارج و به حساب «حسابهای دریافتی» انتقال می‌یابد:

حسابهای دریافتی پذیره‌نویسی شده

xxx

تعهد پذیره‌نویسان

xxx

واریز تعهدات صاحبان سهام در مهلت مقرر ممکن است به صورت نقد یا غیر نقد (بر مبنای ارزش متعارف بازار) باشد، در این حالت بر مبنای مبلغ دریافتی وجوه نقد یا دارائی غیر نقد، ثبت زیر در دفاتر انجام می‌گیرد:

بانک

xxx

حسابهای دریافتی پذیره‌نویسی شده

xxx

معمولاً تا زمانی که کل مبلغ تعهد شده از طرف سهامداران پرداخت نگردد، ورقه سهام صادر نمی‌گردد. به موجب ماده ۳۰ قانون تجارت، «مادام که تمامی مبلغ اسمی هر سهم پرداخت نشده صدور ورقه سهم بی‌نام یا گواهینامه موقت بی‌نام ممنوع است، به تعهد کننده اینگونه سهام گواهینامه موقت با نام داده خواهد شد که نقل و انتقال آن تابع مقررات مربوط به نقل و انتقال سهام با نام است».

هنگامی که تعدادی از پذیره‌نویسان در پرداخت بقیه تعهدات، در مهلت مقرر طبق اساسنامه نسبت به واریز آن خودداری نمایند، نحوه برخورد با آن به شرایط قرارداد

پذیره‌نویسی و خط مشی شرکت سهامی بستگی دارد، در این گونه موارد ممکن است یکی از حالت‌های زیر اتفاق افتد:

۱- در صورت عدم پرداخت مبلغ تعهد توسط پذیره‌نویس، ثبت معکوس پذیره‌نویسی انجام می‌گیرد.

۲- صدور سهام معادل مبلغ پرداخت شده برای پذیره‌نویس.

۳- ضبط تمامی مبلغ پرداخت شده توسط پذیره‌نویس به نفع شرکت (در این گونه موارد، از لحاظ حسابداری، سهام عادی یا سهام ممتاز پذیره‌نویسی شده و صرف سهام بدهکار می‌شود و مانده حساب‌های دریافتنی پذیره‌نویسی شده معادل مبلغ تعهد شده وصول نشده بستانکار می‌شود. تفاوت بین سهام و صرف سهام پذیره‌نویسی شده و حساب‌های دریافتنی پذیره‌نویسی شده، به حساب سرمایه پرداخت شده ناشی از تعهدات انجام نشده، بستانکار می‌گردد).

۴- تمامی مبالغ پرداخت شده پس از کسر هزینه‌های فروش و پذیره‌نویسی و صدور مجدد سهام به پذیره‌نویس برگشت داده می‌شود.

قانون تجارت ماده ۳۵ در این زمینه چنین مقرر می‌دارد: «هرگاه شرکت قصد مطالبه تمام یا قسمتی از مبلغ پرداخت نشده سهام را داشته باشد، مراتب از طریق نشر آگهی در روزنامه به اینگونه پذیره‌نویسان اطلاع داده شده، تا در مهلت مقرر و مقتضی نسبت به پرداخت تعهد خود اقدام نمایند، پس از انقضای مهلت تعیین شده، نسبت به هر مبلغی که تادیه نشده است، نسبت به آن خسارت دیرکرد از قرار نرخ رسمی بهره به‌علاوه چهار درصد در سال به مبلغ تادیه نشده اضافه خواهد شد، و در صورتیکه پذیره‌نویس (سهامدار) پس از گذشت یکماه از تاریخ اخطار نسبت به پرداخت مبلغ مورد مطالبه و خسارت تأخیر آن تماماً اقدام ننماید، شرکت اینگونه سهام را در صورتیکه در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده باشد از طریق بورس اوراق بهادار وگرنه از طریق مزایده بفروش خواهد رساند. مبلغ حاصل از فروش مجدد سهام، ابتدا کلیه هزینه‌های مربوط (هزینه‌های فروش و پذیره‌نویسی و صدور مجدد سهام و خسارت تأخیر) کسر و مازاد به پذیره‌نویس پرداخت می‌گردد.

فرایند ثبت عملیات خودداری صاحبان سهام از ایفای تعهد طبق قانون تجارت ایران، پس از تملیک سهام پذیره‌نویسی شده و فروش آن پس از کسر هزینه‌های فروش به قرار زیر

می باشد:

سهام پذیرهنویسی شده	xxx
حسابهای دریافتنی پذیرهنویسی شده	xxx
حسابهای پرداختنی - پذیرهنویس	xxx

ثبت تملیک سهام پذیرهنویسی شده به علت خودداری پذیرهنویس از ایفای تعهد:

بانک	xxx
سهام عادی	xxx
درآمد ناشی از خسارت دیرکرد	xxx
حسابهای پرداختنی - پذیرهنویس	xxx

بدیهی است مبلغ مقرر در مانده حسابهای پرداختنی - پذیرهنویس در هنگام پرداخت به شرح زیر ثبت می گردد:

حسابهای پرداختنی پذیرهنویس	xxx
بانک	xxx

طبق قانون تجارت، هنگامی که تمامی مبلغ سرمایه پذیرهنویسی شده وصول گردد، حساب سرمایه سهام پذیرهنویسی شده بسته شده، سهام صادر و در این حالت حسابهای مربوط به شرح زیر اصلاح می گردد:

سهام عادی پذیرهنویسی شده	xxx
سهام ممتاز پذیرهنویسی شده	xxx
سهام عادی	xxx
سهام ممتاز	xxx

• نحوه عمل حسابداری تشکیل شرکت سهامی عام در مثالی به شرح زیر تشریح می گردد:

شرکت سهامی عام نمونه به موجب اساسنامه مجاز به صدور ۸۰۰۰۰ سهم عادی هزار ریالی است، که در اول سال ۱۳۶۶ تشکیل گردید. مؤسسين ۴۰ درصد سرمایه شرکت را تعهد نموده و ۵۰ درصد از سرمایه مورد تعهد را به شرح زیر واریز نمودند:

زمین و ساختمان	۸۰۰۰۰۰۰
ماشین آلات و تجهیزات	۳۰۰۰۰۰۰
وجه نقد	۵۰۰۰۰۰۰

مؤسسين با ارائه مدارک لازم، اجازه انتشار اعلامیه پذیره نویسی را از اداره ثبت شرکتها اخذ نموده، بقیه سهام توسط عامه مردم پذیره نویسی شد و متعهدین مبلغ لازم را به بانک واریز نمودند. هزینه های تأسیس شرکت جمعاً بالغ بر ۲۰۰۰۰۰۰ ریال است که توسط یکی از مؤسسين پرداخت گردید. شرکت پس از انجام تشریفات قانونی در تاریخ ۱۳۶۴/۴/۱ به ثبت رسیده و دفاتر قانونی اخذ شد.

در تاریخ ۱۳۶۶/۶/۱ بنا بر مفاد اساسنامه بقیه تعهد پذیره نویسان توسط مدیران مطالبه گردید، و برای پرداخت آن تا پایان شهریور ماه مهلت تعیین شد.

در مهلت مقرر همه سهامداران بجز دارندگان ۱۰۰ سهم، بقیه بدهی خود را واریز نمودند. در پایان مهرماه دارندگان ۷۰ سهم پس از اخطار مجدد، بدهی خود به انضمام ۱۰۰۰ ریال بهره و جریمه دیرکرد به حساب شرکت واریز نمودند.

در تاریخ پایان آبان ماه بقیه سهامداران که از ایفای تعهد خودداری نموده اند، سهام آنها توسط مدیران ضبط گردید و به مبلغ هر سهم ۱۳۰۰ ریال به فروش رسید. هزینه های فروش بالغ بر ۱۰۰۰ ریال و بهره و جریمه دیرکرد تا تاریخ تملک به مبلغ ۲۰۰۰ ریال بالغ گردید. در تاریخ ۱۰/۱ چکی معادل مبلغ طلب سهامدارانی که از ایفای تعهد خودداری نموده، صادر شد.

● ثبت در دفاتر مؤسسين و قانونی به قرار زیر می باشد:

سرمایه مجاز	$800000 \times 1000 = 800000000$
تعهد مؤسسين (پذیره نویسان)	$80000000 \times 40\% = 32000000$
۵۰ درصد تعهد	$32000000 \times 50\% = 16000000$

● دفاتر مؤسسين

۳۲۰۰۰۰۰۰	تعهد پذیره نویسان
۳۲۰۰۰۰۰۰	سهام عادی پذیره نویسی شده
	ثبت بابت تعهد مؤسسين
۵۰۰۰۰۰۰۰	بانک شرکت در شرف تأسیس
۳۰۰۰۰۰۰۰	ماشین آلات و تجهیزات
۸۰۰۰۰۰۰۰	زمین و ساختمان
۱۶۰۰۰۰۰۰۰	تعهد پذیره نویسان
	ثبت بابت واگذاری دارائی نقد و غیر نقد نزد بانک شرکت در شرف تأسیس
☒ $۸۰۰۰۰۰۰۰ \times ۶۰\% = ۴۸۰۰۰۰۰۰$	تعهد پذیره نویسان
☒ $۴۸۰۰۰۰۰۰ \times ۵۰\% = ۲۴۰۰۰۰۰۰$	۵۰ درصد از مبلغ تعهد
۴۸۰۰۰۰۰۰۰	تعهد پذیره نویسان
۴۸۰۰۰۰۰۰۰	سهام عادی پذیره نویسی شده
	ثبت بابت تعهد پذیره نویسان (عامه مردم)
۲۴۰۰۰۰۰۰۰	بانک شرکت در شرف تأسیس
۲۴۰۰۰۰۰۰۰	تعهد پذیره نویسان
	ثبت بابت واریز وجه نقد نزد بانک شرکت در شرف تأسیس
۲۰۰۰۰۰۰۰	هزینه تأسیس
۲۰۰۰۰۰۰۰	حسابهای پرداختنی - مؤسسين
	ثبت بابت پرداخت هزینه های تأسیس توسط مؤسسين

● دفاتر قانونی ۱/۴/۶۶:

۲۹۰۰۰۰۰۰	بانک
۳۰۰۰۰۰۰	ماشین آلات و تجهیزات
۸۰۰۰۰۰۰	زمین و ساختمان
۴۰۰۰۰۰۰۰	تعهد پذیرهنویسان
۲۰۰۰۰۰۰۰	هزینه تأسیس
۲۰۰۰۰۰۰۰	حسابهای پرداختی - مؤسسين
۸۰۰۰۰۰۰۰	سهام عادی پذیرهنویسی شده
ثبت بابت انتقال عملیات حسابداری از دفاتر مؤسسين به دفاتر قانونی شرکت	
۲۰۰۰۰۰۰۰	حسابهای پرداختی - مؤسسين
۲۰۰۰۰۰۰۰	بانک
ثبت پرداخت بدهی مربوط به هزینه های تأسیس	
: ۱/۶/۶۶	
۴۰۰۰۰۰۰۰	حسابهای دریافتنی پذیرهنویسی شده
۴۰۰۰۰۰۰۰۰	تعهد پذیرهنویسان
ثبت بابت انتقال تعهد پذیرهنویسان	
پایان شهریور:	
☒ $۱۰۰ \times ۱۰۰۰ = ۱۰۰۰۰۰$	
☒ $۱۰۰۰۰۰ \times ۵۰\% = ۵۰۰۰۰$	واريز نشده
☒ $۴۰۰۰۰۰۰۰ - ۵۰۰۰۰ = ۳۹۹۵۰۰۰۰$	واريز شده
۳۹۹۵۰۰۰۰	بانک
۳۹۹۵۰۰۰۰	حسابهای دریافتنی پذیرهنویسی
ثبت بابت وصول مطالبات از پذیرهنویسان	
پایان مهرماه:	
☒ $۷۰ \times ۱۰۰۰ = ۷۰۰۰۰$	
☒ $۷۰۰۰۰ \times ۵۰\% = ۳۵۰۰۰$	
☒ $۳۵۰۰۰ + ۱۰۰۰ = ۳۶۰۰۰$	

بانک

۳۶۰۰۰

۳۵۰۰۰

حسابهای دریافتنی پذیرهنویسی شده

۱۰۰۰

درآمد ناشی از خسارت دیرکرد

ثبت دریافت طلب از پذیرهنویسان (۷۰ سهم)

ثبت مربوط به عدم ایفای تعهد دارندگان ۳۰ سهم:

۳۰۰۰۰

سهام عادی پذیرهنویسی شده

۱۵۰۰۰

حسابهای دریافتنی پذیرهنویسی شده

۱۵۰۰۰

حسابهای پرداختنی - پذیرهنویس

ثبت فروش مجدد سهام تملک شده به مبلغ هر سهم ۱۳۰۰ ریال:

$$\boxed{30 \times 1300 = 39000}$$

$$\boxed{39000 - 1000 = 38000}$$

خالص فروش (بعد از کسر هزینه فروش)

بانک

۳۸۰۰۰

۳۰۰۰۰

سهام عادی

۲۰۰۰

درآمد ناشی از خسارت دیرکرد

۶۰۰۰

حسابهای پرداختنی - پذیرهنویس

: ۶/۱۰/۱

۲۱۰۰۰

حسابهای پرداختنی - پذیرهنویس

۲۱۰۰۰

بانک

ثبت پرداخت بدهی به علت عدم ایفای تعهد سهام پذیرهنویسی شده

نکته: در مواقعی که واحد تجاری به علت عدم ایفای تعهد، سهام پذیرهنویسی شده را تملک می‌نماید، و سهام آنها بی‌نام باشد، مانده طلب سهامدارانی که از شرکت طلب دارند به حساب سپرده ثابت بهره‌دار نزد بانک منظور نموده و تا ده سال طبق قانون تجارت، در حساب سپرده باقی می‌ماند. در زمان مراجعه مبلغ سپرده به‌علاوه بهره مربوط به آن، به حساب

جاری واریز، و از محل آن، بدهی مربوط به سهامداران قبلی که تعهد خود را به موقع انجام نداده‌اند، پرداخت می‌شود. در صورت عدم مراجعه سهامداران بی‌نام، مبلغ به حساب خزانه دولت منتقل می‌گردد.

• حسابداری صدور سهام با ارزش اسمی

ارزش اسمی هر سهم طبق اساسنامه و با توجه به مفاد قانون تجارت تعیین می‌شود، ارزش اسمی سهام منتشر شده در حساب سهام عادی یا ممتاز ثبت می‌شود. مبلغی که بیش از ارزش اسمی سهام در قبال انتشار سهام دریافت می‌شود، در حساب صرف سهام بستانکار می‌شود. برای مثال فرض کنید، شرکت سهامی نمونه با ۵۰۰ سهام عادی با ارزش اسمی هزار ریالی به مبلغ هر سهم ۱۳۰۰ ریال و ۲۰۰۰ سهام ممتاز ۱۰ درصد با ارزش اسمی پانصد ریالی، به مبلغ هر سهم ۷۰۰ ریال منتشر و نقداً فروخته شد. ثبت انتشار و فروش سهام به شرح زیر است:

۲۰۵۰۰۰۰	وجوه نقد
۵۰۰۰۰۰	سهام عادی (۵۰۰ × ۱۰۰۰)
۱۵۰۰۰۰	صرف سهام عادی (۵۰۰ × ۳۰۰)
۱۰۰۰۰۰۰	سهام ممتاز ۱۰٪ (۲۰۰۰ × ۵۰۰)
۴۰۰۰۰۰	صرف سهام ممتاز (۲۰۰۰ × ۲۰۰)

ثبت بابت انتشار ۵۰۰ سهم عادی با ارزش اسمی هزار ریال از قرار هر سهم ۱۳۰۰ ریال و انتشار ۲۰۰۰ سهم ممتاز ۱۰ درصد پانصد ریالی از قرار هر سهم ۷۰۰ ریال. بدیهی است مجوز انتشار سهام ممتاز تابع تشریفات خاصی است، که باید در اساسنامه شرکت پیش‌بینی شده باشد. در اساسنامه شرکت سهامی معمولاً در ارتباط با سهام ممتاز موارد زیر افشاء می‌گردد:

- ۱- ارزش اسمی سهام ممتاز.
- ۲- تعداد سهام ممتاز قابل انتشار.
- ۳- نرخ سود تضمین شده.
- ۴- خصوصیات سهام ممتاز (میزان رای، سهام ممتاز با سود انباشته، بدون سود انباشته و...).

صرف سهام^۱ معمولاً از محل انتشار سهام تامین و در بستانکار این حساب ثبت می شود. بطور کلی صرف سهام از منابع زیر حاصل می شود:

- ۱- مازاد وجوه دریافتی نسبت به ارزش اسمی سهام صادر شده.
- ۲- فروش سهام خزانه بیش از بهای تمام شده.
- ۳- اعلام سود سهام غیر قابل ملاحظه (مازاد ارزش متعارف بازار نسبت به ارزش اسمی سهام در مواردی که سود سهمی غیر قابل ملاحظه باشد^۲).
- ۴- تبدیل سهام ممتاز یا اوراق قرضه به سهام عادی.
- ۵- مازاد ارزیابی حقوق صاحبان سهام.
- ۶- سرمایه اضافی ایجاد شده در زمان تجدید ساختار سرمایه.
- ۷- هدایای دریافتی از سهامداران.

اقلامی نظیر سود یا زیان غیر عملیاتی یا غیر مترقبه، کاهش ارزش اموال و ماشین آلات یا حذف سرقفلی هرگز در بدهکار یا بستانکار این حساب ثبت نمی شود. اقلام مزبور بایستی به حساب سود یا زیان دوره مالی که اینگونه اقلام شناسائی شده اند، ثبت گردد.

طبق ماده ۱۶۰ قانون تجارت ایران، شرکتی که بعد از چند سال تأسیس اقدام به انتشار سهام جدید و فروش آن بنماید، می تواند عواید حاصل از اضافه ارزش اسمی سهم را به حساب اندوخته منتقل سازد یا نقداً بین صاحبان سهام سابق تقسیم کند، یا در ازاء آن سهام جدید منتشر، در اختیار سهامداران قبلی قرار دهد.

● اقلام نظیر «کسر سهام منتشر شده»، «فروش سهام خزانه به مبلغی کمتر از بهای تمام شده»، «جذب کسری تجدید سازمان»، «اعلام سود سهام تصفیه»، «هزینه های صدور سهام نظیر هزینه های مشاوره مالی، حقوقی، چاپ و انتشار سهام» و «اعلام سود سهام مازاد بر سود قابل تقسیم» را می توان در بدهکار حساب صرف سهام ثبت نمود.

• حسابداری صدور سهام بدون ارزش اسمی^۱

طبق قانون تجارت ایران صدور سهام بدون ارزش اسمی مجاز نمی باشد. اما در برخی از کشورها علاوه بر صدور سهام با ارزش اسمی، انتشار سهام بدون ارزش اسمی نیز مجاز شناخته شده است. هنگام فروش سهام بدون ارزش اسمی، کل مبلغ دریافتی در بستانکار حساب سرمایه - سهام عادی بدون ارزش اسمی ثبت می شود و به دو دلیل صدور سهام بدون ارزش اسمی صادر می شود:

۱- از ایجاد بدهی احتمالی که ممکن است سهام عادی با ارزش اسمی به کسر صادر گردیده، جلوگیری می نماید.

۲- برخی روابط گمراه کننده که بین ارزش اسمی و ارزش متعارف سهام وجود دارد، در اینگونه سهام صادر شده، به چشم نمی خورد.

در برخی از کشورها، شرکت‌هایی که سهام بدون ارزش اسمی صادر می نمایند، مالیات بیشتری برای اینگونه سهام وضع گردیده است. از لحاظ مقاصد حسابداری سهام بدون ارزش اسمی ممکن است بدون ارزش تعیین شده یا با ارزش اعلام شده باشد. در مواردی که سهام بدون ارزش اسمی و ارزش تعیین شده صادر شود، کل مبلغ دریافتی به بستانکار سهام عادی بدون ارزش اسمی ثبت گردیده و هیچ گونه مازاد پرداختی تحت عنوان صرف در نظر گرفته نمی شود، در صورتی که قانون حداقل مبلغ را برای سهام بدون ارزش اسمی در هنگام صدور تعیین نموده باشد، هرگونه مازاد دریافتی بیانگر صرف سهام تلقی می شود. در کشورهایی که انتشار سهام بدون ارزش اسمی مجاز شناخته شده است، صدور سهام بدون ارزش اسمی بصورت یادداشت در دفاتر ثبت می شود. بطور مثال، سرمایه اسمی (مجاز) شرکت سهامی (الف) متشکل از ۱۰۰۰۰ سهم عادی بدون ارزش اسمی می باشد. طی سال اول فعالیت، ۵۰۰ سهم به ارزش هر سهم ۱۰۰ ریال صادر گردیده، که ثبت آن به شرح زیر خواهد بود:

وجوه نقد (۵۰۰ × ۱۰۰) ۵۰۰۰۰

سهام عادی - بدون ارزش اسمی ۵۰۰۰۰

حال اگر سهام فوق به مبلغ هر سهم ۱۱۰ ریال صادر شود، ثبت آن به شرح زیر خواهد بود:

۵۵۰۰۰	وجوه نقد (۱۱۰ × ۵۰۰)
۵۵۰۰۰	سهام عادی - بدون ارزش اسمی

با توجه به مفروضات مثال فوق، اگر قانون حداقل مبلغ را برای سهام بدون ارزش اسمی در هنگام صدور پیش‌بینی نماید و این مبلغ برای هر سهم ۱۰۰ ریال و طی سال اول فعالیت ۵۰۰ سهم به مبلغ هر سهم ۱۵۰ ریال فروخته باشد، ثبت آن به شرح زیر خواهد بود:

۷۵۰۰۰	وجوه نقد (۱۵۰ × ۵۰۰)
۵۰۰۰۰	سهام عادی بدون ارزش اسمی (۱۰۰ × ۵۰۰)
۲۵۰۰۰	صرف سهام با ارزش تعیین شده

• حسابداری صدور سهام بصورت یکجا

در برخی موارد، واحدهای تجاری ممکن است سهام عادی و ممتاز را بطور یکجا و به مبلغی مشخص صادر نمایند، اگر قیمت هریک از سهام منتشر شده بطور جداگانه مشخص نباشد، وجوه دریافتی با استفاده از روش نسبی^۱ یا تفاضلی^۲ بین انواع سهام تخصیص داده، در دفاتر ثبت می‌شود. برای تشریح نحوه ثبت صدور سهام که بطور یکجا فروخته شده، مثال‌هایی در زیر ارائه می‌شود:

۱- روش ارزش نسبی. در این روش، درآمد حاصل از فروش سهام بطور یکجا بایستی به نسبت ارزش متعارف هریک از انواع سهام تخصیص داده، در دفاتر ثبت گردد.

• مثال - شرکت سهامی نمونه ۵۰۰ سهم ممتاز با ارزش اسمی ۵۰ ریال و ۱۰۰۰ سهم عادی با ارزش اسمی ۱۰ ریال بصورت یکجا منتشر و جمعاً به مبلغ ۴۵۰۰۰ ریال فروخت. ارزش بازار سهام ممتاز هر سهم ۶۰ ریال و ارزش بازار سهام عادی هر سهم ۲۰ ریال است. در این روش چون ارزش متعارف سهام قابل تعیین و مشخص می‌باشد، مبلغ دریافتی به تناسب براساس ارزش بازار هریک از انواع سهام بین آنها تخصیص داده، ثبت می‌شود.

۱. Proportional Method

۲. Incremental Method

اوراق بهادار	ارزش متعارف	تخصیص به نسبت ارزش متعارف
۵۰۰ سهم ممتاز (۵۰۰×۶۰)	۳۰۰۰۰	* ۲۷۰۰۰
۱۰۰۰ سهم عادی (۱۰۰۰×۲۰)	۲۰۰۰۰	** ۱۸۰۰۰
	۵۰۰۰۰	۴۵۰۰۰

$$* \quad \frac{30000}{50000} \times 45000 = 27000$$

$$** \quad \frac{20000}{50000} \times 45000 = 18000$$

وجوه نقد	۴۵۰۰۰
سهم ممتاز (۵۰۰×۵۰)	۲۵۰۰۰
صرف سهم ممتاز	۲۰۰۰
سهم عادی (۱۰۰۰×۱۰)	۱۰۰۰۰
صرف سهم عادی	۸۰۰۰

۲- روش تفاضلی. هنگامی که ارزش متعارف برخی از اوراق بهادار نامشخص و قابل تعیین نباشد، از روش تفاضلی استفاده می شود. در روش تفاضلی وجوه دریافتی ابتدا برای سهامی که ارزش متعارف آنها قابل تعیین می باشد تخصیص داده شده، بقیه به سهامی که ارزش متعارف آن نامشخص است، تخصیص می یابد. با توجه به مثال قبل، اگر ارزش متعارف سهام عادی هر سهم ۲۰ ریال و ارزش متعارف سهام ممتاز نامشخص باشد، نحوه تخصیص و ثبت در دفاتر به شرح زیر است:

وجوه دریافتی بابت فروش سهام	۴۵۰۰۰
ارزش متعارف سهام عادی (۱۰۰۰×۲۰)	۲۰۰۰۰
تخصیص به سهام ممتاز	۲۵۰۰۰

وجوه نقد	۴۵۰۰۰
سهم ممتاز (۵۰۰×۵۰)	۲۵۰۰۰
سهم عادی (۱۰۰۰×۱۰)	۱۰۰۰۰
صرف سهام عادی	۱۰۰۰۰

• در مواردی اگر، ارزش متعارف هریک از انواع سهام غیر قابل تعیین باشد، وجوه دریافتی بابت صدور سهام براساس ارزش اسمی آنها تخصیص می یابد.

ارزش اسمی سهام ممتاز (۵۰۰×۵۰)	۲۵۰۰۰
ارزش اسمی سهام عادی (۱۰۰۰×۱۰)	۱۰۰۰۰
	<u>۳۵۰۰۰</u>

$$\text{ارزش تخصیص یافته به سهام ممتاز} = ۴۵۰۰۰ \times \frac{۲۵۰۰۰}{۳۵۰۰۰} = ۳۲۱۴۲$$

$$\text{ارزش تخصیص یافته به سهام عادی} = ۴۵۰۰۰ \times \frac{۱۰۰۰۰}{۳۵۰۰۰} = ۱۲۸۵۸$$

وجوه نقد	۴۵۰۰۰
سهام ممتاز (۵۰۰×۵۰)	۲۵۰۰۰
صرف سهام ممتاز (۳۲۱۴۲ - ۲۵۰۰۰)	۷۱۴۲
سهام عادی (۱۰۰۰×۱۰)	۱۰۰۰۰
صرف سهام عادی (۱۲۸۵۸ - ۱۰۰۰۰)	۲۸۵۸

• حسابداری صدور سهام در مقابل اموال و خدمات

در برخی موارد، واحدهای تجاری ممکن است سهام را در مقابل اقلام اموال، ماشین آلات و تجهیزات یا خدمات تحصیل شده منتشر نمایند. در این شرایط، اگر ارزش متعارف سهام به وضوح قابل تعیین، و بیش از ارزش متعارف دارائی ها یا خدمات تحصیل شده قابل اتکا باشد، دارائی و خدمات تحصیل شده به ارزش متعارف سهام صادر شده، در دفاتر ثبت می گردد. در مواردی که ارزش متعارف سهام به نحوی معقول قابل تعیین نباشد، بر مبنای ارزش متعارف بازار اموال و خدمات تحصیل شده در تاریخ مبادله در دفاتر ثبت می گردد. در صورتیکه ارزش متعارف بازار برای سهام، دارائی یا خدمات تحصیل شده، به سهولت امکان پذیر نباشد، ارزش این گونه دارائی ها یا خدمات تحصیل شده توسط هیئت مدیره تعیین می شود. بطور کلی طبق اصول پذیرفته شده حسابداری، در هنگام مبادله، ارزش متعارف دارائی یا خدمات تحصیل شده یا ارزش متعارف بازار سهام صادر شده هر کدام مشخص تر و قابل اعتمادتر باشد، در دفاتر ملاک

ثبت قرار می‌گیرد:

● مثال - شرکت سهامی (الف) ۱۰۰۰۰ سهم عادی بدون ارزش اسمی با زمینی که ارزش متعارف آن ۲۸۰۰۰۰۰ ریال بود، مبادله نمود. ارزش متعارف سهام به سهولت قابل تعیین نمی‌باشد. ثبت حسابداری آن به شرح زیر خواهد بود:

زمین	۲۸۰۰۰۰۰
سهام عادی	۲۸۰۰۰۰۰

با توجه به مفروضات فوق، اگر ارزش بازار هر سهم ۲۸۵ ریال باشد و ارزش متعارف سهام به وضوح قابل تعیین و مشخص تر از ارزش متعارف زمین باشد، ثبت حسابداری آن به شرح زیر خواهد بود:

زمین	۲۸۵۰۰۰۰
سهام عادی	۲۸۵۰۰۰۰

دستیابی به یک مبنای واقعی ارزشیابی برای دارائی‌های تحصیل شده یا سهام صادر شده، یک امر بسیار مهم به شمار می‌آید، زیرا ارزشیابی نامناسب (کم یا بیش از ارزش متعارف) هریک از مبادلات فوق موجب افزایش یا کاهش حقوق صاحبان سهام می‌گردد. بدیهی است، اگر دارائی‌های تحصیل شده بیش از میزان واقعی ارزشیابی شود، خالص دارائی‌ها که متعلق به صاحبان سهام است، بیش از میزان واقعی نشان داده شده، نتیجه این امر موجب می‌شود که ارزش دفتری سهام بیش از میزان واقعی ارزشیابی شده، که چنین حالتی منجر به ایجاد «سهام رقیق»^۱ می‌گردد. اگر دارائی تحصیل شده کمتر از میزان واقعی در قبال صدور سهام ارزشیابی شود، نتیجه این امر، موجب غیر واقعی بودن حقوق صاحبان گشته، که این رویه منجر به ایجاد «اندوخته مخفی» می‌شود. در این گونه موارد، واحد تجاری باید ارزشیابی نامناسب دارائی‌ها را مجدداً ارزشیابی نموده، و سهام به ارزش متعارف برآورد گردد.

اندوخته مخفی^۲، علیرغم وجود آنها در ترازنامه نشان داده نمی‌شود، زیرا این رویه،

۱. Watered Stock

۲. Secret Reserves

خلاف اصول پذیرفته شده حسابداری است. رسمیت و قطعیت آن موکول بر احراز عملی اضافه ارزش دارائی هاست.

• اندوخته مخفی در موارد زیر ایجاد می شود:

۱- بکارگیری نرخ نامناسب استهلاك. مستهلك نمودن دارائی ها با نرخى بیش از میزان واقعی، موجب می گردد که ارزش دفتری دارائی های استهلاك پذیر کمتر از میزان واقعی ارزشیابی گردند.

۲- بکارگیری و برآورد بیش از اندازه نرخ ذخیره مطالبات مشکوک الوصول.

۳- انتقال دارائی های مورد بهره برداری به هزینه های جاری.

۴- برآورد بیش از میزان واقعی بدهیها.

۵- انعکاس اندوخته ها در سرفصل بدهی های جاری و غیر جاری.

۶- ثبت بهای تمام شده دارائی های سرمایه ای به هزینه جاری.

۷- حذف سرقفلی و امتیاز.

۸- انعکاس مخارج سرمایه ای به هزینه های جاری.

۹- کمتر ارزیابی نمودن دارائی ها.

۱۰- منظور نمودن بدهیها بیش از میزان واقعی.

۱۱- استفاده از روش اولین صادره از آخرین وارده در مواردیکه در جامعه تورم وجود دارد.

• به موجب استفاده از اندوخته مخفی :

۱- نتیجه عملکرد شرکت غیر واقعی است. همین امر موجب می شود تصمیم گیری نادرست اتخاذ گردد.

۲- دارائی ها و بدهیهای واحد تجاری غیر واقعی است.

• استفاده از اندوخته مخفی در مؤسسات تولیدی و تجاری نامطلوب می باشد، و فقط در

مواردی مانند شرکتهای بیمه و بانکها که در مقابل نوسانات ارزی و عملیات بانکی و زیانها و لطمات اعتباری که از ناحیه مشتریان انجام می گیرد، ممکن است مفید باشد. و این عمل موجب می شود که سود سهام بانکها را فارغ از نوسانات در درآمد کل خود

مستمرأ به میزان نسبتاً ثابتی نگهدارد.

• حسابداری هزینه‌های انتشار سهام

هزینه‌های عمده‌ای که در ارتباط با تحصیل سرمایه در هنگام صدور سهام توسط شرکت سهامی متحمل می‌شود عبارتست از:

- ۱- هزینه‌های چاپ، آگهی، پست و ثبتی.
- ۲- هزینه‌های پذیره‌نویسی سهام، هزینه‌های حقوقی (وکیل).
- ۳- هزینه‌های مشاوره مالی و حسابداری.
- ۴- هزینه‌های اداری در ارتباط با انتشار سهام.

در عمل دو روش حسابداری برای هزینه‌های انتشار اولیه سهام وجود دارد، روش اول هزینه‌های انتشار سهام به عنوان کاهنده مبالغ دریافتی بابت فروش سهام تلقی می‌شود، از این رو، چنین هزینه‌هایی در بدهکار حساب صرف سهام ثبت می‌گردد. این هزینه‌ها در ارتباط با عملیات شرکت نبوده و بنابراین نباید به عنوان هزینه دوره مالی تلقی شود. از این دیدگاه هزینه‌های انتشار سهام به عنوان کاهنده درآمد حاصل از فعالیت تأمین مالی تلقی می‌شود.

روش دوم، هزینه‌های انتشار سهام به عنوان هزینه‌های تأسیس^۱ (سازمانی و تشکیلاتی) به عنوان دارائی نامشهود (مخارج انتقالی به دوره آتی) ثبت و حداکثر به مدت ۴۰ سال مستهلک می‌شود. طرفداران این روش معتقدند که مخارج انتقالی در دوره آتی را می‌توان مانده‌های بدهکار ناشی از مخارجی دانست که در نتیجه بکارگیری اصل تطابق هزینه‌ها با درآمدها ایجاد و به دلیل داشتن «منافع آتی» به عنوان دارائی تلقی و از مجرای ترازنامه به دوره‌های مالی بعد منتقل شده، تا به عنوان هزینه با درآمدهای آتی مقابله شوند.

• سرمایه‌اهدایی

گاهی اوقات ممکن است، دولت، سازمان‌های غیرانتفاعی و یا سایر اشخاص دارائی‌ها را بطور رایگان در اختیار واحد تجاری قرار دهند، و حتی، ممکن است از طریق خود

سهامداران شرکت نیز باشد، طبق استانداردهای حسابداری «دارائی اهدایی»^۱ که در انتقال یکجانبه (انتقال یک طرفه دارائی‌ها از طریق صاحبان واحد تجاری یا سایر اشخاص به واحد تجاری) تحصیل می‌شود، باید بر مبنای ارزش متعارف دارائی‌های دریافتی در دفاتر ثبت گردد. (دارائی اهدایی به ارزش متعارف بدهکار، سرمایه اهدایی^۲ بستانکار). حساب سرمایه اهدایی غیر قابل تقسیم بوده، معمولاً بین صرف سهام و سود انباشته در بخش حقوق صاحبان سهام گزارش می‌گردد.

گاهی اوقات، دولت یا سازمان‌های غیر انتفاعی، انتقال یا واگذاری دارائی بطور رایگان را مشروط به ایفای تعهداتی از طریق واحد تجاری می‌نمایند، که در این‌گونه موارد، تا تحقق تمامی شرایط، دارائی اهدایی به عنوان دارائی احتمالی تنها در یادداشت‌های همراه صورتهای مالی افشا می‌شود. در صورتیکه دارایی تحصیل شده بطور رایگان، جز دارائی‌های استهلاک پذیر باشد، بایستی در قبال استفاده از آن، استهلاک آن را محاسبه و در دفاتر ثبت نمود.

● تغییرات سرمایه

تغییرات سرمایه در شرکتهای سهامی تابع مقررات و الزامات قانونی است. در زمان تأسیس شرکت سهامی، به علت محدودیت در فعالیت واحد تجاری ممکن است، نیاز به سرمایه کلان نباشد، به همین دلیل در زمان تأسیس بخشی از سرمایه مجاز شرکت مطابق با قانون، تعهد و واریز می‌گردد، به مرور زمان با توجه به توسعه فعالیت مبلغ مورد نیاز تعهد شده از پذیرهنویسان بر اساس آگهی وصول می‌گردد، در صورت کسری منابع مالی مورد نیاز از طریق استقراض در مقابل صدور اوراق قرضه (اوراق مشارکت) یا از طریق بالابردن مبلغ اسمی سهام موجود و نیز از طریق صدور سهام جدید این عمل تحقق می‌یابد. در مواردی ممکن است، سرمایه شرکتها بیش از میزان مورد نیاز واحد تجاری باشد، که شرکت اقدام به کاهش سرمایه خود کرده و مبلغ اسمی سهام را کاهش داده، تفاوت را به صاحبان سهام بازپرداخت می‌نماید. و در صورت عدم وصول مبلغ تعهد پذیرهنویسان، سهام شرکت کاهش داده می‌شود.

● افزایش سرمایه

در مواردی که، برای توسعه عملیات واحد تجاری و افزایش بازده تقویت بنیه مالی و اعتباری شرکت، وارد نمودن اشخاص یا طبقات خاص و یا کاهش ارزش پول... نیاز به افزایش سرمایه باشد، هیئت مدیره مجمع عمومی فوق العاده را تشکیل داده، دلایل توجیهی افزایش سرمایه همراه با اظهار نظر بازرس یا بازرسان قانونی گزارش گردیده، سپس مجمع در مورد اتخاذ افزایش سرمایه تصمیم‌گیری می‌نماید.

مجمع عمومی می‌تواند به هیئت مدیره اختیار دهد که در ظرف مدت معینی که از پنج سال^۱ تجاوز ننماید، سرمایه را تا میزان لازم به یکی از طرق مندرج در ماده ۱۵۸ قانون تجارت افزایش دهد. از نظر قانونی افزایش سرمایه در صورتی امکان‌پذیر است که سرمایه قبلی تماماً تادیه شده باشد.^۲ افزایش سرمایه به چهار صورت زیر تحقق می‌یابد^۳:

۱- افزایش سرمایه از طریق صدور سهام جدید به ازاء وجوه نقد. در این گونه موارد، «سهامداران شرکت نسبت به سهامی که مالکند، در خرید سهام حق تقدم دارند (این حق قابل نقل و انتقال می‌باشد). مهلتی که طی آن سهامداران می‌توانند حق تقدم مذکور را اعمال کنند کمتر از ۶۰ روز نخواهد بود، و این مهلت از روزی که برای پذیره‌نویسی تعیین گردیده، شروع می‌شود»^۴. شرکتی که دارای ۲۰۰۰۰ سهم ۱۰۰۰ ریالی بوده، بخواهد از طریق انتشار ۱۰۰۰۰ سهم جدید ۱۰۰۰ ریالی، افزایش سرمایه دهد، حق تقدم هر سهم سهامدار در پذیره‌نویسی، به نسبت دو سهم قدیم در مقابل یک سهم جدید خواهد بود. در صورتی که حق تقدم در پذیره‌نویسی سهام جدید از سهامداران سلب شده یا صاحبان سهام از حق تقدم خود در ظرف مدت مقرر استفاده ننمایند، تمام یا باقی مانده سهام جدید، حسب مورد عرضه شده و به متقاضیان فروخته می‌شود.^۵

۲- افزایش سرمایه از طریق تبدیل سود تقسیم نشده (سود انباشته)، اندوخته‌ها (به جز

۱. ماده ۱۶۱ و ۱۶۲ قانون تجارت.

۲. ماده ۱۶۵ قانون تجارت.

۳. ماده ۱۵۸ قانون تجارت.

۴. ماده ۱۶۶ قانون تجارت.

۵. ماده ۱۷۲ قانون تجارت.

اندوخته قانونی^۱) یا عواید حاصله از افزایش ارزش سهام جدید به سرمایه شرکت.^۲
(وجوه نقد، سود انباشته، اندوخته‌های مجاز بدهکار، سهام عادی و صرف سهام
بستانکار می‌گردد).

* افزایش سرمایه در شرکتهای سهامی عام و خاص یکسان نمی‌باشد. (افزایش سرمایه در
شرکتهای سهامی عام نقدی و خاص غیر نقدی نیز مجاز است).

۳- تبدیل مطالبات نقدی موعد رسیده اشخاص از شرکت به سهام جدید (صدور سهام
جدید به ازاء بدهی نقدی موعد رسیده از شرکت). از نقطه نظر حسابداری بدهی‌های
موعد رسیده بدهکار، سهام عادی بستانکار می‌گردد.

* تبدیل اوراق قرضه به سهام (در فصل بعدی به طور مفصل مورد بررسی قرار گرفته
است)

۴- افزایش مبلغ اسمی سرمایه، (سهام قبلی باطل، سهام جدید صادر و واگذار می‌شود).
افزایش سرمایه از طریق افزایش مبلغ اسمی سهام موجود در صورتی که برای صاحبان
سهام ایجاد تعهد کند، منوط به موافقت کلیه سهامداران است.^۳

* شایان ذکر است که افزایش سرمایه از طریق افزایش مبلغ اسمی شامل صرف سهام
نخواهد بود.

هیئت مدیره مکلف است در هر نوبت افزایش سرمایه حداکثر ظرف مدت یک ماه مراتب
را ضمن اصلاح اساسنامه در قسمت مربوط به مقدار سرمایه ثبت شده شرکت، به مرجع
ثبت شرکتها جهت اطلاع به عموم اعلام کند.^۴

۱. تبصره ۲ ماده ۱۵۸.

۲. افزایش سرمایه از محل سود انباشته، اندوخته یا صرف سهام در واقع موجب افزایش ورود منابع مالی به شرکت نیست
بلکه انتقال از اقلام یک یا چند طبقه به سهام عادی است.

۳. ماده ۱۵۹ قانون تجارت.

۴. ماده ۱۵۹ قانون تجارت.

فرایند عملیات حسابداری افزایش سرمایه در دفاتر به شرح زیر است:

نام حساب بدهکار	نام حساب بستانکار	
۱- صدور سهام جدید به	سهام عادی	وجوه نقد
ازاء وجوه نقد	صرف سهام	
	(مازاد بر مبلغ اسمی)	
۲. صدور سهام از محل اندوخته‌های	اندوخته‌ها، سود انباشته،	سهام عادی
مجاز، سود انباشته و صرف سهام	صرف سهام	
۳. صدور سهام به ازاء بدهی	بدهی‌های مربوط	سهام عادی
نقدی موعد رسیده شرکت	(اوراق قرضه...)	صرف سهام
	(مازاد بر مبلغ اسمی)	
۴. صدور سرمایه از طریق	وجوه نقد *	سهام عادی
افزایش مبلغ اسمی سهام		

* افزایش سرمایه از طریق بالا بردن مبلغ اسمی سهام موجود در شرکت‌های سهامی عام مبتنی بر این است که کلیه افزایش سرمایه باید به صورت نقد صورت گیرد. در شرکت‌های سهامی خاص غیرنقدی نیز مجاز است.

● افزایش سرمایه از محل سود انباشته (سود سهمی، طرح‌های تشویقی کارکنان) اوراق قرضه قابل تبدیل، سهام ممتاز قابل تبدیل در فصل بعدی بیشتر بررسی خواهد شد.

● کاهش سرمایه

کاهش سرمایه در شرکت‌های سهامی ممکن است به دو علت زیر باشد:

الف) زیان‌های وارده به شرکت حداقل معادل نصف سرمایه اسمی شرکت. در این گونه موارد هیئت مدیره شرکت مکلف است بلافاصله مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام را دعوت نموده تا موضوع انحلال و یا بقا شرکت مورد شور و رأی قرار گیرد^۱.

ب) عدم مطالبه به موقع مبلغ تعهد شده از سهامداران. اگر مبلغ تعهد شده توسط سهامداران هر شرکت سهامی در مدت مقرر طبق اساسنامه وصول نشود، هیئت مدیره به منظور تصویب کاهش سرمایه تا میزان مبلغ پرداخت شده مجمع عمومی فوق العاده را دعوت می نماید^۱.

کاهش سرمایه در شرکتهای سهامی به دو صورت اجباری و اختیاری می باشد:

● اجباری :

۱- اگر زیان های وارده به شرکت حداقل نصف سرمایه اسمی باشد (ورشکستگی و تجدید سازمان در فصل های بعد مورد بررسی قرار خواهد گرفت).

۲- اگر مبلغ تعهد شده توسط سهامداران در ظرف مدت قانونی (حداکثر ۵ سال) مطالبه نشود، ثبت حسابداری در این گونه موارد، سرمایه تعهد شده معادل مبلغ وصول نشده بدهکار و تعهد پذیره نویسان بستانکار می شود.

● اختیاری :

مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام می تواند بنا به پیشنهاد هیئت مدیره در مورد کاهش سرمایه بطور اختیاری، مشروط بر اینکه کاهش سرمایه لطمه ای به تساوی حقوق صاحبان سهام وارد نشود، تصمیم گیری نماید. بدیهی است در این گونه موارد، تقلیل سرمایه نباید لطمه ای به صاحبان بدهی وارد نماید. کاهش اختیاری سرمایه از طریق کاهش ارزش اسمی به نسبت مساوی و تادیه مبلغ کاهش یافته هر سهم به صاحب آن امکان پذیر است. (حساب سرمایه - سهام عادی بدهکار، تعهد پذیره نویسان یا وجوه نقد بستانکار می شود).

شایان ذکر است، در تمامی موارد مربوط به تقلیل سرمایه (اختیاری، اجباری) باید کلیه شرایط خاص و مقرراتی که طبق قانون برای آن پیش بینی شده، رعایت گردد^۲.

۱. ماده ۳۳ قانون تجارت.

۲. جهت آشنایی با شرایط تقلیل سرمایه مطالعه مواد قانونی: ۳۳، ۱۴۱، ۱۸۹، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷ الزامی است.

□ حسابداری سهام خزانه

واحد‌های تجاری به دلایل مختلف سهام خود را بازخرید می‌نمایند. سهام صادر شده^۱، هر شرکت سهامی که در اختیار سهامداران باشد «سهام منتشر شده»^۲ خوانده شده، و هر شرکت سهامی که سهام «منتشر شده» خود را از طریق بورس اوراق بهادار و یا بطور مستقیم از سهامداران شرکت خریداری نماید «سهام خزانه»^۳ نامیده می‌شود. وقتی واحد‌های تجاری سهام خود را بازخرید می‌نمایند، ممکن است برای صدور مجدد یا ابطال در آینده تصمیم‌گیری نمایند. طبق ماده ۱۹۸ قانون تجارت ایران «خرید سهام توسط همان شرکت ممنوع می‌باشد». در قوانین برخی از کشورها، بازخرید سهام در شرایط خاص مجاز شناخته شده است، هرگاه واحد تجاری، سهام خود را بازخرید نماید، و چنانچه سهام بازخرید شده، باطل گردد، تعداد سهام منتشر شده کاهش یافته، و در مواردی اگر، اهداف شرکت مبتنی بر این باشد، که آنرا مجدداً صادر و بفروش برساند، در این حالت تعداد سهام واحد تجاری افزایش می‌یابد، فروش سهام به سهامداران و بازخرید مجدد آن به عنوان یک مبادله به مشتریان خارج از واحد تجاری تلقی نشده، سود یا زیان شناسائی نمی‌شود، زیرا صدور یا تحصیل سهام به وسیله شرکت نیز یک مبادله سرمایه‌ای بین شرکت سهامی و صاحبان آن می‌باشد.

دلایل عمده‌ای که ممکن است شرکتها اقدام به بازخرید سهام نمایند، به قرار زیر می‌باشد:

- ۱- ایجاد بازار خرید و فروش سهام شرکت.

- ۲- حمایت از بازار قیمت سهام.

- ۳- بهبود سود هر سهم از طریق کاهش تعداد سهام منتشر شده.

- ۴- بازخرید سهام جهت تبدیل به سایر اوراق بهادار.

- ۵- سرمایه‌گذاری وجوه نقد اضافی (بطور موقت)

- ۶- اهدا سهام از طریق سهامداران به شرکت خود.

- ۷- کاهش دامنه فعالیت واحد تجاری.

- ۸- استفاده از سهام خزانه به منظور انتشار سود سهمی.

۱. No par value

۲. Outstanding Shares

۳. Treasury stock

۹- اعطاء سهام به مدیران و کارمندان از طریق طرح‌های تشویقی یا تامین بالقوه نیاز ادغام.

۱۰- حذف منافع مالکیت برای گروهی از سهامداران خاص.

۱۱- افزایش نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام.

بازخرید سهام مجموع حقوق صاحبان سهام را کاهش می‌دهد، اما تأثیر آن بر سرمایه قانونی و سود انباشته چگونه است، حسابداران در این مورد اتفاق نظر نداشته، از لحاظ نظری دیدگاه‌های مختلفی در این زمینه ارائه می‌دهند:

۱- چه میزان از مبالغ پرداختی به سهامداران بایستی به عنوان برگشت از سرمایه تلقی شود، و چه مبلغی باید به عنوان توزیع سود انباشته بشمار آید؟

۲- تأثیر آن بر سرمایه قانونی چیست؟

در مواردیکه، واحد تجاری تعدادی از سهام خود را بازخرید می‌نماید، نباید به عنوان کاهش سرمایه قانونی تلقی گردد، زیرا، زمانی که بخشی از دارائی‌های واحد تجاری برای تحصیل مجدد سهام پرداخت می‌شود، به منظور حمایت قانونی از بستانکاران شرکت نباید مبلغ پرداختی به سهامداران بیش از سرمایه قانونی گردد. بدیهی است، شرکت سهامی فقط بخشی از دارائی‌های خود را که حداکثر معادل سود انباشته است، می‌تواند بین سهامداران توزیع نماید. بدین ترتیب، از محل سرمایه قانونی شرکت نمی‌توان مبلغی از دارائی‌های واحد تجاری را توزیع نمود. چنانچه در مواردی، بازخرید سهام موجب کاهش حقوق صاحبان سهام به مبلغی کمتر از سرمایه قانونی گردد، واحد تجاری حق بازخرید سهام خود را ندارد.

● ویژگی‌های سهام خزانه. نکات مهمی که در مورد سهام خزانه باید بدان توجه کرد به قرار زیر می‌باشد:

۱- سهام خزانه به عنوان یک دارائی تلقی نمی‌شود زیرا یک واحد تجاری نمی‌تواند مالک منافع خود باشد، و به عنوان کاهنده حقوق صاحبان سهام در ترازنامه گزارش می‌گردد.

۲- به سهام خزانه هیچ‌گونه حقوق و امتیازی تعلق نمی‌گیرد:

- سهام خزانه بدون حق رأی می‌باشد.

- به سهام خزانه در زمان انحلال شرکت سهامی هیچ‌گونه سهمی تعلق نمی‌گیرد.

- سهام خزانه تجزیه نمی شود.
- سود سهام نقدی به سهام خزانه تعلق نمی گیرد.
- سهام خزانه نمی تواند به وجوه نقد جهت پرداخت به بستانکاران شرکت تبدیل گردد.
- حق تقدم سهام به سهام خزانه تعلق نمی گیرد.
- سهام خزانه مشابه سهام منتشر نشده شرکت می باشد.
- سهام خزانه تعداد سهام مجاز را برای صدور کاهش نمی دهد، و فقط تعداد سهام منتشر شده که در اختیار می باشد را کاهش داده و در مواردیکه سهام خزانه جهت ابطال بازخرید شود، تعداد سهام منتشر شده کاهش می یابد.
- * بطور کلی تعلق امتیاز به سهام خزانه بستگی به قوانین هر کشوری دارد. در برخی از کشورها امتیازات خاصی از جمله تجزیه سهام و سود سهمی نیز به سهام خزانه تعلق می گیرد.

• حسابداری سهام خزانه

در مواردی که، سهام به ارزش اسمی یا ارزش تعیین شده بازخرید، و سپس ابطال گردد، سهام عادی بدهکار و وجوه نقد بستانکار می گردد. اگر بهای خرید سهام بیش از ارزش اسمی یا ارزش تعیین شده باشد، این مبلغ بستگی به میزان مبالغ پرداخت شده قبلی همان طبقه از سهامی که در هنگام صدور اولیه سهام پرداخت شده، دارد. بطور کلی مبالغ اضافی ممکن است : ۱) به حساب صرف سهام همان طبقه از سهام که توسط صاحبان سهام هنگام صدور اولیه پرداخت شده، منظور گردد. ۲) بین سرمایه پرداخت شده و سود انباشته تخصیص می یابد و یا ۳) تماماً به سود انباشته منظور شود. روش دیگر اینکه تمام مازاد به حساب سود انباشته منظور گردد.

در مواردیکه بهای خرید سهام کمتر از ارزش اسمی یا ارزش تعیین شده باشد، در این گونه موارد، تفاوت به حساب سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات بازخرید سهام منظور می شود.

* روش حسابداری سهام خزانه :

• ۱- روش بهای تمام شده^۱.

• ۲- روش ارزش اسمی^۲.

• روش بهای تمام شده

در این روش مبادلات مربوط به سهام خزانه به عنوان یک مبادله یگانه^۳ تلقی شده، تحصیل مجدد سهام به عنوان رویدادی مجزا از صدور سهام مجدد تلقی نمی‌شود و چنانچه در مواردی، واحد تجاری بنا به دلایلی سهام خود را بازخريد و در زمانی مناسب مجدداً آنرا بفروشد، نظیر دو قسمت از یک مبادله، در زمان خرید به بهای تمام شده تحصیل به «حساب سهام خزانه» بدهکار، و در زمان فروش، به بهای تمام شده تحصیل، بستانکار می‌شود. بازخريد سهام بطور موقت حقوق صاحبان سهام را کاهش داده، و صدور مجدد آن، حقوق صاحبان سهام را افزایش می‌دهد. چنانچه، سهام خزانه با قیمت‌هایی متفاوت خریداری شود، بهای تمام شده سهام خریداری شده را می‌توان بر مبنای یکی از چند فرض مربوط به جریان هزینه (نظیر میانگین قیمت، اولین صادره از اولین وارده،...) اندازه‌گیری، و در زمان فروش مجدد، حساب سهام خزانه بستانکار می‌شود. اگر سهام خزانه بیش از بهای خرید (بهای تمام شده) فروخته شود، مازاد بیانگر افزایش صرف سهام حاصل از مبادلات سهام خزانه بوده و در طبقه‌بندی حقوق صاحبان سهام تأثیری در سرمایه قانونی شرکت ندارد، و سرمایه قانونی بدون تغییر باقی می‌ماند. چنانچه سهام خزانه با قیمتی کمتر از بهای خرید (بهای تمام شده تحصیل) فروخته شود، مازاد بهای خرید بر فروش، بیانگر بازپرداخت سرمایه است و باید به حساب صرف سهام همان طبقه از سهام منظور شده و در صورت کسری، از سود انباشته کسر می‌گردد. در این‌گونه موارد سه نظریه و پیشنهاد وجود دارد :

۱- هیئت تدوین اصول حسابداری (APB#6) تأکید می‌نماید که مازاد مبین بازپرداخت سرمایه است و باید به حساب صرف سهام (سرمایه پرداخت شده مازاد بر ارزش

۱. Cost Method .

۲. Par(stated) Value Method .

۳. Single Transaction Concept .

اسمی) همان طبقه از سهام منظور گردد. در مواردی اگر مازاد (تفاوت خرید بر فروش) بیش از صرف سهام باشد، مبلغ مابه التفاوت، از سود انباشته کسر می شود.

۲- روش دوم اینکه، حساب صرف سهام (سرمایه پرداخت شده مازاد بر ارزش اسمی) به نسبت سهام خریداری و فروخته شده، کاهش داده می شود، و در صورت کسری، تفاوت از سود انباشته کسر می گردد. بدیهی است، که حساب سرمایه - سهام عادی به عنوان سرمایه قانونی بدون تغییر و دست نخورده باقی خواهد ماند.

۳- راه حل سوم اینکه، تمامی مازاد به حساب سود انباشته منظور گردد.

از دیدگاه هندریکسن، اگر خرید و فروش سهام به عنوان یک مبادله یگانه در نظر گرفته شود، نتیجه خالص پرداختی یک نوع دارائی واحد تجاری به یک یا چند سهامدار بوده، و هر پرداختی به سهامداران که با کاهش سهام توأم نباشد، بایستی به عنوان توزیع سود انباشته (در صورت وجود) در نظر گرفته، و سرمایه قانونی بدون تغییر باقی بماند.

• روش ارزش اسمی. این روش به عنوان یک رویکرد «مبادله دوگانه»^۱ یعنی دو مبادله مستقل و غیر مرتبط تلقی می شود، زیرا در این روش بازخرید سهام از سهامداران خود شرکت، به عنوان کناره گیری یک گروه از سهامداران و انقباض در سرمایه شرکت شناخته می شود. همین طور فروش یا انتشار مجدد سهام خزانه در این رویکرد ورود یک گروه جدید از سهامداران تلقی می گردد، در زمان خرید، سهام تحصیل شده، به حساب سهام خزانه به ارزش اسمی (یا تعیین شده) بدهکار می شود. در مواردیکه بهای تمام شده تحصیل سهام خزانه بیش از قیمت اولیه سهام منتشر شده باشد، هرنوع مبالغ اضافی پرداخت شده نسبت به ارزش اسمی به میزان لازم که در هنگام انتشار سهام در بستانکار حساب صرف سهام منظور شده، این حساب بدهکار، تا مبلغ صرف به صفر تقلیل یافته، و هرنوع مازاد صرف پرداختی برای تحصیل سهام خزانه به حساب «سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه» منظور می شود، و سرانجام مانده بدهکار باقی مانده به حساب سود (زیان) انباشته منتقل خواهد شد.

در صورتیکه مبلغ پرداختی بابت بازخرید سهام کمتر از قیمت تمام شده سهام منتشر شده اولیه باشد، حساب سهام خزانه به ارزش اسمی بدهکار، تفاوت نسبت به ارزش اسمی به میزان لازم که در هنگام انتشار سهام اولیه در بستانکار حساب صرف منظور شده، این حساب بدهکار شده، تا مبلغ صرف به صفر تقلیل یابد؛ هر نوع تفاوت به میزان مانده بستانکار حساب «سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه»^۱ این حساب بدهکار، و مابقی به حساب سود انباشته بدهکار خواهد شد.

نکته: در صورتی که سهام در زمان انتشار اولیه به کسر فروخته شده باشد، در هنگام بازخرید، کسر ایجاد شده، از حسابها حذف می‌گردد.

فروش سهام خزانه همانند صدور سهام جدید صورت می‌گیرد، سهام خزانه فروخته شده به ارزش اسمی بستانکار، علاوه بر این، هر نوع مازاد دریافتی نسبت به ارزش اسمی سهام به حساب صرف سهام بستانکار می‌گردد. بدیهی است که شرکت سهامی بر اثر مبادلات سرمایه نمی‌تواند سود یا زیانی شناسائی نماید. لازم به یادآوری است که مبادلات سهام خزانه هرگز نمی‌تواند منجر به افزایش مانده حساب سود انباشته گردد، گرچه ممکن است در این گونه مبادلات مانده این حساب کاهش یابد.

● به منظور ثبت رویه‌های مختلف سهام خزانه به روش بهای تمام شده و ارزش اسمی و نحوه گزارشگری آن در صورتهای مالی، بصورت مقایسه‌ای در مثال زیر تشریح خواهد شد:

● مثال - شرکت سهامی آلفا مجاز به انتشار ۱۰۰۰۰ سهم عادی به ارزش اسمی هر سهم ۵۰ ریال می‌باشد، که از این تعداد سهام مجاز ۷۰۰۰ سهم در اول سال ۱۳۸۱ از قرار هر سهم ۷۲ ریال منتشر نموده است. در تاریخ اول خرداد ماه سال ۱۳۸۱، شرکت تعداد ۶۰۰ سهم خود را از قرار هر سهم ۶۹ ریال بازخرید نمود، در تاریخ اول تیرماه سال ۱۳۸۱ شرکت ۴۰۰ سهم دیگر خود را از قرار هر سهم ۷۴ ریال در بورس اوراق بهادار تحصیل نمود، در تاریخ اول شهریور همان سال، تعداد ۲۰۰ سهم از سهام خزانه خریداری شده در تاریخ اول خرداد را به قرار هر سهم ۸۰ ریال فروخت، در تاریخ اول

مهرماه تعداد ۱۰۰ سهم بازخرید شده دیگر در تاریخ اول خرداد ماه را به قرار هر سهم ۶۷ ریال فروخته شد. ثبت انتشار سهام و بازخرید سهام (سهام خزانه) در دفاتر و نحوه گزارشگری سهام خزانه به روش بهای تمام شده و ارزش اسمی به قرار زیر می باشد:

الف) نحوه ثبت و گزارشگری سهام خزانه به روش بهای تمام شده:

x۱/۱/۱:

۵۰۴۰۰۰	وجوه نقد (۷۰۰۰ سهم × هر سهم ۷۲ ریال)
۳۵۰۰۰۰	سهام عادی (۷۰۰۰ سهم × هر سهم ۵۰ ریال)
۱۵۴۰۰۰	صرف سهام (۷۰۰۰ سهم × هر سهم ۲۲ ریال)
	ثبت انتشار ۷۰۰۰ سهم عادی، ۵۰ ریالی به قیمت هر سهم ۷۲ ریال

x۱/۳/۱:

۴۱۴۰۰	سهام خزانه (۶۰۰ سهم × هر سهم ۶۹ ریال)
۴۱۴۰۰	وجوه نقد
	ثبت تحصیل سهام خزانه به روش بهای تمام شده

x۱/۴/۱:

۲۹۶۰۰	سهام خزانه (۴۰۰ سهم × به سهم ۷۴ ریال)
۲۹۶۰۰	وجوه نقد
	ثبت تحصیل اضافی سهام خزانه

x۱/۶/۱:

۱۶۰۰۰	وجوه نقد (۲۰۰ سهم × هر سهم ۸۰ ریال)
۱۳۸۰۰	سهام خزانه (۲۰۰ سهم × هر سهم ۶۹ ریال)
۲۲۰۰	سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه
	ثبت فروش سهام خزانه همراه با سود

x۱/۷/۱:

۶۷۰۰ وجوه نقد (۱۰۰ سهم x هر سهم ۶۷ ریال)

۲۰۰ سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه

۶۹۰۰ سهام خزانه (۱۰۰ سهم x هر سهم ۶۹ ریال)

ثبت فروش سهام خزانه همراه با زیان، مانده مناسب به حساب سرمایه پرداخت شده
برای جذب زیان

سهام خزانه		صرف سهام	
(۶/۱) ۱۳۸۰۰	۴۱۴۰۰ (۳/۱)	۱۵۴۰۰۰	
(۷/۱) ۶۹۰۰	۲۹۶۰۰ (۴/۱)		
۲۰۷۰۰	۷۱۰۰۰		
	۵۰۳۰۰		

سهام عادی		سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه	
۳۵۰۰۰۰		۲۲۰۰	۲۰۰ (۷/۱)
		۲۰۰۰	

اگر مانده سود انباشته شرکت سهامی آلفا معادل ۹۰۰۰۰ ریال باشد، نحوه گزارش
سهام خزانه در بخش حقوق صاحبان سهام ترازنامه به شرح زیر خواهد بود:
حقوق صاحبان سهام:

۳۵۰۰۰۰	سرمایه سهام عادی (سرمایه مجاز ۱۰۰۰۰ سهم ۵۰ ریالی، سهام صادر شده ۷۰۰۰ سهم که تعداد ۶۳۰۰ سهم آن در اختیار سهامداران است)
۱۵۴۰۰۰	صرف سهام عادی (۷۰۰۰ سهم، هر سهم ۲۲ ریال)
۲۰۰۰	سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه
۵۰۶۰۰۰	جمع سرمایه پرداخت شده
۹۰۰۰۰	سود انباشته
۵۹۶۰۰۰	جمع
۵۰۳۰۰	کسر می شود: سهام خزانه به بهای تمام شده (۷۰۰ سهم)
۵۴۵۷۰۰	جمع حقوق صاحبان سهام

در بخش حقوق صاحبان سهام صورتهای مالی، شرح کاملی از سهام به ارزش اسمی، تعداد سهام مجاز، تعداد سهام منتشر شده و تعداد سهام خزانه افشاء می شود. مانده حساب سهام عادی بیانگر ارزش اسمی تعداد ۷۰۰۰ سهام صادر شده است. تعداد سهام منتشر شده معادل تفاوت تعداد سهام صادر شده و تعداد سهام خزانه (سهام منتشر شده محسوب نمی شود) می باشد. مانده صرف سهام عادی بیانگر مازاد مبلغ دریافتی بیش از ارزش اسمی تعداد ۷۰۰۰ سهام صادر شده خواهد بود. مانده حساب سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه نشان دهنده سود خالص انباشته حاصل از مبادلات سهام خزانه می باشد. مانده حساب سهام خزانه، بهای تمام شده ۷۰۰ سهم منتشر نشده سهامی است که در اختیار شرکت می باشد. گرچه سهام خزانه به عنوان سهام منتشر شده تلقی نمی گردد، اما در بخش حقوق صاحبان سهام، ارزش اسمی سهام خزانه در جمع سرمایه پرداخت شده لحاظ می شود.

ب) نحوه ثبت و گزارشگری سهام خزانه به روش ارزش اسمی :

x۱/۳/۱:

سهام خزانه (۶۰۰ سهم، هر سهم ۵۰ ریال)	۳۰۰۰۰
صرف سهام (۶۰۰ سهم، هر سهم ۲۲ ریال)	۱۳۲۰۰
وجوه نقد (۶۰۰ سهم، هر سهم ۶۹ ریال)	۴۱۴۰۰
سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه	۱۸۰۰

ثبت تحصیل سهام خزانه به بهائی کمتر از مبلغ اولیه سهام منتشر شده به روش ارزش اسمی

x۱/۴/۱:

سهام خزانه (۴۰۰ سهم، هر سهم ۵۰ ریال)	۲۰۰۰۰
صرف سهام (۴۰۰ سهم، هر سهم ۲۲ ریال)	۸۸۰۰
سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه	۸۰۰
وجوه نقد (۴۰۰ سهم، هر سهم ۷۴ ریال)	۲۹۶۰۰

ثبت تحصیل سهام خزانه بیش از ارزش اولیه سهام منتشر شده، مانده مناسب به حساب سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه برای جذب تفاوت

:x۱/۶/۱

۱۶۰۰۰	وجوه نقد (۲۰۰ سهم، هر سهم ۸۰ ریال)
۱۰۰۰۰	سهام خزانه (۲۰۰ سهم، هر سهم ۵۰ ریال)
۶۰۰۰	صرف سهام (۲۰۰ سهم، هر سهم ۳۰ ریال)
	ثبت فروش ۲۰۰ سهم خزانه

:x۱/۷/۱

۶۷۰۰	وجوه نقد (۱۰۰ سهم، هر سهم ۶۷ ریال)
۵۰۰۰	سهام خزانه (۱۰۰ سهم، هر سهم ۵۰ ریال)
۱۷۰۰	صرف سهام
	ثبت فروش ۱۰۰ سهم خزانه

صرف سهام	
۱۵۴۰۰۰	۱۳۲۰۰ (۳/۱)
(۶/۱) ۶۰۰۰	۸۸۰۰ (۴/۱)
(۷/۱) ۱۷۰۰	
۱۶۱۷۰۰	۲۲۰۰۰
۱۳۹۷۰۰	

سهام خزانه	
(۶/۱) ۱۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰ (۳/۱)
۵۰۰۰	۲۰۰۰۰ (۴/۱)
۱۵۰۰۰	۵۰۰۰۰
	۳۵۰۰۰

سرمایه پرداخت شده حاصل

از مبادلات سهام خزانه

سهام عادی	
۳۵۰۰۰۰	

۱۸۰۰	۸۰۰ (۷/۱)
۱۰۰۰	

اگر سود انباشته شده شرکت سهامی آلفا معادل ۹۰۰۰۰۰ ریال باشد، نحوه گزارش سهام خزانه در بخش حقوق صاحبان سهام ترازنامه به قرار زیر خواهد بود:

حقوق صاحبان سهام:

سرمایه سهام عادی (سرمایه مجاز ۱۰۰۰۰ سهم ۵۰ ریالی، سهام صادر شده ۷۰۰۰ سهم که تعداد ۶۳۰۰ سهم آن در اختیار سهامداران است)	۳۵۰۰۰۰
صرف سهام	۴۳۹۷۰۰
سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه	۱۰۰۰
جمع	۴۹۰۷۰۰
کسر می شود: سهام خزانه به ارزش اسمی (۷۰۰ سهم)	۳۵۰۰۰
جمع سرمایه پرداخت شده	۴۵۵۷۰۰
سود انباشته	۹۰۰۰۰
جمع حقوق صاحبان سهام	۵۴۵۷۰۰

در بخش حقوق صاحبان سهام صورتهای مالی، شرح کاملی از سهام به ارزش اسمی، تعداد سهام منتشر شده و تعداد سهام خزانه افشاء می شود. مانده حساب سهام خزانه نمایانگر ارزش اسمی سهام خزانه است که از حقوق صاحبان سهام پرداخت شده کسر می شود.

• اهداء سهام خزانه

گاهی اوقات به علت نیاز واحد تجاری به نقدینگی، سهامداران بخشی از سهام در مالکیت خود را به شرکت جهت فروش مجدد برای تأمین نقدینگی در اختیار قرار داده، در چنین حالتی ثبت حسابداری در دفاتر ضرورتی ندارد، صرفاً واگذاری سهام به شرکت در یادداشتهای ضمیمه صورتهای مالی افشاء می شود.

نحوه ثبت فروش سهام خزانه اهدایی در دفاتر: وجوه نقد، بدهکار، سرمایه اهدایی، بستانکار می شود.

شایان ذکر است که فروش سهام خزانه اهدایی بدون شناسایی ارزش اسمی سهام بوده و کل مبلغ دریافتی به حساب سهام اهدایی بستانکار می شود. جایگاه سرمایه اهدایی در بخش حقوق صاحبان سهام بعد از حساب سهام عادی و صرف سهام قبل از جمع سرمایه

پرداخت شده در ترازنامه منعکس می‌شود.

• حسابداری ابطال سهام خزانه

افزایش سرمایه به هر طریق موجب بهبود موقعیت طلبکاران شرکت و کاهش سرمایه (حقوق صاحبان سهام)، موقعیت صاحبان بدهی را به مخاطره می‌اندازد. هر نوع کاهش در تعداد سهام منتشر شده باید به تصویب هیئت مدیره و مجمع عمومی سهامداران برسد. کاهش سرمایه از طریق ابطال سهام خزانه^۱ بستگی به روش حسابداری سهام خزانه دارد. چنانچه روش بهای تمام شده برای حسابداری سهام خزانه مورد استفاده قرار گرفته باشد، و بهای تمام شده سهام خزانه کمتر از سهام منتشر شده اولیه باشد، تفاوت به حساب «سرمایه پرداخت شده حاصل از ابطال سهام» بستانکار می‌شود. اگر سهام خزانه تحصیل شده بیش از قیمت سهام منتشر شده اولیه باشد، تفاوت به بدهکار حساب «سرمایه پرداخت شده حاصل از ابطال سهام» ثبت می‌شود. چنانچه مانده این حساب نتواند کل میالغ بدهکار را پوشش دهد، باقی مانده در بدهکار حساب سود انباشته منظور می‌شود. در مواردی اگر حسابداری سهام خزانه از طریق ارزش اسمی صورت گرفته باشد، سهام خزانه باطل شده به ارزش اسمی بستانکار و سهام عادی (ممتاز) به ارزش اسمی بدهکار می‌شود.

تشریح حسابداری ابطال سهام خزانه با استفاده از روش بهای تمام شده و ارزش اسمی به صورت مقایسه‌ای به شرح زیر است:

- مثال - شرکت سهامی (الف) در اول سال ۱۳۴۱ اقدام به انتشار تعداد ۱۰۰۰ سهم به مبلغ اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال کرده و این سهام هنگام صدور از قرار هر سهم به مبلغ ۱۱۰ ریال واگذار گردیده است. در تاریخ ۱۳۴۱/۲/۱ شرکت، تعداد ۱۰۰ سهم عادی خود را از قرار هر سهم ۱۰۵ ریال در بازار خریداری کرد. در تاریخ اول خرداد سال ۱۳۴۱ هیئت مدیره شرکت تصمیم به ابطال سهام خزانه گرفت، ثبت رویدادهای فوق

(انتشار سهام، بازخرید سهام و ابطال سهام) به شرح زیر است:

x۱/۱/۱:

۱۱۰۰۰۰	وجوه نقد (۱۰۰۰ سهم × هر سهم ۱۱۰ ریال)
۱۰۰۰۰۰	سهام عادی (۱۰۰۰ سهم × هر سهم ۱۰۰ ریال)
۱۰۰۰۰	صرف سهام (۱۰۰۰ سهم × هر سهم ۱۰ ریال)
	ثبت انتشار سهام

x۱/۲/۱:

۱۰۵۰۰	سهام خزانه (۱۰۰ سهم × ۱۰۵ ریال)
۱۰۵۰۰	وجوه نقد
	ثبت بازخرید سهام به روش بهای تمام شده

x۱/۳/۱:

۱۰۰۰۰	سهام عادی (۱۰۰ سهم × هر سهم ۱۰۰ ریال)
۱۰۰۰	صرف سهام (۱۰۰ سهم × هر سهم ۱۰ ریال)
۱۰۵۰۰	سهام خزانه (۱۰۰ سهم × هر سهم ۱۰۵ ریال)
۵۰۰	سرمایه پرداخت شده حاصل از ابطال سهام خزانه
	ثبت ابطال سهام خزانه تحصیل شده کمتر از قیمت سهام منتشر شده اولیه

• ثبت سهام خزانه به روش ارزش اسمی و ابطال آن به شرح زیر است:

x۱/۱/۱:

۱۱۰۰۰۰	وجوه نقد (۱۰۰۰ سهم × هر سهم ۱۱۰ ریال)
۱۰۰۰۰۰	سهام عادی (۱۰۰۰ سهم × هر سهم ۱۰۰ ریال)
۱۰۰۰۰	صرف سهام (۱۰۰۰ سهم × هر سهم ۱۰ ریال)
	ثبت انتشار سهام

×۱/۲/۱:

۱۰۰۰۰	سهام خزانه (۱۰۰ سهم × هر سهم ۱۰۰ ریال)
۱۰۰۰	صرف سهام (۱۰۰ سهم × هر سهم ۱۰ ریال)
۱۰۵۰۰	وجوه نقد (۱۰۰ سهم × هر سهم ۱۰۵ ریال)
۵۰۰	سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه
	ثبت بازخرید سهام به روش ارزش اسمی
	×۱/۳/۱:

۱۰۰۰۰	سهام عادی (۱۰۰ سهم × هر سهم ۱۰۰ ریال)
۱۰۰۰۰	سهام خزانه
	ثبت ابطال سهام خزانه به روش ارزش اسمی

• ارزیابی مفاهیم مبادله یگانه و دوگانه

گرچه از نظر تئوری پذیرش هریک از دو رویکرد فوق قویاً پشتیبانی شده، اما در عمل روش بهای تمام شده (مبادله یگانه) به دلیل سهولت عمل، کاربرد گسترده تری داشته، و از لحاظ تئوری روش ارزش اسمی برتری دارد. دلایل پشتیبانی از مفهوم مبادله یگانه و دوگانه به قرار زیر می باشد:

حمایت از مفهوم مبادله یگانه، مبتنی بر این اصل است، که محتوا مهم تر از شکل آن بوده و واحد تجاری نباید به دلیل انتقال سهام از سهامداری به سهامدار دیگر، مبالغی از سود انباشته را به حساب سرمایه منتقل نماید. در مقابل، استفاده از مفهوم مبادله دوگانه، حاکی از آنست که، بین خرید و فروش سهام خزانه، بازخرید سهام جهت ابطال و صدور سهام جدید و فروش مجدد آن به سهامداران تفاوت وجود دارد. زیرا هریک از این دو مفاهیم در شرایطی خاص مناسب می باشد. اگر سهام به منظور فروش به کارکنان و مدیران اجرایی یا سایر گروههای مشابه بازخرید شود، مفهوم مبادله یگانه مناسب تر می باشد، اما اگر هدف از تحصیل سهام خزانه، خرید سهام گروه سهامداران مخالف، برکناری طبقه خاصی از سهام، و حتی ابطال سهام^۱ خزانه مورد نظر باشد، مبادله دوگانه

مناسب تر می باشد.

پرسش:

- ۱- شرکت سهامی عام و خاص را تعریف نموده، تفاوت هریک را به اختصار بیان نمائید.
- ۲- انواع سهام را به اختصار تعریف کنید؟
- ۳- تفاوت سهام عادی و ممتاز کدام است، بیان نمائید؟
- ۴- منظور از سرمایه مجاز، سهام منتشر شده، سهام تعهد شده، سهام خزانه چیست؟
- ۵- ویژگی سهام ممتاز و امتیازات مربوط به آن کدام است؟ بیان نمائید.
- ۶- تفاوت سهام ممتاز با سود انباشته و بدون سود انباشته را، به اختصار بیان نمائید؟
- ۷- تفاوت سهام ممتاز مشارکت در کل سود و مشارکت جزئی کدام است؟
- ۸- منظور از سرمایه پرداخت شده کدام است؟ بیان نمائید.
- ۹- منظور از صرف سهام چیست و چه نوع اقلامی در بدهکار یا بستانکار این حساب ثبت می شود؟
- ۱۰- منظور از کسر سهام به عنوان بدهی احتمالی چیست؟
- ۱۱- منظور از اندوخته چیست؟ عدم نیاز ثبت اندوخته کدام است؟
- ۱۲- نحوه محاسبه ارزش دفتری هر سهم کدام است؟
- ۱۳- روش های ضبط خودداری صاحبان سهام از ایفای تعهد کدام است؟ بیان نمائید.
- ۱۴- تفاوت اندوخته قانونی با سایر اندوخته ها کدام است؟
- ۱۵- تفاوت صدور سهام با ارزش اسمی و بدون ارزش اسمی کدام است، نقطه نظرات قانون تجارت ایران در این گونه موارد چگونه است؟
- ۱۶- هنگامی که صدور سهام بصورت یکجا منتشر می شود دیدگاههای مختلف را در این مورد بررسی نمائید؟
- ۱۷- منظور از اندوخته مخفی و سهام رقیق چیست؟ بطور کامل بیان نمائید.
- ۱۸- دیدگاهها و نظرات مختلف در مورد هزینه های انتشار سهام کدام است؟ بیان نمائید.
- ۱۹- منظور از سرمایه اهدایی چیست؟
- ۲۰- سهام خزانه را تعریف کنید، دیدگاه قانون تجارت ایران را در این زمینه بیان نمائید.

- ۲۱- روش‌های حسابداری سهام خزانه کدام است، تفاوت هر کدام را بیان نمایید.
- ۲۲- تأثیر خرید و فروش سهام خزانه بر ارقام ترازنامه را بیان کنید.
- ۲۳- نحوه گزارشگری سهام خزانه با استفاده از روش بهای تمام شده و ارزش اسمی کدام است.
- ۲۴- نحوه ابطال سهام خزانه کدام است؟ بیان نمایید.
- ۲۵- تأثیر سهام خزانه بر سرمایه قانونی چیست؟
- ۲۶- ویژگی‌های سهام خزانه کدام است؟

✍ پرسش‌های چندگزینه‌ای

- ۱- سود سهام عقب افتاده:
  - (۱) بدهی شرکت سهامی است.
  - (۲) اگر سهام ممتاز مشارکت در کل سود باشد، اتفاق می‌افتد.
  - (۳) اگر سهام ممتاز با سود انباشته باشد، اتفاق می‌افتد.
  - (۴) اگر سهام ممتاز بدون سود انباشته باشد، اتفاق می‌افتد.
- ۲- در رابطه با سود معوق سهام ممتاز جمع شونده (قابل انباشت) کدام گزینه درست است؟ (کنکور سراسری)
  - (۱) به عنوان سود سهام معوق سهام ممتاز در بخش حقوق صاحبان سهام گزارش می‌شود.
  - (۲) به عنوان سود سهام پرداختنی جزء بدهی جاری گزارش می‌شود.
  - (۳) هیچ اقدامی در مورد آن تا تاریخ پرداخت ضروری نیست.
  - (۴) به عنوان تعهدات شرکت فقط در یادداشت‌های صورتهای مالی افشا می‌شود.
- ۳- حساب سهام عادی پذیره‌نویسی شده:
  - (۱) شامل ارزش اسمی سهام پذیره‌نویسی شده، چنانچه سهام دارای ارزش اسمی باشد.
  - (۲) شامل ارزش تعیین شده سهام پذیره‌نویسی شده، چنانچه سهام دارای ارزش تعیین شده باشد.
  - (۳) شامل قیمت پذیره‌نویسی سهام پذیره‌نویسی شده، چنانچه سهام بدون ارزش اسمی باشد.
  - (۴) همه موارد فوق.

- ۴- کدامیک از اقلام زیر در بدهکار حساب صرف سهام منعکس می شود.
- (۱) فروش دارائی های اسقاطی   (۲) هزینه های انتشار سهام
(۳) سود یا زیان غیر عملیاتی و غیر مترقبه   (۴) اعلام سود سهام غیر قابل ملاحظه
- ۵- صرف و کسر سهام به ترتیب موجب ..... سرمایه پرداخت شده می گردند :
- (۱) کاهش و افزایش   (۲) افزایش و کاهش
(۳) افزایش و افزایش   (۴) کاهش و کاهش
- ۶- تأثیر مانده بدهکار سود انباشته در ساختار حقوق صاحبان سهام کدام است؟
- (۱) موجب افزایش حقوق صاحبان سهام می گردد.
(۲) موجب کاهش حقوق صاحبان سهام می گردد.
(۳) تأثیری در جمع حقوق صاحبان سهام ندارد.
(۴) موجب افزایش خالص دارائی ها می گردد.
- ۷- بدهکار کردن حساب صرف سهام در کدامیک از موارد زیر پذیرفته می شود؟
- (۱) ارزیابی اضافی ناشی از تجدید نظر در ساختار سرمایه.
(۲) اعلام سود سهام غیر قابل ملاحظه.
(۳) اعلام سود سهام تصفیه.
(۴) سود یا زیان غیر عملیاتی.
- ۸- شرکت سهامی (الف) ۵۰۰۰ سهم ممتاز ده درصد با سود انباشته به قیمت اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال و ۱۰۰۰۰ سهم عادی به قیمت اسمی ۲۰ ریال منتشر نموده است. سود قابل تقسیم این شرکت در سال جاری ۲۳۰۰۰۰ ریال می باشد. با توجه به اینکه سال قبل هیچ گونه سودی اعلام نشده است، سهم صاحبان سهام عادی از سود اعلام شده چقدر می باشد؟
(۱) ۱۸۰۰۰۰	(۲) ۱۱۰۰۰۰
(۳) ۱۳۰۰۰۰	(۴) ۵۰۰۰۰

۹- در مواردی که سهام به منظور پرداخت بهای خدمات صادر می شود، مناسب ترین

گزینه برای ثبت مبلغ خدمات در دفاتر کدام است؟

- (۱) ارزش بازار خدمات دریافتی.
- (۲) ارزش اسمی سهام منتشر شده.
- (۳) ارزش بازار سهام صادر شده، اما قابلیت اتکاء ندارد.
- (۴) ارزش تعیین شده سهام توسط هیات مدیره.

۱۰- پذیره نویسی سهام به مبلغ اسمی در دفاتر شرکت موجب ثبت کدامیک از حسابهای زیر می باشد؟

- (۱) تعهد پذیره نویسان بدهکار، حساب سهام عادی، بستانکار.
- (۲) تعهد پذیره نویسان بدهکار، حساب سرمایه تعهد شده، بستانکار.
- (۳) وجوه نقد بدهکار، حساب سرمایه تعهد شده، بستانکار.
- (۴) وجوه نقد بدهکار، حساب تعهد پذیره نویسان، بستانکار.

۱۱- سود سهام ممتاز اعلام نشده جزء کدامیک از اقلام ترازنامه است؟

- (۱) جزء بدهی جاری است.
- (۲) جزء حقوق صاحبان سهام است.
- (۳) کاهنده سود انباشته است.
- (۴) تا زمانی که اعلام نشده در ترازنامه نشان داده نمی شود.

۱۲- ویژگی سهام ممتاز با سود انباشته مشارکت در کل سود کدام است؟

- (۱) دارندگان سهام ممتاز علاوه بر سود سهام براساس نرخ از پیش تعیین شده، در کل سود نیز سهیم می باشند.
- (۲) دارندگان سهام ممتاز فقط سود سهام براساس نرخ از پیش تعیین شده را دریافت می نمایند.
- (۳) دارندگان سهام ممتاز در صورت رد سود براساس نرخ از پیش تعیین شده در کل سود سهیم می باشند.
- (۴) دارندگان سهام ممتاز در صورت رد سود براساس نرخ از پیش تعیین شده در کل سود سهیم نمی باشند.

۱۳- ویژگی سهام ممتاز با سود انباشته کدام است؟

- (۱) دارندگان سهام ممتاز با سود انباشته فقط استحقاق دریافت سود سال جاری قبل از توزیع بین سهامداران عادی می‌باشند.
- (۲) دارندگان سهام ممتاز با سود انباشته فقط محق به دریافت سود سهام ممتاز با توجه به نرخ از پیش تعیین شده در سال جاری می‌باشند.
- (۳) دارندگان سهام ممتاز با سود انباشته علاوه بر سود سهام ممتاز سال جاری محق به دریافت سود سهام ممتاز عقب افتاده نیز می‌باشند.
- (۴) دارندگان سهام ممتاز با سود انباشته در صورت رد سود سهام، سهم آنها انباشت نشده، فقط محق به دریافت سود سهام جاری می‌باشند.

۱۴- ویژگی سهام ممتاز با سود انباشته مشارکت جزئی کدام است؟

- (۱) دارندگان سهام ممتاز علاوه بر دریافت سود سهام براساس نرخ از پیش تعیین شده، تا درصد محدودی که پیش‌بینی شده در سود سهم می‌باشند.
- (۲) دارندگان سهام ممتاز فقط محق به دریافت سود سهام براساس نرخ از پیش تعیین شده می‌باشند.
- (۳) سود تقدی سهام در سالهایی که سود سهام رد شده است، قابل پرداخت نمی‌باشند.
- (۴) قبل از هرگونه توزیع سود بین دارندگان سهام عادی، ابتدا سودهای پرداخت نشده سالهای قبل سهام ممتاز پرداخت می‌شود.

۱۵- سرمایه مجاز به مفهوم:

- (۱) تمامی سهامی است که شرکت سهامی می‌تواند منتشر نماید.
- (۲) کلیه سهام منتشر شده در شرکت سهامی است.
- (۳) کلیه سهام بدون ارزش اسمی است.
- (۴) انتشار سهام بدون ارزش اسمی همراه با سهام ممتاز است.

۱۶- سود سهام معوق متعلق به سهام ممتاز انباشته به چه صورتی باید در صورتهای مالی پایان سال شرکت پرداخت کننده نشان داده شود (کنکور - سال ۷۳).

(۱) در یادداشت های پیوست صورتهای مالی.

(۲) جزء بدهی های جاری.

(۳) جزء حقوق صاحبان سهام.

(۴) مبلغی که احتمال می رود در سال مالی بعد پرداخت شود، جزء بدهی جاری و بقیه جزء بدهی های بلند مدت.

۱۷- طبق قانون تجارت ایران بازخرید سهام و صدور سهام بدون ارزش اسمی به ترتیب چگونه است؟

(۱) با تصویب مجمع عمومی بلامانع (۲) ممنوع - بلامانع

(۳) هردو ممنوع است (۴) هردو بلامانع است

۱۸- سهام عادی شرکت کرمان ۵۰۰ هزار ریال، سهام ممتاز ۸٪ (جمع شونده با مشارکت) ۳۰۰ هزار ریال و فقط سود سال ۷۶ سهامداران ممتاز پرداخت نشده است. اگر سود نقدی سال ۷۷ مبلغ ۸۰ هزار ریال اعلام شده باشد، سهم سود سهامداران ممتاز و عادی به ترتیب چند ریال است؟ (کنکور ۷۹)

(۱) ۴۵۰۰۰ و ۳۵۰۰۰ (۲) ۴۰۰۰۰ و ۴۰۰۰۰

(۳) ۳۰۰۰۰ و ۵۰۰۰۰ (۴) ۴۸۰۰۰ و ۳۲۰۰۰

۱۹- استفاده از اندوخته مخفی موجب می شود که:

(۱) عملکرد واقعی شرکت غیر واقعی گزارش شود.

(۲) دارائی ها بیش از میزان واقعی گزارش شود.

(۳) ارزش دفتری سهام عادی بیش از میزان واقعی گزارش شود.

(۴) بدهی کمتر از میزان واقعی گزارش شود.

۲۰- در اول مهرماه سال ۱۳۵۵ شرکت سهامی عام اوراق قرضه ۶٪ با ارزش سررسید ۶۰۰۰۰ ریال و ۱۰۰۰ سهم عادی ۵ ریالی یکجا به مبلغ ۱۱۰۰۰۰ ریال منتشر کرد. ارزش بازار سهام عادی در دسترس نیست، اما اگر اوراق قرضه بطور جداگانه منتشر شود، مبلغ فروش آن به ۴۰۰۰۰ ریال با نرخ بازده ۸٪ خواهد بود، صرف سهام حاصل از انتشار سهام کدام است؟

(۱) ۷۵۰۰۰ (۲) ۶۵۰۰۰ (۳) ۵۵۰۰۰ (۴) ۴۵۰۰۰

۲۱- در اول خردادماه سال ۱۳۵۱ شرکت (ج) تعداد ۱۰۰۰ سهم عادی به ارزش اسمی ۲۰ ریال و ۲۰۰۰ سهم ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی به ارزش اسمی ۲۰ ریال یکجا به مبلغ ۸۰۰۰۰ ریال منتشر کرده است. قیمت فروش هر سهم عادی همزمان با انتشار سهام بالغ بر ۳۶ ریال و هر سهم ممتاز به مبلغ ۲۷ ریال بود. چه مبلغی از مجموع عایدی حاصل از فروش سهام به سهام ممتاز تخصیص می‌یابد؟

(۱) ۶۰۰۰۰ (۲) ۵۴۰۰۰ (۳) ۴۸۰۰۰ (۴) ۴۴۰۰۰

۲۲- کدامیک از عبارات زیر در مورد اندوخته مخفی صحیح است؟

- (۱) ارزشیابی دارائی‌ها کمتر از میزان واقعی در مقابل صدور سهام.
- (۲) ارزشیابی دارائی‌ها بیش از میزان واقعی در مقابل صدور سهام.
- (۳) ارزشیابی سهام عادی بیش از میزان واقعی در مقابل تحصیل دارائی‌ها.
- (۴) ارزشیابی ارزش دفتری سهام بیش از میزان واقعی در مقابل تحصیل دارائی‌ها.

۲۳- کدامیک از عبارات زیر در مورد سهام رقیق صحیح است؟

- (۱) ارزشیابی بدهی‌ها بیش از میزان واقعی.
- (۲) ارزشیابی خالص دارائی‌ها بیش از میزان واقعی.
- (۳) ارزشیابی خالص دارائی‌ها کمتر از میزان واقعی.
- (۴) انعکاس اندوخته‌ها در سرفصل بدهی‌ها.

۲۴- در تشکیل شرکت سهامی، سهام عادی به قیمتی بیش از ارزش اسمی منتشر شده

است. هیچ مبادله‌ای مربوط به سهام به جزء سهام خزانه که با مبلغی بیش از قیمت انتشار آن تحصیل شده، رخ نداده است. (حسابداری سهام خزانه، با استفاده از روش ارزش اسمی است) اگر شرکت سهام خزانه را ابطال نماید، اثر آن بر حسابهای زیر کدام است؟

خالص سهام عادی	صرف سهام	سود انباشته
(۱) بدون اثر	کاهش می‌یابد	بدون اثر
(۲) کاهش می‌یابد	کاهش می‌یابد	کاهش می‌یابد
(۳) کاهش می‌یابد	بدون اثر	کاهش می‌یابد
(۴) بدون اثر	کاهش می‌یابد	کاهش می‌یابد

۲۵- سهام خزانه یعنی چه؟

- (۱) سهام منتشر شده در اختیار سهامداران را سهام خزانه گویند.
- (۲) سهام مجازی که شرکت می‌تواند منتشر نماید را سهام خزانه گویند.
- (۳) بازخرید سهام منتشر شده از سهامداران شرکت را سهام خزانه گویند.
- (۴) سهام فروخته شده بیش از ارزش اسمی را سهام خزانه گویند.

۲۶- در سال ۱۳۷۱، شرکت سهامی نور تعداد ۵۰۰۰ سهم عادی به ارزش اسمی ۱۰ ریال از قرار هر سهم ۱۰۰ ریال منتشر نمود. در سال ۱۳۷۹ شرکت تعداد ۲۰۰۰ سهم خود را از قرار هر سهم ۱۵۰ ریال خریداری و ابطال نمود. حسابداری سهام خزانه با استفاده از روش بهای تمام شده می‌باشد. در ارتباط با ابطال تعداد ۲۰۰۰ سهم خزانه کدام حساب بدهکار می‌شود:

صرف سهام	سود انباشته
(۱) ۲۰۰۰۰	۲۸۰۰۰۰
(۲) ۱۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰
(۳) ۱۸۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰
(۴) ۲۸۰۰۰۰	صفر

۲۷- هیئت مدیره شرکت سهامی (ل) در ۹/۱۲/۲۹ تعداد ۵۰۰۰۰ سهام خزانه به ارزش اسمی هر سهم ۲/۵ ریال ابطال نمود. میانگین بهای تمام شده سهام خزانه هر سهم ۱۳ ریال، مانده حسابهای مربوط به حقوق صاحبان سهام شرکت قبل از ابطال سهام خزانه به قرار زیر می باشد:

۵۴۰۰۰۰	سهام عادی
۷۵۰۰۰۰	صرف سهام
۹۰۰۰۰۰	سود انباشته
۶۵۰۰۰۰	سهام خزانه به بهای تمام شده

سهام عادی منتشر شده شرکت در ۹/۱۲/۲۹ کدام است؟

۵۴۰۰۰۰ (۴)	۴۱۵۰۰۰ (۳)	۲۵۰۰۰۰ (۲)	صفر (۱)
------------	------------	------------	---------

۲۸- وقتی سهام عادی شرکت سهامی دارای ارزش تعیین شده (اعلام شده) باشد، مانده حساب سهام عادی برابر خواهد بود با:

(۱) ارزش تعیین شده سهام منتشر شده

(۲) ارزش تعیین شده سرمایه مجاز

(۳) ارزش تعیین شده سهام صادر شده منتشر نشده

(۴) ارزش تعیین شده سهام خزانه

۲۹- شرکت سهامی سهام ممتاز قابل بازخرید در اختیار دارد، چنانچه شرکت سهام ممتاز را بیش از مبلغ دفتری آن بازخرید نماید، مابه التفاوت در کدام حساب منظور می شود؟

(۱) سود انباشته

(۲) صرف سهام عادی

(۳) صرف سهام ممتاز

(۴) سهام خزانه

۳۰- سرمایه شرکت الفبا از ۸۰۰ سهم عادی ۵۰ ریالی تشکیل شده است. کلیه سهام منتشر شده به ارزش هر سهم ۵۵ ریال فروخته شد، مانده سود انباشته شرکت بالغ بر ۱۶۰۰ ریال

می‌باشد. در طی سال تعداد ۱۰ سهم از قرار هر سهم ۶۲ ریال بازخرید شد. (روش حسابداری سهام خزانه ارزش اسمی).

با توجه به رویدادهای فوق مانده حقوق صاحبان سهام به چه مبلغی کاهش می‌یابد:

(۱) ۵۰۰ (۲) ۵۵۰ (۳) ۶۲۰ (۴) صفر

۳۱- متداول‌ترین شیوه انعکاس «سهام خزانه» در ترازنامه کدام است؟ (کنکور سال ۷۱)

(۱) در بخش سایر دارائی‌ها تحت عنوان دریافتنی‌های بلندمدت.

(۲) در بخش دارائی‌های جاری

(۳) در بخش حقوق صاحبان سهام و کسر نمودن آن از مجموع حقوق صاحبان سهام.

(۴) در بخش سرمایه‌گذاریها

۳۲- در اولین بازخرید سهام به روش مبلغ اسمی علاوه بر حساب سهام خزانه چه

حسابهائی می‌تواند به ترتیب بدهکار شود؟ (کنکور ۷۶)

(۱) سود انباشته - صرف سهام عادی

(۲) صرف سهام خزانه - سود انباشته

(۳) صرف سهام عادی قبلاً ایجاد شده - سود انباشته

(۴) صرف سهام عادی - صرف سهام خزانه

۳۳- شرکت سهامی (م) در اولین سال فعالیت خود (سال ۱۳۷۷) تعداد ۲۰۰۰۰۰ سهم

عادی و در سال ۱۳۷۸ تعداد ۱۰۰۰۰۰۰ سهم عادی منتشر نموده است. علاوه بر این

شرکت سهام ممتاز قابل تبدیل به ۱۰۰۰۰۰۰ سهم عادی منتشر کرده است. در سال

۱۳۷۹ تعداد ۷۵۰۰۰۰ سهام خود را بازخرید نمود. تعداد سهام منتشر شده در

۹/۱۲/۷۹ کدام است؟

(۱) ۴۰۰۰۰۰ (۲) ۳۲۵۰۰۰۰ (۳) ۳۰۰۰۰۰۰ (۴) ۲۲۵۰۰۰۰

۳۴- شرکت سهامی لار در طی سال ۱۳۷۸ تعداد ۶۰۰۰ سهام با ارزش اسمی ۱ ریال به

مبلغ هر سهم ۳۶ ریال تحصیل نمود. در طی سال ۱۳۷۹ شرکت تعداد ۳۰۰۰ سهم به

قیمت هر سهم ۵۰ ریال منتشر نمود. (حسابداری سهام خزانه با استفاده از روش بهای تمام شده می باشد). سهام منتشر شده طی سال ۱۳۸۹ در کدام حساب و به چه مبلغ بستانکار می شود؟

سهام عادی	سود انباشته	صرف سهام	سهام خزانه	
۶۰۰۰	۴۲۰۰۰	۱۰۲۰۰۰	۰	(۱)
۶۰۰۰	۰	۱۴۴۰۰۰	۰	(۲)
۰	۰	۴۲۰۰۰	۱۰۸۰۰۰	(۳)
۰	۴۲۰۰۰	۰	۱۰۸۰۰۰	(۴)

۳۵- شرکت (ج) در اول سال ۱۳۸۸ با سرمایه مجاز، ۱۰۰۰۰۰۰ سهام عادی ۱۰ ریالی تشکیل شد، مبادلات مربوط به سهام عادی طی سال ۱۳۸۸ به قرار زیر می باشد:

۱/۱۵ صدور ۷۵۰۰۰ سهم عادی از قرار هر سهم ۱۴ ریال فروخته شد.
۱/۲۵ شرکت تعداد ۵۰۰۰ سهام خود را از قرار هر سهم ۱۱ ریال بازخرید کرد. روش حسابداری سهام خزانه روش ارزش اسمی است. مانده سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه در ۱۲/۲۹ کدام است؟

(۱) صفر	(۲) ۵۰۰۰	(۳) ۱۵۰۰۰	(۴) ۲۰۰۰۰
---------	----------	-----------	-----------

۳۶- در صورتی که سهام خزانه به بهای بیشتر از ارزش اسمی خریداری شود، در «روش بهای تمام شده» و «روش ارزش اسمی» جمع حقوق صاحبان سهام به ترتیب تحت تأثیر قرار می گیرد؟ (کنکور سراسری سال ۱۳۸۰)

(۱) کاهش - کاهش	(۲) افزایش - افزایش
(۳) بدون اثر - کاهش	(۴) بدون اثر - افزایش

۳۷- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت آوا در اول سال ۵× استخراج شده است:

سهام عادی، ارزش اسمی هر سهم ۲۰ ریال، سرمایه مجاز	۲۴۰۰۰۰۰
۲۰۰۰۰۰ سهم، سهام منتشر شده ۱۲۰۰۰۰ سهم	۲۸۰۰۰۰
صرف سهام	۱۵۴۰۰۰۰
سود انباشته	۴۲۲۰۰۰۰
جمع حقوق صاحبان سهام	

رویدادهای طی سال جاری مربوط به سهام:

- ۱- شرکت آوا تعداد ۲۰۰۰ سهم خود را به ارزش هر سهم ۳۵ ریال خریداری کرد (سهام خزانه) شرکت از روش بهای تمام شده جهت سهام خزانه استفاده می‌کند.
- ۲- شرکت تعداد ۱۲۰۰ سهام خزانه را از قرار هر سهم ۴۰ ریال فروخت.
- ۳- بقیه سهام خزانه ابطال گردید.

مانده حساب صرف سهام در پایان دوره مالی با توجه به اطلاعات فوق کدام است؟

(۱) ۲۷۴۰۰۰ (۲) ۲۸۰۰۰۰ (۳) ۳۰۴۰۰۰ (۴) ۳۱۶۰۰۰

مسائل

- ۱- سرمایه شرکت سهامی نمونه متشکل از ۱۰۰۰ سهم ممتاز ۱۰ درصد به مبلغ اسمی هر سهم ۱۰۰۰۰ ریال، مشارکت در کل سود و ۱۰۰۰۰ سهم عادی به ارزش اسمی هر سهم ۷۰۰ ریال می‌باشد.

مطلوبست:

محاسبه سود هریک از انواع سهام با توجه به مفروضات زیر:

- (۱) سود قابل تقسیم: ۵۰۰۰۰۰۰ ریال (سهام ممتاز حق مشارکت کامل در سود مازاد را دارد).
- (۲) سود قابل تقسیم: ۱۱۲۰۰۰۰۰ ریال (سود سهام برای دو سال اخیر پرداخت نشده است و سهام ممتاز حق مشارکت در سود مازاد را دارد).
- (۳) سود قابل تقسیم: ۳۰۰۰۰۰۰ ریال (سهام ممتاز بدون سود انباشته است و تا ۳ درصد اضافی بر نرخ سود سهام ممتاز، در سود مازاد مشارکت می‌نماید)

- ۲- سرمایه شرکت سهامی تابا مشتمل بر ۱۵۰۰۰ سهم عادی ۱۰۰۰ ریالی و ۲۰۰۰۰ سهم ممتاز ۶ درصد ۵۰۰ ریالی است. سود سهام اعلام شده چهار سال اخیر به ترتیب ۱۰۰۰۰۰۰ ریال، ۱۲۰۰۰۰۰ ریال، ۱۸۰۰۰۰۰ ریال و ۳۶۰۰۰۰۰ ریال بوده است. سود سهام ممتاز در سه سال اخیر پرداخت نشده است.

مطلوبست:

محاسبه سود متعلق به هریک از انواع سهام با مفروضات زیر:

- (۱) سهام ممتاز از نوع بدون انباشت در سود با مشارکت کامل.
- (۲) سهام ممتاز با سود انباشته مشارکت در کل سود.
- (۳) سهام ممتاز بدون سود انباشته است و تا ۲ درصد اضافی بر نرخ سود سهام ممتاز در سود مازاد مشارکت می نماید.

۳- شرکت سهامی رامین در اول سال ۱۳۸۱ تشکیل گردید. سرمایه مجاز ۱۰۰۰۰۰ سهم

ممتاز ۸٪ با ارزش اسمی ۱۰۰ ریال، ۵۰۰۰۰ سهم عادی با ارزش اسمی هر سهم ۱۰ ریال است. رویدادهای زیر طی سال جاری به شرح زیر است:

- (۱) صدور ۸۰۰۰ سهم عادی به مبلغ هر سهم ۵۰ ریال بطور نقد.
- (۲) صدور ۵۰۰۰ سهم ممتاز هر سهم ۱۰۸ ریال بطور نقد.
- (۳) صدور ۱۰۰ سهم عادی جهت خدمات حقوقی، صورتحساب دریافتی به مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال.

(۴) صدور ۱۰۰۰ سهم عادی جهت مبادله با موجودی کالا، قیمت بازار هر سهم عادی ۲۲ ریال، قیمت موجودی کالا در دسترس نیست.

(۵) صدور ۲۰۰۰۰ سهم عادی برای تحصیل ماشین آلات که ارزش دفتری آن در دفاتر فروشنده ۲۵۰۰۰۰ ریال است. ارزش متعارف ماشین آلات ۲۶۰۰۰۰ ریال. قیمت بازار سهام در دسترس نیست.

(۶) صدور ۱۵۰۰ سهم ممتاز و ۳۵۰۰ سهم عادی، جمعاً به مبلغ ۳۴۵۰۰۰ ریال بفروش رسید. ارزش بازار هر سهم عادی ۱۵ ریال و هر سهم ممتاز ۱۲۰ ریال.

(۷) صدور ۲۰۰۰ سهم عادی، ارزش بازار هر سهم ۱۸ ریال و هزینه های انتشار مربوط به سهام عادی ۲۰۰ ریال.

(۸) پذیره نویسی ۵۰۰ سهم ممتاز به قیمت هر سهم ۱۴۰ ریال و ۱۰۰۰۰ سهم عادی به قیمت هر سهم ۲۲ ریال. هنگام پذیره نویسی ۴۰ درصد وصول گردید.

(۹) تعداد ۲۰۰۰ سهم عادی و ۸۰۰ سهم ممتاز یکجا به مبلغ ۲۴۰۰۰۰ ریال به فروش

رسید. قیمت بازار هر سهم عادی ۱۵ ریال، اما قیمت بازار هر سهم ممتاز در دسترس نیست.

(۱۰) صدور ۲۵۰۰ سهم ممتاز جهت تحصیل یک قطعه زمین، ارزش جاری زمین در دسترس نیست.

(۱۱) صدور ۲۵۰۰ سهم ممتاز جهت تحصیل یک قطعه زمین، ارزش جاری زمین در دسترس نیست. قیمت جاری هر سهم ۱۶۰ ریال ارزشیابی شده است.

(۱۲) وصول بقیه مطالبات مربوط به پذیره نویسی سهام (ردیف ۹).

(۱۳) تعدادی از سهامداران ماشین آلات تولیدی را به شرکت اهدا نمودند. ارزش متعارف ماشین آلات ۲۰۰۰۰ ریال (ارزش دفتری ماشین آلات ۱۲۰۰۰ ریال)

(۱۴) پذیره نویسی ۱۰۰۰ سهم عادی به قیمت هر سهم ۱۲۰ ریال، هنگام پذیره نویسی ۶۰ درصد نقداً پرداخت گردیده است. طبق شرایط پذیره نویسی مانده تعهد به اقساط ماهانه طی ۵ ماه پرداخت می گردد. تا زمانی که تمامی مبلغ سهام دریافت نگردد سهام صادر نمی شود. سه قسط اول پرداخت و از پرداخت بقیه اقساط خودداری گردید. سهام تعهد شده تملک گردیده به قیمت هر سهم ۱۱۵ ریال به فروش رسید. هزینه فروش ۲۰۰ ریال. بهره دیرکرد ۳۰ ریال. پس از کسر مبالغ فوق بقیه به حساب بستانکاران متفرقه منظور گردید.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر شرکت.

۴- شرکت سهامی آذر عملیات جداگانه مربوط به صدور سهام به ارزش اسمی هر سهم ۲۵ ریال را دارد:

(۱) انتشار ۱۰۰۰۰ سهم به قرار هر سهم ۳۰ ریال.

(۲) انتشار ۵۰۰۰ سهم جهت تحصیل زمین: ارزش متعارف آن ۱۴۰۰۰۰ ریال.

(۳) انتشار ۲۰۰۰ سهم جهت تحصیل زمین دیگری که ارزش متعارف آن قابل تعیین نمی باشد، سهام عادی از قرار هر سهم ۳۷ ریال در روزهای قبل فروخته شده است.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای مربوط به انتشار سهام.

۵- شرکت سهامی آبان در اول سال ۱۳۴۴ تأسیس گردید، سرمایه مجاز ۳۰۰۰۰ سهم، ارزش اسمی هر سهم ۳۰ ریال. در تاریخ اول سال ۱/۳ سهم شرکت به قیمت هر سهم ۶۰ ریال پذیره نویسی گردید. ۱/۳ تعهد واریز گردید. در تاریخ اول مهرماه ۱/۳ تعهد سهامداران مطالبه و مبلغ به حساب شرکت واریز گردید. بقیه تعهد در اول دی ماه وصول گردید. مطلوبست:

- (۱) ثبت رویدادهای فوق در دفاتر شرکت.
- (۲) فرض کنید دارندگان ۱۰ سهم تعهد خود را در اول دی ماه پرداخت ننموده، پس از اخطار قانونی سهام در اول اسفندماه تملک گردیده و در بازار از قرار هر سهم ۴۰ ریال فروخته شد. هزینه های فروش ۲۰ ریال، هزینه دیرکرد ۳۰ ریال، مبلغ طلب سهامدارانی که به تعهد خود عمل ننموده به حساب سپرده ثابت واریز گردید.
- (۳) فرض کنید دارندگان ده سهم تعهد خود را در اول دی ماه پرداخت ننموده، معادل پرداختی سهام صادر و در اختیار آنان قرار گرفت.
- (۴) فرض کنید دارندگان ده سهم تعهد خود را در اول دی ماه پرداخت ننموده، مبلغ پرداختی توسط دارندگان ده سهم به نفع شرکت ضبط گردید.

۶- سحر و سامان در تاریخ ۱/۴/۷۷ اقدام به تأسیس شرکت سهامی عام نمودند. سرمایه مجاز شرکت مبلغ ۱۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال منقسم به ۱۲۵۰۰ سهم ۱۰۰۰۰۰ ریالی می باشد. نکات مهم استخراج شده از اظهارنامه، طرح اساسنامه و طرح پذیره نویسی که به اداره ثبت شرکتها تسلیم شده، به شرح زیر می باشد:

- (۱) تعداد سهام عادی ۷۵۰۰ سهم، تعداد سهام ممتاز ۶ درصد ۵۰۰۰ سهم.
- (۲) ۶۰ درصد سرمایه شرکت از طرف مؤسسين تعهد و ۴۰ درصد از سرمایه تعهد شده به شرح زیر در اختیار شرکت در شرف تأسیس قرار گرفت: (دارائی های غیر نقد از طریق کارشناس رسمی ارزیابی شده است)

زمین	۴۸۰۰۰۰۰
ساختمان و تجهیزات	۸۲۰۰۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۰۰۰۰۰۰
امتیاز	۷۰۰۰۰۰۰

(۳) هزینه‌های تأسیس بالغ بر ۱۵۰۰۰۰ ریال گردید که توسط سامان پرداخت شد.
 (۴) مؤسسين طبق مجوز لازم اقدام به صدور اعلامیه پذیره‌نویسی نمودند. کلیه سهام توسط عامه پذیره‌نویسی گردید و پذیره‌نویسان به میزان لازم قسمتی از تعهد خود را نقداً به بانک شرکت در شرف تأسیس واریز نمودند.
 (۵) شرکت سهامی در تاریخ اول شهریور به ثبت رسید و سایر اقدامات قانونی انجام گردید. (دفاتر قانونی تهیه شد).

(۶) شرکت مطالبه بقیه تعهد سهامداران را طی آگهی در روزنامه رسمی به اطلاع سهامداران رساند. تا تاریخ آخر آذرماه کلیه سهامداران به غیر از صاحبان، ۱۰ سهم عادی و ۲۰ سهم ممتاز بدهی خود را پرداخت نمودند. پس از اخطار قانونی به سهامداران فوق، سهامداران عادی در تاریخ آخر دی ماه بدهی خود را همراه با خسارت دیرکرد پرداخت نمودند (نرخ سود تضمین شده ۲۰٪ در نظر گرفته شود).
 (۷) سهامداران ممتاز تا تاریخ فوق از پرداخت بدهی خودداری نموده، بنابراین طبق مقررات شرکت، سهام مزبور در تاریخ آخر دی ماه تملک گردید و در تاریخ ۱۱/۱۰ در بازار به مبلغ هر سهم ۱۰۲۰۰ ریال فروخته شد. هزینه‌های فروش سهام بالغ بر ۱۸۰۰ ریال شد. (نرخ سود تضمین شده ۲۰ درصد)

مطلوبست:

۱- ثبت رویدادهای فوق در دفاتر مؤسسين.

۲- ثبت در دفاتر قانونی.

۷- شرکت سهامی الفبا در تاریخ ۱۳۷۵/۳/۵ اقدام به انتشار و فروش ۱۰۰۰۰ سهم عادی ۱۰۰۰ ریالی به قیمت هر سهم ۱۲۵۰ ریال نموده است. پذیره‌نویسان ۳۵٪ مبلغ سهام پرداخت و بقیه در تعهد آنها می‌باشد. در تاریخ اول شهریورماه مقرر گردید که کلیه سهامداران تعهدات خود را واریز نمایند. در تاریخ اول مهرماه مشخص شد که کلیه پذیره‌نویسان به جز آقای (ج) که پذیره‌نویس ۳۰۰۰ سهم شرکت بوده است، بقیه به تعهد خود عمل نموده‌اند.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق با توجه به مفروضات زیر:

۱- در تاریخ اول مهرماه فقط معادل وجه پرداختی توسط آقای (ج) سهام عادی شرکت به وی واگذار گردد.

۲- در تاریخ آخر بهمن ماه ۳۰۰۰ سهم که قبلاً توسط آقای (ج) پذیره نویسی شده بود به مبلغ هر سهم ۱۲۰۰ ریال در بورس اوراق بهادار فروخته شد. معادل ۱۰ درصد بهره دیرکرد و ۴ درصد جریمه برای مدت ۴ ماه به بدهکار حساب (ج) منظور شده، باقی مانده مبلغ حاصل از فروش سهام به وی پرداخت گردید.

۸- سرمایه مجاز شرکت سهامی ری ۱۰۰۰۰۰۰ سهام عادی ۲۰ ریالی است، رویدادهای طی سال جاری به قرار زیر می باشد:

- (۱) صدور و فروش ۲۰۰۰۰ سهم عادی به قیمت هر سهم ۳۰ ریال بطور نقد.
  - (۲) صدور ۲۵۰ سهم عادی بابت خدمات حقوقی و مشاوره ای و هزینه های قانونی شرکت. ارزش خدمات حقوقی و سایر هزینه های قانونی بالغ بر ۹۰۰۰ ریال است.
  - (۳) صدور ۱۲۵۰۰ سهم عادی مبادله با ساختمان به ارزش ۲۹۵۰۰۰ ریال و زمین به ارزش ۵۰۰۰۰ ریال.
  - (۴) پذیره نویسی ۶۵۰۰ سهم عادی به قیمت هر سهم ۳۸ ریال، ۶۰ درصد مبلغ سهام وصول گردید. سهام پس از وصول تمامی مبلغ تعهد شده صادر خواهد شد.
- مطلوبست:
- ثبت رویدادهای فوق در دفتر روزنامه.

۹- در تاریخ ۱۳۵/۴/۱ چند نفر تصمیم به تشکیل شرکت سهامی عام آفتاب گرفتند. سرمایه شرکت متشکل از ۶۰۰۰۰۰ سهم عادی ۱۰۰۰ ریالی با نام و ۲۰۰۰۰۰ سهم ممتاز ۱۰٪، هزار ریالی می باشد. مؤسسين ۶۰٪ سرمایه شرکت را تعهد و ۴۰٪ از مبلغ اسمی سهام به صورت آورده های نقدی و غیر نقدی، مبالغ زیر را تأدیه نمودند:

۲۲۰۰۰۰۰	نقلیه
۵۰۰۰۰۰۰	ساختمان
۴۰۰۰۰۰۰	ماشین آلات
۸۰۰۰۰۰۰	وجه نقد

مؤسسين مدارک لازم را جهت اخذ اعلاميه پذيرهنويسی به اداره ثبت شرکتها در تاريخ ۵/۵/۸۵ تسليم نمودند. بقيه سهام در تاريخ ۵/۲ پذيرهنويسی شد. مبلغ لازم به حساب جاری مربوطه واریز گردید. هزینه تأسیس تا پایان مردادماه بالغ بر ۴۵۰۰۰۰ ریال است که توسط هیئت مؤسس پرداخت گردید. در تاريخ اول مهرماه شرکت به ثبت رسید و دفاتر قانونی دریافت گردید.

در تاريخ ۷/۱۰ هزینه های تأسیس پرداخت گردید. در تاريخ اول آذرماه بنابر مفاد اساسنامه مدیران ۳۰ درصد ارزش اسمی سهام را مطالبه نمودند. تا تاريخ آخر دی ماه کلیه سهامداران بجز دارندگان ۲۰۰ سهم عادی بدهی خود را به حسابجاری شرکت پرداخت نمودند. در تاريخ پایان بهمن ماه شرکت اقدام به فروش ۲۰۰ سهم عادی به قیمت هر سهم ۱۳۰۰ ریال نمود.

شرکت پس از کسر مبلغ ۱۴۰۰ ریال بابت هزینه فروش و ۲۴۰ ریال بهره دیرکرد، بقيه را به حساب سپرده بانکی واریز نمود، تا بعداً به صاحبان سهام پرداخت شود. در تاريخ اول خرداد ماه سال ۱۳۸۶ شرکت باقی مانده مبلغ اسمی را از سهامداران مطالبه نمود. تمام سهامداران بدهی خود را در تاريخ اول مردادماه به حسابجاری شرکت واریز نمودند. در تاريخ اول شهریور ماه ۸۶ دارندگان ۲۰۰ سهم عادی که به تعهد خود عمل ننموده به شرکت مراجعه، و شرکت بابت بدهی خود به سهامداران قدیم همراه با ۵۰۰۰ ریال سود سپرده ثابت با آنها تسویه حساب نمود.

مطلوبست:

ثبت عملیات فوق در دفاتر مؤسسين و دفاتر قانونی.

۱۰- شرکت در شرف تأسیس تندر، در تاريخ اول فروردین ماه ۱۳۸۵ مبادرت به اعلاميه پذيرش سهام نموده، بدین ترتیب، متقاضیان خرید سهام ۴۰ درصد از سرمایه شرکت را تعهد نموده و می بایستی تا تاريخ ۱۳۸۵/۲/۱ معادل ۳۵ درصد سهام مورد تقاضای خود را به بانک واریز و رسید دریافت نمایند. سرمایه شرکت متشکل از ۱۰۰۰۰۰۰ سهام عادی ۱۰۰۰۰ ریالی و ۵۰۰۰۰ سهام ممتاز ۱۰۰۰۰ ریالی می باشد.

مؤسسين طبق اجازه صادره، اقدام به صدور اعلاميه پذيره نويسی نمودند. بقيه سهام در تاريخ ۵/۳/۱۰ توسط عامه پذيره نويسی گرديد. متعهدين به ميزان لازم قسمتی از تعهد خود را نقداً به حسابجاری شرکت در شرف تأسيس واریز نمودند. هزینه تأسيس شرکت بالغ بر ۲۵۰ ۰۰۰ ريال است که توسط یکی از مؤسسين پرداخت گردید. شرکت در تاريخ اول تيرماه به ثبت رسید.

در تاريخ اول مهرماه شرکت طی اعلان در روزنامه از کلیه سهامداران درخواست کرد که معادل ۲۰ درصد از کل سرمایه خود را نیز تا پایان مهرماه به حساب جاری بانک واریز نمایند. در تاريخ اول آذرماه شرکت از تمامی سهامداران درخواست کرد که بقيه بدهی خود را به حساب جاری بانک واریز نمایند. آخرین مهلت پرداخت پایان آذرماه می باشد. کلیه سهامداران به جز شخص (الف) که ۲۰۰۰ سهم عادی را تعهد کرده بود بجز آخرین تعهد بقيه تعهدات خود را پرداخت نمود. شرکت بعد از اخطار کتبی مکرر، سهام (الف) را به نفع شرکت تصاحب و در تاريخ آخر اسفندماه سهام ضبط شده به مبلغ هر سهم ۱۱۰۰۰ ريال در بورس اوراق بهادار فروخته شد. هزینه های فروش سهام ۱۲۰۰۰ ريال. نرخ بهره دیرکرد ۱۸ درصد. شریک (الف) تا پایان سال جهت گرفتن حق خود به شرکت مراجعه ننموده است.

مطلوبست :

۱- ثبت عملیات فوق در دفاتر مؤسسين و دفاتر قانونی.

۱۱- تعدادی از صاحبان سرمایه در تاريخ اول اردیبهشت سال ۲۰ اقدام به تشکیل یک شرکت سهامی عام نمودند. سرمایه شرکت متشکل از ۶۰۰۰ سهم عادی ۱۰۰۰۰ ریالی می باشد (سرمایه مجاز). مؤسسين ۵۰ درصد سرمایه شرکت را تعهد و ۴۰ درصد مبلغ اسمی سهام به صورت نقد و غیر نقد به شرح زیر تادیه نمودند :

۱۶۰۰۰۰۰	وسائط نقلیه
۶۰۰۰۰۰۰	ساختمان
۴۴۰۰۰۰۰	وجوه نقد

ارزش دارائی‌های غیر نقد به تایید کارشناس رسمی دادگستری رسیده، مؤسسين با ارائه مدارک لازم اجازه انتشار اعلامیه پذیره‌نویسی را از اداره ثبت شرکتها اخذ نمودند، بقیه سهام توسط افراد ذیعلاقه پذیره‌نویسی شد و حداقل مقرر نقداً به بانک واریز گردید. شرکت سهامی در تاریخ ۱۳۵۱/۵/۲ به ثبت رسید.

در تاریخ ۱۳۵۱/۶/۲ بنابر مفاد اساسنامه مدیران ۴۰ درصد ارزش اسمی سهام را مطالبه نمودند و متعهدین بجز دارندگان ۲۰ سهم عادی وجوه مربوطه را پرداخت نمودند. تا تاریخ ۸/۱ سهامداران فوق بدهی خود را پرداخت نکرده و شرکت سهام آنها را ضبط و در بازار به مبلغ هر سهم ۱۳۰۰۰ ریال فروخت. مبلغ فروش پس از کسر هزینه‌های فروش به مبلغ ۱۱۰۰ ریال و بهره دیرکرد به مبلغ ۷۴۰ ریال بقیه به حساب بستانکاران متفرقه منظور گردید. در تاریخ اول تیرماه سال ۳۳ به علت عدم نیاز به وجوه نقد مورد تعهد پذیره‌نویسان براساس مصوبه مجمع عمومی فوق‌العاده تصمیم به کاهش سرمایه گرفته شد. در این تصمیم‌گیری مقرر شد که سهام تعهد شده قبلی باطل و به میزان لازم سهام جدید صادر، در اختیار صاحبان سهام قرار گرفت.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر.

۱۲- هیئت مدیره شرکت سهامی (الف) هر سال مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال از سود انباشته به حساب اندوخته زیان احتمالی آتی منظور می‌نماید شرکت در مقابل بلایای طبیعی بیمه نمی‌باشد، مانده حساب اندوخته زیان احتمالی در اول سال ۱۳۵۱ جمعاً بالغ بر ۶۸۰۰۰ ریال است. شرکت در طی سال ۱۳۵۱ دچار حادثه سیل زدگی شده و خسارتی بالغ بر ۲۲۰۰۰ متحمل می‌شود. سود خالص برای سال ۱۳۵۱ پس از کسر خسارت ناشی از سیل بالغ بر ۳۹۰۰۰ ریال می‌باشد. مانده سود انباشته در اول سال ۵۱ به مبلغ ۱۵۰۰۰۰ ریال بود. سود سهام اعلام شده طی سال ۵۱ به مبلغ ۱۲۰۰۰ ریال می‌باشد.

مطلوبست:

۱- ثبتهای لازم مربوط به رویدادهای فوق در دفاتر.

۲- نحوه گزارش رویدادهای فوق در بخش حقوق صاحبان سهام ترازنامه.

۱۳- شرکت سهامی پیوند در اول فروردین ماه ۱۳۴۱ با سرمایه مجاز ۱۰۰۰۰۰۰ سهم با ارزش اسمی هر سهم ۵ ریال تشکیل گردید. مبادلات در ارتباط با سرمایه طی سال به قرار زیر می باشد:

انتشار ۲۰۰۰۰۰ سهم از قرار هر سهم ۵ ریال	۲/۹
انتشار ۱۰۰۰۰۰ سهم از قرار هر سهم ۸ ریال	۳/۸
شرکت تعداد ۵۰۰۰۰ سهم خود را از قرار هر سهم ۴ ریال خریداری کرد	۴/۹
(روش حسابداری سهام خزانه بهای تمام شده می باشد)	
تعداد ۳۰۰۰۰ سهم خزانه را از قرار هر سهم ۸ ریال بفروش رساند	۵/۹

مطلوبست:

ثبتهای حسابداری لازم در دفاتر

۱۴- شرکت سهامی (ج) مجاز به انتشار ۲۵۰۰۰ سهم عادی با ارزش هر سهم ۱۰ ریال می باشد. در اول سال ۱۳۴۱ شرکت تعداد ۵۰۰۰ سهم عادی از قرار هر سهم ۱۸ ریال منتشر نمود. در تاریخ اول تیرماه سال جاری شرکت تعداد ۳۰۰ سهم خود را از قرار هر سهم ۱۷ ریال بازخرید نمود (سهام خزانه). در تاریخ اول مردادماه شرکت تعداد ۱۰۰ سهم دیگر خود را در مقابل پرداخت هر سهم ۲۰ ریال تحصیل نمود (سهام خزانه). در اول مهرماه تعداد ۲۰۰ سهم خزانه خریداری در تاریخ اول تیرماه را از قرار هر سهم ۲۵ ریال به فروش رسانید. سود انباشته شرکت آوا بالغ بر ۸۰۰۰۰ ریال می باشد.

مطلوبست:

الف - ثبت رویدادهای فوق در دفاتر با توجه مقروضات زیر:

(۱) ثبت معاملات سهام خزانه با استفاده از روش بهای تمام شده.

(۲) ثبت معاملات سهام خزانه با استفاده از روش اسمی.

ب - تهیه قسمت حقوق صاحبان سهام ترازنامه به صورت مقایسه‌ای (روش بهای تمام شده - روش ارزش اسمی).

ج - فرض کنید شرکت تصمیم گرفته ۲۰۰ سهم خزانه را ابطال نماید. ثبت ابطال سهام خزانه با روش بهای تمام شده و ارزش اسمی را نشان دهید.

۱۵- شرکت سهامی آواقلم در اول سال ۱۳۵۵ با سرمایه مجاز ۵۰۰۰۰۰ سهم عادی با

ارزش اسمی ۵۰ ریال تشکیل گردید. مبادلات طی سال جاری به قرار زیر می باشد:

(۱) انتشار ۱۰۰۰۰۰ سهم عادی از قرار هر سهم ۵۰ ریال.

(۲) انتشار ۵۰۰۰۰ سهم عادی از قرار هر سهم ۷۰ ریال.

(۳) انتشار ۱۵۰۰۰ سهم عادی از قرار هر سهم ۱۰۰ ریال.

(۴) تعداد ۲۵۰۰۰ سهام از قرار هر سهم ۴۰ ریال بازخرید شد. (حسابداری سهام

خزانه روش ارزش اسمی)

(۵) تعداد ۲۵۰۰۰ سهام خزانه را از قرار هر سهم ۸۰ ریال فروخت.

مطلوبست:

ثبت حسابداری آن در دفاتر.

۱۶- شرکت سهامی مونا مجاز به انتشار ۱۰۰۰۰۰ سهم عادی با ارزش اسمی هر سهم ۵

ریال و ۱۰۰۰۰۰ سهم ممتاز با ارزش اسمی ۱۰۰ ریال می باشد. رویدادهای مربوط به سهام

طی سال ۱۳۵۱ به قرار زیر می باشد:

۱- پذیره نویسی ۴۰۰۰۰ سهم عادی به ارزش هر سهم ۱۲ ریال، پیش دریافت بابت

پذیره نویسی سهام جمعاً بالغ بر ۱۵۰۰۰۰ ریال.

۲- انتشار ۴۰۰۰ سهم ممتاز مبادله با دارائی های غیر نقدی به شرح زیر:

• نقلیه با ارزش متعارف ۳۵۰۰۰ ریال.

• ماشین آلات با ارزش متعارف ۱۱۰۰۰۰ ریال.

• زمین با ارزش متعارف ۲۹۵۰۰۰ ریال.

۳- مدیران شرکت کلیه مانده تعهد پذیره نویسی شده را مطالبه نموده و در مدت مقرر مبلغ

وصول گردید. سهام منتشر و به دارندگان سرمایه تعهد شده واگذار گردید.

۴- شرکت تعداد ۲۲۰۰ سهم عادی خود را از قرار هر سهم ۱۸ ریال بازخرید نمود (روش حسابداری بازخرید سهام، بهای تمام شده).

۵- سود طی دوره مالی بالغ بر ۸۸۰۰۰ ریال و انتقال آن به سود انباشته.

۶- تعداد ۲۲۰۰ سهم خزانه به قرار هر سهم ۲۱ ریال فروخته شد.

مطلوبست:

۱- ثبت رویدادهای فوق در دفاتر

۲- تهیه قسمت حقوق صاحبان سهام ترازنامه در مورخه ۱۳۸۱/۱۲/۲۹

۱۶- اطلاعات زیر در دست است :

اول خرداد - واگذاری ۱۰۰۰۰ سهم به عنوان سهام عادی اهدایی از طرف سهامداران

(تعداد ۳۰۰۰۰ سهم منتشر شده به ارزش هر سهم ۴۵ ریال)

اول تیرماه: فروش ۷۰۰۰ سهم خزانه به ارزش هر سهم ۵۴ ریال.

اول مردادماه: فروش بقیه سهام خزانه به ارزش هر سهم ۴۲ ریال.

اول شهریورماه: بازخرید ۳۰۰۰ سهم خزانه به ارزش هر سهم ۴۰ ریال (روش بهای تمام

شده)

مطلوبست:

۱- ثبت حسابداری لازم در ارتباط با رویدادهای فوق

۱۷- اطلاعات زیر در دست است :

۱- شرکت سهامی ۵۰۰۰ سهم از سهام منتشر شده خود را به مبلغ ۱۲۰۰۰ ریال بازخرید

کرد. (سهام منتشر شده ۱۵۰۰۰ سهم، ارزش اسمی هر سهم، ۲۰ ریال)

۲- فروش ۳۰۰۰ سهم خزانه به مبلغ هر سهم ۲۵ ریال.

۳- فروش باقیمانده سهام خزانه به مبلغ هر سهم ۱۵ ریال.

۱۸- شرکت سهامی (ج) ۴۰۰۰ سهم ممتاز قابل بازخرید با ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال به مبلغ هر سهم ۱۲۰ ریال به فروش می‌رساند. شرکت (ج) اقدام به بازخرید سهام ممتاز و ابطال آن نمود.

مطلوبست:

ثبت بازخرید سهام ممتاز و ابطال آن با مفروضات زیر:

۱- هر سهم ۱۱۰ ریال.

۲- هر سهم ۱۲۰ ریال.

۳- هر سهم ۱۳۰ ریال.

حقوق صاحبان سهام

• اهداف یادگیری

- ۱- چه عواملی در سود انباشته اثر دارند؟
- ۲- ثبت اعلام و توزیع انواع سود سهام (نقدی، غیرنقدی، تعهد شده، تصفیه، سود سهمی).
- ۳- ثبت پاره سهم در تاریخ اعلام سود سهمی و تاریخ ارائه به شرکت.
- ۴- تعیین مبالغ قابل توزیع به عنوان سود سهمی برای انواع سهام.
- ۵- وجه تمایز بین حسابداری سود سهمی و تجزیه سهام.
- ۶- محدودیت‌های سود انباشته.
- ۷- اوراق بهادار تقلیل دهنده کدامند؟
- ۸- حسابداری اوراق بهادار قابل تبدیل و برکناری اوراق بهادار.
- ۹- حسابداری انتشار حق تقدم و گواهینامه‌ها.

- ۱۰- حسابداری اختیار خرید سهام در طرح‌های تشویقی کارکنان.
- ۱۱- تفاوت ارزش ذاتی و متعارف و حسابداری طرح‌های تشویقی کارکنان.
- ۱۲- حسابداری مزایای ناشی از افزایش در ارزش سهام (طرح‌های تشویقی کارکنان).

□ سود انباشته و سود سهام

منابع اولیه سود انباشته^۱ واحد تجاری، سود خالص دوره‌های مالی قبل می‌باشد، در پایان هر دوره مالی بعد از بستن حسابهای موقت، مانده خلاصه حساب سود و زیان به حساب سود انباشته منتقل می‌شود، سود خالص موجب افزایش حساب سود انباشته، و زیان خالص واحد تجاری منجر به کاهش سود انباشته خواهد شد. اعلان سود سهمی^۲ و یا سود سهام نقدی^۳ منجر به کاهش سود انباشته می‌گردد، به هر حال اقلام عمده‌ای که بر حساب سود انباشته تأثیرگذار می‌باشند به شرح زیر خواهد بود:

□ الف - اقلام عمده‌ای که موجب کاهش حساب سود انباشته شده و در بدهکار این حساب منعکس می‌شوند به قرار زیر است:

- زیان خالص
- توزیع سود سهام (نقدی، سهمی، غیرنقدی و سود سهام تعهد شده)
- اصلاح اشتباه با اهمیت دوره‌های مالی قبل
- اثرات انباشته برخی از تغییرات خاص در اصول و روش‌های حسابداری
- ایجاد اندوخته‌ها
- مبالغ باقی مانده حاصل از مبادلات سهام خزانه، در صورتی که مانده صرف سهام کمتر از میزان لازم باشد
- مبالغ باقی مانده حاصل از ابطال مبادلات مربوطه به سهام خزانه، در مواردی که مانده صرف سهام کمتر از میزان لازم باشد
- اشتباهات در بکارگیری اصول و روش‌های پذیرفته شده حسابداری

۱. Retained Earning .

۲. Stock Dividends .

۳. Cash Dividends .

□ ب - اقلام عمده‌ای که موجب افزایش حساب سود انباشته شده و در بستانکار این حساب منعکس می‌شوند به قرار زیر است:

- سود خالص
- اصلاح اشتباه با اهمیت دوره‌های مالی قبل
- اثرات انباشته ناشی از برخی تغییرات خاص در اصول و روش‌های حسابداری
- انتقال مانده مازاد تجدید سازمان
- برگشت از حساب اندوخته‌ها

حساب سود (زیان) انباشته یکی از اجزای حقوق صاحبان سهام محسوب می‌شود. اگر زیان‌های وارده در اثر رویدادهای مالی شرکت منجر به مانده بدهکار این حساب گردد، اصطلاحاً زیان انباشته نامیده شده، و به عنوان یک قلم کاهنده، از حقوق صاحبان سهام کسر می‌شود. در مواردی اگر زیان انباشته شرکت حداقل برابر نصف سرمایه واحد تجاری^۱ باشد، در این صورت هیئت مدیره مکلف است، بلافاصله مجمع عمومی فوق‌العاده سهامداران را دعوت تا موضوع انحلال یا بقاء شرکت مورد شور و رأی‌گیری قرار گیرد. هرگاه مجمع مزبور انحلال شرکت را تصویب نکند، باید در همان جلسه و با رعایت مقررات مربوط به تنظیم اظهارنامه (ماده ۶ قانون تجارت) سرمایه شرکت را به مبلغ سرمایه موجود کاهش دهد (تجدید سازمان).

نگهداری سود خالص تحصیل شده و عدم توزیع آن بین صاحبان سهام به منظور حفظ قدرت نقدینگی بستگی به سیاست مدیریت شرکت دارد. چنانچه مقدار کافی وجه نقد در اختیار باشد، در صورت تصویب هیئت مدیره و مجمع عمومی از محل سود انباشته می‌توان سود سهام را بین سهامداران توزیع نمود. هرگونه محدودیتی در توزیع سود از محل سود انباشته باید از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی افشاء شود.

سود سهام

توزیع دارائی‌های (نقدی یا غیرنقدی) واحد تجاری به سهامداران به تناسب تعداد سهام منتشر شده بنا به پیشنهاد هیئت مدیره و تصویب مجمع عمومی سهامداران را سود سهام

(نقدی یا غیرنقدی) گویند. میزان سود سهام، معمولاً به صورت مبلغ ریالی برای هر سهم یا درصدی از ارزش اسمی تعیین می‌گردد. تصویب توزیع سود به عنوان بدهی جاری (سود سهام پرداختنی) در دفاتر ثبت می‌شود. از نظر حسابداری، تاریخ تصویب سود سهام توسط مجمع عمومی حساب سود انباشته بدهکار و حساب سود سهام پرداختنی بستانکار می‌گردد. این امر موجب می‌شود که حقوق صاحبان سهام کاهش یافته و منجر به افزایش بدهی جاری گردد.

در مواردی ممکن است واحد تجاری بنا به دلایلی بجای توزیع دارائی‌ها، سهام جدیدی را به عنوان سود سهمی به نسبت تعداد سهام منتشره قبلی صادر و در اختیار سهامداران قرار دهد. توزیع سود سهمی می‌تواند از محل عواید سال جاری، سود انباشته، صرف سهام یا اندوخته‌های قابل تقسیم باشد. توزیع سود به شکل سهام (سهام جایزه) را نمی‌توان به عنوان بدهی در ترازنامه طبقه‌بندی نمود.

توزیع سود سهمی، سود انباشته و اندوخته‌های قابل تقسیم یا صرف سهام را حسب مورد کاهش داده، در مقابل منجر به افزایش سرمایه (سهام) واحد تجاری می‌گردد.

شرکتهای سهامی علاوه بر توزیع سود بین سهامداران، ممکن است بخشی از سود انباشته را به منظور اهدافی خاص (توسعه آتی...) یا طبق قانون کنار گذاشته که به آن اندوخته^۱ گویند. هر نوع محدودیت در توزیع سود بین سهامداران تحت عنوان اندوخته به عنوان قسمتی از حقوق صاحبان سهام، در ترازنامه گزارش می‌شود.

• به موجب ماده ۱۴۰ قانون تجارت ایران، «هیئت مدیره مکلف است هر سال یک بیستم از سود خالص شرکت را به عنوان اندوخته قانونی موضوع نماید. همین که اندوخته قانونی به یک دهم سرمایه شرکت رسید موضوع کردن آن اختیاری است، و در صورتیکه سرمایه شرکت افزایش یابد کسریک بیستم مذکور ادامه خواهد یافت تا وقتی که اندوخته قانونی به یک دهم سرمایه بالغ گردد.»

• به طور کلی شرکتهای سهامی بعد از منظور نمودن محدودیت قانونی در مورد تقسیم سود، با تصویب مجمع عمومی سهامداران، می‌توانند بخشی از سود خالص قابل

تقسیم^۱ را به عنوان اندوخته احتیاطی... نگهداری و بقیه سود را بین صاحبان سهام تقسیم نمایند. مبلغ محدود شده سود سهام، قابل توزیع بین سهامداران نمی باشد. از نظر حسابداری هر نوع مبلغ محدود شده، حساب سود انباشته بدهکار و حساب اندوخته ها، نظیر اندوخته قانونی، اندوخته احتیاطی، اندوخته توسعه و تکمیل بستانکار می شود.

ماده ۹۰ قانون تجارت حاکی از آنست که «تقسیم سود و اندوخته بین صاحبان سهام فقط پس از تصویب مجمع عمومی جائز خواهد بود و در صورت وجود منافع تقسیم ده درصد از سود ویژه سالانه بین صاحبان سهام الزامی است»

• سود سهام به کسانی که، قبل از تشکیل مجمع عمومی سهامداران، مالک سهام می باشند و اسامی آنان در دفتر سهام ثبت شده، تعلق می گیرد. زمان پرداخت مبلغ و انواع سود سهام توسط هیئت مدیره تعیین می گردد. اعلام سود، تاریخی است که سود سهام در مجمع عمومی به تصویب رسیده، و توزیع سود در این تاریخ، به عنوان یک بدهی در دفاتر شناسایی می شود. زمان پرداخت، تاریخی است که مبلغ سود تصویب شده با سهامداران تصفیه می شود (سود سهام پرداختنی بدهکار، وجوه نقد بستانکار). طبق قانون تجارت ایران، پرداخت سود به صاحبان سهام حداکثر ۸ ماه پس از تصویب مجمع عمومی الزامی است.^۲

انواع سود سهام

نحوه توزیع سود از منافع مختلف بین سهامداران در شرایط مختلف به سیاست مدیریت و تصویب مجمع عمومی سهامداران بستگی دارد، که ممکن است به اشکال مختلف صورت گیرد:

• سود سهام نقدی^۲

۱. ماده ۲۳۹ قانون تجارت - «سود قابل تقسیم عبارتست از سود خالص سال مالی شرکت منهای زیان های سالهای مالی قبل و اندوخته قانونی مذکور در ماده ۲۳۸ و سایر اندوخته های اختیاری بعلاوه سود قابل تقسیم سالهای قبل که تقسیم نشده است»

۲. ماده ۲۴۰ قانونی تجارت ایران.

- سود سهام غیرنقدی^۱
- سود سهام تعهد شده^۲
- سود سهام تصفیه^۳
- سود سهمی^۴

سود سهام نقدی

متداولترین روش پرداخت سود به سهامداران از طریق نقد صورت می‌گیرد. در این گونه موارد، پرداخت سود سهام، از محل منابع تصویب شده، و در صورت داشتن وجوه نقد کافی امکان‌پذیر است. ماده ۲۴۰ قانون تجارت حاکی از آن است که «مجمع عمومی پس از تصویب حسابهای سال مالی و احراز اینکه سود قابل تقسیم وجود دارد مبلغی از آن را که باید بین صاحبان سهام تقسیم شود تعیین خواهد نمود، علاوه بر این مجمع عمومی می‌تواند تصمیم بگیرد که مبالغی از اندوخته‌هایی که شرکت در اختیار دارد بین صاحبان سهام تقسیم شود، در این صورت تصمیم مجمع عمومی باید صریحاً قید شود که مبالغ مورد نظر از کدام اندوخته‌ها باید برداشت و تقسیم گردد... نحوه پرداخت سود قابل تقسیم توسط مجمع عمومی تعیین می‌شود و اگر مجمع عمومی درخصوص نحوه پرداخت تصمیمی نگرفته باشد، هیئت مدیره نحوه پرداخت را تعیین خواهد نمود...»

سود سهام نقدی هر سهم طبق مصوبه مجمع عمومی به سهامدارانی که اسامی آنها قبل از تشکیل مجمع عمومی (تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود^۵) در دفتر سهام ثبت شده، قابل پرداخت می‌باشد. سود سهام نقدی ممکن است به صورت مبلغ ریالی برای هر سهم یا درصد ثابتی اعلام گردد. در مواردی اگر شرکت سهامی دارای سهام ممتاز با ویژگی‌های مختلف باشد، شرکت همواره قبل از پرداخت سود به سهامداران عادی، ابتدا

۱. Non - cash Property Dividends

۲. Script Dividends

۳. Liquidating Dividends

۴. Stock Dividends

۵. تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود: مقطع زمانی خاصی است که نام سهامداران مشمول دریافت سود سهام در دفتر سهام ثبت شده است.

سهم سود سهامداران ممتاز را پرداخت و سپس باقی مانده سود را به نسبت تعیین شده بین سهامداران عادی تقسیم می‌نماید. ثبت لازم در رابطه با پیشنهاد توزیع سود توسط هیئت مدیره و تصویب آن توسط مجمع عمومی، حساب سود انباشته (اندوخته‌ها) بدهکار، سود سهام پرداختنی و مالیاتهای تکلیفی سود سهام بستانکار می‌گردد. در زمان پرداخت، سود سهام پرداختنی، بدهکار و حساب وجوه نقد بستانکار می‌شود. مالیات پرداختنی سود سهام نیز ظرف مدت یکماه از تاریخ تصویب توزیع سود باید به سازمان مربوط پرداخت گردد.

نکته: سهامی که منتشر نشده (نظیر سهام خزانه)، دارنده‌ای نیز ندارد، نمی‌توان برای آن سود نقدی در نظر گرفت، بدین ترتیب به سهام خزانه سود نقدی تعلق نمی‌گیرد.

نحوه تقسیم سود بین سهامداران به صورت نقدی در مثال زیر تشریح می‌شود:

- مثال - فرض کنید هیئت مدیره شرکت سهامی (الف) در تاریخ اول مردادماه بر اساس رای مجمع عمومی توزیع سود نقدی به میزان هر سهم عادی ۱۲۰ ریال اعلام نمود. سود مزبور به سهامدارانی که اسامی آنها تا تاریخ بیستم تیرماه در دفتر سهام ثبت شده، قابل پرداخت در تاریخ اول مهرماه می‌باشد. شرکت سهامی دارای ۱۰۰۰۰ سهم عادی منتشر شده است. ثبتهای لازم در دفاتر شرکت سهامی (الف) به قرار زیر خواهد بود:
- اول مرداد - تاریخ اعلام سود سهام:

سود انباشته (۱۲۰ ریال $\times$ ۱۰۰۰۰ سهم)	۱۲۰۰۰۰۰
سود سهام پرداختنی	۱۲۰۰۰۰۰

- اول مهرماه - تاریخ پرداخت سود سهام:

سود سهام پرداختنی	۱۲۰۰۰۰۰
وجوه نقد	۱۲۰۰۰۰۰

چون سود سهام پرداختنی طبق قانون تجارت حداکثر تا ۸ ماه بعد از تصویب مجمع عمومی باید پرداخت شود، بنابراین سود سهام پرداختنی جز بدهی جاری در ترازنامه طبقه بندی می‌شود. (لازم به یادآوری است که تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود

ثبت ندارد).

• در صورتی که شرکت سهامی (الف) در مثال فوق دارای ۱۰۰۰ سهم خزانه باشد،
 ثبتهای لازم در دفاتر شرکت به قرار زیر می باشد:

• اول مرداد - تاریخ اعلام سود سهام:

سود انباشته (۱۲۰ ریال) (۱۰۰۰ - ۱۰۰۰۰ سهم) ۱۰۸۰۰۰۰

سود سهام پرداختی ۱۰۸۰۰۰۰

• اول مهرماه - تاریخ پرداخت سود سهام:

سود سهام پرداختی ۱۰۸۰۰۰۰

وجوه نقد ۱۰۸۰۰۰۰

سود سهام غیرنقدی

شرکتها ممکن است، توزیع سود سهام را از محلی غیر از دارائی های پولی بین صاحبان سهام توزیع نمایند. طبق اصول پذیرفته شده حسابداری سود سهام غیرنقدی، انتقال یک جانبه^۱ دارائی غیر پولی بین یک واحد تجاری و مالکین آن می باشد. طبق بیانیه شماره ۲۹ (APB) استاندارد حسابداری، توزیع سود سهام به صورت غیر پولی معادل ارزش متعارف دارائی غیر پولی واگذار شده در دفاتر ثبت می شود.

ارزش متعارف دارائی های غیر پولی معادل ارزش تحقق یافته اموال فروخته شده در روزهای نزدیک به تاریخ توزیع سود سهام بین سهامداران می باشد.

برخی از حسابداران ارزش اموال غیر پولی را در زمان اعلام سود سهام غیرنقدی و برخی دیگر زمان توزیع را مبنای ارزشیابی قرار می دهند. بنابراین وقتی که سود سهام غیرنقدی توسط شرکت اعلام می شود، واحد تجاری دارائی های غیر پولی قابل توزیع را بر مبنای ارزش متعارف بازار ارزشیابی نموده، تفاوت بین ارزش دفتری و ارزش متعارف دارائی غیر پولی به عنوان سود یا زیان حاصل از واگذاری دارائی در تاریخ اعلام سود سهام شناسایی و در دفاتر ثبت می گردد.

• مثال - فرض کنید هیئت مدیره شرکت سهامی (الف) بر اساس رأی مجمع عمومی، تصمیم به توزیع سود سهام غیرنقدی به شکل موجودی کالا به جای وجوه نقد را دارد. در تاریخ ۷/۱ توزیع سود سهام بر اساس رأی مجمع عمومی سهامداران اعلام شد. سود سهام غیرنقدی در تاریخ ۸/۱ به سهامدارانی که نام آنان تا تاریخ ۷/۲۱ در دفتر سهام شرکت ثبت شده باشد، پرداخت می‌گردد. ارزش دفتری موجودی کالا در تاریخ اعلام سود سهام بالغ بر ۱۰۰۰۰ ریال و ارزش متعارف آن به مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال ارزشیابی شده است. ثبتهای لازم در زمان اعلام و پرداخت سود سهام غیرنقدی به قرار زیر خواهد بود:

• اول مهرماه - تاریخ اعلام سود سهام:

۱۵۰۰۰	سود انباشته
۱۵۰۰۰	سود سهام غیرنقدی پرداختنی
	ثبت اعلام سود سهام غیرنقدی
۵۰۰۰	موجودی کالا
۵۰۰۰	سود ناشی از افزایش موجودی کالا
	ثبت افزایش ارزش دفتری موجود کالا

• ۷/۲۱ - تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود سهام غیرنقدی - ثبت ندارد

• اول آبان - زمان توزیع یا پرداخت:

۱۵۰۰۰	سود سهام غیرنقدی پرداختنی
۱۵۰۰۰	موجودی کالا
	ثبت توزیع سود سهام غیرنقدی

سود سهام تعهد شده

گاهی اوقات شرکتهای سهامی به دلیل الزامات قانونی و به دلیل نداشتن نقدینگی کافی سود سهام را به شکل وعده، در سررسیدی مشخص در آتی تعهد می‌نمایند. در این گونه موارد، گواهینامه‌هایی (نظیر سفته) صادر و به دارندگان سهام داده شده، که در سررسید معین بتوانند سود سهام را از محل دارائی دریافت نمایند، این گونه عمل پرداخت سود

سهام را سود سهام تعهد شده^۱ گویند. معمولاً به سود سهام تعهد شده در سررسید نیز بهره تعلق می‌گیرد. گواهینامه‌هایی که از طرف شرکت بابت سود سهام تعهد شده صادر گردیده، قابل داد و ستد بوده و به منظور تبدیل شدن سریع به نقدینگی این گونه قبوض قابل تنزیل می‌باشند.

در زمان اعلام سود سهام تعهد شده (صدور گواهینامه) حساب سود انباشته بدهکار، و حساب سود سهام تعهد شده پرداختنی^۲ (یا اسناد پرداختنی به دارندگان سهام) بستانکار می‌شود. در گزارشگری مالی «حساب سود سهام تعهد شده پرداختنی» به عنوان یدی جاری در ترازنامه گزارش می‌گردد. در سررسید پرداخت، حساب «سود سهام تعهد شده پرداختنی» بدهکار، در مقابل آن «وجوه نقد» بستانکار می‌شود. اگر گواهینامه سود سهام تعهد شده متضمن بهره باشد، در تاریخ سررسید، با توجه به مدت، از تاریخ اعلام سود سهام تعهد شده تا تاریخ پرداخت با نرخ بهره مشخص، در مقابل پرداخت بابت سود تضمین شده (بهره) هزینه مالی بدهکار می‌شود.

● مثال - هیئت مدیره شرکت سهامی (الف) در تاریخ اول مردادماه، بر اساس مجمع عمومی گواهینامه سود سهام تعهد شده به شکل سفته که در تاریخ اول بهمن ماه قابل پرداخت است، به میزان هر سهم ۸۰ ریال اعلام نمود. سرمایه شرکت سهامی دارای ۱۰۰۰۰ سهم به ارزش اسمی ۱۰۰۰ ریال می‌باشد. نرخ بهره اسناد مزبور ۱۰ درصد در سال است. ثبتهای رویدادهای فوق در دفاتر شرکت سهامی به قرار زیر می‌باشد:

● اول مردادماه - تاریخ اعلام سود سهام تعهد شده:

۸۰۰۰۰۰	سود انباشته (۸۰ ریال × ۱۰۰۰۰ سهم)
۸۰۰۰۰۰	اسناد پرداختنی به سهامداران

ثبت صدور گواهینامه بابت سود سهام تعهد شده به سهامداران

• اول بهمن ماه - تاریخ پرداخت سود سهام تعهد شده:

اسناد پرداختنی به سهامداران	۸۰۰۰۰۰
هزینه مالی $(\frac{6}{12} \times 10\% \times ۸۰۰۰۰۰)$	۴۰۰۰۰
وجوه نقد	۸۴۰۰۰۰
ثبت پرداخت گواهینامه‌های مربوط به سود سهام تعهد شده	

سود سهام تصفیه

برخی از شرکتهای سهامی بنا به پیشنهاد هیئت مدیره و تصویب مجمع عمومی از محل صرف سهام یا اندوخته‌های قابل تقسیم که واحد تجاری در اختیار دارد (به استثنای اندوخته قانونی)، سود سهام را بین سهامداران توزیع می‌نمایند. در این گونه موارد، در تصمیم‌گیری مجمع عمومی صریحاً باید مشخص شود که از محل کدام اندوخته‌ها و منابع می‌توان سود سهام را تقسیم نمود.^۱ این نوع تقسیم سود در حقیقت کاهش سرمایه تلقی می‌شود. به عبارت دیگر، هر نوع توزیع سود سهام بیش از مانده سود انباشته بیانگر برگشت از سرمایه پرداخت شده اولیه^۲ و به عنوان سود سهام تصفیه^۳ نامیده می‌شود. در حسابداری سود سهام تصفیه، در تاریخ اعلام آن بخش از سود سهام که بیش از مانده سود انباشته می‌باشد، از منابع مورد نظر (صرف سهام یا اندوخته‌های قابل تقسیم) بدهکار، سود سهام پرداختنی بستانکار و در زمان تاریخ پرداخت، مانده سود سهام پرداختنی بدهکار می‌شود. به طور مثال فرض کنید مجمع عمومی صاحبان سهام پرداخت سود نقدی به مبلغ ۱۲۰۰۰۰۰ ریال را تصویب کرد. مانده سود انباشته در این تاریخ ۹۰۰۰۰۰ ریال است، ثبت حسابداری آن به قرار زیر می‌باشد:

سود انباشته	۹۰۰۰۰۰
صرف سهام (اندوخته‌ها)	۳۰۰۰۰۰
سود سهام پرداختنی (وجوه نقد)	۱۲۰۰۰۰۰

۱. ماده ۲۴۰ قانون تجارت

۲. Return of Investment

۳. Liquidating Dividends

سود سهمی

گاهی اوقات، در شرایطی خاص بنا به پیشنهاد هیئت مدیره و تصویب مجمع عمومی تصمیم گرفته می‌شود، که به ازای بخشی از سود انباشته بجای وجوه نقد، سهام منتشر، و در اختیار سهامداران قرار گیرد، توزیع این گونه سود سهام را «سود سهمی»^۱ گویند. در این شرایط، توزیع سود به شکل سهام هیچ گونه تغییری در دارایی‌ها، بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام حاصل نمی‌شود، تنها تأثیر آن فقط در بخش حقوق صاحبان سهام ترازنامه است که قسمتی از سود انباشته به حساب سرمایه (سرمایه پرداخت شده) منتقل می‌شود. از آنجا که تعداد سهام منتشر شده واحد تجاری افزایش یافته، قیمت دفتری هر سهم کاهش، و در نتیجه به کاهش قیمت بازار سهام منجر می‌گردد.

نحوه عمل حسابداری سود سهمی در تاریخ اعلام، به میزان مبلغ اعلام شده، حساب سود انباشته بدهکار، معادل ارزش اسمی سهام عادی (ممتاز) حساب «سود سهمی قابل توزیع»^۲ بستانکار و مازاد به حساب صرف سهام بستانکار می‌شود، و در تاریخ توزیع، حساب «سود سهمی قابل توزیع» بدهکار و سهام عادی به ارزش اسمی بستانکار می‌گردد.

● در برخی از کشورها که خرید و نگهداری سهام توسط خود شرکت به شکل سهام خزانه مجاز شناخته شده است، ممکن است برای سهام خزانه، سود سهمی در نظر گرفته شود، که این بستگی به قانون کشور و سیاست اجرایی آن شرکت دارد.

● اصول پذیرفته شده حسابداری، برای نحوه عمل حسابداری سود سهمی ضوابط معینی

مقرر داشته است، که نحوه ثبت چنین سهامی بستگی به اندازه سود سهمی دارد:

- ۱- سود سهمی غیرقابل ملاحظه^۳ (کمتر از ۲۰ تا ۲۵٪). مواردی که سهام صادر شده به عنوان سود سهمی در مقایسه با سهام منتشر شده قبلی قابل ملاحظه نباشد یعنی اگر میزان آن کمتر از ۲۰ تا ۲۵ درصد سهام منتشر شده قبلی در زمان سود سهام اعلام شده

۱. Stock dividends.

۲. Stock Dividend Distributable.

۳. Small Stock Dividends.

باشد، در این حالت، سود سهمی منتشر شده، معادل ارزش متعارف^۴ بازار در زمان انتقال از سود انباشته کسر می‌شود. نحوه عمل حسابداری در این گونه موارد: سود سهمی (عادی) غیرقابل ملاحظه منتشر شده، معادل ارزش متعارف بازار سهام قابل توزیع، حساب سود انباشته بدهکار و ارزش اسمی این گونه سهام به حساب «سود سهمی قابل توزیع» بستانکار و چنانچه مبلغ بازار سهام بیش از ارزش اسمی سهام باشد، مازاد در بستانکار حساب صرف سهام ثبت می‌گردد. از آنجا که سهام منتشره به عنوان سود سهمی قابل ملاحظه نمی‌باشد تأثیر چندانی در قیمت بازار سهام ندارد.

● مثال - هیئت مدیره شرکت سهامی (الف) با رأی مجمع عمومی در تاریخ ۷/۱، تصمیم به اعلام سود سهمی به میزان ده درصد قابل توزیع در تاریخ ۸/۱ بین سهامدارانی که در تاریخ ۷/۲۱ نام آنها در دفتر سهام شرکت ثبت شده، از محل سود انباشته را دارد. سرمایه شرکت متشکل از ۱۰۰۰۰ برگ سهام عادی ۲۰ ریالی می‌باشد. از مجموع سهام منتشره تعداد ۳۰۰ سهم آن به عنوان سهام خزانه نزد شرکت می‌باشد. قیمت بازار سهام شرکت سهامی (الف) در تاریخ اعلام سود سهمی به مبلغ هر سهم ۸۰ ریال بود. به سهام خزانه «سود سهمی» تعلق نمی‌گیرد. شرکت برای توزیع سود سهمی معادل ۱۰ درصد سهام منتشر شده ($۹۷۰۰ = ۱۰۰۰۰ - ۳۰۰$) سهام جدید صادر نمود. ثبتهای لازم در تاریخ اعلام و توزیع سود سهمی به شرح زیر خواهد بود:

● اول مهرماه - تاریخ اعلام سود سهمی:

سود انباشته ($۱۰\% \times ۸۰ \text{ ریال} \times ۹۷۰۰ \text{ سهم}$) ۷۷۶۰۰

سود سهمی قابل توزیع ($۹۷۰۰ \text{ سهم} \times ۲۰ \text{ ریالی}$) ۱۹۴۰۰

صرف سهام عادی ۵۸۲۰۰

ثبت اعلام سود سهمی به میزان ۱۰٪ (سود سهمی غیرقابل ملاحظه به ارزش بازار ثبت

می‌شود)

۴. انجمن حسابداران رسمی آمریکا در تحقیقات حسابداری و بولتن اصطلاحات شماره ۴۳ فصل هفتم بند ۱۰ رهنمودی را ارائه کرده است. در یک استثناء جزئی، در مواردی که سود سهمی برای افزایش سهام قابل معامله منتشر شود، معادل ارزش اسمی سهام صادر شده بکار گرفته می‌شود.

- تاریخ ۷/۲۱ - تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود سهمی - ثبت ندارد.
- اول آبان ماه - تاریخ توزیع:

سود سهمی قابل توزیع	۱۹۴۰۰
سهام عادی	۱۹۴۰۰
ثبت انتشار ۹۷۰ سهم عادی به ارزش اسمی هر سهم ۲۰ ریال به عنوان سود سهمی	

نکته: سود سهمی بدون تأثیر در جمع حقوق صاحبان سهام قبل و بعد از انتشار سهام می‌باشد.

۲- سود سهمی قابل ملاحظه^۱ (بیش از ۲۰ تا ۲۵٪). چنانچه سهام صادره به عنوان سود سهمی در مقایسه با سهام منتشر شده قبلی قابل ملاحظه باشد یعنی بیش از ۲۰ تا ۲۵ درصد سهام منتشر شده قبلی تعریف شود، در این شرایط سود سهمی منتشر شده معمولاً معادل ارزش اسمی سهام در زمان انتقال از سود انباشته در ثبت منظور می‌شود. (سود انباشته بدهکار، سهام عادی بستانکار). از آنجا که تعداد سهام منتشر شده به عنوان سود سهمی قابل ملاحظه می‌باشد، ممکن است قیمت بازار سهام کاهش یابد. نحوه عمل حسابداری در مثال زیر تشریح می‌شود:

- مثال - هیئت مدیره شرکت سهامی (الف) بنا به رای مجمع عمومی در تاریخ اول مهرماه تصمیم به اعلام سود سهمی به میزان ۵۰ درصد قابل توزیع در تاریخ اول آبان ماه بین سهامدارانی که در تاریخ ۷/۲۱ نام آنها در دفتر سهام شرکت ثبت شده، از محل سود انباشته را دارد. قیمت بازار سهام شرکت در تاریخ اعلام سود سهمی هر سهم ۴۵ ریال می‌باشد. سرمایه شرکت متشکل از ۱۰۰۰۰ برگ سهام عادی ۲۰ ریالی است. از مجموع سهام منتشر شده، تعداد ۳۰۰ سهم به عنوان سهام خزانه نزد شرکت می‌باشد. شرکت برای سهام خزانه سود سهمی صادر می‌نماید. تعداد سهام صادر شده جدید (۵۰۰۰ سهم) معادل ۵۰ درصد تعداد ۱۰۰۰۰ برگ سهام منتشر شده قبلی خواهد بود (یعنی یک سهم عادی در قبال دو سهم عادی). ثبتهای لازم در حالتی که انتشار سود سهمی

قابل ملاحظه باشد، به قرار زیر است :

• اول مهرماه - تاریخ اعلام سود سهمی:

سود انباشته (۲۰ ریال $\times$ ۵۰٪ $\times$ ۱۰۰۰۰۰ سهم)

۱۰۰۰۰۰

۱۰۰۰۰۰

سود سهمی قابل توزیع

ثبت اعلام سود سهمی به میزان ۵۰٪ تعداد سهام صادره (سود سهمی قابل ملاحظه به ارزش اسمی ثبت می شود)

• تاریخ ۷/۲۱ - تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود سهمی - ثبت ندارد

• اول آبان ماه - تاریخ توزیع:

۱۰۰۰۰۰

سود سهمی قابل توزیع

۱۰۰۰۰۰

سهام عادی

ثبت انتشار ۵۰۰ برگ سهام عادی به ارزش اسمی به عنوان سود سهمی (۲۰ $\times$ ۵۰۰۰)

• سود سهمی بدون تأثیر در جمع حقوق صاحبان سهام می باشد. از آنجا که مبلغ سود سهمی حساب سود انباشته را کاهش و حساب سرمایه (سهام عادی، صرف سهام) را افزایش می دهد، تأثیری در جمع حقوق صاحبان سهام قبل و بعد از انتشار سود سهمی ندارد. به منظور تشریح آثار توزیع سود سهمی قبل و بعد از انتشار بر اجزاء ساختار سرمایه شرکت سهامی (الف) مثال زیر مورد بررسی قرار می گیرد:

• مثال - هیئت مدیره شرکت سهامی (الف) با رأی مجمع عمومی در تاریخ اول مهرماه تصمیم به اعلام سود سهمی به میزان ۱۵ درصد قابل توزیع در تاریخ اول آبان ماه بین سهامدارانی که در تاریخ ۷/۲۱ نام آنها در دفتر سهام شرکت ثبت شده، از محل سود انباشته را دارد. قیمت بازار سهام شرکت سهامی در تاریخ اعلام سود سهمی هر سهم ۵۰ ریال بود. برای سهام خزانه سود سهمی صادر می شود. ساختار سرمایه شرکت سهامی (الف) قبل از اعلام و پرداخت سود سهمی به قرار زیر می باشد:

سهام عادی (تعداد سهام مجاز ۲۰۰۰۰ برگ، ارزش اسمی هر سهم	
۴۰۰۰۰	۱۰ ریال، سهام صادر شده ۴۰۰۰ سهم، سهام منتشر شده ۳۵۰۰ سهم)
۹۲۰۰۰	صرف سهام عادی
۱۸۰۰	سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه
۱۳۳۸۰۰	جمع سرمایه پرداخت شده
۱۵۶۰۰۰	سود انباشته
۲۸۹۸۰۰	جمع
۲۰۰۰۰	کسری می شود: سهام خزانه به بهای تمام شده (۵۰۰ سهم)
۲۶۹۸۰۰	جمع حقوق صاحبان سهام

• ثبت اعلام و انتشار سود سهمی به قرار زیر خواهد بود:

• اول مهرماه - تاریخ اعلام سود سهمی:

سود انباشته (۱۵٪ × ۵۰ ریال × ۴۰۰۰ سهم) ۳۰۰۰۰

سود سهمی قابل توزیع (۱۰ ریال × ۶۰۰ سهم) * ۶۰۰۰

صرف سهام عادی ۲۴۰۰۰

ثبت اعلام سود سهمی به میزان ۱۵٪ (سود سهمی غیر قابل ملاحظه به ارزش بازار ثبت شده است)

سهم $۶۰۰ = ۱۵\% \times ۴۰۰۰$ سهم *

• تاریخ ۷/۲۱ - تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود - ثبت ندارد

• اول آبان ماه - تاریخ توزیع سود سهمی:

سود سهمی قابل توزیع ۶۰۰۰

سهام عادی ۶۰۰۰

ثبت انتشار سهام به عنوان سود سهمی

مقایسه ساختار مجموع حقوق صاحبان سهام (سرمایه) شرکت قبل و بعد از انتشار سود سهمی در

جدول زیر نشان داده شده است:

قبل از انتشار سود سهمی	بعد از انتشار سود سهمی	
۴۰۰۰۰	۰	سهام عادی (تعداد سهام مجاز ۲۰۰۰۰، ارزش اسمی هر سهم ده ریال، سهام صادر شده ۴۰۰۰، سهام منتشر شده ۳۵۰۰ سهم)
۰	۴۶۰۰۰	سهام عادی (تعداد سهام مجاز ۲۰۰۰۰، ارزش اسمی هر سهم ده ریال، سهام صادر شده ۴۶۰۰ سهم، سهام منتشر شده ۴۰۲۵ سهم)
۹۲۰۰۰	۱۱۶۰۰۰	صرف سهام
۱۸۰۰	۱۸۰۰	سرمایه پرداخت شده حاصل از مبادلات سهام خزانه
۱۳۳۸۰۰	۱۶۳۸۰۰	جمع سرمایه پرداخت شده
۱۵۶۰۰۰	۱۲۶۰۰۰	سود انباشته
۲۸۹۸۰۰	۲۸۹۸۰۰	جمع
۲۰۰۰۰	۰	کسر می‌شود: سهام خزانه به بهای تمام شده (۵۰۰ سهم)
	۲۰۰۰۰	سهام خزانه به بهای تمام شده (۵۷۵ سهم)
۲۶۹۸۰۰	۲۶۹۸۰۰	جمع حقوق صاحبان سهام

نکته: سود سهمی قابل توزیع به عنوان بدهی طبقه‌بندی نمی‌شود. زیرا این حساب معرف تعهدات واحد تجاری نیست، سود سهمی قابل توزیع جزء رویدادهایی است که در بخش حقوق صاحبان سهام ترازنامه منعکس می‌شود. چنانچه بین تاریخ اعلام سود سهمی و تاریخ انتشار آن صورتهای مالی تهیه گردد، این حساب به عنوان بخشی از سرمایه پرداخت شده بعد از سهام عادی منتشر شده، گزارش می‌گردد.

• دریافت سهام به عنوان سود سهمی در دفاتر سرمایه‌گذار هیچگونه ثبت حسابداری ندارد، صرفاً باید تعداد سهام دریافتی در یادداشت‌های همراه صورتهای مالی افشاء شود، از آنجا که دریافت تعدادی از سهام بعنوان سود سهمی مبالغی وارد شرکت سرمایه‌گذار نمی‌شود، در حقیقت باید تعداد سهام اضافی که شرکت سهامی دریافت نموده، در

محاسبه ارزش دفتری هر سهم منظور شود. دریافت تعدادی سهام اضافی به عنوان سود سهمی تعداد سهام افزایش یافته. ارزش دفتری (بهای تمام شده) سهام خریداری شده اولیه کاهش می یابد، از آنجا که شرکت سرمایه گذار نسبت به قبل از دریافت سهام به عنوان سود سهمی، تعداد زیادتری سهام در اختیار دارد، بهای تمام شده سرمایه گذاری اولیه تغییری در پی نداشته، ارزش دفتری هر سهم از تقسیم مانده سرمایه گذاری به تعداد سهام (شامل سهام خریداری شده اولیه به علاوه دریافت تعداد سهام اضافی به عنوان سود سهمی) بدست می آید. جهت روشن شدن مطلب فرض کنید شرکت (الف) تعداد ۱۰۰ سهم شرکت سهامی (ب) را به مبلغ ۹۶۰۰ ریال تحصیل نمود. در سال بعد شرکت (ب) به ازاء هر دو سهم یک سهم اضافی صادر و در اختیار دارندگان سهام قرار داد. در این حالت شرکت سرمایه گذار (الف) دارای ۱۵۰ سهم می باشد که جمعاً به مبلغ ۹۶۰۰ ریال پرداخت نموده است. چنانچه شرکت سرمایه گذار تعداد ۶۰ سهم از ۱۵۰ سهم خود را به مبلغ ۴۳۰۰ ریال بفروش رساند. نحوه محاسبه ارزش دفتری هر سهم بعد از دریافت سهام اضافی به عنوان سود سهمی و فروش تعداد ۶۰ سهم به قرار زیر است:

ریال

مبلغ بهای تمام شده ۱۰۰ سهم خریداری شده اولیه	۹۶۰۰
مبلغ بهای تمام شده ۵۰ سهم دریافتی به عنوان سود سهمی	۰
مبلغ ارزش دفتری ۱۵۰ سهم	۹۶۰۰

ارزش دفترش هر سهم پس از دریافت سهام اضافی به عنوان سود سهمی معادل ۶۴ ریال $(150 \div 9600)$ و مبلغ دفتری ۶۰ سهم فروخته شده بالغ بر ۳۸۴۰ ریال (60×64) می باشد که ثبت حسابداری آن در دفاتر شرکت سرمایه گذار به شرح زیر است:

وجوه نقد	۴۳۰۰
سرمایه گذاری در سهام شرکت (ب)	۳۸۴۰
سود حاصل از فروش سهام	۴۶۰

تعداد سهام باقیمانده بعد از فروش سهام، ۹۰ سهم و ارزش دفتری مبلغ سرمایه گذاری در سهام شرکت (ب) بالغ بر ۵۷۶۰ ریال $(90 - 3840)$ و ارزش دفتری هر سهم همان مبلغ ۶۴ ریال می باشد.

□ پاره سهم

هنگامی که سود سهمی توسط شرکت سهامی منتشر می‌شود، ممکن است تعداد سهام برخی از سهامداران به گونه‌ای باشد که صاحبان سهام نتوانند تعداد معینی سهم را به طور کامل به عنوان سود سهمی دریافت نمایند. در این گونه موارد، شرکت باید سیاستی اتخاذ نماید که هیچ گونه حقی از سهامداران تضییع نشود. برای دستیابی به این هدف واحد تجاری یک گواهینامه امتیاز پاره سهم^۱ که بیانگر درصدی از یک سهم می‌باشد، صادر می‌نماید. به طور مثال هنگامی که شرکت سهامی سود سهمی به میزان ده درصد را اعلام می‌نماید، سهامدار دارنده ۲۵ سهم نمی‌تواند بیش از دو سهم کامل دریافت نماید، در این گونه موارد، شرکت یک گواهینامه امتیاز پاره سهم که بیانگر ۵۰ درصد یک سهم می‌باشد صادر می‌نماید. گواهینامه امتیاز پاره سهم قابل خرید و فروش بوده، سهامدارانی که مایلند، سهام کامل را از شرکت دریافت کنند، تعدادی گواهینامه امتیاز پاره سهم مورد نیاز جهت معاوضه با سهام خریداری می‌نمایند. گواهینامه امتیاز پاره سهم جز اقلام حقوق صاحبان سهام می‌باشد، که بعد از سهام عادی در ترازنامه گزارش می‌شود.

نحوه عمل حسابداری اعلام سود سهمی همراه با صدور گواهینامه امتیاز پاره سهم به گونه‌ای است که، مبلغ اعلام شده سود سهمی با توجه به میزان سود سهمی قابل ملاحظه به حساب سود انباشته بدهکار و حسابهای سود سهمی قابل توزیع معادل ارزش اسمی سهام کامل و گواهینامه امتیاز پاره سهم معادل تعداد گواهینامه‌های صادره به نسبت ارزش اسمی سهام بستانکار، هر گونه مازاد بر مبلغ اسمی سهام و گواهینامه‌های صادره به حساب صرف سهام منظور می‌شود. در زمان ارائه گواهینامه‌های صادره برای دریافت سهام، حساب گواهینامه امتیاز پاره سهم بدهکار و حساب سهام عادی بستانکار می‌شود. در صورت عدم ارائه گواهینامه‌های صادره جهت دریافت سهام، مبلغ، به حساب سرمایه پرداخت شده حاصل از ابطال امتیاز^۲ پاره سهم بستانکار می‌گردد.

- در مواردی ممکن است، شرکت گواهینامه امتیاز پاره سهم را صادر ننماید، در این گونه موارد شرکت سهامی معادل امتیاز پاره سهم را یکجا در بورس اوراق بهادار فروخته و از محل خالص وجه نقد دریافتی بابت پاره سهم به سهامداران ذینفع وجه نقد لازم را پرداخت می‌نماید.

۱. Fractional Share Warrants

۲. Paid in Capital From Forfeitures of Fractional Share Warrants

● مثال - سرمایه شرکت سهامی (نمونه) متشکل از ۱۰۰۰۰ سهم عادی ۲۰ ریالی است. شرکت سود سهمی را به میزان ۲۰ درصد سهام عادی منتشر شده (یک سهم در قبال پنج سهم عادی) در تاریخ اول مهرماه اعلام نمود. سود سهمی قابل توزیع، در تاریخ اول آبان ماه بین سهامدارانی که نام آنها در تاریخ ۷/۲۱ در دفتر سهام ثبت شده، از محل سود انباشته واگذار می‌شود. شرکت برای توزیع سود سهمی تعداد ۱۷۳۰ سهم کامل و ۱۳۵۰ گواهی امتیاز پاره سهم برای ۲۷۰ سهم باقی مانده صادر نموده است. قیمت بازار سهام در تاریخ اعلام سود سهمی هر سهم ۴۰ ریال می‌باشد. شرکت برای توزیع سود سهمی معادل ۲۰ درصد سهام منتشر شده سهام جدید صادر می‌نماید. ثبتهای لازم در تاریخ اعلام، توزیع سود سهمی با فرض اینکه میزان سود سهمی قابل ملاحظه نباشد، به قرار زیر می‌باشد:

● اول مهرماه - تاریخ اعلام سود سهمی:

۸۰۰۰۰	سود انباشته (۴۰ ریال $\times$ ۲۰٪ $\times$ ۱۰۰۰۰ سهم)
۳۴۶۰۰	سود سهمی قابل توزیع (۲۰ ریال $\times$ ۱۷۳۰ سهم)
۵۴۰۰	امتیاز پاره سهم (۲۰ ریال $\times$ ۲۷۰ سهم)
۴۰۰۰۰	صرف سهام عادی (۴۰ - ۲۰) $\times$ ۲۰۰۰۰ سهم)
	ثبت اعلام سود سهمی به میزان ۲۰٪ (سود سهمی به ارزش بازار ثبت شده است)

● تاریخ ۷/۲۱ شناسایی سهامداران مشمول سود سهمی - ثبت ندارد

● اول آبان ماه - تاریخ توزیع سود سهمی با فرض اینکه تمام گواهینامه امتیاز پاره سهم

صادره برای دریافت سهام مربوط به شرکت سهامی ارائه گردیده است:

۳۴۶۰۰	سود سهمی قابل توزیع
۵۴۰۰	امتیاز پاره سهم
۴۰۰۰۰	سهام عادی

ثبت انتشار سهام به عنوان سود سهمی با فرض اینکه گواهی امتیاز پاره سهم به شرکت ارائه گردیده است.

- فرض کنید در تاریخ اول آبان ماه تنها ۸۰٪ گواهینامه‌های امتیاز پاره سهم صادره به سهام تبدیل شده و از بقیه گواهینامه‌های امتیاز پاره سهم استفاده نگردیده و تاریخ استفاده از آن متقاضی شده است، ثبت آن به قرار زیر می‌باشد:

سود سهمی قابل توزیع	۳۴۶۰۰
امتیاز پاره سهم	۵۴۰۰
سهام عادی*	۳۸۹۲۰

سرمایه پرداخت شده حاصل از ابطال امتیاز پاره سهم** ۱۰۸۰

$$* \quad \square \quad ۱۷۳۰ \times ۲۰ = ۳۴۶۰۰$$

$$۲۷۰ \times ۲۰ \times ۸۰\% = ۴۳۲۰$$

$$۴۳۲۰ + ۳۴۶۰۰ = ۳۸۹۲۰$$

سرمایه پرداخت شده حاصل از ابطال امتیاز پاره سهم. ** $\square \quad ۲۷۰ \times ۲۰ \times ۲۰\% = ۱۰۸۰$

نکته: اگر در فاصله بین تاریخ اعلام گواهینامه امتیاز پاره سهم و تاریخ انتشار آن صورتهای مالی تهیه گردد، گواهینامه امتیاز پاره سهم به عنوان سرمایه پرداخت شده بعد از سهام عادی گزارش می‌گردد.

- مثال - فرض کنید شرکت سهامی نمونه (مثال قبل) سود سهمی به میزان ۵۰٪ سهام عادی منتشر شده (یک سهم در قبال دو سهم عادی) در تاریخ ۷/۱ به شکل سود سهمی اعلام نمود. شرکت برای توزیع سود سهمی تعداد ۴۰۰۰ سهم کامل و ۲۰۰۰ گواهی امتیاز پاره سهم برای ۱۰۰۰ سهم باقی مانده صادر نموده است. با توجه به بقیه مفروضات مثال قبل (شرکت نمونه) ثبت حسابداری سهام عادی صادر شده جدید به عنوان سود سهمی در حالتی که میزان سود سهمی قابل ملاحظه باشد به قرار زیر است:

- اول مهرماه - تاریخ اعلام سود سهمی:

سود انباشته (ریال $\times ۵۰\% \times ۱۰۰۰۰$ سهم)	۱۰۰۰۰۰
سود سهمی قابل توزیع (۲۰ ریال $\times ۴۰۰۰$ سهم)	۸۰۰۰۰
امتیاز پاره سهم (۲۰ ریال $\times ۱۰۰۰$ سهم)	۲۰۰۰۰

ثبت اعلام سود سهمی به میزان ۵۰٪ (سود سهمی به ارزش اسمی ثبت شده است)

- تاریخ ۷/۲۱ - تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود سهمی - ثبت ندارد

• اول آبان ماه - تاریخ توزیع سود سهمی با فرض اینکه تمام گواهینامه امتیاز پاره سهم صادره برای دریافت سهام مربوط به شرکت سهامی ارائه گردیده است:

سود سهمی قابل توزیع	۸۰۰۰۰
امتیاز پاره سهم	۲۰۰۰۰
سهام عادی	۱۰۰۰۰۰

□ تجزیه سهام

افزایش تعداد سهام منتشر شده و کاهش متناسب ارزش اسمی یا تعیین شده هر سهم را تجزیه سهام^۱ گویند. به موازات افزایش تعداد سهام منتشر شده، تعداد سهام مجاز نیز افزایش یافته، در مجموع تغییری در مانده حساب سرمایه حاصل نمی‌شود. به طور مثال اگر شرکت سهامی که متشکل از ۱۰۰۰۰۰۰ برگ سهام عادی است، تعداد ۳۰۰۰۰۰۰ برگ سهام جدید صادر و جایگزین سهام قبلی نماید، تجزیه سهام ۳ به ۱ گویند. در این گونه موارد، شرکت سهامی، برای هر برگ سهام منتشر شده قبلی، دو برگ سهام اضافی جدید صادر و در اختیار سهامداران قرار می‌دهد، بدین ترتیب بعد از تجزیه ۳ به ۱، ارزش اسمی هر سهم بیانگر $\frac{1}{3}$ ارزش اسمی قبل از تجزیه سهام می‌باشد. تجزیه سهام معمولاً نیازی به ثبت حسابداری ندارد، اما تغییرات: «در مبلغ اسمی هر سهم، تعداد سهام مجاز، تعداد سهام منتشر شده، تعداد سهام خزانه» باید از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی افشاء شود.

افزایش تعداد سهام منتشر شده متعجبانه به کاهش قیمت بازار سهام می‌گردد. در نتیجه، تجزیه ادواری، قیمت بازار سهام شرکتهای سهامی موفق را در یک حد مطلوب حفظ می‌کند.

تجزیه سهام نیز ممکن است معکوس هم باشد، بدین معنی که، اگر به موازات کاهش تعداد سهام، به همان نسبت منجر به افزایش سهام گردد تجزیه معکوس^۲ سهام نامیده می‌شود.

□ تجزیه سهام در مقابل سود سهمی

از دیدگاه قانونی تجزیه سهام با سود سهمی تفاوت دارد، از دیدگاه سرمایه گذار تجزیه سهام می تواند رویکردی همانند سود سهمی را داشته باشد، حسابداری آن در دفاتر سرمایه گذار نظیر سود سهمی می باشد، زیرا همواره، هر دو روش، با افزایش تعداد سهام همراه است. هنگامی که سرمایه گذار تعدادی سهام از طریق تجزیه سهام یا سود سهمی دریافت می نماید، متحمل هزینه اضافی نمی گردد، زیرا سهام جدید در ارتباط با سهام قبلی است. بنابراین با سهامی که قبلاً تحصیل شده، در ارتباط می باشد، این گونه رویداد در بهای تمام شده تحصیل اثر می گذارد.

● در تجزیه سهام، تعداد سهام منتشر شده افزایش یافته در مقابل آن، ارزش اسمی یا تعیین شده کاهش می یابد، در سود سهمی؛ در مورد افزایش تعداد سهام با تجزیه سهام اشتراک داشته، اما در سود سهمی منجر به کاهش ارزش اسمی سهام نمی گردد.

● توزیع سود سهمی موجب تغییر در سرمایه پرداخت شده و سود انباشته، صرف سهام و یا اندوخته قابل تقسیم می گردد، در مقابل، تجزیه سهام موجب تغییر در تعداد سهام منتشر شده از طریق تغییر در ارزش اسمی سهام می شود، بدین ترتیب، این گونه رویدادها هیچ گونه تغییری در سرمایه پرداخت شده یا سایر اقلام ساختار سرمایه ایجاد نمی کند.

● جمع حقوق صاحبان سهام در هر یک از رویدادهای مزبور (توزیع سود سهمی، تجزیه سهام) بدون تغییر باقی می ماند.

● از نظر افزایش قابلیت داد و ستد در بازار هر یک از دو رویداد مزبور (توزیع سود سهمی، تجزیه سهام) با هم اشتراک دارند.

● اگر سود سهمی قابل ملاحظه باشد، اثرات آن تقریباً همانند تجزیه سهام می باشد.

- خلاصه اثرات انواع سود سهام، تجزیه سهام بر اقلام ساختار سرمایه و سایر اقلام مربوط به ترازنامه به قرار زیر می باشد:

اعلام و توزیع					
اثرات	اعلام سود سهام نقدی	پرداخت سود سهام نقدی	سود سهام غیر قابل ملاحظه	سود سهام قابل ملاحظه	تجزیه سهام
سود انباشته	کاهش	•	کاهش (۱)	کاهش (۲)	•
سهام سرمایه	•	•	افزایش (۲)	افزایش (۲)	•
صرف سهام	•	•	افزایش (۳)	•	•
جمع حقوق صاحبان سهام	کاهش	•	•	•	•
سرمایه در گردش	کاهش	•	•	•	•
جمع دارائی ها	•	کاهش	•	•	•
تعداد سهام منتشر شده	•	•	افزایش	افزایش	افزایش

۱- ارزش بازار سهام

۲- ارزش اسمی یا تعیین شده سهام

۳- مازاد ارزش بازار بر اسمی

- مثال مقایسه ای - سود سهمی در مقابل تجزیه سهام

ساختار سرمایه (حقوق صاحبان سهام) قبل از سود سهمی یا تجزیه سهام در دفاتر انتشار دهنده سهام به قرار زیر باشد:

سهام عادی، سرمایه مجاز ۲۰۰۰۰۰ سهم، ارزش اسمی هر سهم ۵۰ ریال،

۲۵۰۰۰۰۰

سهام منتشر شده ۵۰۰۰ سهم

۴۰۰۰۰۰۰

صرف سهام

۳۰۰۰۰۰۰

سود انباشته

۹۵۰۰۰۰۰

● گزارشگری اثر انتشار سود سهمی یا تجزیه سهام در دفاتر انتشار دهنده:

حقوق صاحبان سهام بعد از انتشار ۱۰۰٪ سود سهمی	حقوق صاحبان سهام بعد از تجزیه ۲ به ۱
سهام عادی، سرمایه مجاز ۲۰۰۰۰ سهم،	سهام عادی، سرمایه مجاز ۴۰۰۰۰ سهم،
ارزش اسمی هر سهم ۵۰ ریال، سهام	ارزش اسمی هر سهم ۲۵ ریال، سهام
منتشر شده ۱۰۰۰۰ سهم	منتشر شده ۱۰۰۰۰ سهم
۵۰۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰
سود انباشته	سود انباشته
۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰
جمع حقوق صاحبان سهام	جمع حقوق صاحبان سهام
۹۵۰۰۰۰	۹۵۰۰۰۰
سود انباشته	سود انباشته
۴۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰
سود انباشته	سود انباشته
۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰
جمع حقوق صاحبان سهام	جمع حقوق صاحبان سهام
۹۵۰۰۰۰	۹۵۰۰۰۰

* تعداد ۲۵۰۰۰ سهم انتقالی از سود انباشته به سهام عادی می‌تواند از محل صرف سهام هم تأمین شود.

● گزارشگری اثر انتشار سود سهمی یا تجزیه سهام در دفاتر سرمایه‌گذار:

اثر ۱۰۰٪ سود سهمی (توزیع سود سهمی ۱۰۰٪)	اثر ۲ به ۱ تجزیه سهام (تجزیه سهام ۲۰۰٪)
سرمایه‌گذاری اولیه (۱۵۰ × ۱۰۰۰) ۱۵۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری اولیه (۱۵۰ × ۱۰۰۰) * ۱۵۰۰۰۰
سرمایه‌گذاری بعد از انتشار ۱۰۰٪ سود سهمی	سرمایه‌گذاری بعد از تجزیه سهام ۲ به ۱
(۷۵ × ۲۰۰۰ سهم) ۱۵۰۰۰۰	(۷۵ × ۲۰۰۰ سهم) ۱۵۰۰۰۰

* فرض کنید تعداد سهام سرمایه‌گذاری اولیه ۱۰۰۰ سهم بوده که هر سهم به مبلغ ۱۵۰ ریال تحصیل شده است.

□ تخصیص سود انباشته

شرکتهای سهامی ممکن است به منظور ایجاد مطلوبیت در پشتوانه مالی و اهداف خاصی دیگر، محدودیتی در توزیع سود سهام به مبلغی کمتر از مانده بستانکار سود انباشته بین سهامداران ایجاد نمایند. طبق اصول پذیرفته شده حسابداری هر نوع مبالغ محدود شده^۱ در طول دوران محدودیت، قابل توزیع بین سهامداران به عنوان سود سهام نمی‌باشد. هنگامی که محدودیت برداشته شود، از محل مبالغ محدود شده به سود انباشته انتقال یافته، و از محل آن به عنوان سود سهام قابل توزیع بین سهامداران استفاده می‌شود. مبالغ

محدود شده غالباً تحت سرفصل «اندوخته» در بخش حقوق صاحبان سهام در ترازنامه منعکس می‌شود، ارائه کامل اطلاعات هرگونه محدودیت در توزیع سود انباشته به شکل انعکاس در داخل پرانتز یا از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی برای تصمیم‌گیری استفاده کنندگان افشاء می‌شود. موارد مختلف محدودیت (تخصیص سود انباشته) در توزیع سود سهام بستگی به شرایط زیر دارد:

- رعایت الزامات قانونی. قانون تجارت ایران ماده ۱۴۰ تأکید می‌نماید «شرکت سهامی مکلف است، هر سال یک بیستم سود خالص خود را به عنوان اندوخته^۱ قانونی در نظر گرفته، همین که اندوخته قانونی به یک دهم سرمایه شرکت رسید، موضوع کردن آن اختیاری است و در صورتیکه سرمایه شرکت افزایش یابد کسریک بیستم مذکور ادامه خواهد یافت تا وقتی که اندوخته قانونی به یک دهم سرمایه بالغ گردد» اندوخته قانونی قابل انتقال به حساب سرمایه نبوده و تا زمان انحلال شرکت قابل تقسیم نمی‌باشد.
- پیش‌بینی برای توسعه آتی واحد تجاری. در برخی موارد مدیریت شرکت سهامی با رای مجمع عمومی بخشی از سود قابل تقسیم را جهت توسعه آتی (جایگزینی دارائی ثابت، توسعه کارخانجات و منابع تولید کننده) واحد تجاری در نظر می‌گیرند. مبالغ محدود شده تحت عنوان «اندوخته سرمایه‌ای» یا «اندوخته توسعه و تکمیل» در ترازنامه گزارش می‌شود.
- پیش‌بینی جبران زیان‌های احتمالی آتی. اصول پذیرفته شده حسابداری در ارتباط با پیش‌بینی زیان‌های احتمالی، بخشی از سود قابل تقسیم را جهت پوشش خسارت‌های احتمالی چون «کاهش قیمت موجودی کالا»، «دعاوی حقوقی علیه شرکت» و یا «ریسک زیان در قبال خسارت‌های آتی ناشی از تلفات به علت بیمه نبودن» مجاز دانسته است. مبالغ تخصیص یافته تحت عنوان «اندوخته زیان‌های احتمالی» در بخش حقوق صاحبان سهام ترازنامه منعکس می‌شود.
- محدودیت مبتنی بر قرارداد. نوعی از محدودیت بر سود قابل تقسیم می‌باشد که شرکت سهامی با یک وام‌دهنده بر اساس توافق، قراردادی متعقد می‌نماید که در توزیع

سود سهام از محل سود انباشته یا سود سالهای آتی معادل وام دریافتی محدودیت ایجاد گردد. نحوه عمل حسابداری تخصیص سود انباشته جهت محدودیت‌های لازم، به گونه‌ای است که معادل مبلغ مورد نیاز، حساب سود انباشته بدهکار و اندوخته‌های تخصیص یافته بستانکار می‌گردد. موارد در مثال زیر تشریح شده است:

- مثال - هیئت مدیره شرکت سهامی با رأی مجمع عمومی تصمیم می‌گیرد که در سال ۱۳۸۱ مبلغ ۱۰۰٪۰۰۰ ریال از سود انباشته شرکت که بالغ بر ۱٪۵۰۰٪۰۰۰ ریال است برای توسعه کارخانه تخصیص دهد. پروژه مربوط به توسعه کارخانه در سال ۱۳۸۲ بالغ بر ۱۲۰۰۰۰۰ ریال تکمیل شد. ثبت‌های مربوط به رویدادهای فوق در دفاتر طی سال ۱۳۸۱ به شرح زیر خواهد بود:

سود انباشته	۱۰۰۰۰۰۰
اندوخته توسعه و تکمیل *	۱۰۰۰۰۰۰
ثبت تخصیص سود انباشته برای توسعه کارخانه	

- * به جای اندوخته توسعه و تکمیل می‌توان از سرفصل سود انباشته تخصیص یافته برای توسعه کارخانه استفاده نمود.

- نحوه گزارش اندوخته توسعه و تکمیل در ترازنامه به قرار زیر می‌باشد:

سود انباشته قابل تخصیص	۱۰۵۰۰۰۰۰
نحوه تخصیص سود انباشته:	
اندوخته قانونی	xxxxxxx
اندوخته توسعه و تکمیل	<u>۱۰۰۰۰۰۰</u>
جمع مبالغ تخصیص یافته	<u>۱۰۰۰۰۰۰</u>
مانده سود انباشته پایان سال	<u>۹۵۰۰۰۰۰</u>
● ثبت حسابداری در سال ۱۳۸۲:	
دارائی اموال و ماشین آلات	۱۲۰۰۰۰۰
وجوه نقد/ حسابهای پرداختنی...	۱۲۰۰۰۰۰
ثبت تحصیل توسعه کارخانه	
اندوخته توسعه و تکمیل	۱۰۰۰۰۰۰
سود انباشته	۱۰۰۰۰۰۰
ثبت حذف سود انباشته تخصیص یافته در زمان تکمیل توسعه کارخانه	

□ اوراق بهادار تقلیل دهنده

اوراق بهادار تقلیل دهنده^۱، اوراقی هستند که دارنده آن می تواند در صورت تمایل آنها را به سهام عادی تبدیل نماید. اوراق بهادار تقلیل دهنده دارای انواع مختلف نظیر اوراق قرضه قابل تبدیل، سهام ممتاز قابل تبدیل، گواهینامه خرید سهام^۲، اختیار خرید سهام^۳، حق تقدم خرید سهام^۴ است. مبادله اوراق بهادار قابل تبدیل به سهام عادی با استفاده از گواهینامه خرید سهام، اختیار خرید سهام و حق تقدم خرید سهام، تعداد سهام عادی منتشر شده را افزایش داده و در نتیجه سود هر سهم تقلیل می یابد.

• اوراق بهادار قابل تبدیل

اوراق قرضه و سهام ممتاز قابل تبدیل بر مبنای نرخ مشخص، بعد از انتشار، با سهام عادی معاوضه می شود، اینگونه رویدادها ابزار مهمی برای تأمین منابع مالی بلندمدت برای واحد تجاری به شمار می آیند. اوراق بهادار قابل تبدیل از دیدگاههای مختلف برای دارنده آن می تواند دارای امتیاز باشد، زیرا ضمن استفاده از سود تضمین شده، از مزایای تبدیل آن به سهام عادی نیز منتفع می گردد. شرکتهای سهامی عام تحت شرایطی خاص که در قانون تجارت ایران پیش بینی شده، می توانند اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام را منتشر نمایند. شرایط و ترتیب معاوضه ورقه قرضه با سهم باید در ورقه قید شود. معاوضه اوراق قرضه با سهام عادی تابع میل و رضایت دارنده اوراق قرضه می باشد. سهامی که جهت معاوضه با اوراق قرضه صادر می شود باید با نام باشد.

اوراق قرضه در زمان انتشار می تواند به مبلغ اسمی یا بیشتر یا کمتر از مبلغ اسمی صادر گردد. هر مبلغی که کم یا بیش از مبلغ اسمی صادر شود، به حساب کسر یا صرف اوراق قرضه منظور می شود، در دفاتر صادر کننده اوراق قرضه به عنوان بدهی ثبت می گردد. صدور اوراق قرضه یا سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی، این امکان را برای شرکتهای سهامی به وجود آورده، که اوراق قرضه یا سهام ممتاز را با نرخ سود تضمین شده و سود سهام کمتر انتشار دهند. تبدیل اوراق قرضه و سهام ممتاز به سهام عادی مستلزم ابطال

۱. Dilutive Securities .۱

۲. Stock Warrants .۲

۳. Stock Options .۳

۴. Stock Rights .۴

اوراق قرضه و سهام ممتاز برای تبدیل و انتشار سهام عادی جدید در مقابل آن خواهد بود. هنگامی که اوراق قرضه به سهام عادی تبدیل می شود، تمامی مانده ها در ارتباط با سهام تبدیل شده از حسابها حذف می شود. تبدیل اوراق بهادار به سهام عادی با دوروش امکان پذیر است:

۱- روش ارزش بازار سهام یا اوراق قرضه (سهام منتشر شده جدید به ارزش بازار سهام عادی منتشر شده یا اوراق قرضه تبدیل شده، ثبت می گردد).

۲- روش ارزش دفتری اوراق قرضه

چگونگی تبدیل اوراق بهادار به سهام عادی، در مثال های زیر تشریح می شود:

● مثال - شرکت (الف) اوراق قرضه منتشر شده قابل تبدیل به مبلغ اسمی ۱۰۰۰ ریال دارد. هر برگ اوراق قرضه قابل تبدیل به ۱۵ سهم عادی بدون ارزش اسمی است. هنگامی که اوراق قرضه به سهام عادی تبدیل شد، مانده کسر اوراق قرضه معادل ۲۵ ریال، و ارزش بازار هر سهم عادی در زمان تبدیل بالغ بر ۷۰ ریال بود. ثبت تبدیل اوراق قرضه در مقابل ۱۵ سهم عادی با استفاده از روش ارزش بازار سهام عادی به شرح زیر می باشد:

اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰۰
زیان ناشی از تبدیل اوراق قرضه *	۷۵
کسر اوراق قرضه پرداختنی	۲۵
سهام عادی (۱۵ × ۷۰)	۱۰۵۰

* زیان ناشی از تبدیل، تفاوت بین ارزش بازار سهام عادی منتشر شده و ارزش دفتری اوراق قرضه قابل تبدیل می باشد. در صورتیکه ارزش بازار سهام نامشخص باشد، بر مبنای ارزش بازار اوراق قرضه قابل تبدیل ثبت می گردد. با فرض اینکه ارزش بازار اوراق قرضه در بازار بورس اوراق بهادار ۹۲۵ ریال باشد (قیمت فروش) ثبت تبدیل یک اوراق قرضه به ۱۵ سهم عادی با توجه به مفروضات مثال فوق به قرار زیر است:

اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰۰
کسر اوراق قرضه پرداختنی	۲۵
سهام عادی	۹۲۵
سود تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی	۵۰

نکته: در مواردی ممکن است؛ صادر کننده اوراق قرضه، به منظور کاهش هزینه بهره و بهبود نسبت بدهی به ارزش ویژه، تمایل داشته باشد اوراق قرضه را به سهام عادی تبدیل و نیز مبلغی اضافی به دارنده اوراق قرضه پرداخت نماید. در این شرایط مبلغ پرداختی به حساب هزینه تبدیل اوراق قرضه (هزینه دوره مالی^۱) منظور می شود. (برخی از حسابداران هزینه تبدیل را به عنوان کاهشده حقوق صاحبان سهام تلقی می نمایند).

● چنانچه اوراق قرضه با ارزش اسمی منتشر شده به سهام عادی، تبدیل گردد، اگر ارزش بازار سهام عادی بیش از ارزش اسمی باشد، مابه التفاوت به حساب صرف سهام منتقل می شود.

● روش ارزش دفتری اوراق قرضه. سهام منتشر شده جدید به ارزش دفتری اوراق قرضه ثبت می گردد، از آنجا که در این روش به سهام عادی معادل ارزش دفتری اوراق قرضه مبادله می گردد، در نتیجه معادل کاهش بدهیها، حقوق صاحبان سهام افزایش می یابد، در این گونه موارد هیچ گونه سود یا زیانی در این روش شناسایی نمی شود. با توجه به مفروضات مثال قبل اگر ارزش دفتری اوراق قرضه قابل تبدیل ۹۷۵ ریال باشد، ثبت حسابداری آن به قرار زیر است:

اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰۰
کسر اوراق قرضه پرداختنی	۲۵
سهام عادی	۹۷۵

نکته: نسبت تبدیل به گونه ای تعیین می شود که ارزش اسمی اوراق بهادار قابل تبدیل در تاریخ انتشار در صورت تبدیل به سهام عادی، بیش از قیمت بازار سهام عادی یا معادل آن باشد، زیرا در غیر این صورت انگیزه ای برای تبدیل وجود نخواهد داشت.

● سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی. در مواردی که سهام ممتاز با ویژگی قابلیت تبدیل منتشر شود، معمولاً در تبدیل، ارزش دفتری سهام ممتاز به عنوان مبنای ثبت

مورد استفاده قرار می‌گیرد، در این روش ارزش اسمی سهام ممتاز و صرف سهام ممتاز حذف (بدهکار) و ارزش اسمی سهام عادی جایگزین (بستانکار) می‌گردد. در تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی هیچ گونه سود یا زیانی شناسایی نشده، چنانچه ارزش دفتری سهام ممتاز بیش از ارزش سهام عادی با نسبت تبدیل صادر شده باشد، تفاوت به حساب صرف سهام حاصل از تبدیل منظور می‌شود. چنانچه ارزش اسمی سهام عادی صادر شده بیش از ارزش دفتری سهام ممتاز قابل تبدیل باشد، در این گونه موارد، تفاوت معمولاً به حساب سود انباشته بدهکار خواهد شد. به منظور تشریح موارد فوق دو مثال زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

- مثال ۱- شرکت (الف) تعداد ۱۰۰۰ سهم ممتاز ۵٪ با مبلغ اسمی هر سهم ۵۰ ریال، قابل تبدیل به سهام عادی به بهای هر سهم ۵۳ ریال منتشر کرده است. طبق شرایط تبدیل هر سهم ممتاز قابل تبدیل به ۴ سهم عادی به ارزش اسمی ۵ ریالی است که در سال ۱۳۸۱ تمامی سهام ممتاز به سهام عادی تبدیل شده است. تبدیل مبادله سهام عادی با سهام ممتاز به قرار زیر ثبت می‌شود:

سهام ممتاز (۵۰ × ۱۰۰۰)	۵۰۰۰۰
صرف سهام ممتاز (۳ × ۱۰۰۰)	۳۰۰۰
سهام عادی (۵ ریال × ۴ × ۱۰۰۰)	۲۰۰۰۰
صرف سهام حاصل از تبدیل به سهام عادی	۳۳۰۰۰

- مثال ۲- شرکت (الف) تعداد ۱۰۰۰ سهم ممتاز یک ریالی قابل تبدیل همراه با صرف به مبلغ ۲۰۰ ریال صادر کرده بود. در تاریخ اول مهرماه سال جاری تمامی سهام ممتاز به منظور تبدیل به ۱۰۰۰ سهم عادی به ارزش اسمی هر سهم ۲ ریال به شرکت ارائه می‌شود. سهام ممتاز ابطال و مبالغ اسمی سهام مربوط، همراه با صرف بدهکار و سهام عادی منتشر شده بستانکار می‌گردد. تبدیل سهام ممتاز به شرح زیر ثبت می‌گردد:

سهام ممتاز	۱۰۰۰
صرف سهام ممتاز	۲۰۰
سود انباشته	۸۰۰
سهام عادی (۲ × ۱۰۰۰)	۲۰۰۰

نکته: در مواردی که شرکت سهامی اقدام به توزیع سود سهمی و یا تجزیه سهام می‌نماید، نسبت تبدیل اوراق بهادار با همان ضریب افزایش می‌یابد. به طور مثال اگر سهام ممتاز که قابل تبدیل به ۴ سهم عادی است، پس از اعلام تجزیه سهام ۲ به ۱، نسبت تبدیل اوراق بهادار به ۲ برابر تغییر خواهد یافت. این رویه نیز در مورد توزیع سود سهمی قابل اعمال می‌باشد.

اوراق مشارکت قابل تعویض به سهام. اوراقی است که توسط شرکت‌های سهامی عام منتشر و در سررسید نهایی با سهام سایر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تعویض می‌شود.

اوراق مشارکت قابل تبدیل به سهام. اوراقی است که توسط شرکت‌های سهامی عام منتشر و سررسید نهایی یا زمان تحقق افزایش سرمایه به سهام شرکت‌های موضوع طرح مشارکت، تبدیل می‌گردد.^۱

● گواهینامه (امتیاز) خرید سهام

گواهینامه (امتیاز) خرید سهام، تاییدیه ایست که به دارنده آن امکان می‌دهد، که در یک دوره زمانی معین تعداد مشخصی از سهام عادی را با یک قیمت تعیین شده برای هر سهم، خریداری نماید. دارنده این امتیاز علاوه بر خرید سهام عادی می‌تواند آن را در بازار بورس اوراق بهادار به فروش برساند. امتیاز دارنده گواهینامه و سهم، هر دو نیز به یک میزان از مزایای افزایش در ارزش سهام برخوردار می‌گردند. در برخی موارد گواهینامه خرید سهام دارای تاریخ انقضا بوده، و نیز در شرایطی به صورت دائمی در اختیار دارنده آن قرار گرفته، تا هر زمانی که مایل باشد، می‌تواند اقدام به خرید سهام عادی با قیمت تعیین شده نماید.

در برخی موارد شرکت‌های سهامی برای ایجاد انگیزه، گواهینامه‌های خرید سهام را همراه با اوراق قرضه و سهام ممتاز منتشر شده خود در اختیار سرمایه‌گذاران قرار داده، نتیجه این عمل موجب افزایش استقبال از این گونه اوراق بهادار می‌گردد. گواهینامه (امتیاز) خرید سهام غالباً همراه با سایر اوراق بهادار به صورت یک مجموعه صادر می‌شود، در

۱. آئین نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت، مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران.

این گونه موارد، اگر گواهینامه از سایر اوراق بهادار از یک مجموعه، قابل تفکیک (جداشدنی) باشد، مجموع عایدی حاصل از فروش بر مبنای ارزش نسبی بازار اوراق بهادار یا از طریق فرمول زیر تخصیص می‌یابد، گواهینامه‌های جداشدنی علاوه بر خرید سهام از شرکت سهامی صادرکننده، می‌توان آنها را به طور مجزا در بورس اوراق بهادار فروخت.

از نقطه نظر حسابداری، مبلغ قابل تخصیص به گواهینامه (امتیاز) خرید سهام و سایر اوراق بهادار که به صورت یکجا صادر شده، با استفاده از فرمول زیر قابل اندازه‌گیری می‌باشد:

$$\text{ارزش تخصیص یافته به گواهینامه (امتیاز) برابر است با:} \\ \frac{\text{ارزش بازار یک گواهینامه}}{\text{ارزش بازار یک گواهینامه} + \text{ارزش بازار یک اوراق بهادار بدون گواهینامه (برای تبدیل)}} \times \text{مجموع قیمت صادر شده}$$

● مثال - شرکت سهامی (الف) در اول سال ۱× اقدام به صدور تعداد ۱۰۰۰ سهم ممتاز ۵۰ ریالی به مبلغ هر سهم ۵۸ ریال نمود، جهت ایجاد انگیزه برای خریدار سهام ممتاز، شرکت گواهینامه (امتیاز) خرید سهام را همراه با سهام ممتاز صادر نموده، که دارنده آن می‌تواند با آن تعداد ۱۰۰۰ سهم عادی ۲ ریالی به ارزش هر سهم ۲۵ ریال تحصیل نماید. بدیهی است، از آنجا که گواهینامه (امتیاز) جداشدنی خواهد بود، به طور مجزا قابل خرید و فروش می‌باشد. تاریخ انقضا گواهینامه (امتیاز) یک سال بعد از صدور است. بهای فروش هر گواهینامه هم‌زمان با انتشار ۳ ریال، ارزش بازار سهام ممتاز بدون گواهینامه (امتیاز) خرید سهام ۵۷ ریال، مبلغ قابل تخصیص به گواهینامه (امتیاز) و ثبت حسابداری فروش سهام ممتاز همراه با گواهینامه (امتیاز) به قرار زیر خواهد بود:

۵۸۰۰۰	وجوه نقد (۵۸ × ۱۰۰۰)
۵۰۰۰۰	سهام ممتاز (۵۰ × ۱۰۰۰)
۵۱۰۰	صرف سهام ممتاز
۲۹۰۰	سرمایه پرداخت شده - گواهینامه خرید سهام

$$\boxed{\checkmark} \text{ سهم عادی به قرار زیر خواهد بود: } ۵۸۰۰۰ \times \frac{۳}{۵۷+۳} = ۲۹۰۰$$

● چنانچه گواهینامه (امتیاز) در تاریخ تعیین شده مورد استفاده قرار گیرد، ثبت انتشار سهام عادی به قرار زیر خواهد بود:

۲۹۰۰	سرمایه پرداخت شده - گواهینامه خرید سهام
۲۵۰۰۰	وجوه نقد (۲۵ × ۱۰۰۰)
۲۰۰۰	سهام عادی (۲ × ۱۰۰۰)
۲۵۹۰۰	صرف سهام عادی

● چنانچه گواهینامه (امتیاز) خرید سهام در تاریخ تعیین شده مورد استفاده قرار نگیرد و منقضی شود، ثبت حسابداری آن به قرار زیر خواهد بود:

۲۹۰۰	سرمایه پرداخت شده - گواهینامه خرید سهام
۲۹۰۰	سرمایه پرداخت شده ناشی از انقضا گواهینامه

چنانچه گواهینامه (امتیاز) خرید سهام غیر قابل جدا شدن (جدانشدنی^۱) باشد، از نقطه نظر حسابداری نظیر اوراق قرضه قابل تبدیل عمل خواهد شد. شایان ذکر است که گواهینامه به طور مجزا و مستقل قابل خرید و فروش نبوده و با هیچ مبلغی از مبالغ دریافتی حاصل از فروش اوراق بهادار قابل تخصیص به گواهینامه به طور جداگانه نمی باشد. بدیهی است مبلغ تخصیص یافته به گواهینامه خرید سهام را می توان از طریق ارزش نسبی اوراق بهادار به شرح زیر محاسبه نمود:

اوراق بهادار	ارزش متعارف	نسبت تبدیل	مجموع قیمت	مبلغ تخصیص یافته
سهام ممتاز	۵۷۰۰۰	۵۷/۶۰	۵۸۰۰۰	۵۵۱۰۰
گواهینامه	۳۰۰۰	۳/۶۰	۵۸۰۰۰	۲۹۰۰
	<u>۶۰۰۰۰</u>			<u>۵۸۰۰۰</u>

● اوراق قرضه قابل تبدیل به

سهام عادی با استفاده از حق خرید سهام

چنانچه شرکتها همزمان با صدور اوراق قرضه، امتیاز خرید سهام عادی را نیز به خریداران اوراق قرضه اعطاء نمایند، در اینگونه موارد، دارندگان اوراق قرضه تا سررسید آن می توانند از امتیاز خرید سهام برخوردار گردند. جهت اعمال، در هنگام فروش اوراق قرضه تفاوت بین مبلغ دریافتی با ارزش دفتری اوراق قرضه (ارزش ذاتی) به عنوان ارزش امتیاز خرید سهام عادی تلقی به حساب «سرمایه پرداخت شده - گواهینامه خرید سهام»، منظور و معادل ارزش امتیاز از خریداران، اوراق قرضه وصول می شود. مانده «حساب سرمایه پرداخت شده - گواهینامه خرید سهام» در تاریخ ترازنامه در بخش حقوق صاحبان سهام منعکس می گردد. در مواردیکه دارندگان امتیاز از مزایای آن استفاده نکنند مانده به حساب به صرف سهام منتقل می گردد. موارد با مثال تشریح می شود:

مثال - شرکت سهامی (الف) در اول سال 13×1 اقدام به انتشار اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۰۰۰ ریال به کسر ۲۵ ریال قابل تبدیل به ۲۰۰ سهم عادی نمود. دارندگان این امتیاز می توانند با آن تعداد ۲۰۰ سهم عادی ۵ ریالی با پرداخت به ازای هر سهم ۸ ریال در طی سال 13×2 از این امتیاز برخوردار گردند. قیمت بازار هر سهم در تاریخ صدور اوراق قرضه ۱۰ ریال بود. در طی سال 13×2 تعداد ۱۵۰ امتیاز جهت تبدیل از آن استفاده نموده و مابقی ابطال گردید. ثبت حسابداری آن در اول سال 13×1 در دفاتر شرکت سهامی (الف) به قرار زیر است:

۱۳۷۵	وجوه نقد (۹۷۵+۴۰۰)
۲۵	کسر اوراق قرضه
۱۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۴۰۰	سرمایه پرداخت شده - امتیاز خرید سهام

(مبلغ هر سهم - ارزش بازار در تاریخ اعطای امتیاز سهام) تعداد سهام = ارزش امتیاز حق خرید سهام ☐

$$\boxed{\square} \quad 400 = 200 (10-8)$$

$$\boxed{\square} \quad 975 = 1000 - 25 = \text{ارزش دفتری اوراق قرضه}$$

نحوه ثبت استفاده از تعداد ۱۵۰ امتیاز حق خرید سهام طی سال ۱۳×۲ در دفاتر شرکت سهامی (الف) به قرار زیر خواهد بود:

وجوه نقد (۱۵۰×۸)	۱۲۰۰
سرمایه پرداخت شده - امتیاز خرید سهام (۱۵۰×۲)	۳۰۰
سهام عادی (۱۵۰×۵)	۷۵۰
صرف سهام	۷۵۰

نحوه ثبت عدم استفاده از امتیاز خرید سهام در دفاتر شرکت سهامی (الف) به قرار زیر خواهد بود:

سرمایه پرداخت شده - گواهینامه خرید سهام	۱۰۰
سرمایه پرداخت شده ناشی از انقضای گواهینامه	۱۰۰

● نکته - به جای سرمایه پرداخت شده ناشی از انقضای گواهینامه می‌توان به حساب صرف سهام نیز منظور نمود.

● چنانچه سهام ممتاز با حق خرید سهام عادی منتشر شود، در اینگونه موارد، علاوه بر وصول مبلغ سهام ممتاز صادر شده، ارزش گواهینامه (امتیاز) حق خرید سهام از خریداران سهام ممتاز وصول می‌گردد. نحوه محاسبه ارزش امتیاز حق اختیار خرید سهام عادی از طریق تعداد سهام عادی قابل خرید با امتیاز در تفاوت ارزش بازار و مبلغ پرداختی بابت خرید سهام با امتیاز می‌باشد. ارزش حق اختیار خرید سهام عادی برابر است با:

تفاوت ارزش بازار و مبلغ خرید سهام با اعطای امتیاز ضریدر تعداد سهام عادی قابل خرید با اعطای امتیاز.

جهت تشریح اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی با استفاده از حق خرید سهام مثال زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

مثال - فرض کنید شرکت (الف) در تاریخ اول سال ۱۳×۱ اقدام به انتشار ۱۰۰۰ سهم

ممتاز ۱۵ درصد با ارزش اسمی هر سهم ۵۰ ریال می‌نماید. به هر ۴ سهم ممتاز یک امتیاز خرید سهام عادی تعلق می‌گیرد. دارندگان حق استفاده از این امتیاز، تا پایان سال ۱۳×۲ با پرداخت هر سهم عادی ۷۵ ریال با ارزش اسمی هر سهم عادی ۶۰ ریال می‌توانند از این امتیاز برخوردار گردند. قیمت بازار هر سهم عادی و ممتاز به ترتیب در زمان اعطای امتیاز ۸۰ ریال و ۷۰ ریال است. ۹۰ درصد دارندگان این امتیاز از این حق استفاده نموده، مابقی ابطال گردید. ثبت حسابداری رویدادهای فوق در دفاتر شرکت (الف) به قرار زیر است:

● ثبت صدور سهام ممتاز در اول سال ۱۳×۱:

وجوه نقد ۶۱۲۵۰

سهام ممتاز (۱۰۰۰×۵۰) ۵۰۰۰۰

صرف سهام ممتاز (۱۰۰۰×۱۰) ۱۰۰۰۰

سرمایه پرداخت شده - حق خرید سهام عادی ۱۲۵۰

تعداد حق خرید سهام عادی $\square ۱۰۰۰ \div ۴ = ۲۵۰$

ارزش امتیاز حق خرید سهام عادی $\square ۲۵۰ (۸۰ - ۷۵) = ۱۲۵۰$

$\square ۱۰۰۰ \times ۶۰ = ۶۰۰۰۰$

$\square ۶۰۰۰۰ + ۱۲۵۰ = ۶۱۲۵۰$

● نحوه ثبت ۹۰ درصد استفاده از حق اختیار خرید سهام به قرار زیر می‌باشد:

سرمایه پرداخت شده - حق خرید سهام عادی (۹۰٪ × ۱۲۵۰) ۱۱۲۵

وجوه نقد (۲۵۰ × ۹۰٪ × ۷۵) ۱۶۸۷۵

سهام عادی (۲۵۰ × ۹۰٪ × ۶۰) ۱۳۵۰۰

صرف سهام عادی ۴۵۰۰

● نحوه ثبت ابطال حق خرید سهام عادی به قرار زیر خواهد بود:

سرمایه پرداخت شده - حق خرید سهام عادی (۱۲۵۰ - ۱۱۲۵) ۱۲۵

سرمایه پرداخت شده ناشی از انقضاء حق خرید سهام ۱۲۵

• حق تقدم خرید سهام

حق تقدم خرید سهام^۱، امتیازی برای سهامداران فعلی در شرکت سهامی است، که از طریق خرید تعدادی سهام منتشر شده جدید منافع آنان در واحد تجاری حفظ خواهد شد. بدیهی است، هنگامی که شرکت تمایل داشته باشد، سهام جدیدی (افزایش سرمایه) را صادر نماید، سهامداران فعلی می‌توانند با استفاده از امتیاز مزبور، تعدادی مشخص از سهام جدید را با قیمتی معین (که معمولاً کمتر از قیمت بازار فعلی نیز می‌باشد) در مدت زمانی معلوم، تحصیل نمایند. اعمال این حق، موقعیت و منافع سهامداران فعلی را از لحاظ تقلیل ارزش سهام آنان در برابر رقیق شدن مالکیت و سود حفظ می‌کند. بدیهی است که در این گونه موارد، اگر شرکت سهامی اقدام به صدور گواهینامه حق تقدم خرید سهام، برای سهامداران فعلی نماید. هنگامی که امتیاز حق تقدم به سهامداران فعلی ارائه گردید، صاحبان سهام در صورت تمایل اقدام به خرید سهام جدید با یک قیمت پذیره‌نویسی که معمولاً از قیمت رایج بازار کمتر است، می‌نمایند. حق تقدم خرید سهام دارای ارزش بوده، و در بورس اوراق بهادار قابل خرید و فروش می‌باشد. اصولاً هنگامی که شرکت سهامی حق تقدم خرید سهام را اعلام و صادر می‌نماید، هیچ گونه ثبتی در دفاتر صورت نمی‌گیرد، در هنگام صدور حق تقدم خرید سهام، هیچ نوع دارائی وارد شرکت نشده، در نتیجه حقوق صاحبان سهام فعلی تغییری نمی‌کند. چنانچه سهامداران با استفاده از امتیاز حق تقدم اقدام به تحصیل سهام جدید نمایند، جمع حقوق صاحبان سهام افزایش می‌یابد. نحوه عمل حسابداری، زمانی که سهامداران فعلی با استفاده از امتیاز حق تقدم خرید سهام، مبلغی معادل ارزش اسمی واریز نمایند، مبلغ دریافتی به حساب وجوه نقد بدهکار و سهام عادی معادل ارزش اسمی بستانکار می‌شود، چنانچه مبلغ دریافتی بیش از ارزش اسمی سهام وصول گردد، مازاد به حساب صرف سهام منظور می‌گردد.

• قانون تجارت ایران استفاده از حق تقدم خرید سهام توسط سهامداران را مجاز دانسته

است: مهلتی که طی آن سهامداران می‌توانند حق تقدم خرید سهام را اعمال کنند نباید کمتر از شصت روز باشد، این مهلت از روزی شروع می‌شود که در پذیره‌نویسی تعیین

می‌گردد.^۱

در این گونه موارد، شرکت سهامی برای صاحبان سهام با نام، گواهینامه حق خرید را از طریق پست سفارشی ارسال می‌نماید، و صاحبان سهام بی‌نام برای دریافت گواهینامه حق تقدم خرید باید ظرف مهلت معینی که نباید کمتر از بیست روز باشد به مراکزی که از طرف شرکت تعیین شده و در آگهی افزایش سرمایه قید شده است، مراجعه کنند.^۲

• چنانچه سهامداران از حق تقدم خود ظرف مهلت مقرر استفاده نکنند حسب مورد تمام یا باقیمانده سهام جدید عرضه و به متقاضیان فروخته خواهد شد.^۳

• برای مثال فرض کنید، شرکت سهامی (الف) تعداد ۱۰۰۰۰۰ سهام عادی بدون ارزش اسمی منتشر شده داشته و در نظر دارد از طریق ارائه حق تقدم ۱۰۰۰ سهم جدید را با شرایط زیر منتشر نماید:

۱- شرکت برای کلیه سهامداران فعلی تعداد ۱۰۰۰ حق تقدم خرید سهام صادر می‌نماید، قیمت هر سهم برای سهامداران فعلی، در مقابل ارائه ۱۰ گواهینامه حق تقدم خرید سهام برای خرید یک سهم مبلغ ۳۰۰۰ ریال خواهد بود.

۲- قیمت بازار سهام، هر سهم ۳۲۰۰ ریال، قیمت بازار هر حق تقدم خرید سهام بالغ بر ۱۷۵ ریال.

• در تاریخ صدور گواهینامه حق تقدم خرید سهام، ثبتی صورت نمی‌گیرد، زیرا هیچ گونه مبلغی وارد شرکت نشده است. تعهد صدور سهام به صورت اعمال حق تقدم خرید سهام از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی که بیانگر ۱۰۰۰ حق تقدم برای کلیه سهامداران فعلی می‌باشد، افشاء می‌شود.

• تنها دارندگان ۹۰ درصد گواهینامه حق تقدم خرید سهام اقدام به واریز مبلغ نموده و ۱۰ درصد باقی مانده در بورس اوراق بهادار به مبلغ هر سهم ۳۱۵۰ ریال فروخته شد. ثبت انتشار ۱۰۰۰ سهم جدید به شرح زیر خواهد بود:

۱. ماده ۱۶۶ قانون تجارت.

۲. ماده ۱۷۰ قانون تجارت.

۳. ماده ۱۷۲ قانون تجارت.

• تاریخ صدور گواهینامه حق تقدم خرید - ثبت ندارد.

• تاریخ اعمال حق تقدم خرید سهام: چنانچه ۹۰ درصد دارندگان گواهینامه جهت خرید سهام عادی اقدام نموده باشند ثبت مربوط به شرح زیر خواهد بود:

وجوه نقد (۳۰۰۰ × ۹۰۰) ۲۷۰۰۰۰۰

سهام عادی ۲۷۰۰۰۰۰

ثبت انتشار سهام در مقابل اعمال حق تقدم خرید سهام

• فروش ۱۰ درصد باقی مانده گواهینامه حق تقدم خرید سهام در بورس اوراق بهادار:

وجوه نقد (۳۱۵۰ ریال × ۱۰۰) ۳۱۵۰۰۰

سهام عادی ۳۱۵۰۰۰

ثبت انتشار سهام بدون اعمال حق تقدم خرید سهام

نکته: چنانچه بین تاریخ صدور حق تقدم خرید سهام و تاریخ توافق خرید،

صورت‌های مالی تهیه گردد، تعهد صدور حق تقدم خرید سهام در

یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی افشاء می‌گردد.

• نحوه حسابداری حق تقدم خرید سهام در دفاتر سرمایه‌گذار

در مواردی شرکت سهامی برای سهامداران فعلی خود به نسبت سهام منتشر شده قبلی، گواهینامه حق تقدم خرید سهام صادر می‌نماید. دریافت گواهینامه توسط سرمایه‌گذار، مبلغ ارزش دفتری سرمایه‌گذاری در سهام تغییر نمی‌کند، اما سرمایه‌گذار می‌تواند با استفاده از گواهینامه حق خرید، سهام جدیدی را با قیمتی کمتر از قیمت بازار تحصیل نماید. با توجه به این شرایط، می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که، داشتن چنین امتیازی دارای ارزش محاسباتی است، که بین تاریخ اعلام حق تقدم و تاریخ صدور گواهینامه مربوط در بازار بورس اوراق بهادار قابل خرید و فروش می‌باشد. بدیهی است، در این گونه موارد، لازم است برای گواهینامه حق تقدم خرید سهام ارزش تعیین شود، مبلغ قابل تخصیص به گواهینامه با استفاده از قیمت بازار سهام قبلی و قیمت بازار گواهینامه تعیین می‌شود، که نحوه محاسبات و عمل حسابداری آن در مثال زیر تشریح می‌شود:

• مثال - شرکت سهامی (الف) تعداد ۱۰۰۰ سهم عادی شرکت (ب) را در اول سال ۲۰۰۰ به

مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال تحصیل نمود. شرکت (الف) تعداد ۱۰۰۰ گواهینامه حق تقدم خرید سهام به منظور خریداری ۵۰۰ سهم اضافی (دو گواهینامه حق تقدم خرید سهام در مقابل یک سهم) از قرار هر سهم به مبلغ ۱۵ ریال تحصیل نمود. قیمت بازار هر سهم همزمان با صدور گواهینامه حق تقدم خرید سهام بدون حق تقدم^۱، ۲۲ ریال، قیمت بازار هر حق تقدم در زمان صدور بالغ بر ۳/۵ ریال. نحوه تخصیص سرمایه گذاری بین سهام اولیه و گواهینامه حق تقدم خرید به شرح زیر است:

۲۲۰۰۰	ارزش بازار سهام بدون حق تقدم (۲۲ ریال × ۱۰۰۰ سهم)
۳۵۰۰	ارزش بازار حق تقدم (۳/۵ ریال × ۱۰۰۰ سهم)
<u>۲۵۵۰۰</u>	مجموع ارزش بازار سرمایه گذاری

• نحوه تخصیص بهای تمام شده سرمایه گذاری:

$$\boxed{\frac{22000}{25500} \times 20000 = 17255} \quad \text{بهای تمام شده تعدیل شده سرمایه گذاری}$$

$$\boxed{17255 \div 1000 = 17/255} \quad \text{بهای تمام شده تعدیل شده هر سهم سرمایه گذاری}$$

• نحوه تخصیص ارزش حق تقدم خرید سهام:

$$\boxed{\frac{3500}{25500} \times 20000 = 2745} \quad \text{قیمت بازار حق تقدم خرید سهام}$$

$$\boxed{2745 \div 1000 = 2/745} \quad \text{قیمت بازار هر حق تقدم}$$

مانده ارزش دفتری حساب سرمایه گذاری قبل از دریافت حق تقدم بالغ بر ۲۰۰۰۰ ریال می باشد، که در زمان دریافت حق تقدم بخشی از آن به مبلغ ۲۷۴۵ ریال به حق تقدم تخصیص یافته است. نحوه ثبت آن در دفاتر سرمایه گذار به قرار زیر می باشد:

۲۷۴۵	سرمایه گذاری در حق تقدم خرید سهام
۲۷۴۵	سرمایه گذاری در سهام شرکت (ب)

• چنانچه، شرکت (الف) از کلیه حق تقدم خرید برای تحصیل ۵۰۰ سهم اضافی استفاده نماید، ثبت آن به شرح زیر است:

۱۰۲۴۵	سرمایه‌گذاری در سهام شرکت (ب)
۲۷۴۵	سرمایه‌گذاری در حق تقدم خرید سهام
۷۵۰۰	وجوه نقد (۱۵ ریال $\times$ ۵۰۰ سهم)

ارزش دفتری هر سهم تحصیل شده با استفاده از حق تقدم خرید سهام بالغ بر ۲۰/۴۹ ریال است که شامل وجوه نقد پرداختی بابت هر سهم ۱۵ ریال و ارزش دوگواهینامه حق تقدم خرید سهام بابت واگذاری ($۵/۴۹ = ۲ \times ۲/۷۴۵$) تحصیل سهام می‌باشد.

● چنانچه شرکت (الف) از حق تقدم خرید سهام استفاده ننماید و آن را به مبلغ هر حق تقدم ۳ ریال به سرمایه‌گذار جدید بفروشد، ثبت آن به شرح زیر خواهد بود:

وجوه نقد (۳ ریال $\times$ ۱۰۰۰)

۲۷۴۵	سرمایه‌گذاری در حق تقدم خرید سهام
۲۵۵	سود ناشی از فروش حق تقدم

● چنانچه شرکت (الف) از حق تقدم خرید سهام استفاده ننماید، و تاریخ استفاده از آن (تاریخ توافق شده برای خرید سهام) منقضی شده باشد، ثبت آن به قرار زیر است:

۲۷۴۵	زیان ناشی از انقضای حق تقدم خرید سهام
۲۷۴۵	سرمایه‌گذاری در حق تقدم خرید سهام

□ خریدگواهینامه حق خرید سهام

در برخی موارد ممکن است، واحد تجاری سرمایه‌گذار گواهینامه‌های حق خرید را به منظور استفاده از آن در دوره زمانی معین در بازار بورس اوراق بهادار خریداری، و حتی ممکن است آن را به سرمایه‌گذار دیگری بفروشد.

● مثال - شرکت سهامی (ج) ۵۰۰ گواهینامه حق خرید سهام شرکت (ب) را به مبلغ ۲۵۰۰ ریال تحصیل نمود. شرکت سرمایه‌گذار برای تحصیل یک سهم عادی باید یک گواهینامه حق خرید سهام ارائه و مبلغ ۲۰ ریال وجه نقد بابت هر سهم پرداخت نماید.

۲۵۰۰	سرمایه گذاری در گواهینامه حق خرید سهام
۲۵۰۰	وجوه نقد
	ثبت تحصیل ۵۰۰ گواهینامه حق خرید سهام
۱۲۵۰۰	سرمایه گذاری در سهام شرکت (ب)
۱۰۰۰۰	وجوه نقد (۲۰ ریال $\times$ ۵۰۰ سهم)
۲۵۰۰	سرمایه گذاری در گواهینامه حق خرید سهام
	ثبت تحصیل سهام با استفاده از گواهینامه حق خرید سهام

• چنانچه، شرکت (ج) از گواهینامه حق خرید سهام جهت تحصیل سهام استفاده ننماید و آن را به سرمایه گذار جدید واگذار کند، تفاوت بین بهای تحصیل گواهینامه و بهای فروش به حساب سود یا زیان منظور می گردد.

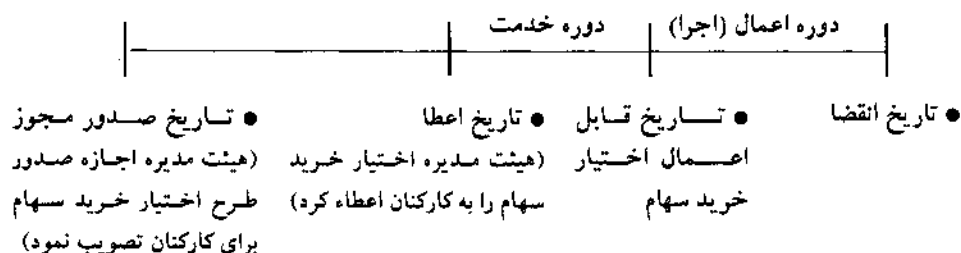
در صورت عدم استفاده از گواهینامه حق خرید، جهت تحصیل سهام در مدت مقرر و باطل شدن آن، ارزش دفتری سرمایه گذاری در گواهینامه حق خرید سهام کاهش (بستانکار) و به عنوان «زیان ناشی از انقضاء گواهینامه حق خرید سهام»^۱ شناسایی و در بدهکار این حساب ثبت می شود.

□ اختیار خرید سهام همراه با طرح های تشویقی کارکنان

طرح واگذاری سهام به عنوان پاداش (جبران خدمات)، طرحی است که واحد تجاری به کارکنان خود اجازه (حق) خرید تعدادی سهام با مبلغی محدود از سهام شرکت با قیمت تعیین شده، در یک دوره زمانی مشخص اعطا می نماید. در این شرایط، کارکنان می توانند از امتیاز خرید سهام با قیمت تعیین شده استفاده نموده، از مزایای آن بهره مند گردند. (کارکنان، سهام را با قیمت توافق شده خریداری، در بازار بورس اوراق بهادار با قیمت بازار فروخته یا برای تحصیل سود به عنوان سرمایه گذار نگهداری می نمایند). طرح تشویقی خرید سهام غیر قابل انتقال بوده، صرفاً برای کارکنان واحد تجاری در نظر گرفته شده و آنها می توانند از مزایای بالقوه آن برخوردار گردند. واحدهای تجاری حق استفاده از این طرح را برای کارکنان محدود در یک تاریخ معین و حداکثر تا پایان دوره استخدام

پیش بینی می نمایند، این نوع محدودیت درجه اطمینانی جهت صداقت کارکنان در دوره تصدی گری است. طرح اختیار خرید سهام ممکن است «بدون ارتباط یا مرتبط با تخفیف تشویقی توسط کارکنان» باشد. چگونگی فرایند صدور تا انقضای طرح در نمودار زیر نشان داده شده است.

طرح اختیار خرید سهام توسط کارکنان

اعطاء امتیاز اختیار خرید سهام به کارکنان و مدیران اجرایی به منظور ایجاد انگیزه، تشویق به بهبود کیفیت عملکرد واحد تجاری، به معنای افزایش سرمایه و کسب مالکیت گسترده در بین کارکنان واحد تجاری می باشد. مزایای اختیار خرید سهام همراه با طرح های تشویقی کارکنان عبارتست از:

- ۱- ایجاد انگیزه در کارکنان جهت بالابردن سطح عملکرد واحد تجاری
- ۲- کمک به نگهداری انحصاری کارکنان اجرایی و استخدام افراد واجد شرایط و شایسته
- ۳- حداکثر کردن منافع کارکنان بعد از احتساب مالیات، کاهش هزینه های بعد از احتساب مالیات کارکنان
- ۴- سهم کردن کارکنان در منافع و مالکیت شرکت
- ۵- مبنای پاداش به کارکنان شایسته، در مواردی که عملکرد آنها در واحد تجاری رضایت بخش باشد.

● طرح اختیار خرید سهام بدون تخفیف تشویقی توسط کارکنان
در مواردی که، طرح اختیار خرید سهام «بدون ارتباط با مزایای تخفیف تشویقی»^۱ توسط

کارکنان باشد، در دفاتر واحد تجاری، در صورتیکه حداقل چهار ویژگی^۲ زیر را دارا باشد هزینه‌ای از بابت این مزایا (هزینه تخفیف تشویقی) شناسایی نمی‌شود:

- ۱- اصولاً مشمول کارکنان و مدیران اجرائی تمام وقت پیش بینی شده باشد.
- ۲- سهام عرضه شده به طور مساوی و با شرایط یکسان بین همه کارکنان واجد شرایط واگذار گردد. و یا ارائه سهام بر مبنای درصدی ثابت از حقوق و مزایا صورت گیرد.
- ۳- محدودیت زمانی مجاز برای استفاده از مزایای اختیار خرید سهام در یک دوره معقول برای کارکنان پیش بینی شده باشد.
- ۴- تخفیف از قیمت بازار بیش از میزان معقول که هنگام ارائه سهام به سهامداران یا سایرین عرضه شده، نباشد، (حداکثر ۱۵٪) و معمولاً به ارزش جاری بازار سهام نزدیک می‌باشد.

* اختیار خرید سهام همراه با طرح‌های تشویقی بدون ارتباط با هزینه تخفیف در هنگام صدور ثبت ندارد. چنانچه کارکنان اقدام به تحصیل سهام طرح تشویقی نمایند، واحد تجاری مبلغ دریافتی از کارکنان را در ارتباط با انتشار سهام ثبت می‌نماید، چنانچه قیمت بازار بیش از قیمت تعیین شده برای کارکنان باشد، مبلغ تفاوت جزو مزایایی است که به کارکنان تعلق می‌گیرد.

● مثال - شرکت سهامی (الف) یک طرح اختیار خرید سهام برای کارکنان تمام وقت پیش بینی نموده است، در این طرح اجازه داده شده که هر کدام از ۲۰ نفر کارکنان واحد تجاری، بتوانند تا ۱۰ سهم عادی (ارزش اسمی ۱۰ ریال) در هر فصل تحصیل نمایند. قیمت خرید معمولاً ۹۰ درصد قیمت بازار سهام عادی در آخرین روزهای کاری هر فصل می‌باشد، کارکنان باید این گونه سهام را طی ده روز پایانی هر فصل خریداری نمایند. پنج نفر از کارکنان از این فرصت استفاده نموده، اقدام به خرید ۵۰ سهم عادی را نموده‌اند، ارزش بازار هر سهم عادی در پایان فصل معادل ۸۰ ریال بود، قیمت سهام در روزهایی که سهام توسط کارکنان تحصیل شده، به ۸۲ ریال افزایش یافت. در این طرح تمامی شرایط چهارگانه احراز شده و تمامی کارکنان به طور یکسان و یکپارچه می‌توانستند در این طرح مشارکت و از مزایای آن بهره‌مند گردند. صدور گواهینامه

اختیار خرید سهام ثبت ندارد، ثبت مربوط به خرید واقعی سهام توسط کارکنان در دفاتر شرکت به قرار زیر می باشد:

۳۶۰۰	وجوه نقد (۹۰٪ × ۱۰ سهم × ۸۰ ریال × ۵ نفر)
۵۰۰	سهام عادی (۱۰ ریال × ۵۰)
۳۱۰۰	صرف سهام عادی
	ثبت انتشار ۵۰ سهم به قیمت ۷۲ ریال (۹۰٪ × ۸۰)

□ طرح اختیار خرید همراه با تخفیف تشویقی توسط کارکنان

در مواردی که طرح، تمامی شرایط چهارگانه اختیار خرید سهام بدون تخفیف تشویقی توسط کارکنان تأمین نشده باشد، از «طرح اختیار خرید سهام با تخفیف تشویقی»^۱ توسط کارکنان در حسابداری مورد استفاده قرار می گیرد. به طور کلی: طرح واگذاری سهام به کارکنان به ازای خدمات گذشته و آتی کارکنان شایسته می باشد، که کارکنان در مقابل جبران خدمات ارائه شده به واحد تجاری از حقوق و مزایای اختیار خرید سهام برخوردار می گردند، وقتی کارکنان مزایایی از کارفرما در مقابل ارائه خدمات دریافت می نمایند، مسئله عمده تعیین بهای تمام شده مزایا برای کارفرما طی دوره ارائه خدمات، و چگونگی تسهیم این مزایا به هزینه دوره مالی می باشد، به عبارت دیگر مبلغ بهای تمام شده مزایا که کارفرما در اختیار کارکنان خود قرار داده، طی چه مدتی به هزینه دوره مالی تخصیص داده می شود.

مشکل عمده حسابداری نحوه اندازه گیری ارزش اضافی جبرانی ناشی از طرح «اختیار خرید سهام با تخفیف تشویقی توسط کارکنان» می باشد، دو روش متداول برای حسابداری طرح های تشویقی (اختیار خرید سهام با تخفیف تشویقی توسط کارکنان) از طریق مراکز حرفه ای استاندارد پذیرفته شده است. در سال ۱۹۹۵ هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی بیانیه شماره ۱۲۳ (FASB) برای حسابداری اختیار خرید سهام با تخفیف تشویقی توسط کارکنان روش «ارزش متعارف سهام» را برای شناسایی

هزینه تخفیف تشویقی توصیه نموده، و همچنین استفاده از روش «ارزش ذاتی»^۱ (بیانیه شماره ۲۵ هیئت تدوین اصول حسابداری^۲) را برای اینگونه طرح‌ها مجاز دانسته است.

• شناسایی کل هزینه تخفیف در طرح‌های تشویقی کارکنان

۱- روش ارزش ذاتی. در این روش، اندازه‌گیری مبلغ کل هزینه تخفیف تشویقی بر اساس قیمت سهام پایه شناسایی می‌شود و مبلغ آن از طریق تفاوت ارزش بازار سهام پایه و قیمت تعیین شده اختیار خرید سهام در (ضربدر) تعداد اختیار خرید سهام در طرح واگذاری سهام به کارکنان در تاریخ اعطاء اندازه‌گیری می‌شود:

مجموع هزینه تخفیف تشویقی برابر است با: (قیمت تعیین شده اختیار خرید هر سهم - قیمت بازار هر سهم) تعداد اختیار خرید سهام در طرح تشویقی

چنانچه قیمت بازار هر سهم و قیمت اختیار سهام یکسان باشد هزینه تخفیف در طرح‌های تشویقی شناسایی نمی‌شود.

تاریخ اندازه‌گیری تخفیف بستگی به تاریخی دارد که: (۱) قیمت اختیار خرید برای تحصیل سهام و (۲) تعداد سهامی که هر یک از کارکنان واجد شرایط از طرح اختیار خرید مورد استفاده قرار داده‌اند، می‌باشد. غالباً تاریخ اندازه‌گیری همان تاریخ اعطاء اختیار خرید سهام خواهد بود. مبلغ کل تخفیف طرح تشویقی به دوره خدمت استفاده‌کننده، به هزینه دوره مالی مستهلک می‌شود. (از تاریخ اعطاء تا پایان تعهد خدمت طبق طرح) اگر طول دوره خدمت نامشخص باشد، طول دوره‌ای که طرح اختیار خرید ارائه می‌شود مبنای تخصیص قرار می‌گیرد.

در طرح‌هایی که واگذاری سهام در قبال خدمات مربوط به دوره جاری کارکنان صورت می‌گیرد، تاریخ اندازه‌گیری تخفیف تشویقی، بر مبنای ارزش بازار، زمان خدمات ارائه شده می‌باشد. چنانچه تعداد سهام و قیمت اختیار خرید سهام مشخص باشد غالباً تاریخ

۱. Intrinsic Value - مقدار آن برابر با مجموع ارزش فعلی جریان‌های نقدی است که در ازای یک دارایی به دست آمده و بر اساس نرخ بازده مورد نظر محاسبه می‌شود.

اعطاء، مبنای اندازه گیری مبلغ هزینه تخفیف قرار می گیرد. کل مبلغ تخفیف تشویقی بر اساس خط مستقیم باقی مانده دوره واگذاری به هزینه دوره مالی تسهیم می شود.

● چنانچه قیمت سهام واگذاری معلوم، و تعداد سهام واگذاری نامعلوم باشد، بر اساس برآورد سهام عمل می شود.

● چنانچه برخی امتیازات طرح واگذاری سهام لغو گردد، هزینه به تناسب تعدیل می شود (تغییر در برآورد جدید و تأثیر آن در دوره مالی جاری و آتی اعمال می شود).

● چنانچه اختیار خرید سهام در طرح های تشویقی مربوط به خدمات گذشته کارکنان باشد، بهای تمام شده کل مبلغ تخفیف هنگامی که اختیار خرید توسط کارکنان مورد استفاده قرار گرفت، فوراً به هزینه دوره مالی در تاریخ اعطاء منظور می شود.

ثبتهای لازم در طرح تشویقی واگذاری سهام به کارکنان در روش ارزش ذاتی:

۱- ثبت اختیار خرید سهام در طرح های تشویقی در تاریخ اعطاء:

هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی

xxx

سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام

xxx

* هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی به عنوان کاهنده حساب سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام در ترازنامه طبقه بندی می شود.

۲- هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی، در پایان هر دوره مالی بر اساس طول

دوره ای که طرح اختیار خرید سهام ارائه می شود، به روش خط مستقیم طول دوره

خدمت به هزینه دوره مالی تبدیل می شود:

هزینه تخفیف تشویقی

xxx

هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی

xxx

۳- در تاریخ استفاده از اختیار خرید سهام در طرح های تشویقی توسط کارکنان:

وجوه نقد

xxx

سرمایه پرداخت شده اختیار خرید سهام

xxx

سهام عادی

xxx

صرف سهام

xxx

۴- تاریخ انقضاء و عدم استفاده از اختیار خرید سهام

xxx

سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام

xxx

صرف سهام

• طرح تشویقی واگذاری سهام به کارکنان به موجب بیانیه شماره ۱۲۳ (FASB):

بیانیه شماره ۱۲۳، هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی، اندازه‌گیری بهای تمام شده تخفیف تشویقی بر مبنای ارزش متعارف در طرح اختیار خرید سهام، و مزایای ناشی از تغییر ارزش سهام صادر شده برای کارکنان را توصیه نموده است. این طرح‌ها نیازمند تسویه نقدی است که در تاریخ گزارشگری به عنوان هزینه تقریبی اندازه‌گیری می‌شود.

لازم به یادآوری که بهای تمام شده جبرانی طرح ناشی از اختیار خرید سهام توسط کارکنان براساس ارزش متعارف اختیار خرید سهام اعطایی قابل تعیین می‌باشد. مبنای تعیین ارزش متعارف تخفیف تشویقی از طریق مدل قیمت‌گذاری اختیار خرید، با استفاده از متغیرهای زیر امکان‌پذیر است:

- (۱) قیمت جاری سهام پایه.
- (۲) قیمت اعمال اختیار خرید (قیمت تعیین شده اختیار خرید).
- (۳) عمر مورد انتظار اختیار خرید.
- (۴) سود سهام مورد انتظار هر سهم.
- (۵) نرخ بهره بدون ریسک طی دوره مورد انتظار اختیار خرید.

در روش ارزش متعارف، اندازه‌گیری مبلغ کل تخفیف تشویقی بر اساس متغیرهای فوق، از طریق تعداد اختیار خرید سهام صادر شده (یا مورد انتظار) در قیمت‌گذاری اختیار خرید بر اساس مدل قیمت‌گذاری در طرح (بر مبنای برآورد تاریخ اعطاء) اندازه‌گیری می‌شود. چگونگی محاسبه کل مبلغ تخفیف تشویقی در مثال زیر تشریح می‌شود:

• مثال - شرکت (الف) در اول سال x۷ در چارچوب طرح تشویقی اختیار خرید سهام به کارکنان خود مجوز تحصیل ۱۰۰۰۰ سهم عادی به ارزش اسمی هر سهم ۱۰ ریال، به قیمت هر سهم ۵۲ ریال در زمانی که قیمت بازار نیز ۵۲ ریال بود، اعطاء کرد، استفاده از

این اختیار خرید پس از ۵ سال از تاریخ اعطاء امکان پذیر می باشد. نرخ بهره بدون ریسک ۸ درصد، پرداخت سود سهام مورد انتظار سالانه ۲ ریال، چگونگی محاسبه هزینه انتقالی به دوره آتی (مجموع هزینه تخفیف تشویقی) طبق بیانیه شماره ۱۲۳ (FASB) و حسابداری طرح های تشویقی بر مبنای سهام پایه به موجب روش حداقل ارزش به قرار زیر محاسبه می شود:

ریال	
۵۲/۰۰	ارزش بازار هر سهم
۳۵/۳۹	کسر می شود: ارزش فعلی قیمت تعیین شده با نرخ ۸٪ به مدت ۵ سال $(52 \times 0/681)^*$
۷/۹۹	ارزش فعلی سالواره سود مورد انتظار با نرخ ۸٪ به مدت ۵ سال $(2 \times 3/993)^{**}$
۸/۶۲	مانده
۱۰۰۰۰	ضربدر تعداد اختیار خرید سهام
۸۶۲۰۰	هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی (مجموع هزینه تخفیف تشویقی)

● ثبت حسابداری در سال اول:

هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی ۸۶۲۰۰

سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام ۸۶۲۰۰

ثبت کل مبلغ تخفیف مربوط به ۵ سال، در تاریخ اعطاء اختیار خرید سهام توسط در سال اول

● پایان هر سال: هزینه انتقالی به دوره آتی، طی مدت ۵ سال به «هزینه تخفیف طرح

تشویقی کارکنان» مستهلک (سرشکن) می شود. $(17240 = 86200 \div 5)$:

هزینه تخفیف طرح تشویقی کارکنان ۱۷۲۴۰

هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی ۱۷۲۴۰

*. ارزش فعلی ۱ ریال با نرخ ۸٪ به مدت ۵ سال را می توان با استفاده از فرمول زیر محاسبه نمود:

$$\text{ارزش فعلی} = \frac{1}{(1+i)^n} = \frac{1}{(1+8\%)^5} = 0/681$$

** ارزش فعلی سالواره ۱ ریال با نرخ ۸٪ به مدت ۵ سال را می توان با استفاده از فرمول زیر محاسبه نمود:

$$\text{ارزش فعلی اقساطی} = \frac{1 - \frac{1}{(1+i)^n}}{i} = \frac{1 - \frac{1}{(1+8\%)^5}}{8\%} = 3/993$$

ثبت در تاریخی که عملاً از طرح اختیار خرید سهام استفاده شده و سهام توسط کارکنان خریداری شود، به قرار زیر می باشد:

۵۲۰۰۰۰	وجوه نقد (۵۲ × ۱۰۰۰۰)
۸۶۲۰۰	سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام
۱۰۰۰۰۰	سهام عادی (۱۰ × ۱۰۰۰۰)
۵۰۶۲۰۰	صرف سهام

چنانچه در مواردی، طرح واگذاری سهام به کارکنان در تاریخ انقضاء، مورد استفاده قرار نگیرد، مانده سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام، بدهکار و «سرمایه پرداخت شده ناشی از انقضاء» بستانکار می شود.

اگر قرارداد به علت ترک خدمت و سایر عوامل متغیر عملی نگردد، به عنوان تغییر در برآورد «سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام» بدهکار و «هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی» بستانکار می گردد.

● کلیه واحدهای تجاری در تاریخ انتشار صورتهای مالی ضرورت دارد که جزئیات شرایط طرحهای تشویقی مربوط به واگذاری سهام به کارکنان شامل: شرایط طرح اختیار خرید، قیمت قابل اعمال (تعیین شده) مفروضات مربوط به اندازه گیری به ارزش متعارف سهام اعطایی، ارزش ذاتی تعداد سهامی که عملاً طی دوره مالی خریداری شده، را افشاء نمایند.

● نحوه تشریح بکارگیری طرحهای تشویقی اختیار خرید سهام برای کارکنان به روش ارزش متعارف در مقایسه با روش ارزش ذاتی با استفاده از اطلاعات شرکت سهامی (الف) به شرح زیر است:

● مثال - مدیریت شرکت دارای طرح اختیار خرید سهام می باشد که در سال ۱۳۵۵ جمعی ۵۰۰۰۰ سهم به مدیران اجرائی واجد شرایط شرکت تصویب نموده است:

به موجب طرح، هر اختیار خرید سهام مجاز به خرید یک سهم عادی به ارزش اسمی ۱۰ ریال از تاریخ ۶/۱۲/۲۹ تا ۹/۱۲/۲۹ می باشد. اختیار خرید سهام قابل انتقال نیست و در صورت عدم استفاده، اعتبار آن تا ۹/۱۲/۲۹ می باشد. قیمت تعیین شده

هر سهم ۲۰ ریال، قیمت بازار هر سهم عادی در اول سال ۱۳۵۵ بالغ بر ۲۲ ریال بود. ارزش متعارف قیمت اختیار خرید هر سهم بر مبنای مدل قیمت‌گذاری سهام در تاریخ اعطاء ۵ ریال (فرضی است). تخفیف به کارکنان برای اختیار خرید سهام مربوط به ارائه خدمات کارکنانی است که به مدت دو سال از تاریخ اعطاء تا تاریخ واگذاری سهام ($x6/12/29$) یا فرض ارائه خدمات یکسان طی هر سال ارائه شده است.

طی سال ۱۳۷۱، زمانی که قیمت بازار هر سهم عادی ۲۶ ریال بود، ۷۵ درصد اختیار خرید سهام مورد استفاده قرار گرفته و بقیه ۲۵ درصد مشمول مرور زمان شده و باطل اعلام گردید. رویدادهای فوق به صورت مقایسه‌ای به روش ارزش متعارف و ذاتی به قرار زیر می‌باشد:

روش ارزش متعارف (FASB#128)

$$\boxed{50000 \times 5 = 250000}$$

$$\boxed{250000 \div 2 = 125000}$$

روش ارزش ذاتی (APB#25)

$$\boxed{50000 \times (22 - 20) = 100000}$$

$$\boxed{100000 \div 2 = 50000}$$

مجموع تخفیف تشویقی

تخفیف سالانه

● ثبت در تاریخ اعطاء:

هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی ۱۰۰۰۰۰ ۲۵۰۰۰۰

سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام ۱۰۰۰۰۰ ۲۵۰۰۰۰

● $x6/12/29$ و $x5$:

هزینه تخفیف تشویقی ۵۰۰۰۰ ۱۲۵۰۰۰

هزینه انتقالی به دوره آتی ۵۰۰۰۰ ۱۲۵۰۰۰

● طی سال ۱۳۷۱ از ۷۵٪ طرح اختیار خرید سهام عملاً استفاده شده و سهام توسط کارکنان واجد شرایط خریداری شد:

$$\boxed{250000 \times 75\% = 187500}$$

$$\boxed{100000 \times 75\% = 75000}$$

$$\boxed{50000 \times 75\% = 37500}$$

تعداد سهام

$$\boxed{37500 \times 20 = 750000}$$

ریال

۷۵۰۰۰۰	۷۵۰۰۰۰	وجوه نقد
۱۸۷۵۰۰	۷۵۰۰۰	سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید
۳۷۵۰۰۰	۳۷۵۰۰۰	سهام عادی
۵۶۲۵۰۰	۴۵۰۰۰۰	صرف سهام

● تاریخ انقضاء (۸۹/۱۲/۲۹): از ۲۵٪ طرح اختیار خرید سهام عملاً استفاده نشده است:

۶۲۵۰۰	۲۵۰۰۰	سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام
۶۲۵۰۰	۲۵۰۰۰	صرف سهام
☒ ۲۵۰۰۰۰ × ۲۵٪ = ۶۲۵۰۰	☒ ۱۰۰۰۰۰ × ۲۵٪ = ۲۵۰۰۰	

* در مثال فوق اثر مالیاتی در طرح‌های تشویقی نادیده گرفته شده است.

□ حقوق ناشی از افزایش ارزش سهام

طرح تشویقی اختیار خرید سهام برای کارکنان مشمول دو اثر منفی دارد: (۱) کارکنان علاوه بر پرداخت نقدی معادل قیمت تعیین شده (قیمت پایه) در تعداد سهام تحصیل شده، و (۲) مستلزم پرداخت مالیات بر مبنای تفاوت بین قیمت بازار سهام و قیمت تعیین شده در تاریخ استفاده از امتیاز اعطاء شده، می‌باشند. برای کاهش ویژگی‌های منفی طرح تشویقی اختیار خرید سهام، واحدهای تجاری از طرح «مزایای ناشی از افزایش قیمت سهام»^۱ استفاده می‌نمایند. زیرا این طرح مشمول مالیات بر درآمد نمی‌باشد. به منظور دستیابی به طرح تشویقی مربوط به مزایای ناشی از افزایش ارزش سهام، بدین صورت است که کارفرما (واحد تجاری) طبق شرایطی معین مبلغی مبتنی بر تفاوت بین قیمت بازار سهام و قیمت سهام پایه (طبق طرح) در تاریخ استفاده از امتیاز اعطاء شده وجوه نقد یا سهام عادی به امتیازگیرنده (کارکنان) پرداخت می‌نماید. چنانچه قیمت بازار سهام در طی دوران استفاده از امتیاز، نسبت به قیمت سهام پایه (طبق طرح) کاهش یابد، مبلغ «بدهی ناشی از افزایش ارزش سهام»^۲ تقلیل می‌یابد. (بدهی ناشی از افزایش ارزش سهام

۱. Stock Appreciation Rights .۱

۲. Liability Under Stock Appreciation Rights .۲

بدهکار، و هزینه تشویقی، بستانکار). کل مبلغ هزینه تخفیف تشویقی طرح بین سالهای خدمت از تاریخ اعطاء امتیاز، مستهلک می شود. فرایند شناسایی هزینه ناشی از طرح افزایش ارزش سهام و اندازه گیری اqlام مربوط به طرح در مثال زیر تشریح می گردد:

● مثال - مدیریت شرکت سهامی (الف) در اول سال $x4$ یک طرح مزایای ناشی از افزایش ارزش سهام را تصویب نموده است: به موجب این طرح، گیرنده امتیاز معادل تفاوت بین قیمت بازار ناشی از تغییر ارزش ۱۰۰۰۰ سهم عادی شرکت نسبت به قیمت سهام پایه (هر سهم ۳۰ ریال) از تاریخ اعطاء (اول فروردین ماه $x4$) و تاریخ استفاده از امتیاز (تاریخ $xv/12/29$) وجه نقد یا سهام عادی دریافت خواهد کرد. این امتیاز به مدیران واجد شرایط در قبال ارائه خدمت که از اول فروردین $x4$ تا $xv/12/29$ در شرکت مشغول فعالیت می باشند، واگذار می شود.

ثبت رویدادهای فوق بر اساس طرح مزایای ناشی از افزایش ارزش سهام به قرار زیر می باشد:

۱- تصویب طرح (تاریخ اعطاء) ثبت ندارد. جزئیات طرح از طریق یادداشت، همراه صورتهای مالی افشا می شود.

۲- $x4/12/29$ قیمت بازار هر سهم: ۳۶ ریال.

مجموع هزینه تخفیف تشویقی برآوردی با استفاده از آخرین قیمت هر سهم:

$$\square 10000 \times (36 - 30) = 60000$$

مجموع مبلغ هزینه تخفیف تشویقی بر مبنای خط مستقیم به دوره خدمت ۴ سال تخصیص داده شده، به حساب هزینه تخفیف تشویقی هر سال منظور می شود. (هزینه تخفیف تشویقی سال $x4$ ؛ $60000 \div 4 = 15000$)

هزینه تخفیف تشویقی ۱۵۰۰۰

۱۵۰۰۰ بدهی ناشی از تغییرات ارزش سهام

$x5/12/29$: قیمت بازار هر سهم عادی: ۳۶ ریال. (همانند سال قبل)

هزینه تخفیف تشویقی ۱۵۰۰۰

۱۵۰۰۰ بدهی ناشی از تغییرات ارزش سهام

* مانده بدهی تا این تاریخ ۳۰۰۰۰ ریال می باشد

x۶/۱۲/۲۹: قیمت بازار هر سهم عادی: ۴۰ ریال.

مجموع هزینه تخفیف تشویقی برآوردی با استفاده از آخرین

۱۰۰۰۰۰	قیمت هر سهم: $(40 - 30) \times 100000$
<u>۳۰۰۰۰</u>	کسر می شود: مجموع هزینه معوق تا این تاریخ
<u><u>۷۰۰۰۰</u></u>	باقی مانده تخفیف برآوردی

هزینه تخفیف برای سال x۶ = ۳۵۰۰۰ = ۲ سال باقی مانده $\div 70000$ ☒

هزینه تخفیف تشویقی ۳۵۰۰۰

۳۵۰۰۰ بدهی ناشی از تغییرات ارزش سهام

* مانده بدهی تا این تاریخ ۶۵۰۰۰ ریال می باشد.

x۷/۱۲/۲۹: قیمت بازار هر سهم: ۳۷ ریال.

مجموع هزینه تخفیف تشویقی واقعی با استفاده از آخرین قیمت هر سهم:

۷۰۰۰۰	$(37 - 30) \times 100000$
<u>۶۵۰۰۰</u>	کسر می شود: مجموع هزینه معوق تا این تاریخ
<u><u>۵۰۰۰</u></u>	باقی مانده تخفیف برآوردی
۵۰۰۰	هزینه تخفیف تشویقی

۵۰۰۰ بدهی ناشی از تغییرات ارزش سهام

* مانده بدهی تا این تاریخ معادل ۷۰۰۰۰ ریال می باشد.

x۷/۱۲/۲۹: ثبت استفاده از مزایای طرح به دلیل تحقق هدف طرح با فرض اینکه وجوه نقد اعطاء شود:

۷۰۰۰۰	بدهی ناشی از تغییرات ارزش سهام
۷۰۰۰۰	وجوه نقد

xv/۱۲/۲۹: ثبت استفاده از مزایای طرح با فرض اینکه سهام واگذار شود: تعداد ۱۸۹۲ سهم $(۱۸۹۱/۸ = ۳۷ \div ۷۰۰۰۰)$ بر مبنای میزان بدهی بر قیمت هر سهم (۳۷ ریال) در این تاریخ صادر شده به مدیران واجد شرایط واگذار خواهد شد:

۷۰۰۰۰	بدهی ناشی از تغییرات ارزش سهام
۱۸۹۲۰	سهام عادی (۱۰ ریالی)
۵۱۰۸۰	صرف سهام

نکته: چنانچه قیمت سهام بین زمان واگذاری وجوه نقد مربوط به امتیاز ناشی از افزایش ارزش سهام و زمان استفاده از آن تغییری حاصل شود هرگونه تغییر در ارزش سهام نسبت به قیمت سهام پایه در مبلغ نهائی وجوه نقد پرداختی تأثیرگذار خواهد بود. از دیدگاه حسابداری، در این گونه موارد، تغییر قیمت بعد از واگذاری به عنوان هزینه تخفیف تشویقی و بدهی مربوط به آن نیز باید شناسایی شود.^۱

پرسش

- ۱- اقلام عمده‌ای که در بدهکار و یا بستانکار حساب سود انباشته تأثیرگذار می‌باشند، کدامند؟
- ۲- انواع سود سهام کدامند؟
- ۳- تفاوت سود نقدی با سود سهمی چیست؟
- ۴- منظور از سود سهام تصفیه چیست؟
- ۵- تفاوت سود نقدی و غیرنقدی کدام است؟
- ۶- مبنای واگذاری سود غیرنقدی کدام است؟ توضیح دهید.
- ۷- آثار اعلام و صدور سود سهمی بر اقلام ترازنامه و در مقایسه با اثرات اعلام و پرداخت

سود نقدی را توضیح دهید.

- ۸- منظور سود سهمی قابل ملاحظه و غیر قابل ملاحظه چیست، تأثیر آن بر حقوق صاحبان سهام در مقایسه با اعلام و پرداخت سود نقدی کدام است؟ توضیح دهید.
- ۹- منظور از تجزیه سهام و تفاوت آن با سود سهمی چیست؟
- ۱۰- منظور از سود سهام تعهد شده و پاره سهم چیست؟
- ۱۱- ثبت حسابداری سود سهمی کدام است؟
- ۱۲- ثبت حسابداری سود غیر نقدی کدام است؟
- ۱۳- آثار سود سهمی و تجزیه سهام بر حقوق صاحبان سهام کدام است؟
- ۱۴- منظور از سود تخصیص یافته چیست؟
- ۱۵- منظور از اوراق بهادار تقلیل دهنده چیست؟
- ۱۶- تبدیل اوراق قرضه و سهام ممتاز به سهام عادی را با مثال تشریح نمایید؟
- ۱۷- منظور از حق تقدم خرید سهام چیست؟
- ۱۸- نحوه حسابداری حق تقدم در دفاتر سرمایه گذار؟
- ۱۹- اختیار خرید سهام همراه با طرح های تشویقی کدامند؟ به اختصار توضیح دهید.
- ۲۰- مزایای اختیار خرید سهام همراه با طرح های تشویقی کدامند؟
- ۲۱- ویژگی های طرح های اختیار خرید بدون تخفیف توسط کارکنان چیست؟ چگونه یک طرح با تخفیف تشویقی از طرح بدون تخفیف تشویقی متمایز می گردد؟
- ۲۲- تاریخ شناسایی مجموع هزینه تخفیف تشویقی در طرح های خرید سهام با تخفیف تشویقی توسط کارکنان چیست؟ توضیح دهید.
- ۲۳- تفاوت حسابداری طرح های تشویقی به روش ارزش ذاتی و ارزش متعارف سهام کدام است؟ با مثال توضیح دهید.
- ۲۴- طرح های مزایای ناشی از تغییرات ارزش سهام چیست؟

پرسشهای چندگزینه‌ای

- ۱- کدامیک از اقلام زیر موجب افزایش، کاهش یا بدون اثر بر سود انباشته می باشد؟

مشخص نمایید.

- (۱) زیان خالص
- (۲) فروش سهام خزانه بیش از بهای تمام شده (روش بهای تمام شده)
- (۳) سود سهام اعلام شده
- (۴) سود خالص

۲- سود سهام نقدی پرداخت می شود به:

- (۱) سهام مجاز
- (۲) سهام منتشر شده
- (۳) سهام خزانه
- (۴) سهام ممتاز منتشر نشده

۳- سود سهام باید ثبت شود در:

- (۱) تاریخ اعلام و تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود
- (۲) تاریخ اعلام و تاریخ پرداخت
- (۳) تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود و تاریخ پرداخت
- (۴) تاریخ اعلام و تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود و تاریخ پرداخت

۴- سود سهام در چه تاریخی به عنوان بدهی واحد تجاری شناسایی می شود؟

- (۱) تاریخ اعلام سود سهام
- (۲) تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود
- (۳) تاریخ پرداخت سود سهام
- (۴) سود سهام به عنوان بدهی تلقی نمی شود

۵- شرکت سهامی نقلیه ای به عنوان سود سهام به سهامدار خود واگذار نمود. بهای تمام

شده نقلیه ۲۵۰۰۰، ریال استهلاک انباشته آن ۱۰۰۰۰ ریال، ارزش متعارف نقلیه در

تاریخ اعلام سود بالغ بر ۱۲۰۰۰ ریال. مبلغ سود سهام که در بدهکار سود انباشته ثبت

می شود کدام است؟

- (۱) ۲۵۰۰۰
- (۲) ۱۰۰۰۰
- (۳) ۱۲۰۰۰
- (۴) ۱۵۰۰۰

۶- با توجه به مفروضات سوال ۵، واحد تجاری شناسایی می نماید:

(۱)	سودی بالغ بر ۱۰۰۰۰ ریال	(۲)	زیانی بالغ بر ۵۰۰۰ ریال
(۳)	زیانی بالغ بر ۳۰۰۰ ریال	(۴)	سودی بالغ بر ۳۰۰۰ ریال

۷- صدور سهام از طریق سود سهمی غیر قابل ملاحظه ثبت می شود بر مبنای:

(۱)	ارزش بازار سهام در تاریخ توزیع	(۲)	ارزش اسمی سهام در تاریخ اعلام
(۳)	ارزش دفتری سهام در تاریخ توزیع	(۴)	ارزش بازار سهام در تاریخ اعلام

۸- صدور سهام از طریق سود سهمی قابل ملاحظه ثبت می شود بر مبنای:

(۱)	ارزش اسمی سهام	(۲)	ارزش دفتری سهام
(۳)	ارزش بازار سهام	(۴)	ارزش تصفیه سهام

۹- اثر سود سهمی بر جمع حقوق صاحبان سهام کدام است؟

- (۱) حقوق صاحبان سهام را افزایش می دهد
- (۲) حقوق صاحبان سهام را کاهش می دهد
- (۳) بدون تغییر است
- (۴) بستگی به قابل ملاحظه بودن سود سهمی دارد.

۱۰- اثر تجزیه سهام بر جمع حقوق صاحبان سهام کدام است؟

- (۱) حقوق صاحبان سهام را افزایش می دهد
- (۲) حقوق صاحبان سهام را کاهش می دهد
- (۳) هیچ تغییری در حقوق صاحبان سهام ایجاد نمی شود
- (۴) به نسبت تجزیه سهام حقوق صاحبان سهام تغییر می یابد

۱۱- شرکت سهامی (ب) سود سهام عادی به میزان ۱۰٪ به عنوان سود سهمی برای

۱۰۰۰۰ سهم عادی منتشر شده اعلام نمود. ارزش اسمی سهام عادی هر سهم ۲۰

ریال، قیمت بازار هر سهم عادی در تاریخ اعلام ۵۰ ریال، قیمت هر سهم در تاریخ

توزیع ۴۶ ریال بود؛ اثر توزیع سود سهمی بر سود انباشته کدام است؟

- (۱) سود انباشته به مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال کاهش می یابد

- ۲) سود انباشته به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال کاهش می یابد
- ۳) سود انباشته به مبلغ ۴۶۰۰۰ ریال کاهش می یابد
- ۴) بدون تغییر باقی می ماند

۱۲- با توجه به مفروضات مثال (۱۱) اثر توزیع سود سهمی بر مجموع حقوق صاحبان سهام کدام است؟

- ۱) مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال کاهش می یابد.
- ۲) مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال کاهش می یابد.
- ۳) مبلغ ۴۶۰۰۰ ریال کاهش می یابد.
- ۴) بدون تغییر باقی خواهد ماند.

۱۳- ارزش اسمی هر سهم عادی شرکت (د) ۲۵ ریال می باشد. شرکت تجزیه سهام پنج به یک را تصویب نمود. کدامیک از عبارات زیر با توجه به تجزیه سهام صحیح می باشد:

- ۱) جمع حقوق صاحبان سهام شرکت افزایش خواهد یافت، زیرا تعداد سهام منتشر شده افزایش می یابد.

- ۲) صرف سهام شرکت افزایش خواهد یافت زیرا تعداد سهام منتشر شده افزایش می یابد
- ۳) ارزش اسمی هر سهم عادی بعد از تجزیه سهام پنج به یک، ۵ ریال خواهد بود
- ۴) دارندگان ۱۰ سهم عادی بعد از تجزیه سهام به ۵۰ سهم تبدیل شده و انتظار دارند که ۵ برابر سود سهام بیشتر دریافت دارند

۱۴- سود سهمی قابل توزیع چگونه در صورتهای مالی طبقه بندی می شود؟ (کنکور سراسری سال ۱۳۸۰)

- ۱) در ترازنامه به عنوان یک بدهی
- ۲) در ترازنامه به عنوان یک دارایی
- ۳) در صورت سود و زیان به عنوان هزینه
- ۴) در ترازنامه به عنوان یکی از اقلام حقوق صاحبان سهام

۱۵- حقوق صاحبان سهام شرکت آلفا به شرح جدول زیر است. در صورتی که قیمت بازار هر سهم ۷۰۰ ریال و در ۷۸/۲/۱ سود سهمی به میزان ۵۰ درصد تصویب و توزیع

گردد و در ۷۸/۲/۱ هر سهم به دو سهم تجزیه شود، مانده حسابهای سرمایه سهام عادی، صرف سهام و سود انباشته پس از رویدادها به ترتیب چند میلیون ریال است؟ (کنکور سراسری سال ۸۰)

شرح	میلیون ریال
سرمایه - سهام عادی ۶۰۰ ریالی	۲۴
صرف سهام عادی	۱/۶
سود انباشته	۴۱

- (۱) ۳۸ و ۱/۶ و ۱۷
(۲) ۱۸ و ۳/۶ و ۱۵
(۳) ۳۶ و ۱/۶ و ۲۹
(۴) ۱۷/۶ و ۳/۶ و ۱۵/۴

۱۶- در اول تیرماه سال ۱۳×۹ شرکت سهامی بتا بر اساس رأی مجمع عمومی اعلام به توزیع سود سهام غیرنقدی به شکل سرمایه گذاری در اوراق بهادار به جای وجوه نقد را نمود. تاریخ اعلام سود سهام غیرنقدی در اول تیرماه و سود سهام غیرنقدی به سهامدارانی که نام آنان در تاریخ ۱۵ خردادماه در دفتر سهام شرکت ثبت شده، در تاریخ ۵/۱ قابل توزیع می باشد. ارزش دفتری اوراق بهادار ۶۰۰۰۰۰ ریال (در تاریخ اعلام سود سهام غیرنقدی)، ارزش متعارف آن ۷۸۰۰۰۰ ریال. اثر سود سهام غیرنقدی بر سود انباشته بعد از اینکه کلیه حسابها بسته شوند کدام است؟

- (۱) صفر
(۲) ۱۸۰۰۰۰ ریال افزایش
(۳) ۶۰۰۰۰۰ ریال کاهش
(۴) ۷۸۰۰۰۰ ریال کاهش

۱۷- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی (م) در اول سال ۱۳×۸ استخراج شده است:

- تعداد سهام منتشر شده ۱۰۰۰۰۰۰ سهم عادی
- رویدادهای مربوط به سهام طی سال به قرار زیر است:
- اعلام تجزیه سهام ۲ به ۱، ارزش متعارف بازار سهام عادی در زمان تجزیه سهام هر سهم ۸۰ ریال بود
- اعلام سود سهام نقدی هر سهم ۵/۰ ریال
- در صورت حقوق صاحبان سهام سال ۱۳×۸، چه مبلغی به عنوان سود سهام گزارش می گردد؟

- (۱) ۵۰۰۰۰۰
(۲) ۱۰۰۰۰۰۰

۸۵۰۰۰۰ (۳)   ۹۵۰۰۰۰ (۴)

۱۸- شرکت (ج) در ابتدای سال ۷۴، مبلغ ۱۰ میلیون ریال اوراق قرضه که هر ۱۰۰۰۰۰ ریال آن قابل تبدیل به ۱۰ سهم عادی می باشد، داشته است. طبق قرارداد انتشار هرگونه تغییر در میزان سهام به دلیل تجزیه سهام و سود سهمی بر نسبت تبدیل اثر خواهد داشت. در طی سال ۷۴ ابتدا ۴۵٪ سود سهمی و سپس تجزیه سهام ۱ سهم به ۲ سهم انجام پذیرفت. با تغییرات فوق هر ۱۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه به چند سهم عادی قابل تبدیل است؟ (کنکور ۷۵)

(۱) ۱۰   (۲) ۲۰
(۳) ۲۵   (۴) ۲۹

۱۹- تأثیر تجزیه هر سهم به دو سهم بر تعداد سهام، ارزش اسمی و جمع حقوق صاحبان سهام به ترتیب عبارتست از: (کنکور ۷۶)

(۱) افزایش، افزایش، افزایش   (۲) افزایش، کاهش، بدون تغییر
(۳) کاهش، افزایش، بدون تغییر   (۴) افزایش، کاهش، افزایش

۲۰- شرکت سهامی سود سهام نقدی را در تاریخ اول اسفندماه سال x۸ برای سهامداران عادی خود اعلام نمود. سود سهام نقدی قابل پرداخت در ۱۵ فروردین ماه سال x۹ می باشد. اثر سود سهام نقدی بر حقوق صاحبان سهام در تاریخ های زیر چگونه است؟

	اول اسفند x۸	۲۹ اسفند x۸	۱۵ فروردین x۹
(۱)	کاهش	بدون اثر	کاهش
(۲)	کاهش	بدون اثر	بدون اثر
(۳)	بدون اثر	کاهش	بدون اثر
(۴)	بدون اثر	بدون اثر	کاهش

۲۱- در طی سال x۸x۱۳، شرکت سهامی (ل) ۵۰۰۰ سهام ممتاز، ۱۰۰ ریالی قابل تبدیل به سهام عادی از قرار هر سهم ۱۱۰ ریال منتشر نمود. هر سهم ممتاز قابل تبدیل به ۳ سهم عادی ۲۵ ریالی می باشد. در ۲۹/۱۲/۹x در زمانی که قیمت بازار سهام عادی هر

سهام به مبلغ ۴۰ ریال بود، تمامی سهام ممتاز به سهام عادی تبدیل شدند. چه مبلغی باید به حساب سهام عادی و صرف سهام در نتیجه تبدیل بستانکار شود؟

سهام عادی	صرف سهام	
۳۷۵۰۰۰	۱۷۵۰۰۰	(۱)
۳۷۵۰۰۰	۲۲۵۰۰۰	(۲)
۵۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	(۳)
۶۰۰۰۰۰	۰	(۴)

۲۲- شرکت (الف) ۱۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه پرداختنی قابل تبدیل به سهام عادی دارد، اوراق مذکور قابل تبدیل به ۲۰۰ سهم عادی ۴۰ ریالی است در تاریخ تبدیل اوراق مذکور به سهام عادی مانده صرف اوراق قرضه ۲۰۰۰ ریال، ارزش بازار هر سهم عادی ۷۰ ریال بود. در صورتی که شرکت از روش ارزش بازار برای ثبت تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی استفاده نماید صرف یا کسر سهام عادی چند ریال خواهد بود؟ (کنکور ۷۶)

- (۱) صرف سهام ۶۰۰۰ (۲) صرف سهام ۴۰۰۰
(۳) صرف یا کسر شناسایی نمی شود (۴) کسر سهام ۲۰۰۰

۲۳- معمولاً تاریخ اندازه گیری در امتیاز خرید سهام که به عنوان پاداش یا جبران خدمات به مدیران اعطاء می شود کدام است؟ (کنکور ۷۷)

- (۱) اولین تاریخی که امتیاز خرید سهام قابل تبدیل به سهام می شود
(۲) در پایان هر سال مالی
(۳) در تاریخ اعطاء امتیاز
(۴) در تاریخی که کلیه امتیازها تبدیل به سهام می شود

۲۴- شرکت (ب) در اول سال x۱ در چارچوب طرح تشویقی اختیار خرید سهام به کارکنان خود مجوز تحصیل ۲۰۰۰۰ سهم به ارزش اسمی ۵ ریال به قیمت هر سهم ۷۵ ریال، در زمانی که قیمت بازار نیز ۷۵ ریال بود اعطاء کرد. استفاده از طرح اختیار خرید پس از ۵ سال از تاریخ اعطاء امکان پذیر خواهد بود. نرخ بهره بدون ریسک ۶٪ و پرداخت

سود مورد انتظار سالیانه ۳ ریال. مبلغ هزینه تخفیف معوق (انتقالی به دوره آتی) طبق بیانیه شماره ۱۲۳ در سال اول کدام است؟

(۱)	۵۲۰۸۰	(۲)	۱۲۶۷۸۰
(۳)	۳۷۹۵۰۰	(۴)	۶۳۳۷۸۰

توضیح: با اطلاع از ارزش فعلی و آتی زیر می‌توان پاسخ سوال فوق را پیدا کرد:

ارزش فعلی ۱ ریال با نرخ ۶٪ برای مدت ۵ سال	۰/۷۴۷
ارزش آتی ۱ ریال با نرخ ۶٪ برای مدت ۵ سال	۱/۳۳۸
ارزش فعلی سالواره با نرخ ۶٪ برای مدت ۵ سال	۴/۲۱۲
ارزش آتی سالواره با نرخ ۶٪ برای مدت ۵ سال	۵/۶۳۷

۲۵- چنانچه اختیار خرید سهام در طرح‌های تشویقی مربوط به خدمات گذشته کارکنان باشد، بهای تمام شده کل مبلغ تخفیف در کدامیک از طبقات حسابها منظور می‌شود؟

- (۱) کاهنده سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام
- (۲) هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی
- (۳) هزینه دوره مالی
- (۴) مخارج انتقالی به دوره آتی

۲۶- مبنای تاریخ اندازه‌گیری هزینه تخفیف تشویقی در مواردی که تعداد سهام و قیمت اختیار خرید سهام مشخص باشد کدام است؟

- (۱) در تاریخ اعطاء امتیاز
- (۲) در تاریخ استفاده از طرح تشویقی
- (۳) در تاریخ پایان هر سال مالی
- (۴) در تاریخ پایان اعتبار امتیاز

۲۷- طرح مزایای ناشی از افزایش ارزش سهام مبتنی بر اینست که:

- (۱) تفاوت بین قیمت بازار سهام و قیمت سهام پایه، امتیازگیرنده وجه نقد یا سهام دریافت می‌نماید

۲) خرید تعدادی سهام با مبلغ محدود با قیمت تعیین شده در یک دوره زمانی مشخص از طرف امتیازگیرنده

۳) تفاوت بین قیمت بازار سهام و قیمت سهام پایه، امتیازگیرنده وجه نقد پرداخت می نماید

۴) معادل تفاوت بین قیمت بازار و قیمت تعیین شده هر سهم در تعداد اختیار خرید سهام امتیازگیرنده وجه نقد دریافت می دارد

۲۸- حسابداری برای طرح های تشویقی به کارکنان به موجب بیانیه شماره ۱۲۳ کدام نرخ برای تخفیف هر دو قیمت قابل اعمال اختیار خرید و سود سهمی آتی به کار گرفته می شود؟

۱) هر نرخ که برای واحد تجاری مناسب و معقول باشد

۲) نرخ بهره بدون ریسک

۳) نرخ جاری بازار

۴) نرخ استقراض

۲۹- شرکت (م) طرح مزایای ناشی از تغییرات ارزش سهام به مدت ۲ سال را طبق شرایطی به مدیر اجرایی شرکت اعلام نموده است. دوره ارائه خدمت بر اساس عمر طرح ۲ سال می باشد، در صورت تأمین شرایط طرح، مدیر وجوه نقد معادل تغییر ارزش ۱۰۰۰۰ سهم عادی شرکت (م) دریافت می دارد. قیمت سهام پایه در طرح قبل از انتشار سهام ۲۵ ریال. طبق مفروضات فوق به سوالات زیر پاسخ دهید:

۱-۲۹- اگر قیمت بازار هر سهم در پایان سال اول ۳۵ ریال باشد هزینه تخفیف

تشویقی به موجب طرح ناشی از تغییرات ارزش سهام کدام است؟

۱) ۵۰۰۰۰ (۱)

۸۰۰۰۰ (۲)

۳) ۱۳۰۰۰۰ (۳)

۹۰۰۰۰ (۴)

۲-۲۹- اگر قیمت بازار هر سهم در پایان سال دوم بالغ بر ۳۸ ریال باشد هزینه

تخفیف تشویقی به موجب طرح ناشی از تغییرات ارزش سهام برای سال دوم

کدام است؟

۸۰۰۰۰ (۲)	۴۵۰۰۰ (۱)
۱۳۰۰۰۰ (۴)	۹۰۰۰۰ (۳)

۲۹-۳. مدیر چه مبلغی می تواند در پایان سال دوم در تاریخ استفاده از طرح دریافت نماید؟

۵۰۰۰۰ (۲)	۱۳۰۰۰۰ (۱)
۹۰۰۰۰ (۴)	۶۰۰۰۰ (۳)

۳۰. هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی در ترازنامه تحت کدام سرفصل های زیر گزارش می شود؟

- (۱) به عنوان رقم کاهنده حساب سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام
- (۲) به عنوان بدهی غیرجاری
- (۳) به عنوان بدهی جاری
- (۴) به عنوان بخشی از حقوق صاحبان سهام

تمرین و مسائل

۱- برخی از اطلاعات مربوط به رویدادها در ارتباط با حقوق صاحبان سهام در طی سال ۱۳۷۱ در حسابهای زیر تکمیل نشده، با توجه به رویدادهای زیر حسابها را کامل کنید:

وجه نقد		سهام عادی	
۲۰۰۰۰۰	مانده ۵۰۰۰۰۰	مانده ۲۰۰۰۰۰۰	
	۳۰۰۰۰۰ ۳/۱	۳/۱ ۱۰۰۰۰۰۰	
	۵/۱	۵/۱	
	۷۰۰۰۰ ۷/۱	۷/۱	
	۹/۱	۹/۱	

سود انباشته		صرف سهام		سهام خزانه	
مانده	۳۰۰۰۰۰۰	مانده	۳۰۰۰۰۰۰	مانده	۰
۳/۱		۳/۱		۳/۱	
۵/۱		۵/۱		۵/۱	
۷/۱		۷/۱		۷/۱	۵۰۰۰۰۰
۹/۱		۹/۱	۴۲۰۰۰۰	۹/۱	

۳/۱ انتشار ۵۰۰۰ سهام عادی جدید
 ۵/۱ بازخرید ۴۰۰۰ سهم عادی
 ۷/۱ فروش ۱۰۰۰ سهم از سهام خزانه مورخه ۵/۱
 ۹/۱ صدور ۱۰٪ سود سهمی وقتی که قیمت بازار سهام هر سهم ۵۵ ریال بود.
 مطلوبیست:

- ۱- ثبتهای لازم برای مبادلات فوق
- ۲- حسابهای مربوط را تکمیل نمایید
- ۳- تهیه حقوق صاحبان سهام ترازنامه در ۲۹/۱۲/۷۷x

۲- شرکت سهامی لاله در اول سال ۷۱x تأسیس گردید. ساختار حقوق صاحبان سهام شرکت به قرار زیر است:

• سهام ممتاز ۸٪، ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال با سود انباشته مشارکت در کل سود	
(تعداد سهام منتشر شده ۲۰۰۰۰۰ سهم از ۴۰۰۰۰۰ سهم مجاز سری الف)	۲۰۰۰۰۰۰
• سهام ممتاز ۱۰٪، ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال بدون سود انباشته	
(تعداد سهام منتشر شده ۲۰۰۰۰۰ سهم از ۳۰۰۰۰۰ سهم مجاز سری ب)	۲۰۰۰۰۰۰
سهام عادی ۱۰ ریالی (تعداد سهام مجاز ۳۰۰۰۰۰ سهم، تعداد سهام منتشر شده ۱۵۰۰۰۰۰ سهم)	۱۵۰۰۰۰۰
جمع	۵۵۰۰۰۰۰

عملکرد شرکت طی ۵ سال متوالی به قرار زیر می باشد:

سود (زیان)

سال ۱x	(۴۰۰۰۰۰۰)
سال ۲x	(۲۰۰۰۰۰۰)
سال ۳x	(۱۸۰۰۰۰۰)
سال ۴x	۶۰۰۰۰۰۰
سال ۵x	۴۶۰۰۰۰۰۰

* بین سهامداران ممتاز تا پایان سال ۵x هیچ گونه سودی توزیع نشده است.

هیئت مدیره شرکت بر اساس تصمیم گیری مجمع عمومی سالیانه سود سهامداران ممتاز و عادی را بعد از پایان سال مالی ۵x به شرح زیر اعلام نمود:

(۱) توزیع سود سهمی به میزان ۱۰ درصد، ارزش بازار هر سهم عادی شرکت در تاریخ توزیع سود سهمی بالغ بر ۵۰ ریال بوده است.

(۲) توزیع سود غیرنقدی از طریق واگذاری ۵۰۰۰۰۰ برگ سهام عادی شرکت (ج) به ارزش دفتری ۸۰۰۰۰۰۰ ریال. ارزش بازار هر سهم عادی شرکت (ج) هنگام واگذاری ۲۰ ریال بوده است. (خریداری سهام (ج) با هدف سرمایه گذاری خریداری شده است.)

مطلوبست:

(۱) محاسبه سود هر یک از انواع سهامداران به تفکیک

(۲) ثبت روزنامه لازم در دفاتر شرکت لاله

(۳) تهیه صورت حقوق صاحبان سهام شرکت بعد از رویدادهای فوق

۳- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی تندر در اول مهرماه سال ۱۳۴۴ استخراج شده است:

سهام عادی ۵ ریالی، تعداد ۴۰۰۰۰ سهم منتشر شده	۲۰۰۰۰۰۰
صرف سهام عادی	۵۳۵۰۰۰۰
سود انباشته	۲۱۶۰۰۰۰۰

قیمت بازار فروش سهام عادی هر سهم ۲۲ ریال.

مطلوبست:

ثبت بر مبنای مفروضات زیر:

(۱) اعلام و صدور سود سهمی به میزان ۱۰٪ سهام منتشر شده

(۲) اعلام و صدور سود سهمی به میزان ۵۰٪ سهام منتشر شده

(۳) اعلام و صدور تجزیه سهام ۲ به ۱

۴- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی تارا در پایان سال ۸۸ استخراج شده

است:

دارائی جاری ۵۴۰۰۰۰

سرمایه گذاریها ۶۲۴۰۰۰

سهام عادی (ارزش اسمی ۱۰ ریال) ۵۰۰۰۰۰

صرف سهام ۱۵۰۰۰۰

سود انباشته ۸۴۰۰۰۰

مطلوبست:

نیتهای لازم با توجه به مفروضات زیر:

(۱) سود سهمی به میزان ۵٪ اعلام شد. قیمت بازار در زمان توزیع هر سهم ۳۹ ریال.

(۲) سود سهام تعهد شده به میزان ۸۰۰۰۰۰ ریال اعلام شد

(۳) تجزیه سهام پنج به یک (۵ سهم در قبال یک سهم)

(۴) سود سهام غیرنقدی در اول اردیبهشت ماه به شکل سرمایه گذاری در اوراق بهادار

قابل توزیع در پایان اردیبهشت ماه اعلام گردید. ارزش دفتری سرمایه گذاری

۱۰۰۰۰۰۰ ریال و ارزش متعارف بازار ۱۳۵۰۰۰۰ ریال.

۵- شرکت سهامی آوا در اول سال ۱۳۸۱ تعداد ۱۵۰۰ سهم عادی بدون ارزش اسمی منتشر

نمود. در تاریخ ۲/۱، تعداد ۳۰۰ سهم خود را به مبلغ ۶۹۰۰۰۰ ریال بازخرید نمود

(روش حسابداری سهام خزانه بهای تمام شده می باشد) سود سهام اعلام شده در اول

تیرماه هر سهم ۵ ریال قابل پرداخت در تاریخ ۴/۳۰. در تاریخ اول شهریور تعداد ۲۰۰

سهم خزانه خود را به مبلغ هر سهم ۲۴۰ ریال فروخت. در تاریخ اول مهرماه سهام به نسبت دو به یک تجزیه شد. در تاریخ اول آذرماه سود سهام هر سهم ۳ ریال اعلام گردید. سود سهام در تاریخ آخر آذرماه قابل پرداخت می باشد.
مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر

ع- رویدادهای شرکت سهامی رعد طی سال ۱۰۰۱ به قرار زیر می باشد:

۱/۱ صدور ۱۰۰۰ سهم عادی ۱۰ ریالی به مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال به طور نقد
۲/۱ صدور ۵۰۰ سهم عادی ۱۰ ریالی در قبال زمین که ارزش متعارف آن ۶۰۰۰ ریال است

۴/۱ بازخرید سهام خود به تعداد ۲۰۰ سهم بالغ بر ۲۴۰۰ ریال (حسابداری سهام خزانه روش بهای تمام شده است)

۷/۱ سود گزارش شده بالغ بر ۲۵۰۰۰ ریال

۸/۱ اعلام سود سهمی به میزان ۱۰ درصد برای سهام منتشر شده. قیمت بازار سهام در زمان اعلام سود سهمی ۱۳ ریال.

۸/۲ توزیع سود سهمی

۹/۱ فروش تعداد ۱۵۰ سهم خزانه از قرار هر سهم ۱۶ ریال

۱۰/۱ اعلام سود سهام نقدی از قرار هر سهم ۱۰ ریال

۱۰/۳ توزیع سود سهام نقدی

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر

۷- هیأت مدیره شرکت سهامی فراز در ۲۷ مردادماه بر اساس رأی مجمع عمومی گواهینامه سود سهام تعهد شده به شکل سفته ۲ ماهه به سرسید ۷/۲۷ به میزان هر سهم ۸۰ ریال برای تعداد ۲۵۴۵۰۰۰ سهم منتشر شده اعلام نمود. نرخ بهره اسناد ۱۰٪ در سال می باشد.

مطلوبست:

ثبت رویداد فوق در دفاتر شرکت

۸- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی نمونه در ۲۹/۱۲/۷۷ استخراج شده است:

سهام ممتاز ۱۰٪، ارزش اسمی ۱۰۰ ریال، (تعداد سهام مجاز ۱۰۰۰۰۰ سهم، تعداد سهام منتشر شده ۲۰۰۰ سهم)	۲۰۰۰۰۰
سهام عادی ۵ ریالی (تعداد سهام مجاز ۱۰۰۰۰۰۰ سهم، تعداد سهام منتشر شده ۲۰۰۰۰ سهم)	۱۰۰۰۰۰
صرف سهام	۱۲۵۰۰۰
سود انباشته	۴۵۰۰۰۰

رویدادهای مربوط به حقوق صاحبان سهام طی سال ۸۸ به قرار زیر است:

(۱) پرداخت سود سهام مربوط به سال ۷۷ سهام ممتاز هر سهم ۱۰ ریال، سهام عادی هر سهم ۲ ریال. این سود سهام در تاریخ پایان سال قبل اعلام شده بود.

(۲) خرید ۱۷۰۰ سهم خود از قرار هر سهم ۴۰ ریال (روش حسابداری سهام خزانه بهای تمام شده است)

(۳) صدور مجدد ۷۰۰ سهم خزانه در مقابل زمین به ارزش ۳۰۰۰۰ ریال

(۴) صدور ۵۰۰ سهم ممتاز از قرار هر سهم ۱۰۵ ریال

(۵) اعلام سود سهمی به میزان ۱۰٪ برای سهامداران فعلی، قیمت فروش هر سهم ۴۵ ریال در زمان اعلام سود سهمی می باشد

(۶) صدور سود سهمی

(۷) اعلام سود سالانه سهم سهامداران ممتاز و عادی (برای سهامداران ممتاز هر سهم ۱۰ ریال، برای سهامداران عادی هر سهم ۲ ریال). مبلغ سود سهام در سال ۹۹ قابل پرداخت می باشد.

(۸) تخصیص مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال برای اندوخته توسعه و تکمیل
مطلوبست:

(۱) ثبت رویدادهای فوق در دفاتر

(۲) تهیه قسمت حقوق صاحبان سهام ترازنامه در تاریخ ۸/۱۲/۲۹ با فرض اینکه سود انباشته ۳۳۰۰۰۰ ریال باشد.

۹- سهام منتشر شده شرکت سهامی پایه در اول سال ۱۳x۱ بالغ بر ۲۰۰۰ سهم عادی ۱۰۰ ریالی بود. در تاریخ ۱/۲/۱x شرکت تعداد ۲۰۰ سهم عادی خود را از قرار هر سهم ۴۰۰ ریال بازخرید نمود. در تاریخ ۳/۱ سود سهمی به میزان ۵٪ قابل پرداخت در ۴/۱ اعلام نمود. قیمت بازار هر سهم عادی در تاریخ ۳/۱ بالغ بر ۴۲۰ ریال و در تاریخ ۴/۱ بالغ بر ۳۹۰ ریال بود. سود سهمی به سهام خزانه تعلق نمی‌گیرد. در تاریخ ۵/۱ نصف سهام خزانه از قرار هر سهم ۴۵۰ ریال فروخته شد. در تاریخ ۹/۱ هیئت مدیره شرکت سود نقدی هر سهم ۱۵ ریال قابل پرداخت در ۱۰/۱ اعلام نمود.
مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر با فرض اینکه حسابداری سهام خزانه با استفاده از روش بهای تمام شده باشد.

۱۰- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی رود بارک قبل از تشکیل مجمع عمومی عادی سالیانه در پایان سال مالی منتهی به ۸/۱۲/۲۹ استخراج شده است:

۱۰۰۰۰۰۰۰۰	سرمایه - سهام عادی (۱۰۰۰۰۰۰ سهم ۱۰۰۰ ریالی)
۲۰۰۰۰۰۰۰	صرف سهام عادی
۹۰۰۰۰۰۰۰	اندوخته قانونی
۵۰۰۰۰۰۰۰	اندوخته توسعه و تکمیل
۲۷۵۰۰۰۰۰۰	سود انباشته اول دوره
۱۹۰۰۰۰۰۰۰	سود خالص پس از احتساب مالیات

مجمع عمومی عادی سالیانه در تاریخ ۹/۴/۱۵ تشکیل گردید. برخی از تصمیمات شرکت به شرح زیر است:

(۱) اندوخته قانونی طبق قانون تجارت ایران تعدیل شود

- (۲) تخصیص اندوخته توسعه و تکمیل به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰ ریال
- (۳) توزیع سود نقدی به مبلغ ۸۰۰۰۰۰۰ ریال. تاریخ پرداخت حداکثر تا ۹/۱۰/۱۰
- (۴) توزیع سود سهمی به میزان ۱۰٪ سهام عادی (قیمت بازار هر سهم در تاریخ تصویب مجمع ۱۵۰۰ ریال)
- (۵) تقسیم سود غیرنقدی به شکل سرمایه‌گذاری در سهام سایر شرکتها. ارزش دفتری سرمایه‌گذاری ۳۰۰۰۰۰۰ ریال. ارزش متعارف آن ۳۴۰۰۰۰۰ ریال.
- مطلوبست:

ثبتهای لازم مربوط به تصمیمات مجمع عمومی عادی سالیانه

۱۱- اطلاعات زیر مربوط به حقوق صاحبان سهام در اول سال ۱۳۸۲ از دفاتر شرکت سهامی پدیده استخراج گردیده است:

سهام ممتاز ۱۰ درصد ۲ ریالی، تعداد سهام منتشرشده ۲۰۰۰۰ سهم	۴۰۰۰۰
سهام عادی (بدون ارزش اسمی، تعداد سهام منتشرشده ۵۰۰۰۰ سهم)	۱۲۵۰۰۰
سود انباشته	۸۰۲۰۰۰
سهام خزانه (۱۰۰۰ سهم ممتاز به قیمت تمام شده)	(۲۰۰۰)
جمع	<u>۹۶۵۰۰۰</u>
مبادلات طی سال:	

- (۱) اعلام سود سهام ممتاز سالانه.
- (۲) اعلام و توزیع سود سهمی برای سهامداران عادی به میزان ۱۵ درصد. قیمت بازار سهام عادی در این تاریخ ۱۲ ریال بود. برای توزیع سود سهمی ۶۰۰۰ سهم کامل و ۱۵۰۰ امتیاز پاره سهم صادر گردید.
- (۳) پرداخت سود سهام ممتاز.
- (۴) فروش سهام خزانه از قرار هر سهم ۱/۵ ریال.
- (۵) توزیع سود سهمی با فرض اینکه تمامی امتیاز پاره سهم صادره برای دریافت سهام عادی به شرکت ارائه گردیده است.
- (۶) اعلام و توزیع سود سهمی به میزان ۱۰۰ درصد برای دارندگان سهام عادی (سود سهمی بر مبنای میانگین سرمایه پرداخت شده هر سهم اندازه‌گیری شود)

مطلوبست:

- (۱) ثبتهای لازم در دفتر روزنامه شرکت
- (۲) تهیه صورت حقوق صاحبان سهام ترازنامه شرکت بعد از رویدادهای فوق

۱۲- اطلاعات زیر از بخش حقوق صاحبان شرکت سهامی ایران در تاریخ ۲۹/۱۲/۸۴ استخراج شده است:

هزار ریال

سهام ممتاز ۱۰ درصد با سود انباشته ارزش اسمی هر سهم ۵۰۰۰ ریال،	
تعداد سهام منتشر شده ۱۶۰۰۰ سهم	۸۰۰۰۰
سهام عادی ۱۰۰۰ ریالی، تعداد سهام منتشر شده ۲۴۰۰۰ سهم	۲۴۰۰۰
صرف سهام ممتاز	۳۰۰۰
صرف سهام عادی	۶۰۰۰
سود انباشته	۳۵۰۰۰

رویدادها طی سال ۸۵ در ارتباط با حسابهای سرمایه به قرار زیر می باشد:

- (۱) توزیع سود سهمی بر اساس رأی مجمع برای سهامداران ممتاز به میزان ۱۰ درصد (دارنده هر ۱۰ سهم ممتاز یک سهم عادی) و برای سهام عادی به میزان ۲۰ درصد سهام عادی منتشر شده (یک سهم در قبال ۵ سهم) قیمت بازار هر سهم عادی در زمان اعلام سود سهمی (صدور سهام) ۱۶۰۰ ریال بود. برای توزیع سود سهمی ۴۲۰۰ سهم کامل و ۳۰۰۰ گواهی امتیاز پاره سهم برای ۶۰۰ سهم باقی مانده صادر گردیده است. هر پاره سهم معرف $\frac{1}{5}$ سهم عادی است.
- (۲) ۸۰ درصد پاره سهمها جهت دریافت سهام مربوط به شرکت ارائه گردید و بقیه مشمول مرور زمان گردید.
- (۳) توزیع سود نقدی به میزان ۱۰ درصد سهام ممتاز و برای سهامداران عادی هر سهم ۲۰۰ ریال.
- (۴) سود خالص گزارش شده شرکت ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال

(۵) فرض کنید بنا به تصویب مجمع شرکت سهامی به جای صدور پاره سهم وجه نقد پرداخت نماید (قیمت بازار هر سهم عادی ۱۶۰۰ ریال)
مطلوبست:

- (۱) ثبت رویدادهای فوق در دفاتر شرکت
- (۲) تهیه صورت حقوق صاحبان سهام ترازنامه در ۲۹/۱۲/۵۸ بدون فرض ردیف ۵

۱۳- مانده‌های زیر قبل از تشکیل مجمع عمومی عادی سالیانه شرکت سهامی سامان می‌باشد:

۱۰۰۰۰۰۰۰	سرمایه سهام عادی (۱۰۰۰۰ سهم عادی ۱۰۰۰ ریالی)
۳۰۰۰۰۰۰	صرف سهام عادی
۱۰۰۰۰۰۰	اندوخته قانونی
۴۵۰۰۰۰۰	اندوخته توسعه و تکمیل
۱۲۰۰۰۰۰۰	سود انباشته اول دوره
۵۰۰۰۰۰۰	سود خالص بعد از کسر مالیات

برخی از تصمیمات مجمع عمومی در تاریخ ۱۵/۴/۸۱ به قرار زیر است:

- (۱) تخصیص مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰۰ ریال به عنوان توسعه و تکمیل
  - (۲) تقسیم سود شامل ۳۵۰۰۰۰۰۰ ریال به شکل نقد. و نیز مبلغی تحت عنوان سود غیرنقدی به شکل سهام سایر شرکتها (سهام شرکت الف) که بهای تمام شده آن ۲۵۰۰۰۰۰۰ ریال و ارزش بازار آن ۴۰۰۰۰۰۰۰ ریال بوده است.
  - (۳) توزیع سود سهمی به میزان ۱۰٪ سهام عادی شرکت. ارزش بازار هر سهم عادی در زمان توزیع سود سهمی ۱۴۰۰ ریال.
- مطلوبست:

- (۱) ثبتهای مربوط به تصمیمات مجمع عمومی
- (۲) تنظیم صورت حقوق صاحبان سهام پس از تشکیل مجمع.

۱۴- حقوق صاحبان سهام شرکت سهامی پایا در پایان سال ۴× به قرار زیر است:

سهام ممتاز ۸٪، (ده ریالی، تعداد سهام منتشر شده ۵۰۰۰۰۰ سهم)	۵۰۰۰۰۰
سهام عادی ۲ ریالی، (تعداد سهام منتشر شده ۹۰۰۰۰۰ سهم)	۱۸۰۰۰۰
صرف سهام ممتاز	۱۲۵۰۰۰
صرف سهام عادی	۱۸۰۰۰۰
سود انباشته	۵۰۰۰۰۰
سهام خزانه (تعداد سهام خزانه ۸۰۰۰ سهم عادی روش بهای تمام شده)	(۶۴۰۰۰)
جمع	<u>۱۴۲۱۰۰۰</u>

رویدادهای مربوط به حسابهای حقوق صاحبان سهام طی سال ۱۳۵۵:

۱/۱۵ اعلام سود سهام برای سهامداران ممتاز، قابل پرداخت در تاریخ ۲/۱۰

۱/۲۰ فروش ۱۰۰۰ سهم خزانه به مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال

۲/۱۰ پرداخت سود سهام ممتاز

۳/۱۰ اعلام سود سهام برای دارندگان سهام عادی هر سهم یک ریال قابل پرداخت

در تاریخ ۴/۱۵

۴/۱۵ پرداخت سود سهام عادی

۹/۱۱ اعلام سود سهام تعهد شده برای دارندگان سهام عادی هر سهم یک

ریال، قابل پرداخت در تاریخ ۱۱/۳۰ - نرخ سود تضمین شده (بهره) برای

سود سهام تعهد شده ۸ درصد در سال.

۱۱/۳۰ ثبت سود تضمین شده برای سود سهام تعهد شده و پرداخت بهره و سود

سهام به دارندگان سهام عادی

۱۲/۲۹ سود گزارش شده برای سال ۵× بالغ بر ۲۲۶۰۰۰ ریال. (به حساب سود

انباشته منتقل شود)

مطلوبست:

(۱) ثبت مبادلات فوق در دفتر روزنامه

(۲) تهیه قسمت حقوق صاحبان سهام در ۵/۱۲/۲۹

۱۵- قسمت حقوق صاحبان سهام شرکت سهامی تا با در پایان سال ۱۳۸۱ به شرح زیر است:

سهام ممتاز ۱۰۰ ریالی، ۸٪ با سود انباشته ۱۰۰۰۰ سهم منتشر شده	۱۰۰۰۰۰۰
سهام عادی ۲۰ ریالی، تعداد سهام مجاز ۱۰۰۰۰۰ سهم و تعداد سهام	
منتشر شده ۷۰۰۰۰ سهم	۱۴۰۰۰۰۰
صرف سهام	۸۰۰۰۰۰
جمع سرمایه پرداخت شده	۳۲۰۰۰۰۰
سود انباشته	۳۰۰۰۰۰۰
	<u>۶۲۰۰۰۰۰</u>

سود سهام ممتاز معوق وجود ندارد. رویدادهای مربوط به حقوق صاحبان سهام طی سال به قرار زیر می باشد:

۱- سود عملیاتی واحد تجاری شرکت تا با در سال ۱۳۸۲ بالغ بر ۶۰۰۰۰۰۰ ریال می باشد.

- اعلام سود سهام نقدی برای دارندگان سهام عادی و ممتاز بالغ بر ۲۸۰۰۰۰۰ ریال.
- اعلام سود سهمی برای سهامداران عادی به میزان ۱۰ درصد، قیمت بازار هر سهم در تاریخ اعلام سود سهمی بالغ بر ۶۸ ریال.

۲- توزیع سود غیرنقدی کالای تولیدی واحد تجاری برای هر سهم منتشر شده سهام عادی (قبل از توزیع سود سهمی فوق) توسط مدیریت شرکت با شرایط زیر اعلام گردید:

- بهای تمام شده هر واحد کالا ۶/۰ ریال، قیمت بازار عمده فروشی هر واحد کالای تولیدی ۱ ریال.

- برای هر سهم عادی یک واحد کالای تولیدی در نظر گرفته شده است.
- هر نوع سود یا زیان ناشی از مبادله غیرنقدی سود سهام در محاسبه سود عملیاتی واحد تجاری منظور شده است.

۳- در پایان سال ۱۳۸۲، با در نظر گرفتن مبادلات فوق، شرکت تجزیه سهام ۳ به ۲ را اعلام نمود، در نتیجه تعداد سهام مجاز که باید منتشر شود به ۱۵۰۰۰۰۰ سهم بالغ گردید. قیمت بازار سهام عادی در تاریخ تجزیه سهام هر سهم ۷۵ ریال می باشد.

مطلوبست:

۱- ثبت رویدادهای فوق در دفاتر.

۲- نحوه گزارش قسمت حقوق صاحبان سهام در تاریخ ۱۳۲/۱۲/۲۹.

۱۶- مانده ارزش دفتری اوراق قرضه در تاریخ اول مهرماه سال جاری ۱۳۰۰۰۰۰ ریال است (ارزش اسمی اوراق قرضه ۱۰۰۰۰۰۰ ریال) اوراق قرضه فوق قابل تبدیل به ۵۰۰۰ سهم عادی ۱۰۰ ریالی می باشد ارزش بازار هر سهم در تاریخ مبادله ۳۰۰ ریال.
مطلوبست:

ثبت مبادله اوراق قرضه با سهام عادی (ارزش بازار سهام مورد استفاده قرار گیرد).

۱۷- شرکت سهامی (ج) اوراق قرضه ۱۰٪ با مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال صادر نمود، هر ۱۰۰۰ ریال اوراق قرضه به انضمام ۱۰ گواهینامه جداسدنی با امتیاز خرید یک سهم عادی شرکت (ج) به مبلغ هر سهم ۲۵ ریال در طول ۵ سال آتی اعطا نمود. یک اوراق قرضه و ۱۰ گواهینامه به طور یکجا با نرخ ۱۰۳ صادر شده بود. فروش اوراق قرضه بدون گواهینامه با نرخ ۱۰۲ می باشد. نرخ فروش هر گواهینامه به طور مجزا ۲ ریال.
مطلوبست:

ثبت حسابداری فروش اوراق قرضه همراه با گواهینامه با مفروضات زیر:

(۱) در صورتیکه در تاریخ تعیین شده از گواهینامه برای تحصیل سهام عادی استفاده شده است.

(۲) در صورتیکه در تاریخ تعیین شده از گواهینامه برای تحصیل سهام عادی استفاده نشده است.

۱۸- شرکت سهامی (د) تعداد ۸۰۰۰ سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی به ارزش اسمی هر سهم ۳۰ ریال منتشر نموده است. قیمت اولیه هر سهم در زمان انتشار بالغ بر ۳۵ ریال فروخته شده بود. هر سهم ممتاز قابل تبدیل به ۷ سهم عادی به ارزش اسمی هر سهم ۳ ریال می باشد.

مطلوبست:

ثبت تبدیل ۲۵٪ سهام ممتاز به سهام عادی

۱۹- شرکت سهامی سمن ۱۰ برگ اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی به مبلغ هر برگ ۱۰۰۰ ریال در اختیار دارد، هر برگ اوراق قرضه قابل تبدیل به ده سهم عادی به ارزش اسمی ۱۵ ریال می باشد. نرخ فروش اوراق قرضه در تاریخ تبدیل ۹۸ می باشد. مانده کسر مستهلک نشده هر برگ اوراق قرضه ۲۵ ریال. تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی به روش ارزش بازار می باشد.

مطلوبست:

ثبت تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی

۲۰- سرمایه شرکت سهامی سمنان در اول سال ۸۰ به قرار زیر می باشد:

- تعداد ۱۰۰۰۰ سهم ۱۰۰۰ ریالی از قرار هر سهم ۱۲۵۰ ریال منتشر شده است.
- تعداد ۵۰۰۰ سهم ممتاز ۵٪ قابل بازخرید ۵۰۰ ریالی از قرار هر سهم ۷۰۰ ریال منتشر شده است.
- تعداد ۵۰۰۰ سهم ممتاز ۷٪ قابل بازخرید ۵۰۰ ریالی از قرار هر سهم ۶۵۰ ریال منتشر شده است.

عملیات طی سال ۸۰ به قرار زیر می باشد:

- ۲/۱ شرکت تعداد ۱۰۰۰ سهم عادی خود را از قرار هر سهم ۱۲۰۰ ریال خریداری کرد. (روش حسابداری سهام خزانه بهای تمام شده می باشد)
- ۴/۳ تعداد ۵۰۰ سهم ممتاز قابل بازخرید از قرار هر سهم ۷۲۰ ریال بازخرید شد.
- ۵/۵ تبدیل ۲۰۰۰ سهم ممتاز قابل تبدیل ۵٪ به سهام عادی، نسبت تبدیل یک سهم ممتاز در قبال ۲ سهم عادی می باشد.
- ۷/۸ فروش ۷۰۰ سهم خزانه از قرار هر سهم ۱۳۰۰ ریال.

۹/۱ انتشار ۱۰۰۰ سهم عادی و ۵۰۰ سهم ممتاز قابل بازخرید به صورت یکجا به مبلغ ۱۷۰۰۰۰۰ ریال ارزش متعارف هر سهم عادی در این تاریخ ۱۳۵۰ ریال، هر

سهم ممتاز ۷۵۰ ریال بوده است.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر شرکت.

۲۱- شرکت سهامی آرام در تیرماه سال ۱۳۴۱ با سرمایه مجاز ۳۰۰۰۰۰۰ سهم عادی ۱۰ ریالی تشکیل شد. ۳۰۰۰۰۰ سهم عادی به مبلغ ۳۳۰۰۰۰۰ ریال منتشر شده است. سود خالص شرکت در طی سال ۴۱ بالغ بر ۱۲۵۰۰۰ ریال بود.

- در اول مهرماه سال ۴۵، تعداد ۵۰۰۰۰۰ سهم عادی به مبلغ ۶۲۵۰۰۰۰ ریال منتشر شد. سود سهمی به میزان ۵٪ در تاریخ دوم دی ماه اعلام گردید. تاریخ انتشار سود سهمی در تاریخ ۶ بهمن ماه سال ۴۵ برای سهامدارانی که نام آنان در تاریخ ۲۰ دی ماه در دفتر سهام شرکت ثبت شده بود، پرداخت می‌گردد. قیمت بازار هر سهم عادی در تاریخ اعلام ۱۱ ریال بود. سود خالص منتهی به ۵/۱۲/۲۹ بالغ بر ۳۵۰۰۰۰ ریال می‌باشد.

● عملیات سال ۴۶ شرکت:

(۱) در اول اردیبهشت ماه شرکت تعداد ۳۰۰۰۰ سهم عادی خود را از قرار هر سهم ۹ ریال بازخرید کرد. (روش حسابداری سهام خزانه بهای تمام شده است)
(۲) در اول خردادماه تعداد ۱۵۰۰۰ سهم خزانه از قرار هر سهم ۱۲ ریال فروخته شد.
(۳) در اول دی ماه برای سهامداران فعلی یک حق تقدم خرید برای خریداری ۲ سهم اضافی به ارزش هر سهم ۱۳ ریال صادر شد. تاریخ انقضاء حق تقدم ۶/۱۲/۲۹ می‌باشد.

(۴) در بهمن ماه سال ۴۶، تعداد ۲۵۰۰۰۰ حق تقدم خرید سهام، از حق خود استفاده کردند. قیمت بازار هر سهم در این تاریخ ۱۴ ریال.

(۵) در اول اسفند سال ۴۶، تعداد ۴۰۰۰۰۰ حق تقدم خرید سهام دیگر از حق خود استفاده کرده، قیمت بازار هر سهم در این تاریخ ۱۵ ریال بود.

(۶) در ۱۵ اسفند سود سهام نقدی به ازاء هر سهم ۳/۰ ریال برای سهامدارانی که نام آنان در تاریخ ۱۰ اسفند در دفاتر سهام شرکت ثبت شده اعلام گردید. سود سهام نقدی قابل پرداخت در ۱۵ فروردین سال ۴۷ می‌باشد.

(۷) در ۲۰ اسفند تعداد ۱۰۰۰۰ سهم خزانه ابطال گردید. قیمت بازار هر سهم عادی در این تاریخ ۱۶ ریال می باشد.

(۸) سود خالص سال ۱۳۶۶ بالغ بر ۸۰۰۰۰۰۰ ریال.

مطلوبست:

(۱) تهیه ثبتهای لازم در دفاتر در سالهای مختلف

(۲) تهیه قسمت حقوق صاحبان سهام ترازنامه در پایان هر سال

۲۲- شرکت سهامی پیروزان تعداد ۲۰۰۰۰ سهم عادی شرکت هرمان را در اول سال ۱۳۶۲ به مبلغ ۴۸۰۰۰۰۰۰ ریال تحصیل نموده است. در پایان شهریور ماه سال ۶۲ شرکت هرمان ۲۰ درصد سود سهمی بین سهامداران خود توزیع نمود. در پایان مهرماه شرکت هرمان به دارندگان سهام عادی هر سهم یک گواهینامه حق تقدم خرید سهام ارائه نمود. دارندگان هر ۶ برگ گواهینامه حق تقدم می توانند با پرداخت ۲۳۰۰ ریال یک سهم جدید را خریداری نمایند. قیمت بازار هر گواهینامه حق تقدم خرید سهام شرکت هرمان در تاریخ صدور ۳۵۰ ریال و هر سهم عادی بالغ بر ۳۶۰۰ ریال (بدون حق تقدم) است. شرکت پیروزان در اول دی ماه تعداد ۱۴۰۰۰ برگ از گواهینامه های حق تقدم را به بهای هر برگ ۳۸۰ ریال به فروش رساند. شرکت در دی ماه همان سال با استفاده از بقیه گواهینامه های مذکور تعدادی سهام به نسبت از شرکت هرمان خریداری کرد.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر مالی شرکت پیروزان.

۲۳- شرکت سهامی گام در اول سال ۱۳۶۱ تعداد ۱۰۰۰۰ سهم ممتاز ۴۰ ریالی و گواهینامه حق خرید سهام به صورت یکجا صادر نمود، هر سهم ممتاز شامل ۴ گواهینامه خرید سهام می باشد. هر گواهینامه حق خرید یک سهم عادی بدون ارزش اسمی به قیمت هر سهم ۲۵ ریال را دارد. سهام ممتاز همراه با گواهینامه اختیار خرید سهام به مبلغ هر سهم ۴۸ ریال فروخته شد. قیمت بازار هر سهم ممتاز بدون گواهینامه ۴۲ ریال و قیمت

بازار هر گواهینامه یک ریال می باشد.

مطلوبست:

- (۱) ثبت انتشار سهام ممتاز همراه با گواهینامه خرید سهام.
- (۲) ثبت اعمال ۱۰۰۰ گواهینامه برای خرید سهام عادی - قیمت بازار هر سهم عادی در تاریخ استفاده از امتیاز گواهینامه بالغ بر ۳۰ ریال بود.

۲۴- اطلاعات زیر مربوط به حقوق صاحبان شرکت سهامی مام قبل از صدور گواهینامه

حق تقدم خرید سهام به قرار زیر می باشد:

سهام عادی (تعداد سهام مجاز ۱۰۰۰۰۰ سهم، تعداد سهام منتشر

شده ۳۰۰۰۰۰ سهم ۱۰۰۰ ریالی) ۳۰۰۰۰۰۰۰

صرف سهام عادی ۲۵۰۰۰۰۰۰

سود انباشته ۱۰۰۰۰۰۰۰

سایر اطلاعات:

(۱) افزایش سهام منتشر شده به میزان ۵۰٪.

(۲) قیمت هر سهم برای سهامداران فعلی، در قبال ارائه دو گواهینامه حق خرید سهام ۲۷۰۰ ریال خواهد بود.

(۳) تاریخ اعلام حق تقدم خرید سهام ۶/۱ تاریخ صدور گواهینامه ۷/۱ و تاریخ انقضاء اعمال حق تقدم خرید سهام ۹/۱ می باشد.

(۴) قیمت بازار هر سهم در تاریخ اعلام حق تقدم ۲۷۰۰ ریال، در تاریخ صدور هر سهم ۲۷۰۰ ریال و در تاریخ انقضاء اعمال حق تقدم خرید هر سهم ۳۰۰۰ ریال. قیمت هر گواهینامه حق تقدم خرید سهام ۱۲۰ ریال در تاریخ صدور بوده است.

مطلوبست:

ثبتهای لازم در دفاتر شرکت با فرض اینکه کلیه عملیات فوق تحقق یافته باشد.

۲۵- شرکت سهامی پندیس در اول مهرماه اقدام به صدور ۵۰۰۰ سهم ممتاز ۷ درصد

بدون سود انباشته به ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال به مبلغ ۶۰۰۰۰۰۰ ریال نمود.

جهت ایجاد انگیزه شرکت گواهینامه خرید سهام همراه با سهام ممتاز صادر نموده، که

دارنده آن می‌تواند با هر امتیاز گواهینامه یک سهم عادی ۱۰ ریالی به قیمت هر سهم ۱۵ ریال خریداری نماید.

قیمت بازار هر گواهینامه حق خرید سهام در اول مهرماه بالغ بر ۳ ریال بود. قیمت بازار هر گواهینامه در تاریخ ۳۰ دی ماه بالغ بر ۴ ریال و قیمت هر سهم ممتاز در این تاریخ به مبلغ ۱۹ ریال بود. تعداد ۴۰۰۰ گواهینامه اقدام به خرید سهام عادی نمودند و بقیه مورد استفاده قرار نگرفته است.

مطلوبست:

ثبتهای لازم در دفاتر شرکت:

(۱) انتشار سهام ممتاز و گواهینامه

(۲) استفاده از گواهینامه برای خرید سهام عادی

۲۶- در تاریخ ۴/۱/۶۴ شرکت (الف) ۲۰ درصد از سهام عادی دارای حق رأی شرکت

(ب) را به مبلغ ۱۸۰۰۰۰۰ ریال تحصیل نمود (کل سهام شرکت ب ۶۰۰۰۰ سهم، ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال). رویدادهای طی سال ۴۴:

۴/۲/۱۵ شرکت (ب) ۲۰ درصد سود سهمی را اعلام و منتشر نمود. قیمت بازار هر سهم در این تاریخ ۱۴۰ ریال می‌باشد.

۴/۴/۳۱ شرکت (ب) جهت سهامداران خود به ازاء هر یک سهم یک گواهینامه

حق تقدم خرید سهام صادر کرد که بر اساس آن به ازاء هر ۴ برگ حق

تقدم و مبلغ ۶۰ ریال وجه نقد یک سهم عادی جدید صادر و تحویل

سهامداران گردید. در این تاریخ ارزش بازار سهام بدون حق تقدم

خرید مبلغ ۱۰۸ ریال و ارزش بازار هر برگ حق تقدم ۱۲ ریال بود.

۴/۶/۱۵ شرکت (الف) از ۱۰۰۰۰ حق تقدم خرید استفاده نموده و سهام جدید تحصیل نمود.

۴/۶/۲۵ شرکت (الف) گواهینامه‌های حق تقدم باقی مانده خود را به مبلغ هر برگ حق تقدم ۱۵ ریال فروخت.

۴/۱۲/۲۸ شرکت (ب) برای سال مالی منتهی به سال مالی ۴۴ به مبلغ ۶۰۰۰۰۰

ریال سود اعلام و ۵۰ درصد آن را به صورت نقدی بین سهامداران

توزیع نمود.

مطلوبست :

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر شرکت (الف)

۲۷- شرکت (ج) چندی قبل ۱۰۰۰ سهم از سهام شرکت (د) را به مبلغ ۸۰۰۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. بعد از مدتی شرکت (ج) تعداد ۱۰۰۰ برگ گواهینامه حق تقدم خرید سهام به منظور خرید ۵۰۰ سهم اضافی به مبلغ هر سهم ۷۰۰۰ ریال دریافت نمود. قیمت بازار هر سهم بدون حق تقدم خرید سهام ۹۰۰۰ ریال، قیمت بازار هر گواهینامه حق تقدم خرید در تاریخ صدور ۱۰۰۰ ریال می باشد.

مطلوبست :

۱- ثبت حسابداری سرمایه گذاری و حق تقدم

۲- در صورتیکه شرکت (ج) ۶۰۰ گواهینامه خرید سهام برای تحصیل ۳۰۰ سهم استفاده کند و ۴۰۰ گواهینامه (امتیاز) باقی مانده را به مبلغ ۳۴۰۰۰۰ ریال به فروش برساند.

۳- در صورتیکه شرکت (ج) از ۴۰۰ گواهینامه تا تاریخ انقضاء حق تقدم نگهداری و از آن استفاده ننماید ثبت آن کدام است.

۲۸- شرکت سهامی سامانه طرح اختیار خرید سهام توسط کارکنان را به شرح زیر اعلام کرده است:

کلیه کارکنان تمام وقت شرکت می توانند ماهانه ۲ سهم عادی به میزان ۱۰٪ کمتر از قیمت بازار هر سهم عادی تحصیل نمایند. در پایان شهریور ماه تعداد ۲۰۰ نفر از کارکنان شرکت از مزایای طرح تشویقی استفاده نموده اند. ارزش اسمی هر سهم در پایان شهریور ۳۰ ریال و قیمت بازار هر سهم عادی بالغ بر ۵۵ ریال می باشد.

مطلوبست:

(۱) آیا طرح خرید سهام شرکت توسط کارکنان طرح خرید سهام بدون تخفیف

تشویقی است؟ چرا؟

(۲) ثبت روزنامه استفاده از طرح اختیار خرید سهام توسط کارکنان

۲۹- شرکت سهامی آبان طرح تشویقی خرید سهام در ۱/۶/۱۳۸۱ را به مدیران اجرایی خود ارائه داده است. طرح به مدیران اجرایی اختیار خرید ۵۰۰۰ سهم عادی شرکت بدون ارزش اسمی از قرار هر سهم ۲۰ ریال اعطاء نمود. طرح اختیار خرید سهام می تواند در هر زمانی طی ۵ سال آتی توسط مدیران اجرایی از تاریخ اعطاء استفاده شود، و طی سه سال به عنوان هزینه تخفیف طرح تشویقی از سال ۱۳۸۱ شناسایی گردد. اختیار خرید غیرقابل انتقال است. مدیران اجرایی در تاریخ ۴/۵/۸۴ از ۴۰۰۰ اختیار خرید سهام استفاده کرده، و اعتبار باقی مانده طرح تشویقی منقضی گردید. قیمت بازار سهام شرکت آبان در تاریخ های مختلف به قرار زیر است:

قیمت بازار	تاریخ
هر سهم	
۲۵	۱/۶/۸۱
۳۰	۱/۱۲/۲۹
۲۴	۲/۱۲/۲۹
۳۲	۴/۵/۸۴
۱۹	۶/۶/۸۶
	مطلوبست:

- (۱) آیا طرح پیشنهادی بنابر بیانیه شماره ۲۵ (APB) طرح با تخفیف تشویقی است؟
- (۲) تاریخ اندازه گیری طرح تشویقی چیست و با چه مبلغی باید ثبت شود؟
- (۳) ثبت های لازم از تاریخ ۱/۶/۸۱ تا ۵/۱۲/۲۹ (روش ارزش ذاتی)

۳۰- مدیریت شرکت سهامی آسیا در اول سال ۸۱، یک طرح مزایای نقدی ناشی از افزایش ارزش سهام برای کارکنان خود تصویب کرده است. به موجب این طرح مزایای نقدی ناشی از تغییر ارزش ۱۰۰۰۰ سهم عادی با استفاده از قیمت بازار سهام عادی شرکت آسیا، از تاریخ اول فروردین ماه سال ۸۳ به استفاده کننده از این مزایا معادل مازاد بر قیمت پایه سهام (طبق طرح) هر سهم ۵۰ ریال در تاریخ استفاده از حقوق اعطاء شده نقداً پرداخت می گردد. شروع واگذاری استفاده از مزایای نقدی ناشی از طرح، اول فروردین ماه ۸۴ می باشد و شامل کارکنانی است که در استخدام تمام وقت

شرکت به مدت ۳ سال از تاریخ اعطاء بوده‌اند. اعتبار طرح تا تاریخ ۲۹/۱۲/۸۴ می‌باشد (تاریخ انقضاء). قیمت هر سهم برای هریک از سالهای مختلف به شرح زیر است:

ریال	
۵۵	اول سال x۱
۵۶	پایان سال x۱
۵۷	پایان سال x۲
۵۹	پایان سال x۳
۶۱	پایان سال x۴
	مطلوبست:

(۱) ثبت روزنامه رویدادهای فوق در دفاتر شرکت

۳۱- شرکت (الف) در اول سال ۱۳×۱ اقدام به انتشار ۱۰۰۰۰ سهم ممتاز ۱۰ درصد با ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰۰ ریال و ارزش بازار هر سهم ۱۲۰۰ ریال با امتیاز هر ۴ سهم ممتاز یک امتیاز خرید سهام عادی به مبلغ ۱۵۰۰ ریال فروخت. دارندگان این امتیاز می‌توانند طی مدت ۲ سال از تاریخ انتشار با پرداخت هر سهم عادی به مبلغ ۱۳۰۰ ریال از اعطای این امتیاز برخوردار گردند. قیمت بازار هر سهم عادی در زمان اعطای امتیاز ۱۴۰۰ ریال است.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر با فرض اینکه ۹۰ درصد امتیاز مورد استفاده قرار گرفته، مابقی ابطال گردید.

سود هر سهم

• اهداف یادگیری:

- ۱- اهمیت سود هر سهم خاصه در شرکتهای سهامی عام
- ۲- شرایط متنوع ارائه تقلیل بالقوه سود سهم
- ۳- تفاوت بین واحدهای تجاری با ساختار ساده و ساختار پیچیده سرمایه و تعیین سود هر سهم در ساختارهای مختلف
- ۴- محاسبه سود هر سهم برای ساختار ساده سرمایه و پیچیده و سود اولیه، سود تقلیل یافته هر سهم برای شرکتهای سهامی، در ساختار پیچیده سرمایه
- ۵- نحوه ارائه سود هر سهم در صورتهای مالی در شرایط خاص گزارشگری مالی

□ اهمیت سود هر سهم

سود هر سهم بیانگر مبلغ ریالی سود تحصیل شده واحد تجاری بازاء هر سهم عادی منتشر شده در شرکت سهامی عام که ساختار سرمایه آنها اعم از سهام عادی و اوراق بهادار قابل تبدیل به سهام عادی یا معادل سهام عادی^۱ تشکیل شده، می باشد. برای شرکت‌هایی که سرمایه آنها در بورس اوراق بهادار قابل داد و ستد نمی باشد، محاسبه سود هر سهم کاربرد ندارد، به همین دلیل شرکت‌های سهامی خاص ملزم به افشاء سود هر سهم در صورتهای مالی نمی باشند. سود هر سهم معیار با اهمیتی برای ارزیابی سودآوری واحد تجاری و محاسبه نسبت قیمت به سود هر سهم به شمار می آید (نسبت قیمت به سود از تقسیم قیمت بازار به سود هر سهم به دست می آید). نظر به اینکه سود هر سهم به عنوان اطلاعات مفید در بیشتر واحدهای تجاری، مورد نیاز استفاده کنندگان برای تصمیم‌گیری می باشد، بنابراین عناصر ترکیب کننده آن باید به تفکیک در متن صورت سود و زیان برای هر یک از مبالغ سود خالص به صورت زیر افشا شود:

- ۱- سود ناشی از عملیات مستمر
- ۲- زیان ناشی از عملیات غیر مستمر
- ۳- سود خالص قبل از اقلام غیر مترقبه
- ۴- اثرات انباشته ناشی از تغییر در اصول حسابداری
- ۵- سود خالص

واحد تجاری که دارای اقلام مربوط به فعالیت متوقف شده، مبالغ مربوط به سود هر سهم حاصل از عملیات غیر مستمر، غیر مترقبه یا اثرات انباشته ناشی از تغییر در اصول حسابداری می باشد، باید مبالغ سود هر سهم را به تفکیک در متن صورت سود و زیان ارائه یا از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی افشاء نماید:

۱. معادل سهام عادی، ورقه‌ای است که دارنده آن بنا به شرایط معینی می تواند اوراق بهادار را به سهام عادی تبدیل نماید.

سود هر سهم:

xxx	سود حاصل از عملیات مستمر
(xx)	کسر می شود زیان ناشی از عملیات غیر مستمر
xxx	سود قبل از ارقام غیر مترقبه و اثرات انباشته ناشی از تغییر در اصول حسابداری
xxx	سود غیر مترقبه بعد از مالیات (خالص)
xxx	اثر انباشته ناشی از تغییر در اصول حسابداری بعد از مالیات
xxx	سود خالص

□ ساختار سرمایه ساده و پیچیده

مقررات مربوط به محاسبه سود هر سهم بستگی به ساده یا پیچیده بودن ساختار سرمایه دارد. چنانچه سرمایه شرکت صرفاً سهام عادی یا سهام عادی و سهام ممتاز غیر قابل تبدیل منتشر شده باشد، ساختار ساده سرمایه^۱ گویند. در مواردی اگر سرمایه شرکت شامل اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه^۲ نظیر اوراق قرضه قابل تبدیل، سهام ممتاز قابل تبدیل، گواهینامه خرید سهام، اختیار خرید سهام، حق تقدم خرید سهام باشد، ساختار پیچیده سرمایه^۳ نامیده می شود. بدیهی است ویژگی این نوع ساختار (اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه) ممکن است منجر به افزایش تعداد سهام عادی منتشر شده گردد.

محاسبه سود هر سهم^۴ در ساختار ساده سرمایه. سود هر سهم از طریق کسری که صورت آن سود خالص پس از کسر سود سهام ممتاز اعلام شده غیر قابل تبدیل به سهام عادی سال جاری (سود خالص آماده برای سهام عادی) و مخرج آن میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده می باشد محاسبه می شود:

$$\text{سود سهام ممتاز غیر قابل تبدیل به سهام عادی} - \text{سود خالص} = \text{سود هر سهم عادی منتشر شده}$$

$$\text{میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده}$$

۱. Simple Capital Structure

۲. Potentially Dilutive Securities

۳. Complex Capital Structure

۴. Earning Per Share

• نکات قابل توجه:

* سود خالص آماده برای سهامداران عادی معادل سود خالص به کسر سود سهام ممتاز غیر قابل تبدیل به سهام عادی می باشد.

* چنانچه واحد تجاری متحمل زیان شده و سود سهام ممتاز نیز اعلام گردیده باشد، جهت محاسبه زیان هر سهم، سود سهام ممتاز اعلام شده به زیان خالص اضافه می شود:

$$\text{سود سهام ممتاز اعلام شده} + \text{زیان خالص} = \text{زیان هر سهم عادی منتشر شده}$$

میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده

* هیچ گونه سود سهام معوق از سود خالص آماده برای سهامداران عادی کسر نمی شود.

* در صورتیکه سهام ممتاز با سود انباشته باشد و سود سهام نیز در سال جاری اعلام نشده باشد، سود سهام ممتاز باید از سود خالص دوره مالی کسر و یا به زیان خالص اضافه شود. بدیهی است در محاسبات سود هر سهم بدون توجه به سود سهام معوق فقط سود سهام ممتاز سال جاری از سود خالص دوره مالی کسر می شود.

* در مواردی که سهام ممتاز بدون سود انباشته باشد، در صورت عدم اعلام سود سهام، هیچ گونه سود سهام ممتاز از سود خالص برای محاسبه سود هر سهم کسر نمی شود. در مواردی که سود سهام اعلام شده باشد، تنها سود سهام ممتاز سال جاری از سود خالص کسر یا به زیان خالص اضافه می شود.

• میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده

نظر به اینکه میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده برای محاسبه سود هر سهم مورد نیاز می باشد، بنابراین ضرورت دارد، که در محاسبه میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده دقت لازم به عمل آمده، زیرا ممکن است تعدادی سهام در طی دوره مالی از طریق شرکت بازخرید، و تعدادی از سهام از طریق سود سهمی افزایش و حتی ممکن است سهام تجزیه شده باشد، بنابراین با توجه به گونه های مختلف تغییرات تعداد سهام نحوه محاسبه میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده در مثال های زیر مورد بررسی قرار می گیرد:

● مثال ۱- تغییرات سهام عادی طی دوره مالی شرکت سهامی به قرار زیر می باشد :

تعداد سهام

- تعداد سهام عادی منتشر شده در اول سال ۹۰۰۰۰
- شرکت سهامی تعداد ۳۰۰۰۰ سهم در اول تیرماه به طور نقد منتشر نمود
- شرکت سهامی تعداد ۳۹۰۰۰ سهم عادی خود را در اول مهرماه خریداری نمود (سهام خزانه)
- واحد تجاری تعداد ۶۰۰۰۰ سهم عادی در اول بهمن بطور نقد منتشر نمود
- تعداد سهام منتشر شده در ۱۲/۲۹ ۱۴۱۰۰۰

نحوه محاسبه میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده با توجه به مفروضات مثال فوق به قرار زیر خواهد بود:

تاریخ	تعداد سهام منتشر شده	نسبت ماه به سال	میانگین موزون تعداد سهام
از ۴/۱ تا ۱/۱	۹۰۰۰۰	$\frac{۳}{۱۲}$	۲۲۵۰۰
از ۷/۱ تا ۴/۱	۱۲۰۰۰۰	$\frac{۳}{۱۲}$	۳۰۰۰۰
از ۱۱/۱ تا ۷/۱	۸۱۰۰۰	$\frac{۴}{۱۲}$	۲۷۰۰۰
از ۱۲/۲۹ تا ۱۱/۱	۱۴۱۰۰۰	$\frac{۲}{۱۲}$	۲۳۵۰۰
			<u>۱۰۳۰۰۰</u>

میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده طی سال

● محاسبه میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده شامل سود سهمی و تجزیه سهام :

هنگامی که تغییرات تعداد سهام از طریق سود سهمی یا تجزیه سهام صورت گیرد، آثار سهام منتشر شده به عنوان سود سهمی یا تجزیه سهام از طریق تسری به تمام طول دوره مالی در محاسبه منظور می گردد، به عبارت دیگر، محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده مستلزم تعداد سهام منتشر شده قبل از سود سهمی یا تجزیه سهام می باشد. به طور مثال فرض کنید شرکت سهامی در اول فروردین ماه تعداد ۱۰۰۰۰۰ سهام عادی منتشر شده دارد، و در پایان تیرماه ۲۵ درصد سود سهمی منتشر نمود. در این گونه موارد، برای دستیابی به میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده، لازم است،

سهام جدیدی که به عنوان سود سهمی منتشر گردیده، با عطف به ماسبق کردن تغییر در ساختار سرمایه به گونه‌ای عمل شود که گویی سهام از اول سال جاری در اختیار سهامداران بوده است. در نتیجه میانگین موزون سهام عادی منتشر شده بعد از انتشار سود سهمی، معادل ۱۲۵۰۰۰ سهم می‌باشد.

انتشار سود سهمی یا تجزیه سهام در طول دوره مالی منجر به افزایش خالص دارایی واحد تجاری نمی‌گردد، زیرا هیچ گونه دارایی وارد شرکت نشده، و فقط تعداد سهام منتشر شده افزایش یا کاهش می‌یابد، بدین ترتیب، در این گونه موارد باید میانگین موزون تعداد سهام منتشره با توجه به تغییر در ساختار سرمایه محاسبه گردد. بدیهی است، انتشار یا خرید سهام به طور نقد منجر به تغییر در خالص دارایی شرکت سهامی می‌شود، از دیدگاه سرمایه‌گذار سود سهمی یا تجزیه سهام هیچ گونه تغییری در مجموع مبلغ سرمایه‌گذاری ایجاد نشده، صرفاً تعداد سهام عادی افزایش (به استثنای تجزیه معکوس) یافته است.

چگونگی تأثیر سود سهمی در محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده در مثال زیر تشریح شده است:

- مثال ۲- تغییرات سهام عادی شرکت سهامی طی سال مالی به قرار زیر می‌باشد:

تعداد سهام

- تعداد سهام عادی منتشر شده در اول دوه مالی ۱۰۰۰۰۰
- شرکت سهامی تعداد ۲۰۰۰۰ سهام را در اول خرداد به طور نقد منتشر نمود ۲۰۰۰۰
- جمع تعداد سهام منتشر شده تا اول شهریور ماه ۱۲۰۰۰۰
- شرکت سهامی تعداد ۶۰۰۰۰ سهام اضافی به عنوان سود سهمی ۶۰۰۰۰
- در اول شهریور ماه اعلام نمود (۵۰ درصد سود سهمی)
- شرکت سهامی تعداد ۳۰۰۰۰ سهام را مجدداً در اول بهمن ماه به طور نقد منتشر نمود ۳۰۰۰۰
- تعداد سهام عادی منتشر شده در پایان سال مالی ۲۱۰۰۰۰

نحوه محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده با توجه به مفروضات فوق به

قرار زیر می باشد:

تاریخ	تعداد سهام منتشر شده (۱)	* مبنای تبدیل سود سهمی (۲)	نسبت ماه به سال (۳)	میانگین موزون تعداد سهام (۱×۲×۳)
از ۱/۱ تا ۳/۱	۱۰۰۰۰۰	۱/۵	$\frac{۲}{۱۲}$	۲۵۰۰۰
از ۳/۱ تا ۶/۱	۱۲۰۰۰۰	۱/۵	$\frac{۳}{۱۲}$	۴۵۰۰۰
از ۶/۱ تا ۱۱/۱	۱۸۰۰۰۰	-	$\frac{۵}{۱۲}$	۷۵۰۰۰
از ۱۱/۱ تا ۱۲/۲۹	۲۱۰۰۰۰	-	$\frac{۲}{۱۲}$	۳۵۰۰۰
				<u>۱۸۰۰۰۰</u>

میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده طی سال

* از آنجا که شرکت در اول شهریور ماه تعداد ۵۰ درصد سود سهمی منتشر نموده است، طبق اصول پذیرفته شده حسابداری، تغییرات در ساختار سهام قبلی باید به تمام طول دوره مالی تسری یابد، بدین ترتیب، سهام از اول دوره مالی به همان نسبت (یعنی ۱/۵) افزایش داده می شود. بدیهی است، اگر شرکت وارد تجزیه سهام شود، به همین ترتیب عمل خواهد شد.

اگر سود سهمی یا تجزیه سهام بعد از پایان دوره مالی اما قبل از انتشار صورتهای مالی صورت گیرد، میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده سال باید بر اساس تسری به قبل محاسبه گردد. فرض کنید شرکت (الف) میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده منتهی به پایان سال ۱۳۸۸ را معادل ۱۰۰۰۰۰ سهم محاسبه نموده است. در پانزدهم اردیبهشت ماه ۱۳۸۹ قبل از انتشار صورتهای مالی، در یک تجزیه ۳ به ۱، شرکت سهامی برای هر برگ سهام منتشر شده، دو برگ سهام اضافی صادر می نماید، در این گونه موارد، میانگین موزون تعداد سهام مورد استفاده در محاسبه سود هر سهم برای سال ۱۳۸۸ معادل ۳۰۰۰۰۰ سهم خواهد بود. چنانچه اطلاعات سود هر سهم برای سال ۱۳۸۷ ضرورت داشته باشد، اطلاعات مربوط به تعدیلات در ارتباط با تجزیه سهام به صورت مقایسه ای افشا می گردد.

● مثال تشریحی جامع

سود گزارش شده شرکت سهامی (الف) قبل از اقلام غیر مترقبه ۵۸۰۰۰۰ ریال، سود غیر عملیاتی غیر مترقبه پس از احتساب مالیات بر درآمد بالغ بر ۲۴۰۰۰۰ ریال است. تعداد سهام ممتاز منتشر شده شرکت سهامی (الف) ۱۰۰۰۰۰ سهم، سود سهام ممتاز اعلام شده هر سهم یک ریال، تغییرات سهام عادی منتشر شده واحد تجاری (الف) طی سال ۱۳۸۸ به قرار زیر می باشد:

تعداد سهام

- تعداد سهام عادی منتشر شده در اول دوره مالی ۱۸۰۰۰۰
- شرکت تعداد ۳۰۰۰۰ سهام خود را در اول مرداد خریداری کرد (سهام خزانه) ۳۰۰۰۰
- مانده ۱۵۰۰۰۰
- شرکت در تاریخ ۷/۱ تعداد ۳۰۰۰۰۰ سهام اضافی در یک تجزیه ۳ به ۱ ۳۰۰۰۰۰
- صادر نمود
- شرکت در تاریخ ۱۲/۲۹ تعداد ۵۰۰۰۰۰ سهم را به طور نقد منتشر نمود ۵۰۰۰۰۰
- تعداد سهام منتشر شده در پایان سال ۸۸ ۵۰۰۰۰۰

- محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده با توجه به مفروضات فوق به قرار زیر می باشد:

تاریخ	تعداد سهام منتشر شده (۱)	مبنای تبدیل سهام قبلی در ارتباط با تجزیه سهام (۲)	نسبت ماه به سال (۳)	میانگین موزون تعداد سهام (۱×۲×۳)
از ۱/۱ تا ۵/۱	۱۸۰۰۰۰	۳	$\frac{۴}{۱۲}$	۱۸۰۰۰۰
از ۵/۱ تا ۷/۱	۱۵۰۰۰۰	۳	$\frac{۲}{۱۲}$	۷۵۰۰۰۰
از ۷/۱ تا ۱۲/۲۹	۴۵۰۰۰۰	-	$\frac{۶}{۱۲}$	۲۲۵۰۰۰۰
میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده				۴۸۰۰۰۰۰

از آنجاکه تعدادی سهام در ۱۲/۲۹/۸۸ صادر و فروخته شده است، در محاسبه، میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده منظور نمی شود، زیرا این تعداد سهام در طی سال

منتشر نشده است. از آنجا که تعداد سهام ممتاز واحد تجاری ۱۰۰۰۰۰ سهم می باشد و سود سهام برای هر سهم ممتاز یک ریال اعلام شده، بدین ترتیب سود آماده برای سهامداران عادی به مبلغ ۴۸۰۰۰۰ ریال (۱۰۰۰۰۰ - ۵۸۰۰۰۰) می باشد که نحوه محاسبه سود هر سهم قبل از ارقام غیر مترقبه به شرح زیر خواهد بود:

سود هر سهام عادی (a ÷ b)	میانگین موزون (b)	سود خالص پس از کسر سود سهام ممتاز (a)
۱/۰۰ ریال	۴۸۰۰۰۰	* ۴۸۰۰۰۰
<u>۰/۵۰</u>	۴۸۰۰۰۰	<u>۲۴۰۰۰۰</u>
<u>۱/۵۰</u>	۴۸۰۰۰۰	<u>۷۲۰۰۰۰</u>

* ۵۸۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰ = ۴۸۰۰۰۰

افشای مبلغ سود هر سهم ارقام غیر مترقبه (خالص) باید در متن صورت سود و زیان گزارش شده یا افشای کامل آن از طریق یادداشت های همراه صورتهای مالی ضرورت دارد. نحوه گزارشگری سود هر سهم در متن صورت سود و زیان به قرار زیر می باشد:

۵۸۰۰۰۰	سود خالص قبل از ارقام غیر مترقبه
<u>۲۴۰۰۰۰</u>	سود غیر عملیاتی قبل از ارقام غیر مترقبه
<u>۸۲۰۰۰۰</u>	سود خالص

سود هر سهم:

۱/۰۰ ریال	سود قبل از ارقام غیر مترقبه
<u>۰/۵۰</u>	سود غیر عملیاتی قبل از ارقام غیر مترقبه قبل از مالیات
<u>۱/۵۰</u>	سود خالص هر سهم

□ سود هر سهم - ساختار پیچیده سرمایه

در شرکتهای سهامی که ساختار سرمایه آنها دارای اوراق بهادار قابل تبدیل بوده، احتمال می رود که این اوراق بهادار اثر تقلیل در سود هر سهم را دارا باشند، ارائه دو نوع اطلاعات

سود هر سهم (سود اولیه هر سهم^۱، سود تقلیل یافته هر سهم^۲) در متن صورت سود و زیان الزامی است. ویژگی اوراق بهادار قابل تبدیل به سهام عادی، به گونه‌ای است که دارندگان آن حق دارند، در صورت لزوم و تمایل و با شرایطی معین، اوراق بهادار قابل تبدیل را به سهام عادی منتشر شده تبدیل نمایند. اجرای این عمل، موجب می‌گردد که، تعداد سهام عادی منتشر شده افزایش، و در نتیجه سود هر سهم تقلیل یابد. سود هر سهم تنها مقیاس اندازه‌گیری عملکرد واحد تجاری در یک دوره مالی را نشان می‌دهد. بنابراین «سود اولیه هر سهم» در کلیه شرایط و «سود تقلیل یافته هر سهم» در شرایطی که ساختار سرمایه واحد تجاری مشمول اوراق بهادار قابل تبدیل دهنده بالقوه باشد، باید محاسبه و ارائه گردد. مبالغ سود اولیه و تقلیل دهنده هر سهم در صورت سود و زیان به صورت دو عنصر جداگانه به قرار زیر گزارش می‌گردد:

۱. سود حاصل از عملیات مستمر

۲. سود خالص

از آنجا که برخی از اوراق بهادار قابل تبدیل اثر منفی در سود هر سهم را دارا می‌باشند، در محاسبه سود اولیه هر سهم، علاوه بر سود سهام عادی منتشر شده، آن گروه از اوراق بهاداری که اثر تقلیل دهنده بر سود هر سهم را دارند باید به عنوان معادل سهام عادی در محاسبات منظور گردد، بدیهی است هنگامی که اوراق بهادار قابل تبدیل عملاً به سهام عادی تبدیل می‌شوند، توان بالقوه سهامداران عادی از لحاظ دریافت سود سهام یا حتی افزایش قیمت سهام تقلیل می‌یابد، نحوه محاسبه سود هر سهم در ساختار پیچیده سرمایه به شرح زیر می‌باشد:

الف - فرمول محاسبه سود اولیه سهم بدون اوراق بهادار قابل صدور بالقوه:

$$\text{سود خالص آماده برای سهامداران عادی} = \text{سود اولیه هر سهم} \times \text{میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده}$$

ب - سود اولیه هر سهم از طریق کسری که صورت آن سود خالص منهای:

۱. سود سهام ممتاز بدون سود انباشته اعلام شده (بدون توجه به پرداخت)
  ۲. سود سهام ممتاز با سود انباشته بدون توجه به سود سهام اعلام شده یا نشده.
- و مخرج آن میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده می باشد، محاسبه می گردد.

✱ در مواردی که ساختار سرمایه شرکت سهامی علاوه بر سهام عادی، سهام ممتاز با سود انباشته یا بدون سود انباشته داشته باشد، سود خالص آماده برای سهامداران عادی از تفاوت سود خالص با سهم سود سهام ممتاز بدون سود انباشته اعلام شده و سهم سود سهام ممتاز بدون توجه به سود سهام اعلام شده یا نشده به دست می آید. در مواردی که سود خالص شرکت، علاوه بر عملیات مستمر از محل عملیات غیر مستمر، اقلام غیر مترقبه و سایر عناصر وجود داشته باشد محاسبه اندکی متفاوت است. در این گونه موارد، هر نوع سود خالص حاصل از عملیات غیر مستمر، اقلام غیر مترقبه و سایر عناصر از سود خالص کسر و در مواردی که واحد تجاری متحمل زیان شود به اقلام زیرین اضافه می شود:

- عملیات غیر مستمر
- عملیات غیر مترقبه
- اثر انباشته ناشی از تغییر در اصول حسابداری
- چگونگی محاسبه سود هر سهم در مواردی که ساختار سرمایه شرکت، سهام عادی اول دوره، سهام عادی منتشر شده طی دوره، سود سهمی، سهام خزانه وجود داشته باشد در مثال زیر تشریح می گردد:

● مثال - اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی (الف) در پایان سال ۱۳۷۱ استخراج گردیده است:

● اطلاعات صورت کسر برای محاسبه سود خالص آماده برای سهامداران عادی:

ریال	
۱۰۰۰۰۰	۱- سود خالص
۳۰۰۰۰	۲- زیان غیر مترقبه (خالص بعد از کسر مالیات)
	۳- سهام ممتاز ۶٪، با سود انباشته ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال،
۶۰۰۰	تعداد سهام ممتاز منتشر شده ۱۰۰۰ سهم $(۱۰۰۰۰۰ \times ۶\%)$
	● اطلاعات مخرج کسر برای محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده:

تعداد سهم	
۱۰۰۰۰۰	۱- تعداد سهام عادی منتشر شده در اول دوره مالی
۲۰۰۰۰	۲- تعداد سهام منتشر شده نقدی در ۴/۱
۱۲۰۰۰	۳- تعداد سهام صادر شده ۱۰ درصد به عنوان سود سهمی در اول مهرماه
۱۰۰۰۰	۴- تعداد سهام خزانه خریداری شده در اول دی ماه

از آنجا که، سهام ممتاز ۶ درصد با سود انباشته (مثال فوق) می باشد، صرفنظر از اعلام سود توسط شرکت سهامی، مبلغ تعهد شده از سود خالص قابل تخصیص به سهامداران عادی کسر می شود. (لازم به یادآوری است، چنانچه سهام ممتاز بدون سود انباشته باشد صرفاً سود سهام اعلام شده از سود خالص قابل تخصیص به سهامداران عادی کسر می گردد). بنابراین، مبلغ سود سهام ممتاز (۶۰۰۰ ریال) به ازای مبلغ اسمی سهام ممتاز $(۱۰۰۰۰۰ \times ۶\% = ۶۰۰۰)$ باید از سود خالص کسر شود.

چنانچه هر نوع تغییری در ساختار تعداد سهام عادی از محل سود سهمی ایجاد شود، در محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده نیز لحاظ خواهد شد، زیرا توزیع سود سهمی منجر به افزایش تعداد سهام عادی منتشر شده می گردد.

در صورتیکه قبل از اعلام سود سهمی، تجزیه سهام صورت گیرد، کلیه تغییرات ایجاد شده در تعداد سهام نیز در محاسبات منظور می گردد. (تجزیه سهام با روش یکسان مثل

سود سهمی عمل می شود)

● محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشره با توجه به مفروضات مثال فوق:

تاریخ	تعداد سهام عادی منتشره	ماه های منتشر شده	نسبت ماه به سال	میانگین موزون تعداد سهام
۱/۱ تا ۴/۱	* (۱) ۱۱۰۰۰۰	۳	$\frac{1}{4}$	* (۲) ۲۷۵۰۰
۴/۱ تا ۱۰/۱	* (۳) ۱۳۲۰۰۰	۶	$\frac{1}{2}$	* (۴) ۶۶۰۰۰
۱۰/۱ تا ۱۲/۲۹	* (۵) ۱۲۲۰۰۰	۳	$\frac{1}{4}$	* (۶) ۳۰۵۰۰
				<u>۱۲۴۰۰۰</u>

میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده

$$* (۱) \checkmark = ۱۰۰۰۰۰ + ۱۰\% (۱۰۰۰۰۰) = ۱۱۰۰۰۰$$

$$* (۲) \checkmark = ۱۱۰۰۰۰ \times \frac{3}{12} = ۲۷۵۰۰$$

$$* (۳) \checkmark = ۱۱۰۰۰۰ + ۲۰۰۰۰ + ۱۰\% (۲۰۰۰۰) = ۱۳۲۰۰۰$$

$$* (۴) \checkmark = ۱۳۲۰۰۰ \times \frac{6}{12} = ۶۶۰۰۰$$

$$* (۵) \checkmark = ۱۳۲۰۰۰ - ۱۰۰۰۰۰ = ۱۲۲۰۰۰$$

$$* (۶) \checkmark = ۱۲۲۰۰۰ \times \frac{3}{12} = ۳۰۵۰۰$$

$$* \checkmark = \text{سود هر سهم عادی حاصل از عملیات مستمر} = \frac{۱۳۰۰۰۰ - ۶۰۰۰۰}{۱۲۴۰۰۰} = ۱$$

$$* \checkmark = \text{سود هر سهم عادی حاصل از سود خالص} = \frac{۱۰۰۰۰۰ - ۶۰۰۰۰}{۱۲۴۰۰۰} = ۰/۷۶$$

● سایر پیچیدگی موارد مربوط به محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده، در صورتی که عملاً اوراق بهادار به سهام عادی تبدیل شود (اوراق قرضه و سهام ممتاز قابل تبدیل، گواهینامه خرید سهام، اختیار خرید سهام و حق تقدم خرید سهام) و در نتیجه این عمل، تعداد سهام افزایش یافته باشد، در مثالی همراه با سایر شرایط بانضمام محاسبه سود تقلیل یافته هر سهم به طور جداگانه مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

نکته: لازم به یادآوری است که ارائه دو رقم سود هر سهم به طور جداگانه در صورت سود و زیان ضروری بوده، اما گزارش زیان هر سهم (۰/۲۴) حاصل از اقلام غیر مترقبه اختیاری است.

□ اوراق بهادار قابل تبدیل

اوراق بهادار قابل تبدیل در تاریخ انتشار، در صورتی معادل سهام عادی تلقی می شود که بازده آن به میزان قابل ملاحظه ای کمتر از بازده یک اوراق بهادار قابل تبدیل، بدون مزایای تبدیل باشد. بیانیه شماره ۱۵، هیئت تدوین اصول حسابداری (APB) مبنایی را برای تصمیم گیری یکنواخت، در صورتی که اوراق بهادار قابل تبدیل معادل سهام عادی تلقی شود، اتخاذ نموده است. از نقطه نظر این بیانیه «اوراق بهادار قابل تبدیل در صورتی معادل سهام عادی تلقی می شود که بازده نقدی^۱ (نرخ بهره مؤثر در مورد اوراق قرضه، بازده مؤثر در مورد سهام ممتاز^۲) آن در تاریخ انتشار کمتر از $\frac{2}{3}$ نرخ بهره بانکی معتبر در آن تاریخ باشد.» اگر شرط آزمون تأمین گردد، اوراق بهادار قابل تبدیل معادل سهام عادی تلقی شده، سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم ارزیابی می گردد. چنانچه شرایط آزمون تأمین نگردد، صرفاً سود تقلیل یافته هر سهم محاسبه می شود.

بیانیه شماره ۵۵ (FASB) مبنای ارزیابی بیانیه شماره ۱۵ (APB) را تغییر داده و «میانگین بازده اوراق قرضه» شرکتهای معتبر را جایگزین نرخ بهره بانکی معتبر، و بازده مؤثر را جایگزین آزمون بازده نقدی کرده است.

بیانیه شماره ۸۵ (FASB)، اوراق بهادار قابل تبدیل در صورتی معادل سهام عادی تلقی خواهد شد که طی دوره جاری یا طی مدت ۵ سال از تاریخ ترازنامه، قابل تبدیل به سهام عادی بوده، و نرخ بازده مؤثر آن نیز در تاریخ صدور (برای دارنده آن) به میزان قابل ملاحظه ای از نرخ بهره سایر اوراق بهادار واحد صادر کننده که بدون مزایای تبدیل به سهام عادی است، کمتر باشد، و علاوه بر این آزمون نرخ بازده مؤثر نیز در مورد آن مرتب است. در پایان فصل مسائل مربوط به اوراق بهادار قابل تبدیل تشریح می شود.

● سود تقلیل یافته هر سهم - اوراق بهادار قابل تبدیل

اندازه گیری سود تقلیل یافته هر سهم مشابه محاسبه سود اولیه هر سهم است، تفاوت اساسی که بین این دو مفهوم وجود دارد این است که، در دستیابی به سود تقلیل یافته هر سهم، کلیه اوراق بهادار قابل تبدیل تقلیل دهنده در اندازه گیری منظور می شود، در صورتی که در اندازه گیری سود اولیه هر سهم فقط اوراق بهاداری که به عنوان معادل سهام عادی تلقی شوند مبنای محاسبه قرار می گیرند.

یک اوراق بهادار، در صورتی تقلیل دهنده تلقی می شود، که اگر به سهام عادی تبدیل شود، سود هر سهم را کاهش می دهد، و چنانچه در تبدیل منجر به افزایش سود هر سهم یا کاهش زیان هر سهم گردد، این گونه اوراق بهادار اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارا می باشد، بدین ترتیب در محاسبه سود هر سهم نباید اوراق بهاداری که تبدیل آن موجب افزایش سود هر سهم یا کاهش زیان هر سهم می گردد، لحاظ شود. روشی که برای تعیین اثرات تقلیل بالقوه برای سود هر سهم بکار گرفته می شود را «روش تبدیل مشروط»^۱ گویند. روش تبدیل مشروط برای اوراق قرضه قابل تبدیل مبتنی بر مفروضات زیر است:

۱- اوراق بهادار قابل تبدیل در اول دوره مالی به سهام عادی تبدیل شود (یا از تاریخ صدور اوراق بهادار، در صورتی که طی دوره مالی صادر شده باشد) و

۲- تبدیل اوراق قرضه هزینه بهره را کاهش داده، نتیجه تبدیل، موجب افزایش سود خالص آماده برای سهامداران عادی، معادل هزینه بهره اوراق قرضه پس از احتساب اثر مالیاتی می گردد. افزایش سود منجر به افزایش مالیات بر درآمد و علاوه بر این تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی، تعداد سهام عادی منتشر شده را افزایش خواهد داد. فرآیند تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی به «روش تبدیل مشروط» در مثال زیر تشریح می گردد:

● مثال - اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی (ج) استخراج شده است:

- ۱- تعداد سهام عادی منتشر شده ۱۰۰۰۰۰ سهم
  - ۲- اوراق قرضه ۶٪ قابل تبدیل منتشر شده در سال قبل (قابل تبدیل به ۲۰۰۰۰ سهم عادی)
- ۱۰۰۰۰۰۰ ریال

۳. اوراق قرضه ۱۰٪ قابل تبدیل منتشر شده در اول تیرماه
 سال جاری (قابل تبدیل به ۳۲۰۰۰ سهم عادی) ۱۰۰۰۰۰۰ ریال
۴. نرخ مالیات بر درآمد ۴۰٪
۵. سود خالص دوره مالی ۲۱۰۰۰۰ ریال
۶. سود اولیه هر سهم $(210000 \div 100000)$ ۲/۱ ریال

• برای تعدیل سود خالص، ضرورت دارد که بهره اوراق قرضه پس از احتساب اثر مالیات بر درآمد به سود خالص اضافه شود، زیرا در روش تبدیل مشروط، فرض بر این است که تبدیل در اول سال مالی بوده و هیچ گونه هزینه بهره اوراق قرضه قابل تبدیل در طی سال پرداخت نشده است. با توجه به این شرایط، نتیجه عدم پرداخت هزینه بهره اوراق قرضه معادل ۶۰۰۰۰ ریال $(100000 \times 6\%)$ ، منجر به افزایش سود خالص معادل ۶۰۰۰۰ ریال شده، در مقابل، هزینه مالیات بر درآمد و سود خالص بعد از احتساب مالیات بر درآمد به ترتیب ۲۴۰۰۰ ریال $(60000 \times 40\%)$ و ۳۶۰۰۰ ریال $(24000 - 60000)$ افزایش می‌یابد. از آنجا که اوراق قرضه قابل تبدیل ۱۰٪، در اول تیرماه سال جاری منتشر شده است، بهره ۹ ماهه جهت انعکاس به سود خالص تبدیل شده معادل ۴۵۰۰۰ ریال است که نحوه محاسبه به شرح زیر خواهد بود:

$$\boxed{\text{✓}} \quad 45000 = 100000 \times 10\% \times \frac{9}{12} \times 60\% = 45000$$

* چون که نرخ مالیات بر درآمد ۴۰٪ می‌باشد پس نرخ سود خالص بعد از کسر مالیات ۶۰٪ است $(60\% = 100\% - 40\%)$.

• اطلاعات صورت کسر برای محاسبه سود خالص به منظور سود تقلیل یافته هر سهم:

سود خالص سال جاری قبل از تبدیل	۲۱۰۰۰۰
اضافه می‌شود: تعدیل بهره اوراق قرضه پس از احتساب مالیات:	
اوراق قرضه ۶٪ $(60000 \times 60\%)$	۳۶۰۰۰
اوراق قرضه ۱۰٪ $(100000 \times \frac{9}{12} \times 60\%)$	۴۵۰۰۰
سود خالص تعدیل شده	<u>۲۹۱۰۰۰</u>

* نرخ سود خالص پس از مالیات ۶۰٪ $(60\% = 100\% - 40\%)$

● اطلاعات مخرج کسر به منظور محاسبه تعداد سهام عادی تعدیل شده برای اوراق بهادار تقلیل دهنده جهت سود تقلیل یافته هر سهم:

۱۰۰۰۰۰	میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده
۲۰۰۰۰	اضافه می شود: سهام عادی در صورت تبدیل:
۲۴۰۰۰	اوراق قرضه ۶٪ (با فرض اول سال)
۱۴۴۰۰۰	اوراق قرضه ۱۰٪، تاریخ صدور اول تیرماه $(۳۲۰۰۰ \times \frac{۹}{۱۲})$
	میانگین موزون تعداد سهام عادی تعدیل شده برای اوراق بهادار تقلیل دهنده

سود تقلیل یافته هر سهم $۲۹۱۰۰۰ \div ۱۴۴۰۰۰ = ۲/۰۲$ *

سود اولیه هر سهم $۲۱۰۰۰۰ \div ۱۰۰۰۰۰ = ۲/۱۰$ *

نتیجه گیری:

با توجه به کمتر بودن سود تقلیل یافته هر سهم (۲/۰۲ ریال) نسبت به سود اولیه هر سهم (۲/۱۰ ریال) می توان گفت که اوراق قرضه قابل تبدیل، اثر تقلیل دهنده بر سود هر سهم را دارد.

نحوه گزارش سود هر سهم در متن صورت سود و زیان به قرار زیر می باشد:

	سود خالص سال جاری
۲۱۰۰۰۰	سود هر سهم:
۲/۱۰	سود اولیه هر سهم $(۲۱۰۰۰۰ \div ۱۰۰۰۰۰)$
۲/۰۲	سود تقلیل یافته هر سهم $(۲۹۱۰۰۰ \div ۱۴۴۰۰۰)$

* در مثال فوق فرض بر این است که اوراق قرضه به مبلغ اسمی فروخته شده و چنانچه اوراق قرضه با صرف یا کسر فروخته شود، هزینه بهره در هر دوره مالی باید تعدیل گردد.

* به منظور آزمون ویژگی ضد تقلیل، اگر سود اولیه هر سهم بدون در نظر گرفتن وجود اوراق بهادار قابل تبدیل (اوراق قرضه، سهام ممتاز) کمتر از سود هر سهم بعد از احتساب اوراق بهادار قابل تبدیل گردد (یعنی به موجب اجرای عمل تبدیل سود هر

سهم افزایش یابد)، می توان نتیجه گیری کرد که اوراق بهادار قابل تبدیل، اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارد.

* طبق اصول پذیرفته شده حسابداری (APB # 15) کلیه اوراق بهاداری که اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارند، در محاسبات سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم کنار گذاشته می شوند.

● سود تقلیل یافته هر سهم - قراردادهای خرید سهام

قراردادهای خرید سهام شامل اختیار خرید سهام، گواهینامه خرید سهام... می باشد که از طریق واحد تجاری به گروهی از افراد، حق خرید تعدادی سهام عادی با قیمت تعیین شده تضمینی طی دوره زمانی معین اعطاء می شود، تفاوت اصلی بین اوراق بهادار قابل تبدیل با اختیار یا گواهینامه امتیاز خرید سهام اینست که در قراردادهای خرید سهام فرصتی برای تحصیل سهام عادی با ارزش اقتصادی پایه (قیمت تعیین شده) بر اساس امتیاز برای تحصیل سهام داده می شود.

سؤالی که در این گونه موارد مطرح می شود، اینست که آیا قراردادهای خرید سهام نظیر اختیار یا گواهینامه امتیاز خرید سهام همواره تقلیل دهنده سود هر سهم به شمار می آیند؟ و اگر تقلیل دهنده سود هر سهم تلقی شوند، آثار آن بر سود هر سهم چگونه است؟ طبق اصول پذیرفته شده حسابداری، هنگامی که اختیار یا گواهینامه امتیاز خرید سهام به مرحله اجرا درآید، تعداد سهام اضافی جدید صادر شده، منجر به افزایش تعداد سهام عادی منتشر شده گشته، در مقابل میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشره افزایش می یابد، بدیهی است، نتیجه اجرای این عمل، سود هر سهم تقلیل می یابد. روش بکارگیری تعیین آثار تقلیل اختیار یا گواهینامه امتیاز خرید سهام و معادل های مشابه به سود هر سهم از طریق روش سهام خزانه اعمال می شود.

در روش سهام خزانه فرض بر این است که، اختیار و گواهینامه خرید سهام در اول دوره مالی (یا تاریخ انتشار، اگر دیرتر از اول دوره مالی باشد) اعمال شده (اختیار خرید سهام و گواهینامه خرید سهام در سراسر سال منتشر شده است) و وجوه دریافتی حاصل از اعمال اختیار خرید سهام و گواهینامه جهت (به مصرف) تحصیل مجدد سهام (سهام خزانه) بر اساس میانگین قیمت بازار هر سهم عادی واحد تجاری مورد استفاده قرار

می‌گیرد. اگر قیمت تعیین شده اختیار یا گواهینامه خرید سهام کمتر از قیمت بازار هر سهم عادی باشد و وجوه دریافتی حاصل از قیمت تعیین شده اختیار خرید سهام، برای خرید متقابل تمامی سهام کافی نباشد، سهام اضافی باقیمانده به میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده جهت دستیابی به اهداف محاسبه سود تقلیل یافته هر سهم اضافه می‌شود.^۱

تفاوتی که در محاسبه سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم در مورد اعمال اختیار خرید سهام یا گواهینامه وجود دارد این است که در محاسبه سود اولیه هر سهم بنا به روش سهام خزانه، فرض بر این است که وجوه دریافتی حاصل از اعمال اختیار خرید سهام و گواهینامه‌های حق خرید به مصرف خرید سهام عادی بر مبنای میانگین قیمت بازار طی دوره مالی است. اما در محاسبه سود تقلیل یافته هر سهم قیمت بازار سهام عادی در روزهای آخر دوره مالی برای تعیین تعداد سهام عادی قابل خریداری مبنای محاسبه قرار می‌گیرد.

● مثال - اطلاعات زیر مربوط به سال مالی ۱۳۷۷ شرکت سهامی (الف) می‌باشد که از دفاتر مالی شرکت استخراج شده است:

- ۱- تعداد سهام ممتاز ۷٪ با سود انباشته به ارزش اسمی ۵ ریال ۶۰۰۰۰ سهم
- ۲- سهام عادی منتشر شده در شروع سالی مالی ۱۲۰۰۰۰ سهم
- ۳- تعداد سهام منتشر شده در اول تیرماه ۳۰۰۰۰ سهم
- ۴- سود خالص ۴۰۰۰۰۰ ریال
- ۵- تعداد سهام خزانه خریداری شده در اول آذرماه ۹۰۰۰ سهم
- ۶- سایر اطلاعات: واحد تجاری طی سال جاری تعداد ۱۲۰۰۰ گواهینامه امتیاز خرید

۱- در برخی از منابع اصلی (متون حسابداری) در مواردی که تعداد سهام قابل انتشار در قبال اعمال اختیار خرید و گواهینامه‌های حق خرید بیش از ۲۰٪ تعداد سهام عادی منتشر شده در آخر دوره مالی باشد، می‌توان برای محاسبه اثر تقلیل دهنده آن بر سود هر سهم از روش تعدیل شده سهام خزانه (Modified Treasury Stock Method) استفاده کرد. در روش تعدیل شده سهام خزانه، فرض می‌شود که تمامی اختیار سهام و گواهینامه‌های حق خرید سهام اعمال و به سهام عادی تبدیل شده و با وجوه حاصل از آن می‌توان تا میزان حداکثر ۲۰٪ تعداد کل سهام عادی بر مبنای متوسط قیمت بازار سهام طی دوره (روش سهام خزانه) را خریداری و باقی مانده وجوه حاصل از آن به مصرف کاهش بدهی‌ها (جاری، غیرجاری) رسیده و سرانجام، مانده، صرف خرید اوراق قرضه می‌شود.

سهام صادر نموده است، و به دارندگان گواهینامه اجازه داده شده، که سهام عادی را به بهای هر سهم ۴۵ ریال خریداری نمایند (قیمت تعیین شده برای اعمال اختیار خرید سهام)

۷. میانگین قیمت بازار هر سهم ۵۰ ریال. از آنجا که قیمت بازار هر سهم بیش از قیمت تعیین شده می باشد، گواهینامه امتیاز خرید سهام بالقوه تقلیل دهنده است.

۸. در صورت اعمال تمامی ۱۲۰۰۰ گواهینامه امتیاز خرید سهام تعداد ۱۲۰۰۰ سهم صادر می شود.

۹. مبلغ دریافتی بابت قیمت تعیین شده گواهینامه امتیاز خرید سهام بالغ بر (۱۲۰۰۰×۴۵) ۵۴۰۰۰۰ ریال است.

۱۰. شرکت با مبلغ وجوه دریافتی معادل ۵۴۰۰۰۰ ریال که از طریق قیمت اعمال تمامی گواهی نامه تحصیل نموده فقط می تواند تعداد ۱۰۸۰۰ سهم خود را به عنوان سهام خزانه باز خرید نماید، نظر به اینکه تعداد سهام مربوط به استفاده از قیمت قابل اعمال گواهینامه امتیاز خرید سهام، معادل ۱۲۰۰۰ سهم می باشد، و تحصیل فرضی سهام خزانه معادل ۱۰۸۰۰ سهم است، تفاوت $(۱۲۰۰ = ۱۰۸۰۰ - ۱۲۰۰۰)$ ۱۲۰۰ سهم اضافی باید به عنوان سهام صادر شده تلقی و به تعداد سهام عادی صادره واقعی اضافه شود. یعنی میانگین موزون تعداد سهام عادی در محاسبه سود هر سهم معادل $۱۴۰۷۰۰ (۱۲۰۰ + ۱۳۹۵۰۰)$ سهم خواهد بود، که آثار آن در جدول شماره (۴-۱) نشان داده شده است.

● روش دیگری که برای تعیین تعداد سهام اضافی طی دوره مالی می توان محاسبه کرد، به شرح زیر است:

$$\boxed{\%۱۰ = \frac{۵۰ - ۴۵}{۵۰} = \frac{\text{قیمت قابل اعمال} - \text{قیمت بازار}}{\text{قیمت بازار}} = \text{نرخ} \quad \square}$$

$$\boxed{۱۲۰۰ = ۱۲۰۰۰ \times \%۱۰ = \text{تعداد سهام تفاضلی}} \quad \square$$

با توجه به محاسبات بالا چنین نتیجه گیری می شود که میزان افزایش تعداد سهام در روش سهام خزانه ۱۲۰۰ سهم عادی است که به میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده در

جدول شماره (۴-۱):

آزمون تقلیل/ضد تقلیل سود هر سهم در مورد سود تقلیل یافته هر سهم - قراردادهای خرید سهام

$$\text{سود سهام ممتاز - سود خالص} = \frac{\text{سود اولیه هر سهم}}{\text{میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده}} \quad *$$

$$* \quad \frac{4000000 - 210000}{139500} = 2/72 = \text{سود اولیه هر سهم}$$

$$* \quad 21000 = 7\% \times 5 \times \text{ریال} \times 600000 = \text{سود سهام ممتاز}$$

● نحوه محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده:

تاریخ	تعداد سهام عادی منتشره	ماه‌های منتشر شده	نسبت ماه به سال	میانگین موزون تعداد سهام
از ۱/۱ تا پایان سال	۱۲۰۰۰۰	۱۲ ماه	$\frac{12}{12}$	۱۲۰۰۰۰
از ۴/۱ تا ۱۲/۲۹	۳۰۰۰۰	۹ ماه	$\frac{9}{12}$	۲۲۵۰۰
از ۹/۱ تا پایان سال	(۹۰۰۰)	۴ ماه	$\frac{4}{12}$	(۳۰۰۰)
میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده				۱۳۹۵۰۰

وجوه دریافتی فرضی حاصل از اعمال گواهینامه امتیاز خرید سهام (۴۵ × ۱۲۰۰۰) ۵۴۰۰۰۰

بازخرید تعداد سهام خزانه (۵۴۰۰۰۰ ÷ ۵۰ ریال) ۱۰۸۰۰ سهم

تعداد سهام اضافی (۱۲۰۰۰ - ۱۰۸۰۰) ۱۲۰۰ سهم

نوع	اثر بر صورت کسر	اثر بر مخرج کسر	نرخ
گواهینامه امتیاز خرید سهام	۰	۱۲۰۰ سهم	۰

$$\frac{379000 + 0}{139500 + 1200} = 2/69 = \text{سود تقلیل یافته هر سهم}$$

مخرج کسر جهت محاسبه سود هر سهم اضافه می‌شود، از آنجا که میانگین موزون تعداد سهام افزایش یافته، سود هر سهم تقلیل می‌یابد. در نتیجه می‌توان گفت که گواهینامه امتیاز خرید سهام بالقوه، تقلیل دهنده سود هر سهم تلقی می‌شود.

* از مقایسه میانگین قیمت بازار هر سهم عادی و قیمت تعیین شده (قیمت قابل اعمال) برای سهامداران فعلی می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد:

- الف - چنانچه میانگین قیمت بازار هر سهم عادی از قیمت تعیین شده برای صاحبان سهام فعلی به منظور اعمال اختیار یا گواهینامه امتیاز خرید سهام بیشتر باشد، اعمال اختیار یا گواهینامه امتیاز خرید سهام اثر تقلیل دهنده بر سود هر سهم را دارد.
- ب - چنانچه میانگین قیمت بازار هر سهم عادی مساوی یا کمتر از قیمت تعیین شده (قیمت قابل اعمال) برای سهامداران فعلی باشد، اثر فرضی به منظور اعمال اختیار و گواهینامه امتیاز خرید سهام اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارد، (سود هر سهم در همان مبلغ، باقی مانده یا افزایش می‌یابد).
- ج - کلیه اوراق بهادار قابل تبدیل به سهام عادی که اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارند، این قبیل اوراق بهادار نباید در اندازه‌گیری مربوط به سود هر سهم و سود تقلیل یافته هر سهم بکار گرفته شوند.

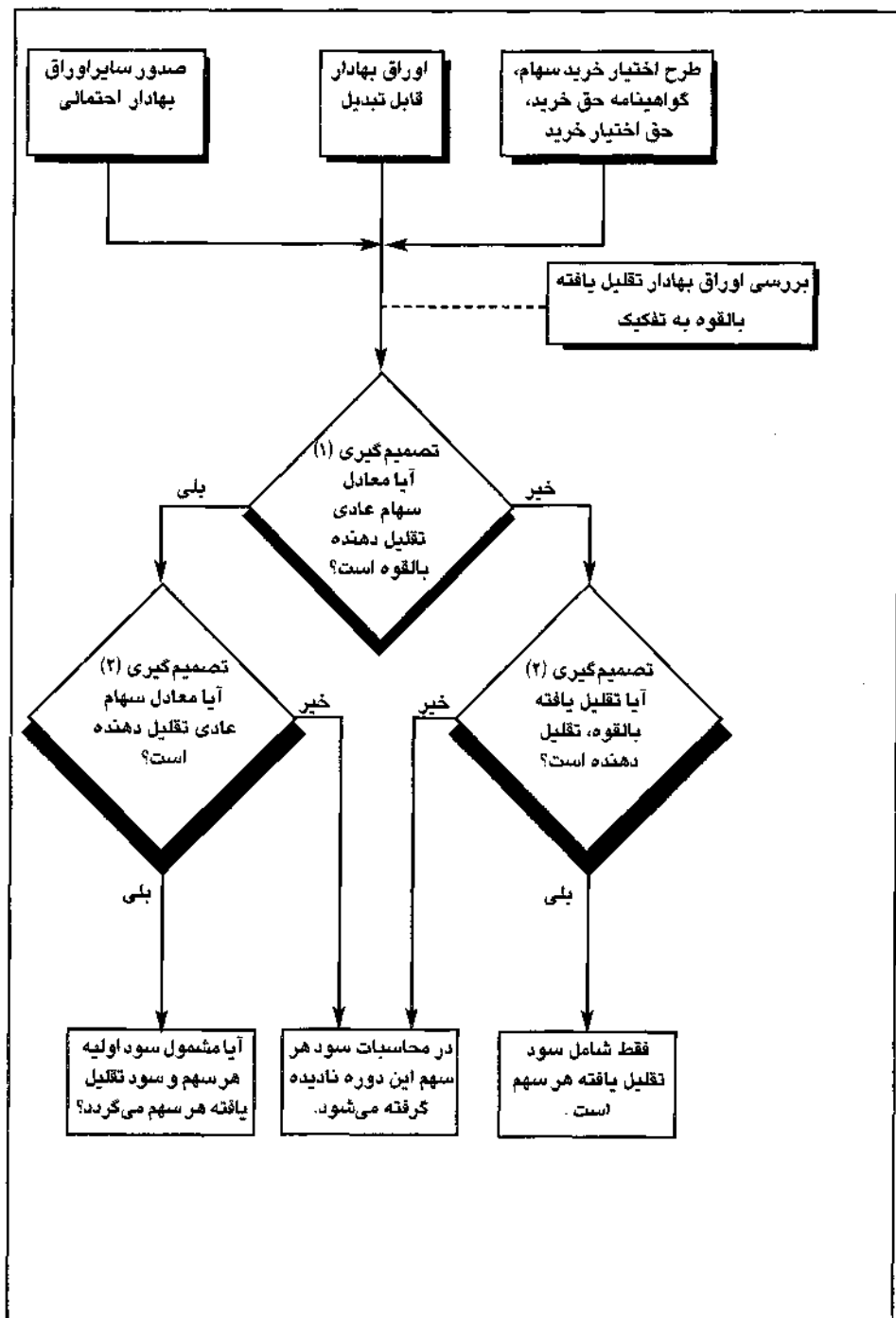
• ارائه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم

در شرکت‌های سهامی با ساختار پیچیده سرمایه، گزارش دو نوع اطلاعات سود هر سهم (سود اولیه هر سهم، سود تقلیل یافته هر سهم) در متن صورتهای مالی ضروری است. در مرحله اول، سود اولیه هر سهم بر مبنای معادل سهام عادی، و در مرحله بعدی سود تقلیل یافته هر سهم بر مبنای معادل سهام عادی و سایر تقلیل دهنده‌های بالقوه گزارش می‌شود. در مواردی اگر اوراق بهادار اثر ضد تقلیل^۱ بر سود سهام در یک دوره حسابداری خاص را دارا باشد، این نوع سهام در محاسبات سود هر سهم در آن دوره نادیده گرفته می‌شود. در حسابداری و گزارشگری مالی، اطلاعات باید به گونه‌ای گزارش گردد، که در تصمیم‌گیری

۱. Antidilution (سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی ممکن است اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را داشته باشد، یعنی اگر (فرض) سهام ممتاز به سهام عادی تبدیل گردد، نتیجه این عمل، موجب افزایش سود هر سهم می‌گردد، این نوع اوراق بهادار قابل تبدیل ویژگی ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارند).

مفید باشد، و از بروز ابهام و سردرگمی جلوگیری نماید. در چنین مواردی برای جلوگیری از بروز ابهام، توجه به محتوای اقتصادی رویداد و معاملات بر شکل قانونی آن ترجیح داده می شود (مفهوم رجحان محتوی بر شکل^۱). کاربرد این مفهوم (وقتی در ساختار سرمایه، نوعی اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه وجود دارد که اگر عملاً به سهام عادی تبدیل شود، توان بالقوه سهامداران عادی از لحاظ دریافت سود سهام را کاهش می دهد) خود شواهد و مدارکی برای اندازه گیری سود هر سهم می باشد. از نظر شکل؛ تقلیل دهنده های بالقوه^۲ سهام عادی منتشر شده تلقی نمی شوند، از آنجا که شرایط صدور و انتشار این نوع تقلیل دهنده ها به گونه ای است که به دارندگان آن، این حق را می دهد که در صورت فراهم آمدن شرایطی مناسب، اوراق بهادار را عملاً به سهام عادی اضافی جدید تبدیل نمایند. بدیهی است در صورت احراز شرایطی معین، تعداد سهام عادی منتشر شده افزایش یافته، سود هر سهم را کاهش می دهد. طبق اصول پذیرفته شده حسابداری (اصل محافظه کاری) در مورد محاسبه اقل سود هر سهم، باید گزینه ای انتخاب و اعمال شود که حداقل مساعد بر سود خالص، در دوره جاری را نشان دهد. (نمودار ۲-۴)

تصمیم در مورد این که کدامیک از اوراق بهادار قابل تبدیل معادل سهام عادی و تقلیل دهنده سود هر سهم می باشد، بستگی به اتخاذ تصمیم در تاریخ صدور و شرایط و وضعیت بازار آن در این تاریخ دارد.

● صدور سهام احتمالی

در مواردی اگر قرار باشد که صدور سهام در آتی بدون هیچ گونه محدودیت، و متفاوت از گذشت زمان صادر گردد، در این گونه موارد، آنها (سهام) باید صادر شده تلقی شوند، و نظیر سهام منتشر شده در محاسبات سود تقلیل یافته هر سهم منظور گردند. برخی از رویدادهای آتی که مبتنی بر احراز شرایطی معین می باشد، از دیدگاه متفاوتی سود تقلیل یافته هر سهم را ارزیابی می نماید. چگونگی شرایط لازم در محاسبه سود تقلیل یافته هر سهم با توجه به صدور احتمالی سهام طبق بیانیه شماره ۱۲۸ هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی^۱ به شرح زیر می باشد:

- ۱- تمامی شرایط لازم برای صدور سهام تا پایان دوره مالی احراز شده باشد. سهام قابل صدور احتمالی با فرض اینکه شرایط احراز، از اول دوره تأمین شده یا از تاریخ توافق سهام احتمالی چنانچه تاریخ صدور عقب تر باشد، در نظر گرفته می شود.
  - ۲- تمامی شرایط لازم برای صدور سهام تا پایان دوره مالی احراز نشده باشد. در این گونه موارد، تعداد سهام قابل صدور احتمالی مشمول سود تقلیل یافته هر سهم بر اساس تعداد سهام می باشد، چنانچه شرایط تأمین گردد، در صورتی صادر خواهد شد، که پایان دوره گزارشگری، پایان دوره شرط باشد.
- ضرورت اجرای این فرایند، در استانداردهای حسابداری^۲ رهنمودی به شرح زیر ارائه شده است:

- ۱- دستیابی به سطح معین از سود و در صورتی که مبلغ آن قابل حصول باشد. سهام اضافی که صادر شده، بر مبنای آن سود سال جاری را کاهش داده و مشمول سود تقلیل یافته هر سهم می گردد. بدین معنی، چنانچه سود شرکت در سطحی نباشد که سهام اضافی صادر شود، می توان چنین تصور کرد که سهام اضافی صادر نشده در محاسبه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم بی تأثیر است.
- ۲- دستیابی به قیمت جاری بازار هر سهم در سطحی معین. سهام اضافی که بر مبنای قیمت جاری بازار منتشر خواهد شد، در اندازه گیری سود تقلیل یافته هر سهم منظور

می‌شود. در این گونه موارد، قیمت جاری بازار آخرین روز دوره مالی، مبنای ارزیابی قرار می‌گیرد.

۳- دستیابی به سطح معینی از سود و تحقق قیمت بازار سهام. در صورت صدور سهام اضافی، چنانچه تحقق دو شرط با هم (یکجا) تأمین شده باشد (سود سال جاری و قیمت بازار سهام) در محاسبات سود تقلیل یافته هر سهم منظور می‌شود.

۴- شرایط ادغام در ترکیب واحدهای تجاری. چنانچه شرایط ادغام مشروط بر این باشد که در صورت نیل به شرایطی خاص (گذشت زمان، دستیابی به سود یا تحقق قیمت تعیین شده...) سهام اضافی صادر شود. چنانچه تحقق شرایط مورد نظر تا پایان دوره مالی احراز گردد، سهام فرضی در محاسبات سود تقلیل یافته هر سهم منظور می‌شود. به طور مثال، فرض کنید، شرکت (الف) تعدادی سهام (ب) را تحصیل نموده است. چنانچه در قرارداد توافق شده که سود شرکت (ب) در سال 13×8 بالغ بر ۹۰۰۰۰ ریال تحصیل گردد، تعداد ۲۰۰۰۰ سهم اضافی صادر و در سال 13×9 در اختیار سهامداران (ب) قرار می‌گیرد. شرکت (ب) در 13×7 ، سودی بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ ریال تحصیل نموده، از آنجا که شرایط قبل از سال 13×8 تأمین شده است، در محاسبات سود تقلیل یافته هر سهم در سال 13×7 بانضمام ۲۰۰۰۰ سهم صادره احتمالی منظور می‌شود.

● تشریح سود هر سهم جامع

هدف از تشریح سود هر سهم جامع بکارگیری تمامی ترکیب‌های احتمالی اوراق بهادار (اختیار خرید سهام، گواهینامه حق خرید سهام، سهام ممتاز قابل تبدیل یا اوراق قرضه قابل تبدیل) به منظور شناسایی اوراق بهادار قابل تبدیل که اثر تقلیل دهنده بر سود تقلیل یافته هر سهم را دارند، می‌باشد. جهت دستیابی به این هدف، تمامی اوراق بهادار قابل تبدیل برای تعیین اثر تقلیل بالقوه بر سود هر سهم را مورد بررسی قرار داده، تا اوراق بهاداری که پایین‌ترین اثر تقلیل بر سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم دارد، شناسایی گردد. به منظور ضرورت شناسایی سود تقلیل یافته هر سهم بر اساس بیانیه شماره ۱۲۸ هیئت تدوین استانداردهای حسابداری (FASB) مثال زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

● مثال - ساختار سرمایه شرکت سهامی (الف) و اطلاعات مربوط به آن به قرار زیر می باشد:

۱. سود خالص (حاصل از عملیات مستمر) ۵۰۰۰۰ ریال
۲. میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده ۱۰۰۰۰ سهم
۳. نرخ مالیات بر درآمد ۴۰٪
۴. اعطاء اختیار خرید سهام عادی به سهامداران فعلی به ارزش هر سهم ۸ ریال (تمام سال) ۱۰۰۰ سهم
۵. اعطاء اختیار خرید سهام عادی به سهامداران فعلی به ارزش هر سهم ۱۳ ریال (تمام سال) ۲۰۰۰ سهم
۶. میانگین قیمت بازار هر سهم عادی طی سال ۱۰ ریال
۷. اوراق قرضه قابل تبدیل ۷٪ (هر برگ اوراق قرضه قابل تبدیل به ۴۰ سهم عادی است). اوراق قرضه به مبلغ اسمی صادر شده، ارزش اسمی هر برگ اوراق قرضه ۱۰۰۰ ریال، اوراق قرضه در طی سال تبدیل نشده است. ۲۰۰ برگ
۸. سهام ممتاز ۴٪، با سود انباشته قابل تبدیل به سهام عادی، منتشر شده طی سال، ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال، هر سهم ممتاز قابل تبدیل به یک سهم عادی است. سهام ممتاز به ارزش اسمی صادر شده اما هیچ گونه تبدیلی اعمال نشده است. ۱۰۰۰ سهم

فرایند (مراحل) شناسایی سود اولیه هر سهم، و سود تقلیل یافته هر سهم با توجه به اطلاعات فوق به قرار زیر می باشد:

۱. محاسبه سود اولیه هر سهم همانند ساختار ساده سرمایه
۲. شناسایی سایر اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه به تفکیک
۳. محاسبه نتایج سود هر سهم با فرض انتشار یا تبدیل هر یک از اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه به طور جداگانه
۴. رتبه بندی نتایج تقلیل هر سهم از پایین ترین به بالاترین (صعودی). یعنی نسبت تقلیل یا ضد تقلیل سود هر سهم را برای هر یک از اوراق بهادار قابل تبدیل محاسبه نموده، بر اساس نتایج حاصله، به ترتیب از کمترین (تقلیل دهنده ترین) به بیشترین طبقه بندی

می‌گردد.

۵. سود هر سهم را بر اساس مبلغ اضافه شده بر اوراق بهادار بالقوه تقلیل دهنده، یکی یکی بر اساس رتبه سود هر سهم مجدداً محاسبه نمایید (مثل مرحله ۱) شروع اجرای این عمل، با اوراق بهاداری است که کمترین اثر بر سود هر سهم را دارد.

۶. عمل افزایش به اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه را ادامه داده تا همه آن اضافه شود. یا، تا زمانی که عمل افزایش درباره یک اوراق بهادار موجب اضافه شدن سود هر سهم حاصل از سطح قبلی آن گردد.

* نحوه بکارگیری مراحل فوق در ارتباط با بکارگیری تمامی ترکیب‌های احتمالی اوراق بهادار قابل تبدیل جهت شناسایی اوراق بهاداری که اثر تقلیل دهنده یا ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارند، به شرح زیر ادامه می‌یابد:

۱. سود اولیه هر سهم:

$$\boxed{\checkmark} \text{ سود اولیه هر سهم} = \frac{\text{سود سهام ممتاز} - \text{سود خالص}}{\text{میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشره}} = \frac{50000 - 40000}{10000} = 4/60$$

$$* \boxed{\checkmark} \text{ سود سهام ممتاز} = (1000 \times 100 \times \%/4) = 4000$$

۲. شناسایی سایر اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه:

- اختیار خرید سهام (دو نوع)
- اوراق قرضه ۷٪ قابل تبدیل
- سهام ممتاز ۴٪ با سود انباشته قابل تبدیل

• سود تقلیل یافته هر سهم

۳. بررسی نتایج سود هر سهم ناشی از تبدیل یا انتشار سایر اوراق بهادار تقلیل دهنده:

الف - اختیار خرید سهام. بر اثر قبول فرض تبدیل ۱۰۰۰ امتیاز اختیار خرید به سهام عادی به ارزش هر سهم ۸ ریال، اثر تقلیل دهنده بالقوه بر سود هر سهم دارد، زیرا نتیجه این عمل، موجب افزایش تعداد ۲۰۰ سهم عادی خواهد شد. بر اثر قبول فرض تبدیل ۲۰۰۰ امتیاز اختیار خرید سهام عادی به ارزش هر سهم ۱۳ ریال، دارای اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم می‌باشد. زیرا قیمت تعیین شده (قیمت قابل اعمال مندرج در قرارداد

اختیار خرید سهام) برای سهامداران فعلی بیش از میانگین قیمت بازار (۱۰ ریال) هر سهم می باشد. نظر به این که قرارداد اختیار خرید ۲۰۰۰ سهم اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارد، در اندازه گیری سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم نادیده گرفته می شود.

● با فرض این که قرارداد ۱۰۰۰ امتیاز اختیار خرید سهام اعمال گردد، وجوه دریافتی حاصل از آن:

وجوه دریافتی حاصل از تبدیل ۱۰۰۰ امتیاز اختیار خرید سهام

به ارزش هر سهم ۸ ریال (۸×۱۰۰۰)

۸۰۰۰

تعداد سهام عادی که می توان از محل وجوه دریافتی حاصل از تبدیل

۱۰۰۰ امتیاز خرید به قیمت بازار تحصیل نمود $(۸۰۰۰ \div ۱۰)$

۸۰۰

تعداد تقلیل دهنده^۱ بر سود هر سهم $(۱۰۰۰ - ۸۰۰)$

۲۰۰

$$\checkmark = \frac{\text{افزایش/کاهش در سود خالص}}{۲۰۰ \text{ سهم افزایش در میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشرشده}} = \frac{0}{0} = 0$$

ب - سهم ممتاز ۴٪ با سود انباشته قابل تبدیل. اگر سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی تبدیل شود، فرض بر این است که، سود سهام بین سهامداران ممتاز پرداخت نمی شود، بدین ترتیب، سهام ممتاز که به سهام عادی تبدیل شده، سهمیه سود سهام آنها به مبلغ ۴۰۰۰ ریال $(۴\% \times ۱۰۰۰۰۰)$ نباید از سود خالص واحد تجاری کسر گردد. بدیهی است در این شرایط، سود آماده برای سهامداران عادی معادل همین مبلغ افزایش خواهد یافت. به همین ترتیب، افزایش تعداد سهام عادی با فرض تبدیل، موجب می گردد که ۱۰۰۰ سهم عادی (هر سهم ممتاز قابل تبدیل به یک سهم عادی است) به تعداد سهام منتشر شده قبلی اضافه گردد:

$$\checkmark = \frac{\text{افزایش/کاهش در سود خالص}}{۱۰۰۰ \text{ سهم افزایش در میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشرشده}} = \frac{۴۰۰۰}{0} = ۴$$

۱- یعنی تعداد سهام عادی که به موجب اجرای عمل تبدیل اختیار خرید سهام نمی توان تحصیل نمود، معادل ۲۰۰ سهم می باشد.

ج- اوراق قرضه ۷٪ قابل تبدیل. اگر اوراق قرضه به سهام عادی تبدیل شود، فرض بر این است که بهره نباید به این گونه اوراق قرضه پرداخت گردد، نتیجه این عمل موجب می شود، که سود خالص آماده برای سهامداران عادی معادل هزینه بهره اوراق قرضه پس از احتساب مالیات بر درآمد افزایش یابد:

افزایش تعداد سهام عادی با فرض این که اوراق قرضه

به سهام عادی تبدیل شده است $\checkmark = ۸۰۰۰ = (۴۰ \text{ سهم عادی} \times ۲۰۰ \text{ برگ اوراق قرضه})$

مبلغ اوراق قرضه قابل تبدیل $\checkmark = ۲۰۰ \times ۱۰۰۰ = ۲۰۰۰۰۰$

هزینه بهره لازم با فرض این که اوراق قرضه به سهام تبدیل نشود $\checkmark = ۲۰۰۰۰۰ \times ۷\% = ۱۴۰۰۰$

مبلغ افزایش به سود خالص در صورت تبدیل اوراق قرضه به سهام $\checkmark = ۱۴۰۰۰ \times ۶۰\% = ۸۴۰۰$

* نرخ مالیات بر درآمد ۴۰٪، در نتیجه نرخ سود ۶۰٪ می باشد.

$\checkmark = \frac{\text{افزایش/کاهش در سود خالص}}{\text{افزایش در میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشرشده}} = \frac{۸۴۰۰}{۸۰۰۰} = ۱/۰۵$

۴. رتبه بندی نتایج هر سهم:

- الف) قرارداد اختیار خرید سهام عادی ۰/۰۰
- ب) اوراق قرضه ۷٪ قابل تبدیل به سهام عادی ۱/۰۵
- ج) سهام ممتاز ۴٪ با سود انباشته قابل تبدیل به سهام عادی ۴/۰۰

۵. محاسبه مجدد سود هر سهم با اضافه نمودن بر اساس رتبه یکی یکی اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه:

• الف - سود تقلیل یافته هر سهم. اختیار خرید سهام افزوده (یعنی چنانچه قرارداد اختیار خرید تعداد ۱۰۰۰ سهم اعمال گردد، نتیجه اجرای این عمل موجب می شود که طبق قرارداد تعدادی (۲۰۰ سهم) سهام که از محل وجوه حاصل از اختیار خرید تحصیل نمی شود به تعداد میانگین موزون سهام قبلی اضافه گردد.)

$\checkmark = \frac{\text{سود سهام ممتاز - سود خالص}}{\text{میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشرشده}} = \frac{۵۰۰۰۰ - ۴۰۰۰}{۱۰۰۰۰ + ۲۰۰} = ۴/۵۱$

+ تعداد سهامی که از محل وجوه حاصل از
اختیار خرید تحصیل نمی شود

- ب - سود تقلیل یافته هر سهم. اختیار خرید سهام و اوراق قرضه ۷ درصد قابل تبدیل افزوده:

$$\boxed{\checkmark} = \frac{\text{هزینه بهره بعد از مالیات} + \text{سود سهام ممتاز} - \text{سود خالص}}{\text{میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده} + \text{تعداد سهامی که از محل وجوه حاصل از اختیار خرید تحصیل نمی شود} + \text{تعداد سهام صادر شده بر اساس تبدیل اوراق قرضه}} = \frac{۵۰۰۰۰ - ۴۰۰۰ + ۸۴۰۰}{۱۰۰۰۰ + ۲۰۰ + ۸۰۰۰} = ۲/۹۹$$

- ج - سود تقلیل یافته هر سهم. اختیار خرید سهام، اوراق قرضه ۷ درصد قابل تبدیل و سهام ممتاز ۴٪ با سود انباشته قابل تبدیل افزوده:

$$\boxed{\checkmark} = \frac{\text{هزینه بهره بعد از مالیات} + \text{سود خالص}}{\text{میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده} + \text{سهامی که از محل وجوه حاصل از اختیار خرید تحصیل نمی شود} + \text{تعداد سهام صادر شده بر اساس تبدیل اوراق قرضه} + \text{تعداد سهام صادر شده بر اساس تبدیل سهام ممتاز}} = \frac{۵۰۰۰۰ + ۸۴۰۰}{۱۰۰۰۰ + ۲۰۰ + ۸۰۰۰ + ۱۰۰۰} = ۳/۰۴$$

از آنجا که با پیوستن سهام ممتاز ۴ درصد با سود انباشته قابل تبدیل، سود تقلیل یافته هر سهم را از ۲/۹۹ به ۳/۰۴ ترقی (افزایش) می دهد. سهام ممتاز ۴٪ اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم دارد، بنابراین این نوع اوراق بهادار در محاسبات سود تقلیل یافته هر سهم تأدیده گرفته می شود. به عبارت دیگر سهام ممتازی که اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارند در محاسبات سود تقلیل یافته هر سهم مستثنی می شوند.

- نحوه افشاء سود اولیه هر سهم، و سود تقلیل یافته هر سهم در متن صورت سود و زیان به قرار زیر می باشد:

۵۰۰۰۰

سود خالص

۴/۶۰

سود اولیه هر سهم عادی (یادداشت شماره ۱)

۲/۹۹

سود هر سهم عادی با فرض تقلیل (یادداشت شماره ۱)

یادداشت شماره ۱: سود هر سهم عادی

سود اولیه هر سهم عادی از طریق تقسیم سود خالص آماده برای سهامداران عادی به میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده محاسبه گردیده است.

سود تقلیل یافته هر سهم با فرض این که تمامی ترکیب‌های احتمالی اوراق بهادار شامل تمامی قراردادهای اختیار خرید سهام و اوراق قرضه ۷ درصد تبدیل شده باشد، در اندازه‌گیری منظور شده است. در نتیجه، ارقام سود آماده برای سهامداران عادی برای انعکاس سود سهام ممتاز و هزینه بهره پس از احتساب مالیات بر درآمد مربوط به اوراق قرضه قابل تبدیل، تعدیل شده است. از آنجا که سهام ممتاز ۴ درصد اثرات ضد تقلیل بر سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم داشته است، بنابراین این نوع اوراق بهادار قابل تبدیل در محاسبات سود هر سهم حذف می‌گردد. تعداد سهام عادی قابل انتشار با فرض تبدیل اوراق قرضه قابل تبدیل و اعمال کامل قراردادهای اختیار خرید سهام همانند ابتدای سال مالی، به تعداد سهام عادی منتشر شده اضافه می‌شود.

• بطور کلی نحوه گزارشگری سود هر سهم در صورت سود و زیان و افشا از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی به قرار زیر خواهد بود:

- اطلاعات مربوط به سود اولیه هر سهم (EPS)^۱ و سود تقلیل یافته هر سهم (DEFS)^۲ در ساختار ساده و پیچیده سرمایه باید به طور جداگانه و به صورت مقایسه‌ای در صورت سود و زیان گزارش شود.

- جزئیات اطلاعات مربوط به سود هر سهم از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی به شرح زیر افشا می‌شود.

• توضیح مختصری درباره حقوق و مزایای دارندگان اوراق بهادار تقلیل دهنده بالقوه، و سایر اطلاعات لازم (سود سهام، حقوق مشارکت اوراق بهادار، ارزش بازخرید، تاریخ بازخرید، تبدیل یا قیمت قابل اعمال و نرخ و زمان...)

• مبانی محاسبه سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم

• واحدهای تجاری که ساختار ساده سرمایه دارند: سود هر سهم بر اساس عملیات

مستمر، عملیات غیر مستمر، عملیات غیر مترقبه و غیر عادی، سود خالص و شرکتهایی که ساختار پیچیده سرمایه دارند: تقلیل دهنده‌های بالقوه در محاسبه سود هر سهم، اوراق بهادار با ویژگی ضد تقلیل، سود خالص.

- اثر سود سهم ممتاز در سود آماده برای سهامداران عادی و محاسبه سود هر سهم
- اثر تبدیل پس از پایان سال مالی قبل از انتشار گزارش‌های مالی
- اثر تغییر انباشته ناشی از تغییر در اصول حسابداری
- مبالغ سود هر سهم در تمامی دوره‌ها به صورت مقایسه‌ای.
- تعداد سهام صادر شده طی دوره به دلیل تبدیل اوراق بهادار به سهام عادی
- اوراق بهاداری که توانایی تقلیل بالقوه را در آتی داشته، اما به علت داشتن ویژگی ضد تقلیل مشمول محاسبات مجدد سود هر سهم نمی‌شود.

* به منظور تشریح موارد فوق، فرض کنید شرکت (الف) ارقام زیر را در سال ۱۳×۶ در صورت سود و زیان گزارش نموده است: (واحد هزار ریال)

سود قبل از ارقام غیر مترقبه	۲۸۵۰۰
زیان غیر مترقبه	(۳۷۹۰۰)
زیان خالص	<u>(۹۴۰۰)</u>

- تعداد سهام عادی منتشر شده شرکت ۱۰۰۰۰۰۰۰ سهم، بدون سهام ممتاز.
- نتیجه تأثیر روش سهام خزانه در اختیار خرید سهام منتشر شده تعداد ۱۰۰۰۰۰۰ معادل سهام عادی است. این شرایط برای دستیابی به اهداف محاسبه سود هر سهم، بر سود قبل از ارقام غیر مترقبه تقلیل دهنده است اما برای زیان خالص ویژگی ضد تقلیل دارد. نحوه گزارش به قرار زیر است:

سود هر سهم بدون تقلیل	سود هر سهم همراه با تقلیل
سود قبل از اقلام غیر مترقبه:	
$(28500000 \div 10000000)$	۲/۸۵
$(28500000 \div 11000000)$	۲/۵۹
زیان خالص:	
$(9400000 \div 10000000)$	(۰/۹۴)
$(9400000 \div 11000000)$	(۰/۸۵)

● اعمال فرضی اختیار خرید سهام اثر ضد تقلیل در شرایط زیان خالص هر سهم را دارد.

مثال جامع

تشریح مراحل محاسبه سود هر سهم یک واحد تجاری با ساختار پیچیده سرمایه با مفروضات زیر که مربوط به شرکت سهامی جام است، از دفاتر آن شرکت در سال ۱۳۸۶ استخراج گردیده است:

حقوق صاحبان سهام ۱۳۸۶/۱۲/۲۹:

سهام ممتاز قابل تبدیل ۷٪ با سود انباشته (ارزش اسمی هر سهم ۵۰ ریال، تعداد سهام مجاز ۱۰۰۰۰۰۰، سهام منتشر شده ۶۵۰۰۰ سهم قابل تبدیل به سهام عادی با نسبت تبدیل ۳ سهم عادی برای هر سهم ممتاز) ۳۲۵۰۰۰۰

سهام عادی (ارزش هر سهم ۱۰ ریال، تعداد سهام مجاز ۴۰۰۰۰۰۰

سهم، تعداد سهام منتشر شده ۱۷۰۰۰۰۰ سهم) ۱۷۰۰۰۰۰۰

صرف سهام ۴۶۸۵۰۰۰

سود انباشته ۱۲۷۵۵۰۰۰

جمع ۳۷۶۹۰۰۰۰

کسر می شود: سهام خزانه (۷۵۰۰۰ سهم، بهای هر سهم ۱۷ ریال) (۱۲۷۵۰۰۰)

جمع ۳۶۴۱۵۰۰۰

تعداد سهام عادی

	فعالیت سهام عادی در سال ۱۳۳۶:
۱۱۰۰۰۰۰	اول فروردین ماه: تعداد سهام منتشر شده
۱۱۰۰۰۰	اول تیرماه: توزیع ۱۰ درصد سود سهمی
۴۹۰۰۰۰	اول مردادماه: فروش سهام صادر نشده قبلی
(۳۰۰۰۰۰۰)	اول دی ماه: تحصیل سهام خزانه
۲۲۵۰۰۰	اول اسفندماه: فروش سهام خزانه
۱۶۲۵۰۰۰	پایان اسفندماه: تعداد سهام عادی منتشر شده

سایر اطلاعات:

۱. تعداد اختیار خرید سهام منتشر شده طی سال ۳۶ بالغ بر ۱۰۰۰۰۰۰ سهم بوده است. هر اختیار خرید سهام مجاز به تحصیل یک سهم عادی از قرار هر سهم ۱۵ ریال است. میانگین قیمت بازار سهام طی سال ۳۶ به مبلغ ۲۴ ریال. قیمت بازار هر سهم در پایان ۱۳۳۶ به مبلغ ۳۰ ریال بود.
۲. تعداد گواهینامه خرید سهام منتشر شده شرکت طی سال ۳۶ بالغ بر ۷۵۰۰۰ سهم بوده است. هر گواهینامه خرید سهام مجاز به تحصیل یک سهم عادی به مبلغ ۳۲ ریال بود. (قیمت تعیین شده در زمان صدور)
۳. در نتیجه ترکیب واحد تجاری در سال ۱۳۳۴ مقرر شده، که اگر سود واحد تجاری به سطح ۵۰۰۰۰۰۰ ریال در هر یک از سالها تا سال ۳۸ برسد تعداد ۳۰۰۰۰۰۰ سهم اضافی صادر می گردد. مبلغ سود موردنظر تا قبل از سال ۳۶ تحقق نیافته است.
۴. سهام ممتاز قابل تبدیل به مبلغ اسمی در سال ۳۴ فروخته شد. نسبت تبدیل هر برگ از سهام ممتاز قابل تبدیل به ۳ سهم عادی است، در سال ۱۳۳۶ هیچ گونه تبدیلی رخ نداده است.
۵. شرکت معادل ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه ۷ درصد قابل تبدیل به مبلغ اسمی در سال ۱۳۳۲ منتشر نموده است. هر ۱۰۰۰ ریال اوراق قرضه قابل تبدیل به ۴۰ سهم عادی است. نرخ بازده اوراق قرضه شرکتهای معتبر از سال صدور تا ۳۶ به قرار زیر می باشد:

نرخ بازده سال x۲	٪۱۲
نرخ بازده سال x۳	٪۱۱
نرخ بازده سال x۴	٪۱۰
نرخ بازده سال x۵	٪۱۰ $\frac{1}{4}$
نرخ بازده سال x۶	٪۱۱

سود خالص گزارش شده شرکت در سال ۶x بالغ بر ۴۷۵۰۰۰۰ ریال
نرخ مالیات بر درآمد ۴۰٪
حل:

مرحله (۱): محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده:

تاریخ	نسبت ماه به سال	تعداد سهام منتشر شده	تبدیل سود سهمی	میانگین موزون تعداد سهام (۱x۲x۳)
(۱)	(۲)	(۳)		
از ۱/۱ تا ۳۱ خرداد	$\frac{3}{12}$	۱۱۰۰۰۰۰	۱/۱۰	۳۰۲۵۰۰
از ۴/۱ تا ۳۱ تیرماه	$\frac{1}{12}$	۱۲۱۰۰۰۰	۰	۱۰۰۸۳۳
از ۵/۱ تا ۳۰ آذر	$\frac{5}{12}$	۱۷۰۰۰۰۰	۰	۷۰۸۳۳۴
از ۱۰/۱ تا ۳۰ بهمن	$\frac{2}{12}$	۱۴۰۰۰۰۰	۰	۲۳۳۳۳۳
از ۱۲/۱ تا ۲۹ اسفند	$\frac{1}{12}$	۱۶۲۵۰۰۰	۰	۱۳۵۴۱۷
میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده طی سال				<u>۱۴۸۰۴۱۷</u>

مرحله (۲): محاسبه سود اولیه هر سهم:

در مواردی که بخشی از سرمایه شرکت شامل سهام ممتاز می باشد و سهام ممتاز ۷ درصد با سود انباشته است، ضرورت دارد که سهم سود سهامداران ممتاز از سود خالص کسر شود. (شایان ذکر است که اگر سود سهام ممتاز با سود انباشته اعلام و پرداخت نشده باشد، سهامداران عادی استحقاق دریافت این بخش از سود خالص به عنوان سود سهام را ندارند) سود خالص شرکت در سال ۶x بالغ بر ۴۷۵۰۰۰۰ ریال، که از این مبلغ ۲۲۷۵۰۰ ریال (۷٪ x ۵۰ ریال x ۶۵۰۰۰ سهم) متعلق به سهامداران ممتاز می باشد، بنابراین

سهم سود سهام صاحبان سهام ممتاز از سود خالص شرکت برای محاسبه سود اولیه هر سهم (صورت کسر) کسر می‌گردد:

$$\square \text{ سود اولیه هر سهم} = \frac{۴۷۵۰۰۰۰ - ۲۲۷۵۰۰}{۱۴۸۰۴۱۷} = ۳/۰۵$$

توجه داشته باشید که تبدیل آتی سهام ممتاز به سهام عادی در این محاسبات بدون تأثیر است.

سود اولیه هر سهم مبنائی برای مقایسه تقلیل دهنده‌های بالقوه جهت تعیین این که آیا آنها مشمول سود تقلیل یافته هر سهم است یا خیر، می‌باشد.

مرحله (۳): ارزیابی تقلیل دهنده‌های بالقوه^۱ برای وضعیت معادل سهام عادی: ارزیابی پنج تقلیل دهنده‌های بالقوه شرکت برای معادل سهام عادی به قرار زیر می‌باشد:

تقلیل دهنده‌های بالقوه	ارزیابی
اختیار خرید سهام	معادل سهام عادی است (طبق تعریف)
گواهینامه خرید سهام	معادل سهام عادی است (طبق تعریف)
صدور احتمالی ناشی از ترکیب	مشمول معادل سهام عادی نیست. زیرا که شرایط لازم برای صدور احتمالی احراز نشده است. (سود باید به سطح ۵۰۰۰۰۰۰۰ ریال برسد)
سهام ممتاز قابل تبدیل	معادل سهام عادی نیست. زیرا که بازده ۷٪ بیش از $\frac{۲}{۳}$ نرخ بازده اوراق قرضه شرکتهای معتبر در زمان صدور بوده است. $(\frac{۲}{۳} \times ۱۰\% = ۶.۶\% < ۷\%)$
اوراق قرضه قابل تبدیل	معادل سهام عادی است. زیرا که بازده مؤثر (۷٪) کمتر از $\frac{۲}{۳}$ نرخ بازده اوراق بهادار شرکتهای معتبر در زمان صدور بوده است. $(\frac{۲}{۳} \times ۱۲\% = ۸\%)$

مرحله (۴): ارزیابی تقلیل دهنده‌های بالقوه، تقلیل یافته در این دوره مالی: محاسبه سود اولیه هر سهم مستلزم تعیین اثر تقلیل بر سود هر سهم به تفکیک در دوره مالی، در نتیجه ارزیابی به شرح زیر است:

تقلیل دهنده‌های بالقوه	ارزیابی
اختیار خرید سهام	اثر تقلیل بر سود سهم را دارد. زیرا میانگین و نیز قیمت بازار سهام در پایان سال (به ترتیب ۲۴ ریال و ۳۰ ریال) بیش از قیمت تعیین شده (۱۵ ریال) می‌باشد.
گواهینامه خرید سهام	اثر ضد تقلیل بر سود هر سهم را دارد. زیرا میانگین و نیز قیمت بازار در پایان سال (به ترتیب ۲۴ ریال و ۳۰ ریال) کمتر از قیمت تعیین شده (۳۲ ریال) در زمان صدور می‌باشد.
صدور احتمالی ناشی از ترکیب	اثر تقلیل دهنده بر سود هر سهم را دارد. شاخص تقلیل کمتر از سود اولیه هر سهم است: سود تحصیل شده ۴۷۵۰۰۰۰ ریال شاخص سود برای ترکیب ۵۰۰۰۰۰۰، تفاوت سود معادل ۲۵۰۰۰۰ ریال اضافه می‌شود به مخرج کسر جهت محاسبه سود اولیه هر سهم عادی ۳۰۰۰۰۰ سهم شاخص تقلیل ($۲۵۰۰۰۰ \div ۳۰۰۰۰۰$) ۰/۸۳
سهام ممتاز قابل تبدیل	تقلیل دهنده است. شاخص تقلیل کمتر از سود اولیه هر سهم است: اضافه شده به صورت کسر محاسبه سود هر سهم ۲۲۷۵۰۰ ریال اضافه شده به مخرج کسر محاسبه سود هر سهم (۶۵۰۰۰×۳) ۱۹۵۰۰۰ سهم شاخص تقلیل ($۲۲۷۵۰۰ \div ۱۹۵۰۰۰$) ۱/۱۷

اوراق قرضه قابل تبدیل   تقلیل دهنده است. شاخص تقلیل کمتر از سود اولیه هر سهم است:

اضافه شده به صورت کسر در محاسبه سود هر سهم

$$(۱ - ۰.۴۰) (۱۰۰۰۰۰۰۰ \times ۰.۷) = ۴۲۰۰۰۰۰ \text{ ریال}$$

اضافه شده به مخرج کسر در محاسبه سود هر سهم

$$(۴۰ \text{ سهم} \times ۱۰۰۰۰۰ \text{ اوراق قرضه}) = ۴۰۰۰۰۰۰ \text{ سهم}$$

$$\text{شاخص تبدیل} = (۴۲۰۰۰۰۰ \div ۴۰۰۰۰۰۰) = ۱/۰۵$$

مرحله (۵): خلاصه تقلیل دهنده‌های بالقوه در محاسبات سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم در سال ۱۳۸۶:

صدور فرضی در ارزیابی

تقلیل دهنده بالقوه		سود اولیه	سود تقلیل یافته هر سهم
اختیار خرید سهام (معادل سهام عادی - تقلیل دهنده)		بلی	بلی
گواهینامه خرید سهام (معادل سهام عادی - ضد تقلیل)		خیر	خیر
صدور احتمالی (معادل سهام عادی محسوب نمی‌شود - تقلیل دهنده)		خیر	بلی
سهام ممتاز قابل تبدیل (معادل سهام عادی محسوب نمی‌شود - تقلیل دهنده)		خیر	بلی
اوراق قرضه قابل تبدیل (معادل سهام عادی - تقلیل دهنده)		بلی	بلی

مرحله (۶): محاسبه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم: نحوه محاسبه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم به قرار زیر می‌باشد:

اطلاعات صورت کسر برای محاسبه سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم:

سود خالص	۴۷۵۰۰۰۰
کسر می‌شود: سود سهام ممتاز (مرحله ۲)	(۲۲۷۵۰۰)
اضافه می‌شود: بهره پس از احتساب مالیات اوراق قرضه قابل تبدیل (مرحله ۴)	۴۲۰۰۰۰
برای سود اولیه هر سهم	۴۹۴۲۵۰۰
اضافه می‌شود: افزایش سود برای صدور اوراق بهادار احتمالی (مرحله ۴)	۲۵۰۰۰۰
سود سهام ممتاز (مرحله ۲)	۲۲۷۵۰۰
برای سود تقلیل یافته هر سهم	۵۴۲۰۰۰۰

اطلاعات مخرج کسر برای محاسبه سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم:

میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده (مرحله ۱) ۱۴۸۰۴۱۷

اضافه می شود: کاربرد روش سهام خزانه برای اختیار خرید سهام (بر مبنای میانگین قیمت بازار)

درآمد حاصل فروش: $(100000 \times 15 = 1500000)$

سهام تحصیل شده: $(1500000 \div 24 = 62500)$

افزایش خالص $(100000 - 62500)$ ۳۷۵۰۰

اضافه می شود سهام معادل برای اوراق قرضه قابل تبدیل (مرحله ۴) ۴۰۰۰۰۰

برای سود تقلیل یافته هر سهم ۱۹۱۷۹۱۷

اضافه می شود: سهام اضافه شده ناشی از صدور احتمالی (مرحله ۴) ۳۰۰۰۰۰

سهام معادل برای سهام ممتاز قابل تبدیل (مرحله ۴) ۱۹۵۰۰۰

کاربرد روش سهام خزانه برای اختیار خرید سهام (بر مبنای قیمت بازار آخر دوره)

درآمد حاصل فروش: $(100000 \times 15 = 1500000)$

سهام تحصیل شده: $1500000 \div 30 = 50000$

افزایش خالص $1000000 - 50000 = 950000$

مازاد افزایش سود تقلیل یافته بر سود اولیه:

۱۲۵۰۰ $(950000 - 37500 = 125000)$

سود تقلیل یافته هر سهم ۲۴۲۵۴۱۷

محاسبه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم با استفاده از تعداد تقریبی:

$$\boxed{\checkmark} \text{ سود اولیه هر سهم} = 4942500 \div 1917917 = 2/23$$

$$\boxed{\checkmark} \text{ سود تقلیل یافته هر سهم} = 5420000 \div 2425417 = 2/23$$

مرحله (۷) تهیه سود و زیان

سود خالص ۴۷۵۰۰۰۰

سود هر سهم

سود هر سهم عادی و معادل سهام عادی

سود هر سهم فرضی برای تقلیل

۲/۵۸

۲/۲۳

• نکته: در برخی متون حسابداری آزمون $\frac{2}{3}$ نرخ بازده (مرحله سوم، ارزیابی

تقلیل دهنده‌های بالقوه) برای تبدیل سهام ممتاز قابل تبدیل و نیز اوراق قرضه قابل تبدیل به وضعیت معادل سهام عادی نادیده گرفته شده است.

پرسش

- ۱- اهمیت سود هر سهم کدام است؟
- ۲- تفاوت بین ساختار ساده و ساختار پیچیده سرمایه کدام است؟
- ۳- نحوه محاسبه سود هر سهم در ساختار ساده سرمایه کدام است؟
- ۴- در چه زمانی سود سهام ممتاز در محاسبه سود آماده برای سهام عادی کسر می‌شود؟
- ۵- نحوه محاسبه میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده کدام است؟
- ۶- نحوه محاسبه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم در ساختار پیچیده سرمایه کدام است؟
- ۷- تأثیر تجزیه سهام در محاسبه سود هر سهم کدام است؟ بیان نمایید.
- ۸- نحوه استفاده روش تبدیل مشروط برای تعیین اینکه اوراق بهادار قابل تبدیل اثر تقلیل بر سود هر سهم دارد، کدام است؟ بیان نمایید.
- ۹- معادل سهام عادی یعنی چه؟
- ۱۰- تفاوت سود اولیه و سود تقلیل یافته هر سهم کدام است؟
- ۱۱- مراحل تهیه ارائه سود هر سهم کدام است؟ بیان نمایید.

پرسش‌های چندگزینه‌ای

- ۱- سود هر سهم کدامیک از عناصر زیرین باید در متن صورت سود و زیان افشا شود؟
  - (۱) ارقام غیر مترقبه
  - (۲) عملیات غیر مستمر
  - (۳) سود قبل از ارقام غیر مترقبه
  - (۴) همه موارد فوق
- ۲- در چه صورتی ساختار سرمایه ساده است؟
  - (۱) وجود سهام ممتاز با سود انباشته
  - (۲) وجود اوراق قرضه قابل تبدیل

(۳) وجود اختیار خرید سهام (۴) وجود سهام ممتاز قابل تبدیل

۳- سود سهام اعلام نشده کسر می شود در اندازه گیری سود خالص آماده برای سهام عادی در صورتیکه سهام ممتاز:

- (۱) قابل تبدیل باشد (۳) مشارکت کننده باشد
(۲) دیداری باشد (۴) انباشته باشد.

۴- شرکت سهامی در اول سال جاری تعداد ۵۰۰۰ سهم عادی منتشر شده داشت، در اول اسفند ماه سود سهمی به میزان ۱۰٪ توزیع نمود. میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده کدام است؟

- (۱) ۵۵۰۰ (۲) ۵۴۰۰ (۳) ۵۰۰۰ (۴) ۴۵۰۰

۵- شرکت سهامی در اول سال جاری تعداد ۶۰۰۰ سهم عادی منتشر شده داشت. تعداد ۶۰۰ سهم خود را در اول مهرماه تحصیل نمود (سهام خزانه) و تمامی آنها را در اول اسفندماه فروخت. میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده کدام است؟

- (۱) ۴۵۰۰ (۲) ۵۷۵۰ (۳) ۵۴۰۰ (۴) ۶۶۰۰

۶- در پایان سال ۹x و ۸x شرکت سهامی (ب) تعداد ۱۰۰۰۰۰۰ سهم عادی منتشر شده و ۱۰۰۰۰ سهم ممتاز ۵٪ با سود انباشته به ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال داشت. هیچ گونه سود سهم برای سهامداران عادی و ممتاز در دو سال متوالی اعلام نشده بود. سود خالص در سال ۹x برابر ۱۰۰۰۰۰۰ ریال است. مبلغ سود اولیه هر سهم کدام است؟ (CPA سال ۲۰۰۱)

- (۱) ۱۰ ریال (۲) ۹/۵۰ ریال (۳) ۹ ریال (۴) ۵/۰۰ ریال

۷- ساختار سرمایه شرکت سهامی (ج) در دو سال ۹x و ۸x به قرار زیر است؛ (CPA سال ۲۰۰۱)

- سهام ممتاز ۱۰ ریالی، با سود انباشته ۴٪، تعداد ۲۵۰۰۰ سهم منتشر شده ۲۵۰۰۰۰
- سهام عادی ۵ ریالی، تعداد ۲۰۰۰۰۰ سهم منتشر شده ۱۰۰۰۰۰۰
- سود خالص در سال مالی منتهی به ۹/۱۲/۲۹ ۵۰۰۰۰۰

- سود سهام ممتاز پرداخت شده در سال ۹x

۱۶۰۰۰

(در سال ۸x سود سهام ممتاز پرداخت نشده)

مبلغ سود اولیه هر سهم در صورت سود و زیان سال مالی منتهی به ۹/۱۲/۲۹x کدام است؟

(۱) ۲/۴۲ (۲) ۲/۴۵ (۳) ۲/۴۸ (۴) ۲/۵۰

۸- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی (ل) استخراج شده است:

تعداد سهام

۲۰۰۰۰

سهام عادی ۵ ریالی منتشر شده در اول سال ۱x

۲۰۰۰۰

تجزیه سهام ۲ به ۱ در تاریخ ۱/۴/۱x

۱۰۰۰۰

سهام منتشر شده در تاریخ ۱/۷/۱x

۴۰۰۰

سهام ممتاز ۱۰ ریالی، با سود انباشته ۵٪، منتشر شده در اول سال ۱x

تعداد سهام برای اندازه گیری سود اولیه هر سهم در سال ۱x کدام است؟

(۱) ۴۰۰۰۰ (۲) ۴۵۰۰۰ (۳) ۵۰۰۰۰ (۴) ۵۴۰۰۰

۹- اطلاعات سود هر سهم باید در صورت سود و زیان گزارش شود برای:

اثر انباشته ناشی از

تغییر در اصول حسابداری

اقدام غیر متروکه

بلی

خیر

(۱)

خیر

خیر

(۲)

خیر

بلی

(۳)

بلی

بلی

(۴)

۱۰- در تاریخ ۳۱ شهریور ماه سال ۸x۱۳ شرکت سهامی (ج) تعداد ۲۰ برگ اوراق قرضه

۱۰۰۰۰ ریالی با سود تضمین شده ۷٪ منتشر نمود. هر برگ اوراق قرضه قابل تبدیل به

۲۰۰ سهم عادی بود. در اول سال ۹x۱۳، تعداد ۱۰۰۰۰ سهم عادی منتشر شد.

دارندگان اوراق قرضه تمامی اوراق را در اول مهرماه سال ۹x به سهام عادی تبدیل نمودند،

مبالغ زیرین در صورت سود و زیان سال مالی منتهی به ۹/۱۲/۲۹x گزارش شده است:

	(CPA سال ۲۰۰۱)
۹۷۷۰۰۰	درآمد
۹۲۰۰۰۰	هزینه‌های عملیاتی
۷۰۰۰	بهره اوراق قرضه (۶ ماهه)
۵۰۰۰۰	سود قبل از مالیات
۱۵۰۰۰	مالیات بر درآمد (۴۰٪)
۳۵۰۰۰	سود خالص

سود تقلیل یافته هر سهم در سال ۹x شرکت سهامی (ج) کدام است؟

- (۱) ۲/۵۰ (۲) ۲/۸۵ (۳) ۲/۹۲ (۴) ۳/۵

۱۱- در اندازه‌گیری سود تقلیل یافته هر سهم، سود سهام صاحبان سهام ممتاز با سود انباشته غیر قابل تبدیل باید: (CPA سال ۲۰۰۱)
(۱) نادیده گرفته شود.

- (۲) به سود خالص اضافه می‌شود بدون توجه به اعلام سود سهام
(۳) از سود خالص کسر می‌شود در صورتیکه سود سهام اعلام شود.
(۴) از سود خالص کسر می‌شود در صورتیکه سود سهام اعلام شود یا بالعکس.

۱۲- در روش تبدیل مشروط اندازه‌گیری سود هر سهم اطلاعات تبدیل اوراق بهادار قابل تبدیل فرض می‌شود به عنوان: (CPA سال ۲۰۰۱)

- (۱) شروع نزدیکترین دوره گزارش شده (یا در تاریخ انتشار اگر دیرتر است)
(۲) شروع نزدیکترین دوره گزارش شده (بدون توجه به تاریخ انتشار)
(۳) میانه نزدیکترین دوره گزارش شده (بدون توجه به تاریخ انتشار)
(۴) انتهای نزدیکترین دوره گزارش شده (بدون توجه به تاریخ انتشار)

۱۳- در اندازه‌گیری سود هر سهم، هزینه بهره بعد از احتساب مالیات بر اوراق قرضه قابل تبدیل اثر تقلیل دهنده دارند بایستی:

- (۱) اضافه شود به میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده برای سود تقلیل یافته هر سهم.

- (۲) اضافه شود به سود خالص برای سود تقلیل یافته هر سهم.
 (۳) کسر شود به سود خالص برای سود تقلیل یافته هر سهم.
 (۴) کسر شود از میانگین موزون تعداد سهام عادی منتشر شده برای سود تقلیل یافته هر سهم.

۱۴- ارائه سود هر سهم در گزارش های مالی تمامی ..... الزامی است.

- (۱) شرکتهای تجاری
 (۲) شرکتهای سهامی
 (۳) شرکتهای سهامی عام
 (۴) شرکتهای غیر سهامی.

- ۱۵- کدامیک از موارد زیر تقلیل دهنده بالقوه سود هر سهم تلقی نمی شود:
 (۱) اختیار خرید سهام، گواهینامه خرید سهام، امتیاز برای تحصیل سهام عادی.
 (۲) صدور احتمالی سهام عادی.
 (۳) اوراق قرضه ای که قابل تبدیل به سهام عادی است.
 (۴) سهام ممتاز با سود انباشته غیر قابل تبدیل.

۱۶- اندازه گیری سود هر سهم در مواردی که معادل سهام عادی قابل تبدیل در ساختار سرمایه شرکت وجود دارد از مصادیق بارز کاربرد کدامیک از مفاهیم زیر است؟

- (۱) رجحان محتوی بر شکل
 (۲) رجحان شکل بر محتوی
 (۳) رجحان محتوی به اصول پذیرفته شده حسابداری
 (۴) رجحان شکل بر اصول پذیرفته شده حسابداری

۱۷- سود خالص سال جاری شرکت (الف) معادل ۱۰/۵ میلیون ریال گزارش شده است. این شرکت در طی سال ۵۰۰ سهم ممتاز ۲۰۰۰۰ ریالی با سود انباشته ۵ درصد داشته که هر سهم آن قابل تبدیل به ۵ سهم عادی است. سهام ممتاز معادل سهام عادی تلقی می شود. شرکت (الف) در ابتدای سال ۱۰۰۰۰ سهم عادی منتشر شده و در ۶/۳۱ سال جاری سود سهمی به میزان ۲۵٪ اعلام کرده است. سود اولیه هر سهم چند ریال است. (کنکور سال ۷۵)

۱۸- شرکتی در ۴/۱/۱ دارای ده هزار سهم عادی و هزار برگ اوراق قرضه ده هزار ریالی ۸٪ قابل تبدیل به سهام عادی با نسبت ۱ به ۲ می باشد، شرکت در شهریور ۴۴ تجزیه سهام با نسبت ۲ به ۳ انجام می دهد. سود خالص سال ۴۴ پس از کسر ۴۰ درصد مالیات معادل ۱۲ میلیون ریال است. با فرض اینکه متوسط نرخ بازده اوراق قرضه مشابه در بازار ۱۴٪ باشد، سود اولیه هر سهم برای سال ۴۴ چند ریال است.

(۱) ۶۹۳/۳ (۲) ۹۶۰/۶ (۳) ۱۰۰ (۴) ۱۰۴

۱۹- در کدامیک از حالت های زیر نیاز به محاسبه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم نیست؟

(۱) در صورت وجود سهام قابل تبدیل به سهام عادی.

(۲) در صورت وجود سهام ممتاز جمع شونده.

(۳) در صورت وجود اوراق قرضه (قابل تبدیل به سهام عادی در تاریخ سررسید اوراق قرضه)

(۴) در صورت وجود حق هزینه سهام عادی برای مدیران که به تاریخ مؤثر آن کمتر از ۴ سال باقی مانده است.

۲۰- با توجه به اطلاعات زیر سود هر سهم شرکت قبل و بعد از تبدیل سهام ممتاز به ترتیب

چند ریال است؟ (کنکور ۷۹)

شرح	میلیون ریال
سود خالص بعد از مالیات سال ۷۷	۶۰
سرمایه سهام عادی هزار ریالی در ۷۷/۱۲/۲۹	۱۲۰
سرمایه سهام عادی هزار ریالی صادره در ۷۷/۷/۱	۴۰
سرمایه سهام ممتاز ده هزار ریالی هر سهم قابل تبدیل به ۵ سهم با نرخ ۲۰٪	۵۰

(۱) ۳۵۷ و ۳۶۴ (۲) ۴۱۷ و ۴۱۴ (۳) ۵۰۰ و ۴۸۰ (۴) ۶۰۰ و ۴۸۰

مسائل

۱- سهام عادی منتشر شده شرکت سهامی سمن در اول سال ۱× تعداد ۱۰۰۰۰ سهم بوده است. در اول تیرماه تعداد ۳۰۰۰ سهم اضافی و در اول آبان ماه نیز تعداد ۳۰۰۰ سهم

اضافی دیگر صادر نمود. در اول آذرماه تعداد ۵۰۰ سهم خود را بازخرید کرد (سهم خزانه). ۳۰۰ سهم خزانه در اول اسفندماه در بورس اوراق بهادار فروخته شد
مطلوبست:

- ۱- میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده.
- ۲- فرض کنید در اول مهرماه شرکت سود سهمی به میزان ۱۰٪ به عنوان سود سهمی اعلام و صادر نمود با توجه به شرایط جدید و بقیه مفروضات فوق میانگین موزون تعداد سهام منتشر شده کدام است.

۲- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی هادی در ۱۳۸۶/۱۲/۱۱ استخراج شده است:

- سود خالص سال مالی منتهی به ۱۳۸۶/۱۲/۱۱ بالغ بر ۵۰۰۰۰۰ ریال
- تعداد سهام عادی منتشر شده طی سال ۷۵۰۰۰ سهم
- تعداد سهام ممتاز بدون سود انباشته ۱۰۰۰۰ سهم، ارزش اسمی هر سهم ممتاز ۱ ریال، هیچ گونه سود سهام به سهامداران ممتاز پرداخت نشده است.
- تعداد گواهینامه خرید سهام منتشر شده طی سال به دارندگان این نوع سهام حق خرید ۱۵۰۰۰ سهم عادی به ازاء هر سهم ۵۰ ریال داده شده است. میانگین قیمت بازار سهام عادی طی سال هر سهم ۵۲ ریال بود.
- هیچ گونه گواهینامه خرید سهام در طی سال قابل اعمال نبوده است (مورد استفاده قرار نگرفته است).

مطلوبست:

در صورتیکه تمامی گواهینامه خرید سهام قابل اعمال باشد، روش محاسبه بکارگیری تعداد سهام جدیدی که قرار است صادر شود، کدام است؟

۳- عملیات شرکت سهامی (ل) در اول سال ۱۳۸۵ شروع و اقدام به صدور اوراق بهادار به شرح زیر نموده است:

- سهام ممتاز ۸٪. تعداد ۱۷۵۰۰۰ سهم به ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال به مبلغ ۱۱۰ ریال صادر شد، هر سهم ممتاز قابل تبدیل به ۴ سهم عادی است.

• اوراق قرضه . ارزش اسمی اوراق قرضه ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال، نرخ سود تضمین شده $\frac{1}{6}\%$ ، صادر شده به ارزش اسمی، هر ۱۰۰ ریال اوراق قرضه قابل تبدیل به ۶ سهم عادی است.

• در سال ۶× هیچ گونه تغییری در اوراق قرضه و سهام ممتاز صورت نگرفته، و هیچ کدام به سهام عادی تبدیل نشده اند. نرخ مالیات بردرآمد ۳۵٪
مطلوبست:

محاسبه سود هر سهم در سال ۶× (روش تبدیل مشروط) با فرض اینکه هریک دارای اثر تقلیل بر سود هر سهم را دارد.

۴- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی شمال استخراج شده است:

۱- سود خالص تحصیل شده طی سال جاری به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ ریال

۲- تعداد سهام منتشر شده شرکت ۱۰۰۰۰۰۰ سهم عادی

مطلوبست:

محاسبه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم با استفاده از روش تبدیل مشروط با شرایط زیر:

۱- چنانچه شرکت ۲۵۰۰۰ سهم ممتاز $\frac{1}{6}\%$ قابل تبدیل به سهام عادی به مبلغ اسمی هر

سهم ۱۰ ریال منتشر شده داشته باشد. سهام ممتاز قابل تبدیل با ۲۵۰۰۰ سهم

عادی است.

۲- واحد تجاری ۱۰۰ برگ اوراق قرضه $\frac{1}{10}\%$ قابل تبدیل به سهام عادی به مبلغ اسمی

هر برگ اوراق قرضه ۱۰۰۰ ریالی در اختیار دارد. نرخ مالیات بردرآمد ۳۵ درصد،

هر برگ اوراق قرضه قابل تبدیل به ۱۵۰ سهم عادی است. بهره برای تعیین سود

خالص قبلاً کسر شده است.

۵- شرکت سهامی جنوب در ۱/۱/۱۳۶۶ تعداد ۵۲۵۰۰ سهم عادی منتشر شده

داشته است.

فروش سهام در اول خردادماه تعداد ۱۰۵۰۰ سهم و شرکت در اول بهمن ماه تعداد

۲۰۰۰ سهم خود را بازخرید کرد. سود خالص طی سال جاری ۳۷۵۰۰۰ ریال. نرخ

مالیات بردرآمد ۳۵٪، میانگین قیمت فروش سهام طی سال به مبلغ ۲۵ ریال، قیمت

سهام در پایان سال ۲۸ ریال می باشد.

سایر اطلاعات: ساختار سرمایه شرکت به قرار زیر می باشد:

- تعداد سهام ممتاز ۶٪ با سود انباشته، منتشر شده ۱۰۰۰۰ سهم، ارزش اسمی هر سهم ۵۰ ریال.
- قرارداد اختیار خرید سهام، ۱۵۰۰۰ اختیار خرید سهام برای خرید یک سهم عادی با قیمت هر سهم ۲۰ ریال.
- اوراق قرضه ۱۰٪ قابل تبدیل به سهام عادی به مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال، شرایط تبدیل: هر ۱۰۰۰ ریال اوراق قرضه قابل تبدیل به ۲۰ سهم عادی می باشد.
مطلوبست:
- محاسبه سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم.

ع- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی (م) در سال ۱۳۸۳ استخراج گردیده است:

- ۱- سود خالص ۲۹۵۰۰۰ ریال.
- ۲- تعداد سهام عادی منتشر شده طی سال ۵۰۰۰۰ سهم.
- ۳- اختیار خرید سهام برای ۱۵۰۰۰ سهم عادی به قیمت هر سهم ۵۰ ریال، میانگین قیمت بازار هر سهم ۶۰ ریال بود، قیمت هر سهم در پایان سال ۶۵ ریال، اوراق قرضه کوتاه مدت با نرخ بهره ۱۲ درصد به مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال و اوراق قرضه بلندمدت با نرخ بهره ۱۵٪ به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال، نرخ بازده اوراق مشارکت در تاریخ صدور ۱۱٪ بوده است.
- ۴- نرخ مالیات بر درآمد ۴۰ درصد است.
مطلوبست:
- ۱- محاسبه سود اولیه هر سهم.
- ۲- محاسبه سود تقلیل یافته هر سهم.

۷- شرکت سهامی سمنان طی سال جاری ۱۸۰۰۰۰ ریال سود خالص تحصیل نموده است. تعداد سهام عادی منتشر شده طی سال ۶۰۰۰۰ سهم عادی است. شرکت در سال جاری اقدام به صدور اوراق قرضه ۸٪ به مبلغ ۳۰۰۰۰۰ ریال قابل تبدیل به سهام عادی نمود. اوراق قرضه با ارزش اسمی صادر شده، هنگام صدور اوراق قرضه با ارزش

اسمی، بازده اوراق قرضه شرکتهای معتبر ۱۱٪ بوده است. طبق شرایط انتشار اوراق قرضه، هر ۱۰۰۰ ریال اوراق قرضه قابل تبدیل به ۲۰ سهم عادی می باشد. شرکت تعداد ۱۰۰۰۰ سهم ممتاز ۴ ریالی منتشر شده دارد. سهام ممتاز بدون انباشت در سود است. هر سهم ممتاز قابل تبدیل به ۲ سهم عادی است. سهام ممتاز به قیمت هر سهم ۴۰ ریال منتشر شده و در زمان صدور سهام ممتاز بازده اوراق قرضه شرکتهای معتبر ۱۸٪ بود. سود سهام ممتاز طی سال پرداخت شده است. نرخ اوراق قرضه شرکتهای معتبر جاری ۱۵٪ و نرخ مالیات بر درآمد ۳۵٪ است.

مطلوبست:

۱- تعیین اینکه کدامیک از اوراق بهادار قابل تبدیل معادل سهام عادی است.

۲- محاسبه سود اولیه هر سهم.

۳- محاسبه سود تقلیل یافته هر سهم.

۴- نحوه ارائه سود هر سهم.

۸- شرکت سهامی پدیده طی سال ۱۳۰۱ سودی بالغ بر ۵۹۵۰۰۰ ریال گزارش نموده است. شرکت در اول سال ۰۱ تعداد ۱۵۰۰۰۰ سهم عادی منتشر شده داشت، در اول مهرماه ۱۳۰۱ تعداد ۲۵۰۰۰ سهم اضافی دیگر منتشر نمود.

شرکت اقدام به انتشار اوراق قرضه ۶٪ به مبلغ ۱۵۰۰۰۰۰ ریال قابل تبدیل در طی سال نمود. اوراق قرضه به مبلغ اسمی صادر شده، هر ۱۰۰۰ ریال اوراق قرضه قابل تبدیل به ۱۵ سهم عادی بود، بازده اوراق قرضه شرکتهای معتبر در زمان صدور اوراق قرضه قابل تبدیل ۱۰٪ بود.

شرکت ۵۰۰۰۰ سهم ممتاز قابل تبدیل منتشر شده با سود انباشته، سود هر سهم ممتاز ۳ ریال دارد. هیچ گونه سود سهام به دارندگان سهام ممتاز طی سال ۰۱ پرداخت نشده است. هر سهم ممتاز قابل تبدیل به ۲ سهم عادی است.

سهام ممتاز هر سهم ۳۰ ریال صادر شده، نرخ بازده اوراق قرضه شرکتهای معتبر در زمان صدور سهام ممتاز ۱۲ درصد بود. اختیار خرید سهام ۱۰۰۰۰ سهم عادی با قیمت هر سهم ۲۸ ریال طی سال ۱۳۰۱ منتشر گردیده است. میانگین قیمت بازار هر سهم عادی شرکت ۳۵ ریال بود.

قیمت بازار هر سهم در پایان دوره ۴۲ ریال بود. گواهینامه حق خرید سهام ۵۰۰۰ سهم عادی به مبلغ هر سهم ۵۰ ریال در اول آذرماه صادر نمود. میانگین قیمت هر سهم عادی بین اول آذرماه تا پایان سال ۳۷ ریال بود. نرخ مالیات بر درآمد ۴۰ درصد. مطلوبست:

- ۱- محاسبه سود هر سهم در ساختار ساده سرمایه.
- ۲- تعیین اینکه کدامیک از اوراق بهادار تقلیل دهنده و کدامیک اثر ضد تقلیل دارند.
- ۳- محاسبه سود اولیه هر سهم در ساختار پیچیده سرمایه.
- ۴- محاسبه سود تقلیل یافته هر سهم.
- ۹- ساختار سرمایه و بدهی‌های بلندمدت شرکت سهامی غنچه در ۸/۱۲/۲۶ به قرار زیر می‌باشد:

اوراق قرضه بلندمدت:	
اسناد پرداختنی بلندمدت ۱۴٪	۱۰۰۰۰۰۰
اوراق قرضه پرداختنی ۸٪ قابل تبدیل	۲۵۰۰۰۰۰
اوراق قرضه پرداختنی ۱۰٪ قابل تبدیل	۲۵۰۰۰۰۰
جمع	<u>۶۰۰۰۰۰۰</u>

حقوق صاحبان سهام:	
سهام ممتاز ۱۰٪ قابل تبدیل با سود انباشته. ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال. تعداد	
سهام مجاز ۱۰۰۰۰۰۰ سهم، تعداد سهام منتشر شده ۲۵۰۰۰۰ سهم	۲۵۰۰۰۰۰
سهام عادی به ارزش اسمی ۱ ریال، تعداد سهام مجاز ۵۰۰۰۰۰۰	
سهام تعداد سهام منتشر شده ۵۰۰۰۰۰۰ سهم	۵۰۰۰۰۰۰
صرف سهام	۲۰۰۰۰۰۰
سود انباشته	۹۰۰۰۰۰۰
جمع	<u>۱۴۰۰۰۰۰۰</u>

سایر مفروضات در ۸/۱۲/۲۹:

- ۱- اعطای اختیار خرید سهام در اول مهرماه برای خرید ۵۰۰۰۰۰ سهم عادی، به ارزش هر سهم ۲۰ ریال. میانگین قیمت بازار هر سهم شرکت سهامی غنچه طی سال ۸۸

- معادل ۳۰ ریال، در طی سال ۸x هیچ گونه اختیار خرید سهام اعمال نشده است.
- ۲- اوراق قرضه ۸٪ و اوراق قرضه ۱۰٪ قابل تبدیل در سال ۷x به مبلغ اسمی صادر شده است. ارزش اسمی هر برگ اوراق قرضه ۱۰۰۰ ریال و قابل تبدیل به ۴۰ سهم عادی است. (هر برگ اوراق قرضه ۱۰۰۰ ریالی به ۴۰ سهم عادی قابل تبدیل می باشد)
- ۳- سهام ممتاز ۱۰٪ با سود انباشته قابل تبدیل به ۴ سهم عادی، در اول سال ۸x به ارزش اسمی منتشر شده است.
- ۴- میانگین نرخ مالیات بر درآمد ۴۰٪.
- ۵- تعداد سهام عادی منتشر شده طی سال ۵۰۰۰۰۰ سهم بود.
- ۶- سود سهام ممتاز در سال ۸x اعلام نشده است
- ۷- سود خالص در سال ۸x بالغ بر ۱۷۵۰۰۰۰ ریال
- ۸- هیچ نوع اوراق قرضه یا سهام ممتاز در سال ۸x تبدیل نشده است.
- مطلوبست:
- ۱- سود اولیه هر سهم
  - ۲- سود تقلیل یافته هر سهم در مراحل مختلف به منظور انعکاس در صورت سود و زیان.
  - ۳- نحوه افشاء سود اولیه هر سهم، سود تقلیل یافته هر سهم در متن صورت سود و زیان.

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار

اهداف یادگیری:

- ۱- چرا واحدهای تجاری در سایر شرکتها سرمایه‌گذاری می‌نمایند؟
- ۲- آگاهی از تنوع طبقه‌بندی در ارتباط با سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار
- ۳- حسابداری برای خرید انواع اوراق بهادار
- ۴- حسابداری برای شناسایی درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری
- ۵- حسابداری برای تغییر ارزش اوراق بهادار
- ۶- حسابداری برای فروش اوراق بهادار
- ۷- حسابداری تغییر روش حسابداری اوراق بهادار از ارزش ویژه به بهای تمام شده
- ۸- تشریح مناسب طبقه‌بندی و افشاء در سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار
- ۹- طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها طبق بیانیه شماره ۱۵ استاندارد حسابداری در ایران

کلیات

حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (اوراق مشارکت، اوراق قرضه، سهام...) یکی از مباحث گسترده‌ای است که طی چند سال اخیر مورد توجه طیف وسیعی از استفاده‌کنندگان قرار گرفته، که بازارهای مالی آن با شتاب فزاینده‌ای افزایش یافته است. نظر به اینکه تغییرات ارزش بازار سرمایه‌گذاری در کوتاه مدت قابل ملاحظه می‌باشد، این امر موجب شده که راهکارهای مناسبی جهت افشای اطلاعات مربوط اندیشه شود، تا اطلاعات حسابداری که انعکاس ارزش واقعی این تغییرات است، برای تصمیم‌گیری در واحد تجاری و سایر استفاده‌کنندگانی که به گونه‌ای مورد نیاز آنهاست، مفید واقع گردد. بدیهی است، جهت یکنواختی عمل، مراکز حرفه‌ای تدوین استانداردهای حسابداری مالی، برای ارزشیابی این نوع سرمایه‌گذاری مبادرت به انتشار بیانیه‌هایی نموده، تا بطور یکنواخت و قابل اعتماد و اتکاء بتواند در گزارشهای مالی انعکاس یافته و از نظر قابلیت مقایسه جوابگوی نیاز استفاده‌کنندگان قرار گیرد. در این راستا، از نظر تاریخی بیانیه شماره ۱۱۵ هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی (FASB # 115) و بیانیه شماره ۳۹ (LAS # 39) استاندارد حسابداری بین الملل و بیانیه‌های شماره ۱۵، ۱۸، ۱۹ و ۲۰ استاندارد حسابداری مالی در ایران... الزاماتی را برای حسابداری این نوع سرمایه‌گذاریها تعیین نموده تا در عمل بتواند بطور یکنواخت مورد استفاده قرار گیرد:

اهداف سرمایه‌گذاری

واحدهای تجاری در سایر شرکتها

واحدهای تجاری به دلایل گوناگونی اقدام به سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (سهام، اوراق مشارکت، اوراق قرضه...) می‌نمایند. از آنجا که در چرخه فعالیتهای تولیدی جریانهای ورودی وجه نقد با نیازهای خروجی آن همزمان نمی‌باشد، برخی از واحدهای تولیدی به علت فعالیتهای فصلی در چرخه عادی عملیات، جهت پرداخت هزینه‌های تولیدی نیاز مبرمی به مبالغ وجه نقد داشته، در این گونه موارد، جهت تأمین منابع نقدینگی مورد نیاز، برخی از واحدهای تجاری، می‌توانند از محل وجوه نقد مازاد انباشته شده (نازبالش مطمئن برای تأمین نیاز وجه نقد) استفاده نمایند. خط‌مشی مدیریت واحد تجاری در تمام زمینه‌ها باید بگونه‌ای باشد که برای به حداکثر رسانیدن سود (حداکثر بازده)

راهکارهای مختلفی را اندیشه نماید، زیرا جهت دستیابی به حداکثر بازده به عواملی چون ریسک و بازده باید توجه شود. بدیهی است، هرچه درجه ریسک بالاتر باشد، بازده بیشتر خواهد بود. یکی از هدفهای مهم سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (سهام...) را می‌توان تحصیل نرخ بازده بالاتر از نرخ حساب پس‌انداز یا اوراق قرضه و مشارکت دانست، زیرا در این روش واحد سرمایه‌گذار علاوه بر سودی که تحصیل می‌نماید، انتظار دارد ارزش بازار سهام و اوراق بهادار قابل خرید و فروش افزایش یابد، سود سهام تحصیل شده علاوه بر افزایش ارزش بازار سهام، ممکن است بیش از سود حاصل از پس‌انداز باشد. علاوه بر این، هرگاه مازاد جریانهای خروجی وجه نقد بر ورودی آن پیشی گیرد، یکی از راهکارهای مناسب برای تأمین وجه نقد مورد نیاز، فروش اوراق بهاداری است که به سرعت به نقد تبدیل می‌شود، و واحد تجاری می‌تواند به اهداف غائی (مصرف وجوه در چرخه تولید) خود نایل آید.

هر مدیر اجرایی برای تحصیل بازدهی بالاتر، اساساً باید خط مشی‌های مختلفی را مورد توجه قرار دهد، راهکار دیگری جهت نیل به بازده بیشتر، داشتن نفوذ قابل ملاحظه در واحد سرمایه‌پذیر است، زیرا اگر میزان سرمایه‌گذاری در واحد سرمایه‌پذیر طبق استاندارد حسابداری حداقل ۲۰٪ در سهام عادی دارای حق رأی باشد، نتیجه این راهکار، حاکی از اعمال نفوذ مؤثر بر سیاست مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌پذیر است، زیرا افزایش یا کاهش عرضه مواد تولیدی واحد سرمایه‌پذیر بستگی به تصمیم‌گیری مدیریت دارد، زمانی که واحد سرمایه‌گذار نفوذ قابل ملاحظه در واحد سرمایه‌پذیر دارد، در سیاست تولیدی (افزایش یا کاهش تولید، عرضه به بازار...) اثر گذاشته، راهکارهایی را اعمال می‌نماید که در نهایت، هدف نهایی واحد سرمایه‌گذار می‌باشد.

در برخی موارد، سرمایه‌گذار اهدافی کسرتنی بر واحد سرمایه‌پذیر دارد، در چنین مواردی، اگر میزان سرمایه‌گذاری در واحد سرمایه‌پذیر بر طبق استاندارد حسابداری حداقل از ۵۰٪ سهام عادی دارای حق رأی تجاوز کند، این امر حاکی از اینست که واحد سرمایه‌گذار توانایی کنترل بر تصمیم‌گیری فعالیتهای عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین منابع مالی (سیاست مالی و عملیاتی) را دارد، زیرا منظور از کنترل توانایی هدایت سیاستهای مالی و عملیاتی یک واحد تجاری به منظور کسب بازده بالاتر می‌باشد.

در برخی موارد، سرمایه‌گذاری به منظور تحکیم روابط تجاری یا دستیابی به یک مزیت

تجاری خاص و ایجاد روابط نزدیک با واحدهای تجاری دیگر می باشد، معمولاً این نوع سرمایه‌گذاریها به منظور اعمال نفوذ و کنترل بر سیاست مالی و عملیاتی واحد تجاری سرمایه‌پذیر صورت می‌گیرد.

طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار

سرمایه‌گذاری واحدهای تجاری می‌تواند به شکل اوراق قرضه (مشارکت) یا سهام انجام گیرد. برخی اوقات، واحدهای تجاری (سرمایه‌گذار) از محل وجوه مازاد، اوراق قرضه (مشارکت) منتشر شده واحدهای تجاری دیگر را با هدفی جهت دریافت ادواری سود تضمین شده (بهره) با نرخ ثابت یا متغیر خریداری می‌نمایند. از ویژگی این نوع سرمایه‌گذاریها، در صورت کوتاه مدت بودن علاوه بر دریافت سود تضمین شده ادواری، امکان دسترسی سریع به وجوه سرمایه‌گذاری شده به هنگام نیاز می‌باشد.

سرمایه‌گذاری در سهام سایر واحدهای تجاری، ممکن است به منظور دریافت سود سهام، امکان دسترسی سریع به وجوه سرمایه‌گذاری شده به هنگام نیاز و یا ایجاد رابطه و اعمال نفوذ و کنترل بر سیاست مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌پذیر انجام گیرد. استانداردهای حسابداری هر کشوری طبقه‌بندی خاصی را برای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (اوراق قرضه، اوراق مشارکت، سهام) تدوین نموده، که در این فصل طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها بر اساس بیانیه شماره ۱۱۵ (FASB) و بیانیه شماره ۱۵ استاندارد حسابداری مالی ایران مورد بررسی قرار می‌گیرد:

بیانیه شماره ۱۱۵، هیأت تدوین استاندارد حسابداری مالی، سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار را به چهار دسته تقسیم نموده است:

۱- اوراق بهادار نگهداری تا سررسید^۱. نوعی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار است که واحد تجاری به قصد و توانایی نگهداری تا سررسید خریداری می‌نماید. غالباً هدف مدیریت واحد سرمایه‌گذار نگهداری تا سررسید بوده، و بازافت وجه نقد آن در آتی نزدیک مورد نیاز نمی‌باشد.

۲- اوراق بهادار آماده برای فروش^۲. مشتمل بر آن گروه از سرمایه‌گذاری در اوراق

۱. Held-to-Maturity Securities.

۲. Available-for-Sale Securities.

- بهاداری (اوراق قرضه، سهام) است که تا سررسید نگهداری نشده (اوراق قرضه) و نیز به عنوان اوراق بهادار (اوراق قرضه، سهام) قابل داد و ستد طبقه‌بندی نمی‌شود.
- ۳- اوراق بهادار قابل داد و ستد^۱، مشتمل بر آن گروه از سرمایه‌گذاری‌هایی (اوراق قرضه، سهام) است که به سهولت قابل داد و ستد بوده و امکان دسترسی سریع به بازیافت وجه نقد در هنگام نیاز، وجود دارد.
- ۴- اوراق بهادار روش ارزش ویژه^۲، مشتمل بر آن گروه از سرمایه‌گذاری در اوراق بهاداری (سهام) است که با هدف نفوذ قابل ملاحظه یا کنترل بر سیاست مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌پذیر انجام می‌گیرد. یعنی اگر شرکت سرمایه‌گذار حداقل ۲۰ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده واحد سرمایه‌پذیر را تحصیل نماید، واحد سرمایه‌گذار بر سیاستهای مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌پذیر نفوذ مؤثر داشته، روش حسابداری آن روش ارزش ویژه می‌باشد.

دلایل طبقه‌بندیهای مختلف

چرا هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی (FASB) برای سرمایه‌گذاریها طبقه‌بندی‌های مختلفی ارائه داده است؟ چرا، یک قانون و خط‌مشی کلی برای شناسایی افزایش یا کاهش ارزش بازار آنها جهت انعکاس در صورت سود و زیان پیش‌بینی نگردیده است؟ آیا طبقه‌بندی‌های مختلف سرمایه‌گذاری، روش‌های حسابداری متفاوتی را از لحاظ ارزشیابی نیاز دارد.

- هنگامی که قصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار نگهداری اوراق بهادار تا سررسید باشد و هدف مدیریت این نمی‌باشد که ارزش را از طریق فروش اوراق بهادار متبلور سازد، بدیهی است واحد تجاری تمایلی برای شناسایی تغییرات تحقق یافته بر مبنای ارزش متعارف بازار از زمان خرید تا سررسید را نخواهد داشت، در نتیجه شناسایی هر نوع تغییر در ارزش سرمایه‌گذاری قبل از تاریخ سررسید منطقی به نظر نمی‌رسد، بنابراین، سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید، به ارزش دفتری در تاریخ ترازنامه گزارش می‌گردد.

- در مواردی اگر، هدف واحد سرمایه‌گذار «نفوذ مؤثر» بر واحد سرمایه‌پذیر باشد، از آنجا که اساساً هدف اولیه نفوذ قابل ملاحظه است، ارزش بازار سرمایه‌گذاری از اهمیت خاصی برخوردار نبوده و روش حسابداری در این گونه سرمایه‌گذاریها «ارزش ویژه^۱» و تعدیلات مبتنی بر تغییرات به ارزش بازار لزومی ندارد.
- چنانچه قصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار تحقق سود در کوتاه مدت و فروش سرمایه‌گذاری در دوره آتی باشد، تغییرات در ارزش اوراق بهادار (سود یا زیان تحقق نیافته)، در دوره مالی که تحقق یافته شناسایی و ثبت می‌گردد. زیرا از نظر واحد سرمایه‌گذار که قصد فروش اوراق بهادار و ارائه آن به کارگزار بورس اوراق بهادار یا سایر بازارهای مالی را دارد، تغییرات در ارزش آن معنی‌دار بوده، در نتیجه تعدیلات مربوط، مشمول تغییرات به ارزش بازار در دوره مالی که تحقق یافته، در سود و زیان دوره جاری منظور می‌گردد.
- درباره اوراق بهادار آماده برای فروش می‌توان چنین بیان کرد که، افزایش یا کاهش در ارزش بازار سرمایه‌گذاری نظیر سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری حتمی نیست، زیرا افزایش یا کاهش ارزش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش جنبه احتمالی دارد و کمتر ممکن است در دوره جاری تحقق یابد، به همین دلیل هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی (FASB) تأکید می‌نماید که سود یا زیان تحقق نیافته بجای لحاظ نمودن در سود و زیان دوره مالی جاری، مستقیماً در قسمت حقوق صاحبان سهام ترازنامه به عنوان یک قسمتی از سایر سود جامع انباشته^۲ گزارش شود. با توجه به تنوع اهداف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (قرضه، سهام) نظیر آنچه که بدان اشاره رفت، استانداردهای حسابداری مالی روش‌های خاص مناسبی را برای گزارشگری هر یک از انواع سرمایه‌گذاری تدوین نموده، که به اختصار در جدول زیر نشان داده شده است:

گزارش می‌شود به

انواع سرمایه‌گذاری ویژگی

اوراق بهادار نگهداری تا سررسید (اوراق قرضه، اسناد خزانه)	● قصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار نگهداری اوراق بهادار تا سررسید می‌باشد. اگر فروش سرمایه‌گذاری در دوره آتی باشد، در گروه دارائی جاری و چنانچه قصد مدیریت حفظ و نگهداری در دوره‌های آتی باشد، جزء دارائی‌های غیر جاری تحت عنوان سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید، طبقه‌بندی می‌شود. سود یا زیان تحقق یافته در دوره‌ای که رخ داده شناسایی می‌شود.	● بهای تمام شده مستهلک نشده

اوراق بهادار قابل داد و ستد (اوراق قرضه یا سهام)	● قصد مدیریت فروش سرمایه‌گذاری در دوره جاری باشد، تحت عنوان اوراق بهادار قابل داد و ستد (تجاری) در گروه دارائی جاری طبقه‌بندی می‌شود.	● ارزش متعارف (سود یا زیان تسحق نیافته ناشی از نگهداشت در تعیین سود دوره مالی لحاظ می‌شود، درآمد سرمایه‌گذار با اعلام سود شناسایی می‌شود).

اوراق بهادار آماده برای فروش (اوراق قرضه یا سهام)	● سرمایه‌گذاری در اوراق بهاداری که تا سررسید نگهداری نمی‌شود و برای فروش مجدد در دوره جاری مورد استفاده قرار نمی‌گیرد، این نوع سرمایه‌گذاری به عنوان اوراق بهادار آماده برای فروش طبقه‌بندی می‌شود (دارائی جاری یا غیرجاری).	● ارزش متعارف (سود یا زیان تسحق نیافته ناشی از نگهداشت به عنوان یکی از اجزای حقوق صاحبان سهام در حساب سایر سود جامع انباشته گزارش می‌گردد).

سهام	● اگر ارزش متعارف به سهولت قابل تعیین نباشد و حسابداری به روش ارزش ویژه مناسب نمی‌باشد.	● بهای تمام شده

سهام (بین ۲۰ تا ۵۰ درصد سهام دارای حق رای)

- سرمایه‌گذار می‌تواند نفوذ مؤثر بر سیاست مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌پذیر داشته باشد. روش حسابداری بر مبنای ارزش ویژه می‌باشد.
- بهای تمام شده، بر مبنای رشد بعدی سرمایه‌پذیر تعدیل می‌شود.

سهام (بیش از ۵۰ درصد سهام دارای حق رای)

- سرمایه‌گذار بر واحد سرمایه‌پذیر کنترل دارد. تهیه صورتهای مالی تلفیقی به عنوان یک شخصیت حسابداری یگانه الزامی است.
- گزارشگری مالی بر مبنای تلفیق

نکته وقتی ارزش متعارف اوراق بهادار (سهام) قابل تعیین نباشد حساب سرمایه‌گذاری به بهای تمام شده گزارش می‌شود، هر نوع سود سهام دریافتی به عنوان درآمد سرمایه‌گذاری شناسایی و در صورت سود و زیان انعکاس می‌یابد، هنگامی سود یا زیان سرمایه‌گذاری در دفاتر شناسایی می‌شود که سرمایه‌گذاری بطور واقعی فروخته شده باشد.

خرید اوراق قرضه

خرید اوراق قرضه در تاریخ تحصیل به بهای تمام شده در دفاتر ثبت می‌شود، بهای تمام شده شامل مبلغ پرداختی بابت خرید اوراق بهادار، حق الزحمه کارگزار، مالیات و سایر هزینه‌های تحقق یافته در زمان تحصیل می‌باشد، وقتی اوراق قرضه (اوراق مالی) بین تاریخهای دریافت سود تضمین شده تحصیل می‌شود، مبلغ پرداختی برای اوراق قرضه معادل سود تضمین شده معوق بیش از تاریخ خرید می‌باشد. سود تضمین شده معوق به عنوان بهای تمام شده سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار ثبت نمی‌شود، بصورت دو نوع دارائی مجزا از هم به عنوان حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار و حسابهای دریافتی - سود تضمین شده ثبت می‌گردد، در زمان دریافت سود تضمین شده، حسابهای دریافتی - سود تضمین شده کاهش یافته و به حساب درآمد سرمایه‌گذاری (سود تضمین شده) معادل مبلغ سود تضمین شده تحصیل شده از تاریخ خرید بستانکار می‌شود. این رویداد را می‌توان به صورت رویکرد، دارائی یا درآمد ثبت نمود. برای تشریح فرض کنید اوراق بهاداری (قرضه) با مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰ ریال با نرخ $10\frac{1}{4}\%$ به انضمام سود

معوق در اول مردادماه خریداری شد. نرخ سود تضمین شده اوراق قرضه ۹ درصد، قابل دریافت در تاریخهای شش ماهه در اول فروردین و مهرماه هر سال می‌باشد، سود تضمین شده معوق معادل ۳۰۰۰ ریال است که نباید به بهای خرید اوراق قرضه (بهای تمام شده) اضافه شود، طبق استاندارد حسابداری، چنانچه تحصیل سرمایه‌گذاری به منزله فروش در آینده نزدیک باشد، به عنوان سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد طبقه‌بندی می‌شود، ثبت تحصیل سرمایه‌گذاری با رویکرد دارائی و درآمد به شرح زیر است:

● رویکرد دارائی:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد	۱۰۴۲۵۰
حسابهای دریافتنی - سود تضمین شده	۳۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۷۲۵۰
ثبت تحصیل اوراق بهادار در اول مرداد ماه با نرخ $104\frac{1}{4}$ با انضمام سود تضمین شده ۴ ماهه	
$\checkmark 100000 \times \frac{104}{100} = 104250$	

● اول مهرماه:

وجوه نقد	۴۵۰۰
حسابهای دریافتنی - سود تضمین شده	۳۰۰۰
درآمد سرمایه‌گذاری - سود تضمین شده	۱۵۰۰

● رویکرد درآمد:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد	۱۰۴۲۵۰
درآمد سرمایه‌گذاری - سود تضمین شده	۳۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۷۲۵۰
ثبت تحصیل اوراق بهادار در اول مردادماه	

● اول مهرماه:

بخشی از سود تضمین شده دریافتی مربوط به سود تضمین شده معوق می‌باشد که در تاریخ سرمایه‌گذاری پرداخت شده، وصول می‌گردد.

وجوه نقد

۴۵۰۰

درآمد سرمایه گذاری - سود تضمین شده

۴۵۰۰

انواع سرمایه گذاری در اوراق بهادار

سرمایه گذاری در اوراق بهادار با توجه به اهداف مدیریت واحد سرمایه گذار طبقه بندی می شود، استانداردهای حسابداری مالی هر کشوری ضوابط خاصی را برای ارزشیابی و طبقه بندی سرمایه گذاریها تعیین می نمایند. اوراق بهاداری که ارزش متعارف آن به سهولت قابل تعیین باشد، با اوراق بهاداری که بازار فعالی نداشته، و قیمت فروش جاری آن در بازارهای مالی به سهولت قابل اندازه گیری نمی باشد، از طبقه بندی یکسانی برخوردار نخواهد بود. جهت همسانی رویه ثبت و گزارشگری آن در صورتهای مالی، استانداردهای حسابداری مالی دستورالعمل خاصی برای آن وضع نموده اند. طبقه بندی بر اساس نوع سرمایه گذاری ارزشیابی و اندازه گیری درآمد سرمایه گذاری از دو دیدگاه به شرح زیر مورد بررسی قرار می گیرد:

۱- سرمایه گذاری در اوراق بهادار مبتنی بر استقراض (اوراق قرضه، اوراق مشارکت، اسناد خزانه...)

۲- سرمایه گذاری در سهام (عادی، ممتاز، حق تقدم سهام...)

سرمایه گذاری در اوراق بهادار مبتنی بر استقراض و سهام طبق بیانیه شماره ۱۱۵ هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی به سه دسته زیر طبقه بندی شده است:

سرمایه گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید

سرمایه گذاری در اوراق بهاداری که دارای سرسیدی معین بوده و غالباً قصد و توانایی مدیریت واحد سرمایه گذار مستلزم نگهداری تا سررسید باشد و بازیافت وجه نقد آن در آتی نزدیک مورد نیاز نباشد، این نوع سرمایه گذاری به عنوان «نگهداری تا سررسید»^۱ طبقه بندی می شود. این نوع سرمایه گذاریها به بهای تمام شده شامل مبلغ پرداختی بابت خرید (اوراق قرضه، اسناد خزانه...) بعلاوه هرگونه حق العمل کارگزار، مالیات و سایر هزینه های تحقق یافته در زمان تحصیل در دفاتر ثبت می شود. سرمایه گذاری در اوراق

بهاداری که سررسید آن برای مدتی بیش از یکسال تحصیل نشده، به عنوان سرمایه‌گذاری کوتاه مدت و نوع سرمایه‌گذاری در اوراق بهاداری که دارای سررسیدی بیش از یکسال از تاریخ گزارشگری باشد، به عنوان سرمایه‌گذاری بلندمدت (غیر جاری) طبقه‌بندی می‌شود.

مثال ۱- شرکت سهامی (الف) در اول اسفندماه سال ۱۳۸۱، اسناد خزانه چهار ماهه که ارزش اسمی آن ۱۰۰۰۰۰۰ ریال است، به مبلغ ۹۷۰۰۰۰ ریال تحصیل نمود. ثبت حسابداری آن در اول اسفندماه سال ۱۳۸۱ به قرار زیر می‌باشد:

سرمایه‌گذاری کوتاه مدت - نگهداری تا سررسید	۹۷۰۰۰۰
وجوه نقد	۹۷۰۰۰۰
ثبت خرید اسناد خزانه ۴ ماهه به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰۰ ریال	

تعدیل حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل نگهداری تا سررسید در پایان اسفندماه به قرار زیر می‌باشد:

سرمایه‌گذاری کوتاه مدت - نگهداری تا سررسید	۷۵۰
سود تضمین شده (درآمد بهره)	۷۵۰
ثبت شناسایی درآمد یک‌ماهه سرمایه‌گذاری در اسنادخزانه	

$$\boxed{\checkmark} (1000000 - 970000 = 30000 \div 4 = 7500)$$

از آنجا که سرمایه‌گذاری در اسناد خزانه دارای سررسیدی بیش از یکسال نمی‌باشد، جزء دارائی جاری به مبلغ ۹۷۷۵۰ ریال (۹۷۰۰۰ + ۷۵۰) در ترازنامه گزارش می‌گردد. ثبت آن در زمان بازیافت وجه نقد اسناد خزانه در سررسید (پایان خردادماه سال ۱۳۸۲) به شرح زیر است:

وجوه نقد	۱۰۰۰۰۰۰
سرمایه‌گذاری کوتاه مدت - نگهداری تا سررسید	۹۷۷۵۰
سود تضمین شده (درآمد بهره)	۲۲۵۰

مثال ۲- شرکت (ب) در اول سال ۱۳۵، اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰ ریال با نرخ سود تضمین شده ۸ درصد بالغ بر ۹۲۲۷۸ ریال خریداری کرد. سررسید اوراق قرضه ۶ سال آتی است. پرداخت سود تضمین شده اوراق قرضه ۶ ماهه، اول فروردین و اول مهرماه هر سال می باشد. نرخ بازده ۱۰ درصد. ثبت حسابداری تحصیل اوراق قرضه در اول فروردین ماه سال ۱۳۵ به شرح زیر است:

سرمایه گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید	۹۲۲۷۸
وجوه نقد	۹۲۲۷۸

صرف یا کسر (تخفیف) اوراق قرضه نظیر صرف یا کسر اوراق قرضه پرداختنی مستهلك می گردد (در فصل اول تشریح شده است)
ثبت دریافت سود تضمین شده و استهلاک کسر (تخفیف) اوراق قرضه به روش نرخ بهره مؤثر^۱ در اول مهرماه به شرح زیر می باشد:

وجوه نقد	۴۰۰۰
سرمایه گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید	۶۱۴
سود تضمین شده (درآمد بهره)	۴۶۱۴

$$\boxed{\checkmark} 100000 \times 8\% \times \frac{6}{12} = 4000$$

$$\boxed{\checkmark} 92278 \times 10\% \times \frac{6}{12} = 4614$$

$$\boxed{\checkmark} 4614 - 4000 = 614$$

ثبت شناسایی سود تضمین شده و استهلاک کسر (تخفیف) اوراق قرضه و نحوه گزارش آن در ترازنامه در پایان اسفندماه ۱۳۵ به قرار زیر می باشد:

حسابهای دریافتنی - سود تضمین شده	۴۰۰۰
سرمایه گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید	۶۴۵
سود تضمین شده (درآمد بهره)	۴۶۴۵

اوراق بهادار نگهداری تا سررسید		اوراق بهادار نگهداری تا سررسید	
۹۲۲۷۸	x۵/۱	۹۲۸۹۲	۷/۱
۶۱۴	۷/۱	۶۴۵	۱۲/۲۹
۹۲۸۹۲		۹۳۵۳۷	مانده

$$\checkmark 92892 \times \%10 \times \frac{6}{12} = 4644/6 \Rightarrow 4645$$

$$\checkmark 4645 - 4000 = 645$$

نحوه گزارش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید و حسابهای مربوط به آن در صورتهای مالی در پایان اسفندماه به قرار زیر می‌باشد:

ترازنامه

دارائی جاری:

حسابهای دریافتی - سود تضمین شده ۴۰۰۰

دارائی غیر جاری:

سرمایه‌گذاری بلندمدت - نگهداری تا سررسید ۹۳۵۳۷

صورت سود و زیان

سایر درآمدها:

سود تضمین شده (درآمد بهره) ۹۲۵۹

* طبق استاندارد حسابداری (FASB#115)، حساب سرمایه‌گذاری نگهداری تا سررسید به ارزش دفتری (بهای تمام شده تحصیل همراه با صرف یا کسر مستهلک نشده) گزارش می‌گردد. اگر تمایل مدیریت واحد سرمایه‌گذار نگهداری اوراق قرضه تا سررسید نباشد این نوع سرمایه‌گذاری به عنوان اوراق بهادار قابل داد و ستد یا اوراق بهادار آماده برای فروش طبقه‌بندی شده و حسابداری آن با بکارگیری از روش ارزش متعارف صورت می‌گیرد.

ثبت دریافت سود تضمین شده در اول فروردین ماه سال ۱۳۸۶ به قرار زیر می‌باشد:

وجوه نقد ۴۰۰۰

حسابهای دریافتی - سود تضمین شده ۴۰۰۰

ثبت دریافت سود تضمین شده در اول مهرماه سال ۱۳۸۶ به قرار زیر می باشد:

۴۰۰۰	وجوه نقد
۶۷۷	سرمایه گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید
۴۶۷۷	سود تضمین شده (درآمد بهره)

$$\checkmark 93537 \times \%10 \times \frac{6}{12} = 4676/85 \Rightarrow 4677$$

$$\checkmark 4677 - 4000 = 677$$

چنانچه اگر در اول بهمن ماه سال ۱۳۸۸ سرمایه گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید با نرخ $99\frac{3}{4}\%$ به علاوه سود تضمین شده معوق فروخته شود، ثبت آن به قرار زیر خواهد بود (مانده سرمایه گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید در اول مهرماه سال ۱۳۸۸ بالغ بر ۹۹۰۴۸ ریال است).

اول بهمن ماه:

۶۳۵	سرمایه گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید
۶۳۵	سود تضمین شده (درآمد بهره)

$$\checkmark 99048 \times \%10 \times \frac{6}{12} = 4952$$

$$\checkmark 4952 - 4000 = 952$$

$$\checkmark 952 \times \frac{4}{6} = 634/6 \Rightarrow 635$$

سود تضمین شده ۶ ماهه

استهلاک کسر شش ماهه

استهلاک کسر چهارماهه

نحوه محاسبه سود حاصل از فروش اوراق بهادار نگهداری تا سررسید:

بهای فروش اوراق قرضه، به استثناء سود تضمین شده

۹۹۷۵۰

معوق $(100000 \times \%99\frac{3}{4})$

کسر می شود: ارزش دفتری اوراق قرضه در اول بهمن ماه سال ۱۳۸۸:

۹۹۰۴۸

مانده مستهلک نشده اوراق قرضه در اول مهرماه

اضافه می شود:

۹۹۶۸۳

۶۳۵

کسر مستهلک نشده اوراق قرضه از اول مهر تا اول بهمن ماه

۶۷

سود حاصل از فروش اوراق قرضه

* ثبت فروش اوراق قرضه در اول بهمن ماه:

۱۰۲۴۱۷	وجوه نقد (۹۹۷۵۰ + ۲۶۶۷)
۲۶۶۷	سود تضمین شده $(100000 \times \frac{8 \times \frac{4}{12}}{100})$
۹۹۶۸۳	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید
۶۷	سود حاصل از فروش اوراق بهادار

☒ بهای فروش اوراق قرضه $100000 \times \frac{99}{100} = 99750$

☒ مبلغ دریافتی فروش اوراق قرضه به‌علاوه سود تضمین شده ۴ ماهه $99750 + 2667 = 102417$

☒ مانده سرمایه‌گذاری در اول بهمن ماه: $99048 + 635 = 99683$

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد (تجاری)

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری^۱ مشتمل بر آن گروه از سرمایه‌گذاری‌هایی است که به سهولت قابل داد و ستد بوده و بازیافت وجه نقد آن برای دوره‌های کوتاه مدت می‌باشد. این نوع سرمایه‌گذاری در پایان هر دوره مالی بر مبنای ارزش متعارف بازار در مجموع ارزیابی، به عنوان دارائی جاری در ترازنامه منعکس شده و با هر نوع سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت^۲ به عنوان بخشی از سود خالص در صورت سود و زیان گزارش می‌گردد، هر نوع صرف یا کسر این نوع سرمایه‌گذاری مستهلک نمی‌گردد. خالص تغییر در ارزش متعارف اوراق بهادار هر دوره مالی به عنوان سود یا زیان ناشی از نگهداشت به استثنای سود سهام یا درآمد بهره (سود تضمین شده) شناسایی شده اما دریافت نمی‌شود. این نوع سرمایه‌گذاری در زمان تحصیل به بهای تمام شده (شامل بهای پرداختی بابت اوراق بهادار به‌علاوه حق العمل کارگزار و هر نوع هزینه‌های مرتبط با انتقال مالکیت) در دفاتر ثبت می‌شود. حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری یک حساب کنترلی بوده و بیانگر کلیه سرمایه‌گذاریها، در اوراق بهادار تجاری در ترازنامه می‌باشد. این حساب به صورت معین در دفاتر نگهداری شده تا در زمان فروش یا ارزیابی در پایان هر دوره مالی به سهولت بتوان سود (زیان) حاصل از فروش یا سود (زیان) تحقق

۱. Trading Securities.

۲. Holding Unrealized Gain and Loss.

نیافته ناشی از نگهداشت را شناسایی نمود.

مثال ۳- شرکت (ج) در طی سال ۱۳۸۱ مجموعه‌ای از اوراق بهادار (اوراق قرضه) را به مبلغ ۳۱۴۴۵۰ ریال خریداری کرد. از آنجا که هدف مدیریت واحد سرمایه‌گذار خرید به منزله فروش می‌باشد، به عنوان سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری (قابل داد و ستد) طبقه‌بندی می‌شود. اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت (ج) در پایان سال ۱۳۸۱ استخراج شده است:

سود(زیان)			
سرمایه‌گذاریها	بهای تمام شده	ارزش متعارف	تحقق نیافته
اوراق قرضه ۱۰٪ شرکت (م)	۴۳۸۶۰	۵۱۵۰۰	۷۶۴۰
اوراق قرضه ۱۱٪ شرکت (ل)	۱۸۴۲۳۰	۱۷۵۲۰۰	(۹۰۳۰)
اوراق قرضه ۸٪ شرکت (ن)	۸۶۳۶۰	۹۱۵۰۰	۵۱۴۰
	<u>۳۱۴۴۵۰</u>	<u>۳۱۸۲۰۰</u>	<u>۳۷۵۰</u>

فرض کنید مانده تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در پایان سال ۱۳۸۱ بالغ بر ۲۰۰۰ ریال بدهکار است. از آنجا که بهای تمام شده تمامی مجموعه سرمایه‌گذاریها در اوراق بهادار تجاری به مبلغ ۳۱۴۴۵۰ ریال و ارزش متعارف آن در مجموع بالغ بر ۳۱۸۲۰۰ ریال، خالص سود تحقق نیافته سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری (تفاوت بین بهای تمام شده و ارزش متعارف مجموعه سرمایه‌گذاری) به مبلغ ۳۷۵۰ ریال، بیش از بهای تمام شده می‌باشد، ثبت تعدیلی آن با توجه به مانده حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری^۱ (تجاری) در ۱۳۸۱/۱۲/۲۹ به شرح زیر می‌باشد:

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (تجاری)	۱۷۵۰
سود (زیان) تحقق نیافته ناشی از نگهداشت	۱۷۵۰

برای منعکس نمودن فزونی ارزش متعارف تمامی مجموعه سرمایه‌گذاری (۳۱۸۲۰۰ ریال) نسبت به بهای تمام شده (۳۱۴۴۵۰ ریال) در پایان دوره مالی یک مانده حساب

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (تجاری) برای مجموعه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری معادل ۳۷۵۰ ریال بستانکار مورد نیاز خواهد بود و از آنجا که مانده حساب تعدیل ارزش متعارف قبل از ثبت اصلاحی به مبلغ ۲۰۰۰ ریال بدهکار بوده، تفاوت دو مبلغ باید به حساب فوق منظور گردد.

※ چون ارزش مجموعه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (تجاری) به مبلغ ۳۷۵۰ ریال بیش از بهای تمام شده می‌باشد، بنابراین طبق استاندارد حسابداری مالی (FASB#115) این نوع سرمایه‌گذاری باید به قیمت بازار در ترازنامه گزارش شود. مانده حساب بدهکار تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (تجاری) به عنوان یک حساب فزاینده همراه با حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری در ترازنامه به شکل زیر انعکاس می‌یابد:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (قابل داد و ستد)	۳۱۴۴۵۰
اضافه می‌شود: تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (تجاری)	۳۷۵۰
سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به ارزش متعارف بازار	<u>۳۱۸۲۰۰</u>

و حتی می‌توان سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری را به صورت زیر در ترازنامه منعکس نمود:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل دادوستد (بهای تمام شده ۳۱۴۴۵۰)	<u>۳۱۸۲۰۰</u>
--	---------------

• برخی از حسابداران تفاوت ارزش دفتری و بازار حساب مجموعه سرمایه‌گذاری (کنترل سرمایه‌گذاری) در اوراق بهادار را مستقیماً به حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری ثبت نموده، سود (زیان) تحقق نیافته ناشی از نگهداشت را در بدهکار یا بستانکار این حساب منظور می‌نمایند (زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت (تجاری) بدهکار، سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری بستانکار، و بالعکس)

※ سود (زیان) تحقق نیافته سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری در صورت سود و زیان به عنوان بخشی از سود خالص دوره مالی گزارش می‌شود. بدیهی است سود تحقق نیافته مالیات پذیر نبوده و غیر قابل تقسیم بین سهامداران می‌باشد.

مثال ۴- شرکت (الف) در ۲۵ بهمن ماه، ۱۰۰۰۰ برگ سهام شرکت (ب) را از قرار هر سهم ۷۰ ریال به مبلغ ۷۰۰۰۰۰ ریال و ۵۰۰۰ برگ سهام شرکت (ج) را از قرار هر سهم ۶۰ ریال

به مبلغ ۳۰۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. ثبت روزنامه این رویداد در دفاتر واحد سرمایه گذار به شرح زیر است:

سرمایه گذاری در اوراق بهادار تجاری ۱۰۰۰۰۰۰
 وجوه نقد ۱۰۰۰۰۰۰
 ثبت خرید سهام شرکت (ب) و (ج) (۷۰۰۰۰۰ + ۳۰۰۰۰۰)

فرض کنید، ارزش بازار هر برگ سهام شرکت (ب) ۶۰ ریال و هر برگ سهام شرکت (ج) بالغ بر ۶۴ ریال در پایان دوره مالی باشد، مجموعه قیمت بازار و بهای تمام شده کلیه اوراق سهام دو شرکت به شرح زیر است:

بهای تمام شده	ارزش بازار	سود (زیان) تحقق نیافته
سهام شرکت ب (تعداد ۱۰۰۰۰ برگ) ۷۰۰۰۰۰	* ۶۰۰۰۰۰	(۱۰۰۰۰۰)
سهام شرکت ج (تعداد ۵۰۰۰ برگ) ۳۰۰۰۰۰	** ۳۲۰۰۰۰	۲۰۰۰۰
۱۰۰۰۰۰۰	۹۲۰۰۰۰	(۸۰۰۰۰)

- ☒ قیمت بازار سهام (ب) $10000 \times 60 = 600000$ *
- ☒ قیمت بازار سهام (ج) $5000 \times 64 = 320000$ **

از آنجا که ارزش مجموعه قیمت بازار سهام دو شرکت به مبلغ ۸۰۰۰۰ ریال کمتر از بهای تمام شده می باشد و طبق بیانیه شماره ۱۱۵ (FASB) هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی، لازم است که ارزش بازار سرمایه گذاری در ترازنامه گزارش شود، ثبت تعدیل آن در پایان دوره مالی به شرح زیر است:

زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری (تجاری) ۸۰۰۰۰
 تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری (تجاری) ۸۰۰۰۰

زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری^۱ در صورت سود و زیان گزارش شده،

سود واحد تجاری را کاهش می‌دهد، حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری به عنوان یک حساب کاهنده همراه با حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (تجاری) در ترازنامه گزارش می‌شود:

ترازنامه

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری	۱۰۰۰۰۰۰
کسر می‌شود: تعدیل ارزش متعارف ناشی از نگهداشت	۸۰۰۰۰
سرمایه‌گذاری به ارزش متعارف بازار	<u>۹۲۰۰۰۰</u>

فرض کنید، شرکت (الف) در سال ۱۳۰۲ تعداد ۲۰۰۰ برگ سهام شرکت (د) را از قرار هر سهم ۶۴ ریال به مبلغ ۱۲۸۰۰۰ ریال تحصیل و تعداد ۵۰۰۰ برگ سهام شرکت (ج) را از قرار هر سهم ۷۰ ریال به کسر ۱۰۰۰ ریال هزینه حق‌العمل کارگزار به فروش رساند. ثبت مبادلات مربوط به خرید و فروش سهام در دفاتر شرکت (الف) به شرح زیر است:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری	۱۲۸۰۰۰
وجوه نقد	۱۲۸۰۰۰

ثبت تحصیل ۲۰۰۰ برگ سهام شرکت (د) از قرار هر سهم ۶۴ ریال

وجوه نقد	۳۴۹۰۰۰
----------	--------

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری	۳۰۰۰۰۰
------------------------------------	--------

سود حاصل از فروش سهام

ثبت فروش سهام شرکت (ج) از قرار هر سهم ۷۰ ریال به کسر ۱۰۰۰ ریال حق‌العمل کارگزار

بهای تمام شده سهام فروخته شده	$\checkmark 5000 \times 60 = 300000$
بهای فروش سهام (ج)	$\checkmark 5000 \times 70 = 350000$
خالص بهای فروش سهام (ج)	$\checkmark 350000 - 1000 = 349000$

* اگر ارزش بازار هر برگ سهام شرکت (ب) و (د) به ترتیب ۷۵ ریال و ۵۸ ریال در پایان دوره مالی ۱۳۰۲ باشد، مجموعه ارزش بازار و بهای تمام شده کلیه اوراق سهام دو شرکت به شرح زیر است:

سود (زیان)	ارزش	بهای
تحقق نیافته	بازار	تمام شده
۵۰۰۰۰	۷۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰
(۱۲۰۰۰)	۱۱۶۰۰۰	۱۲۸۰۰۰
۳۸۰۰۰	۸۶۶۰۰۰	۸۲۸۰۰۰

از آنجا که ارزش بازار سهام دو شرکت بالغ بر ۳۸۰۰۰ ریال بیش از بهای تمام شده سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار می‌باشد، جهت انعکاس حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری به ارزش بازار لازم است حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری که مانده آن قبل از تعدیل ۸۰۰۰۰ ریال بستانکار می‌باشد، تعدیل گردد.

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (تجاری) ۱۱۸۰۰۰

سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه‌گذاری (تجاری) ۱۱۸۰۰۰

ثبت تعدیل حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری

$$\checkmark 80000 + 38000 = 118000$$

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری		
x ۱/۱	۸۰۰۰۰	۱۲/۲۹
	۱۱۸۰۰۰	
	۳۸۰۰۰	

نحوه گزارشگری سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری در پایان سال ۱۳۹۲ در ترازنامه به قرار زیر می‌باشد:

ترازنامه:

دارائی جاری

۸۲۸۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری (بهای تمام شده)
۳۸۰۰۰	اضافه می‌شود: حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری
۸۶۶۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری به ارزش بازار

• اوراق بهادار آماده برای فروش

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش^۱ نظیر سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تجاری در زمان تحصیل به بهای تمام شده در دفاتر ثبت می‌شود و به ارزش متعارف بازار در تاریخ گزارشگری ارزشیابی می‌شود، هر نوع سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت مربوط به تغییر ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (تفاوت بین بهای تمام شده و ارزش بازار) در اوراق بهادار آماده برای فروش به حساب سایر سود جامع انباشته (سود یا زیان تحقق نیافته انباشته اوراق بهادار) انتقال می‌یابد و به عنوان یکی از اجزاء حقوق صاحبان سهام گزارش می‌شود.

مثال ۵ - شرکت (الف) اوراق قرضه ۱۰ درصد را که مبلغ اسمی آن ۱۰۰۰۰۰۰ ریال است در اول سال ۱۳۰۱ به مبلغ ۱۰۸۱۱۱ ریال خریداری کرده است. نرخ بازده ۸ درصد در سال، صرف اوراق قرضه ۸۱۱۱ ریال، تاریخ سررسید اوراق قرضه ۱۳۰۶/۱/۱ می‌باشد. دریافت سود تضمین شده اوراق قرضه شش ماهه در اول فروردین و اول مهرماه هر سال است. ثبت خرید سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش در اول فروردین سال ۱۳۰۱ به قرار زیر می‌باشد:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش ۱۰۸۱۱۱

۱۰۸۱۱۱ وجوه نقد

* ۱۳۰۱/۷/۱: ثبت دریافت سود تضمین شده:

۵۰۰۰ وجوه نقد

۶۷۶ سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش

۴۳۲۴ سود تضمین شده

$$\boxed{1000000 \times 10\% \times \frac{6}{12} = 5000}$$

دریافتی سود تضمین شده با نرخ ۱۰ درصد

$$\boxed{108111 \times 8\% \times \frac{6}{12} = 4324}$$

شناسایی سود تضمین شده

$$\boxed{5000 - 4324 = 676}$$

استهلاک صرف اوراق بهادار

* ۱۳/۱۲/۲۹: ثبت دریافت سود تضمین شده:

حسابهای دریافتنی - سود تضمین شده ۵۰۰۰
 سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش ۷۰۳
 سود تضمین شده ۴۲۹۷

آماده برای فروش	
۶۷۶	۱۰۸۱۱۱
	۱۰۷۴۳۵

$$\boxed{\checkmark} 1000000 \times \%10 \times \frac{6}{12} = 5000$$

وصولی سود تضمین شده با نرخ ۱۰ درصد

$$\boxed{\checkmark} 107435 \times \%8 \times \frac{6}{12} = 4297$$

شناسایی سود تضمین شده

$$\boxed{\checkmark} 5000 - 4297 = 703$$

استهلاک صرف اوراق بهادار

فرض کنید ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش در ۱۳/۱۲/۲۹ بالغ بر ۱۰۵۰۰۰ ریال باشد. تفاوت بین ارزش متعارف و بهای تمام شده سرمایه‌گذاری به حساب زیان تحقق نیافته منظور می‌شود.

آماده برای فروش	
۶۷۶	۱۰۸۱۱۱
۷۰۳	
۱۳۷۹	۱۰۸۱۱۱
	۱۰۶۷۳۲

مانده حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش در تاریخ ۱۳/۴/۱۲/۲۹ بمبلغ ۱۰۶۷۳۲ ریال و ارزش متعارف آن ۱۰۵۰۰۰ ریال، تفاوت (۱۰۶۷۳۲ - ۱۰۵۰۰۰) به حساب زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش و سرانجام به حساب سایر سود جامع انباشته منظور می‌شود.

* ۱۳۸۱/۱۲/۲۹:

زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش ۱۷۳۲

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش ۱۷۳۲

شایان ذکر است، هرگونه افزایش یا کاهش ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار، به جای حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری می‌توان مستقیماً به حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش نیز منظور نمود.

حساب سود یا زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری (سایر سود جامع انباشته) و حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش به عنوان حساب دائم در ترازنامه گزارش شده و در پایان هر دوره مالی، نسبت به تغییر ارزش متعارف بازار سرمایه‌گذاری این دو حساب تعدیل می‌شوند.

خرید سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش بطور یکجا

چنانچه گروهی از اوراق بهادار مثل سهام و اوراق قرضه یا اوراق قرضه با نرخ‌های سودهای تضمین شده متفاوت شرکت‌های مختلف یکجا تحصیل گردد، اینگونه اوراق بهادار نظیر سایر اوراق بهادار در تاریخ گزارشگری به ارزش متعارف بازار ارزشیابی می‌شود، نحوه‌ی عمل آن در مثال شماره‌ی (۶) تشریح می‌شود.

مثال ۶ - شرکت سهامی (الف) اوراق قرضه ۸٪ شرکت سهامی (ب) و اوراق قرضه ۱۰٪ شرکت سهامی (ج) را در اول سال ۱۳۸۱ جمعاً به مبلغ ۲۹۳۵۳۷ ریال (اوراق قرضه ۸٪ شرکت سهامی (ب) به مبلغ ۹۳۵۳۷ ریال و اوراق قرضه ۱۰٪ شرکت سهامی (ج) به مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال) خریداری کرد. ارزش متعارف بازار و بهای تمام سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه در ۱۳۸۱/۱۲/۲۹ به شرح زیر است:

نوع سرمایه‌گذاری	بهای تمام شده	ارزش متعارف بازار	سود (زیان) تحقق نیافته
اوراق قرضه ۸٪ شرکت (ب)	۹۳۵۳۷	۱۰۳۶۰۰	۱۰۰۶۳
اوراق قرضه ۱۰٪ شرکت (ج)	۲۰۰۰۰۰	۱۸۰۴۰۰	(۱۹۶۰۰)
جمع	۲۹۳۵۳۷	۲۸۴۰۰۰	(۹۵۳۷)

۱۳۸۱/۱۲/۲۹ به شرح زیر خواهد بود:

۹۵۳۷

زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت

۹۵۳۷

حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری

چنانچه سرمایه گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش قبل از سررسید فروخته شود. لازم است که صرف یا کسر سرمایه گذاری در اوراق قرضه تا تاریخ فروش مستهلک شود. برای تشریح فرض کنید که شرکت سهامی (الف) در اول مهرماه سال ۱۳۸۲ سرمایه گذاری در اوراق قرضه شرکت (ب) را به مبلغ ۹۰۰۰۰ ریال فروخت. با فرض اینکه سود تضمین شده اوراق قرضه در اول مهرماه دریافت شده و مانده حساب سرمایه گذاری در اوراق بهادار مستهلک نشده همزمان با فروش ۹۴۲۱۴ ریال باشد، محاسبه سود یا زیان حاصل از فروش سرمایه گذاری و ثبت آن به شرح زیر است:

۹۴۲۱۴

بهای تمام شده سرمایه گذاری در اوراق بهادار

۹۰۰۰۰

کسر می شود: بهای فروش سرمایه گذاری در اوراق بهادار

۴۲۱۴

زیان حاصل از فروش اوراق قرضه

۹۰۰۰۰

وجوه نقد

۴۲۱۴

زیان حاصل از فروش سرمایه گذاری

۹۴۲۱۴

سرمایه گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش

اگر ارزش متعارف مانده سرمایه گذاری در اوراق بهادار شرکت (ج) - آماده برای فروش در پایان ۱۳۸۲ معادل ۱۹۵۰۰۰ ریال باشد ثبت تعدیل سرمایه گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش در ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ و نحوه محاسبه سود (زیان) تحقق نیافته به شرح زیر می باشد:

سود (زیان)

ارزش

بهای تمام شده

تحقق نیافته

متعارف

مستهلک شده

نوع سرمایه گذاری

(۵۰۰۰)

۱۹۵۰۰۰

۲۰۰۰۰۰

سرمایه گذاری در اوراق بهادار شرکت (ج)

(۹۵۳۷)

مانده قبلی حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری (بستانکار)

۴۵۳۷

چون ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش مبلغ ۵۰۰۰ ریال کمتر از بهای تمام شده سرمایه‌گذاری می‌باشد، با توجه به مانده بستانکار قبلی حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری، نحوه تعدیل ارزش متعارف به شرح زیر است:

حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری	۴۵۳۷
سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه‌گذاری	۴۵۳۷

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری

مانده قبل از تعدیل	۹۵۳۷	۴۵۳۷
مانده بعد از تعدیل	۵۰۰۰	

● چنانچه واحد تجاری دو یا چند نوع اوراق بهادار را بطور یکجا و به مبلغی مشخص تحصیل نماید، اگر قیمت هر یک از اوراق بهادار بطور جداگانه مشخص نباشد، جمع بهای تمام شده سرمایه‌گذاری باید به گونه‌ای به شرح زیر تخصیص یابد:

۱- اگر ارزش متعارف بازار انواع اوراق بهادار تحصیل شده مشخص باشد، مبلغ بهای تمام شده سرمایه‌گذاری با استفاده از ارزش نسبی بازار^۱ تخصیص داده شده، در دفاتر ثبت می‌گردد.

۲- چنانچه ارزش بازار یکی از اوراق بهادار تحصیل شده مشخص و دیگری نامشخص باشد، مبلغ بهای تمام شده سرمایه‌گذاری با استفاده از روش تفاضلی^۲ تخصیص داده شده، در دفاتر ثبت می‌گردد.

۳- چنانچه قیمت بازار سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار در زمان تحصیل قابل تعیین نباشد، نحوه تخصیص معوق مانده تا شواهد و مدارک حداقل یکی از اوراق بهادار مشخص گردد. در برخی موارد تخصیص بهای تمام شده تا زمان فروش یکی از اوراق بهادار معوق می‌ماند، تا یکی از اقلام اوراق بهادار فروخته شود، در این گونه موارد، وجوه دریافتی حاصل از فروش یکی از اوراق بهادار از بهای تمام شده مجموعه اوراق بهادار

کسر، باقی مانده بهای خرید به آن گروه از اوراق بهادار، که ارزش متعارف آن قابل دسترس نمی باشد، تخصیص می یابد.

تغییر طبقه بندی سرمایه گذاریها

گاهی اوقات، قصد و تمایل مدیریت واحد سرمایه گذار در ارتباط با سرمایه گذاری در اوراق بهادار، در تاریخ گزارشگری تغییر می یابد، از آنجا که از نظر استانداردهای حسابداری مالی، دیدگاههای مختلفی جهت انعکاس در صورتهای مالی و شناسایی آن در دفاتر وجود دارد، لازم است، براساس تغییر در هدف واحد تجاری طبقه بندی مجددی برای سرمایه گذاریها انجام گیرد. به عبارت دیگر، اگر واحد تجاری اوراق بهادار را با هدفی جهت دستیابی به استفاده مؤثر از وجوه نقد مازاد تحصیل کرده باشد، چنانچه هدف واحد تجاری به منظور تحکیم روابط تجاری با واحد سرمایه پذیر باشد، در اینگونه موارد، سرمایه گذاری مجدداً طبقه بندی شده و آثار و تبعات آن باید با توجه به اصول پذیرفته شده در استانداردهای حسابداری در گزارشگری مالی مورد توجه قرار گیرد. نحوه عمل حسابداری تغییر طبقه بندی سرمایه گذاری در اوراق بهادار به اختصار در جدول زیر تشریح شده است:

تغییر اوراق بهادار به:

تغییر اوراق بهادار از:	نگهداری تا سررسید	آماده برای فروش	قابل داده و ستد
نگهداری تا سررسید	-	سود یا زیان تحقق نیافته در قسمت حقوق صاحبان سهام به عنوان سایر سود جامع انباشته گزارش می شود	هر نوع تغییر در ارزش تحقق نیافته شناسایی شده قبلی در سود خالص در دوره جاری شناسایی نمی شود. تغییر در ارزش جدید بلا درنگ در سود یا زیان جاری منظور می شود.

هر نوع تغییر در ارزش	-	هر نوع تغییر تحقق	آماده برای فروش
تحقق نیافته شناسایی		نیافته در ارزش به	
شده قبلی در سود		عنوان سایر سود جامع	
خالص در دوره جاری		انباشته در قسمت	
شناسایی نمی‌شود.		حقوق صاحبان سهام	
تغییر در ارزش جدید		گزارش، و طی مدت	
بلادرنگ در سود یا		عمر مفید باقی مانده	
زیان جاری منظور		اوراق بهادار با استفاده	
می‌شود.		از روش بهره مؤثر	
		مستهلك می‌شود.	

-	تغییر در ارزش تحقق	هر نوع تغییر در ارزش	اوراق بهادار قابل داد و
	نیافته قبلی برگشت داده	تحقق نیافته قبلی در	ستد (تجاری)
	نمی‌شود	سود خالص دوره	
		جاری شناسایی	
		نمی‌شود. (تغییر در	
		ارزش شناسایی شده	
		قبلی برگشت داده	
		نمی‌شود)	

مثال - بهای تمام شده و قیمت بازار انواع سرمایه‌گذاری شرکت سهامی (الف) در ۱۳۸۱/۱۲/۲۹ به شرح زیر است (واحد هزار ریال):

اوراق بهادار	طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری	بهای تمام شده	ارزش متعارف
۱	قابل داد و ستد (تجاری)	۸۰۰۰	۷۷۰۰
۲	قابل داد و ستد (تجاری)	۳۰۰۰	۳۶۰۰
۳	آماده برای فروش	۵۰۰۰	۶۵۰۰
۴	آماده برای فروش	۱۲۰۰۰	۱۰۷۰۰
۵	نگهداری تا سررسید	۲۰۰۰۰	۲۰۷۰۰

در ۱۳۸۲/۱۲/۲۹، مدیریت شرکت سهامی (الف) تصمیم می‌گیرد که سرمایه‌گذاری در

اوراق بهادار خود را طبقه‌بندی مجدد نماید. طبقه‌بندی و ارزش متعارف هر یک از انواع سرمایه‌گذاریها در تاریخ تغییر طبقه‌بندی به شرح زیر خلاصه می‌شود:

ارزش متعارف

اوراق بهادار	انتقال از:	انتقال به	در تاریخ تغییر
۲	قابل داد و ستد (تجاری)	آماده برای فروش	۳۸۰۰
۳	آماده برای فروش	نگهداری تا سررسید	۵۹۰۰
۴	آماده برای فروش	قابل داد و ستد	۱۰۳۰۰
۵	نگهداری تا سررسید	آماده برای فروش	۲۰۴۰۰

تغییر طبقه‌بندی از اوراق بهادار قابل داد و ستد

به اوراق بهادار آماده برای فروش

فرض کنید که شرکت سهامی (الف) تصمیم می‌گیرد که اوراق بهادار قابل داد و ستد (تجاری) خود را (ردیف ۲) به اوراق بهادار آماده برای فروش تغییر دهد. بهای تمام شده تاریخی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد همراه با حساب ارزش متعارف سرمایه‌گذاری مربوط از دفاتر حذف و اوراق بهادار آماده برای فروش به ارزش متعارف جاری در زمان تغییر طبقه‌بندی ثبت می‌شود. تفاوت بین ارزش متعارف اوراق بهادار همزمان با تغییر طبقه‌بندی و ارزش متعارف در ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ به عنوان سود تحقق نیافته شناسایی می‌شود. ثبت تبدیل سرمایه‌گذاری از قابل داد و ستد به اوراق بهادار آماده برای فروش در تاریخ تغییر طبقه‌بندی به شرح زیر است:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش	۳۸۰۰
تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - قابل داد و ستد	۶۰۰
سود تحقق نیافته ناشی از تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری	۲۰۰
سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد	۳۰۰۰

* بدیهی است که، سود تحقق نیافته ناشی از تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در محاسبه سود خالص دوره مالی لحاظ شده در صورت سود و زیان منعکس می‌شود.

تغییر طبقه‌بندی از آماده برای فروش به سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد

چنانچه شرکت (الف) تصمیم‌گیری نماید که طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش را به اوراق بهادار قابل داد و ستد تغییر دهد، در این شرایط، فرایند تبدیل سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش به اوراق بهادار قابل داد و ستد (ردیف ۴) بدین قرار است که، بهای تمام شده سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش و حسابهای ارزشیابی شده قبلی (مانده بدهکار زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش و مانده بستانکار حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش) از دفاتر حذف و سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد به ارزش متعارف بازار همزمان با تغییر طبقه‌بندی (۱۰۳۰۰ ریال) در دفاتر شناسایی می‌شود. نتیجه تغییر به عنوان سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها در صورت سود و زیان منعکس می‌شود. ثبت تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها از آماده برای فروش به اوراق بهادار قابل داد و ستد به شرح زیر است:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد	۱۰۳۰۰
تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش	۱۳۰۰
زیان تحقق نیافته ناشی از تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری	۱۷۰۰
زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت - آماده برای فروش	۱۳۰۰
سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش	۱۲۰۰۰

تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید به اوراق بهادار آماده برای فروش

چنانچه هدف شرکت (الف) تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید به اوراق بهادار آماده برای فروش باشد، در اینگونه موارد، حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش به ارزش متعارف بازار سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید بدهکار، سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید به بهای تمام شده اولیه بستانکار، هر نوع تفاوت معادل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش و بهای تمام شده سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا

سررسید، به حساب سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت اوراق بهادار آماده برای فروش منظور می‌شود. ثبت تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید به اوراق بهادار آماده برای فروش به شرح زیر خواهد بود:

۲۰۴۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش
۴۰۰	سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت - آماده برای فروش
۲۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید

رویداد فوق را نیز می‌توان به صورت زیر ثبت نمود:

۲۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش
۴۰۰	تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش
۴۰۰	سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت - آماده برای فروش
۲۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید

گزارشگری هرگونه تغییر در ارزش اوراق بهادار آماده برای فروش بعد از تاریخ تغییر همانند روشی است که قبلاً بررسی شده است.

تغییر طبقه‌بندی اوراق بهادار آماده برای فروش به نگهداری تا سررسید

چنانچه تصمیم‌گیری شرکت سهامی (الف) تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش (ردیف ۳) به اوراق بهادار نگهداری تا سررسید باشد. از آنجا که، اوراق بهادار آماده برای فروش به مبلغ ۵۰۰۰ ریال خریداری شده و ارزش متعارف آن در ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ بالغ بر ۶۵۰۰ ریال و ارزش متعارف آن در تاریخ تغییر طبقه‌بندی به مبلغ ۵۹۰۰ ریال می‌باشد. ثبت تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها به شرح زیر می‌باشد:

۵۹۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید
۶۰۰	سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت - آماده برای فروش
۵۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش
۱۵۰۰	تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش

از آنجا که، ارزش متعارف اوراق بهادار آماده برای فروش در تاریخ ۱۳/۱۲/۲۹ بالغ بر ۶۵۰۰ ریال بوده و در تاریخ تغییر طبقه‌بندی (۲۹/۱۲/۲۹) بالغ بر ۶۰۰ ریال (۵۹۰۰ - ۶۵۰۰) کاهش یافته، بنابراین، سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت اوراق بهادار آماده برای فروش معادل همین مبلغ از مانده قبلی کاهش داده می‌شود، و مانده بستانکار حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش (۵۰۰۰ - ۶۵۰۰) قبلی از حسابها حذف می‌شود. ترکیب این مبالغ حاکی از افزایش اوراق بهادار نگهداری تا سررسید به مبلغ ۹۰۰ ریال از زمان تحصیل آن می‌باشد. مانده سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه‌گذاری که در تاریخ تغییر ایجاد شده، به عنوان یکی از اجزاء حقوق صاحبان سهام گزارش و باید طی مدت باقی مانده تا سررسید اوراق بهادار به عنوان تعدیل بازدهی سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه با استفاده از روش بهره مؤثر مستهلک گردد. مانده مستهلک نشده سود یا زیان تحقق نیافته به عنوان سایر سود جامع انباشته در قسمت حقوق صاحبان سهام ترازنامه گزارش می‌شود. از آنجا که واحد تجاری اوراق بهاداری که به عنوان سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید طبقه‌بندی نموده، در سررسید معادل ارزش اسمی دریافت می‌نماید، هرگونه صرف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار در مقابل درآمد بهره دریافتی مستهلک می‌شود.

مثال جامع - ۷: شرکت سهامی (الف) در اول سال ۱۳۸۱، هنگامی که نرخ بهره ۱۲ درصد بود، اوراق بهادار زیر را خریداری کرد:

بهای تحصیل

- ۱- تحصیل اوراق قرضه ده ساله شرکت (ب) به مبلغ اسمی ۱۰۰۰ ریال
با نرخ سود تضمین شده ۱۰ درصد
۸۸۷
(شرکت الف در نظر دارد که اوراق قرضه شرکت (ب) را تا سررسید نگهداری کند)
- ۲- تحصیل اوراق قرضه ۵ ساله شرکت (ج) به مبلغ اسمی ۵۰۰۰ ریال با نرخ
سود تضمین شده ۱۴ درصد
۵۳۶۰
(شرکت الف در نظر دارد که اوراق قرضه شرکت (ج) را در زمانی که سودی مناسب داشته باشد بفروش برساند)
- ۳- تحصیل ۱۰۰ سهم عادی شرکت (د)
۲۲۰۰

(شرکت الف در نظر دارد که سهام شرکت (د) را در صورتیکه حداقل

۱۰ درصد سود داشته باشد بفروش برساند)

۵۶۰۰

۴- تحصیل ۱۵۰ سهم شرکت (م)

(مدیریت شرکت الف انتظار فروش فوری سهام، م را ندارد)

• اطلاعات اضافی:

- ارزش متعارف سهام عادی شرکت (د) و (م) در پایان سال ۱۳۸۱ به ترتیب بالغ بر ۲۷۰۰ ریال و ۵۱۹۰ ریال می باشد.

- نرخ بهره در پایان دوره مالی به ۱۰ درصد کاهش یافته است.

- ارزش اوراق قرضه شرکت (ج) به ۵۶۳۴ ریال افزایش یافت.

- محاسبه درآمد بهره، استهلاک صرف اوراق قرضه و سود تحقق نیافته اوراق قرضه به شرح زیر است:

تاریخ	بهره نقدی (۱۴٪)	نرخ بهره مؤثر (۱۲٪)	استهلاک صرف	ارزش دفتری	ارزش متعارف	سود و زیان تحقق نیافته
۱۳۸۱/۱/۱	-	-	-	۵۳۶۰	۵۳۶۰	-
۱۳۸۱/۱۲/۲۹	۷۰۰	۶۴۳	۵۷	۵۳۰۳	۵۶۳۴	* ۳۳۱

* سود تحقق نیافته به مبلغ ۳۳۱ ریال معادل ۲۷۴ ریال آن مربوط به ارزش متعارف و بقیه به مبلغ ۵۷ ریال در ارتباط با استهلاک صرف می باشد.

حل:

• با توجه به هدف مدیریت شرکت سرمایه گذار، سرمایه گذاری در اوراق قرضه شرکت (ب) به عنوان اوراق بهادار نگهداری تا سررسید در ترازنامه طبقه بندی شده و حسابداری آن با استفاده از روش بهای تمام شده مستهلک (همراه با استهلاک صرف یا کسر) می شود.

• اوراق قرضه (ج) و (د) به عنوان اوراق بهادار قابل دادوستد (تجاری) طبقه بندی، می گردد، زیرا این نوع سرمایه گذاری در مدت کوتاه برای دستیابی به سود سریع نگهداری می شود.

- سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (م) تحت عنوان آماده برای فروش طبقه‌بندی شده، زیرا مدیریت شرکت تمایلی برای فروش مجدد در دوره جاری را ندارد.
- حسابداری ارزشیابی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار شرکت (ج)، (د) و (م) با به‌کارگیری از روش ارزش متعارف انجام می‌گیرد.
- درآمد بهره و استهلاک صرف یا کسر اوراق قرضه باید در پایان دوره مالی ۱۳×۱ ثبت شود. نرخ بازده در زمان خرید اوراق قرضه شرکت (ب) و (ج) معادل ۱۲ درصد بود. ثبت تعدیلی لازم در تاریخ ۱۳×۱/۱۲/۲۹ به قرار زیر می‌باشد:

بهره دریافتنی	۱۰۰
سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نگهداری تا سررسید (ب)	۶
درآمد بهره (۸۸۷ × ۱۲٪)	۱۰۶
ثبت شناسایی بهره در پایان دوره مالی	

بهره دریافتنی	۷۰۰
سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد (ج)	۵۷
درآمد بهره	۶۴۳
ثبت شناسایی درآمد بهره در پایان دوره مالی	

- بعد از ثبت‌های فوق مانده ارزش دفتری و ارزش متعارف بازار اوراق بهادار در ۱۳×۱/۱۲/۲۹ به قرار زیر می‌باشد:

ارزش بازار	ارزش دفتری	
ندارد	۸۹۳	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (ب) - نگهداری تا سررسید
۵۶۳۴	۵۳۰۳	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (ج) - قابل داد و ستد
۲۷۰۰	۲۲۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (د) - قابل داد و ستد
۵۱۹۰	۵۶۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (م) - آماده برای فروش

با توجه به ارزش متعارف بازار سرمایه گذاری در اوراق بهادار در مقایسه با ارزش دفتری آنها، ثبتهای تعدیلی مربوط به مجموعه سرمایه گذاری به شرح زیر می باشد:

تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری - قابل داد و ستد (ج) ۳۳۱

سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت اوراق بهادار ۳۳۱

ثبت شناسایی سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری (ج) $[5634 - 5303 = 331]$

تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری - قابل داد و ستد (د) ۵۰۰

سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت اوراق بهادار ۵۰۰

ثبت شناسایی سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری (د) $[2700 - 2200 = 500]$

زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت اوراق بهادار - آماده برای فروش ۴۱۰

تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری - آماده برای فروش (م) ۴۱۰

ثبت شناسایی زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری $[5190 - 5600 = 410]$

سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد به عنوان یک حساب موقت در پایان دوره مالی بسته شده و در تعیین سود دوره مالی جاری در صورت سود و زیان لحاظ می شود.

زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش در پایان دوره مالی به حساب سایر سود جامع انباشته به شرح زیر بسته شده و در بخش حقوق صاحبان سهام ترازنامه گزارش می شود:

سایر سود جامع انباشته ۴۱۰

زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت - آماده برای فروش ۴۱۰

* از آنجا که سرمایه گذاری در اوراق قرضه نگهداری تا سررسید (ب) با کسر خریداری شده و یکسال از زمان تحصیل آن سپری شده، مبلغ ۶ ریال کسر مستهلک شده سرمایه گذاری به زمان تحصیل آن اضافه شده، مبلغ دفتری اوراق قرضه بالغ بر ۸۹۳ ریال $(887 + 6)$ است.

● فرض کنید ۷۵ سهم از ۱۵۰ سهم شرکت (م) در اول مهرماه سال ۱۳۴۲ به مبلغ هر سهم

۳۰ ریال بفروش رسید، ثبت فروش به شرح زیر است:

۲۲۵۰	وجوه نقد (۷۵×۳۰)
۲۰۵	تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری آماده برای فروش (م)
۵۵۰	زیان حاصل از فروش سرمایه‌گذاری
۲۸۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش *
۲۰۵	زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت - آماده برای فروش **
فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش (م)	
$\checkmark \quad 5600 \times \frac{75}{150} = 2800$	*
$\checkmark \quad 410 \times \frac{75}{150} = 205$	**

زیان حاصل از فروش سرمایه‌گذاری معادل بهای تمام شده اولیه اوراق بهادار به کسر بهای فروش آن است. از آنجا که شرکت (الف) اوراق بهادار را به عنوان آماده برای فروش طبقه‌بندی نموده، بخشی از سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه‌گذاری آماده برای فروش ($205 = 410 \times \frac{1}{4}$) که در حساب «سایر سود جامع انباشته» طبقه‌بندی شده، به زیان تحقق یافته دوره جاری تبدیل می‌گردد. لازم به یادآوری است که حساب «سایر سود جامع انباشته» یک حساب دائم می‌باشد.

* سود یا زیان تحقق یافته فروش، تفاوت بین بهای فروش ۷۵ سهم و بهای تمام شده اولیه آن می‌باشد ($550 = 2800 - 2250$).

در بهمن ماه سال ۱۳۹۲ شرکت (د) سود سهمی معادل ۱۰٪ اعلام نمود. باید توجه داشت که سود سهمی به عنوان سود دوره مالی تلقی نمی‌شود. بعد از دریافت سود سهمی ($10 = 100 \times 10\%$) تعداد سهام به ۱۱۰ سهم افزایش یافته، در نتیجه ارزش دفتری هر سهم معادل ۲۴/۵۵ ریال ($2700 \div 110$) است، که در پایان دوره مالی بر مبنای ارزش بازار تعدیل خواهد شد.

شرکت سهامی (الف) در تاریخ ۱۳۹۲/۱۲/۱ هنگامی که نرخ بهره ۸٪ بود، در نظر دارد که سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه شرکت (ج) را بطور نامحدود نگهداری کند، قیمت بازار اوراق قرضه در تاریخ تغییر طبقه‌بندی از اوراق بهادار قابل داد و ستد به اوراق بهادار آماده برای فروش بالغ بر ۵۷۷۳ ریال می‌باشد. ثبتهای لازم برای شناسایی درآمد بهره و

تغییر طبقه بندی اوراق قرضه به شرح زیر می باشد:

۷۰۰	حسابهای دریافتنی - سود تضمین شده
۶۴	سرمایه گذاری در اوراق بهادار (ج) - قابل داد و ستد
۶۳۶	سود تضمین شده

$$\boxed{5000 \times 14\% = 700}$$

$$\boxed{5303 \times 12\% = 636}$$

۵۷۷۳	ارزش متعارف بازار سرمایه گذاری در اوراق بهادار شرکت (ج) در ۲۹/۱۲/۲۰۲۰
۵۶۳۴	ارزش متعارف بازار سرمایه گذاری در اوراق بهادار شرکت (ج) در ۲۹/۱۲/۲۰۱۹
۱۳۹	تفاوت
۶۴	اضافه می شود صرف مستهلک شده به عنوان سود دوره جاری
۲۰۳	سود ناشی از نگهداری سرمایه گذاری در اوراق بهادار

۲۰۳	تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری - قابل داد و ستد (ج)
۲۰۳	سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری

ثبت تغییر طبقه بندی اوراق بهادار شرکت (ج) به اوراق بهادار آماده برای فروش بر اساس ارزش متعارف بازار در تاریخ ۱۳/۱۲/۲۰۱۹ به شرح زیر است:

۵۷۷۳	سرمایه گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش (ج)
۵۲۳۹	سرمایه گذاری در اوراق بهادار - قابل داد و ستد (ج)
۵۳۴	تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری قابل داد و ستد (ج)

بدیهی است، هر نوع سود یا زیان ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش بصورت مجموعه به عنوان سایر سود جامع در حساب «سایر سود جامع انباشته» در قسمت حقوق صاحبان سهام گزارش می شود.

شرکت سهامی (الف) در تاریخ ۱۳/۱۲/۲۰۱۹ سهام شرکت (د) را به قیمت هر سهم ۳۲ ریال فروخت. ثبت فروش سهام مزبور به قرار زیر می باشد:

۳۵۲۰	وجوه نقد (۳۲ ریال $\times$ ۱۱۰ سهم)
۲۲۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - قابل داد و ستد (د)
۵۰۰	تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (د)
۸۲۰	سود حاصل از فروش اوراق بهادار

شرکت سهامی (الف) در ۱۳۲/۱۲/۲۹ جهت استهلاك اوراق قرضه شرکت (ب) (استهلاك كسر ۷ ریال، سود تضمین شده ۱۰۷ ریال) و برای تعدیل ارزش متعارف بازار هر سهم شرکت (م) ثبتهای لازم را باید در دفاتر منعکس نماید. ارزش بازار هر سهم شرکت (م) بالغ بر ۲۹ ریال می‌باشد.

۴۲۰	زیان تحقق نیافتی از نگهداشت سرمایه‌گذاری (م)
۴۲۰	تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (م)
	ثبت تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری بر مبنای بازار
☒ $۷۵ \times ۲۹ = ۲۱۷۵$	ارزش متعارف سهام آماده برای فروش (م)
☒ $۲۸۰۰ - ۲۱۷۵ = ۶۲۵$	زیان تحقق نیافته مورد نیاز
☒ $۶۲۵ - ۲۰۵ = ۴۲۰$	کسری زیان تحقق نیافته

مدیریت شرکت سهامی (الف) در پایان سال ۱۳۲۲ متوجه می‌گردد که سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه شرکت (ب) به علت سوء مدیریت ارزش متعارف آن کاهش یافته و انتظار نمی‌رود که کل مبلغ بهای تمام شده اولیه بازیافت شود، در چنین مواردی شرکت سهامی (الف) بلا درنگ هرگونه کاهش در ارزش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار را به عنوان زیان کاهش بهای تمام شده سرمایه‌گذاری ثبت، شناسایی و در تعیین سود دوره جاری منظور می‌نماید. بدیهی است در چنین شرایطی باید سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به ارزش متعارف کاهش داده شود. فرض کنید ارزش متعارف اوراق قرضه شرکت (ب) در پایان دوره مالی ۱۳۲۲ به مبلغ ۵۰۰ ریال (ارزش دفتری اوراق قرضه در ۱۳۲/۱۲/۲۹ بالغ بر ۹۰۰ ریال) تقلیل یافته است. ثبت کاهش ارزش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار شرکت (ب) در دفاتر به شرح زیر است:

۴۰۰	زیان کاهش بهای تمام شده سرمایه‌گذاری (ب) به ارزش متعارف
۴۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید (ب)

ثبت مبلغ ۴۰۰ ریال در بستانکار حساب سرمایه گذاری در اوراق بهادار شرکت (ب)
نگهداری تا سررسید، مبلغ بهای تمام شده سرمایه گذاری مزبور را به ارزش متعارف بازار
در ۱۳۲/۱۲/۲۹ کاهش می دهد.
خلاصه عملیات سرمایه گذاری در اوراق بهادار شرکت سهامی (الف) طی سالهای ۱۳۴۱ و
۱۳۴۲ به صورت زیر خلاصه می شود:

اوراق بهادار - قابل داد و ستد (ج)		
تحصیل - ۱/۱/۴۱	۵۳۶۰	۵۷
		۱۲/۲۹/۴۱ - استهلاك كسر اوراق قرضه
		۶۴
		۱۲/۲۹/۴۲ - استهلاك كسر اوراق قرضه
		۵۲۳۹
		۱۲/۲۹/۴۲ - تغيير طبقه بندی
	۵۳۶۰	۵۳۶۰

اوراق بهادار - آماده برای فروش (ج)	
۱۲/۲۹/۴۲ - تغيير طبقه بندی	۵۷۷۳
مانده ۱۲/۲۹/۴۲	۵۷۷۳

اوراق بهادار - قابل داد و ستد (د)		
۱/۱/۴۱ تحصیل ۱۰۰ سهم	۲۲۰۰	۲۲۰۰
۹/۱/۴۱ دریافت سود سهمی ۱۰ سهم -		
	۲۲۰۰	۲۲۰۰

تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری (د)

۵۰۰	۵۰۰

تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری (ج)

۳۳۱	
۲۰۳	
۵۳۴	

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - نگهداری تا سررسید (ب)

۸۸۷	تحصیل اوراق قرضه x۱/۱/۱
۶	استهلاک کسر اوراق قرضه در x۱/۱۲/۲۹
۷	استهلاک کسر اوراق قرضه در x۲/۱۲/۲۹
(۴۰۰)	کاهش ارزش متعارف اوراق قرضه
<u>۵۰۰</u>	مانده سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (ج) - نگهداری تا سررسید در x۲/۱۲/۲۹

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری (م)		زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت (م)	
۴۱۰	۲۰۵	۴۱۰	۲۰۵
۲۰۵			۲۰۵

اوراق بهادار - آماده برای فروش (م)

زمان تحصیل ۱۵۰ سهم	۵۶۰۰	۲۸۰۰	فروش ۷۵ سهم در تاریخ x۷/۱
	۵۶۰۰	۲۸۰۰	
مانده در x۲/۱۲/۲۹	۲۸۰۰		

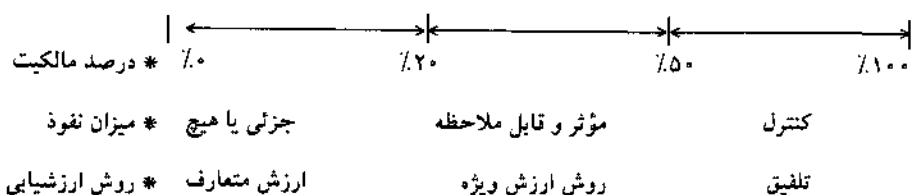
سرمایه‌گذاری در سهام

سرمایه‌گذاری در سهام شامل حقوق مالکیت (سهام عادی، سهام ممتاز و سایر سهام سرمایه‌ای)، امتیاز برای تحصیل حقوق مالکیت (حق تقدم، گواهینامه خرید سهام، اختیار خرید سهام در یک تاریخ معین) و یا امتیاز برای واگذاری حقوق مالکیت (اختیار فروش سهام در یک زمان معین) سهامداران طبق توافق می‌باشد. این نوع سرمایه‌گذاری در زمان تحصیل به بهای تمام شده که شامل مبلغ پرداختی بابت خرید سهام به‌علاوه کارمزد کارگزار و هر گونه مخارج مربوط به زمان تحصیل در دفاتر ثبت می‌شود. باید توجه داشت که اوراق بهادار (قرضه) قابل تبدیل و سهام ممتاز قابل بازخرید جزء سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (سهام) محسوب نمی‌گردد. فرایند تصمیم‌گیری در مورد طبقه‌بندی و روش حسابداری سرمایه‌گذاری در سهام واحد سرمایه‌پذیر غالباً به میزان درصد سهام دارای حق رأی شرکت سرمایه‌پذیر تحصیل شده بستگی دارد.

۱- سرمایه‌گذاری کمتر از ۲۰ درصد سهام دارای حق رأی. در این نوع سرمایه‌گذاری فرض بر این است که واحد سرمایه‌گذار نفوذ مؤثر بر سیاست‌های مالی و عملیاتی بر واحد سرمایه‌پذیر را ندارد، غالباً این نوع سرمایه‌گذاری در سهام (کمتر از ۲۰ درصد) بصورت مجزا با توجه به اهداف مدیریت واحد سرمایه‌گذار به عنوان اوراق بهادار تجاری یا اوراق بهادار آماده برای فروش طبقه‌بندی می‌شود.

۲- سرمایه‌گذاری بین ۲۰ تا ۵۰ درصد سهام دارای حق رأی. در این نوع سرمایه‌گذاری، فرض بر اینست که واحد سرمایه‌گذار توانایی و نفوذ مؤثر بر سیاست عملیاتی و مالی شرکت سرمایه‌پذیر را دارد. روش حسابداری سرمایه‌گذاری ارزش ویژه است.

۳- سرمایه‌گذاری بیش از ۵۰ درصد سهام دارای حق رأی. در مواردی که واحد سرمایه‌گذار بیش از ۵۰ درصد سهام دارای حق رأی واحد سرمایه‌پذیر را در مالکیت خود دارد، فرض بر اینست که واحد سرمایه‌گذار توانایی و کنترل بر سیاست عملیاتی و مالی شرکت سرمایه‌پذیر را می‌تواند اعمال کند. طبق روال عادی، معمولاً هر سهم عادی منتشر شده برای مالک دارای یک حق رأی بوده و واحد تجاری که بیش از ۵۰ درصد سهام دارای حق رأی واحد سرمایه‌پذیر را در اختیار دارد، می‌تواند اعضای هیئت مدیره‌ای که خود تمایل دارد انتخاب نماید. واحد سرمایه‌گذار از طریق هیئت مدیره تمام سیاست‌های عملیاتی و مالی شرکت سرمایه‌پذیر را کنترل می‌نماید. غالباً واحد سرمایه‌گذار که بیش از ۵۰ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده را در اختیار دارد، بجای داشتن چندین صورتهای مالی جداگانه، ضرورتاً یک صورت مالی تلفیقی، که حاوی نتایج عملیات، وضعیت مالی و تعهدات اقتصادی شرکت سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر را نشان می‌دهد، تهیه می‌نماید.^۱ نمودار زیر حاوی سطح نفوذ و روش ارزشیابی و گزارشگری سرمایه‌گذاری در سهام را نشان می‌دهد:

۱. جهت اطلاع از نحوه تهیه صورتهای مالی تلفیقی به کتاب حسابداری مالی پیشرفته تالیف حسن همتی مراجعه شود.

گزارشگری و حسابداری سرمایه‌گذاری در سهام به میزان نفوذ و نوع سرمایه‌گذاری آن بستگی دارد که در جدول زیر نشان داده شده است:

طبقه	ارزشیابی	سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت	اثرات بر درآمد
* مالکیت کمتر از ۲۰٪:			
۱- آماده برای فروش	ارزش متعارف	● شناسایی به عنوان سایر سود جامع به صورت رقمی مجزا در قسمت حقوق صاحبان سهام واحد سرمایه‌گذار و نیز در صورت سود و زیان جامع گزارش می‌شود.	● با اعلام سود سهام توسط سرمایه‌پذیر درآمد شناسایی می‌شود و سود و زیان حاصل از فروش نیز در تعیین سود دوره جاری منظور می‌شود.
۲- قابل داد و ستد (تجاری)	ارزش متعارف	● در سود خالص دوره جاری منظور می‌شود.	● با اعلام سود سهام توسط سرمایه‌پذیر درآمد شناسایی می‌گردد، سود یا زیان حاصل از فروش نیز در تعیین سود دوره جاری منظور می‌شود.
* مالکیت بین ۲۰ تا ۵۰٪:	ارزش ویژه	● شناسایی نمی‌شود	● سهم شرکت سرمایه‌گذار از سود خالص سرمایه‌پذیر شناسایی می‌شود.
* مالکیت بیش از ۵۰٪:	تلفیق	● شناسایی نمی‌شود	● کاربرد ندارد

سرمایه گذاری کمتر از ۲۰ درصد

مبلغ سرمایه گذاری کمتر از ۲۰ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده به بهای تمام شده در زمان تحصیل ثبت می شود، در مواردی اگر این نوع سرمایه گذاری در مبادلات غیر پولی تحصیل شود (اموال، ماشین آلات یا خدمات) بر مبنای ارزش متعارف مبادلات غیر پولی و گذاری یا ارزش متعارف سهام دریافتی هر کدام که مشخص تر و قابلیت اتکاء بیشتری دارد، ثبت می شود. چنانچه ارزش متعارف آن بوضوح قابل تعیین نباشد، با استفاده از روش ارزشیابی یا برآورد، در دفاتر ثبت می شود. چنانچه دو یا چند نوع سهام (عادی، ممتاز...) به صورت مجموعه یکجا تحصیل شود، بهای تمام شده مجموعه سرمایه گذاری از طریق ارزش نسبی بازار یا تخصیص به روش تفاضلی و اگر قیمت بازار هیچ یک از طبقات مختلف سهام در زمان تحصیل قابل تعیین نباشد، نحوه تخصیص معوق مانده، تا شواهد و مدارک حداقل یکی از اوراق بهادار مشخص گردد.

طبق بیانیه شماره ۱۱۵، هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی^۱ سرمایه گذاری کمتر از ۲۰ درصد در سهام دارای حق رأی منتشر شده، که سرمایه گذار توانایی اعمال نفوذ قابل ملاحظه در شرکت سرمایه پذیر را ندارد، چنانچه در تاریخ گزارشگری ارزش متعارف آن مشخص باشد، سرمایه گذاری به ارزش متعارف بازار در ترازنامه گزارش می شود. تفاوت بین ارزش متعارف و بهای تمام شده سرمایه گذاری در سهام به عنوان سود یا زیان تحقق نیافته شناسایی می گردد. روش ارزش متعارف مستلزم اینست که واحد تجاری، سرمایه گذاری در اوراق بهادار را می تواند به عنوان سرمایه گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش یا اوراق بهادار قابل داد و ستد طبقه بندی نماید، نظر به اینکه این گونه سرمایه گذاریها فاقد سررسید است، با اوراق بهادار قابل نگهداری تا سررسید قابل مقایسه نمی باشد.

چنانچه تعیین ارزش متعارف سرمایه گذاری در سهام بسهولت امکان پذیر نباشد، در چنین شرایطی سرمایه گذاری به بهای تمام شده اولیه گزارش و هر نوع سود سهام دریافتی به عنوان درآمد سرمایه گذاری در صورت سود و زیان منعکس می گردد.

اگر در مواردی میزان سود دریافتی سرمایه گذار از واحد سرمایه پذیر، بیش از آنچه که شرکت سرمایه پذیر از تاریخ سرمایه گذاری (توسط واحد سرمایه گذار) سود تحصیل

نموده، باشد، مازاد به عنوان برگشت از سرمایه‌گذاری^۱ به عنوان کاهنده حساب سرمایه‌گذاری^۲ ثبت می‌شود.

• بهای تمام شده و ارزش متعارف هر یک از سرمایه‌گذاری‌ها در سهام آماده برای فروش در پایان سال ۱۳۸۸ به قرار زیر می‌باشد:

سود(زیان)	ارزش متعارف بازار	بهای تمام شده	سرمایه‌گذاریها
تحقق نیافته			سهام (ب)
۱۵۳۰۰	۲۷۵۰۰۰	۲۵۹۷۰۰	
(۱۳۵۰۰)	۳۰۴۰۰۰	۳۱۷۵۰۰	سهام (ج)
(۳۷۳۵۰)	۱۰۴۰۰۰	۱۴۱۳۵۰	سهام (د)
(۳۵۵۵۰)	۶۸۳۰۰۰	۷۱۸۵۵۰	

فرض کنید که مانده تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری آماده برای فروش در پایان سال ۱۳۸۸ صفر باشد، ثبت تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار - آماده برای فروش در پایان سال به شرح زیر می‌باشد:

زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه‌گذاری	۳۵۵۵۰
تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری	۳۵۵۵۰

خالص سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه‌گذاری در ارتباط با تغییر در ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در سهام آماده برای فروش به عنوان یکی از اجزای حقوق صاحبان سهام تحت عنوان سود یا زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری (سایر سود جامع انباشته) در ترازنامه گزارش می‌شود. در زمان فروش سهام تفاوت بین بهای تمام شده و فروش به عنوان سود تحقق یافته شناسایی و در سود دوره مالی لحاظ می‌شود.

مثال - شرکت سهامی (الف) در اول فروردین ماه سال ۱۳۸۹ کلیه سهام (ب) را به مبلغ ۲۸۷۲۲۰ ریال فروخت. ثبت حسابداری آن به شرح زیر است:

۱. Return of Investment

۲. Reduction of the Investment Account

وجوه نقد

۲۸۷۲۲۰

۲۵۹۷۰۰

سرمایه گذاری در سهام - آماده برای فروش

۲۷۵۲۰

سود حاصل از فروش سرمایه گذاری

فرض کنید شرکت سرمایه گذار در خردادماه سال ۱۳۹۹ تعداد ۲۰۰۰۰۰ سهام شرکت (د) به بهای هر سهم ۱۲/۷۵ ریال بعلاوه کمیسیون کارگزار به مبلغ ۱۸۵۰ ریال خریداری کرد.

۲۵۶۸۵۰

سرمایه گذاری در سهام آماده برای فروش (د)

۲۵۶۸۵۰

وجوه نقد

ثبت تحصیل سهام شرکت (د) از قرار هر سهم ۱۲/۷۵ ریال بعلاوه حق العمل کارگزار

$$\boxed{\checkmark} 200000 \times 12/75 = 255000$$

$$\boxed{\checkmark} 255000 + 1850 = 256850$$

سرمایه گذاری در سهام - آماده برای فروش

سرمایه گذاری در سهام آماده برای فروش در زمان تحصیل به بهای تمام شده در دفاتر ثبت می شود. برای تشریح فرض کنید که شرکت سهامی (الف) در اول بهمن ماه سال ۱۳۹۸ سهام عادی سه واحد تجاری دیگر را خریداری کرد. شرکت در نظر دارد که سرمایه گذاری خود را در سهام واحدهای تجاری سرمایه پذیر به عنوان آماده برای فروش طبقه بندی کند. میزان سرمایه گذاری در هر یک از واحدهای سرمایه پذیر کمتر از ۲۰ درصد می باشد.

بهای تمام شده

۲۵۹۷۰۰

تحصیل سهام عادی شرکت (ب)

۳۱۷۵۰۰

تحصیل سهام عادی شرکت (ج)

۱۴۱۳۵۰

تحصیل سهام عادی شرکت (د)

۷۱۸۵۵۰

جمع بهای تمام شده سرمایه گذاری

ثبت سرمایه‌گذاری در تاریخ تحصیل به شرح زیر است:

سرمایه‌گذاری در سهام آماده برای فروش	۷۱۸۵۵۰
وجوه نقد	۷۱۸۵۵۰

شرکت سرمایه‌گذار در تاریخ ۶ اسفند سال ۱۳۸۸ مبلغ ۴۲۰۰ ریال سود سهام دریافت نمود. ثبت دریافت سود سهام در دفاتر سرمایه‌گذار به قرار زیر می‌باشد:

وجوه نقد	۴۲۰۰
درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری	۴۲۰۰

در این گونه سرمایه‌گذاریها، سود زمانی در دفاتر سرمایه‌گذار شناسایی می‌شود که سود سهام توسط مجمع عمومی شرکت سرمایه‌پذیر تصویب شده باشد. از آنجا که سرمایه‌گذار نفوذ قابل ملاحظه در سرمایه‌گذاری کمتر از ۲۰ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده سرمایه‌پذیر را ندارد، شناسایی سود خالص تحصیل شده سرمایه‌پذیر در دفاتر سرمایه‌گذار امکان‌پذیر نخواهد بود، زیرا ممکن است شرکت سرمایه‌پذیر سود حاصل از عملیات مستمر را جهت افزایش در خالص دارائی واحد تجاری مورد استفاده قرار دهد.

بهای تمام شده و ارزش متعارف بازار مجموعه سرمایه‌گذاری در سهام آماده برای فروش در ۱۳۸۹/۱۲/۲۹ به شرح زیر می‌باشد:

سرمایه‌گذارها	بهای تمام شده	ارزش متعارف بازار	سود (زیان)
سهام (ب)	۲۵۶۸۵۰	۲۷۸۳۵۰	۲۱۵۰۰
سهام (ج)	۳۱۷۵۰۰	۳۶۲۵۵۰	۴۵۰۵۰
سهام (د)	۱۴۱۳۵۰	۱۳۹۰۵۰	(۲۳۰۰)
	<u>۷۱۵۷۰۰</u>	<u>۷۷۹۹۵۰</u>	<u>۶۴۲۵۰</u>

از آنجا که ارزش متعارف سرمایه‌گذارها معادل ۶۴۲۵۰ ریال بیش از بهای تمام شده (سود تحقق نیافته) می‌باشد و مانده حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری قبل از

تعدیل دارای مانده بستانکار به مبلغ ۳۵۵۵۰ ریال می باشد، جهت نیل به ارزش متعارف سرمایه گذاری در ترازنامه، همواره باید حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری مبلغی معادل ۹۹۸۰۰ ریال (۶۴۲۵۰ + ۳۵۵۵۰) بدهکار گردد. ثبت تعدیل به قرار زیر است:

حساب تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری	۹۹۸۰۰
سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت	۹۹۸۰۰

سرمایه گذاری در سهام - قابل داد و ستد

حسابداری سرمایه گذاری در سهام قابل داد و ستد به استثناء موارد مربوط به سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری، مشابه سرمایه گذاری در سهام آماده برای فروش می باشد. در حسابداری سرمایه گذاری قابل داد و ستد، سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری در تعیین سود دوره جاری منظور شده و در صورت سود و زیان گزارش می شود. هنگام فروش این نوع از اوراق بهادار (سهام) تفاوت بین ارزش بهای فروش و بهای تمام شده به عنوان سود تحقق یافته افشاء می شود.

سرمایه گذاری در سهام بین ۲۰ تا ۵۰٪

هنگامی که شرکت سرمایه گذار، حداقل ۲۰ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده شرکت سرمایه پذیر را در مالکیت خود داشته باشد، فرض بر اینست که، واحد تجاری سرمایه گذار توانایی نفوذ قابل ملاحظه^۱ بر سیاستهای مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر را دارد. بیانیه شماره ۱۸، هیأت تدوین استانداردهای حسابداری^۲، در ارتباط با اعمال نفوذ مؤثر رهنمودهای لازم را به شرح زیر ارائه نموده است:

- داشتن نماینده از طرف واحد سرمایه گذار در هیأت مدیره واحد سرمایه پذیر
- مشارکت در فرایند تصمیم گیری سیاستهای مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر
- وجود مبادلات با اهمیت بین واحد سرمایه گذار و سرمایه پذیر
- تبادل مدیر بین واحد سرمایه گذار و سرمایه پذیر (تبادل کارکنان در رده مدیریت)

• وابستگی تکنولوژی

• قابل توجه بودن میزان مالکیت سرمایه‌گذار نسبت به سایر سهامداران.

در مواردی ممکن است واحد تجاری سرمایه‌گذار، علی‌رغم داشتن حداقل ۲۰ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده واحد سرمایه‌پذیر، توانایی اعمال نفوذ بر سیاستهای مالی و عملیاتی سرمایه‌پذیر را نداشته باشد، بطور مثال، مدیریت فعال یک گروه کوچک از سهامداران که بیش از ۵۱ درصد سهام دارای حق رأی منتشرشده سرمایه‌پذیر را در مالکیت خود دارند، موجب ایجاد کنترل بر واحد سرمایه‌پذیر شده و اطلاعات مورد نیاز برای نفوذ مؤثر بر سیاست‌گذاری مالی و عملیاتی از واحد سرمایه‌گذار را سلب نموده است. رهنمودهای رسمی که در این زمینه (عدم توانایی نفوذ مؤثر با داشتن حداقل ۲۰ درصد مالکیت) از طرف هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی (FASB. Interpretation-NO.35) منتشرشده، ایست که در صورت داشتن هر نوع محدودیتها، بکارگیری روش ارزش ویژه توصیه نمی‌شود، موارد به قرار زیر می‌باشد:

• اعمال هر نوع محدودیت واحد سرمایه‌پذیر از طریق دادگاه جهت جلوگیری از عدم توانایی اعمال نفوذ قابل ملاحظه واحد سرمایه‌گذار بر سیاستهای مالی و عملیاتی بر واحد سرمایه‌پذیر

• توافق سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر مبنی بر صرف‌نظر کردن سرمایه‌گذار از حق اعمال نفوذ مؤثر بر سیاستهای مالی و عملیاتی سرمایه‌پذیر

• عدم توانایی سرمایه‌گذار برای کسب اطلاعات لازم از سرمایه‌پذیر جهت اعمال بکارگیری روش ارزش ویژه

• نداشتن نماینده به رغم تمامی تلاش لازم سرمایه‌گذار بر داشتن نماینده در هیأت‌مدیره شرکت سرمایه‌پذیر

• مخالفت و ممانعت واحد سرمایه‌پذیر از تحصیل سهام خود، توسط سرمایه‌گذار

• در برخی موارد، ممکن است، عملیات سرمایه‌گذاری واحد سرمایه‌پذیر در یک کشور خارجی بوده، که حاکمیت قانون کشور میزبان منجر به ایجاد محدودیت در انتقال وجوه به کشور سرمایه‌گذار گردد. بدیهی است در این گونه موارد نیز روش اعمال ارزش ویژه کاربرد ندارد.

• سهام ممتاز معمولاً دارای حق رأی نبوده و دارندگان آن نیز قادر به اعمال نفوذ مؤثر بر

- عملیات واحد سرمایه‌پذیر نمی‌باشند. بدین ترتیب، سرمایه‌گذاری در سهام ممتاز، صرف نظر از میزان آن، بر مبنای بهای تمام شده ثبت می‌گردد.
- چنانچه واحد سرمایه‌گذار به هر دلیلی نتواند بر سیاستهای مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌پذیر اعمال نفوذ مؤثر نماید، یکارگیری روش ارزش ویژه متوقف شده و سرمایه‌گذاری در سهام به عنوان «آماده برای فروش» طبقه‌بندی و در ترازنامه به عنوان دارائی غیرجاری (در صورت داشتن ویژگی مربوط) گزارش می‌شود.
  - در برخی موارد، واحد سرمایه‌گذار به رغم نداشتن میزان رأی کافی (حداقل ۲۰٪ سهام دارای حق رأی منتشرشده) قادر خواهد بود، از طریق داشتن نماینده رسمی در هیأت مدیره واحد سرمایه‌پذیر اعمال نفوذ مؤثر نماید. در این شرایط، روش حسابداری سرمایه‌گذاری با یکارگیری روش ارزش ویژه اعمال می‌شود. بند ۸ بیانیه شماره ۲۰ استاندارد حسابداری در ایران درباره اعمال نفوذ قابل ملاحظه چنین بیان می‌دارد:
- «اعمال نفوذ قابل ملاحظه اساساً بدون دارا بودن قدرت رأی کافی، بعید است و به همین دلیل نداشتن میزان خاصی از حق رأی در واحد سرمایه‌پذیر به عنوان فرض وجود نفوذ قابل ملاحظه تلقی می‌شود. برای دستیابی به میزان معقولی از یکنواختی در عمل، فرض بر اینست که در غیاب شواهد نقض‌کننده، در مواردی که واحد سرمایه‌گذار (به طور مستقیم یا غیر مستقیم از طریق واحدهای تجاری فرعی) حداقل ۲۰٪ از قدرت رأی در واحد سرمایه‌گذار را داشته باشد، دارای نفوذ قابل ملاحظه در واحد سرمایه‌پذیر است. برعکس، در مواردی که واحد سرمایه‌گذار (مستقیم یا غیر مستقیم) کمتر از ۲۰ درصد قدرت رأی در واحد سرمایه‌پذیر را داشته باشد، چنین فرض می‌شود که سرمایه‌گذار نفوذ قابل ملاحظه ندارد، مگر اینکه چنین نفوذی را بتوان به روشنی اثبات کرد...»

حسابداری سرمایه‌گذاری به روش ارزش ویژه

هنگامی که واحد سرمایه‌گذار توانایی اثرگذاری بر عملیات واحد سرمایه‌پذیر را داشته باشد، حسابداری سرمایه‌گذاریها با روش ارزش ویژه اعمال می‌شود. در این روش، در تاریخ تحویل سهام، مبلغ سرمایه‌گذاری بر مبنای بهای تمام شده در دفاتر سرمایه‌گذار ثبت می‌شود. اعمال مبنای روش ارزش ویژه مبتنی بر ایجاد روابط متقابلی است که بین حساب سرمایه‌گذاری در واحد سرمایه‌گذار و ارزش دفتری خالص دارایی در دفاتر واحد

سرمایه‌پذیر می‌باشد، بدیهی است هر نوع تغییر آثار اقتصادی که در خالص دارایی‌های واحد سرمایه‌پذیر رخ دهد (تحصیل سود یا زیان، توزیع سود...) واحد سرمایه‌گذار متناسب با سهم خود از این نوع تغییرات در حساب سرمایه‌گذاری خود شناسایی خواهد نمود. بدین معنی که، اگر شرکت سرمایه‌پذیر سود گزارش نماید، شرکت سرمایه‌گذار متناسب با سهم خود از سود خالص بعد از تحصیل شرکت سرمایه‌پذیر با بدهکار کردن حساب سرمایه‌گذاری و بستانکار کردن درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری شناسایی و ثبت می‌نماید (در روش ارزش ویژه آثار اقتصادی هر نوع تغییر در خالص دارایی سرمایه‌پذیر بدون تصویب توزیع سود سهام در دفاتر سهامداران شناسایی می‌شود). در هنگام دریافت سود، حساب سرمایه‌گذاری در سهام کاهش می‌یابد. چنانچه شرکت سرمایه‌پذیر متحمل زیان شود، سهم زیان در دفاتر سرمایه‌گذار به حساب زیان حاصل از سرمایه‌گذاری بدهکار و سرمایه‌گذاری در سهام سرمایه‌پذیر بستانکار می‌گردد. اگر شناسایی سهم شرکت سرمایه‌گذار از زیان شرکت سرمایه‌پذیر بیش از مبلغ ارزش دفتری مانده حساب سرمایه‌گذاری گردد، اعمال روش ارزش ویژه متوقف شده، شرکت سرمایه‌گذار زیان اضافی را شناسایی نمی‌نماید. استفاده مجدد آن مشروط به گزارش سود توسط سرمایه‌پذیر و پوشش تمامی زیانهای سالهای قبل و بستانکار شدن مانده سود (زیان) انباشته می‌باشد.

از ویژگی دیگر روش ارزش ویژه، مستهلک کردن هر نوع مازاد، بین بهای تمام شده سرمایه‌گذاری نسبت به سهم واحد سرمایه‌گذار از ارزش متعارف خالص دارایی تحصیل شده، قابل تشخیص در تاریخ سرمایه‌گذاری، به عنوان سرقتی در دفاتر می‌باشد. (بیانیه شماره ۱۴۲ هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی^۱ استهلاک سرقتی را لغو نموده است^۲). سرقتی طبق بیانیه شماره ۱۹ استاندارد حسابداری در ایران حداکثر طی عمر مفید ۲۰ سال مستهلک می‌شود. هرگونه مازاد سهم واحد سرمایه‌گذار از ارزش متعارف خالص دارایی‌های قابل تشخیص تحصیل شده نسبت به بهای تمام شده سرمایه‌گذاری

۱. FASB#142

۲. طبق بیانیه شماره ۱۴۱ (FASB) چنانچه ارزش ارزش فعلی جریانهای ورودی وجه نقد سرقتی کمتر از خالص ارزش دفتری آن گردد تفاوت با عنوان زیان ناشی از کاهش ارزش سرقتی شناسایی می‌شود. جهت اطلاع بیشتر به حسابداری میانه (۱) تألیف حسن همتی فصل مربوط به دارایی‌های نامشهود مراجعه شود.

در تاریخ سرمایه‌گذاری به عنوان سرقفی منفی شناسایی می‌شود.^۱ وجود سرقفی منفی بیانگر انعکاس بیش از واقع ارزش متعارف دارائی‌های قابل شناسایی و حذف یا انعکاس کمتر از واقع بدهیها می‌باشد. مبلغ سرقفی منفی تا سقف ارزش متعارف (منصفانه) دارائی‌های غیر پولی قابل تشخیص تحصیل شده باید بر مبنای سیستماتیک طی مدتی برابر میانگین موزون باقی مانده عمر مفید دارائی‌های قابل تشخیص استهلاك پذیر به درآمد تبدیل شود، هرگونه مازاد مبلغ سرقفی نسبت به ارزش متعارف (منصفانه) دارائی‌های غیر پولی قابل تشخیص تحصیل شده، بلافاصله به عنوان درآمد شناسایی می‌شود. سرقفی منفی بعنوان یک قلم کاهنده دارائی‌های واحد تجاری گزارشگر در همان سرقفی از ترازنامه که سرقفی منعکس می‌گردد، ارائه می‌شود.^۲

- در مواردی اگر سود خالص واحد سرمایه‌پذیر شامل ارقام غیر مترقبه باشد، متناسب با سهم سرمایه‌گذار از ارقام غیر مترقبه مجزا از درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری عادی به عنوان ارقام غیر مترقبه در دفاتر واحد سرمایه‌گذار شناسایی و ثبت می‌شود.
- تفاوت بین روش حسابداری ارزش ویژه و ارزش متعارف به اختصار به قرار زیر می‌باشد:

۱- در روش ارزش متعارف واحد سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر به عنوان دو شخصیت حقوقی تلقی می‌شوند، در حالی که در روش ارزش ویژه به عنوان یک شخصیت حسابداری یگانه می‌باشد.

۲- در روش ارزش متعارف حساب سرمایه‌گذاری به ارزش جاری و در روش ارزش ویژه به بهای تمام شده همراه با هر نوع تغییر در ارزش دفتری خالص دارائی سرمایه‌پذیر این حساب تعدیل می‌شود.

۳- حسابداری روش ارزش ویژه بر مبنای تعهدی و روش ارزش متعارف بر مبنای نقدی استوار است، به همین دلیل، واحد سرمایه‌گذار متناسب با سهم خود از درآمد اعلام شده شرکت سرمایه‌پذیر به حساب درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ثبت می‌نماید. (سرمایه‌گذاری در سهام شرکت سرمایه‌پذیر بدهکار، درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری بستانکار) و در زمان دریافت سود سهام مانده حساب سرمایه‌گذاری کاهش می‌یابد.

۱. بند ۵۱، بیانیه شماره ۱۹، استاندارد حسابداری ایران.

۲. جهت اطلاع بیشتر بند ۵۱ تا ۵۷ بیانیه شماره ۱۹ استاندارد حسابداری ایران مطالعه شود.

(وجوه نقد بدهکار، سرمایه‌گذاری در سهام سرمایه‌پذیر بستانکار). در حالیکه، در روش ارزش متعارف هنگام دریافت سود سهام در دفاتر سرمایه‌گذار درآمد شناسایی می‌شود. (وجوه نقد بدهکار، درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری بستانکار)

۴- در روش ارزش ویژه: هر نوع تفاوت (مازاد) بین بهای تمام شده اولیه سرمایه‌گذاری و ارزش متعارف خالص دارایی سرمایه‌پذیر در تاریخ سرمایه‌گذاری متناسب با سهم سرمایه‌گذار با روشی مناسب و مطلوب مستهلک می‌شود، و در مواردی اگر سود خالص واحد سرمایه‌پذیر شامل اقلام غیر مترقبه باشد، متناسب با سهم سرمایه‌گذار از اقلام غیر مترقبه بطور مجزا از درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در دفاتر ثبت می‌شود. در مقابل در روش ارزش متعارف هر نوع مازاد مستهلک نمی‌شود.

مثال ۹- شرکت (الف) ۴۸۰۰۰ سهم (۲۰ درصد) دارای حق رأی شرکت (ب) را در اول سال ۱۳۸۱ به مبلغ ۴۸۰۰۰۰ ریال (هر سهم ۱۰ ریال) خریداری کرد. سود خالص گزارش شده توسط شرکت (ب) در سال مالی منتهی به ۱۳۸۱/۱۲/۲۹ بالغ بر ۲۰۰۰۰۰ ریال، ارزش متعارف سهام شرکت (ب) در ۱۳۸۱/۱۲/۲۹ هر سهم به مبلغ ۱۲ ریال، سود توزیع شده توسط شرکت (ب) در ۱۳۸۲/۱/۲۰ بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ ریال، شرکت (ب) در پایان سال منتهی به ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ زیانی بالغ بر ۵۰۰۰۰۰ ریال متحمل گردید. ارزش متعارف بازار سهام شرکت (ب) در پایان سال مالی ۱۳۸۲ هر سهم ۱۱ ریال می‌باشد. ثبت مقایسه‌ای رویدادهای فوق در دفاتر سرمایه‌گذار به روش ارزش ویژه (با فرض اینکه نفوذ قابل ملاحظه وجود دارد) و ارزش متعارف بازار (برای کاربرد ارزش متعارف در این مثال، فرض کنید که شرکت سرمایه‌گذار توانایی اعمال نفوذ مؤثر بر عملیات شرکت (ب) را ندارد و سرمایه‌گذاری به عنوان آماده برای فروش طبقه‌بندی شده است) به قرار زیر می‌باشد:

حسابداری به روش ارزش ویژه		حسابداری به روش ارزش متعارف	
سرمایه‌گذاری در سهام (ب)	۴۸۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری در سهام - آماده برای فروش	۴۸۰۰۰۰
وجوه نقد	۴۸۰۰۰۰	وجوه نقد	۴۸۰۰۰۰

● ۱۳۳۱/۱۲/۲۹ :

سرمایه‌گذاری در سهام (ب) ۴۰۰۰۰

ثبت ندارد

درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ۴۰۰۰۰

ثبت شناسایی درآمد سهم سرمایه‌گذار از درآمد سرمایه‌پذیر

☒ $۴۰۰۰۰ \times \% ۲۰ = ۸۰۰۰$

● ۱۳۳۱/۱۲/۲۹ :

تعمیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری ۹۶۰۰۰

ثبت ندارد

سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت ۹۶۰۰۰

ثبت شناسایی ارزش بازار سهام شرکت (ب) در پایان سال ۱۳

☒ $۴۸۰۰۰ \times ۱۰ = ۴۸۰۰۰$ بهای تمام شده

☒ $۴۸۰۰۰ \times ۱۲ = ۵۷۶۰۰۰$ ارزش بازار

☒ $۵۷۶۰۰۰ - ۴۸۰۰۰۰ = ۹۶۰۰۰$ تفاوت

● ۱۳۳۲/۱/۲۰ :

وجوه نقد ۲۰۰۰۰

وجوه نقد ۲۰۰۰۰

سرمایه‌گذاری در سهام (ب) ۲۰۰۰۰

درآمد سود سهام ۲۰۰۰۰

ثبت دریافت سود سهام در تاریخ ۱۳۳۲/۱/۲۰

ثبت دریافت سود سهام در تاریخ ۱۳۳۲/۱/۲۰

☒ $۱۰۰۰۰ \times \% ۲۰ = ۲۰۰۰۰$

● ۱۳۳۲/۱۲/۲۹ :

زیان ناشی از سرمایه‌گذاری ۱۰۰۰۰

ثبت ندارد

سرمایه‌گذاری در سهام (ب) ۱۰۰۰۰

ثبت شناسایی زیان شرکت (ب)

☒ $۵۰۰۰۰ \times \% ۲۰ = ۱۰۰۰۰$

سود تحقق نیافته
ناشی از نگهداشت

۹۶۰۰۰

آماده برای فروش

۴۸۰۰۰۰

سرمایه‌گذاری در سهام (ب)	
۲۰۰۰۰	۴۸۰۰۰۰
۱۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰
۳۰۰۰۰	۵۲۰۰۰۰
	۴۹۰۰۰۰

تعدیل ارزش متعارف

سرمایه‌گذاری

۹۶۰۰۰

● ۱۳۸۲/۱۲/۲۹

زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت ۴۸۰۰۰

ثبت ندارد

۴۸۰۰۰

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری

ثبت تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری

$$\checkmark 48000 \times 11 = 528000$$

$$\checkmark 528000 - 480000 = 48000$$

$$\checkmark 96000 - 48000 = 48000$$

در روش ارزش ویژه مانده حساب
سرمایه‌گذاری بر مبنای تعدیل شده در تاریخ
ترازنامه گزارش می‌شود.

* در روش ارزش متعارف حساب
سرمایه‌گذاری به ارزش جاری در تاریخ
ترازنامه گزارش می‌شود.

مثال ۱۰- شرکت (الف) در اول سال ۱۳۸۱ تعداد ۲۵۰۰۰۰ برگ سهام شرکت (ب) را به مبلغ ۸۵۰۰۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. (تعداد کل سهام منتشر شده شرکت ب ۱۰۰۰۰۰۰۰ سهم) خالص ارزش دفتری دارائی شرکت سرمایه‌پذیر (ب) همزمان با تحصیل بالغ بر ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال می‌باشد. شرکت سرمایه‌گذار برای تحصیل ۲۵ درصد (۱۰۰۰۰۰۰۰ ÷ ۲۵۰۰۰۰۰) سهام دارای حق رأی منتشر شده شرکت سرمایه‌پذیر مبلغ ۸۵۰۰۰۰۰۰ ریال پرداخت نموده، که مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال بیش از ارزش دفتری خالص دارائی شرکت سرمایه‌پذیر می‌باشد، که از این مبلغ ۶۰۰۰۰۰۰ ریال آن مربوط به تفاوت بین ارزش دفتری و متعارف بازار دارائی استهلاک‌پذیر بوده و مبلغ ۴۰۰۰۰۰۰ ریال آن مربوط به دارائی نامشهود می‌باشد. عمر مفید باقی مانده دارائی استهلاک‌پذیر ۱۰ سال و عمر مفید دارائی نامشهود ۲۰ سال می‌باشد، سود خالص گزارش شده شرکت سرمایه‌پذیر مربوط به سال

۱۳×۱ بالغ بر ۲۸۰۰۰۰۰ ریال (شامل زیان غیرمترقبه معادل ۴۰۰۰۰۰۰ ریال) می باشد.
سود سهام توزیع شده توسط شرکت سرمایه پذیر در تاریخ ۱۳×۱/۶/۱ به مبلغ ۵۰۰۰۰۰۰ ریال و در تاریخ ۱۳×۱/۱۲/۲۹ بالغ بر ۹۰۰۰۰۰۰ ریال می باشد.
ثبت رویدادهای فوق در دفاتر شرکت سرمایه گذار با استفاده از روش ارزش ویژه به شرح زیر می باشد:

● ۱۳×۱/۱/۱:

سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر ۸۵۰۰۰۰۰
وجوه نقد ۸۵۰۰۰۰۰
ثبت تحصیل سهام شرکت سرمایه پذیر

● ۱۳×۱/۶/۱:

وجوه نقد ۱۲۵۰۰۰
سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر ۱۲۵۰۰۰
ثبت تحصیل سود سهام دریافتی ($۱۲۵۰۰۰ = ۵۰۰۰۰۰۰ \times ۰.۲۵$)

● ۱۳×۱/۱۲/۲۹:

سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر ۷۰۰۰۰۰
زیان حاصل از سرمایه گذاری (غیرمترقبه) ۱۰۰۰۰۰
درآمد حاصل از سرمایه گذاری (عادی) ۸۰۰۰۰۰
ثبت شناسایی درآمد حاصل از سرمایه گذاری:
درآمد حاصل از سرمایه گذاری $\square ۳۲۰۰۰۰۰ \times ۰.۲۵ = ۸۰۰۰۰۰$
زیان غیرمترقبه $\square ۴۰۰۰۰۰۰ \times ۰.۲۵ = ۱۰۰۰۰۰۰$

● ۱۳×۱/۱۲/۲۹:

وجوه نقد ۲۲۵۰۰۰
سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر ۲۲۵۰۰۰
ثبت دریافت سود سهام ($۲۲۵۰۰۰ = ۹۰۰۰۰۰۰ \times ۰.۲۵$)

● ۱۳۸۱/۱۲/۲۹:

درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ۸۰۰۰۰

سرمایه‌گذاری در سهام شرکت سرمایه‌پذیر ۸۰۰۰۰

ثبت مستهلک نمودن مازاد دارائی استهلاک‌پذیر

$$\checkmark 600000 \div 10 = 60000$$

استهلاک مازاد دارائی استهلاک‌پذیر

$$\checkmark 400000 \div 20 = 20000$$

استهلاک دارائی نامشهود

$$\underline{80000}$$

کل مبلغ استهلاک مازاد

مانده حساب سرمایه‌گذاری در شرکت سرمایه‌پذیر در پایان سال ۱۳۸۱ بالغ بر ۸۷۷۰۰۰۰ ریال می‌باشد که نحوه محاسبه آن به قرار زیر است:

$$8500000$$

بهای تمام شده تحصیل (۱۳۸۱/۱/۱)

$$9300000 \quad \underline{800000}$$

اضافه می‌شود: سود سهم سرمایه‌گذار قبل از اقلام غیرمترقبه
کسر میشود:

$$100000$$

سهم زیان غیرمترقبه

$$350000$$

سود سهام دریافتی در تاریخ ۶/۱ و ۱۲/۲۹

$$60000$$

استهلاک مازاد دارائی استهلاک‌پذیر

$$\underline{530000} \quad \underline{20000}$$

استهلاک دارائی نامشهود

$$\underline{\underline{8770000}}$$

ارزش دفتری سرمایه‌گذاری در ۱۳۸۱/۱۲/۲۹

تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری

در تاریخهای بعد از تحصیل سرمایه‌گذاری، چنانچه درصد مالکیت سرمایه‌گذار، از طریق خرید سهام اضافی و یا فروش سهام واحد سرمایه‌پذیر و نیز فروش سهام جدید یا بازخرید سهام توسط سرمایه‌پذیر تغییر کند، تحقق این رویداد، در نحوه ثبت و گزارش یک یا چند از رویدادهای ضروری با توجه به مبانی روش جدید نیاز به تغییر دارد. یعنی اگر در اثر فروش سهام شرکت سرمایه‌پذیر توسط مالک متجر به کاهش میزان مالکیت واحد سرمایه‌گذار از حداقل لازم گردد و نتیجه این رویداد سبب گردد که سطح نفوذ مؤثر بر سیاستهای مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌گذار از دست برود، باید روش حسابداری

سرمایه‌گذاری از روش ارزش ویژه به بهای تمام شده تغییر یابد، و نیز سرمایه‌گذاری به عنوان اوراق بهادار آماده برای فروش یا اوراق بهادار قابل داد و ستد طبقه‌بندی گردد. در مواردی اگر، شرکت سرمایه‌گذار جهت دستیابی به سطح نفوذ مؤثر، سهام دارای حق رأی اضافی سرمایه‌پذیر را تحصیل و میزان مالکیت به حداقل ۲۰ درصد افزایش یابد، در این حالت تغییر روش حسابداری سرمایه‌گذاری از بهای تمام شده به ارزش ویژه ضروری است. نحوه عمل حسابداری تغییرات بر اساس شیوه خاصی است که متعاقباً تشریح می‌گردد.

تغییر از روش ارزش ویژه

در مواردی اگر میزان درصد مالکیت سرمایه‌گذاری در دفاتر سرمایه‌گذار، در اثر فروش سهام سرمایه‌پذیر و یا فروش سهام جدید توسط سرمایه‌پذیر کاهش یابد، و نتیجه این گونه تغییرات منجر به کاهش میزان نفوذ بر خط مشی‌های مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌گذار گردد و نتوان از روش ارزش ویژه در حسابداری سرمایه‌گذار به بهره‌جست، باید از مبانی روش ارزش متعارف (روش بهای تمام شده) در حسابداری سرمایه‌گذار به استفاده نمود. در این حالت، هیچ‌گونه تعدیلی در حساب سرمایه‌گذاری ضرورت نداشته و مبلغ دفتری حساب سرمایه‌گذاری طبق روش ارزش ویژه به عنوان بهای تمام شده سرمایه‌گذاری محسوب شده و مانده حساب بدون تغییر باقی می‌ماند. تغییر از مبانی روش ارزش ویژه به بهای تمام شده عطف به ماسبق نشده و تنها به آینده تسری می‌یابد. بنابراین در روش جدید سود سهام دریافتی فقط در بستانکار حساب درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ثبت شده و در حساب سرمایه‌گذاری در سهام شرکت سرمایه‌پذیر منظور نمی‌شود. شایان ذکر است که حساب سرمایه‌گذاری در مقابل گزارش سود سرمایه‌پذیر تغییری حاصل نشده و هرگونه تفاوت بین بهای تمام شده سرمایه‌گذاری اولیه و ارزش دفتری خالص دارائی سرمایه‌پذیر در تاریخ گزارشگری مستهلک نمی‌شود. در این گونه موارد، روش حسابداری سرمایه‌گذار به ارزش ویژه متوقف شده و روش ارزش متعارف جایگزین می‌گردد. علاوه بر این سرمایه‌گذاری در سهام واحد سرمایه‌پذیر به عنوان اوراق بهادار آماده برای فروش یا قابل داد و ستد طبقه‌بندی می‌شود، بدیهی است، در این شرایط، واحد سرمایه‌گذار در تاریخ گزارشگری بعدی سود یا زیان تحقق نیافته ناشی

از نگهداشت را (تفاوت بین ارزش دفتری سرمایه‌گذاری و ارزش متعارف آن) شناسایی و ثبت می‌نماید.

تغییر به روش ارزش ویژه

در مواردی اگر، میزان درصد مالکیت سرمایه‌گذاری شرکت سرمایه‌گذار در واحد سرمایه‌پذیر، که حسابداری آن به روش ارزش متعارف صورت می‌گیرد، در اثر خرید سهام اضافی جدید منجر به افزایش میزان مالکیت حداقل ۲۰ درصد گردد، و شرایط لازم برای اعمال نفوذ قابل ملاحظه در واحد سرمایه‌پذیر ایجاد شود، روش حسابداری از مبانی ارزش متعارف به ارزش ویژه تغییر می‌یابد. طبق اصول پذیرفته شده حسابداری تغییر روش ارزش متعارف به ارزش ویژه، اثر انباشته ناشی از تغییر از طریق تسری روش جدید به دوره‌های قبل از تاریخ سرمایه‌گذاری شناسایی و ثبت می‌شود. هنگام تغییر روش، سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت، حساب تعدیل ارزش متعارف و حساب سرمایه‌گذاری در سهام آماده برای فروش حذف و حساب سرمایه‌گذاری در سهام، در روش ارزش ویژه ثبت می‌شود.

مثال ۱۱- شرکت (الف) در تاریخ دوم فروردین ماه سال ۱۳۸۷ ده درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده شرکت (ب) را به مبلغ ۵۰۰۰۰۰۰ ریال تحصیل نمود. ارزش دفتری خالص دارائی شرکت (ب) در تاریخ سرمایه‌گذاری بالغ بر ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال است. هرگونه مازاد پرداختی نسبت به ارزش دفتری خالص دارائی سرمایه‌پذیر مربوط به تجهیزات است که طی مدت ۴۰ سال مستهلک می‌گردد. در دوم فروردین ماه سال ۱۳۸۹ شرکت (الف) ۲۰ درصد سهام اضافی جدید شرکت (ب) را به مبلغ ۱۲۰۰۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. همزمان با این تاریخ، ارزش دفتری خالص دارائی شرکت (ب) بالغ بر ۴۰۰۰۰۰۰۰ بود. از آنجا که میزان سرمایه‌گذاری شرکت (الف) در سهام سرمایه‌پذیر معادل ۳۰ درصد می‌باشد و طبق اصول پذیرفته شده حسابداری، شرکت (الف) می‌تواند در سیاستهای مالی و عملیاتی شرکت سرمایه‌پذیر اعمال نفوذ نماید. حسابداری سرمایه‌گذاری در سهام شرکت (ب) از ارزش متعارف به ارزش ویژه تغییر می‌یابد.

حسابداری سرمایه‌گذاری در شرکت (ب) از اول سال ۱۳۸۷ تا اول سال ۱۳۸۹ با استفاده از روش ارزش متعارف و سرمایه‌گذاری به عنوان اوراق بهادار آماده برای فروش

طبقه‌بندی شده است. در تاریخ ۱۳۸۸/۱۲/۲۹ ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در سهام آماده برای فروش بالغ بر ۵۹۲۰۰۰ ریال بود. اطلاعات مربوط به سود سهام نقدی و سود و زیان خالص شرکت سرمایه‌پذیر طی مدت سه سال به شرح زیر است:

سود سهام پرداختی	سود خالص	سال
توسط شرکت (ب)	شرکت (ب)	
۲۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	۱۳۸۷
۳۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۱۳۸۸
۴۰۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰	۱۳۸۹

تبتهای لازم در دفاتر شرکت (الف) جهت انعکاس سرمایه‌گذاری در سهام آماده برای فروش برای سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ و تغییر روش ارزش متعارف به ارزش ویژه در سال ۱۳۸۹ به شرح زیر است:

● ۲ فروردین سال ۱۳۸۷:

سرمایه‌گذاری در سهام - آماده برای فروش
 وجوه نقد
 ثبت خرید ده درصد سهام شرکت (ب)

۵۰۰۰۰۰
 ۵۰۰۰۰۰

● ۲۹ اسفند سال ۱۳۸۷:

وجوه نقد
 درآمد سود سهام
 ثبت دریافت سود سهام نقدی از شرکت (ب) $(۲۰۰۰۰۰ \times ۱۰\%)$

۲۰۰۰۰
 ۲۰۰۰۰

● ۲۹ اسفند سال ۱۳۸۸:

وجوه نقد
 درآمد سود سهام
 ثبت دریافت سود سهام از شرکت (ب) $(۳۰۰۰۰۰ \times ۱۰\%)$

۳۰۰۰۰
 ۳۰۰۰۰

● ۲۹ اسفند سال ۱۳۸۸:

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش ۹۲۰۰۰
سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه‌گذاری ۹۲۰۰۰
ثبت افزایش ارزش متعارف سهام شرکت (ب)

● ۲ فروردین سال ۱۳۸۹:

سرمایه‌گذاری در سهام شرکت (ب) ۱۲۹۰۰۰۰
وجوه نقد ۱۲۰۰۰۰۰
سود انباشته ۹۰۰۰۰
ثبت خرید سهام اضافی شرکت (ب) و اثر انباشته ناشی از تغییر روش ارزش متعارف به ارزش ویژه

نحوه محاسبه ۹۰۰۰۰ ریال اثر انباشته ناشی از تغییر روش:

جمع	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۱۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	سهام شرکت (الف) از سود گزارش شده شرکت (ب) بر اساس ۱۰٪
(۱۰۰۰۰۰)	(۵۰۰۰۰)	(۵۰۰۰۰)	استهلاک مازاد پرداختی بهای خرید *
(۵۰۰۰۰۰)	(۳۰۰۰۰۰)	(۲۰۰۰۰۰)	سود سهام دریافتی
<u>۹۰۰۰۰</u>	<u>۶۵۰۰۰</u>	<u>۲۵۰۰۰</u>	تعدیل دوره‌های قبل

* بهای پرداختی بابت تحصیل ۱۰٪ سهام شرکت (ب) ۵۰۰۰۰۰
کسر می‌شود: ۱۰٪ خالص دارایی شرکت (ب) به ارزش دفتری $(۳۰۰۰۰۰۰ \times ۱۰\%)$ ۳۰۰۰۰۰۰
مازاد پرداختی قابل تخصیص به تفاوت ارزش دفتری و متعارف تجهیزات ۲۰۰۰۰۰۰
استهلاک مازاد (تجهیزات) $۲۰۰۰۰۰ \div ۴۰ = ۵۰۰۰$

● ۲ فروردین ماه سال ۱۳۸۹:

سرمایه‌گذاری در سهام شرکت (ب) ۵۰۰۰۰۰
سرمایه‌گذاری در سهام - آماده برای فروش ۵۰۰۰۰۰
ثبت طبقه‌بندی مجدد ۱۰ درصد سرمایه‌گذاری اولیه به روش ارزش ویژه

سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری ۹۲۰۰۰

تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری - آماده برای فروش ۹۲۰۰۰

ثبت حذف ارزش متعارف حسابهای مربوط به سرمایه گذاری آماده برای فروش جهت تبدیل به روش ارزش ویژه

● ۲۹ اسفندماه سال ۱۳۸۹:

سرمایه گذاری در سهام شرکت (ب) ۳۶۰۰۰۰

درآمد حاصل از سرمایه گذاری ۳۶۰۰۰۰

ثبت شناسایی سهم شرکت (الف) از سود خالص (ب) $۱۲۰۰۰۰۰ \times ۳۰\% = ۳۶۰۰۰۰$

درآمد حاصل از سرمایه گذاری ۱۵۰۰۰

سرمایه گذاری در سهام شرکت (ب) ۱۵۰۰۰

ثبت استهلاك مازاد پرداختی نسبت به ارزش متعارف بازار خالص دارائی شرکت (ب)

استهلاك مازاد پرداختی در سال ۱۳۸۷ $۲۰۰۰۰۰ \div ۴۰ = ۵۰۰۰$

استهلاك مازاد پرداختی در سال ۱۳۸۹ * $۴۰۰۰۰۰ \div ۴۰ = ۱۰۰۰۰$

* بهای پرداختی بابت ۲۰٪ سهام شرکت (ب) در اول سال ۱۳۸۹ ۱۲۰۰۰۰۰

کسر می شود: ۲۰٪ خالص دارائی (ب) به ارزش دفتری $(۴۰۰۰۰۰۰ \times ۲۰\%)$ ۸۰۰۰۰۰

مازاد پرداختی قابل تخصیص به تفاوت ارزش دفتری و متعارف تجهیزات ۴۰۰۰۰۰

جمع استهلاك مازاد پرداختی بابت تجهیزات $۱۰۰۰۰۰ + ۵۰۰۰ = ۱۵۰۰۰$

وجوه نقد ۱۲۰۰۰۰

سرمایه گذاری در سهام شرکت (ب) ۱۲۰۰۰۰

ثبت دریافت سود سهام نقدی از شرکت (ب)

طبقه بندی و افشا

طبق استاندارد حسابداری^۱ اقلام مربوط به مجموعه سرمایه گذاریها باید در متن صورتهای مالی و یا از طریق یادداشتهای همراه به شرح زیر افشاء شوند:

- ۱- سود یا زیان ناشی از فروش اوراق بهادار و سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از تغییر طبقه‌بندی اوراق بهادار قابل داد و ستد، در صورت بااهمیت بودن باید تحت عنوان سایر درآمدها و هزینه‌ها و در صورت سود و زیان گزارش شوند.
- ۲- سود یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت اوراق بهادار آماده برای فروش در یک حساب جداگانه به عنوان یکی از اجزاء حقوق صاحبان سهام باید گزارش شود.
- ۳- هر نوع کاهش دائمی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (دارائی) در صورت بااهمیت بودن، به عنوان زیان تحقق یافته در دوره مالی که تحقق یافته، شناسائی و ثبت می‌شود، جزئیات مربوط از طریق یادداشتهای همراه افشا می‌گردد.
- ۴- افزایش تحقق نیافته مرتبط با اوراق بهادار آماده برای فروش، در صورت سود و زیان گزارش نشده، مشمول محاسبه سود جامع می‌باشد.
- ۵- انواع سرمایه‌گذاریها در اوراق بهادار بصورت یک مجموعه کلی در ترازنامه گزارش می‌شود. اوراق بهادار قابل داد و ستد که به طور معقول انتظار می‌رود طی چرخه عادی عملیات به وجه نقد تبدیل شود، به عنوان دارائی جاری طبقه‌بندی می‌شود، و جاری و غیرجاری بودن اوراق بهادار نگهداری تا سررسید و آماده برای فروش بستگی به قصد و هدف مدیریت واحد سرمایه‌گذار دارد. چنانچه قصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار حفظ و نگهداری تا سررسید باشد، سرمایه‌گذاری به عنوان دارائی غیرجاری و اگر قصد مدیریت، فروش سرمایه‌گذاری در آتی نزدیک باشد، این نوع سرمایه‌گذاری در گروه دارائی جاری طبقه‌بندی می‌شود.
- ۶- ورودی و خروجی وجه نقد ناشی از خرید و فروش اوراق بهادار قابل داد و ستد در فعالیتهای عملیاتی گزارش می‌گردد.
- ۷- خرید و فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش و نگهداری تا سررسید جزء فعالیتهای سرمایه‌گذاری قلمداد می‌شود.
- ۹- اطلاعات زیر باید از طریق یادداشتهای همراه صورتهای مالی افشاء شود:

- نحوه ارزشیابی اوراق بهادار قابل داد و ستد.
- سود تحقق یافته و نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش و نگهداری تا سررسید.

- زیان تحقق یافته و نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش و نگهداری تا سررسید.
- تغییر در خالص سود و زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت اوراق بهادار قابل داد و ستد که در محاسبه سود یا زیان دوره جاری منظور شده است.
- درآمد حاصل از فروش اوراق بهادار آماده برای فروش و سود و زیان تحقق یافته ناخالص ناشی از فروش و مبنای محاسبه سود و زیان تحقق یافته.
- تغییرات طبقه بندی سرمایه گذاریها، سود و زیان ناخالص ناشی از تغییر اوراق بهادار از آماده برای فروش به اوراق بهادار قابل داد و ستد.
- مبالغ بهای تمام شده مستهلک شده سرمایه گذاری در اوراق بهاداری که از نگهداری تا سررسید تغییر طبقه بندی داده شده و دلایل تغییر طبقه بندی اوراق بهادار، سود یا زیان تحقق یافته و نیافته باید افشا شود.
- اطلاعات مربوط به بهای تمام شده و ارزش متعارف اوراق قرضه که تاریخ سررسیدهای متفاوت دارند، حداقل باید در چهار گروه به شرح زیر افشاء شوند:
  - * سررسید کمتر از یکسال
  - * سررسید بین یک تا پنج سال
  - * سررسید بین پنج تا ده سال
  - * سررسید بیش از ده سال
- در ارتباط با سرمایه گذاری در سهام، افشای اطلاعات زیر به گونه ای مناسب معمولاً از طریق یادداشتهای همراه صورتهای مالی الزامی است.
  - روش های حسابداری سرمایه گذاریها (ارزش ویژه، ارزش متعارف بازار).
  - روش شناخت درآمد حاصل از سرمایه گذاریها.
  - نام واحدهای سرمایه پذیر و درصد مالکیت سهام عادی.
  - تفاوت بین مبلغ حساب سرمایه گذاری و مبلغ ارزش دفتری خالص دارایی سرمایه پذیر.
  - ارزش جاری هر یک از سرمایه گذاریها به تفکیک.

- دلایل هر نوع محدودیت از نظر اعمال روش ارزش ویژه در صورتیکه شرکت سرمایه‌گذار حداقل ۲۰ درصد سهام را در مالکیت خود دارد.

حسابداری سرمایه‌گذاریها طبق بیانیه‌های استاندارد حسابداری ایران

کمیته تدوین استاندارد حسابداری در ایران، تلاشی را از سال ۱۳۷۱ به منظور ایجاد یکنواختی و همسانی رویه اطلاعات مالی جهت تصمیم‌گیری بهینه و مطلوب شروع نموده، تاکنون بیانیه‌هایی براساس استانداردهای معتبر و با توجه به شرایط محیطی کشور تدوین نموده، که از اول سال ۱۳۸۰ و بعد از آن برای کلیه مراجع قانونی لازم‌الاجرا می‌باشد. بیانیه شماره ۱۵ استاندارد حسابداری در ایران تحت عنوان سرمایه‌گذاریها منتشر، که در این کتاب بصورت مقایسه‌ای مورد توجه قرار گرفته است:

«سرمایه‌گذاری نوعی دارائی است که واحد سرمایه‌گذار، برای افزایش منابع اقتصادی از طریق توزیع منافع (به شکل سود سهام، سود تضمین شده و اجاره) افزایش ارزش یا سایر مزایا (مانند مزایای ناشی از مناسبات تجاری) نگهداری می‌کند^۱.

سرمایه‌گذاری به عنوان دارائی، دارای ویژگی خاصی است، که حسابداری آن متمایز از سایر دارائی‌ها می‌باشد، این ویژگی طریقه خاص کسب منافع اقتصادی آن است. این منافع اقتصادی شامل مبالغ دریافتی بابت سود تضمین شده و سود سهام و نیز افزایش در ارزش مبادلاتی یک سرمایه‌گذاری طی دوره نگهداشت توسط واحد تجاری است.

انواع سرمایه‌گذاری

سرمایه‌گذاری با توجه به اهداف به اشکال مختلف طبقه‌بندی می‌شود:

- ۱) سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت. نوعی سرمایه‌گذاری در اوراق مالی می‌باشد که برای دارنده آن حداقل سود تضمین شده پیش‌بینی شده است. این نوع سرمایه‌گذاری در قالب اسنادی است که بیانگر نوعی بدهی پولی به دارنده آن می‌باشد، هنگامی که مدیریت واحد سرمایه‌گذار مصمم باشد، که در زمان لزوم به وجه نقد، بتواند در عملیات جاری از آن استفاده نماید، به عنوان سرمایه‌گذاری قابل دادوستد

(سرمایه گذاری کوتاه مدت) طبقه بندی می شود، و هنگامی که واحد سرمایه گذار مصمم است که سرمایه گذاری را تا سررسید نگهداری نماید، و نگهداری آن برای مدت طولانی قابل اثبات باشد، به عنوان دارائی غیر جاری (سرمایه گذاری بلندمدت) در ترازنامه گزارش می گردد.

۲) سرمایه گذاری در سهام. نوعی از سرمایه گذاری است که می تواند در قالب سهام یک واحد سرمایه پذیر رخ دهد، حداقل منافع حاصل از آن سود سهام می باشد.

۳) سرمایه گذاری در دارائیهای عینی. عبارت از سرمایه گذاری در زمین، ساختمان، فلزات گرانبها و آثار هنری است، که اساساً در عملیات جاری از آن استفاده نشده و بازیافت وجه نقد آن در دوره آتی نزدیک ممکن است مورد نیاز نباشد، و صرفاً به منظور تحصیل سود، افزایش ارزش سرمایه گذاری در آتی خریداری شود. این نوع سرمایه گذاریها به بهای تمام شده در دفاتر ثبت و در تاریخ تجدید ارزیابی بر مبنای ارزش متعارف (منصفانه) منعکس می گردد.

ارزش بازار آن معمولاً توسط ارزیاب رسمی تعیین می شود، این گروه از دارائیهای عینی که ارزش بازار آنها قابل تشخیص نباشد، به بهای جایگزینی مستهلك شده ارزشیابی می گردند. افزایش مبلغ ارزش دفتری سرمایه گذاری در دارائیهای عینی در نتیجه تجدید ارزیابی به عنوان «درآمد غیر عملیاتی تحقق نیافته ناشی از تجدید ارزیابی» در دفاتر ثبت و در ترازنامه به عنوان بخشی از حقوق صاحبان سهام ارزش و نیز در صورت سود و زیان جامع منعکس می شود.

ماهیت و سطح سرمایه گذاری

۱- اگر قصد مدیریت واحد سرمایه گذار نگهداری مجموعه سرمایه گذاریها در مدت زمان طولانی به منظور ایجاد کسب درآمد، افزایش رشد سرمایه گذاری باشد، این گونه سرمایه گذاریها به عنوان دارائی غیر جاری در بخش سرمایه گذاریهای بلندمدت بعد از دارایی نامشهود طبق استاندارد ایران طبقه بندی می شود.

۲- سرمایه گذاری به عنوان منبع وجوه مازاد. از آنجا که در چرخه فعالیتهای تولیدی جریانهای ورودی وجه نقد با نیازهای خروجی آن همزمان نمی باشد، و نیز به علت فعالیتهای فصلی در چرخه عادی عملیات، واحد تجاری جهت تأمین منابع نقدینگی مورد نیاز، و پرداخت هزینههای تولیدی می تواند از محل وجوه مازاد انباشته شده

استفاده نماید.

۳- سرمایه‌گذاری به منظور داشتن نفوذ قابل ملاحظه در واحد سرمایه‌پذیر. طبق استاندارد حسابداری، فرض وجود نفوذ قابل ملاحظه داشتن میزان خاصی از سهام دارای حق رای در واحد سرمایه‌پذیر تلقی شده و برای دستیابی به این هدف در عمل این فرض را که واحد سرمایه‌گذار حداقل ۲۰ درصد سهام دارای حق رای منتشر شده واحد سرمایه‌پذیر را در مالکیت خود داشته باشد^۱، در اینگونه موارد، مدیریت واحد تجاری سرمایه‌گذار با داشتن حداقل این میزان سرمایه‌گذاری، می‌تواند بر خط مشی مالی و عملیاتی واحد سرمایه‌پذیر، نفوذ مؤثر اعمال و در افزایش یا کاهش عرضه مواد تولیدی یا توزیع سود سهام واحد سرمایه‌پذیر اثرگذار باشد. به عبارت دیگر، زمانی که واحد سرمایه‌گذار نفوذ مؤثر در واحد سرمایه‌پذیر را دارد، می‌تواند در سیاستهای مالی و عملیاتی اثر گذاشته و راهکاری اتخاذ نماید، که در نهایت هدف نهائی واحد سرمایه‌گذار می‌باشد، نفوذ قابل ملاحظه عمدتاً از طریق عضویت در هیأت‌مدیره اعمال می‌شود. نفوذ قابل ملاحظه از طریق تحصیل سهام، به موجب قانون، و یا از طریق انعقاد قرار داد حاصل می‌شود. اعمال نفوذ قابل ملاحظه با داشتن قدرت رأی در واحد سرمایه‌پذیر امکان‌پذیر است، داشتن قدرت رأی در واحد سرمایه‌پذیر به قدرت سایر سهامداران نیز بستگی دارد. وجود مدیریت فعال تعداد معدودی سهامدار با اکثریت سهام یا اینکه تعداد نسبتاً زیادی از سهامداران کوچک در واحد سرمایه‌پذیر موجب سلب نفوذ مؤثر واحد سرمایه‌پذیر می‌شود. اگر واحد تجاری سرمایه‌پذیر با یکارگیری سیاستهای ناسازگار با استراتژی واحد سرمایه‌گذار از اجرای راهکارهای خلاف منافع واحد سرمایه‌گذار خودداری کند، واحد سرمایه‌گذار توان نفوذ قابل ملاحظه در سرمایه‌پذیر را از دست می‌دهد. در مواردی که واحد سرمایه‌گذار کمتر از ۲۰ درصد سهام دارای حق رای در واحد سرمایه‌پذیر را در تملک خود داشته باشد چنین فرض می‌شود که سرمایه‌گذار نفوذ قابل ملاحظه ندارد، مگر اینکه بتوان چنین نفوذی را به وضوح اثبات کرد. پس بنابراین رویکرد نفوذ قابل ملاحظه براساس معیار حداقل ۲۰ درصد نمی‌باشد. یعنی هر زمانی که واحد سرمایه‌گذار با هر درصدی از سرمایه‌گذاری بتواند توانایی اثرگذاری بر سیاست مالی و

پولی را دارا باشد، می‌تواند از رویکرد نفوذ قابل ملاحظه استفاده نماید.

تعیین توان اعمال نفوذ قابل ملاحظه بستگی به اعمال قضاوت در هر مورد خاص دارد، بیانیه شماره ۲۰ کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ایران در ارتباط با نفوذ مؤثر رهنمودهای لازم را به شرح زیر ارائه نموده است:

- (۱) قدرت رأی کافی واحد سرمایه‌گذار در واحد سرمایه‌پذیر.
- (۲) عضویت در هیات مدیره یا دیگر ارکان اداره‌کننده مشابه واحد سرمایه‌پذیر.
- (۳) مشارکت در تصمیم‌گیری برای پرداخت یا نگهداری سود واحد سرمایه‌پذیر.
- (۴) مشارکت در سایر فرایندهای سیاست‌گذاری واحد سرمایه‌پذیر.
- (۵) معاملات عمده واحد سرمایه‌گذار و سرمایه‌پذیر.
- (۶) تبادل کارکنان رده مدیریت.
- (۷) وابستگی به اطلاعات فنی اساسی.

● **حسابداری سرمایه‌گذاری در سهام واحد سرمایه‌پذیر.** هنگامی که واحد سرمایه‌گذار دارای نفوذ مؤثر بر سرمایه‌پذیر باشد عموماً مستلزم استفاده از روش ارزش ویژه است، حسابداری سرمایه‌گذاری با استفاده از روش ارزش ویژه مبتنی بر ویژگی کیفی «رحجان محتوی بر شکل» می‌باشد. در این روش، سرمایه‌گذاری به بهای تمام شده (مبلغ پرداختی بابت خرید سهام بعلاوه هرگونه مخارج تحصیل نظیر کارمزد کارگزار، عوارض، مالیات...) در زمان تحصیل ثبت می‌شود. ارزش دفتری مبلغ سرمایه‌گذاری در سالهای بعد از تحصیل به میزان سهم واحد سرمایه‌گذار از تغییرات خالص دارایی سرمایه‌پذیر (سود و زیان، اندوخته و تجدید ارزیابی) تغییر می‌یابد. بدین ترتیب، مبلغ ارزش دفتری حساب سرمایه‌گذاری، به نسبت سهم واحد سرمایه‌گذار از سود تحصیل شده واحد سرمایه‌پذیر بعد از تاریخ تحصیل، افزایش (سرمایه‌گذاری در سهام سرمایه‌پذیر بدهکار، درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری بستانکار) و در زمان دریافت سود سهام مانده حساب سرمایه‌گذاری کاهش (وجوه نقد بدهکار، حساب سرمایه‌گذاری در سهام بستانکار) می‌یابد. چنانچه واحد سرمایه‌پذیر طی دوره‌های بعد از تاریخ تحصیل متحمل زیان گردد، واحد سرمایه‌گذار به تناسب سهم مالکیت خود، حساب سرمایه‌گذاری را کاهش (زیان حاصل از سرمایه‌گذاری بدهکار، حساب سرمایه‌گذاری در سهام شرکت سرمایه‌پذیر بستانکار) می‌دهد. اگر شتاسائی سهم شرکت سرمایه‌گذار از

زیان شرکت سرمایه‌پذیر بیش از مبلغ ارزش دفتری مانده حساب سرمایه‌گذاری گردد، استفاده از اعمال روش ارزش ویژه متوقف می‌گردد. در این حالت واحد سرمایه‌گذار زیان اضافی را شناسایی نمی‌نماید، استفاده مجدد آن منوط به گزارش سود توسط سرمایه‌پذیر و پوشش تمامی زیانهای انباشته سالهای قبل و بستنکار شدن مانده سود (زیان) انباشته می‌باشد. علاوه بر این، هرگونه تغییر در حقوق صاحبان سهام سرمایه‌پذیر بعد از تاریخ تحصیل که آثار آن در صورت سود و زیان واحد سرمایه‌پذیر انعکاس نیافته، نظیر تغییرات ناشی از تجدید ارزیابی دارائی اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات (دارائی ثابت) مانده حساب سرمایه‌گذاری به تناسب سهم واحد سرمایه‌گذار تعدیل می‌شود.

● چنانچه در مواردی، واحد سرمایه‌گذار از اعمال نفوذ مؤثر بر واحد سرمایه‌پذیر برخوردار نباشد، روش حسابداری سرمایه‌گذاری، روش بهای تمام شده می‌باشد. در این روش مبلغ سرمایه‌گذاری در زمان خرید به بهای تمام شده ثبت می‌گردد. واحد سرمایه‌گذار، تنها سود سهام دریافتی یا دریافتنی از محل سودهای تحصیل شده توسط واحد سرمایه‌پذیر بعد از تاریخ تحصیل به عنوان درآمد شناسایی می‌کند، (وجوه نقد بدهکار، درآمد سود سهام بستنکار) چنانچه سود سهام دریافتی یا دریافتنی بیش از سود تحقق یافته طی دوران مالکیت از تاریخ تحصیل دریافت شود، به عنوان باز یافت بخشی از بهای تمام شده سرمایه‌گذاری تلقی، معادل مازاد دریافتی از سود تحقق یافته طی دوران مالکیت از مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری کاهش می‌یابد. لازم به یادآوری است که در روش بهای تمام شده چنانچه شرکت سرمایه‌پذیر دچار زیان گردد، شرکت سرمایه‌گذار سهم خود را از زیانهای وارده شناسایی نمی‌نماید.

مثال ۱۲. فرض کنید شرکت (الف) در دوم فروردین ماه سال ۱۳۸۱، ۲۵ درصد سهام شرکت (ب) را به مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال تحصیل نمود. شرکت (ب) در طی سال ۱۳۸۱ سودی بالغ بر ۵۰۰۰۰ ریال گزارش و توزیع مبلغ ۶۰۰۰۰ ریال سود سهام توسط مجمع تصویب گردیده است، سود انباشته قبل از تحصیل شرکت (ب) بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ ریال است. شرکت (الف) با وجود اینکه بیش از ۲۰ درصد سهام شرکت (ب) را در مالکیت خود دارد، به علت اینکه واحد سرمایه‌پذیر به طور مستمر سیاستهای ناسازگار با استراتژیهای واحد سرمایه‌گذار را اعمال می‌کند، واحد سرمایه‌گذار دارای نفوذ قابل

ملاحظه در واحد سرمایه پذیر نمی باشد. در این حالت ثبت شناسائی درآمد در دفاتر سرمایه گذار (الف) مربوط به سال ۱۳۸۱ به شرح زیر می باشد:

سود سهام دریافتنی (۶۰۰۰۰۰ × ۲۵٪)	۱۵۰۰۰
درآمد سود سهام (۵۰۰۰۰۰ × ۲۵٪)	۱۲۵۰۰
سرمایه گذاری در سهام شرکت (ب)	۲۵۰۰
ثبت شناسائی سود سهام مربوط، به سال مالی منتهی به ۱۳۸۱	

● چنانچه شرکت سرمایه گذار جهت تحصیل خالص دارایی شرکت سرمایه پذیر مبلغی را پرداخت نماید، اگر سهم شرکت سرمایه گذار از خالص دارایی تحصیل شده بیش از بهای تمام شده سرمایه گذاری گردد، در این حالت مبلغ تفاوت ابتدا بین خالص دارایی شرکت سرمایه پذیر به تناسب سهم سرمایه گذار تسهیم، سپس هرگونه مازاد پرداختی نسبت به ارزش بازار خالص دارایی شرکت سرمایه پذیر سرقفی تلقی می شود. در روش ارزش ویژه کامل کلیه مزادها نسبت به ارزش دفتری خالص دارایی شرکت سرمایه پذیر از محل سود و زیان شناسایی شده بعد از تحصیل، طی سالهای عمر مفید مطلوب جهت نیل به معادل شدن مبلغ ثبت شده سرمایه گذاری و ارزش دفتری آن (درآمد حاصل از سرمایه گذاری بدهکار، سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر بستانکار) مستهلک می گردد.

● چنانچه سهم واحد سرمایه گذار از ارزش منصفانه خالص دارائی های قابل تشخیص تحصیل شده سرمایه پذیر نسبت به بهای تمام شده سرمایه گذاری در تاریخ تحصیل فزونی داشته باشد، در مرحله اول واحد سرمایه گذار باید در اندازه گیری داراییها و بدهیهای قابل تشخیص واحد تحصیل شده و نیز بهای تمام شده سرمایه گذاری (ترکیب) بطور مجدد ارزیابی نماید، هرگونه مازادی که باقی می ماند (مايه التفاوت) به نسبت ارزش منصفانه بین داراییهای غیر پولی قابل تشخیص تسهیم و تا به صفر تقلیل یابد. (بیانیه شماره ۱۹ استاندارد ایران)^۱.

۱ - دیدگاه استاندارد بین الملل اندکی تفاوت دارد، زیرا بعد از تسهیم مازاد بین ارزش منصفانه داراییهای غیر پولی چنانچه مبالغ به صفر تقلیل نیابد، باقیمانده به عنوان سود غیر متقربه تلقی می شود. این نکته در استاندارد ایران نادیده گرفته شده است.

- مازاد ایجاد شده ممکن است در اثر اشتباه در اندازه‌گیری بهای تمام شده سرمایه‌گذاری یا ارزش منصفانه خالص داراییهای تحصیل شده و مخارج احتمالی آتی مربوط به واحد تحصیل شونده یا قدرت چانه‌زنی در خرید مدیریت واحد سرمایه‌گذار باشد.
- مثال ۱۳- شرکت (الف) در اول سال ۱۳۰۱ معادل ۲۵ درصد سهام دارای حق شرکت سرمایه‌پذیر (ب) به مبلغ ۸۵۰۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. اطلاعات خالص دارایی شرکت (ب) همزمان با تحصیل به قرار زیر است:

ارزش منصفانه	ارزش دفتری	
۱۲۰۰۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰۰	وجوه نقد
۹۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰۰	موجودی کالا (FiFo)
۲۱۴۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰	دارایی استهلاک‌پذیر
	۴۰۰۰۰۰۰۰	جمع دارایی‌ها
	۱۰۰۰۰۰۰۰	بدهی‌ها
	۳۰۰۰۰۰۰۰	خالص دارایی شرکت (ب) همزمان به تحصیل

سایر اطلاعات:

- ۱- هرگونه مازاد پرداختی نسبت به ارزش منصفانه خالص دارایی شرکت سرمایه‌پذیر سرقفلی تلقی و طی عمر مفید ۲۰ سال مستهلک می‌شود.
- ۲- عمر مفید باقیمانده دارایی استهلاک‌پذیر ۱۰ سال
- ۳- سود خالص گزارش شده شرکت سرمایه‌پذیر مربوط به سال ۱۳۰۱ بالغ بر ۲۸۰۰۰۰۰۰ ریال (شامل زیان غیرمترقبه معادل ۴۰۰۰۰۰۰ ریال می‌باشد). سود سهام توزیع شده توسط شرکت سرمایه‌پذیر معادل ۱۴۰۰۰۰۰۰.

حل:

نحوه محاسبه سرقفلی به شرح زیر است (واحد ۱۰۰۰ ریال):

۸۵۰۰	بهای پرداختی
۷۵۰۰	کسر می‌شود: ۲۵٪ خالص دارایی شرکت سرمایه‌پذیر به ارزش دفتری (۳۰۰۰۰۰۰ × ۲۵٪)
۱۰۰۰	مازاد تخصیص نیافته

کسر می شود تخصیص مازاد:

دفتری	ارزش متصفانه	ارزش تفاوت × درصد	سهم (الف) از مازاد
موجودی کالا	۸۰۰۰	۹۰۰۰	۲۵۰
دارایی استهلاک پذیر	۲۰۰۰۰	۲۱۴۰۰	۳۵۰
جمع			۶۰۰
سرقفلی			۴۰۰

ثبت سرمایه گذاری و رویدادهای مرتبط با آن در دفاتر شرکت سرمایه گذار (الف) با استفاده از روش ارزش ویژه کامل به شرح زیر است:

سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر ۸۵۰۰۰۰۰
وجوه نقد ۸۵۰۰۰۰۰

ثبت تحصیل سهام شرکت سرمایه پذیر در اول سال ۱۳۸۱

وجوه نقد ۳۵۰۰۰۰
سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر ۳۵۰۰۰۰

ثبت تحصیل سود سهام دریافتی $(۱۴۰۰۰۰۰ \times ۲۵\% = ۳۵۰۰۰۰)$

سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر ۷۰۰۰۰۰
زیان حاصل از سرمایه گذاری (غیر مترقبه) ۱۰۰۰۰۰
درآمد حاصل از سرمایه گذاری (عادی) ۸۰۰۰۰۰

ثبت شناسایی درآمد حاصل از سرمایه گذاری در پایان سال ۱۳۸۱

درآمد حاصل از سرمایه گذاری $\checkmark ۳۲۰۰۰۰۰ \times ۲۵\% = ۸۰۰۰۰۰$

زیان غیر مترقبه $\checkmark ۴۰۰۰۰۰ \times ۲۵\% = ۱۰۰۰۰۰$

درآمد حاصل از سرمایه گذاری بدهکار ۲۵۰۰۰۰
سرمایه گذاری در سهام شرکت سرمایه پذیر ۲۵۰۰۰۰

ثبت مستهلاک نمودن مازاد موجودی کالا با فرض اینکه طی سال فروخته شده است (fifo)

درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری

۵۵۰۰۰

۵۵۰۰۰

سرمایه‌گذاری در سهام شرکت سرمایه‌پذیر

ثبت مستهلک نمودن مازاد دارائی استهلاک‌پذیر در پایان سال ۱۳۸۱

$$\checkmark 350000 \div 10 = 35000$$

استهلاک مازاد دارائی استهلاک‌پذیر

$$\checkmark 400000 \div 20 = 20000$$

استهلاک سرقفلی (دارائی نامشهود)

$$\checkmark 350000 + 20000 = 55000$$

کل مبلغ استهلاک مازاد

سرمایه‌گذاری در سهام (ب)

۳۵۰۰۰۰	۸۵۰۰۰۰۰
۲۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰
۵۵۰۰۰	
۶۵۵۰۰۰	۹۲۰۰۰۰۰
	۸۵۴۵۰۰۰

۴) سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله (قابل دادوستد). نوعی از سرمایه‌گذاری

است که بعلت داشتن بازاری فعال و قابل دسترس، قیمت معاملاتی آن معلوم و بصورت علنی

اعلام می‌شود، و اساساً با این ویژگی قابل بازیافت به وجه نقد سهولت انجام می‌گیرد.

این نوع سرمایه‌گذاریها هنگام تحصیل به بهای تمام شده (شامل قیمت خرید اوراق بهادار، کارمزد کارگزار، حق الزحمه‌ها، عوارض و مالیات) ثبت می‌گردد. بدیهی است بهای تمام شده مجموعه سرمایه‌گذاریها بر مبنای تک‌تک سرمایه‌گذاریهای آن تعیین می‌شود. چنانچه اوراق بهادار تحصیل شده در برگیرنده سود سهام تعلق گرفته و دریافت نشده باشد، بهای تمام شده سرمایه‌گذاری عبارت از بهای خرید بعد از کسر هرگونه سود تعلق گرفته و دریافت نشده خواهد بود.

حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله (قابل دادوستد) در پایان هر دوره مالی بر مبنای ارزش بازار پرتفوی سرمایه‌گذاری براساس تک‌تک سرمایه‌گذاریها^۱، ارزشیابی و در ترازنامه گزارش می‌شود. جهت تعیین ارزش بازار اوراق بهادار سریع‌المعامله (قابل دادوستد) در مقاطع گزارشگری دو قیمت، ۱) پیشنهاد خرید (انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری به آن قیمت واگذار شود)، ۲) پیشنهاد فروش (انتظار می‌رود با آن

قیمت سرمایه‌گذاری را تحصیل نمود) وجود دارد، علاوه بر این جهت مقاصد گزارشگری نیز میانگین دو قیمت پیشنهاد خرید و فروش می‌تواند مبنای ارزشیابی مورد استفاده قرار گیرد. در تئوری از تکنیک قیمت پیشنهاد خرید و در عمل نیز از میانگین دو قیمت برای تعیین ارزش بازار سرمایه‌گذاریها استفاده می‌گردد. روش‌های پیشنهادی در تعیین ارزش بازار مجموعه سرمایه‌گذاریها در مقاطع زمانی مختلف رعایت همسانی رویه و یکنواختی جهت افزایش کیفیت قابلیت مقایسه الزامی است. چنین سرمایه‌گذاریهای در ترازنامه به عنوان دارائی جاری طبقه‌بندی و گزارش می‌شود، شایان ذکر است که سرمایه‌گذاری صرفاً زمانی به عنوان غیرجاری طبقه‌بندی می‌شود، که قصد نگهداری آن برای مدت طولانی به وضوح قابل اثبات و یا در عمل محدودیتهائی در توانائی واگذاری آن توسط واحد تجاری وجود داشته باشد.

● طبق بیانیه شماره (۱۵) استاندارد ایران، سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله‌ای (قابل دادوستد) که بازار فعالی برای آنها وجود دارد از تکنیک ارزش بازار جهت مقاصد گزارشگری و ثبت آن مورد استفاده قرار می‌گیرد، حسابداری این نوع سرمایه‌گذاریها که جهت ارزشیابی، ارزش بازار مناسب می‌باشد، هرگونه افزایش یا کاهش در مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری در مقاطع گزارشگری به عنوان بخشی از نتایج عملیات واحد تجاری (هزینه یا درآمد) در صورت سود و زیان شناسائی می‌شود.^۱

چنانچه در طی دوره مالی سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله (جاری) که دارای بازاری فعال برای آنها وجود دارد واگذار (فروخته) گردد، سود یا زیان واگذاری معادل بهای فروش به کسر آخرین مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله تعیین می‌شود.

● رویه مجاز دیگر ارزشیابی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله (قابل داد و ستد) که در گروه دارائی جاری طبقه‌بندی شده روش «اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش»^۲ می‌باشد، و حسابداری برای سرمایه‌گذاری که جزء دارائی جاری طبقه‌بندی شده (غیر از اوراق بهادار سریع‌المعامله) اما برای آنها بازار فعالی وجود ندارد، با استفاده از رویه «اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش» در ترازنامه منعکس می‌شود، این نوع

۱. بند ۳۹ بیانیه شماره ۱۵ استاندارد ایران.

۲. خالص ارزش فروش یعنی بهای فروش سرمایه‌گذاری پس از کسر مخارج برآوردی فروش اوراق بهادار.

سرمایه‌گذاریها معمولاً به بهای تمام شده گزارش شده، مگر اینکه کاهش در ارزش سرمایه‌گذاری قابل تشخیص باشد (هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت بدهکار، تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری، بستانکار). حساب تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری به عنوان کاهنده حساب سرمایه‌گذاری تلقی شده و می‌توان بجای آن از حساب ذخیره کاهش ارزشیابی استفاده نمود. هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت (از آنجا که در مبانی نظری استاندارد ایران عناصر صورتهای مالی زیان غیر عملیاتی یا زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت تعریف نشده و این بیانیه تأکید هرگونه کاهش یا افزایش دارایی به عنوان هزینه یا درآمد تلقی شده به همین دلیل از سرفصل هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت استفاده شده است.) در صورت سود و زیان به عنوان کاهنده سود لحاظ می‌شود.

حساب تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری (ذخیره کاهش ارزش سرمایه‌گذاری) صرفاً در پایان هر دوره مالی تعدیل شده و در زمان فروش سرمایه‌گذاری در طی دوره تعدیل نمی‌گردد. چنانچه در طی دوره مالی سرمایه‌گذاری فروخته شود، سرمایه‌گذاری مزبور معادل بهای تمام شده اولیه بستانکار و سود و زیان حاصل از فروش آن معادل تفاوت بهای فروش و بهای تمام شده سرمایه‌گذاری در این روش تعیین می‌شود. و چنانچه مانده حساب تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری در پایان دوره مورد نیاز نباشد. مانده این حساب بدهکار شده به حساب درآمد منظور می‌شود (تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری بدهکار درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری بستانکار)

● گاهی سرمایه‌گذاریهایی که به عنوان دارائی جاری در ترازنامه منعکس شده، چنانچه ارزش آنها به گونه‌ای اتکاءپذیر قابل اندازه‌گیری باشد، از تکنیک «روش خالص ارزش فروش»^۱ در ارزشیابی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این گونه شرایط هرگونه افزایش مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری به عنوان «درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت» و کاهش به عنوان «هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت» در زمره فعالیتهای عادی در صورت سود و زیان لحاظ می‌شود. در زمان فروش سرمایه‌گذاری در این روش ارزشیابی معادل ارزش دفتری سرمایه‌گذاری این حساب

بستانکار شده تفاوت مبلغ دریافتی به کسر مبلغ دفتری سرمایه گذاری فروخته شده درآمد یا هزینه شناسایی می شود.

مبانی ارزشیابی سرمایه گذاری در اوراق بهادار سریع معامله (قابل داد و ستد) به اختصار به شرح زیر است:

۱- سرمایه گذاری در اوراق بهادار در زمان تحصیل به بهای تمام شده (شامل مبلغ پرداختی بابت خرید اوراق بهادار و مخارج تحصیل آن، از قبیل کارمزد کارگزار، عوارض، مالیات و...) در دفاتر ثبت می شود. بدیهی است بهای تمام شده مجموعه (پرتفوی) اوراق بهادار بر مبنای تک تک سرمایه گذاریهای آن تعیین می شود.

۲- در پایان هر دوره مالی ارزش دفتری مانده حساب سرمایه گذاری در اوراق بهادار سریع معامله که دارای بازاری فعال و قابل دسترس باشد، براساس ارزش بازار تعدیل می شود. هر نوع تغییرات در مبلغ دفتری سرمایه گذاری مزبور از طریق یک کارگزار رسمی یا از طریق بورس اوراق بهادار بر مبنای ارزش بازار پرتفوی سرمایه گذاری براساس تک تک آنها به عنوان درآمد به هزینه شناسایی و در زمره فعالیت های عادی در دفاتر ثبت می شود. در صورت افزایش، سرمایه گذاری سریع معامله (جاری) نسبت به مبلغ دفتری آن بدهکار، درآمد حاصل از سرمایه گذاری ناشی از نگهداشت، بستانکار. در مواردی که ارزش سرمایه گذاری سریع معامله (جاری) نسبت به مبلغ دفتری آن کاهش یابد. زیان حاصل از سرمایه گذاری ناشی از نگهداشت بدهکار، حساب سرمایه گذاری سریع معامله بستانکار می گردد.

۳- در زمان واگذاری (فروش) سرمایه گذاری ها، چنانچه به ارزش خالص فروش (بهای فروش برآوردی به کسر هزینه های توزیع و فروش برآوردی) یا بازار ثبت شود، سود و زیان واگذاری نسبت به آخرین مبلغ دفتری و در مورد سرمایه گذاری های سریع معامله که براساس پرتفوی سرمایه گذاری به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش نشان داده می شود، سود یا زیان واگذاری نسبت به بهای تمام شده تعیین می شود. در مورد سرمایه گذاری هایی که به عنوان دارایی جاری نگهداری شده است، تفاوت ناشی از واگذاری باید به عنوان درآمد یا هزینه سرمایه گذاری شناسایی شود.^۱

فرایند رویدادهای مربوط به تعدیل سرمایه گذاری در اوراق بهادار سریع معامله که بر

مبنای ارزش بازار ارزشیابی شده در سالهای مختلف (خرید و فروش اوراق بهادار) در مثال زیر تشریح می‌شود:

مثال ۱۴- شرکت سروس در سال ۱۳۸۱ شروع به سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله (قابل دادوستد) نموده، بهای تمام شده و قیمت بازار، سود (زیان) تحقق نیافته ناشی از نگهداشت مجموعه سهام قابل خرید و فروش این شرکت در پایان سال ۱۳۸۱ به شرح زیر است:

سود (زیان) تحقق نیافته

پایان سال مالی	بهای تمام شده	قیمت بازار	ناشی از نگهداشت
شرکت (الف)	۳۰۰۰۰۰	۲۹۵۰۰۰	(۵۰۰۰)
شرکت (ب)	۴۲۵۰۰۰	۳۸۵۰۰۰	(۴۰۰۰۰)
	۷۲۵۰۰۰	۶۸۰۰۰۰	(۴۵۰۰۰)

نظر به اینکه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله (جاری) دارای بازاری فعال و قابل دسترس می‌باشد، طبق استاندارد حسابداری ارزش ثبت شده مجموعه سرمایه‌گذاریهای طبقه‌بندی شده به عنوان اوراق بهادار سریع‌المعامله (جاری) به ارزش پرتفوی سرمایه‌گذاری براساس تک تک سرمایه‌گذاری‌ها در تاریخ گزارشگری تعدیل می‌شود.

جهت دستیابی به این هدف، جهت انعکاس تغییرات (افزایش یا کاهش) به دو روش می‌توان اعمال کرد: (۱) روش خالص: در این روش انعکاس هرگونه تغییرات بطور مستقیم در مبلغ سرمایه‌گذاریها و (۲) روش ناخالص: هرگونه افزایش یا کاهش در مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری در حسابی تحت عنوان حساب تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری منعکس می‌شود، با توجه به مفروضات مثال (۱۴) ثبت تغییرات (ارزشیابی مجموعه سرمایه‌گذاریها) در دو روش بصورت مقایسه‌ای با استفاده از تکنیک ارزش بازار در پایان سال ۱۳۸۱ به قرار زیر است:

روش خالص	روش ناخالص	
۴۵۰۰۰	۴۵۰۰۰	هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت
-	۴۵۰۰۰	تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری
-	۴۵۰۰۰	سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله (جاری)

• از آنجا که ارزش بازار سرمایه گذاری سریع معامله (جاری) در پایان سال ۱۳×۱ نسبت به بهای تمام شده آن کمتر می باشد، تفاوت به حساب هزینه کاهش ارزش سرمایه گذاری ناشی از نگهداشت (زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت) در هر دو روش (خالص و ناخالص) بدهکار، در روش مستقیم مبلغ تغییرات (کاهش) بطور مستقیم در بستانکار حساب سرمایه گذاری سریع معامله (جاری) و در روش ناخالص مبلغ تغییرات (کاهش) در بستانکار حساب در تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری که معرف حساب ارزشیابی می باشد منظور و مانده این حساب در پایان هر دوره مالی در تراز نامه با مبلغ سرمایه گذاری تها تر می شود. علاوه بر این در روش خالص میتوان مبلغ تغییرات (افزایش یا کاهش) سرمایه گذاریها بصورت زیر ثبت نمود:

هزینه کاهش ارزش سرمایه گذاری ناشی از نگهداشت	۴۵۰۰۰
سرمایه گذاری سریع معامله (الف)	۵۰۰۰
سرمایه گذاری سریع معامله (ب)	۴۰۰۰۰

مانده سرمایه گذاری جهت انعکاس در تراز نامه در هر دو روش (خالص و ناخالص به مبلغ ۶۸۰۰۰۰ ریال می باشد، که در روش ناخالص مانده بستانکار حساب تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری در تراز نامه به عنوان کاهنده از مبلغ سرمایه گذاری کسر می گردد. چنانچه مانده تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری در تاریخ گزارشگری بدهکار باشد، جهت انعکاس سرمایه گذاری به حساب سرمایه گذاری در تراز نامه اضافه می شود. جهت سهولت عمل در ادامه صرفاً از روش خالص در مورد تغییرات سرمایه گذاری سریع معامله (جاری) اعمال می گردد.

شرکت سهامی فروش در طی سال ۱۳×۲، نیمی از مجموعه سهام سریع معامله (الف) را به مبلغ ۱۴۰۰۰۰ ریال فروخت و تعدادی از اوراق بهادار شرکت (ج) را به مبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. ثبت رویداد خرید و فروش اوراق بهادار به شرح زیر (روش خالص) می باشد:

۱۴۰۰۰۰	وجوه نقد
۷۵۰۰	زیان حاصل از فروش سرمایه‌گذاری
۱۴۷۵۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله
	ثبت فروش نیمی از اوراق بهادار شرکت (الف)
☒ ۱۴۰۰۰۰۰ - (۲۹۵۰۰۰ ÷ ۲) = ۷۵۰۰	زیان حاصل از فروش سرمایه‌گذاری
۲۵۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله
۲۵۰۰۰۰	وجوه نقد
	ثبت خرید اوراق بهادار شرکت (ج)

تغییرات ارزش بازار سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله (قابل دادوستد)، سود (زیان) ناشی از نگهداشت و مبلغ دفتری مجموعه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار در پایان سال ۱۳۸۲ به شرح زیر نشان داده می‌شود:

سود (زیان) تحقق نیافته

پایان سال مالی ۱۳۸۲	مبلغ دفتری	ارزش بازار	ناشی از نگهداشت
شرکت (الف)	۱۴۷۵۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۲۵۰۰
شرکت (ب)	۳۸۵۰۰۰	۴۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰
شرکت (ج)	۲۵۰۰۰۰	۲۷۰۰۰۰	۲۰۰۰۰
	<u>۷۸۲۵۰۰</u>	<u>۸۳۰۰۰۰</u>	<u>۴۷۵۰۰</u>

به منظور منعکس نمودن فزونی ارزش بازار سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (۸۳۰۰۰۰۰ ریال) بر مبلغ دفتری (۷۸۲۵۰۰ ریال) ضرورت دارد که، مانده سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله نسبت به مبلغ دفتری آن معادل ۴۷۵۰۰ ریال جهت نیل به مانده بدهکار جدید افزایش داده، در دفتر روزنامه ثبت شود:

۴۷۵۰۰	سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله
۴۷۵۰۰	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت
	ثبت شناسایی ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله

• مانده سرمایه‌گذاری به ارزش بازار در پایان سال ۱۳×۲ بالغ بر ۸۳۰۰۰۰ ریال است که در ترازنامه گزارش می‌گردد.

• چنانچه مایل باشیم ارزشیابی سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله براساس تک تک اوراق بهادار در دفاتر ثبت شود:

سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله (الف)	۱۲۵۰۰
سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله (ب)	۱۵۰۰۰
سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله (ج)	۲۰۰۰۰

درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت ۴۷۵۰۰

ثبت شناسائی ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله

• چنانچه سایر سرمایه‌گذاری‌های جاری (غیر از سریع‌المعامله در بازار) به اقل بهای تمام شده اولیه و خالص ارزش فروش ارزشیابی شود، اینگونه سرمایه‌گذاریها معمولاً به بهای تمام شده اولیه در ترازنامه انعکاس می‌یابد، و در مواردی که کاهش در ارزش تک تک سرمایه‌گذاری‌ها قابل تشخیص باشد. (اگر خالص ارزش فروش کمتر از بهای تمام شده گردد) سرمایه‌گذاری‌های باید بر مبنای خالص ارزش فروش گزارش شود.^۱ این موضوع با مثال تشریح می‌شود:

مثال ۱۶ - اطلاعات زیر از مدارک حسابداری شرکت سهامی نمونه در پایان سال ۱۳×۱ استخراج گردیده است:

بکارگیری قاعده

اقل بهای تمام شده و

سرمایه‌گذاریها	بهای تمام شده	ارزش فروش	خالص
اوراق بهادار (الف)	۱۰۰۰	۹۰۰	۹۰۰
اوراق بهادار (ب)	۵۰۰۰	۵۵۰۰	۵۰۰۰
اوراق بهادار (ج)	۴۰۰۰	۳۱۰۰	۳۱۰۰
اوراق بهادار (د)	۱۰۰۰۰	۱۰۲۰۰	۱۰۰۰۰
	<u>۲۰۰۰۰</u>	<u>۱۹۷۰۰</u>	<u>۱۹۰۰۰</u>

جهت اندازه‌گیری ارزش کلیه سرمایه‌گذاریها با یکارگیری روش اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ابتدا تک تک اقلام سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ارزشیابی می‌شود، اگر ارزش خالص فروش یک قلم سرمایه‌گذاری از بهای تمام شده اولیه آن کمتر گردد، ارزش خالص فروش مبنای ارزشیابی قرار می‌گیرد. با استفاده از مثال شرکت نمونه فرض کنید قیمت تمام شده اوراق بهادار (الف) در سال ۱۳۸۱ بالغ بر ۱۰۰۰ ریال، قیمت خالص ارزش فروش در پایان سال ۱۳۸۱ به مبلغ ۹۰۰ ریال ارزیابی شود. در این حالت با توجه به رویه مجاز ارزشیابی اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش قیمت کمتر ملاک ارزشیابی قرار می‌گیرد، بنابراین ارزش اوراق بهادار (الف) در پایان سال ۱۳۸۱ مبلغ ۹۰۰ ریال خواهد بود. عموماً قاعده اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش در مورد اقلام اوراق بهادار بطور جداگانه تک تک اعمال و آنکه کمتر است مبنای ارزشیابی قرار می‌گیرد، این وضعیت برای کلیه اوراق بهادار اعمال می‌گردد، در پایان جمع بهای تمام شده و خالص ارزشیابی فروش با یکارگیری قاعده اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش مقایسه، تفاوت در دفاتر ثبت می‌شود:

هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ۱۰۰۰

تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری ۱۰۰۰

ثبت تعدیل سایر سرمایه‌گذاری (جاری) به روش اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش
 تک تک سرمایه‌گذاری‌ها $\checkmark 20000 - 19000 = 1000$

* مانده تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری ذخیره کاهش ارزش در پایان هر دوره تعدیل می‌شود.

چنانچه تمام سهام (ب) در سال بعد به مبلغ ۵۶۰۰ ریال فروخته شود ثبت فروش آن به قرار زیر است:

وجوه نقد ۵۶۰۰

سرمایه‌گذاری در سهام (ب) ۵۰۰۰

درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری ۶۰۰

در این روش ارزشیابی درآمد (زیان) حاصل فروش معادل بهای فروش به کسر بهای تمام شده سرمایه گذاری شناسایی می گردد.

هزینه کاهش ارزش سرمایه گذاری ناشی از نگهداشت در تعیین سود خالص دوره مالی لحاظ و تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری (ذخیره کاهش ارزش) با عنوان کاهنده سرمایه گذاری در ترازنامه گزارش می شود.

● رویه مجاز دیگر ارزشیابی سرمایه گذاری تحت عنوان دارائی جاری، استفاده از خالص ارزش فروش می باشد، هنگامی که مبلغ آن به گونه ای اتکاء پذیر قابل اندازه گیری باشد، هرگونه افزایش و کاهش مبلغ دفتری سرمایه گذاری به عنوان درآمد یا هزینه در زمره فعالیت های عادی در صورت سود و زیان شناسایی می شود. (بند ۳۳ بیانیه ۱۵) با توجه به مثال شماره (۱۶) اگر مدیریت تمایل داشته باشد سرمایه گذاری در اوراق بهادار جاری (غیر از سریع معامله در بازار) با استفاده از رویه مجاز خالص ارزش فروش در ترازنامه گزارش گردد، ثبت آن به شرح زیر است:

هزینه کاهش ارزش سرمایه گذاری ناشی از نگهداشت ۳۰۰

سرمایه گذاری سریع معامله ۳۰۰

ثبت تعدیل سرمایه گذاری در اوراق بهادار (جاری) به روش خالص ارزش فروش

$$\boxed{\checkmark} \quad 20000 - 19700 = 300$$

● چنانچه مایل باشیم ثبت را به صورت تک تک اوراق بهادار در دفاتر ثبت کنیم:

سرمایه گذاری سریع معامله (ب) ۵۰۰

سرمایه گذاری سریع معامله (د) ۲۰۰

هزینه کاهش ارزش سرمایه گذاری ناشی از نگهداشت ۳۰۰

سرمایه گذاری سریع معامله (الف) ۱۰۰

سرمایه گذاری سریع معامله (ج) ۹۰۰

● چنانچه تمام سهام (ب) در سال بعد به مبلغ ۵۶۰۰ ریال فروخته شود (روش ارزشیابی خالص ارزش فروش) ثبت آن به قرار زیر است:

۵۶۰۰	وجوه نقد
۵۵۰۰	سرمایه‌گذاری سریع معامله (ب)
۱۰۰	درآمد حاصل از فروش

* چنانچه مدیریت واحد سرمایه‌گذار مایل باشد براساس پرتفوی سرمایه‌گذاری سریع معامله جاری به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ارزشیابی و گزارش نماید^۱، در اینگونه موارد مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری‌ها را با خالص ارزش فروش آنها مقایسه، آنکه کمتر است معیار ارزشیابی قرار گرفته، تعدیل می‌شود. (هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت بدهکار، تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری، بستانکار).

* تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری (حساب ذخیره کاهش ارزشیابی) استفاده نمود. به عنوان کاهنده سرمایه‌گذاری مزبور در ترازنامه و هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت در تعیین سود دوره مالی جاری لحاظ شده، در صورت سود و زیان گزارش می‌شود. فرض کنید با توجه به مثال شماره (۱۴) در پایان سال ۱۳۸۲ قیمت دفتری سرمایه‌گذاری‌های سریع معامله بالغ بر ۷۸۲۵۰۰ ریال و جمع خالص ارزش فروش پرتفوی سرمایه‌گذاریهای سریع معامله بالغ بر ۷۸۰۰۰۰ ریال باشد تفاوت پرتفوی سرمایه‌گذاریها اختلاف ۲۵۰۰ ریال نشان می‌دهد که ثبت تعدیل آن به قرار زیر است:

۲۵۰۰	هزینه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ناشی از نگهداشت
۲۵۰۰	تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری

چنانچه حساب تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری (ذخیره کاهش ارزشیابی) که در سال قبل در حساب منظور شده، مورد نیاز نباشد، صرفاً در پایان دوره مالی تعدیل شده و حساب مزبور به حساب درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری انتقال می‌یابد. بدین ترتیب تا سطح بهای تمام شده سرمایه‌گذاری برگشت داده می‌شود:

نکته. واگذاری سرمایه‌گذاریهای جاری سریع معامله که براساس پرتفوی

سرمایه‌گذاری به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش نشان داده شده سود و زیان واگذاری نسبت به بهای تمام شده تعیین می‌شود.

* در صورتیکه شرکت سرمایه‌پذیر سود سهمی اعلام نماید مبلغ دفتری حساب سرمایه‌گذاری در دفاتر سرمایه‌گذار کاهش می‌یابد، زیرا مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری باید در تعداد کل سهام موجود بعد از دریافت سود سهمی تقسیم شود.

حسابداری سرمایه‌گذاری بلندمدت

سرمایه‌گذاری بلندمدت در شناخت اولیه به بهای تمام شده (شامل مبالغ پرداختی بابت خرید بعلاوه کارمزد کارگزار، حق‌الزحمه‌ها، عوارض و مالیات) در تاریخ تحصیل دفاتر ثبت می‌شود. اگر سرمایه‌گذاری در مقابل مابه‌ازای غیر نقد تحصیل شود، بهای تمام شده سرمایه‌گذاری معادل ارزش بازار دارائی واگذاری یا ارزش بازار سرمایه‌گذاری تحصیل شده، هرکدام که به وضوح مشخص‌تر باشد، تعیین می‌گردد. چنانچه واحد سرمایه‌گذار در نتیجه افزایش سرمایه واحد سرمایه‌پذیر صاحب حق تقدم شود، وجوه پرداختی بابت سهام جدید یا واگذاری مطالبات سود سهام تقدی از این بابت به بهای تمام شده سرمایه‌گذاری اضافه می‌شود.

چنانچه مدیریت واحد سرمایه‌گذار مصمم باشد، که سرمایه‌گذاری را برای مدت طولانی نگهداری نماید و بازیافت وجه نقد آن در آتی نزدیک مورد نیاز نباشد، این نوع سرمایه‌گذاری در پایان هر دوره مالی تحت عنوان دارائیهای غیرجاری طبقه‌بندی و در تجدید شناخت به روش‌های زیر در ترازنامه گزارش می‌گردد:

- (۱) بهای تمام شده پس از کسر ذخیره کاهش دائمی در ارزش
- (۲) ارزش جایگزینی (تجدید ارزیابی) مشروط بر اینکه دوره تناوب تجدید ارزیابی یک سال باشد.

● در مواردی اگر واحد تجاری سرمایه‌پذیر به علت‌های گوناگون، (۱) زیان ناشی از عملیات مستمر، (۲) قابل ملاحظه و قابل اهمیت بودن زیان و (۳) دائمی تلقی شدن تغییرات ناشی از نوسانات بازار. در صورتی که این عوامل منجر به کاهش ارزش خالص دارائیهای آن واحد تجاری گشته و انتظار چنین وضعیتی دائمی تلقی شود، در اینگونه

موارد، واحد سرمایه‌گذار سهم خود را از ارزش خالص داراییهای شرکت سرمایه‌پذیر که کمتر از مبلغ دفتری حساب سرمایه‌گذاری می‌باشد، تعیین و تفاوت را به حساب ذخیره کاهش ارزش دائمی منظور می‌نماید (زیان ناشی از کاهش ارزش متعارف سرمایه‌گذاری بدهکار، ذخیره کاهش ارزش دائمی بستانکار)، در صورت تغییر شرایط و عدم نیاز ذخیره کاهش ارزش دائمی برگشت داده می‌شود.

تغییرات حساب ذخیره کاهش ارزش دائمی در مجموعه سرمایه‌گذاریهای بلندمدت، در تعیین سود دوره‌ای که رخ داده، لحاظ می‌شود، و در ادامه، بازیافت مجموعه ارزش بازار سرمایه‌گذاریهای بلندمدت که ارزش دفتری آن قبلاً تا میزان قیمت بازار و کمتر از بهای تمام شده کاهش داده شده بود، به عنوان بازیافت زیان ناشی از کاهش ارزش دائمی ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در صورت سود و زیان دوره مالی گزارش می‌گردد. بدیهی است طبق رهنمود استاندارد حسابداری ایران بند ۳۵ بیانیه ۱۵، چنانچه ارزش بازار مجموعه سرمایه‌گذاریهای بلندمدت، از بهای تمام شده آن پیشی گیرد (ارزش بازار بیش از بهای تمام شده مجموعه سرمایه‌گذاری) مبلغ مازاد بر مجموعه بهای تمام شده به حساب درآمد منظور نمی‌شود. لازم به یادآوری است طبق هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی IASB در سرمایه‌گذاری بلندمدت (آماده برای فروش) چنین کاهشهایی تحت عنوان زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت به عنوان سایر سود جامع به صورت رقمی جداگانه در بخش حقوق صاحبان سهام و نیز در صورت سود و زیان جامع گزارش می‌گردد.

● شناخت درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری طی دوران مالکیت انجام گرفته چنانچه دریافت سود بیش از سود تحقق یافته طی دوران مالکیت شود در اینگونه موارد مانده سرمایه‌گذاری بلندمدت کاهش می‌یابد.

کاربرد بند ۳۴ (الف) بیانیه (۱۵) استاندارد ایران مثال زیر تشریح می‌گردد:

مثال ۱۷- شرکت سهامی نمونه در طی سال ۱۳۸۱ مجموعه‌ای از اوراق بهادار (سهام) سایر شرکتهای را خریداری کرد. هدف سرمایه‌گذار نگهداری مجموعه سرمایه‌گذاری برای مدت طولانی جهت تأمین درآمد و رشد سرمایه‌گذاری می‌باشد. قیمت بازار و بهای تمام شده سرمایه‌گذاری به تفکیک در پایان سه سال متوالی به شرح زیر است:

اوراق	بهای تمام شده	ارزش بازار	ارزش بازار	ارزش بازار
بهادار	سرمایه گذاری	سرمایه گذاری	سرمایه گذاری	سرمایه گذاری
سهام (الف)	۸۰۰۰	۴۰۰۰	۷۰۰۰	۱۱۰۰۰
سهام (ب)	۲۰۰۰۰	۱۸۰۰۰	۱۸۰۰۰	۲۲۰۰۰
سهام (ج)	۱۰۰۰۰	۶۰۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰۰
	<u>۳۸۰۰۰</u>	<u>۲۸۰۰۰</u>	<u>۳۳۰۰۰</u>	<u>۴۳۰۰۰</u>

از آنجا که مجموعه سرمایه گذاریها در سهام سایر شرکتها برای مدت طولانی نگهداری و تحت عنوان دارائیهای غیر جاری طبقه بندی می شوند، ارزش بازار آنها از نظر مربوط بودن به اندازه گیری سود یا زیان دوره، اهمیت چندانی ندارند، بدین ترتیب سرمایه گذاریهای بلندمدت به بهای تمام شده پس از کسر ذخیره کاهش دائمی در ارزش آن، انعکاس می یابند. ثبتهای مربوط به تحصیل سرمایه گذاری و تعدیل حساب مجموعه سرمایه گذاری در پایان سه سال متوالی به شرح زیر است:

سرمایه گذاری بلندمدت	۳۸۰۰۰
وجوه نقد	۳۸۰۰۰
ثبت تحصیل مجموعه سرمایه گذاری طی سال ۱۳۸۱	

● نظر به اینکه ارزش بازار سرمایه گذاریها در پایان ۱۳۸۱ کمتر از بهای تمام شده اولیه آن می باشد و انتظار کاهش دائمی آن می رود، در چنین شرایطی، هرگونه زیان کاهش در ارزش سرمایه گذاریها در تعیین سود و زیان دوره جاری منظور می شود، افزایش بعدی سرمایه گذاریها در سالهای بعد به عنوان کاهشهای قبلی در صورت سود و زیان انعکاس می یابد. ثبت کاهش ارزش سرمایه گذاری در دفاتر در پایان ۱۳۸۱ به قرار زیر می باشد:

هزینه ناشی از کاهش ارزش سرمایه گذاری	۱۰۰۰۰
ذخیره کاهش ارزش دائمی سرمایه گذاری	۱۰۰۰۰
ثبت کاهش ارزش سرمایه گذاری با فرض اینکه، کاهش ارزش دائمی باشد. (۳۸۰۰۰ - ۲۸۰۰۰)	

مبلغ کاهش ارزش سرمایه‌گذاریها به عنوان زیان تحقق یافته، در تعیین سود دوره مالی منظور و ذخیره کاهش ارزش دائمی سرمایه‌گذاری به عنوان کاهنده حساب سرمایه‌گذاری بلندمدت در ترازنامه گزارش می‌شود.

● ۱۳۲۲/۱۲/۲۹، به علت افزایش ارزش بازار سرمایه‌گذاریها نسبت به پایان سال ۱۳۲۱ لازم است، ذخیره کاهش ارزش دائمی سرمایه‌گذاری تقلیل یافته، نتیجه این رویداد به عنوان درآمد (برگشت کاهش قبلی) در صورت سود و زیان گزارش گردد. ثبت کاهش ذخیره ارزش دائمی سرمایه‌گذاری در ۱۳۲۲/۱۲/۲۹ به شرح زیر است:

ذخیره کاهش ارزش دائمی سرمایه‌گذاری ۵۰۰۰

بازیافت زیان ناشی از کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ۵۰۰۰

ثبت کاهش ذخیره کاهش ارزش دائمی سرمایه‌گذاریها به سبب افزایش قیمت بازار

نظر به اینکه، در سال ۱۳۲۲ بخشی از زیان ناشی از کاهش ارزش سرمایه‌گذاری بازیافت شده، چنانچه در سالهای بعد، ارزش بازار افزایش یابد، نتیجه تا سطح بهای تمام شده اولیه، زیان برگشت داده می‌شود.

● به سبب افزایش ارزش بازار سرمایه‌گذاری در پایان سال ۱۳۲۳ نسبت به سال قبل و بهای تمام شده اولیه، ضرورت دارد که ذخیره کاهش ارزش دائمی معادل مانده این حساب کاهش داده شود، بدیهی است، هرگونه افزایش نسبت به بهای تمام شده اولیه به عنوان درآمد شناسائی نمی‌شود. ثبت شناسائی کاهش ارزش دائمی سرمایه‌گذاری در پایان سال ۱۳۲۳ به شرح زیر است:

ذخیره کاهش ارزش دائمی سرمایه‌گذاری ۵۰۰۰

بازیافت زیان ناشی از کاهش ارزش سرمایه‌گذاری ۵۰۰۰

* بجای بازیافت زیان ناشی از کاهش ارزش سرمایه‌گذاری می‌توان حساب درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری بستانکار نمود

ذخیره کاهش ارزش دائمی			سرمایه گذاری بلندمدت	
X1/12/29	۱۰۰۰۰	۵۰۰۰	X2/12/29	۳۸۰۰۰
مانده	۵۰۰۰	۵۰۰۰	X3/12/29	زیان کاهش ارزش سرمایه گذاری
				۱۰۰۰۰ X1/12/29

● چنانچه ارزش سرمایه گذاری بلندمدت براساس مبلغ تجدید ارزیابی آنها در پایان هر دوره مالی (دوره تناوب تجدید ارزشیابی سرمایه گذاری بلندمدت طبق بیانیه ۱۵ سالانه می باشد) ثبت شود، و این رویه مبنای احتساب هرگونه افزایش در مبلغ ارزش دفتری سرمایه گذاری بلندمدت مورد استفاده قرار گیرد، «افزایش ارزش دفتری به عنوان مازاد تجدید ارزیابی (درآمد غیر عملیاتی تحقق نیافته ناشی از تجدید ارزیابی)^۱ تلقی شده، در سرفصل حقوق صاحبان سهام انعکاس می یابد. هرگاه افزایش مزبور یک کاهش قبلی ناشی از تجدید ارزیابی باشد که به عنوان هزینه شناسائی شده است، این افزایش باید تا میزان هزینه شناسائی شده در رابطه با همان دارائی به حساب درآمد منظور شود. کاهش مبلغ دفتری یک قلم سرمایه گذاری بلندمدت در نتیجه تجدید ارزیابی باید به عنوان هزینه شناسائی شود. چنانچه کاهش مزبور عکس یک افزایش قبلی ناشی از تجدید ارزیابی باشد که به حساب مازاد تجدید ارزیابی منظور شده است، در این صورت این کاهش باید تا میزان مازاد تجدید ارزیابی مربوط به همان سرمایه گذاری به حساب مازاد تجدید ارزیابی بدهکار و باقی مانده به عنوان هزینه شناسائی^۲ می شود.»

تاکید بیانیه (۱۵) درباره تجدید ارزیابی سرمایه گذاری بلند مدت:

● اگر تجدید ارزیابی سرمایه گذاری در پایان دوره مالی برای اولین بار صورت می گیرد: الف) چنانچه مبلغ سرمایه گذاری بلند مدت تجدید ارزیابی شده کمتر از بهای تمام

۱ - افزایش سرمایه بطور مستقیم از محل مازاد تجدید ارزیابی مجاز نمی باشد. (بند ۴۹ بیانیه شماره ۱۱ و بند ۴۲ بیانیه شماره ۱۵ استاندارد حسابداری ایران).

۲ - بیانیه شماره ۱۵ استاندارد حسابداری ایران (بند ۴۱)

شده اولیه آنها باشد، تفاوت به عنوان زیان (هزینه) دوره جاری شناسایی شده و در صورت سود و زیان لحاظ می‌گردد (محافظه کاری).

ب) چنانچه مبلغ سرمایه گذاریهای بلند مدتی که تجدید ارزیابی شده پیش از بهای تمام شده آن باشد تفاوت به عنوان سود (درآمد) شناسایی نمی‌شود، صرفاً تفاوت در بستانکار مازاد تجدید ارزیابی ثبت و به عنوان بخشی از حقوق صاحبان سهام سرمایه در ترازنامه منعکس می‌شود.

● تجدید ارزیابی سرمایه گذاری در دوره‌های مالی بعد:

- چنانچه در سالهای قبل در اثر تجدید ارزیابی زیان (هزینه) شناسایی شده، مجدداً مبلغ تجدید ارزیابی سرمایه گذاری جدید از مبلغ دفتری سرمایه گذاری دوره قبل کمتر باشد، مبلغ تفاوت در دوره مالی جدید به عنوان زیان دوره شناسایی در صورت سود و زیان لحاظ میشود، چنانچه مبلغ تجدید ارزیابی جدید در مقایسه با مبلغ دفتری سرمایه گذاری نسبت به آن فزونی داشته باشد، معادل زیان شناسایی شده قبلی به عنوان درآمد دوره لحاظ و باقیمانده در بستانکار مازاد تجدید ارزیابی ثبت می‌گردد. - چنانچه مازاد تجدید ارزیابی در مقایسه با دوره قبل افزایش یا کاهش نشان دهد، در این گونه موارد: ۱) چنانچه مبلغ تجدید ارزیابی سرمایه گذاری منجر به افزایش مازاد تجدید ارزیابی نسبت به دوره قبل گردد، تفاوت به حساب مازاد تجدید ارزیابی بستانکار می‌گردد، و ۲) چنانچه مبلغ تجدید ارزیابی سرمایه گذاری منجر به کاهش مازاد تجدید ارزیابی نسبت دوره قبل گردد، مازاد تجدید ارزیابی معادل مانده قبل بدهکار شده، چنانچه تمامی مازاد تجدید ارزیابی پوشش داده و مانده مازاد به صفر تقلیل یابد، تفاوت به عنوان زیان (هزینه) دوره شناسایی می‌شود.

● چنانچه واحد تجاری دارای چندین نوع سهام باشد باید تک تک آنها بطور جداگانه تجدید ارزیابی نموده ثبت میگردد. موارد فوق با مثال زیر با استفاده از تکنیک تجدید ارزیابی تشریح می‌شود:

مثال ۱۸ - شرکت سهامی (الف) در طی سال ۱۳۷۲ بخشی از سهام یک واحد سرمایه‌پذیر را به بهای ده میلیون ریال تحصیل نمود. هدف مدیریت واحد سرمایه‌گذار، نگهداری اوراق بهادار برای مدت طولانی می‌باشد. ارزش بازار این سرمایه‌گذاری در

پایان سالهای مختلف به شرح زیر خواهد بود:

● پایان سال ۱۳×۲	۱۴۰۰۰۰۰۰ ریال
● پایان سال ۱۳×۳	۱۱۰۰۰۰۰۰ ریال
● پایان سال ۱۳×۴	۸۰۰۰۰۰۰ ریال
● پایان سال ۱۳×۵	۹۲۰۰۰۰۰ ریال
● پایان سال ۱۳×۶	۱۲۰۰۰۰۰۰ ریال

باتوجه به مفروضات فوق وضعیت ارزش بازار سرمایه گذاری بلندمدت در سالهای مختلف در جدول زیر نشان داده شده است:

تاریخ	سرمایه گذاری	ارزش	افزایش (کاهش)	افزایش (کاهش) نسبت
تاریخ تحصیل طی سال ۱۳×۲	۱۰۰۰۰۰۰۰			به بهای تمام شده اولیه
پایان سال ۱۳×۲	۱۴۰۰۰۰۰۰		۴۰۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰۰
پایان سال ۱۳×۳	۱۱۰۰۰۰۰۰		(۳۰۰۰۰۰۰۰)	۱۰۰۰۰۰۰۰
پایان سال ۱۳×۴	۸۰۰۰۰۰۰۰		(۳۰۰۰۰۰۰۰)	(۲۰۰۰۰۰۰۰)
پایان سال ۱۳×۵	۹۲۰۰۰۰۰۰		۱۲۰۰۰۰۰۰	(۸۰۰۰۰۰۰۰)
پایان سال ۱۳×۶	۱۲۰۰۰۰۰۰۰		۲۸۰۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰۰

● ثبت تعدیل حساب سرمایه گذاری در پایان هر دوره مالی براساس تجدید ارزیابی در دفاتر شرکت (الف) در ۱۳۳۲/۱۲/۲۹ به روش ناخالص (انعکاس هرگونه تغییرات در حساب ارزشیابی) به شرح زیر خواهد بود:

تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری	۴۰۰۰۰۰۰۰
مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی	۴۰۰۰۰۰۰۰

ثبت شناسائی ارزش بازار سرمایه گذاری بلندمدت براساس تجدید ارزیابی

مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی به عنوان یکی از اجزای مستقل حقوق صاحبان سهام و مانده بدهکار تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری به عنوان حساب فزاینده به سرمایه گذاری بلند مدت در ترازنامه منعکس می شود.

- ۱۳۳/۱۲/۲۹: ثبت تعدیل حساب مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی و تعدیل

ارزشیابی سرمایه‌گذاری نسبت به دوره مالی قبل به قرار زیر خواهد بود:

مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی	۳۰۰۰۰۰۰
تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری	۳۰۰۰۰۰۰

مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی

۴۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰
۱۰۰۰۰۰۰	

تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری

۳۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰
	۱۰۰۰۰۰۰

- ۱۳۴/۱۲/۲۹:

مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی

۱۰۰۰۰۰۰

زیان کاهش ارزش سرمایه‌گذاری

۲۰۰۰۰۰۰

تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری

۳۰۰۰۰۰۰

مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی

۱۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰

تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری

۳۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰
۲۰۰۰۰۰۰	

مانده سال قبل

- زیان کاهش ارزش سرمایه‌گذاری که در نتیجه تجدید ارزیابی محاسبه شده، در تعیین سود دوره مالی جاری لحاظ می‌شود و مانده بستانکار تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری به عنوان کاهنده حساب سرمایه‌گذاری در ترازنامه گزارش می‌گردد.

- ۱۳۵/۱۲/۲۹:

تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری

۱۲۰۰۰۰۰

بازیافت زیان ناشی از کاهش ارزش سرمایه‌گذاری

۱۲۰۰۰۰۰

تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری

۱۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰	مانده قبل
	۸۰۰۰۰۰۰	مانده

۵/۱۲/۲۹

- همواره مانده بستانکار تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در ترازنامه به عنوان کاهنده

حساب سرمایه گذاری بلندمدت و بازیافت زیان ناشی از کاهش سرمایه گذاری (درآمد - برگشت کاهش قبلی) در محاسبه سود دوره (منتهی به ۱۳/۱۲/۲۹) منظور می شود.
● ۱۳۸۶/۱۲/۲۹:

۲۸۰۰۰۰۰	تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری
۸۰۰۰۰۰	بازیافت زیان ناشی از کاهش ارزش سرمایه گذاری
۲۰۰۰۰۰۰	مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی

نحوه انعکاس مانده حساب سرمایه گذاری و حسابهای مربوط به تغییرات ناشی از تجدید ارزیابی در صورتهای مالی به شرح زیر می باشد:

ترازنامه مقایسه ای شرکت سهامی (الف) در سالهای مختلف

۸۶/۱۲/۲۹	۸۵/۱۲/۲۹	۸۴/۱۲/۲۹	۸۳/۱۲/۲۹	۸۲/۱۲/۲۹	
					دارائی غیر جاری:
۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	سرمایه گذاری بلندمدت
۲۰۰۰۰۰۰	(۸۰۰۰۰۰۰)	(۲۰۰۰۰۰۰۰)	۱۰۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰۰	تعدیل ارزش متعارف بد (بس)
۱۲۰۰۰۰۰۰۰	۹۲۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰۰۰۰	ارزش دفتری
					حقوق صاحبان سهام:
					مازاد تحقق نیافته
۲۰۰۰۰۰۰۰	-	-	۱۰۰۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰۰۰	تجدید ارزیابی

صورت سود و زیان مقایسه ای شرکت سهامی (الف) در سالهای مختلف

سال ۸۶	سال ۸۵	سال ۸۴	سال ۸۳	سال ۸۲	
۸۰۰۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰۰	-	-	-	درآمد
-	-	۲۰۰۰۰۰۰۰۰	-	-	زیان کاهش ارزش سرمایه گذاری

صورت سود و زیان جامع مقایسه ای در سالهای مختلف

سال ۸۶	سال ۸۵	سال ۸۴	سال ۸۳	سال ۸۲	
۲۰۰۰۰۰۰۰	-	-	۱۰۰۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰۰۰	مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی

چنانچه سرمایه گذاری های بلندمدت که قبلاً براساس تجدید ارزیابی ثبت گردیده، و

افزایش ارزش آن در بستانکار حساب مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی منعکس شده فروخته شود، تفاوت بین ارزش خالص فروش (فروش پس از کسر هزینه‌های فروش) و نسبت به آخرین مبلغ دفتری همان سرمایه‌گذاری بلندمدت به عنوان سود یا زیان شناسایی می‌شود. هرگونه خالص مازاد ناشی از تجدید ارزیابی یک سرمایه‌گذاری که قبلاً که در حساب مازاد تجدید ارزیابی منظور و در آن نگهداری شده است، باید به عنوان تغییر در اجزای حقوق صاحبان سرمایه به بستانکار حساب سود و زیان انباشته (انتقال درآمد تحقق یافته از حساب مازاد تجدید ارزیابی) منظور و در گردش حساب سود انباشته گزارش می‌شود.^۱ در ادامه مثال قبل، فرض کنید تمامی سرمایه‌گذاری بلندمدت در طی سال ۱۳۷۱ به مبلغ ۱۳ میلیون ریال فروخته شود ثبت آن به قرار زیر خواهد بود:

۱۳۰۰۰۰۰۰	وجوه نقد
۲۰۰۰۰۰۰	مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی
۲۰۰۰۰۰۰	تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری
۱۰۰۰۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری بلندمدت
۲۰۰۰۰۰۰	سود انباشته
۱۰۰۰۰۰۰	سود حاصل از فروش سرمایه‌گذاریها

هرگاه تنها بخشی از مجموع سرمایه‌گذاریهای خاص واحد تجاری که به بهای تمام شده منعکس شده است، واگذار شود، مبلغ دفتری بر مبنای میانگین بهای تمام شده مجموع سرمایه‌گذاری محاسبه خواهد شد.^۲

● دریافت سود سهمی یا سهام جایزه توسط واحد سرمایه‌گذار. چنانچه واحد تجاری سرمایه‌گذار تعدادی سود سهمی یا سهام جایزه دریافت نماید از آنجا که دریافت سود سهمی یا سهام جایزه منجر به ورود هیچ نوع دارایی به واحد تجاری سرمایه‌گذاری نشده، بنابراین هیچ‌گونه ثبتی در دفاتر صورت نمی‌گیرد. دریافت سود سهمی منجر به افزایش تعداد سهام سرمایه‌گذاری بلندمدت شرکت (الف) گردیده، در نتیجه موجب کاهش مبلغ دفتری هر سهم موجود می‌گردد.

۱. بند ۴۵ بیانیه ۱۵ استاندارد حسابداری ایران.

۲. بند ۴۶ بیانیه ۱۵ استاندارد حسابداری ایران.

تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری

چنانچه انگیزه و هدف مدیریت واحد سرمایه‌گذار، تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار، از جاری به غیر جاری و یا بالعکس باشد، در اینگونه موارد، ضرورت دارد با توجه به اهداف جدید، سرمایه‌گذاریها مجدداً طبقه‌بندی شده آثار و تبعات آن با توجه به مفاد بند ۴۹ و ۵۰ بیانیه شماره ۱۵ استاندارد حسابداری ایران در گزارشگری مالی مورد توجه قرار گیرد. نحوه عمل حسابداری تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها در این بیانیه به شرح زیر است:

- اگر مدیریت واحد سرمایه‌گذار مصمم باشد، طبقه‌بندی «سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار» که به عنوان دارائی جاری در دفاتر منعکس شده، و حسابداری آن به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش، یا در صورتی که قبلاً به ارزش بازار (یا خالص ارزش فروش) ثبت شده است^۱، را به سرمایه‌گذاری بلندمدت تغییر دهد، در تغییر طبقه‌بندی، حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار جاری از دفاتر حذف (بستانکار) و حساب «سرمایه‌گذاری بلندمدت» مطابق با همان روشی که قبلاً حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار جاری ارزشیابی شده در دفاتر بدهکار می‌شود، به عبارت دیگر: چنانچه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع معامله که قبلاً به ارزش بازار ارزشیابی شده معادل ارزش دفتری آن سرمایه‌گذاری بلندمدت بدهکار می‌گردد. فرض کنید بهای تمام شده سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار در طبقه‌بندی دارائی جاری ۱۰۰ میلیون ریال، خالص ارزش فروش ۱۲۰ میلیون ریال، و ارزش جاری آن ۱۲۲ میلیون ریال باشد. فرض اول: سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار جاری به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ارزشیابی (۱۰۰ ریال) شده باشد: در تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریهای جاری به بلند مدت، به اقل دو قیمت (یعنی مبلغ ۱۰۰ ریال) حساب سرمایه‌گذاری بلند مدت بدهکار می‌شود:

۱۰۰

سرمایه‌گذاری بلندمدت

۱۰۰

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (جاری)

- فرض دوم: چنانچه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار در طبقه‌بندی دارائیهای جاری به ارزش

بازار یعنی ۱۲۲ میلیون ریال ثبت شده باشد، در فرایند تغییر طبقه‌بندی، ارزش جاری سرمایه‌گذاری سریع معامله (جاری) از دفاتر حذف و سرمایه‌گذاری بلندمدت با همان ارزش دفتری سرمایه‌گذاری سریع معامله جاری، بدهکار می‌شود. نتیجه تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها با این فرض، در صورتیکه ارزشیابی با روش ناخالص ثبت شده باشد به قرار زیر خواهد بود:

سرمایه‌گذاری بلندمدت	۱۲۲
سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (جاری)	۱۰۰
تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری	۲۲

یا در مواردی اگر سرمایه‌گذاری سریع معامله جاری به روش خالص منعکس گردیده باشد، ثبت تغییر طبقه‌بندی به قرار زیر خواهد بود:

سرمایه‌گذاری بلندمدت	۱۲۲
سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (جاری)	۱۲۲

• فرض سوم: چنانچه سرمایه‌گذاری سریع معامله به خالص ارزش فروش یعنی ۱۲۰ میلیون ریال ثبت شده باشد، مقاصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری اوراق بهادار سریع معامله به سرمایه‌گذاری بلندمدت باشد در چنین فرآیندی سرمایه‌گذاری سریع معامله معادل ۱۲۰ میلیون ریال بستانکار و سرمایه‌گذاری بلندمدت معادل همان مبلغ (۱۲۰ میلیون ریال) بدهکار می‌شود.

• فرض چهارم: اگر مبلغ دفتری سایر سرمایه‌گذاریهای جاری به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش تعیین شده، دارای مانده تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری (ذخیره کاهش ارزش) بستانکار باشد یعنی در زمان ارزشیابی مبلغ خالص ارزش فروش آن کمتر از بهای تمام شده بوده باشد، در این گونه موارد، حساب سرمایه‌گذاری بلندمدت معادل مبلغ دفتری سرمایه‌گذاریهای جاری بدهکار و حساب سرمایه‌گذاری جاری معادل بهای تمام شده بستانکار و حساب تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری (ذخیره کاهش ارزش) بدهکار می‌شود.

• چنانچه در مواردی، مقاصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار، تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری بلندمدت به سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار جاری باشد، در فرایند تغییر هدف، تبدیل

سرمایه گذاری بلندمدت به جاری^۱، به دو صورت امکان پذیر است:

«الف) به اقل بهای تمام شده و مبلغ دفتری. چنانچه سرمایه گذاریهای جاری به روش اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش منعکس می شود، اگر سرمایه گذاری مزبور قبلاً تجدید ارزیابی شده است، هرگونه باقیمانده مازاد تجدید ارزیابی مربوط باید در زمان تغییر طبقه بندی از حساب سرمایه گذاریها برگشت داده شود، یا

ب) به مبلغ دفتری. چنانچه طبقه بندی سرمایه گذاریهای جاری به ارزش بازار یا خالص ارزش فروش منعکس می شود، در مواردی که تغییرات در ارزش بازار سرمایه گذاریهای جاری به سود و زیان منظور می شود باید هرگونه باقیمانده مازاد تجدید ارزیابی مربوط را به حساب سود و زیان انباشته منتقل کرد.»

نحوه چگونگی تغییر طبقه بندی سرمایه گذاری بلندمدت به سرمایه گذاری در اوراق بهادار جاری با دو دیدگاه ارزشیابی با مثال تشریح می گردد:

● تغییر طبقه بندی سرمایه گذاریهای بلند مدت که به روش بهای تمام شده پس از کسر ذخیره کاهش دائمی ارزشیابی شده است، در فرآیند تغییر طبقه بندی از سرمایه گذاری بلندمدت به سرمایه گذاری جاری، چنانچه هدف روش ارزشیابی سرمایه گذاریهای جاری بر مبنای اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش باشد، در این شرایط، سرمایه گذاری بلند مدت به بهای تمام شده بستانکار، ذخیره کاهش ارزش بدهکار و حساب سرمایه گذاری جاری به ارزش دفتری سرمایه گذاری بلندمدت بدهکار می گردد. فرض کنید که بهای تمام شده سرمایه گذاری بلند مدت معادل ۱۲۰ میلیون ریال و ذخیره کاهش ارزش دائمی آن ۲۰ میلیون ریال باشد نحوه ثبت تغییر طبقه بندی به قرار زیر است:

سرمایه گذاری جاری	۱۰۰
ذخیره کاهش دائمی در ارزش	۲۰
سرمایه گذاری بلندمدت	۱۲۰

● چنانچه تغییر از: سرمایه گذاری بلند مدت (که به روش بهای تمام شده پس از کسر ذخیره کاهش دائمی ارزشیابی شده) به سرمایه گذاری جاری باشد و فرض بر این باشد که سرمایه گذاریهای جاری به ارزش بازار یا خالص ارزش فروش ارزشیابی شود حساب

سرمایه‌گذاری جاری به ارزش دفتری سرمایه‌گذاری بلند مدت نیز بدهکار می‌شود.

● چنانچه سرمایه‌گذاری بلندمدت که قبلاً تجدید ارزیابی شده، دارای مانده مازاد تجدید ارزیابی (درآمد غیرعملیاتی تحقق نیافته ناشی از تجدید ارزیابی) باشد: (۱) شرکت مصمم است که سرمایه‌گذاری بلند مدت به سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله که دارای بازاری فعال است تغییر طبقه‌بندی دهد، روش ارزشیابی مورد نظر ارزش بازار و خالص ارزش فروش باشد، در چنین شرایطی سرمایه‌گذاری بلندمدت معادل مبلغ دفتری از حسابها خارج (بستانکار) و سرمایه‌گذاری جاری معادل مبلغ دفتری بدهکار، مازاد تجدید ارزیابی از حسابها خارج (بدهکار) و به سود انباشته (با عنوان تعدیل سنواتی) انتقال می‌یابد (بستانکار). فرض کنید مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری بلندمدت ۱۲۰ میلیون ریال، مازاد تجدید ارزیابی ۲۰ میلیون ریال باشد، ثبت تغییر طبقه‌بندی بلند مدت به سرمایه‌گذاری جاری به ارزش بازار یا خالص ارزش فروش به قرار زیر است:

سرمایه‌گذاری جاری	۱۲۰
مازاد تجدید ارزیابی	۲۰
تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری	۲۰
سرمایه‌گذاری بلندمدت	۱۰۰
سود انباشته	۲۰

و (۲) چنانچه تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری بلندمدت به سرمایه‌گذاری جاری با هدف ارزشیابی اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش باشد، ثبت آن به قرار زیر است:

سرمایه‌گذاری جاری	۱۰۰
مازاد تجدید ارزیابی	۲۰
تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری	۲۰
سرمایه‌گذاری بلندمدت	۱۰۰

☆ خلاصه ارزیابی‌اتان ۳۸۴ مؤمن است.

روش حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار و نحوه ارزشیابی آن طبق استاندارد حسابداری در ایران بستگی به شرایط و مقاصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار دارد. اگر مجموعه سرمایه‌گذاریها (پرتفوی سرمایه‌گذاریها) به عنوان دارائی جاری طبقه‌بندی

شده به ارزش متعارف و یا به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ارزشیابی شود، هرگونه تغییر در ارزش سرمایه‌گذاری در صورت سود و زیان گزارش می‌گردد. اگر مجموعه سرمایه‌گذاریها در گروه دارائی غیر جاری طبقه‌بندی شده بر مبنای ارزش جایگزینی تک تک سرمایه‌گذاریها (تجدید ارزیابی) در ترازنامه گزارش گردد، هرگونه تغییر در ارزش سرمایه‌گذاری (مانده پستانکار) تحت عنوان مازاد تحقق نیافته تجدید ارزیابی در قسمت حقوق صاحبان سهام و مانده بدهکار آن تحت عنوان تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری به حساب سرمایه‌گذاری بلند مدت در ترازنامه اضافه می‌گردد. چنانچه هدف مدیریت واحد سرمایه‌گذاری برای مدت طولانی، ارزش بازار سرمایه‌گذاری از نظر مربوط بودن به اندازه‌گیری سود و زیان دوره، اهمیت چندانی نداشته، ارزش آنها باید به بهای تمام شده پس از کسر ذخیره کاهش دائمی در ارزش در ترازنامه نشان داده شود. خلاصه روش‌های حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به اختصار در جدول زیر نشان داده شده است:

شرایط	روش حسابداری
سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله (دارائی جاری)	ارزشیابی: - ارزش بازار مجموعه سرمایه‌گذاریها - اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ● هرگونه تغییر در ارزش سرمایه‌گذاریها در صورت سود و زیان نشان داده می‌شود.
سایر سرمایه‌گذاریهایی که تحت عنوان دارائی جاری طبقه بندی میشود	ارزشیابی: - اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش (تک تک سرمایه‌گذاریها) - خالص ارزش فروش ● هرگونه تغییر در ارزش سرمایه‌گذاریها به عنوان بخشی از نتایج عملیات واحد تجاری در صورت سود و زیان نشان داده می‌شود.
سرمایه‌گذاری غیر جاری	ارزشیابی: - بهای تمام شده پس از کسر ذخیره کاهش دائمی در ارزش (تک تک سرمایه‌گذاریها) - ارزش جایگزینی (تجدید ارزیابی) - (تک تک سرمایه‌گذاریها)
سرمایه‌گذاری بلندمدت با نفوذ قابل ملاحظه	ارزشیابی: - ارزش ویژه
سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت	ارزشیابی: - بهای تمام شده اولیه

حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت

سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت به طبقه‌ای از سرمایه‌گذاریها در اوراق مالی گفته می‌شود که برای دارنده آن حداقل سود تضمین شده پیش‌بینی گردیده است. این نوع سرمایه‌گذاریها در قالب اسنادی است که بیانگر بدهی پولی به دارنده آنها می‌باشد. منافع حاصل از این نوع سرمایه‌گذاری دریافت سود تضمین شده ادواری براساس کوپنهای ضمیمه می‌باشد. و چنانچه سود قطعی مشارکت بیش از سودهای علی‌الحساب پرداختی باشد، مابه‌التفاوت با رعایت مقررات مربوط، به دارنده اوراق پرداخت می‌گردد. از ویژگیهای این نوع سرمایه‌گذاریها، فروش قبل از سررسید با محاسبه سود روزشمار نزد بانکهای عامل می‌باشد.

واحد سرمایه‌گذار هنگامی که اوراق مشارکت منتشرشده شرکت‌های سهامی عام یا نهادهای دولتی (شرکتهای دولتی، شهرداریها...) را خریداری می‌نماید، مبلغ پرداختی به حساب سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت در تاریخ تحصیل ثبت می‌گردد. طبق قانون این نوع اوراق مشارکت همواره به مبلغ اسمی منتشر می‌شود^۱. چنانچه مدیریت واحد سرمایه‌گذار قصد و توانایی نگهداری اوراق مشارکت را تا سررسید دارد به عنوان سرمایه‌گذاری بلند مدت نگهداری تا سررسید طبقه‌بندی می‌شود.

شرایط انتشار اوراق مشارکت

شرایط انتشار اوراق مشارکت معمولاً روی برگه اوراق مشارکت درج گردیده است. این شرایط شامل موارد زیر است:

- ۱- تاریخ سررسید اوراق مشارکت
- ۲- نرخ سود تضمین شده کوپنها (سود دارنده اوراق مشارکت به نسبت مبلغ اسمی ورقه در اختیار، به کل مبلغ اسمی اوراق منتشر شده می‌باشد)
- ۳- قابل انتقال بودن بدون هیچ نوع محدودیت بعلت بی‌نام بودن.

۱- ماده ۲ قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوبه شهریور ۷۶ مجلس شورای اسلامی: اوراق مشارکت، اوراق بهادار با نام یا بی‌نامی است که به موجب این قانون به قیمت اسمی مشخص برای مدت معین منتشر می‌شود و به سرمایه‌گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرحهای عمرانی انتفاعی دولت را دارند واگذار می‌گردد. دارندگان این اوراق به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح مربوط شریک خواهند بود. خرید و فروش این اوراق مستقیماً یا از طریق بورس اوراق بهادار مجاز می‌باشد.

۴- دریافت سود علی الحساب در طول زمان تا سررسید بر مبنای نرخ حداقل سود تضمین شده در مقاطع مقرر در اوراق مشارکت که معمولاً سالانه، شش ماهه، سه ماهه، براساس شماره کوپنهای ضمیمه می باشد.

۵- استفاده از مزایای تعیین شده نظیر اختیار تبدیل و تعویض اوراق مشارکت با سهام صادرکننده اوراق مشارکت و یا استفاده از حق تقدم در خرید و تخفیف در بهای فروش تولیدات واحد تجاری صادرکننده اوراق مشارکت است.

دارندگان اوراق مشارکت علاوه بر دریافت حداقل سود تضمین شده (نرخ از پیش تعیین شده) در مدت مقرر از سود سرمایه گذاری در طرحهای موضوع اوراق مشارکت به تناسب مبلغ اسمی سرمایه گذاری برخوردار خواهند بود. در صورتی که سود قطعی طرح کمتر از حداقل سود تضمین شده باشد، تفاوت برگشت داده نمی شود. چنانچه پروژه مورد مشارکت به هر دلیلی دچار زیان شود، جبران زیان متوجه صادرکننده اوراق مشارکت می باشد. میزان سود قطعی در خاتمه پروژه مورد مشارکت^۱، از محل سود طرح به تناسب مبلغ اسمی و مدت زمان سرمایه گذاری در اوراق مشارکت تعیین می گردد. نحوه محاسبه سود هریک از طرفین به شرح زیر است:

میانگین موزون

$$\text{میانگین موزون کل سرمایه گذاری} = \frac{\text{سرمایه گذاری هریک از طرفین} \times \text{کل سود پروژه}}{\text{سود هریک از طرفین اوراق مشارکت}}$$

● ثبت حسابداری انتشار اوراق مشارکت در دفاتر صادرکننده و خریدار به قرار زیر می باشد.

صادرکننده	سرمایه گذار
وجوه نقد	سرمایه گذاری در اوراق مشارکت xxx
اوراق مشارکت پرداختنی	وجوه نقد xxx
ثبت در زمان صدور اوراق مشارکت	ثبت تحصیل اوراق مشارکت

۱. ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت، میزان سود قطعی قابل پرداخت به دارندگان اوراق، پس از خاتمه اجرای طرح توسط امین طرح ظرف مدت پنج ماه پس از سررسید نهایی محاسبه و به تایید بانک مرکزی خواهد رسید.

از آنجا که انتشار اوراق مشارکت طبق قانون به صرف یا کسر امکان‌پذیر نمی‌باشد، بنابراین حساب سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت به قیمت اسمی در دفاتر ثبت می‌شود.^۱ چنانچه اوراق مشارکت در بازار سرمایه مالی قابل دادوستد بوده و تعیین ارزش بازار آن نیز از قابلیت اتکاء کافی برخوردار باشد، به استثنای مواردی غیرمشابه نظیر سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه عمل خواهد شد. سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت معادل مبلغ اسمی تحصیل شده در تاریخ گزارشگری منعکس می‌شود. تغییرات قیمت بازار اوراق مشارکت به متغیرهای زیر بستگی دارد:

- (۱) نرخ سود تضمین شده اوراق مشارکت بیش از نرخ بهره بازار.
  - (۲) سود قطعی بیش از سود علی‌الحساب بر مبنای نرخ سود تضمین شده.
  - (۳) مزایای پیش‌بینی شده در طرح موضوع مورد مشارکت برای خریدار اوراق مشارکت.
- * حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت بیش از ارزش اسمی نظیر حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه همراه با صرف می‌باشد.

مثال ۱۸- شرکت (الف) ۲۰ درصد اوراق مشارکت شرکت نیرو را در اول سال ۱۳×۲ به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ خریداری کرد. مدیریت شرکت (الف) در نظر دارد اوراق مشارکت مزبور را تا ۱۳×۲/۱۲/۲۹ نگهداری نماید. سود تضمین شده اوراق مشارکت ۶ ماهه در تاریخهای اول مهر و اول فروردین ماه هر سال دریافت می‌شود. ثبتهای مربوط به تحصیل سرمایه‌گذاری نگهداری تا سررسید و دریافت سود تضمین شده به شرح زیر است:

سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت نگهداری تا سررسید	۱۰۰۰۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۰۰۰۰۰

ثبت تحصیل اوراق مشارکت در اول سال ۱۳×۲

● ۱۳×۲/۷/۱ ثبت دریافت سود تضمین شده به نسبت ارزش اسمی:

وجوه نقد $(1000000 \times \frac{6}{12} \times 20\%)$	۱۰۰۰۰۰
سود اوراق مشارکت	۱۰۰۰۰۰

۱- کلیه مخارج صدور و انتشار اوراق مشارکت جزء مخارج طرح در دفاتر صادرکننده به حساب می‌آید.

● ۱۳۲/۱۲/۲۹. ثبت شناسائی سود حاصل از مشارکت به نسبت ارزش اسمی:

سود سهام دریافتنی	۱۰۰۰۰۰
سود اوراق مشارکت	۱۰۰۰۰۰

نظر به اینکه پرداخت سود اوراق مشارکت بطور روزشمار توسط بانک عامل در زمان بازخرید تضمین شده است. بدیهی است، در پایان هر دوره مالی سود اوراق مشارکت (کوپن ضمیمه) تحقق یافته را شناسائی و در دفاتر ثبت می‌گردد.

● چنانچه واحد تجاری سرمایه‌گذار، اوراق مشارکت تحصیل شده را به دلیل نیاز به وجوه نقد به مبلغی کمتر یا بیشتر از بهای تحصیل بفروشد، تفاوت به عنوان سود یا زیان دوره مالی شناسائی می‌شود.

مثال ۱۹- شرکت سهامی (الف) اوراق مشارکت تحصیل شده که بهای تمام شده آن ۴۵۰۰۰۰ بود به مبلغ ۴۴۰۰۰۰ ریال فروخت. ثبت آن به قرار زیر می‌باشد. (سرمایه‌گذار همزمان با فروش سود حاصل از مشارکت را دریافت نموده است):

وجوه نقد	۴۴۰۰۰۰
زیان حاصل از مشارکت	۱۰۰۰۰
سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت	۴۵۰۰۰۰

چنانچه سرمایه‌گذار، اوراق بهاداری (اوراق مشارکت) را به قیمتی بیش از ارزش اسمی خریداری نماید که بهای تحصیل آن در برگ‌گیرنده حداقل سود تضمین شده یا سود سهام تعلق گرفته و دریافت نشده باشد، بهای تمام شده سرمایه‌گذاری شامل بهای خرید بعد از کسر هرگونه سود تعلق گرفته و دریافت نشده می‌باشد^۱.

مثال - شرکت سهامی (الف) در اول تیرماه سال ۱۳۴۰ ده برگ اوراق مشارکت به ارزش اسمی ۱۰۰۰۰۰۰ ریال بانضمام سود معوق معادل ۵۰۰۰۰ ریال را به مبلغ ۱۰۵۰۰۰۰ ریال تحصیل نمود. ثبت آن به قرار زیر است:

سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت	۱۰۰۰۰۰۰
سود سهام دریافتنی	۵۰۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۵۰۰۰۰

طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت به عنوان دارائی جاری یا غیر جاری اساساً بر مقاصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار بستگی دارد، چنانچه تمایل مدیریت واحد سرمایه‌گذار حفظ و نگهداری آن تا سررسید، و بیش از یکسال به وضوح قابل اثبات باشد، سرمایه‌گذاری مورد نظر جزء دارائی‌های غیر جاری (سرمایه‌گذاری بلندمدت) در ترازنامه طبقه‌بندی می‌شود. و اگر قصد مدیریت واحد سرمایه‌گذار براین اصل استوار باشد که در صورت لزوم به وجه نقد بتوان در عملیات جاری واحد تجاری از آن استفاده کرد، و به سهولت قابل نقد شدن باشد، تحت عنوان سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل دادوستد در گروه دارائی جاری در ترازنامه طبقه‌بندی می‌شود.

سود قطعی و سایر مزایای مربوط به اوراق مشارکت. به موجب آئین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت^۱، اعطای هرگونه امتیازی به دارندگان اوراق مشارکت ازجمله اختیار تفویض یا تبدیل اوراق مشارکت و تخفیفات فروش منوط به موافقت بانک مرکزی و اخذ تصمیمات لازم توسط عامل است. اعطای این گونه امتیازات ازجمله تعهداتی به حساب می‌آید که باید به موقع ایفا گردد و تأخیر در اعطای آنها مشمول خسارت ناشی از تأخیر زمانی و افزایش قیمت خواهد بود. طبق شرایط مقرر در انتشار اوراق مشارکت، صادرکننده، سود علی‌الحساب را در مقاطع پیش‌بینی شده، براساس شماره کوپنهای ضمیمه پرداخت می‌نماید، پس از خاتمه اوراق مشارکت چنانچه سود قطعی طرح موضوع اوراق مشارکت بیش از حداقل سودهای علی‌الحساب باشد، مشروط بر اینکه توسط بانک مرکزی تایید گردد، مابه‌التفاوت سود قطعی و علی‌الحساب^۲ (تضمینی) به تناسب مبلغ و مدت اوراق منتشرشده بین دارندگان اوراق تسهیم و به عنوان درآمد دوره

۱- ماده ۱۸ (مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیأت وزیران).

۲- مابه‌التفاوت سود قطعی و سود علی‌الحساب می‌تواند قابل تعویض یا تبدیل به سهام باشد (بصره ماده ۳۱ آئین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشارات اوراق مشارکت).

مالی در دفاتر دارنده اوراق مشارکت شناسائی می شود.

سود سهام دریافتنی
سود اوراق مشارکت

xxx
xxx

نحوه محاسبه سود قطعی دارندگان اوراق مشارکت از طریق رابطه زیر بدست می آید.

$$\text{میانگین موزون مبلغ سرمایه گذاری دارنده اوراق مشارکت} \times \text{کل سود طرح} = \text{سود قطعی سهم دارندگان اوراق مشارکت}$$

$$\text{میانگین موزون کل سرمایه گذاری طرفین مشارکت در طرح}$$

سود علی الحساب تضمینی - سود قطعی سهم دارندگان اوراق مشارکت = سود مازاد قطعی

فرآیند تسهیم سود طرح. بعد از تعیین کل مخارج و درآمد طرح براساس مدارک مندرج در دفاتر صادر کننده اوراق مشارکت، تفاوت بین درآمد و مخارج طرح، سود قطعی اندازه گیری می شود. سود قطعی به نسبت سرمایه گذاری طرفین مشارکت (صادر کننده و دارندگان اوراق مشارکت) تسهیم می شود. چنانچه طرح منجر به زیان شود، کل زیان و حداقل سود علی الحساب پرداختی ادواری تحقق یافته به عهده صادر کننده اوراق مشارکت می باشد. نحوه محاسبه سود قطعی طرفین مشارکت به شرح زیر است:

$$\text{میانگین موزون سرمایه گذاری هریک از طرفین} \times \text{سود قطعی طرح} = \text{سود سهم هریک}$$

$$\text{میانگین موزون کل سرمایه گذاری}$$

مثال ۲۰- شرکت سهامی (الف) اوراق مشارکت شرکت سهامی ایران خودرو به مبلغ ۱۰۰۰ ریال به مدت ۴ سال تحصیل نمود. شرکت (الف) مصمم است اوراق مشارکت را تا سررسید نگهداری نماید. مبلغ سرمایه گذاری شرکت سهامی ایران خودرو در طرح مورد مشارکت در مقاطع مختلف به شرح زیر است:

از اول سال ۱۳۸۱	۴۰۰ ریال
از اول سال ۱۳۸۲	۳۰۰ ریال
از اول سال ۱۳۸۳	۴۰۰ ریال
از اول سال ۱۳۸۴	۴۰۰ ریال

طرح در پایان سال ۱۳۸۴ تکمیل و مبلغ سود قطعی طرح بالغ بر ۸۰۰ ریال می‌باشد. نحوه محاسبه سود قطعی هریک از طرفین مشارکت به شرح زیر می‌باشد:

محاسبه میانگین موزون سرمایه‌گذاری در طرح موضوع مورد مشارکت با فرض اینکه طول مدت مشارکت طرح ۴ سال باشد به قرار زیر می‌باشد:

طرفین مشارکت	مبلغ سرمایه‌گذاری (۱)	مدت سرمایه‌گذاری به ماه نسبت تبدیل (۲)	میانگین موزون مبلغ سرمایه‌گذاری (۱×۲)
شرکت سهامی (الف)	۱۰۰۰	۴۸	$\frac{48}{48}$
شرکت سهامی ایران خودرو:			
از اول سال ۱۳۸۱	۴۰۰	۴۸	$\frac{48}{48}$
از اول سال ۱۳۸۲	۳۰۰	۳۶	$\frac{36}{48}$
از اول سال ۱۳۸۳	۴۰۰	۲۴	$\frac{24}{48}$
از اول سال ۱۳۸۴	۴۰۰	۱۲	$\frac{12}{48}$
میانگین موزون مبلغ سرمایه‌گذاری طرفین مشارکت			۱۹۲۵

$$\boxed{\checkmark} 400 + 225 + 200 + 100 = 925$$

میانگین موزون مبلغ سرمایه‌گذاری ایران خودرو

$$\boxed{\checkmark} 800 \times \frac{925}{1925} = 384/3$$

سود قطعی سهم صادر کننده اوراق مشارکت

$$\boxed{\checkmark} 800 \times \frac{1000}{1925} = 415/6$$

سود قطعی سهم دارنده اوراق مشارکت

* چنانچه سرمایه گذار در مقاطع مختلف در طول طرح، اوراق مشارکت موضوع طرح مشارکت را خریداری نماید، و سود قطعی دارندگان اوراق مشارکت بیش از سود علی الحساب تحقق یافته باشد، سود مازاد به تناسب قیمت اسمی و مدت مشارکت بین دارندگان سربهای مختلف اوراق صادر شده تسهیم می شود.

مثال ۲۱- شرکت سهامی (الف) دارنده اوراق مشارکت در طرح شرکت سهامی ایران خودرو در دو مرحله اوراق مشارکت را تحصیل نموده است. اطلاعات زیر از مدارک حسابداری صادرکننده اوراق مشارکت در ارتباط با پروژه مشارکت استخراج شده است:

میلیون ریال

میزان سرمایه گذاری صادرکننده اوراق مشارکت در طرح به مدت ۴ سال	۱۲۵۰
مرحله اول: سرمایه گذاری شرکت (الف) در طرح مشارکت ۱/۱/۱۳۴۴ به مدت ۴ سال	۵۰۰
مرحله دوم: سرمایه گذاری شرکت (الف) در طرح مشارکت ۱/۱/۱۳۴۶ به مدت ۲ سال	۵۰۰
سود علی الحساب تحقق یافته تا ۱۳۴۷/۱۲/۲۹ به دارنده اوراق مشارکت	۷۰
سود قطعی طرح	۲۰۰

* حل: نحوه تسهیم سود قطعی حاصل از مشارکت به تناسب مبلغ و مدت سرمایه گذاری بین طرفین مشارکت به شرح زیر است:

(۱) محاسبه میانگین موزون سرمایه گذاری دارندگان اوراق مشارکت در طرح صادرکننده اوراق مشارکت:

طرفین مشارکت	(۱)	مبلغ سرمایه گذاری	مدت سرمایه گذاری به ماه	نسبت تبدیل	میانگین موزون مبلغ سرمایه گذاری
				(۲)	(۱×۲)
شرکت ایران خودرو	۱۲۵۰	۴۸	۴۸	$\frac{48}{48}$	۱۲۵۰
شرکت (الف) مرحله اول	۵۰۰	۴۸	۴۸	$\frac{48}{48}$	*۵۰۰
شرکت (الف) مرحله دوم	۵۰۰	۲۴	۲۴	$\frac{24}{48}$	۲۵۰
میانگین موزون مبلغ سرمایه گذاری طرفین مشارکت					۲۰۰۰
* میانگین موزون دارنده اوراق مشارکت شرکت (الف) در دو مرحله (۲۵۰+۵۰۰)					۷۵۰

سود قطعی سهم صادرکننده اوراق مشارکت $\checkmark 200 \times \frac{1250}{2000} = 125$

سود قطعی سهم دارنده اوراق مشارکت (شرکت الف) $\checkmark 200 \times \frac{750}{2000} = 75$

سود مازاد طرح سهم دارنده اوراق مشارکت در دو مرحله $\checkmark 75 - 70 = 5$

تسهیم سود مازاد به تناسب قیمت اسمی اوراق مشارکت و مدت مشارکت در دو مرحله به شرح زیر است:

$\checkmark 500 \times 4 = 2000$ سال ۴

$\checkmark 500 \times 2 = 1000$ سال ۲

حاصل جمع قیمت اسمی اوراق مشارکت در مدت مشارکت ۳۰۰۰

سود مازاد طرح سهم مرحله اول سرمایه‌گذاری $\checkmark \frac{2000}{3000} \times 5 = 3/34$

سود مازاد طرح سهم مرحله دوم سرمایه‌گذاری $\checkmark \frac{1000}{3000} \times 5 = 1/66$

• ثبت حسابداری شناسائی سود مازاد (تفاوت سود قطعی و علی‌الحساب):

۵

سود سهام دریافتنی / وجوه نقد

۵

سود اوراق مشارکت

در برخی موارد ممکن است، علاوه بر حداقل سود تضمین شده (سود علی‌الحساب) برای اوراق مشارکت مزایای دیگری نظیر خرید تولیدات طرح، تخفیف ویژه یا تبدیل اوراق مشارکت به سهام عادی صادرکننده در نظر گرفته شود، آثار مالی این‌گونه مزایا در دوره‌ای که تحقق آن قطعی است، اندازه‌گیری و به عنوان درآمد شناسائی می‌گردد:

xxx

سود سهام دریافتنی / وجوه نقد

xxx

سود اوراق مشارکت *

* به موجب ماده ۷ قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت، مبالغ پرداختی و یا تخصیصی بابت سود متعلق به اوراق مشارکت مشمول مالیات مقطوع به نرخ ۵ درصد می‌باشد. به سود اوراق مشارکت و معاملات اوراق مذکور هیچگونه مالیات دیگری تعلق نمی‌گیرد (اوراق مشارکت دولت طبق تبصره‌های بودجه سپرده ثابت محسوب و از مالیات معاف می‌باشد).

سود پرداختی به دارندگان اوراق مشارکت جزء هزینه‌های قابل قبول تلقی می‌شود.^۱
* ثبت خریداری تولیدات طرح همراه با تخفیف از طرف دارنده اوراق مشارکت به قرار زیر خواهد بود:

دارائی تحصیل شده به ارزش متعارف	xxx
وجوه نقد (به کسر تخفیفات)	xxx
سود اوراق مشارکت (معادل تخفیف)	xxx

نحوه ارائه اوراق مشارکت در دفاتر صادرکننده. حسابداری اوراق مشارکت پرداختنی همواره نظیر حسابداری سایر بدهی‌ها می‌باشد، در تاریخ انتشار اوراق مشارکت، معادل وجوه تحصیل شده در بستانکار حساب اوراق مشارکت پرداختنی (مبلغ اسمی) ثبت می‌شود. زمانی اوراق مشارکت می‌تواند در دفاتر صادرکننده به عنوان بدهی جاری طبقه‌بندی شود که انتظار تسویه حساب آن، طی چرخه عادی عملیات معمول واحد تجاری، یا ظرف یکسال از تاریخ ترازنامه، هرکدام طولانی‌تر است باشد، یعنی اگر انتظار تسویه حساب ظرف یکسال از تاریخ گزارشگری باشد بدهی جاری و آن بخش از اوراق مشارکتی که تاریخ سررسید آن بیش از یکسال از تاریخ گزارشگری باشد جز بدهی غیرجاری طبقه‌بندی می‌شود. پرداخت ادواری سود علی‌الحساب به دارندگان اوراق مشارکت به عنوان هزینه تأمین منابع مالی در صورت سود و زیان گزارش می‌گردد.^۲

پرسش

- ۱- اهداف سرمایه‌گذاری واحدهای تجاری در سایر شرکتها کدام است؟ توضیح دهید.
- ۲- طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار طبق بیانیه شماره ۱۱۵ (FASB) کدام است؟

۱. ماده ۹ قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت.

۲. سود علی‌الحساب پرداختی از طرف صادرکننده اوراق مشارکت به دارندگان اوراق جزء هزینه‌های قابل قبول در محاسبه سود مشمول مالیات به شمار می‌آید (ماده ۹ قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت).

- ۳- اوراق بهادار نگهداری تا سررسید چه نوع سرمایه‌گذاری است (FASB#115)؟
- ۴- ویژگی اوراق بهادار آماده برای فروش کدام است؟ توضیح دهید.
- ۵- ویژگی اوراق بهادار قابل داد و ستد و تفاوت آن با آماده برای فروش کدام است؟
- ۶- دلایل طبقه‌بندی مختلف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار طبق بیانیه ۱۱۵ استاندارد حسابداری (FASB) را توضیح دهید؟
- ۷- روش مناسب ارزشیابی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قابل داد و ستد و اوراق بهادار آماده برای فروش کدام است؟ با مثال تشریح نمایید.
- ۸- نحوه ثبت تحصیل سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش بطور یکجا کدام است؟ با مثال تشریح نمایید.
- ۹- نحوه گزارشگری اوراق بهادار آماده برای فروش و اوراق بهادار قابل داد و ستد در صورتهای مالی کدام است؟ توضیح دهید.
- ۱۰- نحوه تغییر طبقه‌بندی اوراق بهادار از نگهداری تا سررسید به آماده برای فروش و قابل داد و ستد کدام است؟ توضیح دهید.
- ۱۱- نحوه تغییر طبقه‌بندی اوراق بهادار آماده برای فروش به نگهداری تا سررسید قابل داد و ستد کدام است؟ توضیح دهید.
- ۱۲- نحوه تغییر طبقه‌بندی اوراق بهادار قابل داد و ستد به نگهداری تا سررسید و آماده برای فروش کدام است؟ توضیح دهید.
- ۱۳- تفاوت سرمایه‌گذاری کمتر از ۲۰ درصد یا بین ۲۰ تا ۵۰ درصد کدام است؟
- ۱۴- منظور از روش حسابداری ارزش ویژه چیست؟ بیان نمائید.
- ۱۵- تفاوت روش حسابداری ارزش ویژه و ارزش متعارف بازار چیست؟ بیان نمائید.
- ۱۶- نحوه تغییر از ارزش متعارف بازار به ارزش ویژه کدام است؟ توضیح دهید.
- ۱۷- انواع سرمایه‌گذاریها از دیدگاه استاندارد حسابداری ایران کدام است؟ توضیح دهید.
- ۱۸- مبانی ارزشیابی سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله را بیان نمائید؟
- ۱۹- مبانی ارزشیابی سرمایه‌گذاری بلند مدت را بیان نمائید؟
- ۲۰- نحوه تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله (قابل داد و ستد) به سرمایه‌گذاریهای بلندمدت کدام است؟ توضیح دهید.
- ۲۱- شرایط انتشار اوراق مشارکت کدام است؟ توضیح دهید.

۲۲- نحوه محاسبه سود قطعی سهم دارندگان اوراق مشارکت کدام است؟

۲۳- نحوه ارائه اوراق مشارکت در دفاتر صادرکننده کدام است؟

سئوالات چندگزینه‌ای

۱- شرکت (الف) اوراق قرضه را با کسر در بازار بورس اوراق بهادار خریداری کرد.

مدیریت شرکت تمایل دارد که اوراق قرضه را تا سررسید نگهداری نماید، شرکت باید

حساب سرمایه‌گذاری در اوراق قرضه را به چه مبلغی در ترازنامه گزارش نماید:

(۱) بهای تمام شده (۲) بهای تمام شده مستهلک شده

(۳) ارزش بازار (۴) اقل بهای تمام شده یا بازار

۲- اطلاعات زیر در ارتباط با سرمایه‌گذاری در سهام در دست است:

ارزش متعارف بازار

بهای تمام شده	۸/۱۲/۲۹	۹/۱۲/۲۹
قابل داد و ستد	۱۰۰۰۰۰	۱۵۵۰۰۰
آماده برای فروش	۱۲۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰

با توجه به مفروضات فوق، سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت که در صورت سود و

زیان سال ۱۳۹۹ گزارش می‌شود کدام است؟

(۱) ۵۰۰۰۰ (۲) ۵۵۰۰۰ (۳) ۶۰۰۰۰ (۴) ۶۵۰۰۰

۳- با توجه به مفروضات مثال (۲) چه مبلغی باید به عنوان خالص زیان تحقق نیافته

سرمایه‌گذاری در سهام در پایان ۱۳۹۹ در سایر سود جامع انباشته گزارش گردد:

(۱) صفر (۲) ۱۰۰۰۰ (۳) ۱۵۰۰۰ (۴) ۲۰۰۰۰

۴- اطلاعات زیر در ارتباط با مجموعه اوراق بهادار آماده برای فروش شرکت در دست است:

بهای تمام شده مجموعه سرمایه‌گذاری در ۱۳۸۵/۱۲/۲۹ ۱۷۰۰۰۰

سود تحقق نیافته در ۱۳۸۵/۱۲/۲۹ ۴۰۰۰

زیان تحقق نیافته در ۱۳۵/۱۲/۲۹ ۲۶۰۰۰
خالص سود تحقق یافته طی سال ۱۳۵ ۳۰۰۰۰

در پایان ۱۳۴ شرکت زیان تحقق نیافته به مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال در سایر سود جامع برای کاهش اوراق بهادار به ارزش بازار گزارش کرده است. در سایر سود جامع انباشته قسمت حقوق صاحبان سهام در پایان ۱۳۵ چه مبلغی باید گزارش گردد؟

(۱) ۲۶۰۰۰ (۲) ۲۲۰۰۰ (۳) ۲۰۵۰۰ (۴) صفر

۵- اطلاعات زیر در ارتباط با اوراق بهادار آماده برای فروش در دست است:

ارزش بازار	بهای تمام شده	
۱۳۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰	۱۳۸/۱۲/۲۹
۱۶۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰	۱۳۹/۱۲/۲۹

تفاوت بین بهای تمام شده و ارزش بازار موقتی است. سایر سود جامع سال ۱۳۹ کدام است؟

(۱) ۳۰۰۰۰ (۲) ۲۰۰۰۰ (۳) ۱۰۰۰۰ (۴) صفر

۶- شرکت (ج) طی سال ۱۳۸، تعدادی سهام به عنوان سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت خریداری کرده است. این اوراق بهادار به عنوان آماده برای فروش طبقه‌بندی شده، بهای تمام شده و ارزش بازار در ۲۹ اسفند ۱۳۸ به شرح زیر است:

اوراق بهادار	بهای تمام شده	ارزش بازار
سهام شرکت (الف) - تعداد ۱۰۰ سهم	۲۸۰۰	۳۴۰۰
سهام شرکت (ب) - تعداد ۱۰۰۰ سهم	۱۷۰۰۰	۱۵۳۰۰
سهام شرکت (د) - تعداد ۲۰۰۰ سهم	۳۱۵۰۰	۲۹۵۰۰
	<u>۵۱۳۰۰</u>	<u>۴۸۲۰۰</u>

شرکت (ج) تعداد ۱۰۰۰ سهم شرکت (ب) را در پایان فروردین ماه ۱۳۹ به ارزش هر سهم ۱۵ ریال فروخت. هزینه حق‌العمل کارگزار و مالیات ۱۵۰۰ ریال. زیان تحقق یافته حاصل از فروش اوراق بهادار در این مبادله کدام است؟

(۱) ۳۰۰ (۲) ۱۸۰۰ (۳) ۲۰۰۰ (۴) ۳۵۰۰

۷- در پایان سال ۱۳۳۲ و ۱۳۳۳، ارزش بازار سرمایه گذاری در اوراق بهادار قابل خرید و فروش کمتر از بهای تمام شده می باشد. کاهش ارزش سرمایه گذاری در ۱۳۳۲/۱۲/۲۹ موقتی تشخیص داده شده و در ۱۳۳۳/۱۲/۲۹ کاهش ارزش دائمی است، در پایان هر دو سال سرمایه گذاری به عنوان دارائی غیرجاری طبقه بندی شده است. واحد تجاری سرمایه گذاری را به عنوان سرمایه گذاری به عنوان آماده برای فروش تلقی می نماید آثار کاهش ارزش دائمی سرمایه گذاری در تعیین دارائی غیرجاری و سود خالص کدام است؟

- (۱) بدون اثر در خالص دارائی غیرجاری و سود خالص
- (۲) بدون اثر در خالص دارائی غیرجاری و کاهش در سود خالص
- (۳) کاهش در خالص دارائی غیرجاری و بدون اثر در سود خالص
- (۴) کاهش در هر دو خالص دارائی غیرجاری و سود خالص

۸- برای مجموعه اوراق بهادار (قرضه) که به عنوان نگهداری تا سررسید طبقه بندی شده، کدامیک از مبالغ زیر باید در سود خالص دوره مالی لحاظ شود:

- (۱) زیان تحقق نیافته موقتی طی دوره مالی
  - (۲) سود تحقق یافته طی دوره مالی
  - (۳) تغییر در ارزش متعارف طی دوره مالی
- (۱) فقط (۳)   (۲) فقط (۲)   (۳) ۱ و ۲   (۴) ۱، ۲ و ۳

۹- شرکت آفتاب سرمایه گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش را در اول سال ۱۳۳۸ به مبلغ ۶۵۰۰۰۰ ریال تحصیل نمود. مدیریت شرکت در تاریخ ۳۰ مهرماه سال ۱۳۳۹ تصمیم گرفت اوراق بهادار را تا سررسید نگهداری نماید، قیمت بازار اوراق بهادار در ۱۳۳۸/۱۲/۲۹ به مبلغ ۵۷۵۰۰۰ ریال، در تاریخ ۳۰ مهرماه (تاریخ تغییر طبقه بندی اوراق بهادار) ۵۳۰۰۰۰ ریال و در ۲۹ اسفند ماه ۱۳۳۹ بالغ بر ۴۹۰۰۰۰ ریال بود. مبلغ زیان حاصل از سرمایه گذاری در صورت سود و زیان شرکت آفتاب کدام است؟

- (۱) ۴۵۰۰۰   (۲) ۸۵۰۰۰   (۳) ۱۲۰۰۰۰   (۴) صفر

۱۰- با توجه به مفروضات مثال (۹) زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت سرمایه گذاری در اوراق بهادار در سال ۱۳۳۹ در قسمت حقوق صاحبان سهام کدام است؟

- (۱) ۴۰۰۰۰   (۲) ۴۵۰۰۰   (۳) ۱۶۰۰۰۰   (۴) ۱۲۰۰۰۰

۱۱- شرکت (الف) ۳۰ درصد سهام دارای حق رأی شرکت (ب) را $13 \times 81 / 1$ به مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. شرکت سرمایه‌گذار توانایی نفوذ قابل ملاحظه در سیاستهای مالی و عملیاتی شرکت (ب) را دارد. سود تحصیل شده شرکت (ب) در سال 13×8 ۸۰۰۰۰ ریال و سود سهام پرداختی ۵۰۰۰۰ ریال، سود گزارش شده شرکت (ب) در شش ماهه اول سال 13×9 بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ ریال و شش ماهه منتهی به $13 \times 9 / 12 / 29$ به مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال. در اول مهرماه سال 13×9 شرکت (الف) نیمی از سهام شرکت (ب) را به مبلغ ۱۵۰۰۰۰ ریال بفروش رساند. سود سهام پرداختی شرکت (ب) در اول دی ماه سال 13×9 به مبلغ ۶۰۰۰۰ ریال می‌باشد. با توجه به مفروضات فوق به سؤالات زیر پاسخ دهید:

۱۱-۱- چه مبلغی به عنوان درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در صورت سود و زیان سال 13×8 شرکت سرمایه‌گذار باید گزارش گردد؟

(۱) ۱۵۰۰۰ (۲) ۲۴۰۰۰ (۳) ۵۰۰۰۰ (۴) ۸۰۰۰۰

۱۱-۲- ارزش دفتری مبلغ سرمایه‌گذاری در سهام شرکت سرمایه‌پذیر در ترازنامه $13 \times 8 / 12 / 29$ شرکت سرمایه‌گذار کدام است؟

(۱) ۲۰۰۰۰۰ (۲) ۲۰۹۰۰۰ (۳) ۲۲۴۰۰۰ (۴) ۲۳۰۰۰۰

۱۱-۳- مبلغی که به عنوان سود حاصل از فروش نیمی از سرمایه‌گذاری در صورت سود و زیان شرکت سرمایه‌گذار در سال 13×9 باید گزارش گردد، کدام است؟

(۱) ۲۴۵۰۰ (۲) ۳۰۵۰۰ (۳) ۳۵۰۰۰ (۴) ۴۵۵۰۰

۱۲- شرکت دی مالک ۲۰ درصد سهام ممتاز و ۸۰ درصد سهام عادی شرکت بهمن می‌باشد. سهام منتشرشده شرکت بهمن در ۲۹ اسفند سال 13×4 به قرار زیر می‌باشد:

سهام ممتاز با سود انباشته ۱۰ درصد ۱۰۰۰۰۰

سهام عادی ۷۰۰۰۰۰

سود خالص گزارش شده شرکت بهمن در سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند سال 13×4 بالغ بر ۶۰۰۰۰ ریال. مبلغی که شرکت دی باید به عنوان درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در پایان سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند سال 13×4 گزارش نماید،

کدام است؟

- (۱) ۴۲۰۰۰ (۲) ۴۸۰۰۰ (۳) ۴۸۴۰۰ (۴) ۵۰۰۰۰

* سؤالات چهارگزینه‌ای در ارتباط با استاندارد حسابداری ایران:

۱۳- سرمایه‌گذاری‌هایی که به عنوان دارائی غیرجاری طبق یئانیه شماره ۱۵ استاندارد

حسابداری ایران طبقه‌بندی می‌شود به چه مبلغی می‌تواند در ترازنامه گزارش گردد؟

(۱) اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش

(۲) خالص ارزش فروش

(۳) بهای تمام شده پس از کسر هرگونه ذخیره کاهش دائمی در ارزش

(۴) ارزش بازار

۱۴- در پایان سال ۱۳۷۲ ارزش بازار سرمایه‌گذاری بلندمدت کمتر از بهای تمام شده

سرمایه‌گذاری می‌باشد. انتظار می‌رود که این کاهش جنبه دائمی دارد. آثار کاهش

ارزش دائمی در تعیین دارائی غیرجاری و سود خالص کدام است؟

(۱) بدون اثر در سرمایه‌گذاری بلندمدت و سود خالص دوره مالی

(۲) بدون اثر در سرمایه‌گذاری بلندمدت و کاهش در سود خالص

(۳) کاهش در سرمایه‌گذاری بلندمدت و بدون اثر در سود خالص

(۴) کاهش در سرمایه‌گذاری بلندمدت و نیز سود خالص دوره مالی

۱۵- آثار افزایش مبلغ ارزش دفتری سرمایه‌گذاری در دارائی‌های عینی در نتیجه تجدید

ارزیابی در ترازنامه و سود و زیان جامع کدام است؟

(۱) بدون اثر در ترازنامه و سود و زیان جامع

(۲) افزایش در دارائیه‌ها و حقوق صاحبان سهام ترازنامه و سود و زیان جامع

(۳) افزایش در دارائیه‌ها و حقوق صاحبان سهام ترازنامه و بدون اثر در سود و زیان جامع

(۴) افزایش در دارائیه‌های ترازنامه و سود و زیان جامع

۱۶- ارزش دفتری مانده حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع معامله که بازار

فعالی برای آن وجود دارد، جهت مقاصد گزارشگری در ترازنامه کدام است؟

(۱) ارزش بازار

(۲) بهای تمام شده تاریخی

(۳) اقل بهای تمام شده یا ارزش بازار

(۴) میانگین خالص ارزش فروش بر مبنای پیشنهاد خریدار و فروشنده

۱۷- آثار هر نوع تغییر در ارزش دفتری و بازار مجموعه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار

سریع معامله (قابل داد و ستد) در دارائی‌ها و سود و زیان کدام است؟

(۱) بدون اثر در دارائی‌ها و سود و زیان دوره مالی

(۲) افزایش در دارائی‌ها بدون اثر در سود و زیان دوره مالی

(۳) افزایش یا کاهش در دارائی‌ها و نتیجه تغییر در سود یا زیان دوره مالی مؤثر است.

(۴) نتایج تغییر در دارائی‌ها و سود و زیان دوره گزارشگری مؤثر می‌باشد.

۱۸- در صورتی که شرکت سرمایه‌گذار نفوذ مؤثر بر شرکت سرمایه‌پذیر را ندارد، آثار

مازاد سود سهام دریافتی از محل سود انباشته قبل از تحصیل سرمایه‌پذیر در مانده

حساب سرمایه‌گذاری و سود دوره مالی واحد سرمایه‌گذار کدام است؟

(۱) بدون تأثیر در مانده سرمایه‌گذاری و افزایش در سود دوره مالی

(۲) بدون تأثیر در سود دوره مالی و به عنوان باز یافت بخشی از بهای تمام شده

سرمایه‌گذاری مانده سرمایه‌گذاری کاهش می‌یابد

(۳) بدون تأثیر در مانده سرمایه‌گذاری و سود دوره مالی

(۴) مانده سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار و سود دوره مالی به یک میزان افزایش

می‌یابد

۱۹- شناسائی درآمد در دفاتر واحد سرمایه‌گذار، هنگامی که شرکت سرمایه‌گذار نفوذ

مؤثر بر واحد سرمایه‌پذیر را دارد کدام است؟

(۱) در زمان گزارش سود توسط واحد سرمایه‌پذیر، واحد سرمایه‌گذار سهم خود را

شناسائی می‌نماید.

(۲) در زمان توزیع سود توسط واحد سرمایه‌پذیر، واحد سرمایه‌گذار سهم خود را

شناسائی می‌نماید.

(۳) در زمان فروش سرمایه‌گذار توسط واحد سرمایه‌گذار وصول می‌نماید.

(۴) در زمان تنظیم گزارش‌های مالی شرکت سرمایه‌پذیر، واحد سرمایه‌گذار سهم خود

را شناسائی می نماید.

۲۰- هرگونه افزایش در مبلغ ارزش دفتری سرمایه گذاریهای بلندمدت در اثر تجدید ارزیابی در کدام حساب ثبت می گردد:

- (۱) درآمد غیر عملیاتی تحقق نیافته ناشی از تجدید ارزیابی
- (۲) تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری ناشی از تجدید ارزیابی
- (۳) زیان تحقق نیافته ناشی از تجدید ارزیابی
- (۴) ثبت حسابداری ندارد فقط در ضوابط افشاء می شود

۲۱- شرکت (الف) سرمایه گذاریهای جاری را به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ارزشیابی می نماید. با فرض اینکه بهای تمام شده مجموع سرمایه گذاری ۲۵۰ میلیون ریال و ارزش برآوردی فروش ۲۶۰ میلیون و هزینه های برآوردی فروش ۱۲ میلیون ریال، ارزش جایگزینی آن ۲۵۲ میلیون ریال باشد. مبلغ سرمایه گذاری جهت انعکاس در ترازنامه طبق استاندارد ایران کدام است؟

(۱) ۲۵۰ (۲) ۲۵۲ (۳) ۲۴۸ (۴) ۲۶۰

۲۲- اطلاعات زیر در مورد سرمایه گذار بهای سریع معامله در دست است:

اوراق بهادار	بهای تمام شده	ارزش بازار ۱۳۰۱/۱۲/۲۹	ارزش بازار ۱۳۰۲/۱۲/۲۹
سهام شرکت (الف)	۱۰۰	۱۱۵	۱۱۲
سهام شرکت (ب)	۴۰	۳۹	۴۲
سهام شرکت (ج)	۳۵	۳۱	۲۸

سود یا زیان تحقق نیافته سرمایه گذاریها با فرض اینکه سرمایه گذاری دارای بازاری فعال باشد، در پایان سال ۱۳۰۱ کدام است؟

- (۱) ۱۰ ریال درآمد حاصل از سرمایه گذاری (۲) ۷ ریال درآمد حاصل از سرمایه گذاری
- (۳) ۱۰ ریال زیان حاصل از سرمایه گذاری (۴) ۷ ریال زیان حاصل از سرمایه گذاری

۲۳- چنانچه نیمی از سهام شرکت (ب) با توجه به اطلاعات مثال (۲۲) در سال ۱۳۰۳ به

مبلغ ۲۴ ریال فروخته شود، سود یا زیان حاصل از فروش کدام است؟

۱) ۳ ریال سود   ۲) ۳ ریال زیان   ۳) ۴ ریال سود   ۴) ۲ ریال سود

۲۵- مازاد درآمد تحقق نیافته تجدید ارزیابی در تغییر طبقه بندی از سرمایه گذاری بلند

مدت به سرمایه گذاری در اوراق بهادار (جاری) به کدام حساب منظور می‌شود؟

۱) سود انباشته   ۲) تعدیل ارزشیابی سرمایه گذاری

۳) سود و زیان سال جاری   ۴) سایر سود جامع

۲۶- تغییر طبقه بندی سرمایه گذاری در اوراق بهادار (جاری) به سرمایه گذاری بلند

مدت، مبلغ سرمایه گذاری بلند مدت به کدام مبلغ ثبت می‌شود؟

۱) به ارزش دفتری سرمایه گذاری در اوراق بهادار سریع معامله

۲) به بهای تمام شده اولیه سرمایه گذاری سریع معامله

۳) به ارزش بازار سرمایه گذاری بلند مدت

۴) به ارزش بازار سرمایه گذاری در اوراق بهادار سریع معامله (جاری)

۲۷- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری دفاتر شرکت آوا در ۱۳/۲/۲۹ دربارۀ

سرمایه گذاری سریع معامله جاری استخراج شده است:

بهای تمام شده	ارزش بازار	خالص ارزش فروش	
۱۰۰	۹۵	۹۴	سهام الف
۲۵۰	۲۶۰	۲۴۲	سهام ب
۱۵۰	۱۵۲	۱۵۱	سهام ج
۵۰۰	۵۴۰	۴۹۶	سهام د
۱۰۰۰	۱۰۴۷	۹۸۳	

باتوجه به اطلاعات فوق به سوالات زیر پاسخ دهید:

۱-۲۸ چنانچه سرمایه گذاری سریع معامله سهام (ب) که به روش ارزش بازار ارزشیابی

شده در سال ۱۳۲۲ به مبلغ ۲۵۲ فروخته شود سود و زیان واگذاری کدام است؟

۱) زیان ۸ ریال   ۲) سود ۸ ریال   ۳) زیان ۲ ریال   ۴) سود ۲ ریال

۲۸-۲ چنانچه پرتفوی سرمایه‌گذاری سریع معامله با روش اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ارزشیابی شود، هزینه ناشی از کاهش ارزش در پایان ۱۳۰۱ کدام است؟

(۱) ۴۷ (۲) ۱۷ (۳) ۰ (۴) ۶۴

۲۸-۳ چنانچه پرتفوی سرمایه‌گذاری سریع معامله که به روش اقل بهای تمام شده و خالص فروش ارزشیابی شده سهام (ب) در سال ۱۳۰۲ به مبلغ ۲۵۲ ریال فروخته شود، سود و زیان حاصل از واگذاری کدام است؟

(۱) سود ۲ ریال (۲) زیان ۲ ریال (۳) سود ۸ ریال (۴) زیان ۸ ریال

۲۸-۴ چنانچه روش ارزشیابی سرمایه‌گذاری سریع معامله خالص ارزش فروش باشد و سهام (ب) در سال ۱۳۰۲ به مبلغ ۲۵۲ ریال فروخته شود، سود و زیان واگذاری کدام است؟

(۱) زیان ۴ ریال (۲) سود ۴ ریال (۳) زیان ۸ ریال (۴) سود ۸ ریال

تمرین و مسائل

۱- رویدادهای زیر مربوط به خرید اوراق بهادار شرکت سهامی آذر در طی سال ۱۳۰۲ به شرح زیر می‌باشد:

اوراق بهادار	طبقه‌بندی	تعداد سهام	قیمت کل
سهام شرکت ایران	قابل داد و ستد	۵۰۰	۹۰۰۰
سهام شرکت سمنان	آماده برای فروش	۱۰۰۰	۲۲۰۰۰
سهام شرکت جهان	آماده برای فروش	۲۵۰۰	۴۲۵۰۰
اوراق قرضه	نگهداری تا سررسید	-	۲۴۰۰۰
اسناد خزانه	قابل داد و ستد	-	۱۱۰۰۰

• در طی سال ۱۳۰۲: شرکت آذر مبلغ ۳۶۳۰ ریال بابت بهره اوراق قرضه و اسناد خزانه را دریافت نمود. سود سهام دریافتی بالغ بر ۱۷۶۰ ریال، فروش ۲۰۰ سهم شرکت ایران هر سهم ۱۷ ریال و ۲۵۰ سهم شرکت جهان هر سهم ۱۹ ریال.

مطلوبست:

ثبت خرید اوراق بهادار دریافت سود سهام و بهره و فروش اوراق بهادار

۲- شرکت دی اوراق بهادار زیر را در سال ۱۳۴۴ تحصیل نمود:

ارزش بازار در	بهای تمام شده	طبقه‌بندی	اوراق بهادار
۱۳۴۴/۱۲/۲۹			
۱۲۰۰۰	۱۰۰۰۰	قابل داد و ستد	سهام (الف)
۱۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	قابل داد و ستد	سهام (ب)
۱۵۰۰۰	۱۲۰۰۰	آماده برای فروش	سهام (ج)
۱۵۰۰۰	۲۰۰۰۰	آماده برای فروش	سهام (د)
۲۲۰۰۰	۲۰۰۰۰	نگهداری تا سررسید	سهام (م)

مطلوبست:

۱- ثبتهای خرید اوراق بهادار و ثبتهای تعدیلی لازم در پایان دوره مالی بر مبنای ارزش متعارف بازار.

۳- شرکت بهمن اوراق بهادار زیر را در سال ۱۳۴۱ خریداری نموده است:

ارزش بازار در	بهای تمام شده	طبقه‌بندی	اوراق بهادار
۱۳۴۱/۱۲/۲۹			
۴۰۰۰	۲۰۰۰	قابل داد و ستد	(الف)
۶۰۰۰	۵۰۰۰	قابل داد و ستد	(ب)
۱۶۰۰۰	۱۸۰۰۰	آماده برای فروش	(ج)
۴۰۰۰	۵۰۰۰	آماده برای فروش	(د)
۱۵۰۰۰	۱۴۰۰۰	نگهداری تا سررسید	(م)

در طی سال ۱۳۴۲ شرکت بهمن تصمیم می‌گیرد که طبقه‌بندی تمامی اوراق بهادار (ب) به آماده برای فروش و اوراق بهادار (ج) به اوراق بهادار قابل داد و ستد تغییر یابد. قیمت بازار اوراق بهادار در زمان تغییر طبقه‌بندی به ترتیب ۵۵۰۰ ریال (ب) و ۱۷۰۰۰ ریال برای اوراق بهادار (ج) بود.

مطلوبست:

- ۱- ثبت تعدیلات لازم مجموعه اوراق بهادار به ارزش متعارف بازار در ۱۳۱/۱۲/۲۹
- ۲- ثبت تغییر طبقه‌بندی اوراق بهادار (ب) به آماده برای فروش در سال ۱۳۲
- ۳- ثبت تغییر طبقه‌بندی اوراق بهادار (ج) به قابل داد و ستد در سال ۱۳۲

۴- شرکت سهامی هما فعالیت سرمایه‌گذاری خود را از اول اسفندماه سال ۱۳۱ شروع نموده است. خرید ۱۲ میلیون سهم در اول اسفند به مبلغ ۴۸ میلیون ریال (اوراق بهادار آماده برای فروش)، سایر رویدادها:

۱۳۱/۱۲/۱: خرید ۳۰ میلیون اوراق قرضه ۱۲٪ و ۲۴ میلیون اوراق قرضه ۱۰٪ از شرکت ایران. اوراق قرضه با مبلغ اسمی خریداری شده، شرکت مصمم است اوراق قرضه را تا سررسید نگهداری نماید. تاریخهای پرداخت سود تضمین شده (بهره) ۶ ماهه در اول مهرماه و اول فروردین ماه هر سال می‌باشد.

۱۳۱/۱۲/۹: شرکت نیمی از سهام خود را به مبلغ ۲۵ میلیون ریال فروخت

۱۳۱/۱۲/۲۵: دریافت سود سهام بالغ بر ۱/۵ میلیون ریال از شرکت سرمایه‌پذیر

۱۳۱/۱۲/۲۶: خرید اوراق قرضه دولتی بالغ بر ۵/۸ میلیون ریال به عنوان اوراق بهادار قابل داد و ستد، شرکت امیدوار است که از محل افزایش قیمت، سود را تحصیل نماید.

۱۳۱/۱۲/۲۹: ثبت تعدیلات لازم در ارتباط با سرمایه‌گذاری بر اساس بیانیه ۱۱۵ (FASB#115). قیمت بازار هر سهم ۴/۲۵ بود، ارزش متعارف اوراق قرضه ۱۲ درصد بالغ بر ۳۲ میلیون ریال و اوراق قرضه ۱۰٪ بالغ بر ۲۰ میلیون ریال، ارزش متعارف اوراق قرضه دولتی ۵/۷ میلیون ریال.

۱۳۲/۱/۱۷: باقیمانده سهام به مبلغ ۲۶ میلیون ریال فروخته شد.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق در دفاتر.

۵- اطلاعات زیر درباره بهای تمام شده و قیمت بازار مجموعه سهام شرکت سهامی نمونه در سال‌های متوالی در جدول زیر نشان داده شده است. فرض کنید که کلیه سهام در سال ۱۳۱ تحصیل شده، بهای فروش هر سهم در سال ۱۳۲ بالغ بر ۴۱ ریال و در سال ۱۳۳:

سهام (ب) هر سهم ۱۲ ریال و سهام (ج) هر سهم ۲۴ ریال بوده است.

۱۳۳۱				۱۳۳۲			
شرکت	تعداد	بهای تمام‌شده	ارزش بازار	تعداد	بهای تمام‌شده	ارزش بازار	
	سهام	هر سهم	هر سهم	سهام	شده هر سهم	هر سهم	
سهام (الف)	۱۰۰۰	۴۰	۳۷	۶۰۰	۴۰	۲۷	
سهام (ب)	۲۰۰۰	۱۰	۸	۲۰۰۰	۱۰	۹	
سهام (ج)	۲۵۰۰	۲۲	۲۴	۲۵۰۰	۲۲	۲۰	
سهام (د)	۰			۱۰۰۰	۵	۴	

۱۳۳۳				۱۳۳۴			
شرکت	تعداد	بهای تمام‌شده	ارزش بازار	تعداد	بهای تمام‌شده	ارزش بازار	
	سهام	هر سهم	هر سهم	سهام	شده هر سهم	هر سهم	
سهام (الف)	۶۰۰	۴۰	۴۷	۰	۰	۰ *	
سهام (ب)	۱۵۰۰	۱۰	۱۲	۱۵۰۰	۱۰	۱۱	
سهام (ج)	۲۰۰۰	۲۲	۲۴	۲۰۰۰	۲۲	۲۵	
سهام (د)	۱۴۰۰	۵	۸	۱۴۰۰	۵	۷	

* بهای فروش هر واحد ۴۵ ریال

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق اوراق بهادار و تعدیلات لازم در پایان هر دوره مالی با فرض اینکه:

۱- سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع معامله (قابل داد و ستد) تلقی شود و حسابداری آن بر مبنای ارزش بازار باشد.

۲- سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع معامله (قابل داد و ستد) تلقی شود و حسابداری آن بر مبنای اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش باشد.

۳- اطلاعات زیر درباره مجموعه سهام قابل خرید و فروش شرکت سهامی آبان در دو سال متوالی در دست است:

• سال ۱۳۳۲:

(۱) خرید ۸۰۰ سهم شرکت (الف) هر سهم ۷۶ ریال، حق العمل کارگزار هر سهم یک ریال.

(۱) خرید ۱۶۰۰ سهم شرکت (ب) هر سهم ۸۰ ریال، حق العمل کارگزار هر سهم یک ریال.
 (۱) خرید ۹۰۰ سهم شرکت (ج) هر سهم ۴۳ ریال، حق العمل کارگزار هر سهم یک ریال.
 • سال ۱۳۳۳:

(۱) خرید ۲۰۰ سهم شرکت (الف) هر سهم ۸۱ ریال، حق العمل کارگزار هر سهم یک ریال.
 * قیمت بازار هر سهم شرکت (الف)، (ب) و (ج) در پایان سال ۱۳۳۲ به ترتیب ۷۹ ریال، ۸۰ ریال و ۴۲ ریال می باشد.
 قیمت بازار هر سهم شرکت (الف)، (ب) و (ج) در پایان سال ۱۳۳۳ به ترتیب ۸۰ ریال، ۸۴ ریال و ۴۵ ریال می باشد.
 مطلوبست:

- ۱- ثبت تحصیل مجموعه سهام قابل خرید و فروش با فرض اینکه سرمایه گذاری به عنوان سریع معامله تلقی شود، روش ارزیابی مجموعه سهام با دو فرض:
- ارزش بازار
- اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش

۷- شرکت سهامی مهر مالک دو نوع سرمایه گذاری تحت عنوان اوراق بهادار قابل داد و ستد و آماده برای فروش می باشد، که اطلاعات آن به شرح زیر است:

اوراق بهادار قابل داد و ستد:

اوراق بهادار	تعداد	جمع بهای تمام شده	ارزش بازار در	مانده تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری
سهام (الف)	۶۰۰	۹۰۰۰	۱۱۵۰۰	۲۵۰۰ (بدهکار)
سهام (ب)	۱۰۰۰	۲۷۰۰۰	۱۸۰۰۰	۹۰۰۰ (بستانکار)
سهام (ج)	۴۵۰	۹۹۰۰	۱۰۲۱۵	۳۱۵ (بدهکار)
جمع		۴۵۹۰۰	۳۹۷۱۵	۶۱۸۵ (بستانکار)

اوراق بهادار آماده برای فروش:

اوراق بهادار	تعداد	جمع بهای تمام شده	ارزش بازار در ۱۳/۱۲/۲۹	مانده تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری
سهام (د)	۲۰۰۰	۸۶۰۰۰	۹۰۰۰۰	۴۰۰۰ (بدهکار)
سهام (ه)	۱۵۰۰۰	۳۹۰۰۰۰	۳۶۵۰۰۰	۲۵۰۰۰ (بستانکار)
سهام (و)	۵۰۰۰	۶۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	۲۰۰۰۰ (بدهکار)
جمع		<u>۵۳۶۰۰۰</u>	<u>۵۳۵۰۰۰</u>	<u>۱۰۰۰۰</u> (بستانکار)

مبادلات در ارتباط با سرمایه‌گذاری طی سال ۱۳۲۲ شرح زیر است:

- (۱) فروش ۵۰۰ سهم (ب) جمعاً به مبلغ ۹۵۰۰ ریال.
- (۲) فروش ۲۰۰ سهم (د) به مبلغ ۳۰۰۰ ریال.
- (۳) انتقال تمامی سهام (الف) به اوراق بهادار آماده برای فروش. مجموع ارزش بازار در زمان تغییر طبقه‌بندی ۱۲۹۰۰ ریال بود.
- (۴) انتقال بقیه سهام (و) به اوراق بهادار قابل داد و ستد. ارزش بازار در زمان تغییر طبقه‌بندی هر سهم ۲۰ ریال بود. این سهام بعداً از قرار هر سهم ۱۸ ریال فروخته شد. قیمت بازار بقیه اوراق بهادار در ۲۹ اسفند ۱۳۲۲ در جدول زیر نشان داده شده است: قیمت بازار بقیه اوراق بهادار در ۲۹ اسفند ۱۳۲۲ در جدول زیر نشان داده شده است:

اوراق بهادار	قیمت بازار هر سهم
سهام (الف)	۲۲ ریال
سهام (ب)	۱۵ ریال
سهام (ج)	۲۱ ریال
سهام (د)	۴۲ ریال
سهام (ه)	۲۸ ریال

مطلوبست:

۱- تهیه ثبتهای لازم مبادلات فوق در دفاتر شرکت سرمایه‌گذار و تعدیلات لازم در پایان ۱۳۲۲

۸- شرکت سهامی خرداد ۱۰۰۰۰ (۱۵ درصد) سهم عادی منتشر شده شرکت سامان را در

اول سال ۱۳۸۱ به مبلغ ۴۰۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. خالص دارائی شرکت سامان در این تاریخ جمعاً بالغ ۲ میلیون ریال. ارزش دفتری و بازار خالص دارائی شرکت سرمایه پذیر تقریباً برابر می باشد، شرکت سهامی خرداد توانائی اعمال نفوذ قابل ملاحظه بر خط مشی های مالی و عملیاتی شرکت سامان را ندارد. سود خالص گزارش شده شرکت سامان در سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳۸۱ به مبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال، سود سهام اعلام و پرداخت شده آن هر سهم ۷/۰ ریال. شرکت در نظر دارد که سرمایه گذاری را در مدت زمانی طولانی نگهداری کند. قیمت بازار ۱۰۰۰۰ سهم بالغ بر ۴۵۰۰۰۰ ریال بود.

در اول مهرماه سال ۱۳۸۲، شرکت سهامی خرداد تعداد ۳۰۰۰۰ (۲۵ درصد) سهام جدید اضافی منتشر شده دارای حق رأی شرکت سامان را به مبلغ ۱۵۰۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. خالص دارائی شرکت سرمایه پذیر در تاریخ سرمایه گذاری به مبلغ ۴۶۰۰۰۰۰ ریال (ارزش بازار و دفتری خالص دارائی شرکت سرمایه پذیر تقریباً برابر می باشد). در نتیجه این مبادله، شرکت سهامی خرداد توانائی اعمال نفوذ مؤثر بر خط مشی های مالی و عملیاتی شرکت سرمایه پذیر را بدست آورد. سود خالص گزارش شده شرکت سامان طی سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳۸۲ به مبلغ ۳۰۰۰۰۰ ریال و ۱۰۰۰۰۰ ریال برای ۶ ماهه منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳۸۲ می باشد. سود سهام پرداخت شده شرکت سامان در اول مرداد هر سهم ۸/۰ ریال و در اول دی ماه سال ۱۳۸۲ و هر سهم ۳۵/۱ ریال در می باشد. شرکت سهامی خرداد هر نوع دارائی نامشهود را طی ۲۰ سال مستهلک می نماید.

مطلوبست:

۱- ثبت های لازم در دفاتر سرمایه گذار طی سال ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ و تعیین مبلغ درآمد حاصل از سرمایه گذاری که باید در صورت سود و زیان شرکت در سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ گزارش گردد.

۹- اطلاعات زیر درباره سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله جاری در ۱۳۸۸/۱۲/۲۹ در دست است:

سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار	بهای	ارزش	سود (زیان)
سریع‌المعامله (قابل داد و ستد)	تمام شده	بازار	تحقق نیافته
سهام شرکت ایران خودرو	۲۰۰۰۰	۱۹۰۰۰	(۱۰۰۰۰)
سهام شرکت کربن	۱۰۰۰۰	۹۰۰۰	(۱۰۰۰۰)
سهام شرکت سایپا	۲۰۰۰۰	۲۰۶۰۰	۶۰۰
	<u>۵۰۰۰۰</u>	<u>۴۸۶۰۰</u>	<u>(۱۴۰۰۰)</u>
مانده تعدیل ارزش بازار سرمایه‌گذاری قبلی			۰
تعدیل ارزش بازار سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (بستانکار)			<u>(۱۴۰۰۰)</u>

در طی سال ۱۳۸۹، سهام شرکت کربن به مبلغ ۹۴۰۰ ریال فروخته شد. ارزش متعارف سهام در ۲۹ اسفند ۱۳۸۹: ایران خودرو ۱۹۱۰۰ ریال، سایپا ۲۰۵۰۰ ریال می‌باشد.
مطلوبست:

۱- تهیه ثبتهای لازم در ۱۳۸۸/۱۲/۲۹

۲- تهیه ثبتهای فروش سهام طی سال ۱۳۸۹

۳- تهیه ثبتهای لازم در ۱۳۸۹/۱۲/۲۹

۱۰- شرکت سهامی سامان دیزل در اول سال ۱۳۸۶ اوراق قرضه ۹٪ به مبلغ اسمی ۲۰۰۰۰۰ ریال را به قیمت ۱۸۵۵۸۹ ریال خریداری کرد. تاریخهای دریافت سود تضمین شده در پایان هر سال و سررسید اوراق قرضه پایان سال ۱۳۸۸ می‌باشد. نرخ بازده ۱۲٪ و اوراق قرضه به عنوان اوراق بهادار نگهداری تا سررسید طبقه‌بندی شده است.
مطلوبست:

۱- تهیه ثبتهای لازم تا سررسید (استهلاک کسر اوراق قرضه روش خط مستقیم)

۲- تهیه ثبتهای لازم تا سررسید (استهلاک کسر اوراق قرضه نرخ بهره مؤثر)

۱۱- اقلام مربوط به سرمایه‌گذاری شرکت سهامی قلم در ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ به قرار زیر می‌باشد:

۱۵۵۰۰۰	سرمایه گذرای در اوراق بهادار قابل داد و ستد
۱۴۷۷۵۰ (۷۲۵۰)	کسر می شود: تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری قابل داد و ستد
۱۰۸۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش
۱۱۸۰۰۰ ۱۰۰۰۰	اضافه می شود تعدیل ارزش متعارف سرمایه گذاری آماده برای فروش
۱۲۵۰	حسابهای دریافتی - سود تضمین شده

مجموعه (پرتفوی) سرمایه گذاریهای شرکت سهامی به تفکیک در ۱۳۲/۱۲/۲۹ به شرح زیر است:

اوراق بهادار	طبقه بندی	بهای تمام شده	ارزش بازار
تعداد ۱۰۰۰ سهم شرکت (الف)	قابل داد و ستد	۷۵۰۰۰	۷۶۲۵۰
تعداد ۸۰۰ سهم شرکت (ب)	قابل داد و ستد	۵۵۰۰۰	۵۲۸۲۵
اوراق قرضه ۱۰٪ (تاریخهای پرداخت بهره در ۱/۱ و ۷/۱)	قابل داد و ستد	۲۵۰۰۰	۱۸۶۷۵
تعداد ۱۰۰۰ سهم شرکت (ج)	آماده برای فروش	۵۹۰۰۰	۶۵۰۰۰
تعداد ۲۰۰۰ سهم شرکت (د)	آماده برای فروش	۴۹۰۰۰	۵۳۰۰۰

رویدادهای طی سال ۱۳۳۳ در ارتباط با سرمایه گذاریها:

۱/۱- دریافت سود تضمین شده اوراق قرضه

۳/۱- خریداری تعداد ۳۰۰ سهم اضافی جدید شرکت (الف) به مبلغ ۲۲۹۵۰ ریال.

شرکت در نظر دارد سرمایه گذاری را به عنوان قابل داد و ستد طبقه بندی نماید.

۴/۱- فروش تعداد ۴۰۰ سهم شرکت (ب) از قرار هر سهم ۶۹ ریال.

۵/۲- فروش تعداد ۴۰۰ سهم شرکت (ج) از قرار هر سهم ۶۲ ریال.

۷/۱- دریافت سود تضمین شده اوراق قرضه.

۷/۴- خریداری تعداد ۱۵۰۰ سهم شرکت (ل) به مبلغ ۸۳۰۰۰ ریال، هزینه کارمزد کارگزار

۲۵۰ ریال، شرکت در نظر دارد این سرمایه گذاری را به عنوان اوراق بهادار قابل داد

و ستد طبقه بندی نماید.

● قیمت بازار سهام و اوراق قرضه شرکت در ۱۳۳۳/۱۲/۲۹ به قرار زیر می‌باشد:

ریال	۷۶/۶۰	هر سهم	سهام شرکت (الف)
ریال	۶۸/۵۰	هر سهم	سهام شرکت (ب)
ریال	۵۵/۲۵	هر سهم	سهام شرکت (ل)
ریال	۶۱/۰۰	هر سهم	سهام شرکت (ج)
ریال	۲۷/۰۰	هر سهم	سهام شرکت (د)
ریال	۲۰۵۵۵/۰۰	به مبلغ	اوراق قرضه

مطلوبست:

۱- ثبت‌های تعدیلی لازم در پایان سال ۱۳۳۲

۲- ثبت‌های لازم طی سال ۱۳۳۳ و تعدیلات آن در پایان سال ۱۳۳۳

۳- انعکاس سرمایه‌گذاری قابل داد و ستد در ترازنامه ۱۳۳۳/۱۲/۲۹ با فرض اینکه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار آماده برای فروش به عنوان دارائی جاری طبقه‌بندی شود.

۱۲- قیمت تمام شده و ارزش بازار مجموعه سه نوع سرمایه‌گذاریهای شرکت سهامی سامان در ۱۳۳۱/۱۲/۲۹ به شرح زیر است:

اوراق بهادار	طبقه‌بندی	بهای تمام شده	ارزش بازار
سهام شرکت (الف)	قابل داد و ستد	۱۴۰۰۰	۱۷۰۰۰
سهام شرکت (ب)	قابل داد و ستد	۲۲۰۰۰	۳۱۰۰۰
سهام شرکت (ج)	آماده برای فروش	۷۰۰۰	۹۰۰۰
سهام شرکت (د)	آماده برای فروش	۱۸۰۰۰	۲۰۵۰۰
سهام شرکت (ه)	آماده برای فروش	۲۱۰۰۰	۱۵۰۰۰
سهام شرکت (و)	نگهداری تا سررسید	۵۰۰۰۰	۵۱۰۰۰

مانده حسابهای تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اول سال ۱۳۳۱ به قرار زیر بود:

تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - قابل داد و ستد	۸۰۰۰ (بدهکار)
تعدیل ارزش متعارف سرمایه‌گذاری - آماده برای فروش	۲۵۰۰ (بستانکار)

شرکت سهامی سامان در پایان سال ۱۳۳۲ تصمیم گرفت که طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها در

اوراق بهادار را به شرح زیر تغییر دهد:

ارزش بازار در

تاریخ تغییر	طبقه بندی	طبقه بندی	اوراق بهادار
طبقه بندی	جدید	قدیم	
۱۸۰۰۰	آماده برای فروش	قابل داد و ستد	سهام شرکت (الف)
۸۵۰۰	قابل داد و ستد	آماده برای فروش	سهام شرکت (ج)
۲۱۰۰۰	نگهداری تا سررسید	آماده برای فروش	سهام شرکت (د)
۴۸۰۰۰	قابل داد و ستد	نگهداری تا سررسید	سهام شرکت (و)

مطلوبست:

۱- ثبتهای لازم برای تعدیل تغییر مجموعه اوراق بهادار به ارزش متعارف بازار در

۱۳۳۲/۱۲/۲۹

۲- ثبتهای لازم برای تغییر طبقه بندی اوراق بهادار

۱۳- شرکت سهامی (الف) ۱۵ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده شرکت (ب) را در اول سال ۱۳۳۲ به مبلغ ۷۵۰۰۰ ریال خریداری کرد. خالص دارائی شرکت (ب) در زمان تحصیل ۴۰۰۰۰۰ ریال، هر نوع مازاد ارزش متعارف به بهای تمام شده قابل تخصیص به تجهیزات است که طی ۲۰ سال مستهلک می شود. در اول سال ۱۳۳۳ شرکت (الف) ۱۵ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده اضافی جدید در مقابل پرداخت ۷۵۰۰۰ ریال تحصیل نمود. (فرض کنید خالص دارائی بر مبنای ارزش متعارف شرکت سرمایه پذیر ب نیز همان ۴۰۰۰۰۰ ریال است).

سود گزارش شده و سود سهام پرداخت شده شرکت سرمایه پذیر (ب) در طی دو سال متوالی در جدول زیر نشان داده شده است:

۱۳۳۳	۱۳۳۲	
۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	سود خالص
۴۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	سود توزیع شده

مطلوبست:

۱- ثبتهای لازم در دفاتر شرکت سرمایه گذار طی سالهای ۱۳۳۲ و ۱۳۳۳

۲- ثبتهای تعدیلی لازم جهت انعکاس تغییر از آماده برای فروش به روش ارزش ویژه

۱۴- در اول سال ۱۳۳۲ شرکت سهامی سمن ۳۰۰۰ سهم شرکت سهامی (ب) از قرار هر سهم ۱۶ ریال و ۲۰۰۰ سهم شرکت (ج) را از قرار هر سهم ۳۳ ریال خریداری کرد. مدیریت قصد دارد این سرمایه‌گذاری را جهت تأمین منابع نقدینگی در زمان لزوم مورد استفاده قرار دهد (سرمایه‌گذاری قابل داد و ستد).

شرکت سمن نیز در اول سال ۱۳۳۲، ۳۵۰۰ سهم شرکت (م) از قرار هر سهم ۲۹ ریال و اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۴۰۰۰۰ ریال با نرخ ۱۰۱ خریداری کرد. شرکت در نظر دارد این نوع سرمایه‌گذاری را به عنوان آماده برای فروش نگهداری نماید. طی سال ۱۳۳۲ شرکت سمن سود تضمین شده و سود سهام را دریافت می‌دارد:

- سهام شرکت (ب) سود سهام هر سهم ۱ ریال
- سهام شرکت (ج) سود سهام هر سهم ۳ ریال
- سهام شرکت (م) سود سهام هر سهم ۲ ریال
- اوراق قرضه ۶٪ سالانه تاریخهای دریافت سود تضمین شده ۶ ماهه (۱۲/۲۹ و ۶/۳۱ هر سال)

ارزش بازار اوراق بهادار در پایان سال ۱۳۳۲ به شرح زیر است:

- سهام شرکت (ب) هر سهم ۲۰ ریال
- سهام شرکت (ج) هر سهم ۲۲ ریال
- سهام شرکت (م) هر سهم ۲۷ ریال
- اوراق قرضه با نرخ ۱۰۲

در تاریخ ۳۰ خرداد سال ۱۳۳۳ تعداد ۲۰۰۰ سهم شرکت (ج) از قرار هر سهم ۱۷ ریال فروخته شد. در تاریخ پایان مردادماه سال ۱۳۳۳ اوراق قرضه با نرخ ۱۰۰/۵ به علاوه سود تضمین شده معوق فروخته شد.

ارزش بازار بقیه اوراق بهادار در ۱۲/۲۹ به شرح زیر است:

- سهام شرکت (ب) هر سهم ۱۹ ریال
  - سهام شرکت (م) هر سهم ۳۲ ریال
- مطلوبست:

- ۱- تهیه ثبتهای لازم در ارتباط با سرمایه‌گذاری در دفاتر و تعدیل لازم در پایان هر سال.
- ۲- نحوه گزارش سرمایه‌گذاری در صورتهای مالی در پایان هر سال.

۱۵- رویدادهای مربوط به خرید و فروش سهام عادی شرکت نور به شرح زیر است:

۱- خرید ۱۰۰۰۰ سهم عادی از قرار هر سهم ۴۵ ریال.	
۲- فروش ۲۰۰۰ سهم هر سهم ۵۱ ریال.	
۳- فروش ۲۵۰۰ سهم از قرار هر سهم ۳۳ ریال.	
۴- ارزش بازار سهام در پایان سال به شرح زیر است:	
هر سهم ۴۷ ریال	x1/۱۲/۲۹
هر سهم ۳۹ ریال	x2/۱۲/۲۹
هر سهم ۳۱ ریال	x3/۱۲/۲۹

مطلوبست:

۱- ثبتهای لازم در سالهای ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳ با فرض اینکه حسابداری سرمایه‌گذاری به عنوان قابل داد و ستد طبقه‌بندی شود.

۲- ثبتهای لازم در سالهای ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳ با فرض اینکه حسابداری سرمایه‌گذاری به عنوان سریع‌المعامله طبقه‌بندی شود.

۳- ثبتهای لازم در سالهای ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳ با فرض اینکه سرمایه‌گذاری در سهام بلندمدت تلقی شده و کاهش در پایان سالهای ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳ دائمی تلقی می‌شود.

۱۶- شرکت سهامی آرام ۱۰ درصد سهام منتشرشده شرکت سهامی دماوند را در اول سال ۱۳۴۱ به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. بهای خرید معادل ارزش دفتری خالص دارائی در تاریخ سرمایه‌گذاری است. سود تحصیل شده شرکت دماوند در پایان سال بالغ بر ۲۰۰۰۰۰ ریال، سود سهام پرداخت شده در پایان سال بالغ بر ۱۰۰۰۰۰۰ ریال است. از آنجا که شرکت آرام قادر نیست بر سیاستهای مالی و عملیاتی شرکت سرمایه‌پذیر نفوذ قابل ملاحظه اعمال کند، سهام مزبور به عنوان اوراق بهادار آماده برای فروش طبقه‌بندی و برای حسابداری از روش ارزش متعارف استفاده می‌شود.

در اول سال ۱۳۴۲ شرکت آرام ۵ درصد سهام اضافی جدید شرکت دماوند را به مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال خریداری کرد. سود گزارش شده شرکت دماوند در سال مالی منتهی به ۱۳۴۲/۱۲/۲۹ بالغ بر ۳۰۰۰۰۰ ریال و سود توزیع شده به مبلغ ۱۲۰۰۰۰ ریال. در اول

سال ۱۳۳۳ شرکت آرام مجدداً ۱۵ درصد سهام دارای حق رأی منتشر شده اضافی شرکت دماوند به مبلغ ۱۱۷۰۰۰ ریال تحصیل نمود، از آنجا که میزان سرمایه‌گذاری شرکت سهام آرام در سهام دماوند معادل ۳۰ درصد می‌باشد، طبق اصول پذیرفته شده حسابداری شرکت آرام می‌تواند در سیاستهای مالی و عملیاتی شرکت دماوند اعمال نفوذ نماید. سود گزارش شده شرکت دماوند طی سال مالی منتهی به ۱۳۳۳/۱۲/۲۹ بالغ بر ۴۰۰۰۰۰ ریال و سود سهام پرداخت شده در تاریخ ۱۳۳۳/۱۲/۲۹ به مبلغ ۱۸۰۰۰۰ ریال می‌باشد. مطلوب‌بست:

ثبتهای لازم جهت انعکاس رویدادهای فوق در دفاتر شرکت آرام در سهام آماده برای فروش برای سالهای ۱۳۳۱ و ۱۳۳۲ و تغییر روش ارزش متعارف به ارزش ویژه در سال ۱۳۳۳

۱۷- اطلاعات مجموعه سرمایه‌گذاری بلندمدت در ۲۹ اسفند سال ۱۳۳۷ به شرح زیر است:

اوراق بهادار	بهای تمام شده	تجدید ارزیابی (ارزش بازار)	سود (زیان) تحقق نیافته
(الف)	۱۷۵۰۰	۱۵۰۰۰	(۲۵۰۰)
(ب)	۱۲۵۰۰	۱۴۰۰۰	۱۵۰۰
(ج)	<u>۲۳۰۰۰</u>	<u>۲۵۵۰۰</u>	<u>۲۵۰۰</u>
	<u>۵۳۰۰۰</u>	<u>۵۴۵۰۰</u>	<u>۱۵۰۰</u>

مانده مازاد تجدید ارزیابی (تعديل ارزشیابی سرمایه‌گذاری) قبل (بد) ۶۰۰
ارزش متعارف سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار (بدهکار) ۱۱۰۰
در اول سال ۱۳۳۸، اوراق بهادار (الف) به مبلغ ۱۵۱۰۰ ریال فروخته شد. مطلوب‌بست:

- ۱- ثبت لازم در ۱۳۳۷/۱۲/۲۹ برای مجموعه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار بر مبنای بیانیه ۱۵ استاندارد ایران
- ۲- ثبت لازم در پایان ۱۳۳۷ برای مجموعه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار بر مبنای بیانیه ۱۱۵ (FASB) کدام است؟

۳- نحوه گزارش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار در صورتهای مالی (شامل صورت سود و زیان جامع - با فرض اینکه سود خالص گزارش شده شرکت در سال مالی منتهی به ۱۳۷/۱۲/۲۹ و ۱۳۸ به ترتیب ۱۲۰۰۰۰ ریال و ۱۴۰۰۰۰ ریال، مجموع سود تحقق نیافته ناشی از نگهداشت مربوط به سال ۱۳۸ بالغ بر ۴۰۰۰۰ ریال) دو سال متوالی.

۱۸- شرکت سهامی (الف) ۱۰ درصد از ۲۰۰۰۰۰ سهم دارای حق رأی شرکت (ب) را از قرار هر سهم ۱۳ ریال در اول خرداد ماه سال ۱۳۸ تحصیل نمود. سود سهام اعلام و پرداخت شده شرکت (ب) در تاریخ ۳۰ شهریور ماه بالغ بر ۷۵۰۰۰ ریال و سود گزارش شده شرکت (ب) در سال مالی منتهی به ۱۳۸/۱۲/۲۹ به مبلغ ۱۲۲۰۰۰ ریال. ارزش بازار سهام شرکت (ب) در پایان سال ۱۳۸ هر سهم ۱۵ ریال.

شرکت سهامی (الف) علاوه بر تحصیل سهام فوق، ۳۰ درصد سهام از ۳۰۰۰۰ سهم دارای حق رأی منتشر شده شرکت (ج) را از قرار هر سهم ۹ ریال در اول سال ۱۳۸ خریداری کرد. (شرکت الف نفوذ مؤثر بر سیاستهای مالی و عملیاتی شرکت سرمایه‌پذیر را می‌تواند اعمال کند). سود سهام اعلام و پرداخت سرمایه‌پذیر در ۱۵ تیرماه بالغ بر ۳۶۰۰۰ ریال، سود گزارش شرکت (ج) در سال مالی منتهی به ۱۳۸/۱۲/۲۹ بالغ بر ۸۵۰۰۰ ریال می‌باشد.

مطلوبست:

تهیه ثبتهای لازم در ارتباط با سرمایه‌گذاری در هر یک از شرایط فوق بطور مستقل.

۱۹- مجموعه (پرتفوی) سرمایه‌گذاری شرکت سهامی هادی در ۲۹ اسفند ۱۳۸۱ شامل اوراق بهادار زیر می‌باشد:

• سهام عادی شرکت خودروسازان (درصد مالکیت ۳ درصد): تعداد سهام ۵۰۰۰ سهم، بهای تمام شده ۱۰۰۰۰۰ ریال، قیمت بازار سهام ۹۵۰۰۰ ریال، شرکت در نظر دارد اوراق بهادار را به عنوان سریع معامله (قابل داد و ستد) طبقه‌بندی نماید.

• سهام ممتاز شرکت سهامی سایپا، تعداد سهام ۲۰۰۰ سهم، بهای تمام شده ۴۰۰۰۰ ریال، ارزش بازار ۴۳۰۰۰ ریال. (طبقه‌بندی شده به عنوان سریع معامله).

• سهام عادی شرکت کرمان موتور (درصد مالکیت ۳۰ درصد) تعداد سهام ۲۰۰۰۰ سهم، بهای تمام شده ۱۱۴۰۰۰۰ ریال، ارزش بازار ۱۱۳۰۰۰۰ ریال (شرکت سرمایه‌گذار نفوذ

قابل ملاحظه ندارد، اوراق بهادار به عنوان بلندمدت طبقه‌بندی شده است).

• سهام عادی شرکت سمن (درصد مالکیت ۱۵ درصد)، تعداد سهام ۲۵۰۰۰ سهم، بهای تمام شده ۶۷۵۰۰ ریال، ارزش بازار ۵۰۰۰۰ ریال (تجدید ارزیابی شده) اوراق بهادار به عنوان سرمایه‌گذاری بلندمدت طبقه‌بندی شده است.
مطلوبست:

۱- ثبتهای تعدیلی لازم در پایان سال ۱۳۸۱ برای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار و نحوه گزارش آن در صورتهای مالی. (بیانیه ایران)

۲- فرض کنید که کاهش ارزش بازار سهام شرکت سمن دائمی است. با این فرض ثبتهای تعدیلی اوراق بهادار در پایان سال ۱۳۸۱ کدام است.

۳- فرض کنید در ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ هدف مدیریت واحد سرمایه‌گذار تغییر یافته و کلیه اوراق بهادار به عنوان بلندمدت تلقی شده، ارزش بازار آن به شرح زیر است:

سهام عادی شرکت خودروسازان	۱۰۲۰۰۰ ریال
سهام ممتاز شرکت سایپا	۴۳۰۰۰ ریال
سهام عادی کرمان موتور	۱۱۱۵۰۰۰ ریال
سهام عادی سمن	۴۵۰۰۰ ریال

ثبتهای تعدیلی لازم در پایان ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ کدام است. با فرض اینکه فقط کاهش سهام عادی سمن دائمی تلقی شود.

۲۰- شرکت (الف) ۳۰ درصد سهام دارای حق رأی منتشرشده شرکت (ب) را در اول سال ۱۳۸۲ به مبلغ ۲۵۸۰۰۰ ریال خریداری کرد. روش حسابداری سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار شرکت (الف) ارزش ویژه می‌باشد. ارزش دفتری خالص دارائی شرکت (ب) در تاریخ تحویل سرمایه‌گذاری بالغ بر ۵۹۰۰۰۰ ریال بوده است. مازاد بهای تمام شده سرمایه‌گذاری نسبت به سهم شرکت (الف) از ارزش دفتری خالص دارائی‌های شرکت (ب) مبلغ ۱۳۰۰۰۰ ریال آن مربوط به دارائی نامشهود ثبت نشده است که طی مدت ۲۰ سال مستهلک می‌شود. سود خالص گزارش شده شرکت (ب) در سال مالی منتهی به ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ بالغ بر ۱۸۰۰۰۰ ریال، سود سهام پرداخت شده شرکت (ب) به مبلغ ۱۲۰۰۰۰ ریال می‌باشد.

مطلوبست:

ثبت رویدادهای فوق جهت انعکاس سرمایه‌گذاری طی سال ۱۳۳۲

۲۱- شرکت سهامی آذر مجموعه اوراق بهادار سایر شرکتها را در طی سال ۱۳۳۱ به مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال خریداری کرد، قیمت بازار و بهای تمام شده سرمایه‌گذاری به تفکیک در پایان هر سال به شرح زیر است:

X۴/۱۲/۲۹	X۳/۱۲/۲۹	X۲/۱۲/۲۹	X۱/۱۲/۲۹	ارزش بازار
۱۱۰۰۰	۹۵۰۰	۷۵۰۰	۸۰۰۰	

مطلوبست:

۱- ثبت تعدیلات لازم در پایان هر سال با فرض اینکه کاهش ارزش سرمایه‌گذاری بلندمدت دائمی تلقی شود. (از دیدگاه بیانیه ۱۵ استاندارد ایران)

۲- انعکاس سرمایه‌گذاری بلندمدت در صورتهای مالی

۲۲- شرکت پویا مجموعه‌ای از سهام در دو سال متوالی طبق جدول زیر در اختیار دارد. ارزش بازار و بهای تمام شده هر سهم در پایان هر سال در جدول زیر منعکس شده است:

• در پایان سال ۱۳۳۱:

نوع سهام شرکت	تعداد سهام	بهای تمام شده هر سهم	بهای بازار هر سهم
سهام (الف)	۵۰۰۰	۲۰	۲۰
سهام (ب)	۲۰۰۰	۲۵	۳۰
سهام (ج)	۱۰۰۰	۱۰	۵

• در پایان سال ۱۳۳۲:

نوع سهام شرکت	تعداد سهام	بهای تمام شده هر سهم	بهای بازار هر سهم
سهام (الف)	۲۰۰۰	۲۰	۱۸
سهام (ب)	۲۰۰۰	۲۵	۲۰
سهام (د)	۵۰۰۰	۴۰	۳۵

بهای فروش هر سهم (الف) و (ج) در طی سال ۱۳۳۲ به ترتیب ۱۸ و ۹ ریال می‌باشد.

مطلوبست:

- ۱- ثبت تعدیلات لازم با فرض اینکه مجموعه سرمایه‌گذاریهای جاری تلقی شده و حسابداری آن بر مبنای ارزش بازار باشد.
- ۲- با فرض اینکه حسابداری مجموعه سرمایه‌گذاریها بلندمدت و کاهش ارزش آن دائمی تلقی شود.

۲۳- اطلاعات زیر درباره مجموعه سرمایه‌گذاری بلندمدت متعلق به شرکت مهر در پایان سالهای مختلف به شرح زیر است:

ارزش تجدید ارزیابی در ۱۲/۲۹					بهای
۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	تمام شده
۶۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	۶۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰ (الف) سهام شرکت
۷۰۰۰۰۰	۷۶۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	۷۵۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰	۶۰۰۰۰۰ (ب) سهام شرکت
۱۱۰۰۰۰۰	۵۸۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰	۹۵۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰۰	۹۰۰۰۰۰ (ج) سهام شرکت
۲۴۰۰۰۰۰	۱۸۴۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰۰	۲۲۰۰۰۰۰	۲۸۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰

- شرکت مهر نیمی از کلیه سرمایه‌گذاریها را در سال ۱۳۸۶ به مبلغ ۱۴۰۰۰۰۰ ریال فروخت.

مطلوبست:

- ۱- ثبت تعدیلات لازم سرمایه‌گذاری بلندمدت در پایان سالهای مختلف
- ۲- ثبت فروش سرمایه‌گذاریها در دفاتر
- ۳- نحوه انعکاس سرمایه‌گذاری بلندمدت در صورتهای مالی (صورت سود و زیان جامع، صورت سود و زیان، ترازنامه) در پایان سالهای مختلف
- ۴- فرض کنید مدیریت شرکت سرمایه‌گذار در سال ۱۳۸۶ تصمیم گرفت که طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری بلندمدت را به سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله تغییر دهد و ارزش بازار مجموعه سهام در پایان سال ۱۳۸۶ بالغ بر ۱۳۰۰۰۰۰ ریال باشد، ثبتهای لازم در مورد تغییر طبقه‌بندی و تعدیل لازم در پایان سال ۱۳۸۶ کدام است؟

۲۴- اطلاعات زیر در ارتباط با مجموعه سرمایه‌گذاری بلندمدت شرکت آبان در دست است:

ارزش تجدید ارزیابی	بهای تمام شده	
۲۳۰۰	۲۰۰۰	۱۳×۱/۱۲/۲۹
۱۸۰۰	۱۸۰۰	۱۳×۲/۱۲/۲۹
۲۰۰۰	۱۹۰۰	۱۳×۳/۱۲/۲۹
۱۸۰۰	۱۸۰۰	۱۳×۴/۱۲/۲۹

مطلوبست:

۱- ثبت تعدیلات لازم در ارتباط با سرمایه‌گذاری بلندمدت در پایان سالهای مختلف

۲- نحوه گزارش سرمایه‌گذاری بلندمدت در صورتهای مالی

۲۵- شرکت آفتاب سرمایه‌گذاریهای زیر را در پایان سال ۱۳×۵ تحت عنوان دارائی جاری گزارش کرده است: (واحد هزار ریال)

سرمایه‌گذاریها	بهای تمام شده	خالص ارزش فروش
اوراق بهادار ناب	۲۴۵۰	۲۳۰۰
اوراق بهادار ماه	۶۰۰۰	۶۲۰۰
اوراق بهادار تارا	۴۰۰۰	۴۱۰۰
اوراق بهادار آوا	۲۵۰۰	۲۳۰۰

مانده تعدیل ارزشیابی سرمایه‌گذاری قبل از تعدیل ۲۵۰ ریال بستانکار می‌باشد. ثبت

تعدیل سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار در پایان سال ۱۳×۵ با بکارگیری (۱) روش اقل بهای

تمام شده و خالص ارزش فروش (۲) روش خالص ارزش فروش.

مبادلات مرتبط با سرمایه‌گذاریها در اوراق بهادار تحت عنوان دارائی جاری طی سال

۱۳×۶ به شرح زیر است:

(۱) فروش نیمی از اوراق بهادار تارا از قرار هر سهم ۴۵۰۰ ریال

(۲) خرید اوراق بهادار گام از قرار هر سهم ۲۸۰۰ ریال

● خالص ارزش فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار شرکت آفتاب در پایان سال ۱۳×۶

به قرار زیر خواهد بود:

ریال

۲۴۵۰

اوراق بهادار ناب

۶۱۰۰

اوراق بهادار ماه

۴۰۰۰

اوراق بهادار تارا

۲۴۰۰

اوراق بهادار آوا

۲۷۵۰

اوراق بهادار گام

مطلوبست:

۱- ثبت رویدادهای مربوط به فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار.

۲- ثبت تعدیلی سرمایه‌گذاریها در آخر سال ۱۳۳۶ با روش:

• اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش

• خالص ارزش فروش

۲۶- شرکت سهامی مهر تعدادی از اوراق بهادار شرکت آبان را در طی سال ۱۳۳۴ به مبلغ

۵۰۰ میلیون ریال خریداری کرد. تمایل مدیریت واحد سرمایه‌گذار نگهداری برای مدت

طولانی می‌باشد، ارزش بازار (تجدید ارزیابی) اوراق بهادار در پایان سالهای مختلف به

شرح زیر است:

۶۰۰ میلیون ریال

پایان سال مالی ۱۳۳۴

۵۲۰ میلیون ریال

پایان سال مالی ۱۳۳۵

۴۵۰ میلیون ریال

پایان سال مالی ۱۳۳۶

۵۵۰ میلیون ریال

پایان سال مالی ۱۳۳۷

۵۶۰ میلیون ریال

پایان سال مالی ۱۳۳۸

مطلوبست:

۱- ثبت تعدیلات لازم سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار بلندمدت در پایان سالهای مختلف

و نحوه گزارش در صورتهای مالی.

۲- فرض کنید در سال ۱۳۳۹ نیمی از اوراق بهادار فوق به مبلغ ۳۰۰ میلیون ریال بفروش

رسید.

۳- فرض کنید در پایان سال ۱۳۳۸ شرکت تصمیم گرفت که طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری در

اوراق بهادار را به سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله تغییر دهد.

۴- فرض کنید شرکت مهر در طی سال ۱۳۷۱ مبلغ ۲۸ میلیون ریال سود سهام دریافت نموده است.

۵- با فرض اینکه سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار سریع‌المعامله بوده و در طبقه‌بندی دارائی جاری دارای بازاری فعال می‌باشد. ثبتهای لازم در پایان سالهای مختلف در دفاتر و نحوه گزارش در صورتهای مالی کدام است.

۶- فرض کنید سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار فوق بر اساس بهای تمام شده پس از کسر ذخیره کاهش دائمی در ارزش در ترازنامه منعکس می‌گردد. نحوه ثبت در پایان سالهای مختلف و گزارش آن در صورتهای مالی کدام است.

۲۷- ارزش دفتری سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار بلندمدت در سال ۱۳۸۴ معادل ۲۰ میلیون ریال است. در سال ۱۳۸۵/۱۲/۲۹ این اوراق بهادار مجدداً مورد ارزیابی قرار گرفت که معادل ۱۸ میلیون ریال ارزش آن تعیین شد. طبق استاندارد حسابداری ایران این تجدید ارزیابی باید بطور متناوب سالانه انجام شود بهمین منظور در ۱۳۸۶/۱۲/۲۹ نیز مجدداً به مبلغ ۲۱ میلیون ریال ارزیابی شده است.
مطلوبست:

ثبتهای لازم در پایان هر دوره مالی و نحوه گزارش آن در صورتهای مالی.

صورت جریان وجوه نقد

اهداف یادگیری:

- ۱- اهداف تهیه صورت جریانهای نقدی
- ۲- نحوه ارزیابی عملکرد واحد تجاری
- ۳- ساختار و اطلاعات گزارش شده بر مبنای طبقات صورت جریان وجوه نقد: عملیاتی، بازده سرمایه‌گذاریها و سود سهام پرداختی بابت تأمین مالی (مقایسه بیانیه شماره ۲ استاندارد حسابداری ایران با بیانیه شماره 95 (FASB)
- ۴- محاسبه جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی با استفاده از روش مستقیم و غیر مستقیم
- ۵- تهیه صورت جریان وجوه نقد و افشاء اطلاعات مورد نیاز
- ۶- آشنایی با تفاوت بین صورت جریان وجوه بر اساس بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران و مقایسه آن با بیانیه شماره 95 (FASB)

کلیات:

وجه نقد برای تامین نیازهای معاملاتی روزمره واحد انتفاعی دارای اهمیت اساسی است، زیرا معرف قدرت خرید عمومی است، که غالباً در مبادلات اقتصادی وسیله قرار گرفته و برای تحصیل منابع مورد نیاز بکار گرفته می شود. مصرف وجه نقد برای پرداخت کلیه مبادلات روزمره شامل پرداخت به موقع بدهیهای سرسید شده (حال شده)، تامین حفظ اعتبار واحد انتفاعی، حمایت شرکت در مقابل عدم اطمینان نسبت به تشخیص درست جریانهای وجوه نقد و مقابله با رخدادهای غیرقابل قابل پیش بینی، پرداخت سود سهام، پرداختی بابت تحصیل داراییهای سرمایه ای، هزینه ها، خرید کالا، دریافت خدمات.... مورد استفاده قرار می گیرد. دریافت وجه نقد از محل فروش کالا یا ارائه خدمات، از محل استقراض از منابع اعتباری، صاحبان سرمایه واحد انتفاعی و... صورت می گیرد. مدیریت ورودی و خروجی وجه نقد مرتبط با واحد انتفاعی جز اساسی ترین رویدادهایی است که پایه و مبنای تصمیم گیری به شمار می آید، نیل به اهداف حسابداری و گزارشگری مالی، نیاز به اطلاعات متنوعی دارد که از طریق صورتهای مالی اساسی (صورت سود و زیان، ترازنامه، صورت جریانهای نقدی، صورت سود و زیان جامع) تحقق می یابد. صورت سود و زیان عموماً اطلاعاتی درباره سودآوری و نتیجه عملیات واحد تجاری را طی یک دوره زمانی معین و بر مبنای تعهدی افشاء می نماید، این گزارشگری مالی صرفاً، بیانگر موفقیت یا عدم موفقیت واحد تجاری در نایل شدن به هدف سودآوری عملیاتی^۱، طرح ریزی شده است.

صورت سود و زیان جامع: خلاصه گزارشی است که تمامی تغییرات در حقوق صاحبان سهام به جز آورده صاحبان سرمایه و ستانده (کاهش در حقوق صاحبان سرمایه ناشی از انتقال داراییها به صاحبان سرمایه یا ایجاد بدهی در قبال آنها به منظور کاهش حقوق مالکانه و یا توزیع سود) را ارائه می کند.

در مقابل ترازنامه یا صورت وضعیت مالی، حاوی اطلاعاتی است که منابع اقتصادی، تعهدات اقتصادی و علائق مالکین را در یک مقطع زمانی معین گزارش می نماید. این گزارشگری مالی، قدرت مالی و نقدینگی واحد تجاری، یا به عبارتی دیگر توانایی در ایفاء تعهدات^۲ یا عدم توانایی در پرداخت بدهی یک واحد تجاری در یک مقطع زمانی

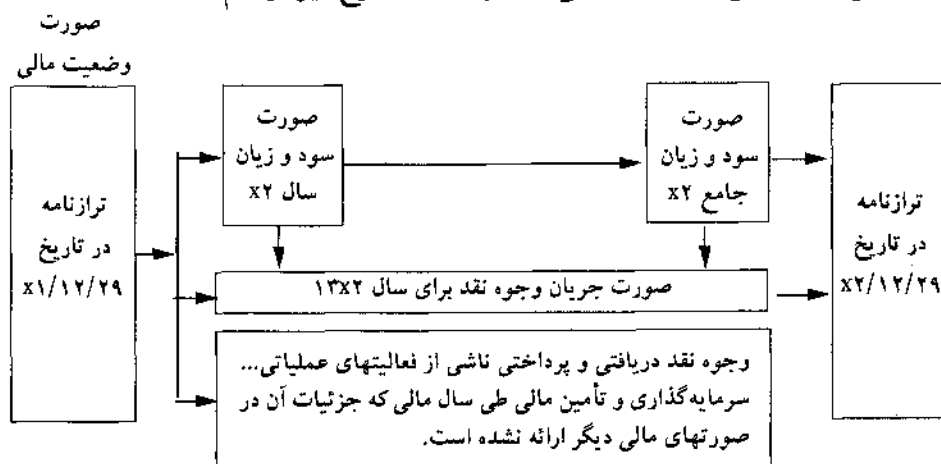
1. Operating Profitability.

2. Staying Solvent.

معین را ارائه می دهد، بطور مثال استفاده کنندگان صورتهای مالی می توانند با شناخت مبالغ مربوط به دارایی های جاری و بدهی های جاری، با استفاده از نسبت های جاری، آنی و سرمایه در گردش، توانایی در ایفای تعهدات واحد تجاری را تشخیص دهند. به هر حال، ارزیابی توانایی یک واحد تجاری در پرداخت بدهیها، مستلزم فزونی منابع نقدینگی نسبت به بدهی و تعهدات در زمان تنظیم ترازنامه می باشد.

جهت آگاهی از اینکه، واحد تجاری چه مقدار وجه نقد طی یک دوره مالی از منابع مختلف تأمین نموده است؟ وجوه نقد پرداختی برای فعالیتهای عملیاتی، سرمایه گذاری و تأمین مالی کدام است؟ چه مقدار از وجوه نقد جهت توسعه و سرمایه گذاری جدید مصرف شده است؟ و در سالی که واحد تجاری دارای زیان مالی است، چگونه قادر بر تقسیم سود خواهد بود؟ و آیا واحد تجاری با داشتن سود قادر به پرداخت سود خواهد بود یا خیر؟ و از لحاظ نقدینگی وضع مطلوبی دارد یا خیر؟ آیا واحد تجاری با داشتن سود، توانایی پرداخت اضافه حقوق و دستمزد دارد؟ و چگونه تأمین منابع و مصارف مالی کدام است؟ بطور کلی چگونه تأمین وجه نقد لازم جهت هدایت عملیات، تسویه تعهدات و پرداخت سود سهام کدام است؟ جهت پاسخ گویی به تمامی این سؤالات، صورت جریانهای نقدی که یکی از صورتهای مالی اساسی است، می تواند این خطأ اطلاعاتی (جریانهای ورودی و خروجی نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی، سرمایه گذاری و تأمین مالی واحد تجاری طی دوره مالی را به تفکیک افشا می نماید) را تأمین نماید.

چگونگی ارتباط بین صورتهای مالی در نموداری به شرح زیر ترسیم شده است:

مروری بر پیشینه تاریخی

تا حدود دهه ۱۹۳۰ میلادی صورتهای مالی بر مبنای نقد تهیه می شد. تا آن زمان تعیین سود مبتنی بر جریانهای نقدی استوار بود و از زمانی که استانداردهای حسابداری رایج شدند، گزارشگری مالی بر مبنای تعهدی استوار گردید. حسابداری تعهدی بعد از دهه ۱۹۴۰ رشد کرد. در سال ۱۹۶۳ میلادی از طرف هیات اصول حسابداری (APB 3) صورت منابع و مصارف وجوه پیشنهاد شده، اما تهیه آن الزامی نبود. و بصورت اطلاعات مکمل در گزارشهای سالانه ارائه می شد. از لحاظ حسابرسی مستقل نیز مشمول اظهار نظر حسابرسان مستقل به شکلی الزامی مورد توجه قرار نگرفت. در سال ۱۹۷۱ در بیانیه شماره ۱۹ (APB 19) هیات اصول حسابداری تحت عنوان صورت تغییرات در وضعیت مالی تدوین و به جای صورت منابع و مصارف وجوه به عنوان جزء لاینفک صورتهای مالی الزامی شناخته شد. وجوه در این بیانیه به معنای نقد و سرمایه در گردش بود. تعریف وجوه به معنای سرمایه در گردش تا سال ۱۹۸۰ حاکم بود.

بیانیه مفهومی شماره ۵ هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی (FASB) تهیه مجموعه صورتهای مالی از جمله صورت جریانهای نقدی زمینه الزامی شدن این صورت را فراهم کرد. در سال ۱۹۷۸ هیأت تدوین استانداردهای حسابداری مالی (FASB) در بیانیه شماره ۹۵ صورت جریانهای نقدی را تدوین و جایگزین صورت تغییرات در وضعیت مالی بیانیه شماره ۱۹ هیات اصول حسابداری (APB) گردید.

در سطح بین الملل، کمیته استانداردهای بین الملل حسابداری در سال ۱۹۷۷ در بیانیه شماره ۷ صورت تغییرات در وضعیت مالی تدوین و تصویب و تاریخ اجرای آن اول سال ۱۹۷۹ تعیین گردید. در سال ۱۹۹۳ کمیته استاندارد بین الملل صورت جریانهای نقدی را جایگزین صورت تغییرات در وضعیت مالی نمود. در ایران حدود سالهای ۱۳۶۰ صورت تغییرات در وضعیت مالی رایج شد. تهیه صورت جریانهای نقدی طبق بیانیه شماره (۲) استانداردهای حسابداری مالی از سال ۱۳۸۰ الزامی گردید.

سودمندی صورت جریانهای نقدی

- ۱- توانایی واحد تجاری برای ایجاد جریانهای نقدی آتی از محل فعالیتهای عملیاتی.
- ۲- توانایی واحد تجاری برای پرداخت سود سهام و تأمین پرداخت تعهدات در سررسید.

- ۲- توانایی واحد تجاری برای پرداخت سود سهام و تأمین پرداخت تعهدات در سررسید.
- ۳- دلایل تفاوت بین سود خالص و جریان خالص وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی.
- ۴- مبادلات نقدی و غیر نقدی فعالیت‌های تأمین مالی و سرمایه‌گذاری.
- ۵- چگونگی افزایش وجه نقد طی دوره مالی، زمانی که واحد تجاری دارای زیان است.
- ۶- مساعدت به استفاده‌کنندگان در ارزیابی، مخاطره، نقدینگی واحد تجاری و توان بازپرداخت بدهیها، انعطاف‌پذیری مالی و رابطه بین سود و جریانهای نقدی واحد تجاری.
- ۷- تأمین وجه نقد طی دوره از محل استقراض.
- ۸- ارائه طرق ایجاد و مصرف وجه نقد توسط واحد تجاری به تفکیک انواع فعالیتها.

اهداف صورت جریانهای نقدی^۱

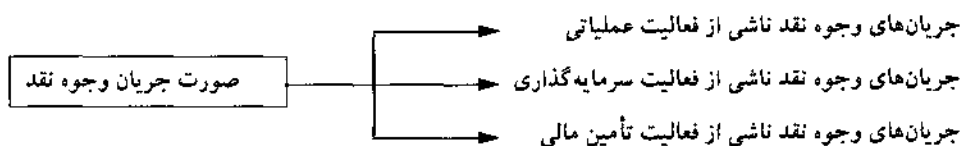
اهداف اصلی تهیه صورتهای جریانهای وجوه نقد، از دیدگاه بیانیه شماره ۹۵ کمیته استانداردهای حسابداری مالی (FASB) به شرح زیر است:

- ۱- گزارش دریافتها و پرداختهای نقدی واحد تجاری طی دوره مالی (به طور کلی وجوه نقد شامل هر گونه پول نقد و معادل آن، از قبیل سرمایه‌گذاری کوتاه مدت در اسناد خزانه، اسناد تجاری و اوراق بهادار در گردش می‌باشد).
- ۲- کمک به سرمایه‌گذاران، بستانکاران، و دیگر اشخاص ذینفع در تصمیم‌گیری نسبت به موارد زیر:

الف) ارزیابی عملکرد گذشته واحد تجاری در تولید، برنامه‌ریزی و کنترل جریان ورود و خروج وجوه نقد واقعی

ب) ارزیابی احتمالی جریان ورود و خروج وجوه نقد آتی، و گردش وجوه نقد خالص، به منظور اطلاع از توانایی اجرای تعهدات آتی، پرداخت سود سهام...

* با توجه به اهداف صورت جریانهای وجوه نقد، واحد تجاری باید دریافتها و پرداختهای نقدی در ارتباط با فعالیت‌های عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی خود را گزارش کند، که نمودار آن بصورت زیر نشان داده می‌شود:

* علاوه بر این، صورت جریان وجوه نقد انواع مبادلات مربوط به فعالیتهایی (سرمایه‌گذاری - عملیاتی - تأمین مالی) که بطور غیر مستقیم اثری بر وجوه نقد ندارند را افشاء می‌نماید.

* بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی ایران، صورت جریان وجوه نقد را تحت سرفصل‌های زیر طبقه‌بندی نموده است:

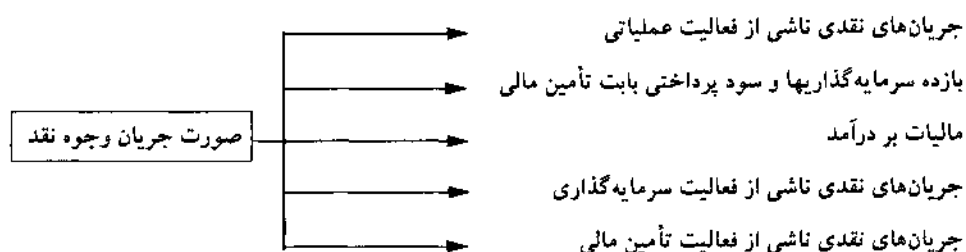
۱- فعالیتهای عملیاتی (عبارت است از فعالیتهای اصلی و مستمر، مولد درآمد عملیاتی واحد تجاری).

۲- بازده سرمایه‌گذاری‌ها و سود پرداختی بابت تأمین مالی.

۳- مالیات بر درآمد.

۴- فعالیتهای سرمایه‌گذاری (عبارت است از تسهیل یا واگذاری سرمایه‌گذاریهای کوتاه مدت و بلند مدت، داراییهای اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات (دارایی‌های مشهود) و دارایی‌های نامشهود و نیز پرداخت و وصول تسهیلات اعطایی به اشخاص مستقل از واحد تجاری غیر از کارکنان) و

۵- فعالیتهای تأمین مالی (عبارت از است فعالیتهایی که منجر به تغییرات در میزان و ترکیب سرمایه و استقراضهای واحد تجاری «به جزء اضافه برداشتهای منظور شده در محاسبه وجه نقد»، گردد).

استفاده کنندگان صورت جریانهای نقدی

صورت جریانهای نقدی، اثرات وجوه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی، ...، سرمایه گذاری و تأمین مالی یک واحد تجاری را طی یک دوره زمانی معین نشان می دهد. این نوع فعالیتها، اطلاعات مفیدی را در اختیار مدیریت در مورد انتشار سهام جدید و فروش اوراق مشارکت (اوراق قرضه بلندمدت)، سرمایه گذاران و سایر گروههای ذینفع جهت تصمیم گیری قرار می دهد. بطور کلی استفاده کنندگان از صورت جریانهای نقدی را می توان به دو گروه متمایز طبقه بندی کرد:

(۱) استفاده کنندگان داخلی (درون سازمانی)

(۲) استفاده کنندگان خارجی (برون سازمانی)

● استفاده کنندگان داخلی (درون سازمانی). از آنجا که صورت جریانهای وجوه نقد اطلاعاتی درباره جریانهای وجه نقد واحد تجاری، کلیه فعالیت های مهم عملیاتی، ...، سرمایه گذاری و تأمین مالی ارائه می کند، با استفاده از اطلاعات مزبور جهت ارزیابی جریانهای نقدی گذشته و شناسایی رابطه بین فعالیتهای واحد تجاری و دریافتها و پرداختها، مدیریت با توجه به موقعیتی که در واحد تجاری دارد، می تواند جریانهای وجوه نقد آتی را پیش بینی، و برای تأمین منابع مالی مورد نیاز پروژهها اقدام نماید. اطلاعات تاریخی مربوط به فعالیت عملیاتی (جریانهای ورودی و خروجی وجوه نقد) می تواند نسبت به مبلغ، و میزان اطمینان از تحقق جریانهای نقدی آتی، به مدیریت کمک کند که راهکارهای مناسب جهت تأمین منابع مالی مورد نیاز پروژهها، بازپرداخت بدهی ها از طریق عدم تقسیم سود و یا ایجاد اندوخته... انتخاب نماید.

● استفاده کنندگان خارجی (برون سازمانی). علائق و نیازها و خواسته های اطلاعاتی استفاده کنندگان خارجی (صاحبان سرمایه، صاحبان بدهی، مقامات مالیاتی، تحلیل گران مالی، ...) بسیار متنوع و به تبع آن تصمیماتی که توسط این گروهها اتخاذ می شود نیز متفاوت می باشد. هدف صورت جریانهای نقدی، پردازش اطلاعات درباره جریانهای نقدی ناشی از فعالیت عملیاتی، ...، سرمایه گذاری و تأمین مالی می باشد که جهت ارزیابی، در اختیار استفاده کنندگان قرار می گیرد. از آنجا که صورت

- جریان وجوه نقد تحت تأثیر برخوردهای متفاوت استفاده کنندگان است، بنابراین اهم اطلاعاتی که این گزارشگری مالی ارائه می‌دهد به قرار زیر می‌باشد:
- ۱- توانایی واحد تجاری در ایجاد جریان‌های آتی وجه نقد
  - ۲- توانایی واحد تجاری در اجرای تعهدات آتی
  - ۳- توانایی واحد تجاری در پرداخت سود سهام
  - ۴- نیاز واحد تجاری به تأمین مالی خارجی
  - ۵- تعیین دلایل مورد اختلاف بین سود خالص و ارتباط آن با جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی
  - ۶- چگونگی تأثیر مبادلات نقدی و غیرنقدی فعالیت سرمایه‌گذاری و تأمین مالی در صورت جریان وجوه نقد (مبادلات غیرنقدی از طریق یادداشت‌های همراه صورتهای مالی افشاء می‌شود)
  - ۷- چگونگی تغییر در مبلغ وجوه نقد بین اول و آخر دوره مالی

طبقه‌بندی اقلام صورت جریان وجوه نقد

یکی از اهداف مهم صورت جریان وجوه نقد، پردازش اطلاعات درباره دریافتها و پرداختهای نقدی ناشی از فعالیت‌های متنوع یک واحد تجاری می‌باشد. بنابراین بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران، جریان‌های نقدی را به پنج گروه به شرح زیر طبقه‌بندی نموده است^۱:

- ۱- فعالیتهای عملیاتی^۲.
- ۲- بازده سرمایه‌گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی.
- ۳- مالیات بر درآمد.
- ۴- فعالیتهای سرمایه‌گذاری^۳.
- ۵- فعالیتهای تأمین مالی^۴.

۱. بیانیه شماره ۹۵ (IASB) جریان‌های نقدی را به سه طبقه عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی تقسیم نموده، بازده سرمایه‌گذاریها و مالیات بر درآمد را در گروه فعالیت عملیاتی بصورت مجزا منظور نموده است.

2. Operating Activities.

3. Investing Activities.

4. Financing Activities.

• جریان های نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی. فعالیتهای عملیاتی اصلی و مستمر معمولاً تحت تأثیر جریانهای ورودی و خروجی وجوه نقد که به طور مستقیم در مبادلات مربوط به تعیین سود خالص دخالت دارند را شامل می شوند. نمونه هایی از جریان های نقدی مرتبط با فعالیتهای عملیاتی عبارتند از:

• الف - وجوه نقد دریافتی (ورودی) که بر اقلام صورت سود و زیان مؤثر بوده و منجر به افزایش نقدینگی می شوند عبارتند از:

- (۱) وجوه نقد دریافتی از مشتریان بابت فروش کالا و ارائه خدمات
- (۲) پیش دریافت از مشتریان - جریان نقدی استثنایی
- (۳) وجوه نقد دریافتی حاصل از حق امتیاز، حق الزحمه، کارمزد و سایر درآمدهای عملیاتی
- (۴) سود حاصل از عملیات غیرمستمر^۱ (درآمدهای حاصل از تسویه حساب ناشی از دادخواهی، دریافتی بابت مستمریها)
- (۵) وجوه نقد دریافتی در ارتباط با قراردادهای منعقد شده با اهداف تجاری و عملیاتی
- (۶) سود حاصل از سرمایه گذاریها در اوراق بهادار (اوراق مشارکت، اوراق قرضه)

• ب - وجوه نقد پرداختی (خروجی) که بر اقلام صورت سود و زیان مؤثر بوده که منجر به کاهش نقدینگی می شوند عبارتند از:

- (۱) وجوه پرداختی بابت خرید کالا و حقوق و عوارض گمرکی و خدمات
- (۲) وجوه پرداختی به کارکنان واحد تجاری یا از جانب آنها
- (۳) وجوه پرداختی به شرکت بیمه بابت حق بیمه ها، خسارات، مستمری ها...
- (۴) وجوه پرداختی بابت مزایای پایان خدمت کارکنان و هزینه سازمان دهی مجدد
- (۵) وجوه پرداختی در ارتباط با قراردادهای منعقد شده با اهداف تجاری و عملیاتی
- (۶) وجوه پرداختی بابت تسویه حساب ناشی از دادخواهی، پرداختی به مؤسسات خیریه، وجوه مسترد شده به مشتریان

نکته: سود یا زیان اقلام غیر مترقبه یا غیر مستمر که ارتباطی با فعالیتهای عملیاتی

نداشته و اثر کامل وجوه دریافتی و پرداختی، بر حسب نوع ماهیت در فعالیت‌های سرمایه‌گذاری یا تأمین مالی هر کدام که نافذتر است، گزارش می‌گردد.

* از آنجا که طبقه‌بندی جریان‌های نقدی در صورت جریان وجوه نقد به سرفصل‌های مشخصی محدود شده است، همواره این احتمال وجود دارد که برخی از جریان‌های نقدی ماهیتاً به طور مستقیم قابل ارتباط با هیچ یک از سرفصل‌های اصلی نباشند. بدین لحاظ به موجب بیاتیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران، در صورت وجود چنین اقلامی، جریان‌های نقدی مربوطه، به عنوان جریان‌های نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی طبقه‌بندی می‌شود. نمونه این اقلام، جریان‌های نقدی مرتبط با فروش مواد اولیه در واحدهای تجاری تولیدی، و جریان‌های نقدی ناشی از خدمات جنبی فعالیتهای اصلی، از قبیل حمل موردی کالای فروش رفته می‌باشد.

* با توجه به موارد فوق، تفاوت بین جریان‌های ورودی و خروجی وجه نقد «جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی»^۱ نامیده می‌شود.

نکته: در واحدهای تجاری که دریافتی و پرداختی سود سهام، سود تسهیلات و سود پرداختی به صاحبان سپرده جزء فعالیت اصلی و مستمر می‌باشد، جزء فعالیتهای عملیاتی طبقه‌بندی می‌شود.

* بازده سرمایه‌گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی

بازده سرمایه‌گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی، دربرگیرنده دریافتی‌های حاصل از مالکیت سرمایه‌گذاریها و سود دریافتی از بابت سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت و کوتاه‌مدت و نیز پرداختیهای انجام شده به تأمین‌کنندگان منابع مالی است. کلیه مبالغ دریافتی و پرداختی و پرداختی در رابطه با سود سهام، درآمد سرمایه‌گذاری و سود و کارمزد تأمین مالی به استثنای واحدهای تجاری از قبیل بانک‌ها، مؤسسات مالی، شرکت‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های بیمه در این سرفصل طبقه‌بندی می‌شود. از آنجا که واحدهای تجاری از قبیل بانک‌ها و مؤسسات مالی... اقلامی از قبیل سود سهام، سود تسهیلات دریافتی و پرداختی به صاحبان سپرده و درآمد سرمایه‌گذاری و نظایر آن در محاسبه سود (زیان) عملیاتی در صورت سود و زیان منظور می‌شود به همین دلیل

دریافتی و پرداختی در رابطه با اقلام مزبور جز فعالیت‌های عملیاتی در صورت جریان وجوه نقد منعکس می‌شود. نمونه اقلام جریان‌های نقدی مرتبط با سرفصل «بازده سرمایه‌گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی» به شرح زیر است:

الف - وجوه نقد دریافتی که منجر به افزایش نقدینگی می‌شوند عبارتند از:

۱- وجوه دریافتی بابت سود و کارمزد.^۱

۲- وجوه دریافتی بابت سود سهام از شرکتهای سرمایه‌پذیر.

ب - وجوه نقد پرداختی که منجر به کاهش نقدینگی می‌شوند عبارتند از:

۱- وجوه پرداختی بابت سود و کارمزد.

۲- وجوه پرداختی بابت سود سهام.

۳- وجوه پرداختی بابت بخشی از اقساط اجاره به شرط تملیک که به عنوان هزینه تأمین مالی تلقی می‌شود.^۲

* مالیات بر درآمد

در استاندارد ایران وجوه پرداختی بابت مالیات بر درآمد و استرداد مبالغ پرداختی از بابت مالیات بر درآمد، تحت سرفصل جداگانه‌ای در صورت جریان وجوه نقد انعکاس می‌یابد. در بیانیه شماره ۹۵ (FASB) تحت عنوان سرفصل جداگانه گزارش نمی‌شود بلکه به صورت جداگانه جزئی از فعالیت عملیاتی انعکاس می‌یابد. پرداخت بابت مالیات بر درآمد منجر به کاهش نقدینگی می‌شود. لازم به یادآوری است که مالیاتهای تکلیفی و مالیاتهای مستقیم هیچگونه ارتباطی با این مسائل ندارند و پرداخت مالیات بر درآمد مربوط به سنوات قبل در دوره جاری که قبلاً ذخیره‌ای برای آن در نظر گرفته نشده، آثار نقدی آن در صورت جریانهای نقدی گزارش می‌شود.

۱. منظور کردن درآمد بهره، هزینه بهره و درآمد سود سهام در بیانیه شماره ۹۵ هیأت استانداردهای حسابداری مالی (FASB) در بخش فعالیت‌های عملیاتی با پیروی از رویکرد صورت سود و زیان مبتنی بر تئوری مالکانه است و برای تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری و اعطای اعتبار سودمند می‌باشد (Nurberg, Hugo 1993) چنانچه بخواهیم از رویکرد ترازنامه‌ی مبتنی بر تئوری شخصیت حسابداری تبعیت نماییم، بهره پرداختی جز فعالیت‌های تأمین مالی (استقراض) بهره و سود سهام دریافتی واحد انتفاعی مربوط به فعالیت‌های سرمایه‌گذاری است.

۲. جهت اطلاع از قراردادهای اجاره به شرط تملیک و نحوه محاسبه هزینه تأمین مالی به عنوان بخشی از اقساط اجاره به کتاب مباحث جاری در حسابداری تألیف حسن همتی مراجعه شود.

● گزارش جریان‌های نقدی ناشی از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری. جریان‌های نقدی در ارتباط با فعالیت‌های سرمایه‌گذاری^۱ عموماً شامل رویدادهای مربوط به تحصیل یا واگذاری سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت، دارایی اموال، ماشین آلات و تجهیزات و دارایی‌های نامشهود و نیز پرداخت و وصول تسهیلات اعطایی به اشخاص مستقل از واحد تجاری غیر از کارکنان می‌باشد. جریان‌های خروجی، بیانگر سرمایه‌گذاری‌های نقدی توسط واحد تجاری برای تحصیل دارایی‌های غیر جاری و تحصیل سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار، و ورودی وجه نقد بیانگر واگذاری و فروش دارایی‌های غیر جاری و سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار می‌باشد. نمونه‌هایی از جریان‌های نقدی مرتبط با فعالیت‌های سرمایه‌گذاری به شرح زیر است:

الف - جریان‌های نقدی ورودی که منجر به افزایش نقدینگی می‌شوند عبارتند از:

- ۱- وجوه دریافتی حاصل از فروش یا واگذاری دارایی اموال، ماشین آلات و تجهیزات^۲ (دارایی ثابت مشهود) و دارایی نامشهود
- ۲- وجوه دریافتی بابت فروش اوراق بهادار (سهام یا اوراق مشارکت سایر واحدهای تجاری)
- ۳- وجوه دریافتی بابت وصول اصل وام اعطایی^۳ به سایر اشخاص (شامل قرض الحسنه)
- ۴- وجوه دریافتی بابت اصل سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت بانکی (سود تضمین شده بابت سپرده‌ها جزء سرفصل بازده سرمایه‌گذاریها می‌باشد)
- ۵- وجوه دریافتی بابت واگذاری داراییهای مصرفی در فعالیت تولیدی به استثنای موجودی کالا
- ۶- وجوه دریافتی از شرکت بیمه بابت خسارتها (جریان‌های نقدی غیرمترقبه)

ب - جریان‌های نقدی خروجی که منجر به کاهش نقدینگی می‌شوند عبارتند از:

- ۱- وجوه پرداختی تحصیل دارایی‌های ثابت مشهود و نامشهود
- ۲- وجوه پرداختی بابت خرید اوراق بهادار (خرید سهام یا اوراق مشارکت سایر واحدهای تجاری)

1. Cash Flows from Investing Activities

2. Sales of Plant Assets or Disposal of Property and Plant Equipment

3. Collection of Loans made by the Entity

- ۳- وجوه پرداختی بابت اعطاء وام به سایر اشخاص^۱ (شامل قرض الحسنه)
- ۴- وجوه پرداختی بابت خرید دارائی‌های مصرفی در فعالیتهای تولیدی مثل حق اختراع (به استثناء موجودی کالا که جزء فعالیتهای عملیاتی است).
- ۵- سپرده‌گذاری نزد بانکها به صورت سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلند مدت

* تفاوت بین جریانهای ورودی و خروجی وجه نقد تحت عنوان «جریان خالص ورود (خروج) ناشی از فعالیتهای سرمایه‌گذاری» نامیده می‌شود.^۲

● گزارش جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای تأمین مالی. جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای تأمین مالی، عموماً شامل دریافتیهای نقدی از تأمین‌کنندگان منابع مالی خارج از واحد تجاری (شامل صاحبان سرمایه) و بازپرداخت اصل آن می‌باشد. نمونه‌هایی از جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای تأمین مالی شامل اقلام زیر می‌باشد:

الف- جریانهای نقدی ورودی که منجر به افزایش نقدینگی می‌شوند عبارتند از:

- ۱- وجوه دریافتی بابت استقراض (فروش اوراق مشارکت، وام و سایر تسهیلات کوتاه مدت و بلندمدت)

- ۲- وجوه دریافتی بابت انتشار سهام (صدور سهام نقدی بابت افزایش سرمایه)

ب- جریانهای نقدی خروجی که منجر به کاهش نقدینگی می‌شوند عبارتند از:

- ۱- وجوه پرداختی بابت اصل مبلغ استقراض (اوراق مشارکت، وام و سایر تسهیلات اعتباری کوتاه مدت و بلندمدت)

- ۲- وجوه پرداختی بابت حصه اصل اقساط اجاره به شرط تملیک.

- ۳- وجوه پرداختی بابت هرگونه مخارج در رابطه با اخذ تسهیلات مالی، صدور سهام و اوراق مشارکت.

● سرفصل فعالیتهای تأمین مالی، اطلاعات مربوط به ورود و خروج وجه نقد مرتبط با تأمین مالی برون سازمانی را نشان داده، تفاوت بین جریانهای ورودی و خروجی وجه نقد

1. Lending to others Party

2. Net Cash Inflow (outflow) from Investing Activities

تحت عنوان «جریان خالص ورود (خروج) ناشی از فعالیتهای تأمین مالی» نامیده می شود.^۱

● نکته: وجوه پرداختی به مالکین به عنوان سود سهام نقدی در بیانیه شماره ۹۵ استانداردهای حسابداری مالی (FASB) در طبقه بندی جزء فعالیتهای تأمین مالی و سود سهام پرداختی به مالکین در بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری ایران جزء بازده سرمایه گذاریها منعکس شده است. از آنجا که بازخرید سهام (سهام خزانه) و فروش مجدد آن از نظر قانون تجارت ایران ممنوع می باشد، وجوه دریافتی و پرداختی بابت سهام خزانه در طبقه بندی منظور نمی شود. در کشورهایی که خرید و فروش سهام ممنوع نمی باشد، جزء فعالیتهای تأمین مالی طبقه بندی می شود.

موارد خاص:

- تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی فاقد تأثیر بر جمع مبالغ جریانهای نقدی است. چنین رویدادهایی در صورت جریانهای نقدی گزارش نمی شود.

- اثر نرخ تسعیر ارز. در واحدهای تجاری که دارای مبادلات ارزی می باشند، مانده وجوه نقد ناشی از مبادلات ارزی در پایان دوره مالی، با نرخ جاری ارز تسعیر شده گزارش می گردد. جریانهای نقدی مبادلات ارزی با نرخ ارز رایج (یا نرخ قراردادی) در تاریخ تسویه تسعیر شده، در صورت جریانهای نقدی ارائه می شود.

- جریانهای نقدی واحدهای تجاری فرعی خارجی باید بر همان مبنایی که برای تسعیر عملکرد مالی آن بکار گرفته می شود به ریال تسعیر شده و در صورت جریان وجوه نقد تلفیقی ارائه شود (بیانیه شماره ۲ استاندارد ایران).

- بند ۴۷ بیانیه شماره (۲) صورت جریانهای نقدی استاندارد ایران در زمینه جریانهای نقدی ارزی در واحدهای تجاری منفرد چنین مقرر می دارد:

- کلیه رویدادهای مالی مربوط به فعالیتهای سرمایه گذاری و تأمین مالی^۲ که فاقد تأثیر بر جریان وجه نقدی جاری می باشند، باید از طریق یادداشت های همراه صورتهای مالی

۱. Net Cash Inflow (outflow) from Financing Activities

۲. Non Cash Investing and Financing Activities

افشاء شوند. نمونه‌هایی از مبادلات غیرنقدی به شرح زیر است:

- ۱- تسویه حساب یک بدهی در مقابل انتشار سهام (افزایش سرمایه از محل مطالبات حال شده بستانکاران)
- ۲- انتشار سهام یا اوراق مشارکت در قبال تحصیل دارائی‌های ثابت
- ۳- تهاتر دارائی‌های غیرنقد با بدهیها
- ۴- تحصیل دارایی‌های ثابت به صورت اعتباری.
- ۵- تسویه حساب بخشی از بدهی‌ها بطور مثال ۳۰ درصد نقد، ۷۰ درصد با سهام عادی یا جایگزینی یک بدهی بلندمدت دیگر (مبادله غیرنقدی ۷۰ درصد)
- ۶- جایگزینی یک بدهی بلندمدت با بدهی بلندمدت دیگر
- ۷- پرداخت مالیات بر درآمد توسط شرکتهای برون سازمانی و کسر آن از مبالغ پرداخت شده به واحد انتفاعی.

● مبادلات غیرنقدی مربوط به فعالیتهای سرمایه‌گذاری و تامین مالی که با دو سرفصل مرتبط می‌باشند، باید در یادداشتهای توضیحی افشاء شوند. بطور مثال تحصیل دارایی ثابت بصورت تسهیلات بلندمدت که به سرفصل فعالیتهای سرمایه‌گذاری و سرفصل فعالیتهای تامین مالی مربوط است، چنین خریدی در سرفصل مربوط به فعالیتهای سرمایه‌گذاری (تحصیل دارایی ثابت) و نیز در سرفصل فعالیتهای تامین مالی (تسهیلات بلندمدت پرداختی) باید بطور جداگانه در یادداشتهای همراه افشاء شود.

* تغییرات در چارچوب حقوق صاحبان سرمایه که بین طبقه‌بندی مجدد حسابهای تشکیل دهنده حقوق صاحبان سرمایه است (افزایش سرمایه از محل اندوخته‌ها، تخصیص اندوخته از محل سود انباشته) مشمول افشاء در ضمائم صورتهای مالی نمی‌باشد.

● نمونه صورت جریانهای وجوه نقد به روش مستقیم با ارقام فرضی به صورت مقایسه‌ای طبق بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی ایران و بیانیه شماره ۹۵ (IASB) در جدول شماره (۳-۱) و (۳-۲) گزارش شده است.

شرکت سهامی XXX (اقلام فرضی است)

صورت جریان وجوه نقد برای سالی مالی منتهی به ۱۳۰۲/۱۲/۲۹

(جدول ۳-۱) (بر مبنای بیانیه شماره ۲- استاندارد حسابداری ایران) (واحد هزار ریال)

<u>فعالیت عملیاتی</u>	
۹۹	وجوه نقد دریافتی از مشتریان
۱	وجوه نقد دریافتی بابت عملیات غیرمستمر
(۴۵)	وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا
(۱۳)	وجوه نقد پرداختی به کارکنان
۴۲	جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی
<u>بازده سرمایه‌گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی</u>	
۱	وجوه نقد دریافتی بابت سود تضمین شده (درآمد بهره)
۱	وجوه نقد دریافتی بابت سود سهام
(۱۵)	وجوه نقد پرداختی بابت سود سهام
(۵)	وجوه نقد پرداختی بابت سود تضمین شده (درآمد بهره)
	جریان خالص خروج وجوه نقد ناشی از بازده سرمایه‌گذاریها
(۱۸)	و سود سهام پرداختی بابت تأمین مالی
<u>مالیات بر درآمد</u>	
(۱۱)	وجوه نقد پرداختی بابت مالیات بر درآمد
<u>فعالیت سرمایه‌گذاری</u>	
۷۸	وجوه نقد دریافتی بابت فروش داراییهای ثابت
(۵۰)	وجوه نقد پرداختی بابت خرید دارائی‌های ثابت ^۱
۲۸	جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت سرمایه‌گذاری
<u>فعالیت تأمین مالی</u>	
۱۰	وجوه نقد دریافتی بابت استقراض (دریافت تسهیلات مالی)
(۲۰)	وجوه نقد پرداختی بابت اصل بدهی (بازپرداخت تسهیلات مالی)
(۱۰)	جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیت تأمین مالی
۳۱	خالص افزایش در وجه نقد
۳۶	مانده وجه نقد در آغاز سال
۰	تأثیر تغییرات نرخ ارز
۶۷	مانده وجه نقد در پایان سال

۱. واحد تجاری ماشین آلات را قسمتی نقد و قسمتی در مقابل انتشار سهام به صورت زیر تحصیل نمود:

۵۰	وجوه نقد پرداختی
۲۰	انتشار سهام عادی
۷۰	جمع بهای تمام شده دارائی ثبت شده

شرکت سهامی XXX

صورت جریان وجوه نقد برای سال مالی منتهی به ۱۳۹۲/۱۲/۲۹

(جدول ۲-۳) (بر مبنای ۹۵ FASB #)

واحد هزار ریال

<u>فعالیت عملیاتی</u>	
۹۹	وجوه نقد دریافتی از مشتریان
۲	وجوه نقد دریافتی بابت سود سهام و درآمد بهره (سود تضمین شده)
۱	وجوه نقد دریافتی بابت عملیات غیرمستمر
(۴۵)	وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا
(۱۳)	وجوه نقد پرداختی به کارکنان
(۱۱)	وجوه نقد پرداختی بابت مالیات بر درآمد
(۵)	وجوه نقد پرداختی بهره (سود تضمین شده)
۲۸	جریان خالص ورود (خروج) وجوه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی
<u>فعالیت سرمایه گذاری</u>	
۷۸	وجوه نقد دریافتی بابت فروش دارائی ثابت
(۵۰)	وجوه نقد پرداختی بابت خرید دارائی ثابت ^۱
۲۸	جریان خالص ورود (خروج) وجوه نقد ناشی از فعالیت سرمایه گذاری
<u>فعالیت تأمین مالی</u>	
۱۰	وجوه نقد دریافتی بابت استقراض (دریافت تسهیلات مالی)
(۲۰)	وجوه نقد پرداختی بابت اصل بدهی (بازپرداخت تسهیلات مالی)
(۱۵)	وجوه نقد پرداختی بابت سود سهام نقدی
(۲۵)	جریان خالص ورود (خروج) وجوه نقد ناشی از فعالیت تأمین مالی
۰	اثرات نرخ تسعیر ارز بر وجوه نقد (مبادلات خارجی)
۳۱	خالص افزایش در وجوه نقد و معادل وجه نقد طی سال
۳۶	وجوه نقد و معادل وجه نقد در اول دوره مالی
۶۷	وجوه نقد و معادل وجه نقد در ۲۹ اسفند

۱. واحد تجاری ماشین آلات را قسمتی نقد و قسمتی در مقابل انتشار سهام به صورت زیر تحصیل نمود:

۵۰	وجوه نقد پرداختی
۲۰	انتشار سهام عادی
۷۰	جمع بهای تمام شده دارائی ثبت شده

مفهوم وجه نقد

یکی از اهداف تهیه صورت جریان وجوه نقد، آشنایی با افزایش یا کاهش وجوه نقد طی دوره مالی می‌باشد. وجه نقد از دیدگاه بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی ایران شامل موجودی نقد و سپرده‌های دیداری نزد بانکها و مؤسسات مالی اعم از ریالی و ارزی (شامل سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت بدون سررسید) می‌باشد. چنانچه برای تسویه حساب اضافه برداشت بانکی مهلتی تعیین شده، و این مدت از یک روز کاری تجاوز نکند جزء وجه نقد تلقی می‌شود.

روش تهیه صورت جریان وجوه نقد

برای دستیابی به اطلاعاتی که در صورت جریان وجوه نقد گزارش می‌شود دو روش پیش‌بینی شده است:

۱. روش مستقیم^۱ (وجه نقد دریافتی و پرداختی فعالیتهای عملیاتی به تفکیک افشاء می‌شود)

۲. روش غیر مستقیم^۲ (سود یا زیان عملیاتی تعهدی با انجام تعدیلاتی به سود یا زیان نقدی به شرح زیر تعدیل می‌شود:

۱- حذف تأثیر اقلامی که در افزایش یا کاهش سود اثر داشته، اما در جریان‌های ورودی و خروجی نقد بدون تأثیر بوده (نظیر هزینه‌های غیرنقدی، زیان ناشی از فروش یا واگذاری دارائی‌ها و بدهی‌ها) و

۲- تغییرات حسابهای سرمایه در گردش موجب تأثیر در جریان‌های ورودی و خروجی وجه نقد گردد.

اختلاف نحوه گزارشگری صورت جریانهای نقدی به روش مستقیم و غیر مستقیم فقط در روش ارائه فعالیتهای عملیاتی می‌باشد، گزارشگری فعالیتهای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی در هر دو روش با رویه یکسان تهیه می‌گردد (در پایان فصل هر دو روش با مثال تشریح شده است).

بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران، استفاده از روش مستقیم را در

1. Direct Method.

2. Indirect Method.

صورتیکه مزایای اطلاعات ارائه شده بر هزینه‌های تهیه اطلاعات فزونی داشته باشد (فزونی منافع بر مخارج) توصیه نموده، و تهیه صورت جریان وجوه نقد با استفاده از روش غیرمستقیم نیز مجاز شناخته شده است.

* در روش مستقیم. اجزای تشکیل دهنده خالص جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی در صورت جریان وجوه نقد و صورت تطبیق خالص جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی با سود یا زیان عملیاتی باید از طریق یادداشتهای توضیحی افشاء شود.^۱

* در روش غیر مستقیم. خالص جریانهای نقدی، ناشی از فعالیتهای عملیاتی در صورت جریان وجوه نقد و صورت تطبیق آن با سود (زیان) عملیاتی باید از طریق یادداشتهای توضیحی افشاء شود.^۲

مزایای روش مستقیم نسبت به روش غیر مستقیم

۱. ورودی و خروجی جریانهای وجوه نقد مرتبط با فعالیتهای عملیاتی را به تفکیک ارائه می‌دهد.
۲. ارائه اطلاعات مرتبط با فعالیتهای عملیاتی برای استفاده کنندگان قابل فهم تر بوده و موجب جلوگیری از سردرگمی استفاده کنندگان می‌گردد.
۳. اندازه‌گیری ورودی و خروجی جریانهای نقد، مرتبط با فعالیتهای عملیاتی متکی بر، برآوردها نمی‌باشد (برگشت هزینه‌های غیرنقدی از سود خالص).
۴. آگاهی از اطلاعات تاریخی ورودی و خروجی وجه نقد مرتبط با فعالیتهای عملیاتی برای پیش‌بینی جریانهای نقدی ناشی از عملیات آتی واحد تجاری مفیدتر می‌باشد.
۵. اطلاع از ورودی و خروجی وجه نقد مرتبط با فعالیتهای عملیاتی در تصمیم‌گیری برای بازپرداخت بدهیها، توسعه آتی واحد تجاری، پرداخت سود سهام به صاحبان واحد تجاری اثر مستقیمی دارد.
۶. معیار مناسبی برای ارزیابی عملکرد واحد تجاری (فعالیتهای عملیاتی) را نشان می‌دهد.

۱. بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران بند الف پاراگراف ۲۵.

۲. بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران بند ب پاراگراف ۲۵.

نحوه ارتباط بین صورتهای مالی

در این بخش به منظور دستیابی به اثر رویدادهای مالی بر صورتهای مالی (ترازنامه، صورت سود و زیان، صورت سود و زیان جامع، صورت جریانهای وجوه نقد) مثالی به شرح زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

مبادلات شرکت (الف) طی سال ۱۳۸۳ به قرار زیر می‌باشد:

۱. انتشار ۵۰۰ سهم ۵۰۰ ریالی بطور نقد.
  ۲. پرداخت مبلغ ۵۴۰۰۰ ریال بابت اجاره ۱۸ ماهه ساختمان (از اول سال جاری، اجاره ماهانه ۳۰۰۰ ریال)
  ۳. پرداخت مبلغ ۸۰۰۰۰ ریال بابت خرید ماشین آلات (عمر مفید ۸ سال، بدون ارزش اسقاط)
  ۴. خرید کالا به ارزش ۲۰۰۰۰۰ ریال بطور نسیه (سیستم کنترل دائم)، مبلغ پرداختی بابت خرید نسیه طی سال ۱۳۰۰۰۰ ریال.
  ۵. فروش کالا به مبلغ ۲۸۰۰۰۰ ریال بطور نسیه، قیمت تمام شده کالای فروخته شده بالغ بر ۱۵۰۰۰۰ ریال، وصول مطالبات طی سال بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ ریال.
  ۶. حقوق سالانه بالغ بر ۵۰۰۰۰ ریال، که از این مبلغ ۴۶۰۰۰ ریال پرداخت گردید.
  ۷. پرداخت مالیات بر درآمد طی سال جاری بالغ بر ۱۲۰۰۰ ریال.
  ۸. سود سهام اعلام و پرداختی بالغ بر ۵۰۰۰ ریال.
- ثبت رویدادهای فوق و جریانهای ورودی و خروجی وجوه نقد طی سال به شرح زیر نشان داده می‌شود:

۲۵۰۰۰۰	۱- وجوه نقد
۲۵۰۰۰۰	سهام عادی
	ثبت انتشار سهام
۵۴۰۰۰	۲- پیش پرداخت اجاره
۵۴۰۰۰	وجوه نقد

ثبت پرداخت اجاره ۱۸ ماهه ساختمان

۳۶۰۰۰	۳- هزینه اجاره (۱۲×۳۰۰۰)
۳۶۰۰۰	پیش پرداخت اجاره
	ثبت تعدیل پیش پرداخت اجاره در پایان سال
۸۰۰۰۰	۴- ماشین آلات
۸۰۰۰۰	وجوه نقد
	ثبت خرید ماشین آلات
۱۰۰۰۰	۵- هزینه استهلاک ماشین آلات
۱۰۰۰۰	استهلاک انباشته (۸ ÷ ۸۰۰۰۰)
	ثبت استهلاک ۱۲ ماهه ماشین آلات با فرض اینکه ماشین آلات در اول سال خریداری شده باشد.
۲۰۰۰۰۰	۶- موجودی کالا
۲۰۰۰۰۰	حسابهای پرداختنی
	ثبت خرید کالا بطور نسیه
۱۳۰۰۰۰	۷- حسابهای پرداختنی
۱۳۰۰۰۰	وجوه نقد
	ثبت پرداخت بدهی مربوط به خرید نسیه
۲۸۰۰۰۰	۸- حسابهای دریافتنی
۲۸۰۰۰۰	فروش
	ثبت فروش کالا بطور نسیه
۱۵۰۰۰۰	قیمت تمام شده کالای فروخته شده
۱۵۰۰۰۰	موجودی کالا
	ثبت قیمت تمام شده کالای فروخته شده
۱۰۰۰۰۰	۹- وجوه نقد
۱۰۰۰۰۰	حسابهای دریافتنی
	ثبت وصول مطالبات

۵۰۰۰۰	۱۰- هزینه حقوق
۵۰۰۰۰	حقوق پرداختنی
	ثبت هزینه حقوق تحقق یافته
۴۶۰۰۰	۱۱- حقوق پرداختنی
۴۶۰۰۰	وجوه نقد
	ثبت پرداخت بدهی مربوط به حقوق
۱۲۰۰۰	۱۲- هزینه مالیات بر درآمد
۱۲۰۰۰	وجوه نقد
	پرداخت مالیات بر درآمد
۵۰۰۰	۱۳- سود سهام پرداختی
۵۰۰۰	وجوه نقد
	ثبت پرداخت سود سهام

تجزیه و تحلیل رویدادها:

- انتشار سهام در قبال وجه نقد به مبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال: این رویداد مالی منجر به ورودی وجه نقد به مبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال شده، در نتیجه انتشار سهام عادی که یک فعالیت تأمین مالی می‌باشد، رخ داده است.

- در تجزیه و تحلیل مبادله شماره (۲): پرداخت نقدی به مبلغ ۵۴۰۰۰ ریال بابت اجاره ۱۸ ماهه، این رویداد جریان خروجی وجوه نقد را تحت سرفصل فعالیت‌های عملیاتی در صورت جریان وجوه نشان می‌دهد، و ثبت تعدیلی شماره (۳) بابت تعدیل اجاره منقضی شده به ارزش ۳۶۰۰۰ ریال حساب هزینه را افزایش داده، و در صورت سود و زیان گزارش می‌شود.

خرید ماشین آلات (مبادله شماره ۴) به مبلغ ۸۰۰۰۰ ریال: یک نوع فعالیت سرمایه‌گذاری تلقی شده، و این رویداد مالی منجر به خروج وجه نقد از واحد تجاری شده است.

هزینه استهلاک ماشین آلات برای سال جاری به مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال به عنوان یک هزینه

غیرنقدی، سود خالص را کاهش داده اما تأثیری در وجه نقد نداشته است، بنابراین در صورت جریانهای نقدی گزارش نمی شود.

تجزیه و تحلیل جریانهای نقدی هریک از مبادلات مربوط به شرکت (الف) در جدول شماره (۳-۳) نشان داده شده است:

جدول شماره (۳-۳) تجزیه و تحلیل جریانهای نقدی مبادلات شرکت سهامی (الف)

شماره مبادله	نحوه برخورد با جریان وجوه نقد	طبقه بندی
۱	جریان نقدی ورودی بابت انتشار سهام	فعالیت تأمین مالی
۲	جریان نقدی خروجی بابت پرداخت اجاره ۱۸ ماهه	فعالیت عملیاتی
۴	جریان نقدی خروجی بابت خرید ماشین آلات	فعالیت سرمایه گذاری
۵	هزینه استهلاک به عنوان هزینه غیرنقدی فاقد تأثیر بر وجوه نقد می باشد	فاقد تأثیر در وجه نقد
۷	جریان نقدی خروجی بابت پرداخت بدهی مربوط به خرید نسیه	فعالیت عملیاتی
۹	جریان نقدی ورودی بابت دریافتی از مشتریان	فعالیت عملیاتی
۱۱	جریان نقدی خروجی بابت پرداخت حقوق	فعالیت عملیاتی
۱۲	جریان نقدی خروجی بابت مالیات بر درآمد	مالیات بر درآمد
۱۳	جریان نقدی خروجی بابت پرداخت سود سهام *	بازده سرمایه گذاری

* پرداخت سود سهام از دیدگاه بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی ایران تحت سرفصل بازده سرمایه گذاری و از دیدگاه بیانیه شماره ۹۵ (FASB) تحت سرفصل فعالیتهای تأمین مالی گزارش می گردد.

تهیه صورتهای مالی

از آنجا که شرکت (الف) در اول سال ۱۳۸۳ تأسیس شده، بنابراین مانده حسابهای ترازنامه در شروع فعالیت مالی صفر بوده، در نتیجه مانده حسابهای ترازنامه در ۱۳۸۳/۱۲/۲۹ نشانگر تغییرات حسابها در طی سال ۸۳ می باشد. ارتباط بین صورتهای مالی (صورت سود و زیان، صورت سود و زیان انباشته، صورت جریان وجوه نقد، ترازنامه) در جدول شماره (۳-۴) نشان داده شده است:

جدول شماره (۳-۴)

ارتباط بین صورتهای مالی مربوط به رویدادهای شرکت سهامی (الف) ۱۳۸۳

ترازنامه	تاریخ	صورت جریان وجوه نقد	سال مالی منتهی به ۱۳۸۳/۱۲/۲۹ طبق پیانیه شماره (۲) استاندارد ایران	صورت سود و زیان	سال مالی منتهی به ۱۳۸۳/۱۲/۲۹
دارائی جاری:		فعالیت عملیاتی			فروش
۹	۲۳۰۰۰	۱	۱۰۰۰۰	۱	۱۸۰۰۰
وجوه نقد		وجوه دریافتی از مشتریان			قیمت تمام شده کالای فروخته شده
۱۸۰۰۰		۲	۱۳۰۰۰	۲	۱۳۰۰۰
حسابهای دریافتی		وجوه پرداختی بابت خرید کالا			سود ناخالص
۵۰۰۰		۳	۲۶۰۰۰	۳	۵۰۰۰
موجودی کالا		وجوه پرداختی به کارکنان			هزینههای عملیاتی
۱۸۰۰۰		۴	۵۴۰۰۰	۴	۲۶۰۰۰
پیش پرداخت اجاره		وجوه پرداختی بابت اجاره			هزینه حقوق
جمع دارائی جاری	۲۷۱۰۰	جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیت عملیاتی			هزینه اجاره
۸۰۰۰		۵	۱۳۰۰۰	۵	۱۰۰۰۰
دارائی ثابت:		بازده سرمایه گذاریها و...			هزینه استهلاک
ماشین آلات	۸۰۰۰	۶	۵۰۰۰	۶	۲۶۰۰۰
کسر می شود استهلاک انباشته	۱۰۰۰۰	وجوه پرداختی بابت سود سهام			جمع هزینههای عملیاتی
جمع	۷۰۰۰	مالیات پرداختی			سود خالص قبل کسر مالیات
جمع دارائی ها	۳۴۱۰۰۰	فعالیت سرمایه گذاری:			هزینه مالیات بر درآمد
بدهی جاری:		۷	۱۲۰۰۰	۷	۲۲۰۰۰
حسابهای پرداختی	۷۰۰۰	وجوه پرداختی بابت مالیات			سود شرکت (الف)
حقوق پرداختی	۴۰۰۰	خرید ماشین آلات			صورت سود و زیان انباشته
جمع	۷۴۰۰۰	جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیت سرمایه گذاری			برای سال مالی منتهی به ۱۳۸۳/۱۲/۲۹
۲۶۰۰۰		۸	۸۰۰۰۰	۸	۲۲۰۰۰
سود انباشته	۱۷۰۰۰	فعالیت تأمین مالی			سود انباشته ۱/۸
جمع حقوق صاحبان سهام	۲۶۰۰۰	وجوه دریافتی بابت انتشار سهام	۲۵۰۰۰		افزایش می شود سود خالص سال جاری
جمع بدهی و سرمایه	۳۴۱۰۰۰	جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت تأمین مالی	۲۵۰۰۰		کسر می شود سود سهام پرداختی ۱۳۸۳/۱۲/۲۹
		وجه نقد اول دوره مالی	۲۲۰۰۰		سود انباشته ۱۳۸۳/۱۲/۲۹
		وجه نقد پایان دوره مالی	۳۳۰۰۰		
					B

جدول شماره (۳-۵)

ارتباط بین صورتهای مالی مربوط به رویدادهای شرکت سهامی (الف) ۱۳۳۳

ترازنامه	۱۳۳۳/۱۲/۲۹	FASB (۹۵)	۱۳۳۳/۱۲/۲۹	صورت جریان وجوه نقد	صورت سود و زیان	۱۳۳۳/۱۲/۲۹
دارائی جاری:				فعالیت عملیاتی	فروش	
وجود نقد	۲۳۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱	وجود دریافتی از مشتریان	قیمت تمام شده کالای فروخته شده	۲۸۰۰۰۰
حسابهای دریافتی	۱۸۰۰۰۰	(۱۳۰۰۰۰)	۲	وجود پرداختی بابت خرید کالا	سود ناخالص	(۱۳۰۰۰۰)
موجودی کالا	۵۰۰۰۰	(۴۶۰۰۰)	۳	وجود پرداختی به کارکنان	هزینه های عملیاتی:	۱۳۰۰۰۰
پیش پرداخت اجاره	۱۸۰۰۰۰	(۵۸۰۰۰)	۴	وجود پرداختی بابت اجاره	هزینه حقوق	۵۰۰۰۰
جمع دارائی جاری	۲۷۱۰۰۰	(۱۲۰۰۰)	۵	وجود پرداختی بابت مالیات	هزینه اجاره	۲۶۰۰۰
دارائی ثابت:				جریان خالص خروج وجه نقد ناشی	هزینه استهلاک	۱۰۰۰۰
ماشین آلات	۸۰۰۰۰	(۱۲۲۰۰۰)	۶	از فعالیت عملیاتی	جمع هزینه های عملیاتی	۹۶۰۰۰
کسر می شود استهلاک انباشته	۱۰۰۰۰			فعالیت سرمایه گذاری:	سود خالص قبل کسر مالیات	۳۴۰۰۰
جمع	۷۰۰۰۰	(۸۰۰۰۰)		خرید ماشین آلات	هزینه مالیات بر درآمد	(۵۲۰۰۰)
جمع دارائی ها	۲۴۱۰۰۰			جریان خالص خروج وجه نقد ناشی	سود خالص	۱۲۰۰۰
بدهی جاری:				از فعالیت سرمایه گذاری	شرکت (الف)	
حسابهای پرداختی	۷۰۰۰۰	(۸۰۰۰۰)		فعالیت تأمین مالی	صورت سود و زیان انباشته	
حقوق پرداختی	۴۰۰۰۰	(۵۰۰۰۰)		وجود دریافتی بابت انتشار سهام	برای سال مالی منتهی به	۱۳۳۳/۱۲/۲۹
جمع	۷۴۰۰۰	(۵۰۰۰۰)		وجود پرداختی بابت سود سهام	سود انباشته ۱/۱	
حقوق صاحبان سهام:				جریان خالص ورود وجه نقد ناشی	افزایش می شود سود خالص سال جاری	
سهام عادی (۵۰۰۰ سهم ۵ ریالی)	۲۵۰۰۰۰	۲۴۵۰۰۰		از فعالیت تأمین مالی	کسر می شود سود سهام پرداختی	۱۳۳۳/۱۲/۲۹
سود انباشته	۱۷۰۰۰	۲۳۰۰۰		خالص افزایش کاهش در وجه نقد	سود انباشته	۱۳۳۳/۱۲/۲۹
جمع حقوق صاحبان سهام	۲۶۷۰۰۰			وجه نقد اول دوره مالی		
جمع بدهی و سرمایه	۲۴۱۰۰۰			وجه نقد پایان دوره مالی		

تجزیه و تحلیل جریان نقدی مربوط به رویدادهای مالی شرکت سهامی (الف) به شرح زیر می باشد:

جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی^۱:

تأثیر در درآمد به روش تمهیدی	اثر جریان نقدی (روش نقدی)
۱. فروش بالغ بر ۲۸۰۰۰۰ ریال (مبادله ۵)	کل فروش شرکت (الف) طی سال بالغ بر ۲۸۰۰۰۰ ریال می باشد، که مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال آن وصول شده است. در پایان سال حساب فروش مانده بستانکار معادل ۲۸۰۰۰۰ ریال و حسابهای دریافتی واحد تجاری مانده بدهکاری معادل ۱۸۰۰۰۰ ریال دارد، که از صفر به ۱۸۰۰۰۰ ریال افزایش یافته است، این افزایش حاکی از این می باشد که درآمد ثبت شده حاصل از فروش بر مبنای تمهیدی بیش از وجه نقد دریافتی طی سال می باشد. تجزیه و تحلیل حسابهای فروش و حسابهای دریافتی نشان می دهد که ورودی وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی شرکت (الف) در مجموع بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ ریال است (۱۸۰۰۰۰ - ۲۸۰۰۰۰).

وجوه دریافتی از مشتریان:

فروش تمهیدی	۲۸۰۰۰۰
کسر می شود: افزایش در حسابهای دریافتی	۱۸۰۰۰۰
	<u>۱۰۰۰۰۰</u>

۲. قیمت تمام شده کالای فروخته شده ۱۵۰۰۰۰ ریال (مبادله ۵)

۴. وجه پرداختی بابت خرید کالا ۱۳۰۰۰۰ ریال می باشد (مبادله ۴). جهت دستیابی به مبلغ پرداختی بابت خرید کالا باید حساب بهای تمام شده کالای فروخته شده، تغییر در موجودی کالا و حسابهای پرداختی دوره مالی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. از آنجا که موجودی کالا دارای مانده بدهکار و تغییرات آن نسبت به اول دوره مالی ۵۰۰۰۰ ریال افزایش نشان می دهد، نتیجه می گیریم که واحد تجاری مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال بیش از فروش دوره مالی خریداری کرده است. علاوه بر این، با توجه به اینکه مانده حسابهای پرداختی تغییری نداشته و مبلغ ۷۰۰۰۰ ریال (بستانکار) نسبت به اول دوره مالی افزایش نشان می دهد، این امر

مبین این است که واحد تجاری برای تمام خریدهای طی دوره مالی وجهی پرداخت نکرده (نسیه) است. طبق جدول شماره (۷-۳). تجزیه و تحلیل حسابهای وابسته به خرید کالا نشان می‌دهد که جریان خروجی وجه نقد (فعالیت عملیاتی) بابت خرید کالا در مجموع مبلغ ۱۳۰۰۰۰ ریال می‌باشد.

وجوه پرداختی بابت خرید کالا:

بهای تمام شده کالای فروخته شده	۱۵۰۰۰۰
اضافه می‌شود: افزایش در موجودی کالا	۵۰۰۰۰
کسر می‌شود: افزایش در حسابهای پرداختنی	<u>۷۰۰۰۰</u>
	<u>۱۳۰۰۰۰</u>

شرکت بابت هزینه حقوق مبلغ ۴۶۰۰۰ ریال پرداخت کرده است (مبادله ۶). در پایان سال مالی مبلغ ۴۰۰۰ ریال بابت هزینه حقوق تحقق یافته، بدهی دارد، و مانده حساب حقوق پرداختنی در پایان دوره مالی نسبت به اول دوره مالی مبلغ ۴۰۰۰ ریال افزایش نشان می‌دهد، افزایش در حساب مزبور مبین این است که هزینه برای واحد تجاری تحقق یافته ولی از مجموع هزینه‌ها مبلغ ۴۰۰۰ ریال پرداخت نشده است. بنابراین مبلغ خروجی وجه نقد بابت هزینه حقوق (فعالیت عملیاتی) معادل ۴۶۰۰۰ ریال می‌باشد:

وجوه پرداختی به کارکنان:

هزینه حقوق	۵۰۰۰۰
کسر می‌شود: افزایش در حقوق پرداختنی	<u>۴۰۰۰</u>
	<u>۴۶۰۰۰</u>

شرکت برای اجاره ۱۸ ماهه ساختمان مبلغ ۵۴۰۰۰ ریال پرداخت کرده است (مبادله ۲). مانده حساب پیش پرداخت اجاره در پایان دوره مالی نسبت به اول دوره مالی مبلغی معادل ۱۸۰۰۰ ریال افزایش نشان می‌دهد، این امر مبین این است که مخارجی اضافی (۱۸۰۰۰ ریال) در این دوره مالی برای اجاره سال مالی آتی پرداخت کرده است. $(۱۸۰۰۰ = ۳۶۰۰۰ - ۵۴۰۰۰)$.

جریان خروجی وجه نقد بابت مالیات بر درآمد جمعاً بالغ بر ۱۲۰۰۰ ریال می‌باشد.

۳. هزینه حقوق طی دوره مالی واحد تجاری (الف) بالغ بر ۵۰۰۰۰ ریال می‌باشد (مبادله ۶)

۴. هزینه اجاره طی دوره مالی واحد تجاری (الف) بالغ بر ۳۶۰۰۰ ریال (۱۲×۳۰۰۰) می‌باشد (مبادله ۲).

۵. مالیات بر درآمد طی دوره مالی بالغ بر ۱۲۰۰۰ ریال می‌باشد (مبادله ۷).

جریانهای نقدی ناشی از فعالیت سرمایه‌گذاری^۱:

۶. خرید ماشین آلات (مبادله ۳) شرکت برای خرید ماشین آلات مبلغ ۸۰۰۰۰ ریال پرداخت کرده است. این رویداد جریان خروج وجه نقد ناشی از فعالیت سرمایه‌گذاری را نشان می‌دهد.
هزینه استهلاک ماشین آلات در پایان دوره مالی بالغ بر ۱۰۰۰۰ ریال به عنوان یک هزینه غیر نقدی تلقی شده، ثبت هزینه استهلاک (ثبت شماره ۵) هیچ گونه تأثیری بر وجه نقد ندارد.

جریانهای نقدی ناشی از فعالیت تأمین مالی^۲:

۷. انتشار سهام بالغ بر ۲۵۰۰۰۰ ریال واحد تجاری در اول سال مالی تعداد ۵۰۰ سهم ۵۰۰ ریالی جمعا به مبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال بطور نقد منتشر کرده است. این رویداد بیانگر این است که حساب سهام عادی نسبت به اول دوره مالی ۲۵۰۰۰۰ ریال افزایش داشته، این افزایش، جریان ورودی وجه نقد را نشان می‌دهد. ورود وجه نقد از طریق انتشار سهام یک نوع فعالیت تأمین مالی محسوب می‌گردد.
پرداخت سود سهام بالغ بر ۵۰۰۰ ریال به عنوان یک جریان خروج وجه نقد طبق بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران تحت سرفصل بازده سرمایه‌گذاریها... و طبق بیانیه شماره ۹۵ (FASB) تحت سرفصل فعالیتهای تأمین مالی طبقه‌بندی می‌شود.

وجوه نقد در پایان دوره مالی

از آنجا که در شروع دوره مالی، موجودی نقد دارای مانده‌ای نمی‌باشد، مانده موجودی نقد در پایان دوره مالی یعنی خالص افزایش در وجه نقد به مبلغ ۲۳۰۰۰ ریال ناشی از فعالیتهای زیر بوده است:

- ۱- جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی بالغ بر ۱۳۰۰۰۰ ریال.
- ۲- جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از بازده سرمایه‌گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی بالغ بر ۵۰۰۰ ریال.
- ۳- مالیات پرداختی به مبلغ ۱۲۰۰۰ ریال.
- ۴- جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیتهای سرمایه‌گذاری به مبلغ ۸۰۰۰۰ ریال.

1. Cash Flows from Investing Activities.

2. Cash Flows from Financing Activities.

۵- جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی به مبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال.

• گزارشگری جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی. از دیدگاه بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری ایران و بیانیه شماره ۹۵ (FASB) دو روش، (۱) روش مستقیم، و (۲) روش غیر مستقیم، برای تهیه خالص جریانهای ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی مجاز شناخته شده است.

برای تهیه صورت جریانهای نقدی اعم از فعالیتهای عملیاتی و سایر فعالیتها دسترسی به ترازنامه‌های اول و آخر دوره، صورت سود و زیان، گردش حساب سود انباشته دوره مالی الزامی می‌باشد.

• روش مستقیم. جریانهای ورود و خروج وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی را بطور مجزا گزارش می‌نماید. برای محاسبه جریانهای وجوه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی ضرورت دارد که اقلام صورت سود و زیان که بر مبنای تعهدی^۱ گزارش شده را بر مبنای

۱. تفاوت بین مبنای نقدی و تعهدی:

مبنای نقدی. درآمد زمانی شناسایی می‌شود که وجوه نقد دریافت شده و هزینه زمانی شناسایی می‌شود که وجوه نقد پرداخت شده باشد. مبنای تعهدی. درآمد بدون توجه به زمان دریافت، یعنی در زمان تحقق شناسایی می‌شود، هزینه بدون توجه به زمان پرداخت یعنی در زمان تحمل شناسایی می‌شود. برای تشریح موارد فوق مثال زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد: فرض کنید پیمانکاری قراردادی برای ساخت پل فلزی به ارزش ۱۲۰۰۰ در اول سال ۸۱ با کارفرما منعقد نمود. فعالیت از اول فروردین شروع و در پایان فروردین ماه تکمیل و تحویل کارفرما گردید. هزینه‌های تحقق یافته جهت تکمیل پیمان طی فروردین ماه بالغ بر ۸۰۰۰ ریال بود که این هزینه‌ها در خردادماه سال بعد پرداخت گردید. مبلغ پیمان در اردیبهشت ماه وصول گردید سود خالص هر ماه بر مبنای نقدی و تعهدی به شرح زیر است:

صورت سود و زیان بر مبنای نقدی

فروردین ماه	اردیبهشت ماه	خردادماه	جمع	
۰	۱۲۰۰۰	۰	۱۲۰۰۰	وجوه نقد دریافتی
۰	۰	(۸۰۰۰)	(۸۰۰۰)	وجوه نقد پرداختی
۰	۱۲۰۰۰	(۸۰۰۰)	۴۰۰۰	سود (زیان) خالص

صورت سود و زیان بر مبنای تعهدی

فروردین ماه	اردیبهشت ماه	خرداد ماه	جمع	
۱۲۰۰۰	۰	۰	۱۲۰۰۰	درآمد
(۸۰۰۰)	۰	۰	(۸۰۰۰)	هزینه‌ها
۴۰۰۰	۰	۰	۴۰۰۰	سود (زیان) خالص

نقدی تبدیل نماییم؛ جهت دستیابی به این هدف ضرورت دارد که اقلام ترازنامه که ارتباط به اقلام سود و زیان (حسابهای دریافتنی، حسابهای پرداختنی، هزینه معوق پرداختنی، پیش پرداختها، موجودیها...) دارند شناسایی و تغییرات کلیه اقلام ترازنامه وابسته به سود و زیان جهت اندازه گیری ورود و خروج وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی بکار گرفته شود.

به منظور تشریح بررسی عینی مانده حسابهای شرکت سهامی (الف) در ۱۳/۱۲/۲۹ و عملیات شرکت طی سال ۱۳۸۲ برای تهیه صورت جریانهای نقدی مورد بررسی قرار می گیرد:

ترازنامه شرکت سهامی (الف) ۱۳۸۱/۱۲/۲۹

۱۹۰۰۰	حسابهای پرداختنی	۱۰۰۰۰	وجه نقد
۵۰۰۰۰	اسناد پرداختنی	۳۴۰۰۰	حسابهای دریافتنی
۲۰۰۰	بهره پرداختنی	۶۰۰۰۰	موجودی کالا
۳۵۰۰	مالیات بر درآمد پرداختنی	۴۰۰۰	پیش پرداخت بیمه
۱۴۰۰۰۰	سهام عادی	۲۰۰۰۰۰	اموال و ماشین آلات
۵۳۵۰۰	سود انباشته	(۴۰۰۰۰۰)	استهلاک انباشته
<u>۲۶۸۰۰۰</u>	<u>جمع</u>	<u>۲۶۸۰۰۰</u>	<u>جمع</u>

مبادلات طی سال ۱۳۸۲ به قرار زیر می باشد:

- ۱- فروش نسبه ۲۵۰۰۰۰ ریال، قیمت تمام شده کالای فروخته شده ۱۴۰۰۰۰ ریال.
- ۲- وصول مطالبات ۲۴۵۰۰۰ ریال.
- ۳- خرید کالا بطور نسبه به مبلغ ۱۳۴۰۰۰ ریال.
- ۴- پرداخت بدهی کالای خریداری شده ۱۴۳۰۰۰ ریال.
- ۵- پرداخت حقوق کارکنان ۴۷۵۰۰ ریال.
- ۶- پرداخت بیمه سه ساله ۱۸۰۰۰ ریال.
- ۷- تخصیص ۵۰۰۰ ریال پیش پرداخت بیمه به هزینه.

- ۸- پرداخت بهره اسناد پرداختنی ۴۰۰۰ ریال.
- ۹- هزینه بهره معوق (بهره پرداختنی) در ۲۹/۱۲/۲۰۲۲ × معادل ۲۵۰۰ ریال.
- ۱۰- پرداخت مالیات بر درآمد ۱۲۵۰۰ ریال (شامل پدهی مالیاتی سال ۱ × و بخشی از آن مربوط به سال ۲ × می باشد)
- ۱۱- هزینه مالیات بر درآمد برای سال ۲ × معادل ۱۱۰۰۰ ریال.
- ۱۲- استهلاك سالانه ماشین آلات ۱۰۰۰۰ ریال.
- نتیجه عملکرد واحد تجاری (الف) در سال مالی منتهی به ۲۹/۱۲/۲۰۲۲ و ترازنامه شرکت سهامی (الف) در ۲۹/۱۲/۲۰۲۲ به قرار زیر است:

جدول شماره (۶-۳)

صورت سود و زیان شرکت سهامی (الف) سال مالی منتهی به ۲۹/۱۲/۲۰۲۲

۲۵۰۰۰۰	فروش
۱۴۰۰۰۰	بهای تمام شده کالای فروخته شده
<u>۱۱۰۰۰۰</u>	سود ناخالص
	کسر می شود هزینه ها:
۴۷۵۰۰	هزینه حقوق
۵۰۰۰	هزینه بیمه
۴۵۰۰	هزینه بهره (سود تضمین شده)
<u>۱۰۰۰۰</u>	هزینه استهلاك
۶۷۰۰۰	جمع
۴۳۰۰۰	سود خالص قبل از مالیات
<u>۱۱۰۰۰</u>	مالیات بر درآمد
<u>۳۲۰۰۰</u>	سود خالص بعد از مالیات

ترازنامه شرکت سهامی (الف)			جدول شماره (۳-۷)
افزایش (کاهش)	۸۱/۱۲/۲۹	۸۲/۱۲/۲۹	
۲۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	وجوه نقد
۵۰۰۰	۳۴۰۰۰	۳۹۰۰۰	حسابهای دریافتی
(۶۰۰۰)	۶۰۰۰۰	۵۴۰۰۰	موجودی کالا
۱۳۰۰۰	۴۰۰۰	۱۷۰۰۰	پیش پرداخت بیمه
۰	۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	اموال و ماشین آلات
۱۰۰۰۰	(۴۰۰۰۰)	(۵۰۰۰۰)	استهلاک انباشته
	۲۶۸۰۰۰	۲۹۰۰۰۰	جمع
(۹۰۰۰)	۱۹۰۰۰	۱۰۰۰۰	حسابهای پرداختی
۰	۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	اسناد پرداختی
۵۰۰	۲۰۰۰	۲۵۰۰	بهره پرداختی
(۱۵۰۰)	۳۵۰۰	۲۰۰۰	مالیات بر درآمد پرداختی
۰	۱۴۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰	سهام عادی
۳۲۰۰۰	۵۳۵۰۰	۸۵۵۰۰	سود انباشته
	۲۶۸۰۰۰	۲۹۰۰۰۰	

جریانهای خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی، اساساً سود خالص یک دوره مالی را بر مبنای نقدی نشان می دهد، و نباید با سود خالص ناشی از فعالیتهای عملیاتی که بر مبنای تعهدی تنظیم شده، اشتباه گردد. زیرا سود یک واحد تجاری همواره از طریق مقایسه هزینه های تحقق یافته با درآمدهای شناسایی شده طی دوره مالی اندازه گیری می شود، جهت دستیابی به جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت عملیاتی، ضرورتاً کلیه اطلاعات مربوط به صورت سود و زیان که بر مبنای تعهدی اندازه گیری شده، به صورت سود و زیان بر مبنای نقدی تبدیل می گردد. بدیهی است، در این گونه موارد، جهت نیل به تهیه صورت خالص ورودی وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی به روش مستقیم، کلیه اقلام مندرج در صورت سود و زیان و نیز تغییرات در حساب دارائی های جاری، غیر از وجوه نقد و حساب بدهیهای جاری وابسته به سود و زیان، اقلام ترازنامه که از طریق مقایسه اول و پایان دوره مالی بدست می آید، تحلیل می شوند، پس از تجزیه و تحلیل به سهولت می توان جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی به روش مستقیم را به شرح زیر تهیه نمود:

• وجوه نقد دریافتی از مشتریان. برای تعیین وجوه نقد دریافتی از مشتریان، بررسی تغییر در حسابهای دریافتی تجاری ضرورت دارد، زیرا چنانچه اگر فروش نقدی باشد، هیچ گونه تفاوتی بین وجوه نقد دریافتی از مشتریان و مبلغ فروش منعکس در صورت سود و زیان وجود ندارد. زمانی این تفاوت ایجاد می شود که فروش نسبه باشد، و حسابهای دریافتی طی دوره مالی افزایش یابد. این رویداد حاکی از آنست که فروش در طی دوره مالی تحقق یافته، اما در مقابل، معادل افزایش در حسابهای دریافتی تجاری، وجوه نقد دریافت نشده است، به عبارت دیگر، مبلغ فروش بر مبنای تعهدی، بیش از وجوه نقد دریافتی از مشتریان در صورت سود و زیان منعکس است. بنابراین جهت نیل به وجوه دریافتی از مشتریان، مبلغ افزایش در حسابهای دریافتی تجاری از فروش کسر می گردد. اگر حسابهای دریافتی تجاری طی دوره مالی کاهش یابد، این رویداد بیانگر اینست که وجوه نقد دریافتی از مشتریان بیش از فروش بوده، و در این حالت مبلغ کاهش در حسابهای دریافتی تجاری به فروش اضافه می گردد. چگونگی این ارتباط، در فرمول زیر نشان داده شده است:

$$\text{فروش} = \text{وجوه نقد دریافتی از مشتریان} + \left[\begin{array}{c} \text{کاهش در حسابهای دریافتی} \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در حسابهای دریافتی} \end{array} \right]$$

با توجه به مثال شرکت سهامی (الف) جدول شماره (۳-۶) و (۳-۷) درآمد فروش شرکت طی سال ۱۳۸۲ بالغ بر ۲۵۰۰۰۰ ریال گزارش شده، بدلیل افزایش در مانده حسابهای دریافتی پایان دوره مبلغ وجوه نقد دریافتی از مشتریان بالغ بر ۲۴۵۰۰۰ ریال است:

$$\boxed{245000 = 250000 - 5000} = \text{وجوه نقد دریافتی از مشتریان}$$

• وجوه نقد دریافتی از مشتریان را نیز می توان از طریق روش دیگری اندازه گیری نمود:

۲۵۰۰۰۰	فروش
۳۴۰۰۰	اضافه می شود: مانده حسابهای دریافتی اول دوره
۳۹۰۰۰	کسر می شود: مانده حسابهای دریافتی پایان دوره
<u>۲۴۵۰۰۰</u>	وجوه نقد دریافتی از مشتریان

چنانچه در مواردی مبادله مربوط به فروش مبتنی بر این باشد که قبلاً پیش دریافت

وصول شده باشد، افزایش پیش دریافت نسبت به اول دوره منجر به وصولی وجه نقد از مشتریان شود، باید به وصولی از مشتریان اضافه شود و کاهش آن طی دوره باید از وجوه دریافتی از مشتریان کسر گردد.

نکته: ثبت هزینه مطالبات مشکوک الوصول بدهکار ذخیره مطالبات مشکوک الوصول بستانکار، یک مبادله غیرنقدی است و تأثیری در وجوه دریافتی ندارد.

● وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا. جهت دستیابی به مبلغ وجوه پرداختی بابت خرید کالا ضرورت دارد که خرید واقعی طی دوره مالی مشخص گردد. برای تعیین خرید، باید بهای تمام شده کالای فروخته شده در ارتباط با تغییر حساب موجودی کالا و حسابهای پرداختنی تعدیل گردد.

چنانچه حساب موجودی کالا طی دوره مالی افزایش یابد، این رویداد حاکی از آنست که مقدار کالای خریداری شده بیش از بهای تمام شده کالای فروخته شده منعکس در صورت سود و زیان می باشد، در نتیجه، جهت نیل به خرید باید افزایش در حساب موجودی کالا به بهای تمام شده کالای فروخته شده اضافه گردد، و بالعکس. بعلاوه برای تعیین مبلغ پرداختی به فروشندگان کالای خریداری شده طی دوره مالی باید خرید تعدیل شده از طریق تغییرات در حسابهای پرداختنی مرتبط با آن، مورد توجه قرار گیرد. چنانچه حسابهای پرداختنی تجاری طی دوره مالی افزایش یابد، معرف اینست که خرید بر مبنای تعهدی بیش از مبلغ پرداختی بابت کالای خریداری شده طی دوره مالی می باشد، در این حالت، افزایش در حسابهای پرداختنی تجاری جهت نیل به وجوه نقد پرداختی به فروشندگان کالا از بهای تمام شده کالای فروش رفته کسر می گردد و بالعکس. اندازه گیری وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا را می توان به صورت زیر تعیین نمود:

$$\text{وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا} = \left[\begin{array}{c} \text{کاهش در حسابهای پرداختنی} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در حسابهای پرداختنی} - \end{array} \right] \text{ و } \left[\begin{array}{c} \text{افزایش در موجودی کالا} + \\ \text{یا} \\ \text{کاهش در موجودی کالا} - \end{array} \right] = \text{بهای تمام شده کالای فروخته شده}$$

فرایند محاسبه در حالتی دیگر، بصورت زیر نشان داده می شود:

xxx	بهای تمام شده کالای فروخته شده
xxx	اضافه می شود: مانده حساب موجودی کالا پایان دوره
xxx	کسر می شود: مانده حساب موجودی کالا اول دوره
<u>xxx</u>	خرید طی دوره
xxx	خرید طی دوره
xxx	اضافه می شود: مانده حسابهای پرداختنی اول دوره
xxx	کسر می شود: مانده حسابهای پرداختنی پایان دوره
<u>xxx</u>	وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا
با توجه به مثال شرکت (الف) جدول شماره (۳-۶) و (۳-۷): موجودی کالا اول دوره ۶۰۰۰۰ ریال و موجودی کالا پایان دوره بالغ بر ۵۴۰۰۰ ریال، مقایسه دو مانده موجودی کالا، بیانگر آنست که طی سال ۱۳۸۲ موجودی کالا معادل ۶۰۰۰ ریال کاهش یافته است. کاهش در موجودی کالا بیانگر اینست که بهای تمام شده کالای فروخته شده بیش از بهای کالای خریداری شده می باشد. محاسبه مبلغ خرید طی دوره مالی به قرار زیر می باشد:	
۱۴۰۰۰۰	بهای تمام شده کالای فروخته شده
۵۴۰۰۰	اضافه می شود: موجودی کالا پایان دوره مالی
<u>۶۰۰۰۰</u>	کسر می شود: موجودی کالا اول دوره مالی
<u>۱۳۴۰۰۰</u>	خرید طی دوره مالی
طی سال ۱۳۸۲، مانده حسابهای پرداختنی پایان دوره مالی نسبت به اول دوره مالی مبلغی معادل ۹۰۰۰ ریال کاهش نشان می دهد، کاهش در حسابهای پرداختنی، معرف اینست که وجوه نقد پرداختی برای کالای خریداری شده بیش از خرید در روش تعهدی است، بنابراین جهت دستیابی به مبلغ خرید نقدی می توان از روش زیر استفاده نمود:	
۱۳۴۰۰۰	خرید طی دوره
۱۹۰۰۰	اضافه می شود: حسابهای پرداختنی اول دوره
<u>۱۰۰۰۰</u>	کسر می شود: حسابهای پرداختنی پایان دوره
<u>۱۴۳۰۰۰</u>	وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا

نتایج فوق را می توان به گونه دیگر به شرح زیر اندازه گیری نمود:

$$\begin{bmatrix} \text{کاهش در} \\ \text{حسابهای پرداختنی} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \text{کاهش در} \\ \text{موجودی کالا} \end{bmatrix} - \begin{bmatrix} \text{بهای تمام شده} \\ \text{کالای فروخته شده} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \text{وجوه پرداختی} \\ \text{بابت خرید کالا} \end{bmatrix}$$

$$۱۴۳۰۰۰ = ۹۰۰۰ + ۶۰۰۰ - ۱۴۰۰۰۰ = \text{وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا}$$

● وجوه نقد پرداختی بابت هزینه های عملیاتی. بطور کلی کلیه هزینه هایی که در صورت سود و زیان گزارش می شوند، از سه منبع زیر ناشی می شوند:

۱. هزینه های تحقق یافته نقدی

۲. هزینه های منقضی شده

۳. هزینه های تحقق یافته پرداخت نشده طی دوره مالی

جهت اندازه گیری وجوه نقد پرداختی بابت هزینه های عملیاتی (به استثنای هزینه استهلاک و سایر هزینه های غیر نقدی) ضرورت دارد که حساب پیش پرداخت هزینه و هزینه معوق پرداختنی (تحقق یافته ولی پرداخت نشده) تعدیل گردد. زیرا در مواردیکه حساب پیش پرداخت هزینه کاهش می یابد، نتیجه این رویداد مبین آنست که بخشی از هزینه های عملیاتی منعکس در صورت سود و زیان ناشی از مصرف دارایی هایی نظیر پیش پرداخت هزینه بوده، که وجه آن در دوره مالی قبل پرداخت شده است. برای تبدیل هزینه های عملیاتی تعهدی به وجوه نقد پرداختی بابت هزینه ها، باید مبلغ کاهش در پیش پرداخت هزینه از هزینه عملیاتی کسر گردد، و بالعکس.

در مواردی اگر، حساب هزینه معوق پرداختنی طی دوره مالی افزایش یابد. این رویداد ناشی از آنست که، هزینه های عملیاتی بیش از وجوه نقد پرداختی بابت هزینه ها است. زیرا، در روش تعهدی، هزینه ها بدون توجه به زمان پرداخت در دوره مالی که تحقق می یابد، اندازه گیری و از درآمد تحقق یافته سال جاری کسر می گردد. چنانچه هزینه معوق پرداختنی (نظیر حقوق پرداختنی، بهره پرداختنی...) طی دوره مالی افزایش یابد، بیانگر آنست که، هزینه های عملیاتی بر مبنای تعهدی بیش از هزینه ها بر مبنای نقدی است، در نتیجه جهت دستیابی به هزینه ها بر اساس نقدی باید مبلغ افزایش در حسابهای

معوق پرداختنی از حساب هزینه‌های عملیاتی کسر گردد، و بالعکس. نحوه محاسبه هزینه‌های عملیاتی بر مبنای نقدی همراه با تجزیه و تحلیل حساب پیش پرداخت هزینه و بدهی‌های معوق مربوط را می‌توان به صورت زیر نشان داد:

$$\begin{array}{c} \text{وجوه نقدی پرداختنی بابت هزینه‌ها} \\ \hline \left[\begin{array}{c} \text{کاهش در هزینه معوق مربوط} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در هزینه معوق مربوط} - \end{array} \right] \text{ و } \left[\begin{array}{c} \text{افزایش در پیش پرداخت هزینه} + \\ \text{یا} \\ \text{کاهش در پیش پرداخت هزینه} - \end{array} \right] = \text{هزینه عملیاتی} \end{array}$$

• هزینه‌های غیر نقدی

هزینه‌های غیر نقدی^۱ شامل هزینه مطالبات مشکوک الوصول، هزینه مطالبات سوخت شده، هزینه استهلاک دارائی‌های استهلاک‌پذیر، استهلاک منابع طبیعی (تحلیل منابع طبیعی^۲)، استهلاک صرف (کسر) اوراق قرضه^۳، منعکس در صورت سود و زیان می‌باشد. از آنجا که بابت این نوع هزینه‌ها هیچ گونه وجهی پرداخت نمی‌شود به عنوان هزینه‌های غیر نقدی، در صورت جریانهای نقدی به روش مستقیم (فعالیت‌های عملیاتی) گزارش نمی‌گردد. در حالت کلی، تمام اطلاعات مربوط به تبدیل هزینه‌های عملیاتی تعهدی به نقد را می‌توان به صورت زیر خلاصه نمود:

$$\begin{array}{c} \text{وجوه نقدی پرداختنی بابت هزینه‌ها} \\ \hline \left[\begin{array}{c} \text{کاهش در هزینه معوق مربوط} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در هزینه معوق مربوط} - \end{array} \right] \text{ و } \left[\begin{array}{c} \text{افزایش در پیش پرداخت هزینه} + \\ \text{یا} \\ \text{کاهش در پیش پرداخت هزینه} - \end{array} \right] = \left(\begin{array}{c} \text{هزینه‌های غیر نقدی} \\ \text{هزینه عملیاتی} \end{array} \right)$$

با توجه به مثال شرکت سهامی (الف) جدول شماره (۳-۶) و (۳-۷): از آنجا که مانده حساب پیش پرداخت هزینه در پایان دوره مالی بالغ بر ۱۳۰۰۰ ریال نسبت به اول دوره

۱. Non cash Expense.

۲. Depletion of Natural Assets.

۳. Amortization of Bond Premium (discount).

مالی فزونی داشته، این افزایش بیانگر آنست که وجوه پرداختی بابت بیمه طی دوره مالی بیش از هزینه بیمه منعکس در صورت سود و زیان می باشد. نحوه محاسبه هزینه بیمه بر مبنای نقدی به قرار زیر می باشد:

هزینه بیمه	۵۰۰۰
اضافه می شود: افزایش در پیش پرداخت هزینه	۱۳۰۰۰
وجوه نقد پرداختی بابت بیمه	<u>۱۸۰۰۰</u>

* نحوه محاسبه هزینه های عملیاتی بر مبنای نقد بر اساس مثال شرکت سهامی (الف) به قرار زیر می باشد:

$$۶۵۵۰۰ = ۱۳۰۰۰ + ۴۵۰۰ - ۱۰۰۰۰ - ۶۷۰۰۰ = \text{وجوه پرداختی بابت هزینه ها}$$

* تبدیل هزینه بهره و مالیات بر درآمد بر مبنای نقدی همانند سایر هزینه های عملیاتی می باشد. هزینه بهره به مبلغ ۴۵۰۰ ریال در صورت سود و زیان گزارش شده است، اما پرداختهای نقدی بابت این هزینه طی سال مالی ۱۳۷۲ بالغ بر ۴۰۰۰ ریال می باشد. این اختلاف ناشی از فزونی حساب بهره پرداختنی پایان دوره نسبت به اول دوره مالی می باشد:

هزینه بهره	۴۵۰۰
کسر می شود: افزایش در مانده حساب بهره پرداختنی	<u>۵۰۰</u>
وجوه پرداختی بابت بهره	<u>۴۰۰۰</u>

* تبدیل هزینه مالیات بر درآمد از مبنای تعهدی به نقدی نظیر هزینه بهره می باشد:

مالیات بر درآمد	۱۱۰۰۰
اضافه می شود: کاهش در حساب مالیات بر درآمد پرداختنی	<u>۱۵۰۰</u>
وجوه نقد پرداختی بابت مالیات بر درآمد	<u>۱۲۵۰۰</u>

• این ارتباط را می توان به گونه ای دیگر محاسبه نمود:

هزینه مالیات بر درآمد	۱۱۰۰۰
اضافه می شود: مالیات بر درآمد پرداختنی اول دوره	۳۵۰۰
کسر می شود: مالیات بر درآمد پرداختنی پایان دوره	<u>۲۰۰۰</u>
وجوه نقد پرداختی بابت مالیات بر درآمد	<u>۱۲۵۰۰</u>

صورت جریانهای نقدی ناشی از فعالیت عملیاتی به روش مستقیم با استفاده از مثال شرکت سهامی (الف) براساس بیانیه شماره ۲ استاندارد ایران به شرح زیر خواهد بود:

بخشی از صورت جریانهای نقدی برای سال ۱۳۸۲

فعالتهای عملیاتی:

۲۴۵۰۰۰	وجوه نقد دریافتی از مشتریان
(۱۴۳۰۰۰)	وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا
<u>(۶۵۵۰۰)</u>	وجوه نقد پرداختی بابت هزینه‌ها
۳۶۵۰۰	جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالتهای عملیاتی
	<u>بازده سرمایه‌گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی</u>
(۴۰۰۰)	بهره پرداختی (سود تضمین شده پرداختی)
<u>۰</u>	سود سهام پرداختی
	جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از بازده سرمایه‌گذاریها
(۴۰۰۰)	و سود پرداختی بابت تأمین مالی
	<u>مالیات پرداختی</u>
<u>(۱۲۵۰۰)</u>	مالیات بر درآمد پرداختی
	جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالتهای عملیاتی بعد از کسر
<u><u>۲۰۰۰۰</u></u>	بازده سرمایه‌گذاریها و مالیات پرداختی

* جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالتهای عملیاتی براساس بیانیه ۹۵ (FASB):

۲۴۵۰۰۰	وجوه نقد دریافتی از مشتریان
۱۴۳۰۰۰	وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا
۴۷۵۰۰ *	وجوه نقد پرداختی بابت هزینه‌ها (کارکنان)
۱۸۰۰۰ *	وجوه نقد پرداختی بابت بیمه
۴۰۰۰	وجوه نقد پرداختی بابت بهره
<u>۲۲۵۰۰۰</u> <u>۱۲۵۰۰</u>	وجوه نقد پرداختی بابت مالیات بر درآمد
<u><u>۲۰۰۰۰</u></u>	جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالتهای عملیاتی

* وجوه نقد پرداختی بابت هزینه‌های عملیاتی $۴۷۵۰۰ + ۱۸۰۰۰ = ۶۵۵۰۰$

جدول شماره (۸-۳) تعیین جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی به روش مستقیم

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در حسابهای دریافتی} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در حسابهای دریافتی} - \end{array} \right]$$

فروش = وجوه دریافتی از مشتریان

وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در حسابهای پرداختی} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در حسابهای پرداختی} - \end{array} \right] \text{ و } \left[\begin{array}{c} \text{افزایش در موجودی کالا} + \\ \text{یا} \\ \text{کاهش در موجودی کالا} - \end{array} \right]$$

بهای تمام شده
کالای فروخته شده =

وجوه نقدی پرداختی بابت هزینه‌ها

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در بدهی معوق} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در بدهی معوق} - \end{array} \right] \text{ و } \left[\begin{array}{c} \text{افزایش در پیش پرداختها} + \\ \text{یا} \\ \text{کاهش در پیش پرداختها} - \end{array} \right]$$

(هزینه غیرنقدی - هزینه عملیاتی) =

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در بهره پرداختی} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در بهره پرداختی} - \end{array} \right]$$

هزینه بهره = وجوه پرداختی بابت هزینه بهره (سود تضمین شده)

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در مالیات بردرآمد پرداختی} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در مالیات بردرآمد پرداختی} - \end{array} \right]$$

هزینه مالیات بردرآمد = وجوه پرداختی بابت مالیات بردرآمد

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در سود سهام دریافتی} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در سود سهام دریافتی} - \end{array} \right]$$

درآمد سود سهام = وجوه دریافتی بابت سود سهام

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در بهره دریافتی} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در بهره دریافتی} - \end{array} \right]$$

درآمد بهره = وجوه دریافتی بابت درآمد بهره

روش غیر مستقیم

تعیین جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی به روش غیر مستقیم از طریق تعدیل سود خالص منعکس در صورت سود و زیان که بر مبنای تعهدی اندازه گیری شده شروع، و از طریق اقلامی که سود را کاهش داده، اما تأثیری در وجه نقد نداشته تعدیل می گردد. برای تبدیل و تعدیل سود تعهدی به نقدی شناسایی اقلام زیر ضروری است:

۱- شناسایی هزینه های غیر نقدی (هزینه استهلاک دارائی اموال، ماشین آلات و تجهیزات و دارائی نامشهود، تحلیل منابع طبیعی، هزینه مطالبات مشکوک الوصول، هزینه مطالبات سوخت شده، هزینه بازخرید خدمت کارکنان، استهلاک صرف و کسر اوراق قرضه...).

۲- شناسایی چگونگی تغییرات حسابهای مربوط به اقلام دارائی های جاری به غیر از وجوه نقد، و تغییرات در بدهی های جاری وابسته به فعالیتهای سود و زیان.

* از آنجا که هزینه های غیر نقدی، سود خالص دوره مالی را کاهش داده و وجه نقدی بابت آن در طی دوره مالی پرداخت نشده، بنابراین جهت دستیابی به وجوه نقد پرداختی ناشی از فعالیتهای عملیاتی، مبلغ این قبیل هزینه ها به سود خالص اضافه می شود.

* از آنجا که تغییرات در دارائی های جاری به غیر از نقد و تغییرات در بدهی های جاری مرتبط با چرخه عملیات واحد تجاری که در طی دوره مالی منجر به افزایش یا کاهش در خالص ورودی و خروجی وجوه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی می گردد، همان گونه که در روش مستقیم تشریح شد، تأثیر این تغییرات در سود خالص باید منظور شود.

* از آنجا که سود و زیان غیر عملیاتی^۱ فاقد تأثیر بر فعالیتهای عملیاتی است، اما یکی از اقلام صورت سود و زیان بشمار می آید، بنابراین برای تبدیل سود خالص تعهدی به نقدی، مبالغ زیان ناشی از مبادلات مربوط به فعالیتهای سرمایه گذاری (زیان ناشی از فروش دارائی اموال و ماشین آلات، سرمایه گذاریها...) و تأمین مالی باید به سود خالص اضافه گردد، و بالعکس.

* سود (زیان) ناشی از سرمایه گذاری در اوراق بهادار. هنگامی که حساب سرمایه گذاری

بر مبنای ارزش ویژه، در دفاتر نگهداری می‌شود، زمانی که شرکت سرمایه‌پذیر سود یا زیان اعلام می‌نماید، در دفاتر سرمایه‌گذار سهم سود یا زیان شناسائی و ثبت می‌گردد (سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار بدهکار، در مقابل، درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری بستانکار). از آنجا که سود در دفاتر شرکت سرمایه‌گذار شناسائی، و در صورت سود و زیان گزارش گردیده، در نتیجه سود خالص واحد تجاری افزایش یافته، چون این نوع افزایش بیانگر دریافت وجه نقد نمی‌باشد. بنابراین، بایستی معادل مبلغ شناسایی شده از سود خالص هر دوره مالی کسر گردد. در یک عمل مشابه، در صورتیکه شرکت سرمایه‌پذیر زیان اعلام نماید، شرکت سرمایه‌گذار سهم خود از زیان شناسائی شده را به عنوان زیان ناشی از سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار بدهکار می‌کند و در مقابل حساب سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار بستانکار می‌شود، از آنجا که این نوع زیان منجر به کاهش سود خالص تعهدی شده، بنابراین برای دستیابی به جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی (روش غیر مستقیم) مبلغ زیان به سود خالص اضافه می‌گردد.

* تعیین جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی در روش غیرمستقیم طبق بیانیه شماره (۲)، استاندارد ایران: به موجب این بیانیه سود یا زیان عملیاتی با انجام تعديلات زیر خالص جریانهای نقدی ناشی از فعالیت عملیاتی تبدیل می‌شود:

- اثر معاملات و رویدادهایی که دارای ماهیت غیرنقدی است (از قبیل هزینه استهلاک، هزینه مزایای پایان خدمت کارکنان).

- اثر اقلامی که در محاسبه سود و زیان عملیاتی دوره جاری منظور شده باشد، لیکن جریانهای نقدی مرتبط با آنها در دوره قبل حادث شده یا در دوره‌های آینده حادث خواهد شد و بالعکس. (از قبیل افزایش یا کاهش مانده موجودی مواد و کالا و حسابهای دریافتنی و پرداختنی عملیاتی نسبت به مانده پایان دوره قبل و نیز افزایش یا مانده کاهش پیش پرداخت هزینه و خرید کالا و پیش دریافت درآمد و فروش کالا نسبت به مانده پایان دوره قبل).

* تعدیل لازم برای تبدیل سود خالص تعهدی به نقدی در خالص جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی بر اساس بیانیه شماره ۹۵ (FASB) (روش غیر مستقیم) را

می توان به صورت زیر خلاصه نمود:

اضافه می شود به سود خالص:	کسر می شود از سود خالص:
● هزینه استهلاک	● سود تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی
● سایر هزینه های غیر نقدی (بر اساس روش ذخیره گیری)	● سود ناشی از فروش حق تقدم
● زیان غیر عملیاتی (زیان ناشی از فروش دارائی اموال، ماشین آلات و تجهیزات...)	● درآمد غیر عملیاتی (سرمایه گذاری، تأمین مالی).
● زیان ناشی از بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید	● سود ناشی از بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید ^۱
● زیان ناشی از تسعیر ارز	● سود ناشی از تسعیر ارز ^۲
● کاهش در حسابهای دریافتنی تجاری	● افزایش در حسابهای دریافتنی تجاری
● کاهش در حساب موجودی کالا	● افزایش در موجودی کالا
● کاهش در حساب پیش پرداختهای هزینه	● افزایش در پیش پرداختهای هزینه
● افزایش در حسابهای پرداختنی تجاری	
● افزایش در بدهی های ناشی از هزینه های تحقق یافته	● کاهش در بدهی های ناشی از هزینه های تحقق یافته
● افزایش در بهره پرداختنی	● کاهش در بهره پرداختنی
● افزایش در مالیات بر درآمد پرداختنی	● کاهش در مالیات بر درآمد پرداختنی
● زیان حاصل از سرمایه گذاری در اوراق بهادار (روش ارزش ویژه)	● سود حاصل از سرمایه گذاری در اوراق بهادار (روش ارزش ویژه)
● زیان ناشی از انقضا حق تقدم خرید سهام	● سود ناشی از افزایش ارزش موجودی کالا
● هزینه تخفیف طرح تشویقی کارکنان	
● زیان ناشی از فروش سرمایه گذاریها - آماده برای فروش	
● زیان ناشی از فروش دارائی اموال، ماشین آلات و تجهیزات	

۱. بطور مثال شرکت (الف) اوراق قرضه صادر شده خود را که مبلغ اسمی آن ۵۰۰۰۰ ریال است با پرداخت ۴۶۰۰۰ ریال وجه نقد بازخرید نمود. ثبت آن به شرح زیر است:

اوراق قرضه پرداختنی ۵۰۰۰۰

۴۶۰۰۰

وجه نقد

۴۰۰۰

سود حاصل از بازخرید

مبلغ سود حاصل از بازخرید، سود واحد تجاری را افزایش داده، اما تأثیری بر وجه نقد ندارد، در نتیجه از سود خالص کسر می گردد.

۲. از آنجا که سود یا زیان ناشی از تسعیر ارز دارای ماهیت غیر عملیاتی است، در تعیین خالص جریانهای ناشی از فعالیتهای عملیاتی در روش غیر مستقیم از سود خالص کسر یا به آن اضافه می گردد.

صورت جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی به روش غیر مستقیم با استفاده از مثال شرکت سهامی (الف) براساس بیانیه شماره (۲) به شرح زیر است:

بخشی از صورت جریانهای نقدی برای سال ۱۳۰۲

<u>فعالیهای عملیاتی:</u>	
سود عملیاتی *	۴۷۵۰۰
اضافه (کسر) می شود: تعدیلات لازم برای تبدیل سود خالص به جریانهای نقدی:	
هزینه استهلاک	۱۰۰۰۰
افزایش در حسابهای دریافتنی	(۵۰۰۰)
افزایش در پیش پرداختهای هزینه	(۱۳۰۰۰)
کاهش در موجودی کالا	۶۰۰۰
کاهش در حسابهای پرداختنی	(۹۰۰۰)
جریان خالص ورود (خروج) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی	۳۶۵۰۰
<u>بازده سرمایه گذاریها و سود سهام پرداختی بابت تأمین مالی</u>	
وجوه پرداختی بابت بهره	(۴۰۰۰)
جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از بازده سرمایه گذاریها و...	(۴۰۰۰)
<u>مالیات بر درآمد</u>	
وجوه پرداختی بابت مالیات بر درآمد	(۱۲۵۰۰)
جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی بعد از کسر بازده سرمایه گذاریها... و مالیات پرداختنی	۲۰۰۰۰

* سود عملیاتی $47500 = (47500 + 5000)$ هزینه عملیاتی - 110000 (سود ناخالص) = □

هزینه بیمه + هزینه حقوق = هزینه عملیاتی □

* فرایند اندازه گیری جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی بر اساس بیانیه شماره ۹۵ (FASB) به شرح زیر می باشد:

فعالیتهای عملیاتی:

سود خالص	۳۲۰۰۰
اضافه (کسر) می شود: تعدیلات لازم برای تبدیل سود خالص به جریانهای نقدی:	
هزینه استهلاک	۱۰۰۰۰
افزایش در حسابهای دریافتنی	(۵۰۰۰)
افزایش در پیش پرداختهای هزینه	(۱۳۰۰۰)
کاهش در موجودی کالا	۶۰۰۰
کاهش در حسابهای پرداختنی	(۹۰۰۰)
افزایش در بهره پرداختنی	۵۰۰
افزایش در مالیات بر درآمد پرداختنی	(۱۵۰۰)
جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی	<u>۲۰۰۰۰</u>

در مثال قبل برای تعیین خالص جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی به صورت مقایسه ای با استفاده از روش مستقیم و غیر مستقیم بحث گردید. ارائه یک مثال جدید جهت فراگیری بیشتر که دربرگیرنده انجام تمام مراحل صورت جریانهای نقدی را شامل می شود، مورد تحلیل قرار می گیرد.

مثال ۲ - صورت سود و زیان، ترازنامه مقایسه ای و اطلاعات اضافی شرکت سهامی (ج) در ۲۹/۱۲/۸۲ و ۸۱ برای تهیه صورت جریانهای وجوه نقد به قرار زیر می باشد:

	۸۱/۱۲/۸۲	۸۲/۱۲/۸۲	
افزایش (کاهش)			وجوه نقد
۳۶۰۰۰	۶۲۰۰۰	۹۸۰۰۰	
۵۰۰۰	۷۴۰۰۰	۷۹۰۰۰	حسابهای دریافتنی تجاری
۶۰۰۰	۱۱۸۰۰۰	۱۲۴۰۰۰	موجودی کالا
۱۰۰۰	۵۰۰۰	۶۰۰۰	پیش پرداخت هزینه
۸۶۰۰۰	۰	۸۶۰۰۰	زمین
۵۵۰۰۰	۲۲۴۰۰۰	۲۷۹۰۰۰	ماشین آلات

(۶۰۰۰)	(۸۶۰۰۰)	(۸۰۰۰۰)	استهلاک انباشته
(۸۰۰۰)	۳۲۰۰۰	۲۴۰۰۰	امتیاز (فرانشیز)
	۴۲۹۰۰۰	۶۱۶۰۰۰	جمع دارائی ها
۱۲۰۰۰	۴۱۰۰۰	۵۳۰۰۰	حسابهای پرداختنی
۱۲۹۰۰۰	۰	۱۲۹۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۳۵۰۰۰	۲۹۶۰۰۰	۳۳۱۰۰۰	سهام عادی
۱۱۰۰۰	۹۲۰۰۰	۱۰۳۰۰۰	سود انباشته
	۴۲۹۰۰۰	۶۱۶۰۰۰	

صورت سود و زیان سال ۱۳۳۲

۱۸۶۰۰۰	فروش
۱۰۲۰۰۰	بهای تمام شده کالای فروخته شده
۸۴۰۰۰	سود ناخالص
۵۹۰۰۰	هزینه های عملیاتی (شامل هزینه استهلاک ماشین آلات و امتیاز جمعاً ۲۲۰۰۰ ریال)
۲۵۰۰۰	سود خالص عملیاتی
۱۰۰۰	سود حاصل از فروش ماشین آلات
۲۶۰۰۰	سود خالص

اطلاعات اضافی:

- ۱- دارائی ثابت مستهلک شده که بهای تمام شده آن ۲۰۰۰۰ ریال (بدون ارزش اسقاط) بود، به مبلغ ۱۰۰۰ ریال فروخته شد.
- ۲- اوراق قرضه با ارزش اسمی منتشر و $\frac{2}{3}$ آن با زمین مبادله و بقیه بطور نقد فروخته شد.
- ۳- انتشار سهام بطور نقد.
- ۴- سود سهام پرداختی بالغ بر ۱۵۰۰۰ ریال.
- ۵- قسمتی از امتیاز (فرانشیز) مستهلک شده است.

• تهیه صورت جریانهای نقدی مستلزم انجام مراحل زیر است:

مرحله اول. تعیین مبلغ خالص تغییر در وجوه نقد، از طریق مقایسه وجوه نقد اول و آخر دوره مالی.

مرحله دوم. شناسایی کلیه رویدادهایی که منجر به افزایش یا کاهش در وجه نقد طی دوره مالی شده است.

مرحله سوم. تفکیک رویدادهای مرتبط با ورودی و خروجی وجه نقد بر اساس طبقه‌بندی صورت جریانهای نقدی.

مرحله چهارم. شناسایی مبادلات غیر نقدی

مرحله پنجم. تهیه صورت جریانهای نقدی

به منظور اجرای مراحل فوق افزایش یا کاهش حسابهای منعکس در ترازنامه پایان دوره مالی نسبت به اول دوره مالی تعیین شده، پس از محاسبه تغییرات (افزایش یا کاهش) اقلام مزبور، ضرورت دارد که اثر ورودی و خروجی وجه نقد بر اساس فعالیتهای عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و بر اساس تحلیل هر یک از رویدادها بطور مجزا می‌توان صورت جریانهای وجوه نقد را تهیه نمود.

• تعیین خالص تغییرات در کلیه اقلام منعکس در ترازنامه از طریق مقایسه مانده‌های دو سال متوالی امکان‌پذیر است. (در ستون سوم ترازنامه شرکت سهامی (ج) ارائه شده است) بر اساس مثال شرکت سهامی (ج)، مانده وجوه نقد پایان دوره مالی شرکت سهامی (ج) بالغ بر ۹۸۰۰۰ ریال، که در مقایسه با مانده وجوه نقد اول دوره مالی بالغ بر ۶۲۰۰۰ ریال، فزونی معادل ۳۶۰۰۰ ریال را نشان می‌دهد. بدیهی است، پس از تکمیل صورت جریانهای نقدی، خالص افزایش در وجه نقد باید برابر همین مبلغ باشد.

برای تهیه صورت جریانهای نقدی لازم است کلیه مراحل اشاره شده در مثال قبل که مرتبط با فعالیتهای عملیاتی (روش مستقیم و غیر مستقیم) بوده، مجدداً مورد تحلیل قرارگیرد، و در ادامه آن بر اساس اطلاعات مربوط به سود و زیان، تغییرات اقلام ترازنامه

و اطلاعات اضافی مربوط به منظور توصیف عملیات و رویدادهایی که منجر به ورود و خروج وجه نقد ناشی از فعالیتهای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی گردیده‌اند نیز باید مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد:

با مراجعه به مثال شرکت (ج) نحوه محاسبه کلیه فعالیتهای مربوط به صورت جریانه‌های نقدی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- وجوه نقد دریافتی از مشتریان. از آنجا که درآمد فروش شرکت (ج) طی سال ۱۳۰۲ بالغ بر ۱۸۶۰۰۰ ریال می‌باشد، وجوه نقد دریافتی از مشتریان طی سال ۱۳۰۲ بالغ بر ۱۸۱۰۰۰ ریال است که نحوه محاسبه آن به قرار زیر می‌باشد:

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در حسابهای دریافتی} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در حسابهای دریافتی} - \end{array} \right] \text{فروش} = \text{وجوه دریافتی از مشتریان}$$

$$\square \quad \text{وجوه نقد دریافتی از مشتریان} = ۱۸۶۰۰۰ - ۵۰۰۰ = ۱۸۱۰۰۰$$

مبلغ ۵۰۰۰ ریال افزایش در مانده حسابهای دریافتی تجاری بیانگر آنست که مقدار فروش بیش از میزان وجوه نقد دریافتی از مشتریان بوده است. بنابراین جهت نیل به فروش نقدی باید مبلغ افزایش در مانده حسابهای دریافتی از فروش تعهدی کسر گردد.

- وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا. جهت تعیین میزان وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا لازم است که میزان خرید نقدی واحد تجاری اندازه‌گیری شود، برای محاسبه خرید، همواره ضرورت دارد که بهای تمام شده کالای فروخته شده در ارتباط با تغییرات در حساب موجودی کالا و حسابهای پرداختی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد، از آنجا که بهای تمام شده کالای فروخته شده منعکس در صورت سود و زیان شرکت (ج) طی دوره مالی بالغ بر ۱۰۲۰۰۰ ریال و مانده موجودی کالای پایان دوره مالی واحد تجاری (ج) بالغ بر ۶۰۰۰ ریال نسبت به اول دوره فزونی داشته، نتیجه این رویداد حاکی از آنست که مقدار کالای خریداری شده بیش از بهای تمام شده کالای فروخته شده می‌باشد، در این حالت، مبلغ افزایش در موجودی کالا باید به بهای تمام شده کالای فروخته شده اضافه گردد.

افزایش در مانده حسابهای پرداختنی تجاری بالغ بر ۱۲۰۰۰ ریال معرف اینست که خرید بر مبنای تعهدی بیش از مبلغ پرداختی بابت کالای خریداری شده طی دوره مالی می باشد، بنابراین، جهت نیل به اهداف مورد نظر، افزایش در مانده حسابهای پرداختنی از بهای تمام شده کالای فروخته شده کسر می شود.

$$۹۶۰۰۰ = ۱۲۰۰۰ - ۶۰۰۰ + ۱۰۲۰۰۰ = \text{وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا}$$

• وجوه نقد پرداختی بابت هزینه های عملیاتی. با مراجعه به مثال شرکت (ج)، هزینه های عملیاتی منعکس در صورت سود و زیان بالغ بر ۵۹۰۰۰ ریال بوده، که مبلغ پرداختی بابت آن بالغ بر ۳۸۰۰۰ ریال می باشد. این اختلاف بخشی مربوط به هزینه های غیر نقدی و بقیه مربوط به افزایش یا کاهش حسابهای پیش پرداخت هزینه و هزینه های معوق پرداختنی مربوطه است. نحوه چگونگی محاسبه به قرار زیر می باشد:

وجوه نقدی پرداختی بابت هزینه ها

$$\left[\begin{array}{c} \text{کاهش در بدهی معوق} + \\ \text{یا} \\ \text{افزایش در بدهی معوق} - \end{array} \right] \text{و} \left[\begin{array}{c} \text{افزایش در پیش پرداختها} + \\ \text{یا} \\ \text{کاهش در پیش پرداختها} - \end{array} \right] = \text{(هزینه غیر نقدی - هزینه عملیاتی)}$$

$$۳۸۰۰۰ = ۱۰۰۰ + (۵۹۰۰۰ - ۲۲۰۰۰) = \text{وجوه نقد پرداختی بابت هزینه ها}$$

• از آنجا که هزینه استهلاک ماشین آلات و امتیاز بالغ بر ۲۲۰۰۰ ریال سود واحد تجاری را کاهش داده و از بابت آن هیچ گونه وجه نقدی از واحد تجاری (ج) خارج نشده است، بنابراین، هزینه استهلاک (هزینه غیر نقدی) در روش مستقیم از هزینه عملیاتی کسر و در روش غیر مستقیم، جهت تعدیل باید به سود خالص اضافه گردد.

• افزایش در پیش پرداخت هزینه حاکی از آنست که، هزینه های تعهدی کمتر از هزینه ها بر مبنای نقدی است، بنابراین جهت نیل به هزینه های نقدی مبلغ افزایش در پیش پرداخت هزینه باید به هزینه های عملیاتی اضافه گردد.

جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای سرمایه گذاری

جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای سرمایه گذاری شامل خرید و فروش سرمایه گذاریها (کوتاه مدت و بلند مدت)، خرید و فروش دارائی های اموال، ماشین آلات و تجهیزات و

دارائی‌های نامشهود، اعطای وام به اشخاص مستقل از واحد تجاری، و وصول اصل اقسام وام (تسهیلات اعطایی) است، جهت دستیابی به جریانهای ورودی و خروجی وجه نقد ناشی از حسابهای مربوط به فعالیتهای سرمایه‌گذاری وضعیت هر یک بطور جداگانه، از طریق تغییرات حسابهای مربوط با مقایسه مانده حسابهای دارائی‌های اول و پایان دوره ترازنامه و بررسی اقلام صورت سود و زیان تحقق می‌یابد. افزایش این گونه حسابها مبین خرید دارائی‌ها و کاهش آنها نمایانگر فروش یا واگذاری دارائی‌های مربوط طی دوره مالی می‌باشد. بدیهی است، در تجزیه و تحلیل حسابهای مربوط به فروش فعالیتهای سرمایه‌گذاریها علاوه بر تغییرات حسابهای ترازنامه، اقلام صورت سود و زیان نیز مورد توجه قرار می‌گیرد، چنانچه در اثر فروش این گونه رویدادها سود یا زیانی تحقق یافته باشد، با توجه به تمامی جهات باید میزان ورودی وجه نقد محاسبه شود. با مراجعه به مانده حسابهای مربوط به فعالیتهای سرمایه‌گذاری شرکت (ج) نحوه محاسبه ورودی و خروجی وجه نقد به قرار زیر می‌باشد:

زمین

بر اساس مانده حساب زمین در پایان دوره مالی، مشاهده می‌شود، که حساب زمین نسبت به اول دوره افزایش یافته، که این افزایش حاکی از خرید زمین می‌باشد:

خالص ارزش دفتری زمین در اول دوره مالی

۸۶۰۰۰

اضافه می‌شود: افزایش در حساب زمین (مبادله با اوراق قرضه)

۸۶۰۰۰

مانده در پایان دوره مالی

- اطلاعات اضافی ردیف دو شرکت (الف)، معرف اینست که اوراق قرضه با ارزش اسمی به مبلغ ۱۲۹۰۰۰ ریال منتشر و $\frac{۲}{۳}$ آن معادل مبلغ ۸۶۰۰۰ ریال با زمین مبادله و در نتیجه، هیچ گونه وجه نقدی از شرکت خارج نشده است، بنابراین به عنوان یک مبادله غیر نقدی صرفاً در ضامم صورت جریانهای نقدی افشاء می‌شود.

ماشین آلات و استهلاک انباشته

خالص تغییرات حساب ماشین آلات و استهلاک انباشته شرکت (ج) طی دوره مالی به ترتیب بالغ بر ۵۵۰۰۰ ریال و ۶۰۰۰ ریال نسبت به اول دوره مالی کاهش نشان می‌دهد. جهت تعیین میزان وجوه نقد دریافتی یا پرداختی، باید دو حساب ماشین آلات و

استهلاک انباشته با هم مورد تحلیل قرار گیرد:

ارزش دفتری دارائی فروخته شده (ردیف یک اطلاعات اضافی) ۲۰۰۰۰
کسر می شود:

استهلاک دارائی فروخته شده (ردیف یک اطلاعات اضافی) ۲۰۰۰۰
اضافه (کسر) می شود:

سود (زیان) حاصل از فروش دارائی مستهلک شده (نقل از صورت سود و زیان) ۱۰۰۰
وجوه نقد دریافتی بابت فروش ماشین آلات ۱۰۰۰

استهلاک انباشته

مانده حساب استهلاک انباشته پایان دوره مالی ماشین آلات، نسبت به اول دوره مالی، مبلغی معادل ۶۰۰۰ ریال فزونی دارد، به موجب اطلاعات اضافی ردیف یک، ماشین آلاتی که بهای تمام شده آن ۲۰۰۰۰ ریال بود، کاملاً مستهلک شده و به مبلغ ۱۰۰۰ ریال فروخته شده است. در نتیجه، طبق اصول پذیرفته شده حسابداری، استهلاک انباشته دارائی مستهلک شده باید از حساب استهلاک انباشته حذف گردد، با توجه به تغییرات این حساب می توان مبلغ استهلاک سال جاری را اندازه گیری نمود:

استهلاک انباشته اول دوره (بستانکار) ۸۶۰۰۰

حذف استهلاک انباشته دارائی فروخته شده (بدهکار) (۲۰۰۰۰)

مانده قبل از استهلاک سالانه ۶۶۰۰۰

اضافه می شود استهلاک سالانه ماشین آلات ؟

مانده استهلاک انباشته پایان دوره ۸۰۰۰۰

استهلاک ماشین آلات سال ۱۳۸۲ $\square ۸۰۰۰۰ - ۶۶۰۰۰ = ۱۴۰۰۰$

ماشین آلات

از آنجا که، اطلاع مستقیمی درباره خرید ماشین آلات در دسترس نیست، می توان از طریق مقایسه مانده پایانی نسبت به اول دوره مالی و تغییرات حاصل طی دوره مالی، تحصیل دارائی مربوط را مشخص نمود:

مانده ماشین آلات در اول دوره مالی	۲۲۴۰۰۰
کسر می شود:	
حذف ماشین آلات فروخته شده (ردیف یک اطلاعات اضافی)	۲۰۰۰۰
مانده بعد از فروش ماشین آلات	۲۰۴۰۰۰
خرید ماشین آلات	؟
مانده ماشین آلات در پایان دوره مالی	۲۷۹۰۰۰
خرید ماشین آلات (خروجی وجه نقد بابت خرید ماشین آلات) $۲۷۹۰۰۰ - ۲۰۴۰۰۰ = ۷۵۰۰۰$	☒ ۲۷۹۰۰۰ - ۲۰۴۰۰۰ = ۷۵۰۰۰

● جریان خالص ورود (خروج) وجه نقد ناشی از فعالیتهای سرمایه گذاری

وجوه نقد دریافتی بابت فروش ماشین آلات	۱۰۰۰
وجوه نقد پرداختی بابت خرید ماشین آلات	۷۵۰۰۰
جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیتهای سرمایه گذاری	(۷۴۰۰۰)

جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای تأمین مالی

جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای تأمین مالی شامل دریافتهای نقدی بابت استقراض (انتشار اوراق قرضه و مشارکت، وصول وام...) و انتشار سهام و پرداختهای نقدی شامل بازپرداخت اصل مبلغ استقراض می باشد.

نمونه هایی از جریانهای نقدی دریافتی و پرداختی بابت تأمین مالی به شرح زیر است:

الف. جریانهای نقدی ورودی:

- وجوه نقد دریافتی بابت استقراض (وام، اوراق قرضه، اوراق مشارکت)
- وجوه نقد دریافتی بابت انتشار سهام
- وجوه نقد دریافتی بابت فروش سهام خزانه *

ب. جریانهای نقدی خروجی:

- وجوه نقد پرداختی بابت بازپرداخت اصل مبلغ استقراض

- وجوه نقد پرداختی بابت حصه جاری اقساط اجاره به شرط تملیک^۱
- وجوه نقد پرداختی بابت سود سهام**
- وجوه نقد پرداختی بابت هرگونه مخارج (بجز سود تضمین شده و کارمزد پرداختی بابت تأمین مالی) در رابطه با اخذ تسهیلات مالی، صدور سهام و اوراق مشارکت (قرضه) و سایر راههای تأمین مالی
- وجوه نقد پرداختی بابت بازخرید سهام (سهام خزانه)

* طبق قانون تجارت ایران «خرید سهام توسط همان شرکت ممنوع می باشد» در قوانین برخی از کشورها، بازخرید سهام (سهام خزانه) در شرایطی خاص مجاز شناخته شده است. چنانچه بازخرید سهام مجاز باشد وجوه نقد پرداختی بابت بازخرید سهام آن جزء خروجی وجه نقد فعالیتهای تأمین مالی و فروش آن جزء ورودی وجه نقد فعالیتهای تأمین مالی تلقی می شود.

** طبق بیانیه شماره ۹۵ (FASB) وجوه نقد پرداختی بابت سود سهام جزء فعالیتهای تأمین مالی و طبق بیانیه شماره ۲ استانداردهای حسابداری مالی در ایران سود سهام پرداختی جزء بازده سرمایه گذارها و سود پرداختی بابت تأمین مالی طبقه بندی شده است.

جهت تعیین جریانهای ورودی و خروجی وجه نقد ناشی از حسابهای مربوط به فعالیتهای تأمین مالی، وضعیت هر یک بطور جداگانه، از طریق تغییرات حسابهای مربوط و با مقایسه مانده حسابهای بدهیها و حقوق صاحبان سهام اول و پایان دوره مالی، و بررسی برخی از اقلام صورت سود و زیان تحقق می یابد. افزایش حسابهای مربوط به استقراض، معرف ورودی وجه نقد و کاهش آن بیانگر خروجی وجه نقد می باشد.

افزایش حساب سهام عادی، حاکی از انتشار سهام و تغییرات مربوط به حساب سود انباشته مبین توزیع سود سهام می باشد. با مراجعه به مانده حسابهای مربوط به فعالیتهای تأمین مالی شرکت (ج) نحوه محاسبه ورودی و خروجی وجه نقد به قرار زیر می باشد:

۱. جهت اطلاع از قراردادهای اجاره به شرط تملیک (اجاره سرمایه ای) به کتاب مباحث جاری در حسابداری، تألیف حسن همتی مراجعه شود.

اوراق قرضه پرداختنی

بر اساس مانده حساب اوراق قرضه پرداختنی، مشاهده می شود که حساب مزبور نسبت به اول دوره افزایش یافته، این افزایش حاکی از انتشار اوراق قرضه می باشد:

مانده اوراق قرضه پرداختنی اول دوره

اضافه می شود:

افزایش در حساب اوراق قرضه (ردیف دو اطلاعات اضافی)

۱۲۹۰۰۰

مانده در پایان دوره مالی

۱۲۹۰۰۰

اطلاعات اضافی ردیف (۲) بیانگر این است که، اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۲۹۰۰۰ ریال منتشر و $\frac{2}{3}$ آن با زمین مبادله شده و بقیه نقداً وصول گردیده است. بنابراین وجوه نقد دریافتی بابت انعکاس در صورت جریانهای نقدی به مبلغ ۴۳۰۰۰ ریال ($129000 \times \frac{1}{3} = 43000$) و $\frac{2}{3}$ بقیه به عنوان مبادله غیر نقدی در ضامم صورت جریانهای نقدی افشاء می شود.

سهام عادی

با مراجعه به حساب سهام عادی شرکت (ج)، حساب مزبور مبلغ ۳۵۰۰۰ ریال در طی دوره مالی افزایش یافته است. همان طوریکه از اطلاعات اضافی ارائه شده مشخص است، تعدادی سهام به ارزش ۳۵۰۰۰ ریال منتشر و فروخته شده است، این رویداد یک فعالیت تأمین مالی بوده، که موجب ورود وجه نقد معادل ۳۵۰۰۰ ریال گردیده است:

مانده سهام عادی و صرف سهام اول دوره مالی

۲۹۶۰۰۰

کسر می شود: مانده سهام عادی و صرف سهام پایان دوره مالی

۳۳۱۰۰۰

وجوه نقد دریافتی بابت انتشار سهام

۳۵۰۰۰

سود انباشته

معمولاً اندازه گیری مبلغ پرداختنی بابت سود سهام طی دوره مالی از طریق تغییرات حساب سود انباشته به سهولت امکان پذیر است. زیرا مانده سود انباشته نسبت به اول دوره با توجه به سود سال جاری کاهش یافته و می توان مبلغ خروجی وجه نقد را تعیین نمود:

مانده سود انباشته اول دوره	۹۲۰۰۰
اضافه می شود: سود سال جاری (نقل از صورت سود و زیان)	۲۶۰۰۰
کسر می شود: مانده سود انباشته پایان دوره مالی (نقل از ترازنامه)	۱۰۳۰۰۰
وجوه نقد پرداختی بابت سود سهام *	<u>۱۵۰۰۰</u>

* یادآوری می شود، سود سهام پرداختی طبق بیانیه شماره (۲) استانداردهای حسابداری مالی در ایران جزء سرفصل بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی و از دیدگاه بیانیه شماره ۹۵ (FASB) جزء فعالیتهای تأمین مالی طبقه بندی شده است:

وجوه نقد دریافتی بابت استقراض ^۱	۴۳۰۰۰
وجوه نقد دریافتی بابت انتشار سهام	۳۵۰۰۰
وجوه نقد پرداختی بابت سود سهام *	(۱۵۰۰۰)
جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی	<u>۶۳۰۰۰</u>

● جریان خالص ورود (خروج) وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی بر اساس بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران:

وجوه نقد دریافتی بابت استقراض	۴۳۰۰۰
وجوه نقد دریافتی بابت انتشار سهام	۳۵۰۰۰
جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی	<u>۷۸۰۰۰</u>

۱. اطلاعات اضافی ردیف دو شرکت (الف) معرف اینست که اوراق قرضه با ارزش اسمی به مبلغ ۱۲۹۰۰۰ ریال منتشر و ۲/۳ آن با زمین مبادله شده و بقیه معادل ۴۳۰۰۰ ریال به عنوان ورودی وجه نقد در طبقه بندی مربوط به فعالیتهای تأمین مالی گزارش می شود.

- صورت جریان وجوه نقد به روش مستقیم بر اساس بیانه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی با مراجعه به اطلاعات مثال شرکت (ج) به شرح زیر است:

صورت جریان وجوه نقد سال مالی منتهی به ۲۹/۱۲/۲۰۲۲ x روش مستقیم

فعالیت‌های عملیاتی

وجوه نقد دریافتی از مشتریان ۱۸۱۰۰۰

وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا (۹۶۰۰۰)

وجوه نقد پرداختی بابت هزینه‌های عملیاتی (۳۸۰۰۰)

• جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی ۴۷۰۰۰

بازده سرمایه‌گذاریها و سود سهام پرداختی بابت تأمین مالی

سود سهام پرداختی (۱۵۰۰۰)

• جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از بازده سرمایه‌گذاریها

و سود سهام پرداختی بابت تأمین مالی (۱۵۰۰۰)

فعالیت‌های سرمایه‌گذاری

وجوه نقد دریافتی بابت فروش ماشین آلات ۱۰۰۰

وجوه نقد پرداختی بابت خرید ماشین آلات (۷۵۰۰۰)

• جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری (۷۴۰۰۰)

فعالیت‌های تأمین مالی

وجوه نقد دریافتی بابت انتشار اوراق قرضه^۱ ۴۳۰۰۰

وجوه نقد دریافتی بابت انتشار سهام ۳۵۰۰۰

• جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت‌های تأمین مالی ۷۸۰۰۰

خالص افزایش در وجه نقد ۳۶۰۰۰

اضافه می‌شود موجودی نقد اول دوره ۶۲۰۰۰

موجودی نقد پایان دوره ۹۸۰۰۰

۱. معاملات غیر نقدی طی دوره مالی به قرار زیر است:

تحصیل زمین به مبلغ ۸۶۰۰۰ ریال در قبال انتشار اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۲۹۰۰۰ ریال که $\frac{۲}{۳}$ آن با زمین مبادله شده و بقیه (۴۳۰۰۰ ریال) نقداً دریافت شده است.

• صورت جریان وجوه نقد به روش مستقیم بر اساس بیانیه شماره ۹۵ (FASB) با مراجعه به اطلاعات مثال شرکت (ج) به شرح زیر است:

صورت جریان وجوه نقد سال مالی منتهی به ۲۹/۱۲/۸۲ x روش مستقیم

<u>فعالیت‌های عملیاتی</u>	
وجوه نقد دریافتی از مشتریان	۱۸۱۰۰۰
وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا	(۹۶۰۰۰)
وجوه نقد پرداختی بابت هزینه‌های عملیاتی	(۳۸۰۰۰)
وجوه نقد پرداختی بابت مالیات بر درآمد	۰
وجوه نقد پرداختی بابت هزینه بهره	۰
جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی	۴۷۰۰۰
<u>فعالیت‌های سرمایه‌گذاری</u>	
وجوه نقد دریافتی بابت فروش ماشین آلات	۱۰۰۰
وجوه نقد پرداختی بابت خرید ماشین آلات	(۷۵۰۰۰)
جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری	(۷۴۰۰۰)
<u>فعالیت‌های تأمین مالی</u>	
وجوه نقد دریافتی بابت انتشار اوراق قرضه ^۱	۴۳۰۰۰
وجوه نقد دریافتی بابت انتشار سهام	۳۵۰۰۰
وجوه نقد پرداختی بابت سود سهام	(۱۵۰۰۰)
جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت‌های تأمین مالی	۶۳۰۰۰
خالص افزایش در وجه نقد	۳۶۰۰۰
اضافه می‌شود: موجودی نقد اول دوره	۶۲۰۰۰
موجودی نقد پایان دوره	۹۸۰۰۰

۱. معاملات غیر نقدی طی دوره مالی به قرار زیر است:

تحصیل زمین به مبلغ ۸۶۰۰۰ ریال در قبال انتشار اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۲۹۰۰۰ ریال که $\frac{۲}{۳}$ آن بازمین مبادله شده و بقیه (۴۳۰۰۰ ریال) نقداً دریافت شده است.

- صورت جریان وجوه نقد به روش غیر مستقیم بر اساس بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران با مراجعه به اطلاعات مثال شرکت (ج) به شرح زیر است:

صورت جریان وجوه نقد سال مالی منتهی به ۲۹/۱۲/۸۲x روش غیر مستقیم

فعالیت‌های عملیاتی

سود عملیاتی	۲۵۰۰۰
اضافه (کسر) می‌شود:	
تعدیلات لازم برای تبدیل سود خالص به جریانهای نقدی:	
هزینه استهلاک ماشین آلات	۱۴۰۰۰
هزینه استهلاک امتیاز	۸۰۰۰
افزایش در حسابهای دریافتنی	(۵۰۰۰)
افزایش در موجودی کالا	(۶۰۰۰)
افزایش در پیش پرداخت هزینه	(۱۰۰۰)
افزایش در حسابهای پرداختنی	۱۲۰۰۰
	<u>۲۱۰۰۰</u>
• جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی	۲۷۰۰۰

بازده سرمایه‌گذاریها و سود سهام پرداختی بابت تأمین مالی

سود سهام پرداختی	(۱۵۰۰۰)
• جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از بازده سرمایه‌گذاریها و سود سهام پرداختی بابت تأمین مالی	(۱۵۰۰۰)

فعالیت‌های سرمایه‌گذاری

وجوه نقد دریافتی بابت فروش ماشین آلات	۱۰۰۰
وجوه نقد پرداختی بابت خرید ماشین آلات	(۷۵۰۰۰)
• جریان خالص خروج وجه نقد ناشی از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری	(۷۴۰۰۰)

ادامه در صفحه بعد ➞

ادامه از صفحه قبل:

فعالیت‌های تأمین مالی

۴۳۰۰۰	وجوه نقد دریافتی بابت انتشار اوراق قرضه ^۱
<u>۳۵۰۰۰</u>	وجوه نقد دریافتی بابت انتشار سهام

۷۸۰۰۰	● جریان خالص ورود وجه نقد ناشی از فعالیت‌های تأمین مالی
۳۶۰۰۰	خالص افزایش در وجه نقد
۶۲۰۰۰	اضافه می‌شود موجودی نقد اول دوره
<u>۹۸۰۰۰</u>	موجودی نقد پایان دوره

فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و تأمین مالی غیر نقدی

صورت جریان‌های نقدی صرفاً ورودی و خروجی وجه نقد بر اساس فعالیت‌های عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی را گزارش می‌نماید. رویدادهای مهم فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و تأمین مالی... غیر نقدی که فاقد تأثیر در جریان‌های نقدی می‌باشند، نباید در صورت جریان وجوه نقد گزارش شوند، در صورت با اهمیت بودن به صورت جداگانه، به عنوان اطلاعات مکمل از طریق یادداشتهای همراه صورتهای مالی به نحوی مناسب افشاء می‌شوند. نمونه‌هایی از مبادلات غیر نقدی شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. تحصیل یک دارائی غیر جاری از طریق قرارداد اجاره سرمایه‌ای
۲. انتشار سهام یا اوراق قرضه (مشارکت) در قبال تحصیل دارائی‌ها
۳. افزایش سرمایه از محل مطالبات حال شده بستانکاران (اوراق قرضه پرداختنی بدهکار، سهام عادی بستانکار)
۴. مبادله دارائی اموال، ماشین آلات و تجهیزات (دارایی ثابت) با مواد اولیه یا کالای ساخته شده واحد تجاری
۵. جایگزینی وام‌های بلندمدت با سایر وام‌های بلندمدت دیگر (وام بلندمدت پرداختنی بدهکار، وام بلندمدت پرداختنی بستانکار)

۱. معاملات غیر نقدی طی دوره مالی به قرار زیر است:

تحصیل زمین به مبلغ ۸۶۰۰۰ ریال در قبال انتشار اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۱۲۹۰۰۰ ریال که $\frac{۲}{۳}$ آن با زمین مبادله شده و بقیه (۴۳۰۰۰ ریال) نقداً دریافت شده است.

۶. تحصیل دارائی‌های اهدایی (دارائی‌های اهدایی بدهکار، درآمد اهدایی، درآمد انتقالی به دوره آتی بستانکار)

۷. اصلاح اشتباه با اهمیت دوره مالی قبل که در دوره جاری کشف شده و فاقد تأثیر در وجوه نقد می‌باشند، حسب مورد بررسی نموده بر اساس نوع فعالیتها در یادداشت پیوست افشاء و در صورت نیاز، سود خالص تعدیل می‌گردد.

۸. آثار انباشته ناشی از تغییر در رویه حسابداری که فاقد تأثیر در وجوه نقد می‌باشند، حسب مورد، بررسی شده، بر اساس نوع فعالیت در یادداشت‌های پیوست افشاء می‌شود. (استهلاک انباشته بدهکار، اثرات انباشته ناشی از تغییر، بستانکار)

مثال. تحصیل زمین به ارزش متعارف ۱۰۰۰۰۰۰ ریال در قبال انتشار سهام یا اوراق قرضه (مشارکت)

زمین	۱۰۰۰۰۰
سهام عادی / اوراق قرضه پرداختی	۱۰۰۰۰۰۰

● تحصیل زمین یک نوع فعالیت سرمایه‌گذاری و انتشار سهام یا اوراق قرضه (مشارکت) یک نوع فعالیت تأمین مالی است، در این ارتباط، استاندارد حسابداری مالی بیانیه شماره ۱، ۲، و بیانیه شماره ۲۹۵ تأکید می‌نمایند که در صورت با اهمیت بودن رویداد مالی جهت ارتقاء کیفیت اطلاعات مندرج در صورت جریانهای نقدی از طریق یادداشت‌های پیوست به شرح زیر افشاء می‌شود:

جدول پیوست - معاملات عمده غیر نقدی فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و تأمین مالی:
تحصیل زمین در قبال انتشار سهام / اوراق مشارکت (قرضه) ۱۰۰۰۰۰۰

● فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و تأمین مالی با شرایط نقد و غیر نقد (قسمتی نقد و بقیه غیر نقد)

مثال. ماشین آلاتی به ارزش ۳۰۰۰۰ ریال در ازاء پرداخت ۱۰۰۰۰ ریال نقد و در قبال بقیه ۱۰۰۰ سهم عادی ۲۰ ریالی منتشر و مبادله گردید:

ماشین آلات	۳۰۰۰۰
وجوه نقد	۱۰۰۰۰
سهم عادی	۲۰۰۰۰

در این گونه رویدادهای مالی، آن بخش از مبادله‌ای که بابت آن وجه نقد پرداخت شده، در صورت جریانهای نقدی منعکس و قسمت غیر نقد آن در یادداشتهای توضیحی در ضمیمه افشاء می‌شود.

* مبادلات ارزش ویژه غیر نقدی^۱ (تغییرات در ساختار حقوق صاحبان سرمایه) نظیر اعلام سود سهمی، افزایش سرمایه از محل اندوخته‌ها، انتقال سود انباشته به اندوخته‌ها، تجزیه سهام در زمره مبادلات غیر نقدی مستلزم افشاء نمی‌باشد.

* مبادلات ارزی

واحدهای تجاری که دارای مبادلات ارزی می‌باشند، جریانهای وجوه نقد، با استفاده از نرخ ارز، در زمان وقوع مبادله تحقق می‌یابند، موجودی‌های ارزی در تاریخ تنظیم صورتهای مالی بر اساس نرخ جاری ارز تسعیر شده به عنوان وجه نقد گزارش می‌گردد. در مواردی که واحد تجاری معاملاتی را به ارز انجام می‌دهد، در زمان تسویه حساب، دریافتها و پرداختهای ارزی به نرخ رایج ارز تسعیر شده، چنانچه نرخ ارز در زمان تسویه حساب با نرخ ارز در زمان ثبت رویداد تفاوت داشته باشد، سود یا زیان ناشی از تسعیر ارز بر مبلغ وجوه نقد منعکس شده در ترازنامه تأثیر گذاشته، منجر به افزایش یا کاهش آن می‌گردد.

• اجاره سرمایه‌ای

تحصیل دارائی از طریق اجاره سرمایه‌ای، در دفاتر اجاره کننده، در زمان شروع قرارداد، به حساب دارائی مربوط تحت عنوان «اموال استیجاری در اجاره سرمایه‌ای»^۲ و تعهدات

۱. Non Cash Equity

۲. Leased Property under Capital Lease

مربوط به آن در یک حساب بدهی تحت عنوان «تعهدات در اجاره سرمایه‌ای^۱» معادل ارزش فعلی حداقل مبالغ پرداختهای اجاره در طول مدت قرارداد به کسر هزینه‌های اجرایی یا ارزش بازار و ارزش تحصیل شده هر کدام که کمتر است، بستانکار می‌گردد. «اموال استیجاری در اجاره سرمایه‌ای» یک نوع فعالیت سرمایه‌گذاری، و «تعهدات در اجاره سرمایه‌ای» یک نوع فعالیت تأمین مالی است. از آنجا که نوع رویداد فاقد تأثیر بر جریان نقد می‌باشد. بنابراین جهت ارتقاء کیفیت اطلاعات مندرج در صورت جریانهای نقدی باید بصورت یادداشت در ضمائم افشاء شود. در زمان پرداخت اقساط اجاره در دفاتر اجاره کننده ثبت آن به شرح زیر است:

هزینه مالی	xxx
تعهدات در اجاره سرمایه‌ای	xxx
هزینه‌های تعمیر و نگهداری	xxx
وجوه نقد	xxx

«حصة اصل اقساط اجاره سرمایه‌ای» در دفاتر اجاره کننده یک نوع فعالیت تأمین مالی به عنوان جریانهای نقدی خروجی و پرداخت حصة‌ای از اقساط اجاره به شرط تملیک (هزینه تأمین مالی)، در سرفصل بازده سرمایه‌گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی (بر اساس بیانیه شماره ۲ استاندارد حسابداری در ایران) طبقه‌بندی می‌شود، بدیهی است که هزینه مالی طبق بیانیه شماره ۹۵ (FASB) جزء فعالیتهای عملیاتی در یک سرفصل مجزا تحت عنوان وجوه نقد پرداختی بابت هزینه‌های مالی منعکس می‌شود^۲.

۱. Obligations Under Capital Lease.

۲. برای اطلاع بیشتر درباره اجاره سرمایه‌ای به کتاب مباحث جاری در حسابداری، تألیف حسن همتی مراجعه شود.

نحوه گزارشگری قرارداد اجاره بلند مدت

در صورت جریان وجوه نقد

برای تهیه صورت جریان وجوه نقد توسط اجاره دهنده، در اجاره عملیاتی، به استثنای هزینه‌های مستقیم اولیه (Initial direct costs) مسائل خاصی ایجاد نمی‌شود، هنگامی که اجاره دهنده هزینه‌های مستقیم اولیه را در سال تحقق پرداخت می‌نماید، مبلغ پرداختی به عنوان مصرف وجوه (جریان نقدی خروجی) تحت سر فصل فعالیت‌های سرمایه‌گذاری در روش مستقیم و غیر مستقیم در صورت جریان وجوه نقد منعکس می‌شود.

در روش غیر مستقیم، برخی هزینه‌ها نظیر استهلاک، هزینه‌های مستقیم اولیه به عنوان یک هزینه غیر نقدی برای اندازه‌گیری سود خالص شناسایی شده، در نتیجه سود خالص را کاهش داده اما چون، این مبلغ تأثیری در جریان‌های نقدی ناشی از عملیات نداشته، بنابراین برای دستیابی به خالص جریان‌های نقدی ناشی از عملیات، باید مبلغ استهلاک نیز به سود خالص اضافه شود (هزینه استهلاک در روش مستقیم نادیده گرفته می‌شود). در روش غیر مستقیم، درآمد اجاره دریافتی که در دفاتر اجاره دهنده به عنوان بخشی از سود خالص گزارش شده، ضرورتی برای تعدیل آن وجود ندارد، اما در روش مستقیم، درآمد اجاره دریافتی باید به عنوان یک جریان ورودی وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی، در صورت جریان وجوه نقد گزارش و افشاء شود.

در اجاره شکل فروش: سود تولید کننده، خالص هزینه‌های مستقیم اولیه، در سود خالص گزارش می‌گردد، اما جریان ورودی وجه نقد از محل اجاره دریافتی حاصل می‌شود. در روش غیر مستقیم، ضرورت دارد که سود تولید کننده در آغاز قرارداد اجاره به عنوان تعدیل از سود خالص کسر شود، و خالص حسابهای دریافتی استیجاری به عنوان یک جریان ورودی وجه نقد ناشی از فعالیت عملیاتی در صورت جریان وجوه گزارش گردد. برای دستیابی به خالص جریان وجوه نقد حاصل از فعالیت‌های عملیاتی، باید افزایش در مانده حسابهای استیجاری از سود خالص کسر، و کاهش در مانده حسابهای دریافتی استیجاری به سود خالص اضافه گردد. (روش غیر مستقیم)

مبالغ دریافتی‌های نقدی از محل حسابهای دریافتی استیجاری، در روش مستقیم به عنوان یک جریان ورودی وجه نقد ناشی از فعالیت عملیاتی گزارش می‌گردد.

در ارتباط با تهیه صورت جریان وجوه، در دفاتر اجاره کننده، در اجاره عملیاتی مسائل خاصی وجود ندارد، وجوه نقد پرداختی بابت هزینه اجاره، سود خالص را کاهش داده و در نتیجه، هیچ گونه ضرورتی برای تعدیل سود خالص، در روش غیر مستقیم به استثناء پیش پرداخت هزینه یا هزینه معوق پرداختنی وجود ندارد. وجوه پرداختی بابت هزینه اجاره جزء فعالیت های عملیاتی در روش مستقیم گزارش می شود.

در اجاره سرمایه ای، ثبت قرارداد اجاره بلند مدت به عنوان دارایی (فعالیت سرمایه گذاری) و بدهی استیجاری (فعالیت تأمین مالی) از یک طرف باعث افزایش دارایی ها و از طرف دیگر موجب افزایش بدهی های بلند مدت در واحد تجاری اجاره کننده می شود.

نظر به اینکه، ثبت اجاره سرمایه ای، صرفاً یک مبادله غیر نقدی محسوب شده، و چون تأثیر مستقیم بر وجه نقد ندارد، این گونه رویدادها جزء فعالیت های غیر نقدی سرمایه گذاری و تأمین مالی، در یادداشت های همراه در انتهای صورت جریان وجوه نقد (دارایی تحصیل شده از طریق قرارداد اجاره بلند مدت به مبلغ ××××× ریال) افشاء می شوند.

بخشی از وجوه پرداختی مربوط به قراردادهای اجاره سرمایه ای، به عنوان هزینه استقراض، حاکی از خروج وجه نقد ناشی از فعالیت عملیاتی، و بخش دیگر آن مربوط به پرداخت اصل مبلغ بدهی (مبلغ اجاره) به عنوان یک جریان خروجی وجه نقد ناشی از فعالیت تأمین مالی به شمار می آید. استهلاك اموال استیجاری سبب افزایش هزینه گردیده، اما چون از بابت آن هیچ گونه وجوه نقدی از واحد تجاری خارج نشده، در نتیجه، هزینه استهلاك اموال استیجاری (هزینه غیر نقدی) در روش مستقیم باید از هزینه های عملیاتی کسر، و در روش غیر مستقیم، چون سود را کاهش داده، باید به سود خالص اضافه گردد.

خلاصه گزارشگری قرارداد اجاره بلند مدت در صورت جریان های نقدی براساس

بیانیه شماره ۹۵ (FASB) به شرح زیر خواهد بود:

فعالیت‌های عملیاتی		فعالیت‌های		اجاره کننده:
روش غیر مستقیم	روش مستقیم	سرمایه گذاری	فعالیت‌های تأمین مالی	
در اندازه گیری سود خالص اثر داشته است	مصرف وجوه (۱)	-	-	پرداختها در اجاره عملیاتی
				پرداختها در اجاره سرمایه‌ای:
در اندازه گیری سود خالص اثر داشته است	مصرف وجوه (۱)	-	-	الف - بابت مبلغ هزینه استقراض
				ب - بازپرداخت اصل مبلغ بدهی
به عنوان تعدیل به سود خالص اضافه می‌شود	بدون اثر	-	مصرف وجوه (۱)	استهلاک دارایی
<u>اجاره دهنده</u>				
اجاره عملیاتی:				
		مصرف وجوه (۱)	-	هزینه‌های مستقیم اولیه
به عنوان تعدیل به سود خالص اضافه می‌شود	بدون اثر	-	-	استهلاک هزینه‌های مستقیم اولیه
در اندازه گیری سود خالص اثر داشته است	به عنوان ورودی وجه نقد گزارش می‌شود	-	-	مبلغ دریافتی بابت اجاره
اجاره تأمین مالی مستقیم:				
		مصرف وجوه (۱)	-	هزینه‌های مستقیم اولیه:

-	-	بدون اثر	به عنوان تعدیل به سود خالص اضافه می شود	استهلاک هزینه های مستقیم اولیه:
-	-	به عنوان ورودی وجه نقد گزارش می شود	در اندازه گیری سود خالص اثر داشته است	مبلغ دریافتی اجاره بابت درآمد بهره
-	-	به عنوان ورودی وجه نقد گزارش می شود	-	دریافتی اجاره بابت اصل مبلغ بدهی

اجاره شکل فروش:

-	-	بدون اثر	به عنوان تعدیل از سود خالص کسر می شود	سود تولید کننده یا فروشنده (خالص از هزینه های مستقیم اولیه)
-	-	به عنوان ورودی وجه نقد گزارش می شود	در اندازه گیری سود خالص اثر داشته است	مبلغ دریافتی - درآمد بهره
-	-	به عنوان ورودی وجه نقد گزارش می شود	به عنوان تعدیل به سود خالص اضافه می شود	مبلغ دریافتی - اصل مبلغ بدهی

کلید: مصرف وجوه یعنی خروجی وجه نقد

توجه: کلیه مبادلات غیرنقدی تأمین مالی و سرمایه گذاری به شکل یادداشت در انتهای صورت جریانهایی وجوه نقد افشاء می شود: ارزش فعلی دارایی تحصیل شده از طریق قرارداد اجاره بلند مدت بالغ بر xxxx ریال

سود تحقق نیافته حاصل از سرمایه گذاری در اوراق بهادار

از آنجا که سرمایه گذاری در اوراق بهادار بر مبنای ارزش متعارف بازار (یا سایر رویه های مجاز بر اساس بیانیه شماره ۱۵ استاندارد حسابداری مالی در ایران) در پایان هر دوره

مالی ارزشیابی و در دفاتر ثبت می‌شوند. بدیهی است که نتیجه این رویداد، سود یا زیان دوره مالی را افزایش یا کاهش داده، اما مستلزم پرداخت وجوه نقد نمی‌باشد، در اینگونه موارد، باید مبلغی معادل تأثیر در سود یا زیان واحد تجاری، سود خالص تعدیل گردد. (یعنی از سود خالص کسر شود).

• فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار

در مواردی اگر سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار قبل از سررسید فروخته شود، از آنجا که زیان حاصل از فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار، سود را کاهش داده، اما مستلزم ورودی وجوه نقد نمی‌باشد (فعالیت عملیاتی)، باید معادل مبلغ تأثیر، سود خالص تعدیل گردد. بدیهی است، سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار تحت سرفصل فعالیتهای سرمایه‌گذاری طبقه‌بندی می‌شود و صرفاً زیان تحقق یافته حاصل از فروش که در صورت سود و زیان گزارش گردیده، جهت تعیین جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی به سود خالص اضافه می‌شود.

وجوه نقد	۵۱۰۰
زیان حاصل از فروش سرمایه‌گذاری	۱۵۰۰
سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار	۶۶۰۰
ثبت فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار همراه با زیان	

• زیان بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید

مبلغی اسمی اوراق قرضه پرداختنی بالغ بر ۹۰۰۰ ریال، چنانچه این اوراق قرضه به مبلغ ۹۱۰۰ ریال قبل از سررسید بازخرید شود، زیان تحقق یافته ناشی از بازخرید باید به عنوان خروجی وجه نقد تلقی شده و در روش غیر مستقیم به سود خالص اضافه شود.

اوراق قرضه پرداختنی	۹۰۰۰
زیان ناشی از بازخرید	۱۰۰
وجوه نقد	۹۱۰۰

• اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی

در تبدیل اوراق قرضه پرداختنی همراه با صرف یا کسر اوراق قرضه، در دوره مالی تبدیل

به عنوان یک مبادله غیر نقدی، سود یا زیان ناشی از تبدیل منعکس در صورت سود و زیان، باید جهت تعیین جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی، سود خالص تعدیل گردد. نمونه‌های ثبت با اقلام فرضی به شرح زیر است:

۱۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۷۵	زیان ناشی از تبدیل
۲۵	کسر اوراق قرضه پرداختنی
۱۰۵۰	سهام عادی
	ثبت تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی با زیان
۱۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۲۵	کسر اوراق قرضه پرداختنی
۹۲۵	سهام عادی
۵۰	سود ناشی از تبدیل
	ثبت تبدیل اوراق قرضه با سود

- اوراق قرضه پرداختنی و سهام عادی جزء مبادلات غیر نقدی تحت سرفصل فعالیتهای تأمین مالی افشاء می‌شود.
- خسارت وارده به دارائی‌های غیر نقد نظیر سیل، زلزله،... که فاقد تأثیر در وجه نقد می‌باشند، برآورد شده جهت تعیین جریان خالص ورود (خروج) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی (در روش غیر مستقیم) سود خالص تعدیل می‌شود.
- سود سهام غیر نقدی. گاهی اوقات شرکتها، توزیع سود سهام را از محلی غیر از دارائی‌های پولی بین صاحبان سهام توزیع می‌نمایند. طبق اصول پذیرفته شده حسابداری، سود سهام غیر نقدی، انتقال یک جانبه دارائی‌های غیر پولی بین یک واحد تجاری و مالکین آن می‌باشد. طبق استانداردهای حسابداری، توزیع سود سهام به صورت غیر پولی معادل ارزش متعارف دارائی‌های غیر پولی واگذار شده، در دفاتر ثبت می‌شود. از آنجا که چنین رویدادهایی منجر به خروج وجه نقد نمی‌شود، موارد حسب مورد بررسی شده، بر اساس نوع فعالیت، به عنوان مبادله غیر نقدی در یادداشت‌های پیوست افشاء می‌شود، و جهت تعیین جریان خالص ورود (خروج) وجه

نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی (در روش غیر مستقیم) سود خالص تعدیل می‌گردد:

مثال - فرض کنید شرکت سهامی (الف) تصمیم به توزیع سود سهام غیر نقدی به شکل موجودی کالا به جای وجوه نقد را دارد، در تاریخ ۷/۱ توزیع سود سهام بر اساس رأی مجمع عمومی سهامداران اعلام شد. سود سهام غیر نقدی در تاریخ ۸/۱ به سهامداران که نام آنان تا تاریخ ۷/۲۱ در دفتر سهام شرکت ثبت شده باشد، پرداخت می‌گردد. ارزش دفتری موجودی کالا در تاریخ اعلام سود سهام بالغ بر ۱۰۰۰۰ ریال و ارزش متعارف آن بالغ بر ۱۵۰۰۰ ریال است. ثبت‌های لازم به شرح زیر است.

اول مهرماه - تاریخ اعلام سود سهام:

سود انباشته	۱۵۰۰۰
سود سهام غیر نقدی پرداختنی	۱۵۰۰۰
ثبت اعلام سود سهام غیر نقدی	
موجودی کالا	۵۰۰۰
سود ناشی از افزایش موجودی کالا	۵۰۰۰
ثبت افزایش ارزش دفتری موجودی کالا	

۷/۲۱ - تاریخ شناسایی سهامداران مشمول سود سهام غیر نقدی - ثبت ندارد
اول آبان ماه - زمان توزیع یا پرداخت سود سهام غیر نقدی:

سود سهام غیر نقدی پرداختنی	۱۵۰۰۰
موجودی کالا	۱۵۰۰۰

تجزیه و تحلیل مبادلات فوق نشان می‌دهد که سود سهام غیر نقدی به مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال توزیع گردیده است، از آنجا که این گونه رویدادها تأثیری در وجه نقد نداشته، در صورت جریانهای نقدی گزارش نمی‌شوند. سود ناشی از افزایش موجودی کالا به مبلغ ۵۰۰۰ ریال منجر به افزایش سود در صورت سود و زیان گردیده، اما این سود تأثیری در وجوه نقد ندارد. جهت تعیین جریان خالص ورود (خروج) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی در روش غیر مستقیم از سود خالص کسر می‌گردد.

• اختیار خرید سهام

طرح واگذاری سهام به عنوان پاداش به کارکنان به ازاء خدمات گذشته و آتی، در زمان اعطاء اختیار خرید سهام، در بدهکار حساب «هزینه انتقالی به دوره آتی - تخفیف تشویقی»، و بستانکار حساب «سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام» ثبت می شود. در پایان هر دوره مالی، «هزینه انتقالی به دوره آتی» طی مدت دوره ای که، طرح اختیار خرید سهام ارائه می شود، به روش خط مستقیم طول دوره خدمت به «هزینه تخفیف تشویقی» تبدیل می شود:

هزینه تخفیف تشویقی	xxx
هزینه انتقالی به دوره آتی	xxx

در تاریخ استفاده از اختیار خرید سهام در طرح های تشویقی توسط کارکنان:

وجوه نقد	xxx
سرمایه پرداخت شده - اختیار خرید سهام	xxx
سهام عادی	xxx
صرف سهام	xxx

هزینه انتقالی به دوره آتی و حساب سرمایه پرداخت شده ناشی از اختیار خرید سهام به عنوان یک مبادله غیر نقدی جزء فعالیتهای تأمین مالی در صورت جریانهای نقدی منعکس نمی شود.

از آنجا که هزینه تخفیف تشویقی، سود را کاهش داده و فاقد تأثیر در وجوه نقد بوده (هزینه غیرنقدی)، جهت دستیابی به جریان خالص ورود (خروج) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی باید تعدیل شود.

• افشاء در روش مستقیم

استانداردهای حسابداری مالی سه نوع افشاگری را در صورت جریان وجوه نقد به روش مستقیم از طریق یادداشتهای توضیحی الزامی می داند:

۱. افشاء فعالیتهای سرمایه گذاری و تأمین مالی غیر نقدی
۲. افشاء سیاست گذاری برای تعیین اقلام مربوط به معادل نقد (طبق بیانیه شماره ۹۵)

۳. افشاء تبدیل سود خالص تعهدی به جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای عملیاتی از طریق جدول جداگانه به شرح زیر:

xxx	سود خالص عملیاتی (نقل از صورت سود و زیان)
	اضافه (کسر) می شود: تعدیلات لازم برای تبدیل سود خالص به جریانهای نقدی:
xxx	هزینه استهلاک
xxx	هزینه مطالبات مشکوک الوصول
xxx	استهلاک کسر اوراق قرضه
xxx	زیان اقلام غیر مترقبه (قبل از مالیات)
xxx	افزایش در حسابهای پرداختنی تجاری
xxx	کاهش در حسابهای دریافتنی تجاری
(xx)	افزایش موجودی کالا و مواد
(xx)	افزایش سفارشات و پیش پرداختها
(xx)	افزایش در حسابهای دریافتنی تجاری
xxx	کاهش در پیش پرداخت هزینه
(xx)	سود ناشی از فروش دارائی های عملیاتی
(xx)	سود عملیات غیر مستمر
(xx)	کاهش در بهره پرداختنی *
(xx)	کاهش در مالیات بر درآمد پرداختنی *
xxx	جریان خالص ورود (خروج وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی)

* کاهش در بهره پرداختنی و کاهش در مالیات بر درآمد پرداختنی طبق بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران جز فعالیتهای عملیاتی تلقی نمی شود.

• افشاء در روش غیرمستقیم

۱. افشاء فعالیتهای سرمایه گذاری و تأمین مالی غیر نقدی
۲. افشاء سیاست گذاری برای تعیین اقلام مربوط به معادل نقد (طبق بیانیه شماره ۹۵)
۳. مبالغ پرداختنی بابت بهره

۴. مبالغ پرداختی بابت مالیات بر درآمد
۵. افشاء لازم در مورد تمامی اقلام تعدیلی

پرسش

۱. صورت جریان وجوه یعنی چه؟
۲. تفاوت بین صورتهای مالی تعهدی و نقدی کدام است؟
۳. چه نوع اطلاعاتی در صورت جریان وجوه نقد گزارش می شود؟
۴. طبقه بندی صورت جریان وجوه نقد بر اساس بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران و مقایسه آن با بیانیه شماره ۹۵ (FASB)
۵. منظور از فعالیت عملیاتی چیست؟
۶. تفاوت بین روش مستقیم و غیر مستقیم چیست؟
۷. رویداد غیر نقدی کدام است؟ و نحوه گزارش آن در صورت جریان وجوه نقد چیست؟ مثالهایی را بیان نمایید.
۸. تفاوت فعالیتهای عملیاتی بر اساس بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران با بیانیه شماره ۹۵ (FASB)
۹. نحوه ارتباط فروش با حسابهای دریافتی کدام است؟
۱۰. نحوه ارتباط با بهای تمام شده کالای فروخته شده با موجودی کالا و حسابهای پرداختی.
۱۱. نحوه محاسبه وجوه نقد پرداختی بابت هزینه ها کدام است؟
۱۲. نحوه محاسبه وجوه نقد دریافتی از مشتریان کدام است؟
۱۳. نحوه محاسبه وجوه نقد پرداختی بابت خرید کالا کدام است؟
۱۴. به نظر شما سود سهام پرداختی بهتر است در طبقه مربوط به فعالیت تأمین مالی گزارش شود یا در طبقه بازده سرمایه گذاریها و سود سهام پرداختی؟
۱۵. نقش هزینه های غیر نقدی در محاسبه جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی به روش غیر مستقیم کدام است؟

۱۶. چگونه اقلام زیر در صورت جریان وجوه نقد گزارش می شود:

- هزینه های غیر نقدی
- زیان حاصل از فروش تجهیزات
- زیان ناشی از زلزله
- تحصیل دارائی های غیر نقد در قبال انتشار سهام
- اعلام سود سهمی، تجزیه سهام، افزایش سرمایه از محل اندوخته ها
- مبادلات ارزی
- اموال استیجاری در اجاره سرمایه ای
- زیان بازخرید اوراق قرضه قبل از سررسید
- اختیار خرید سهام در طرح های تشویقی کارکنان
- فروش تعهدی

۱۷. نحوه محاسبه وجوه نقد دریافتی بابت فعالیتهای سرمایه گذاری کدام است؟

۱۸. نحوه محاسبه جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای سرمایه گذاری کدام است؟

۱۹. نحوه محاسبه جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی کدام است؟

پرسش چندگزینه ای

۱- هدف اولیه صورت جریان وجوه نقد فراهم کردن اطلاعات مربوط درباره:

۱. تفاوت بین سود خالص و وجوه نقد دریافتی و پرداختی مرتبط با آن
۲. توانایی واحد تجاری برای پیش بینی جریان خالص وجه نقد آتی
۳. وجوه دریافتی و پرداختی یک واحد تجاری طی یک دوره مالی
۴. توانایی واحد تجاری برای تأمین نیازهای عملیاتی وجوه نقد

۲- فعالیتهای طی دوره شرکت آرزو طی سال ۱۳۹۴ به شرح زیر است:

- تحصیل ۲۰۰۰ سهم عادی شرکت (ج) به مبلغ ۲۶۰۰۰ ریال

- فروش سرمایه‌گذاری در سهام شرکت (ل) به مبلغ ۳۵۰۰۰ ریال (ارزش دفتری سرمایه‌گذاری در زمان فروش به مبلغ ۳۳۰۰۰ ریال بود)
  - سپرده ثابت نزد بانک به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال (طی سال مبلغ ۳۷۵۰ ریال بهره دریافت شده است)
  - وصول سود سهام به مبلغ ۱۲۰۰ ریال بابت سرمایه‌گذاری سهام
- جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری کدام است؟

(۱) ۳۷۲۵۰ (۲) ۳۹۸۰۰ (۳) ۳۸۰۵۰ (۴) ۴۱۰۰۰

۳- ساختمان شرکت در اثر طوفان در سال ۱۳۴۴ بطور کامل تخریب شد. بهای تمام شده ساختمان ۱۰۰۰۰۰ ریال استهلاک انباشته آن بالغ بر ۴۸۰۰۰ ریال (در زمان حادثه طوفان). شرکت بابت بیمه ساختمان مبلغی از شرکت بیمه دریافت نمود. شرکت زیان غیر مترقبه به علت تخریب ساختمان به مبلغ ۲۱۰۰۰ ریال گزارش نمود. خالص تغییر گزارش شده در جریان‌های نقدی ناشی از فعالیت سرمایه‌گذاری مربوط رویداد فوق در صورت جریان وجوه نقد سال ۱۳۴۴ کدام است؟

(۱) ۱۰۰۰۰۰ ریال افزایش (۳) ۳۱۰۰۰ ریال افزایش
(۲) ۲۱۰۰۰ ریال کاهش (۴) ۵۲۰۰۰ ریال کاهش

۴- در صورت جریان وجوه نقد، چنانچه تجهیزات مصرفی با سود فروخته شود، مبلغ ورودی وجه نقد ناشی از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری بابت رویداد فوق برابر است با ارزش دفتری تجهیزات:

- (۱) بعلاوه سود
- (۲) بعلاوه سود و به کسر مبلغ مالیات تخصیص یافته به سود
- (۳) بعلاوه سود و مبلغ مالیات تخصیص یافته به سود
- (۴) بدون افزایش و کاهش

۵- در اول دی ماه سال ۱۳۴۹، شرکت (ج) تجهیزات مصرفی را معادل ارزش دفتری فروخت. در ۱۵ بهمن ماه سال ۱۳۴۹ تجهیزات جدیدی از طریق پرداخت وجه نقد و

تسلیم یک سفته خریداری کرد. مبلغ پرداختی بابت تجهیزات جدید بیش از مبلغ دریافتی بابت فروش تجهیزات قدیم می باشد. چگونه رویدادهای فوق (خرید و فروش تجهیزات) در صورت جریان وجوه نقد گزارش می شود:

(۱) خروجی وجه نقد معادل ورودی وجه نقد به کسر وجوه دریافتی

(۲) خروجی وجه نقد معادل وجوه پرداختی و اسناد پرداختی به کسر وجوه دریافتی

(۳) ورودی وجه نقد معادل وجوه دریافتی و خروجی وجه نقد معادل وجوه پرداختی و اسناد پرداختی

(۴) ورودی وجه نقد معادل وجوه دریافتی و خروجی وجه نقد معادل وجوه پرداختی

۶- یک واحد تجاری در قبال تحصیل ساختمان مبلغی به صورت نقد پرداخت و بابت قسمتی از بهای خرید یک فقره سفته صادر و تسلیم فروشنده کرد.

در رویدادهای فوق چه مبالغی مشمول فعالیت های سرمایه گذاری در صورت جریان وجوه نقد می باشد؟

(۱) وجوه پرداختی (۳) صفر

(۲) بهای تحصیل (۴) معادل سفته

۷- با توجه به مفروضات مثال (۶)، در رویدادهای فوق چه مبلغی مشمول فعالیت های تأمین مالی در صورت جریان وجوه نقد می باشد؟

(۱) وجوه پرداختی (۳) صفر

(۲) بهای تحصیل (۴) معادل سفته

۸- مانده اوراق قرضه پرداختی در پایان سال ۴۰۰۰ شرکت (ل) به مبلغ ۴۷۰۰۰ ریال و در پایان سال ۵ به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال گزارش نمود. طی سال ۵ شرکت (ل) اوراق قرضه به مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال منتشر و با تجهیزات مبادله نمود. (اوراق قرضه بدون صرف و کسر می باشد).

چه مبلغی بابت بازخرید اوراق قرضه در صورت جریان وجوه نقد سال ۵ باید گزارش گردد؟

(۱) ۳۰۰۰ (۲) ۱۷۰۰۰ (۳) ۲۰۰۰۰ (۴) ۲۳۰۰۰

۹- اطلاعات زیر برای تهیه صورت جریان وجوه نقد برای سال مالی منتهی به ۹/۱۲/۲۹

شرکت سهامی جبال در دست است:

(۶۰۰۰۰)	سود حاصل از فروش تجهیزات
۱۰۰۰۰	دریافتی بابت فروش تجهیزات
۱۸۰۰۰۰	خرید اوراق قرضه (ارزش اسمی ۲۰۰۰۰۰ ریال)
۲۰۰۰	استهلاک کسر اوراق قرضه
۴۵۰۰۰	سود سهام اعلام شده
(۳۸۰۰۰۰)	سود سهام پرداختی
۷۵۰۰۰	دریافتی بابت فروش سهام خزانه (ارزش دفتری ۶۵۰۰۰ ریال)

مبلغ جریان خالص خروجی وجه نقد ناشی از فعالیتهای سرمایه‌گذاری در صورت جریان وجوه نقد منتهی به ۹/۱۲/۲۹ x کدام است؟

۱۷۰۰۰۰ (۱)	۱۷۶۰۰۰ (۲)	۱۸۸۰۰۰ (۳)	۱۹۴۰۰۰ (۴)
------------	------------	------------	------------

۱۰. با توجه به مفروضات مثال (۹) مبلغ جریان خالص خروجی وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی کدام است؟ (بر اساس بیانیه شماره ۹۵)

۲۰۰۰۰ (۱)	۲۷۰۰۰ (۲)	۳۰۰۰۰ (۳)	۳۷۰۰۰ (۴)
-----------	-----------	-----------	-----------

۱۱. با توجه به مفروضات مثال (۹) مبلغ جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی کدام است؟ مبلغ را محاسبه نمایید.

۱۲. مانده حقوق پرداختنی پایان دوره واحد تجاری نسبت به اول دوره افزایش یافته است. وجوه نقد پرداختی بابت هزینه حقوق در صورت جریان وجوه نقد بخش فعالیتهای عملیاتی در روش مستقیم کدام است؟

- (۱) هزینه حقوق بعلاوه حقوق پرداختنی اول دوره مالی
- (۲) هزینه حقوق بعلاوه افزایش در حقوق پرداختنی نسبت به اول دوره
- (۳) هزینه حقوق به کسر افزایش در حقوق پرداختنی نسبت به اول دوره
- (۴) معادل هزینه حقوق

۱۳. در صورت جریان وجوه نقد (فعالیت عملیاتی - روش غیر مستقیم)، افزایش در حساب موجودی‌ها در پایان دوره نسبت به اول دوره گزارش می‌شود به عنوان:

- (۱) خروجی وجه نقد
- (۲) ورودی و خروجی وجه نقد
- (۳) ربه سود خالص اضافه می‌شود.
- (۴) از سود خالص کسر می‌شود.

۱۴- تفاوت بین مانده حسابهای ترازنامه در ۹/۱۲/۲۹ و ۱۳۸۸ به شرح زیر است:

افزایش (کاهش)

۱۲۰۰۰۰	وجوه نقد
۳۰۰۰۰۰	سرمایه گذاری کوتاه مدت
-	حسابهای دریافتنی (خالص)
۸۰۰۰۰	موجودی کالا
(۱۰۰۰۰۰۰)	سرمایه گذاری بلندمدت
۷۰۰۰۰۰	اموال و ماشین آلات
-	استهلاک انباشته
<u>۱۱۰۰۰۰۰</u>	
(۵۰۰۰۰)	حسابهای پرداختنی
۱۶۰۰۰۰	سود سهام پرداختنی
۳۲۵۰۰۰	وام پرداختنی
۱۱۰۰۰۰	بدهی بلندمدت
۱۰۰۰۰۰	سهام عادی (۱۰ ریالی)
۱۲۰۰۰۰	صرف سهام
<u>۲۹۰۰۰۰</u>	سود انباشته
<u><u>۱۱۰۰۰۰۰</u></u>	

سایر اطلاعات مرتبط با سال ۱۳۸۹:

- سود خالص به مبلغ ۷۹۰۰۰۰ ریال. سود سهام پرداخت شده به مبلغ ۵۰۰۰۰۰ ریال.
 - ساختمان به بهای تمام شده ۶۰۰۰۰۰ ریال با ارزش دفتری به مبلغ ۳۵۰۰۰۰ ریال به مبلغ ۳۵۰۰۰۰ ریال فروخته شد. تجیزات به مبلغ ۱۱۰۰۰۰ ریال در قبال صدور سفته بلندمدت تحصیل شده است. سرمایه گذاری بلندمدت به مبلغ ۱۳۵۰۰۰ ریال فروخته شد (تغییرات دیگری در این حساب وجود ندارد).

- صدور ۱۰۰۰۰ سهم عادی و به مبلغ هر سهم ۲۲ ریال فروخته شد.

با توجه به مفروضات فوق به سؤالات مربوط به صورت جریان وجوه نقد پاسخ دهید:

۱۴-۱. جریان خالص خروجی وجه نقد ناشی از فعالیتهای سرمایه گذاری کدام است؟

(۱) ۱۰۰۵۰۰۰ (۲) ۱۱۹۰۰۰۰ (۳) ۱۲۷۵۰۰۰ (۴) ۱۶۰۰۰۰۰

۱۴-۲- جریان خالص ورودی وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی کدام است؟ (بر اساس بیانیه ۹۵)

(۱) ۲۰۰۰۰ (۲) ۴۵۰۰۰ (۳) ۱۵۰۰۰۰ (۴) ۲۰۵۰۰۰

۱۴-۳- جریان خالص ورودی وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی کدام است؟

(۱) ۱۱۶۰۰۰۰ (۲) ۱۰۴۰۰۰۰ (۳) ۹۲۰۰۰۰ (۴) ۷۰۵۰۰۰

۱۴-۴- جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای تأمین مالی بر اساس بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران کدام است؟ مبلغ را محاسبه نمایید.

۱۵- سود حاصل از فروش تجهیزات مصرفی بطور نقد در صورت جریان وجوه نقد با استفاده از روش غیر مستقیم گزارش می شود در:

- (۱) فعالیتهای سرمایه گذاری به عنوان ورودی وجه نقد حاصل از فروش
- (۲) فعالیتهای سرمایه گذاری به عنوان خروجی وجه نقد
- (۳) فعالیتهای عملیاتی به عنوان کاهش از سود خالص
- (۴) فعالیتهای عملیاتی به عنوان افزایش به سود خالص

۱۶- کدامیک از اقلام زیر در بخش فعالیتهای تأمین مالی صورت جریانهای نقدی گزارش می شود؟

- (۱) خرید زمین بطور نقد
- (۲) انتشار اوراق مشارکت بطور نقد به مبلغ اسمی
- (۳) انتشار سهام در قبال تحصیل ساختمان
- (۴) فروش اوراق بهادار

۱۷- کدامیک از تغییرات زیر به عنوان مبادله غیر نقدی در صورت جریانهای نقدی مستلزم افشاء تلقی نمی شود؟

- (۱) تجزیه سهام
- (۲) صدور اوراق قرضه در قبال تحصیل زمین

(۳) سود سهام نقدی اعلام شده اما پرداخت نشده

(۴) بازخرید سهام خزانه

تمرین و مسائل

۱- چگونگی گزارش رویدادهای مربوط به اقلام زیر در صورت جریان وجوه نقد را بیان کنید:

- خرید تجهیزات نقدی
- فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار نقدی
- مبادله دارائی غیر نقد با انتشار اوراق قرضه
- انتشار سهام و مبادله با دارائی‌های غیر جاری
- خرید زمین نصف نقد و بقیه از طریق صدور اوراق قرضه

۲- کدامیک از اقلام زیر در محاسبه جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی به روش غیر مستقیم باید به (از) سود خالص اضافه (کسر) شود، و یا بی‌تأثیر است؟

- زیان غیر عملیاتی
- هزینه استهلاک
- هزینه مطالبات سوخت شده
- افزایش در حسابهای دریافتنی
- کاهش در حسابهای پرداختنی
- افزایش در موجودی کالا
- افزایش در پیش پرداخت هزینه‌ها
- سود سهام پرداختی
- صدور اسناد بلندمدت در مقابل تحصیل زمین
- مبادله موجودی مواد با تجهیزات
- زیان ناشی از تبدیل اوراق قرضه به سهام عادی
- سود ناشی از افزایش موجودی‌ها در سود سهام غیر نقدی

- کسر اوراق قرضه پرداختنی
- صرف اوراق قرضه پرداختنی
- انتشار سهام نقدی

۳- مشخص کنید که کدامیک از اقلام زیر به عنوان: فعالیتهای عملیاتی، بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی، فعالیتهای سرمایه گذاری، فعالیتهای تأمین مالی، مالیات بر درآمد پرداختی. (بر اساس بیانیه شماره (۲) استاندارد حسابداری مالی در ایران)... طبقه بندی می شود؟

۱. وجوه دریافتی از مشتریان
۲. وجوه پرداختی بابت خرید کالا
۳. وجوه دریافتی بهره بابت استاد دریافتی غیر نقدی
۴. وجوه دریافتی بابت انتشار سهام
۵. وجوه پرداختی بابت سود سهام به سهامداران
۶. وجوه دریافتی از بانک (قرض گرفتن)
۷. وجوه پرداختی بابت خرید سهام سایر شرکتها
۸. وجوه دریافتی بابت فروش یک قسمت از واحد تجاری
۹. وجوه پرداختی بابت مالیات بر درآمد
۱۰. وجوه دریافتی بابت سود سهام
۱۱. وجوه پرداختی بابت حقوق
۱۲. وجوه پرداختی بابت بیمه
۱۳. بازخرید سهام ممتاز از طریق انتشار سهام عادی (تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی)
۱۴. هزینه استهلاک سالانه
۱۵. وجوه پرداختی بابت خرید ماشین آلات
۱۶. وجوه دریافتی بابت فروش زمین
۱۷. سود سهام دریافتی از شرکتهای وابسته
۱۸. وجوه پرداختی بابت مزایای پایان خدمت کارکنان
۱۹. حصه سود تضمین شده اقساط پرداختی اجاره به شرط تملیک
۲۰. خسارت دریافتی از شرکت بیمه

۲۱. وجوه دریافتی بابت سرمایه گذاریها
 ۲۲. ایجاد سپرده سرمایه گذاری بلندمدت بانکی
 ۲۳. وجوه دریافتی بابت افزایش سرمایه
 ۲۴. دریافت تسهیلات مالی
 ۲۵. بازپرداخت تسهیلات مالی
 ۲۶. حصه اصل اقساط پرداختی اجاره به شرط تملیک
 ۲۷. تحصیل دارائی اموال، ماشین آلات و تجهیزات (ثابت) از طریق قرارداد اجاره به شرط تملیک

۴- ترازنامه مقایسه‌ای دو سال متوالی شرکت سامانه به شرح زیر است

۱۳۸۲/۱۲/۲۹	۱۳۸۱/۱۲/۲۹	
۴۶۰۰۰	۲۸۹۰۰	وجوه نقد
۴۱۰۰۰	۴۵۰۰۰	حسابهای دریافتنی
۴۸۹۰۰	۵۱۰۰۰	موجودی کالا
۴۱۰۰	۳۷۰۰	پیش پرداخت اجاره
۹۷۰۰۰۰	۸۳۵۰۰۰	دارایی استهلاک پذیر
(۳۵۶۰۰۰)	(۴۰۰۰۰۰)	استهلاک انباشته
<u>۷۵۳۱۰۰</u>	<u>۵۶۳۶۰۰</u>	جمع
۳۲۵۰۰	۳۷۰۰۰	حسابهای پرداختنی
۴۵۰۰	۷۵۰۰	حقوق پرداختنی
۷۰۰۰	۵۰۰۰	مالیات پرداختنی
۱۰۰۰۰۰	.	اسناد پرداختنی بلند مدت
۴۰۰۰۰۰	۳۵۰۰۰۰	سهام عادی
۵۵۰۰۰	۴۵۰۰۰	صرف سهام
<u>۱۵۴۱۰۰</u>	<u>۱۱۹۱۰۰</u>	سود انباشته
<u><u>۷۵۳۱۰۰</u></u>	<u><u>۵۶۳۶۰۰</u></u>	

صورت سود و زیان سال مالی منتهی به ۱۳۲/۱۲/۲۹

۸۱۰۰۰۰	فروش
۴۶۰۰۰۰	بهای تمام شده کالای فروخته شده
<u>۳۵۰۰۰۰</u>	سود ناخالص
	هزینه‌ها:
۳۰۰۰۰	استهلاک
۱۷۵۵۰۰	اداری
۲۷۵۰۰۰	مالیات بر درآمد
<u>۷۵۰۰۰</u>	سود خالص بعد از مالیات
	اطلاعات اضافی:

- ۱- کلیه خرید و فروشها تسویه می‌باشد.
  - ۲- سود توزیع شده طی سال به مبلغ ۴۰۰۰۰ ریال
  - ۳- سهام عادی با ارزش اسمی ۵۰۰۰۰ ریال به مبلغ ۶۰۰۰۰ فروخته شده.
  - ۴- دارایی ثابت با بهای تمام شده ۸۰۰۰۰ ریال و استهلاک انباشته ۷۴۰۰۰ ریال به مبلغ ۶۰۰۰ ریال نقداً فروخته شد.
  - ۵- خرید دارایی ثابت نقدی به مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال.
  - ۶- دارایی ثابت به بهای تمام شده ۱۱۵۰۰۰ ریال با شرایط ۱۵۰۰۰ ریال نقدی و بقیه اعطای یک فقره سفته به سررسید ۳ سال تحصیل شد.
- مطلوبست:
- تهیه صورت جریانهای نقدی به روش مستقیم و غیرمستقیم بر اساس بیانییه شماره ۲ استاندارد ایران

۵- رویدادهای انتخابی فعالیتهای سرمایه‌گذاری طی سال ۱۳×۱ به شرح زیر است:

۱. خرید نقدی تجهیزات به مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال.
۲. فروش نقدی زمین به مبلغ ۴۰۰۰ ریال.
۳. فروش سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به مبلغ ۹۰۰۰ ریال.
۴. وصول اقساط وام به مبلغ ۵۰۰۰ ریال.

۵. وصول بهره وام به مبلغ ۲۵۰ ریال.

۶. اعطاء وام به شرکت (ج) به مبلغ ۱۵۰۰ ریال.

مطلوبست:

محاسبه جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای سرمایه گذاری بر اساس جدول.

۶- ترازنامه مقایسه‌ای دو سال متوالی و صورت سود و زیان سال مالی منتهی به ۱۳۹۹/۱۲/۲۹ به قرار زیر است (واحد هزار ریال):

ترازنامه مقایسه‌ای

<u>x۸/۱۲/۲۹</u>	<u>x۹/۱۲/۲۹</u>	
۱۱۲۵	۱۸۰۰	وجوه نقد
۱۳۵۰	۱۸۰۰	حسابهای دریافتنی
۱۵۷۵	۲۷۰۰	موجودیها
۱۸۰۰	۲۰۲۵	زمین
۲۷۰۰	۲۷۰۰	ساختمان
(۸۱۰)	(۹۰۰)	استهلاک انباشته
۶۷۵۰	۸۵۵۰	تجهیزات
(۱۴۴۰)	(۱۵۷۵)	استهلاک انباشته
<u>۴۵۰۰</u>	<u>۳۶۰۰</u>	امتیاز
<u>۱۷۵۵۰</u>	<u>۲۰۷۰۰</u>	جمع
۱۳۵۰	۲۲۵۰	حسابهای پرداختنی
۶۷۵	۹۰۰	حقوق پرداختنی
۰	۴۵۰	اسناد پرداختنی - تحصیل زمین
۹۰۰۰	۹۴۵۰	سهام عادی
۲۰۲۵	۲۲۵۰	صرف سهام
<u>۴۵۰۰</u>	<u>۵۴۰۰</u>	سود انباشته
<u>۱۷۵۵۰</u>	<u>۲۰۷۰۰</u>	

صورت سود و زیان سال مالی منتهی به ۱۳۹۹/۱۲/۲۹ (واحد هزار ریال)

۷۹۳۵	فروش
<u>۲۷۰</u>	سود حاصل از فروش زمین
۸۲۰۵	جمع
	هزینه‌ها:
۱۸۰۰	بهای تمام شده کالای فروخته شده
۹۰	استهلاک ساختمان
۹۴۵	استهلاک تجهیزات
۴۵	زیان حاصل از فروش تجهیزات
۹۰۰	استهلاک امتیاز
<u>۵۲۸۰</u>	سایر هزینه‌های عملیاتی
<u>۲۹۲۵</u>	سود خالص
	سایر اطلاعات:

- ۱- تجهیزات به بهای تمام شده ۹۰۰۰۰۰۰ ریال (۹۰٪ استهلاک شده) فروخته شد.
  - ۲- سود سهام نقدی توزیع شده ۱۳۵۰۰۰۰۰ ریال و توزیع سود سهمی ۶۷۵۰۰۰۰ ریال
  - ۳- زمین در قبال اعطای یک فقره سفته سه ساله تحصیل شد.
- مطلوبست:

تهیه صورت جریانهای نقدی روش مستقیم و غیرمستقیم.

۷- بخشی از اقلام ترازنامه شرکت (ب) به قرار زیر می‌باشد:

۱۳۹۹/۱۲/۲۹ x	۱۳۹۹/۱۲/۲۹ x	
۷۰۰۰	۵۰۰۰	حسابهای دریافتنی
۴۰۰۰	۲۰۰۰	موجودی‌ها
۳۰۰۰	۷۰۰۰	پیش پرداخت اجاره
۳۰۰۰	۱۰۰۰	ملزومات
۲۰۰۰	۱۵۰۰	حسابهای پرداختنی
۱۴۰۰	۲۰۰۰	حقوق پرداختنی

برخی از اقلام صورت سود و زیان سال ۲۰۰۲

۲۰۰۰	سود خالص
(۴۰۰)	هزینه استهلاك
۹۰۰	سود حاصل از فروش زمین
۵۰۰	استهلاك صرف اوراق قرضه
(۲۰۰)	استهلاك دارائی نامشهود
	مطلوبست:

محاسبه جریان خالص ورودی (خروجی) وجه نقد ناشی از فعالیتهای عملیاتی غیرمستقیم

۸- صورت سود و زیان و سود انباشته شرکت رسانه در سال منتهی به ۱۳۸۲/۱۲/۲۹ به قرار زیر است:

۷۵۳۸۰۰	فروش
۵۲۴۱۰۰	بهای تمام شده کالای فروخته شده
۲۲۹۷۰۰	سود ناخالص
	هزینه‌ها:
۱۴۶۴۰۰	هزینه‌های فروش و اداری
۲۵۹۰۰	هزینه استهلاك (دارایی مشهود و نامشهود)
۱۷۵۹۰۰	۳۶۰۰ هزینه بهره
۵۳۸۰۰	سود عملیاتی قبل از مالیات
۶۵۰۰	سود حاصل از فروش سرمایه‌گذاری بلندمدت
۶۰۳۰۰	سود قبل از مالیات
۲۴۰۰۰	مالیات بر درآمد
۳۶۳۰۰	سود خالص بعد از مالیات
۲۳۴۳۰۰	سود انباشته اول دوره
۲۷۰۶۰۰	جمع
۲۵۱۰۰	سود سهام توزیع شده
۲۴۵۵۰۰	سود انباشته پایان دوره ۱۳۸۲/۱۲/۲۹

ترازنامه مقایسه‌ای شرکت رسانه در ۲۹ اسفند

۱۳۸۱	۱۳۸۲	
۵۵۰۰۰	۴۶۳۰۰	وجوه نقد
۱۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق بهادار
۷۰۵۰۰	۶۰۰۰۰	حسابهای دریافتی
۷۶۵۰۰	۷۵۰۰۰	موجودی ها
۱۲۰۰۰	۱۶۵۰۰	پیش پرداخت هزینه
۷۵۰۰۰	۱۸۳۵۰۰	زمین
۲۲۵۰۰۰	۲۹۰۰۰۰	ساختمان
(۱۵۵۰۰۰)	(۱۳۰۶۰۰)	استهلاک انباشته
۱۲۰۰۰۰	۱۳۲۰۰۰	ماشین آلات و تجهیزات
(۴۳۵۰۰)	(۵۸۸۰۰)	استهلاک انباشته
۱۰۶۰۰۰	۱۰۰۰۰	سرمایه گذاری بلند مدت (بهای تمام شده)
۴۰۰۰۰	۳۵۰۰۰	امتیاز
<u>۵۹۱۵۰۰</u>	<u>۶۷۰۹۰۰</u>	جمع دارایی ها
۹۷۷۰۰	۹۱۰۰۰	حسابهای پرداختنی
۹۵۰۰	۱۰۰۰۰	مالیات بر درآمد پرداختنی
-	۴۴۰۰	سود سهام پرداختنی
-	۳۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۲۵۰۰۰۰	۲۹۰۰۰۰	سهام عادی
<u>۲۳۴۳۰۰</u>	<u>۲۴۵۵۰۰</u>	سود انباشته
<u>۵۹۱۵۰۰</u>	<u>۶۷۰۹۰۰</u>	جمع بدهی و سرمایه
		سایر اطلاعات:

- اوراق بهادار کوتاه مدت به بهای تمام شده ۲۰۰۰ ریال بطور نقد خریداری شد.

- ساختمان اداری واحد تجاری به بهای تمام شده ۴۰۰۰۰ ریال به ارزش دفتری ۱۰۰۰۰ ریال در اثر طوفان تخریب شد.

- شرکت بیمه مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال بابت خسارت به واحدهای تجاری پرداخت نمود. ساختمان

جدیدی به بهای تمام شده ۱۰۵۰۰۰ ریال ساخته شد (کلیه میالغ پرداخت شده است)
- سرمایه گذاری بلند مدت که بهای تمام شده آن ۹۶۰۰۰ ریال بود به مبلغ ۱۰۲۵۰۰ ریال فروخته شد.

- زمین به مبلغ ۱۰۸۵۰۰ ریال تحصیل با شرایط ۶۸۵۰۰ ریال نقدی و بقیه سهام عادی به ارزش اسمی ۴۰۰۰۰ ریال واگذار شد.

- ماشین آلات جدیدی به مبلغ ۱۲۰۰۰ ریال نقداً خریداری شد.
- استهلاك دارایی‌ها:

ساختمان ۵۶۰۰ ریال، ماشین آلات و تجهیزات ۱۵۳۰۰ ریال، امتیاز ۵۰۰۰ ریال
- اوراق قرضه به سررسید ۱۰ سال آتی با ارزش اسمی به مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال در اول سال منتشر و فروخته شد.

مطلوبست:

تهیه صورت جریانهای نقدی به روش مستقیم و غیرمستقیم

۹- ترازنامه مقایسه‌ای و اطلاعات اضافی شرکت (الف) به شرح زیر است:

ترازنامه مقایسه‌ای

۱۳۹۶/۱۲/۲۹	۱۳۹۵/۱۲/۲۹	
۲۹۰۰۰	۱۶۰۰۰	وجوه نقد
۱۹۰۰۰	۱۰۰۰۰	حسابهای دریافتنی تجاری
۳۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	پیش پرداخت هزینه
۵۶۰۰۰	۵۵۰۰۰	ماشین آلات و تجهیزات
(۱۲۰۰۰)	(۱۰۰۰۰)	استهلاك انباشته
<u>۱۲۷۰۰۰</u>	<u>۱۰۱۰۰۰</u>	جمع
۲۲۰۰۰	۲۰۰۰۰	حسابهای پرداختنی تجاری
۴۰۰۰	۳۰۰۰	سود سهام پرداختنی
۶۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	سهام عادی
<u>۴۱۰۰۰</u>	<u>۲۸۰۰۰</u>	سود انباشته
<u>۱۲۷۰۰۰</u>	<u>۱۰۱۰۰۰</u>	جمع

سایر اطلاعات:

سود خالص عملیاتی ۱۷۰۰۰ ریال

هزینه استهلاك ۵۰۰۰ ریال

تجهیزات به بهای تمام شده ۷۰۰۰ ریال، با استهلاك انباشته ۳۰۰۰ ریال به مبلغ ۴۰۰۰ ریال فروخته شد.

تجهیزات جدید خریداری شده است.

انتشار سهام نقدی ۱۰۰۰۰ ریال

سود سهام توزیع شده ۴۰۰۰ ریال

مطلوبست:

تهیه صورت جریان‌های نقدی بر اساس بیانیه شماره ۲- غیر مستقیم.

مطلوبست:

تهیه صورت جریان وجوه نقد به روش غیر مستقیم

۱۰- صورت سود و زیان و ترازنامه مقایسه‌ای دو سال متوالی و اطلاعات اضافی مربوط

به رویدادهای شرکت سهامی نمونه به شرح زیر است:

شرکت سهامی نمونه

صورت سود و زیان سال ۱۳۸۴

فروش ۳۶۰۰۰۰

بهای تمام شده کالای فروخته شده ۱۹۳۰۰۰

سود ناخالص ۱۶۷۰۰۰

کسر می شود هزینه‌های عملیاتی:

هزینه حقوق ۷۰۰۰۰

هزینه اجاره ۳۶۰۰۰

هزینه استهلاك ۱۰۰۰۰ ۱۱۶۰۰۰

سود خالص عملیاتی ۵۱۰۰۰

زیان حاصل از فروش ماشین آلات (۱۰۰۰)

سود خالص قبل از مالیات ۵۰۰۰۰

مالیات بر درآمد ۱۶۰۰۰

سود خالص ۳۴۰۰۰

شرکت سهامی نمونه ترازنامه مقایسه‌ای در ۱۲/۲۹

۱۳۸۳	۱۳۸۴	
۲۳۰۰۰	۷۶۰۰۰	وجوه نقد
۱۸۰۰۰۰	۱۳۶۰۰۰	حسابهای دریافتنی
۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	موجودی کالا
۱۸۰۰۰	۹۰۰۰	پیش پرداخت اجاره
.	۱۲۲۰۰۰	زمین
۸۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	ماشین آلات
(۱۰۰۰۰۰)	(۱۵۰۰۰۰)	استهلاک انباشته
<u>۳۴۱۰۰۰</u>	<u>۵۰۸۰۰۰</u>	جمع
۷۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	حسابهای پرداختنی
۴۰۰۰	۷۰۰۰	حقوق پرداختنی
.	۱۰۰۰۰۰	اوراق قرضه ۱۲٪
۲۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰	سهام عادی (۵ ریالی)
۱۷۰۰۰	۴۱۰۰۰	سود انباشته
<u>۳۴۱۰۰۰</u>	<u>۵۰۸۰۰۰</u>	

اطلاعات اضافی:

۱. زمین به ارزش ۱۲۲۰۰۰ ریال نقداً برای توسعه آتی خریداری شد.
  ۲. ماشین آلات به مبلغ ۱۴۰۰۰ ریال فروخته شد. قیمت تمام شده ماشین آلات ۲۰۰۰۰ ریال استهلاک انباشته آن ۵۰۰۰ ریال
  ۳. هزینه استهلاک سالانه ۱۰۰۰۰ ریال
  ۴. سود سهام توزیع شده طی سال ۱۰۰۰۰ ریال
  ۵. خرید ماشین آلات به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال در قبال انتشار سهام عادی به ارزش اسمی در ۱۲/۲۹/۸۴
  ۶. انتشار اوراق قرضه ۱۲٪ با مبلغ اسمی ۱۰۰۰۰۰ ریال. بهره اوراق قرضه سالانه در ۱۲/۲۹ هر سال پرداخت می‌شود.
- سررسید اوراق قرضه ۱۰ سال آتی، تاریخ انتشار ۱۲/۲۹/۸۴

مطلوبست:

تهیه صورت جریان وجوه نقد به روش مستقیم و غیر مستقیم

۱۱- ترازنامه مقایسه‌ای شرکت حامی در پایان سال ۱۳۸۸ به قرار زیر است:

xv/۱۲/۲۹	xv/۱۲/۲۹	
۷۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰	وجوه نقد
۱۱۶۸۰۰۰	۱۱۲۸۰۰۰	حسابهای دریافتنی
۱۷۱۵۰۰۰	۱۸۵۰۰۰۰	موجودی کالا
۲۹۶۷۰۰۰	۳۳۰۷۰۰۰	اموال، ماشین آلات و تجهیزات
(۱۰۴۰۰۰۰)	(۱۱۶۵۰۰۰)	استهلاک انباشته
۲۷۵۰۰۰	۳۰۵۰۰۰	سرمایه‌گذاری در شرکت (ج)
-	۲۷۰۰۰۰	وام دریافتنی
<u>۵۷۸۵۰۰۰</u>	<u>۶۴۹۵۰۰۰</u>	جمع
۹۵۵۰۰۰	۱۰۱۵۰۰۰	حسابهای پرداختنی
۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	مالیات برآمد پرداختنی
۹۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	سود سهام پرداختنی
-	۴۰۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۵۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	سهام عادی (۱۰ ریالی)
۱۵۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰	صرف سهام
<u>۲۶۹۰۰۰۰</u>	<u>۲۹۷۰۰۰۰</u>	سود انباشته
<u><u>۵۷۸۵۰۰۰</u></u>	<u><u>۶۴۹۵۰۰۰</u></u>	جمع

اطلاعات اضافی:

- در xv/۱۲/۲۹ شرکت حامی ۲۵ درصد سهام عادی شرکت (ج) به مبلغ ۲۷۵۰۰۰۰ ریال تحصیل نمود. سود گزارش شده شرکت (ج) طی سال ۱۳۸۸ بالغ بر ۱۲۰۰۰۰۰ ریال. هیچ‌گونه سود توسط شرکت (ج) توزیع نشده است. (روش حسابداری سرمایه‌گذاری ارزش ویژه)
- طی سال xv شرکت حامی مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰ ریال وام در اختیار شرکت (ب) قرار داده

- است. شرکت (ب) قسط شش ماهه اول به مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال بعلاوه بهره (سود تضمین شده) با نرخ ۱۰ درصد در اول دی ماه سال ۸۸ پرداخت نمود.
- در دوم فروردین ماه سال ۸۸ شرکت حامی تجهیزاتی که ارزش دفتری آن ۳۵۰۰۰ ریال و بهای تمام شده آن ۶۰۰۰۰ ریال بود به مبلغ ۴۰۰۰۰ ریال بطور نقد فروخت.
  - در ۸/۱۲/۲۹ شرکت حامی اوراق قرضه به مبلغ اسمی ۴۰۰۰۰۰ ریال منتشر و با ساختمان مبادله نمود.
  - سود خالص شرکت حامی برای سال ۸۸/۱۳ بالغ بر ۳۶۰۰۰۰ ریال بود.
  - سود سهام اعلام و پرداخت شده برای سال ۸۸ و ۸۷ به شرح زیر است:

سال ۱۳۸۷	سال ۱۳۸۸	
$\frac{xv}{12/29}$	$\frac{x8}{12/29}$	سود سهام اعلام شده
$\frac{x8}{2/28}$	$\frac{x9}{2/28}$	سود سهام پرداختی
۹۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	مبلغ
		مطلوبست:

تهیه صورت جریان وجوه نقد برای سال منتهی به ۸/۱۲/۲۹ با استفاده از روش غیرمستقیم و افشاء لازم در یادداشتهای پیوست

۱۲- اطلاعات مربوط به ترازنامه مقایسه‌ای شرکت سهامی (الف) در دو سال متوالی به قرار زیر است:

۱۳۸۱	۱۳۸۲		۱۳۸۱	۱۳۸۲	
۵۰۰۰	۹۰۰۰	حقوق پرداختی	۱۸۰۰۰	۱۰۰۰۰	وجوه نقد
۶۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	اوراق قرضه پرداختی	۳۵۰۰۰	۲۹۰۰۰	حسابهای دریافتی
(۵۰۰۰)	(۲۰۰۰)	کسر اوراق قرضه پرداختی	۲۰۰۰۰	۲۲۰۰۰	موجودی کالا
۳۵۰۰۰	۳۷۵۰۰	مالیات بر درآمد پرداختی	۱۰۳۰۰۰	۱۰۲۵۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه
۱۴۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	سهام عادی	۲۰۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰	تجهیزات
۱۰۱۰۰۰	۸۴۰۰۰	سود انباشته	(۴۰۰۰۰)	(۴۵۰۰۰)	استهلاک انباشته
<u>۳۳۶۰۰۰</u>	<u>۳۶۸۵۰۰</u>		<u>۳۳۶۰۰۰</u>	<u>۳۶۸۵۰۰</u>	

صورت سود و زیان شرکت سهامی (الف) در سال ۱۳۲۲

۱۲۰۰۰۰	فروش
۴۰۰۰	درآمد بهره (سود تضمین شده)
۳۰۰۰	سود حاصل از فروش تجهیزات
۱۲۷۰۰۰	جمع درآمد
۶۰۰۰۰	بهای تمام شده کالای فروخته شده
۱۵۰۰۰	هزینه حقوق
۲۰۰۰۰	هزینه استهلاک
۸۰۰۰	هزینه بهره
۲۴۰۰۰	سود قبل از مالیات
۹۶۰۰	مالیات بر درآمد (۴۰٪)
۱۴۴۰۰	سود خالص

اطلاعات اضافی طی سال ۱۳۲۲:

- خرید نقدی تجهیزات طی سال ۸۰۰۰۰ ریال

- اوراق قرضه با مبلغ اسمی ۲۰۰۰۰ ریال و ارزش دفتری ۱۸۰۰۰ ریال به مبلغ ۱۸۰۰۰ ریال بازخرید شد.

- هیچگونه خرید یا فروشی درباره سرمایه گذاری در اوراق بهادار طی سال وجود نداشته است.

مطلوبست

تهیه صورت جریان نقدی:

الف - روش مستقیم

ب - روش غیرمستقیم

۱۳- صورتهای مالی شرکت آلفا در دو سال متوالی و یادداشتهای همراه در دست است:

شرکت آلفا - ترازنامه - ۱۳۸۸/۱۲/۲۹

(واحد میلیون ریال)

۱۳۸۷/۱۲/۲۹	۱۳۸۸/۱۲/۲۹	یادداشت	
			داراییهای جاری:
۱۲۵۷۲	۱۹۳۰۰	۱	موجودی نقد
۱۱۶۷۵	۱۷۶۹۸	۲	اسناد دریافتنی
۱۲۸۱	۷۹۹	۳	حسابهای دریافتنی
۲۴۹۳۴	۱۴۱۵۵	۴	موجودی مواد و کالا
۳۱۴۴	۳۴۱۶	۵	سفارشات و پیش پرداختها
۵۳۶۰۶	۵۵۳۶۸		جمع داراییهای جاری
			داراییهای غیرجاری:
۱۷۱۵۰	۲۴۶۱۰	۶	اموال، ماشین آلات و تجهیزات (خالص)
۷۰۷۵۶	۷۹۹۷۸		جمع داراییها
			بدهیهای جاری:
۲۶۲۹۹	۲۰۴۰۵	۷	حسابهای پرداختنی
۲۰۷۰	۱۳۰۸	۸	هزینه پرداختنی
۷۳۳۳	۸۸۷۳	۹	ذخیره مالیات
۱۳۶۱۴	۶۰۱۵	۱۰	سود سهام پرداختنی
۴۹۳۱۶	۳۶۶۰۱		جمع بدهیهای جاری
			بدهیهای غیرجاری:
۵۶۵۱	۹۵۷۶	۱۱	تسهیلات مالی دریافتی
۵۴۹۶۷	۴۶۱۷۷		جمع بدهیها
			حقوق صاحبان سهام:
۴۳۲۴	۴۳۲۴	۱۲	سرمایه
۴۳۲	۴۳۲	۱۳	اندوخته قانونی
۸۷۰۰	۱۲۸۸۹	۱۴	سایر اندوختهها
۲۳۳۳	۱۶۱۵۶		سود انباشته
۱۵۷۸۹	۳۳۸۰۱		جمع حقوق صاحبان سهام
۷۰۷۵۶	۷۹۹۷۸		جمع بدهیها و حقوق صاحبان سهام

شرکت آلفا - صورت سود و زیان برای سال مالی منتهی به ۱۳۸۸/۱۲/۲۹

واحد میلیون ریال	یادداشت	
۹۴۶۵۸	۱۵	فروش خالص
		کسر می شود:
(۶۰۲۰۰)	۱۶	بهای تمام شده کالای فروش رفته
۳۴۴۵۸		سود ناخالص
		کسر می شود:
(۱۹۰۶)	۱۷	هزینه های اداری و عمومی
(۱۷۸۱)	۱۸	هزینه های توزیع و فروش
۳۰۷۷۱		سود عملیاتی
(۶۳۹)	۱۹	هزینه های مالی
۱۱۲۹	۲۰	سایر درآمدها (هزینه ها) ی غیر عملیاتی
۳۱۲۶۱		سود قبل از مالیات
(۱۱۲۴۸)		مالیات
۲۰۰۱۳		سود خالص

گردش حساب سود انباشته (میلیون ریال)

۲۳۳۳	سود انباشته در ابتدای دوره
۲۰۰۱۳	سود خالص
۲۲۳۴۶	سود قابل تخصیص
	تخصیص سود:
(۴۱۸۹)	سایر اندوخته ها
(۲۰۰۱)	سود سهام پیشنهادی و پرداختنی
۱۶۱۵۶	سود انباشته در پایان دوره

شرکت آلفا
یادداشت‌های توضیحی صورتهای مالی
برای سال مالی منتهی به ۱۳۸۸/۱۲/۲۹

یادداشت ۶:

ارزش دفتری		استهلاک				بهای تمام شده				هوان
مانده در XN/۱۲/۲۹	مانده در XV/۱۲/۲۹	مانده در XN/۱۲/۲۹	استهلاک سال جاری	استهلاک مانده در XV/۱۲/۲۹	مانده در XN/۱۲/۲۹	فروش	خرید	مانده در XV/۱۲/۲۹		
۱۳۱۵	۱۳۱۵	۰	۰	۰	۱۳۱۵	۰	۰	۱۳۱۵	زمین	
۴۱۱۹	۲۲۵۴	۱۲۸۴	۳۸۶	۸۹۸	۵۴۰۳	۰	۲۲۵۱	۳۱۵۲	ساختمان	
۱۱۷۹۵	۹۳۹۴	۲۲۳۱	۱۸۶۲	۱۸۲۱	۱۴۰۲۶	۲۵۱۵	۵۳۲۶	۱۱۲۱۵	ماشین آلات	
۷۳۸۱	۴۱۸۷	۵۰۲	۹۱۴	۳۲۵	۷۸۸۳	۱۵۲۱	۴۸۹۲	۴۵۱۲	اثاثیه	
۲۴۶۱۰	۱۷۱۵۰	۴۰۱۷	۳۱۶۲	۳۰۴۴	۲۸۶۲۷	۴۰۳۶	۱۲۴۶۹	۲۰۱۹۴	جمع	

یادداشت ۱۱:	میلیون ریال
مانده وام در ابتدای سال	۵۶۵۱
دریافت وام از بانک تجارت	۱۰۰۰۰
بازپرداخت اصل وام در طی سال	(۶۰۷۵)
مانده وام در پایان سال	<u>۹۵۷۶</u>

یادداشت ۱۹:	
سود تضمین شده و کارمزد تسهیلات دریافتی از بانک تجارت	<u>۶۳۹</u>

یادداشت ۲۰:	
سود و کارمزد دریافتی	۶۸۱
سود ناشی از فروش دارایی‌های غیرجاری	۴۴۸
جمع	<u>۱۱۲۹</u>

مطلوبست:

تهیه صورت جریانهای نقدی به روش:

الف - مستقیم (بیانیه شماره ۲ ایران و FASB#95)

ب - غیرمستقیم (بیانیه شماره ۲ ایران و FASB#95)

تهیه و تنظیم صورت‌های مالی از روی مدارک ناقص

اهداف یادگیری :

- ۱- اهم حساب‌هایی که در سیستم ثبت یکطرفه نگهداری می‌شوند، کدامند؟
- ۲- محدودیت‌های سیستم ثبت یکطرفه کدام است؟
- ۳- تهیه و تنظیم ترازنامه از روی مدارک ناقص
- ۴- تهیه و تنظیم صورت سود و زیان از روی مدارک ناقص
- ۵- نحوه محاسبه فروش، خرید، هزینه، ... از روی مدارک ناقص
- ۶- در چه زمانهایی می‌توان از سیستم ثبت یکطرفه استفاده نمود.

کلیات

بسیاری از واحدهای تجاری کوچک انفرادی یا حقوقی که فعالیت اقتصادی چندانی ندارند، برای تأمین نیازهای اطلاعاتی خود، به نگهداری یک سری مدارک و سوابق رویدادهای مالی و اطلاعاتی که بتواند جهت پاسخگویی مشکلات خود اقدام می‌نمایند. از آنجا که بکارگیری سیستم حسابداری دو طرفه، برای مؤسساتی که فعالیت اقتصادی گسترده‌ای ندارند، با توجه به فزونی منافع بر هزینه ثبت عملیات مالی دوطرفه، بهینه و مطلوب نبوده و بدین ترتیب ثبت رویدادهای مالی به صورت دوطرفه برای مؤسسات و واحدهای تجاری در مقیاس کوچک، توصیه نمی‌شود. در واحدهای تجاری کوچک که از سیستم حسابداری یکطرفه استفاده می‌گردد، صرفاً برخی از اطلاعات اساسی مورد نیاز در دفاتر منعکس می‌گردد، گرچه نگهداری این قبیل رویدادها به صورت یکطرفه نوعی دفترداری است و از نظر اقتصادی، مقرون به صرفه می‌باشد، اما با توجه به محدودیتها، نمی‌تواند پاسخگوی کلیه نیازهای کاربران را فراهم آورد. نظر به اینکه این سیستم از قوانین خاصی، برای نگهداری سوابق و رویدادهای مالی پیروی نمی‌کند، در پایان هر دوره مالی بر اساس سوابق موجود و از طریق بررسی اسناد و مدارک که در اختیار واحد تجاری است، گزارشات مالی تهیه، و اقدام به تکمیل اظهارنامه مالیاتی می‌گردد. شایان ذکر است که نگهداری اطلاعات حسابداری جهت ارائه به مقامات قانونی در سیستم حسابداری یکطرفه در تهیه گزارش‌های مالی مناسب نمی‌باشد.

● اهم سوابق و حسابهایی که در سیستم یکطرفه برای تأمین نیازهای واحد تجاری نگهداری می‌شود، می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- ۱- نگهداری حسابهای اشخاص. در واحدهای کوچک تجاری جهت تسویه حساب رویدادهای مربوط به اشخاص که با آنها داد و ستد بعمل می‌آید، نگهداری حسابهای آنها یک امر ضروری به شمار می‌آید.
- ۲- نگهداری سوابق و مدارک مربوط به هزینه. جمع‌آوری اطلاعات مربوط به خرید نسیه، فروش نسیه، مبالغ پرداختی به صاحبان بدهی، مبالغ دریافتی از مشتریان بابت مطالبات، جمع‌آوری مدارک مربوط به آب و برق، حقوق و دستمزد... در صورت نیاز جهت پاسخگویی برای یک واحد تجاری یک امر حیاتی به شمار می‌آید.

۳- عدم یکنواختی. سوابق مربوط به رویدادهای مالی یک واحد تجاری با واحدهای تجاری دیگر، بطور یکنواخت نگهداری نمی شود، زیرا، هر واحد تجاری با توجه به نیاز خود، سوابق مربوط را به صورت یادداشت ثبت می نماید.

۴- نگهداری صورتحساب و سوابق مربوط به حسابهای بانک، و دفتر صندوق

• محدودیت سیستم حسابداری یکطرفه

- ۱- عدم قابلیت مقایسه کمی اقلام،
- ۲- عدم کنترل بر رویدادهای مالی،
- ۳- غیر قابل رسیدگی بودن حسابها در دفاتر از نظر کمی،
- ۴- افزایش سوء استفاده و تقلب؛ نظر به اینکه سیستم یکطرفه بگونه ای است که تمامی رویدادها در دفاتر ثبت نمی گردد، بنابراین امکان سوء استفاده افزایش می یابد،
- ۵- عدم قابلیت اتکاء و اعتماد کمتر،
- ۶- عدم دسترسی به اطلاعات کامل جهت تهیه گزارشات مالی، زیرا با نداشتن اطلاعات کافی، تهیه گزارش های مالی به سهولت انجام نمی گیرد،
- ۷- به علت محدودیت قانونی شرکت ها نمی توانند از این سیستم برخوردار باشند،
- ۸- عدم قابلیت مقایسه صورتهای مالی. به علت اینکه اطلاعات کامل در دفاتر نگهداری نمی شود، تجزیه و تحلیل نسبت های واقعی امکان پذیر نمی باشد،
- ۹- از آنجا که حسابهای موقت نگهداری نمی شود، تهیه صورت سود و زیان امکان پذیر نخواهد بود، در نتیجه نسبتهای متفاوتی مرتبط با فعالیتهای عملیاتی محاسبه نمی گردد،
- ۱۰- غیر علمی بودن سیستم، زیرا ثبت یکطرفه از قانون و اصول خاصی، پیروی نمی کند، و
- ۱۱- از آنجا که تهیه تراز آزمایشی در سیستم یکطرفه امکان پذیر نمی باشد، کنترل و دقت لازم از حسابها برخوردار نخواهد بود.

• تفاوت بین سیستم ثبت دوطرفه و ثبت یکطرفه

سیستم ثبت یکطرفه	سیستم ثبت دو طرفه
طرفین هر مبادله ثبت نمی‌شود.	۱- طرفین هر مبادله ثبت می‌شود.
صرفاً حسابهای اشخاص و نقدی و حسابهای مورد نیاز نگهداری می‌شود.	۲- حسابهای موقت و دائم به‌طور کامل در دفاتر نگهداری می‌شود.
تهیه تراز آزمایشی امکان‌پذیر نخواهد بود، کنترل وجود ندارد.	۳- کنترل امکان‌پذیر است، تراز آزمایشی تهیه می‌شود.
از آنجا که تهیه تراز آزمایشی امکان‌پذیر نمی‌باشد، تصحیح اشتباهات کمی غیرممکن است.	۴- تصحیح اشتباهات کمی از طریق تراز آزمایشی امکان‌پذیر است.
تهیه صورت سود و زیان و ترازنامه از دفاتر مالی به صورت مستقیم امکان‌پذیر نبوده و از طریق رابطه بین حسابها می‌توان صورتهای مالی استخراج کرد، نسبتهای مالی واقعی غیرقابل محاسبه است، از اصول و قانون خاصی پیروی نمی‌کند.	۵- ترازنامه و صورت سود و زیان بر اساس مانده‌های دفتر کل تهیه می‌شود، تجزیه و تحلیل حسابهای صورتهای مالی با نسبتهای مالی متفاوت امکان‌پذیر بوده و این سیستم از قواعد، میثاقها و اصول پذیرفته شده خاصی پیروی می‌کند.

• فرایند تهیه صورتهای مالی از روی مدارک ناقص

مؤسساتی که از سیستم حسابداری یکطرفه، برای ثبت رویداد مالی خود استفاده می‌کنند، برای تهیه گزارش‌های مالی ضرورت دارد که، برخی از اطلاعات اساسی (مانند دریافتهای نقدی از مشتریان، چکهای صادر شده، مبالغ قابل پرداخت به صاحبان بدهی، مبالغ قابل دریافت از مشتریانی که کالا بطور نسیه به آنها فروخته شده) را در دفاتر ثبت گردد، زیرا با آگاهی از سوابق و مدارک آنها می‌توان گزارش‌های مالی مورد نیاز را در تاریخی معین تهیه نمود. از آنجا که کلیه حسابهای دائم و موقت در دفاتر ثبت و نگهداری نمی‌شود، بنابراین برای تعیین و اندازه‌گیری سود یا زیان دوره مالی، می‌توان با تجزیه و تحلیل تغییرات و مقایسه عناصر مالی تشکیل دهنده اقلام ترازنامه اطلاعات مورد نیاز را بدست آورد، نحوه اندازه‌گیری دارائی‌ها، بدهی‌ها، سرمایه و سایر عناصر تشکیل دهنده گزارشات مالی به قرار زیر می‌باشد:

۱- صندوق. از طریق شمارش مبلغ ریالی وجوه نقد می‌توان مبلغ موجودی صندوق را

تعیین نمود.

۲- بانک. با بررسی و تجزیه و تحلیل سوابق مربوط به عملیات بانکی در دفاتر مؤسسه، و مقایسه آن با صورتحساب بانک و نیز از طریق تهیه صورت مغایرت بانکی، می توان نسبت به مبلغ ریالی موجود در حساب جاری بانک آگاهی حاصل نمود.

۳- موجودی کالا و مواد. از طریق شمارش تعداد موجودیها و تعیین قیمت آنها از طریق سیاهه خرید با استفاده از روش ارزشیابی مناسب و مطلوب مبلغ مورد نیاز اندازه گیری می شود.

۴- مطالبات. مبالغ مربوط به مطالبات را می توان از طریق تجزیه و تحلیل حساب اشخاص (مانده مطالبات وصول نشده) و یادداشتهای موجود و با بررسی اسناد وصولی مدت دار و صورتحساب فروش نسبه، مبلغ مورد نیاز را تعیین نمود.

۵- بهای تمام شده کالای فروخته شده. از طریق رسیدگی به اسناد و مدارک مربوط به صورتحساب خرید و شمارش و اندازه گیری موجودی کالای ابتدا و پایان دوره مالی بر اساس روش ارزشیابی مناسب و مطلوب می توان مبالغ مربوط به بهای تمام شده کالای فروش رفته را محاسبه نمود.

۶- بدهیها. از طریق رسیدگی به فاکتورهای خرید (نسیه) و یادداشتهای موجود در واحد تجاری، تجزیه و تحلیل حساب اشخاص (مانده بدهی پرداخت نشده)، و سوابق مربوط به صدور سفته و اسناد مدت دار، میزان بدهی ها تعیین می گردد.

۷- سایر دارائی ها. از طریق رسیدگی به اسناد و مدارک مربوط به خرید دارائی ها، و داشتن آگاهی صاحب مؤسسه (با استفاده از حافظه مسئول ذیربط) از وضعیت تحصیل دارائی ها اندازه گیری می شود.

۸- برداشت. تعیین و اندازه گیری برداشت شخصی طی دوره مالی، از طریق بررسی و با استفاده از یادداشتهای موجود حساب سرمایه تعیین می شود. زیرا در برخی موارد کاهش سرمایه حاکی از برداشت صاحب مؤسسه بوده و برای تعیین و اندازه گیری مبلغ برداشت شخصی (نقدی، کالا) صاحب مؤسسه با در نظر گرفتن تغییرات آگاهی از برداشت ماهانه برای مصارف شخصی، امری ضروری به نظر می رسد.

۹- تعیین و اندازه گیری سرمایه. از طریق تفاوت بین دارائی ها و بدهیهای هر دوره مالی مبلغ مورد نیاز تعیین می شود.

● بعد از تعیین و اندازه گیری حسابهای فوق که به صورت یکطرفه تهیه شده، از طریق مقایسه و نیز تغییرات حساب سرمایه واحد تجاری در دو تاریخ مختلف، می توان سود یا زیان واحد تجاری را از طریق محتوای معادله حسابداری (بدهیها - داراییها = سرمایه) محاسبه می گردد.

در این سیستم صورت وضعیت مالی (ترازنامه) از طریق محتوای معادله حسابداری اول دوره یعنی از تفاوت بین داراییها و بدهیها، سرمایه اول دوره اندازه گیری می شود، بهمین روال سرمایه پایان دوره محاسبه می گردد. مقایسه بین سرمایه اول دوره و پایان دوره سود و زیان دوره مالی اندازه گیری می شود. اگر سرمایه پایان دوره بعد از کسر سرمایه گذاری مجدد و برداشت، بیش از سرمایه اول دوره باشد، تفاوت بیانگر سود دوره مالی، در مقابل اگر سرمایه پایان دوره با اعمال سرمایه گذاری مجدد و برداشت کمتر از اول دوره باشد، تفاوت زیان دوره مالی را نشان می دهد.

به عبارت دیگر:

سرمایه	+	بدهیها	=	دارائی ها	=	مانده اقلام ترازنامه پایان دوره مالی
سرمایه	+	بدهیها	=	دارائی ها	=	مانده اقلام ترازنامه اول دوره مالی

$$\text{تغییرات سرمایه} + \text{تغییرات بدهیها} = \text{تغییرات دارائی ها} = \text{تغییرات دوره مالی}$$

با تجزیه و تحلیل تغییرات معادله حسابداری، اطلاعات مبلغ مورد نیاز از جمله مبلغ سود (زیان) خالص دوره مالی را نیز می توان اندازه گیری کرد، در مواردی اگر، دارائی ها افزایش یابند، مبلغ تغییرات می تواند ناشی از منابع زیر باشد:

۱- تحقق سود طی دوره مالی، و

۲- سرمایه گذاری مجدد توسط صاحب بنگاه و یا ارزش بدهیها ناشی از استقراض.

تغییرات در داراییها می تواند به علت تغییر در بدهیها یا سرمایه و یا ممکن است ترکیبی از هر دو متغیر باشد، افزایش در داراییها، در مواردی که بدهیها ثابت باشد، پیامد آن افزایش در سرمایه (در صورت عدم سرمایه گذاری مجدد توسط صاحب موسسه) را نشان دهد، مبلغ تغییرات سود واحد تجاری است. جهت تشریح مثال زیر مورد بررسی قرار می گیرد:

مثال - فرض کنید، مؤسسه (الف) در اول دوره مالی مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال به عنوان سرمایه اولیه شروع به فعالیت نموده است. با بررسی مدارک موجود از طریق اندازه گیری و ارزیابی دارائی ها و بدهیهای طی دوره مالی، نتایجی به شرح زیر بدست آمده است:

دارائی ها: خرید ساختمان ۳۰۰۰۰ ریال، موجودی ها ۱۰۰۰۰ ریال، مطالبات (فروش نسبه طی دوره مالی با رسیدگی به سوابق و مدارک حسابداری وصول نشده) مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال، شمارش وجه نقد صندوق مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال.

بدهیها: از طریق رسیدگی به اسناد و مدارک مرتبط با صورتحساب (سیاهه) خرید و سوابق مربوط به آن میزان بدهی در پایان دوره مالی مشخص می شود، تجزیه و تحلیل، بدهیهای مؤسسه مربوط به خرید نسبه (حسابهای پرداختنی) میزان بدهی مرتبط با آن مبلغ ۵۰۰۰ ریال نشان می دهد. از آنجا که مبلغ تغییرات ناشی از هر مبادله همواره در معادله حسابداری دارای اثر بوده و توازن دارد، در نتیجه مبلغ تغییرات طی دوره مالی را می توان از طریق رابطه زیر بدست آورد:

دارائی	=	بدهی	+	سرمایه	
		حسابهای			
جمع دارائی *	=	پرداختنی	+	سرمایه	
۷۵۰۰۰	=	۵۰۰۰	+	۷۰۰۰۰	پایان دوره
(۵۰۰۰۰)	=	۰	+	(۵۰۰۰۰)	اول دوره
۲۵۰۰۰	=	۵۰۰۰	+	۲۰۰۰۰	نتیجه تغییرات

$$* ۳۰۰۰۰ + ۱۰۰۰۰ + ۲۰۰۰۰ + ۱۵۰۰۰ = ۷۵۰۰۰$$

نتایج تغییرات طی دوره مالی به مبلغ ۲۵۰۰۰ ریال: بخشی از این افزایش، مبلغ ۵۰۰۰ ریال آن مربوط به افزایش بدهیها و بقیه مربوط به افزایش سرمایه می باشد، با بررسی مدارک موجود چنانچه سرمایه گذاری جدیدی توسط صاحب بنگاه رخ نداده باشد، می توان استدلال کرد که تحصیل سود در طی دوره مالی منجر به افزایش سرمایه شده و در نهایت موجب تغییر در دارائی ها به مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال گردیده است. فرایند اندازه گیری

سود خالص دوره مالی با توجه به مفروضات فوق از طریق رابطه زیر بدست می آید:

۷۰۰۰۰	سرمایه پایان دوره (بدهیها - داراییها)
<u>۵۰۰۰۰</u>	کسر می شود: سرمایه اول دوره
<u><u>۲۰۰۰۰</u></u>	سود خالص دوره مالی

لازم به یادآوری است که حق مالی صاحب سرمایه نسبت به دارایی های آن سرمایه نامیده شده که همواره از تفاوت مبلغ داراییها و بدهیهای موسسه بدست می آید، چنانچه حق مالی (سرمایه) پایان دوره نتیجه تغییرات طی دوره باشد و اگر سرمایه پایان دوره نسبت به ابتدای دوره افزایش یا کاهش نشان دهد، این پیامد، حاکی از سود و زیان دوره بوده، که سرمایه (حق مالی) موسسه در اثر کسب سود خالص، افزایش و بر اثر زیان و برداشت شخصی (نقدی، غیرنقدی) صاحب موسسه از داراییهای واحد انتفاعی منجر به کاهش سرمایه می گردد. چنانچه سرمایه پایان دوره در اختیار باشد، مایل باشیم سرمایه اول دوره اندازه گیری نماییم، می توان طی فرایندی از طریق رابطه زیر مبلغ سرمایه ابتدای دوره را بدست آورد:

هزینه دوره + برداشت شخصی - سود خالص دوره مالی - سرمایه پایان دوره = سرمایه اول دوره □

بطور کلی، اگر صاحب مؤسسه در طی دوره مالی سرمایه گذاری مجدد داشته و نیز بابت هزینه های مصرفی شخصی مبالغی نیز برداشت (مبلغ برداشت سرمایه را کاهش می دهد) نموده باشد، فرایند اندازه گیری سود خالص از طریق رابطه زیر بدست می آید:

xxx	سرمایه پایان دوره (بدهیها - داراییها)
<u>xxx</u>	اضافه می شود: برداشت طی دوره مالی
xxx	جمع
<u>xxx</u>	کسر می شود: سرمایه اول دوره مالی
xxx	سود خالص قبل از سرمایه گذاری جدید
<u>xxx</u>	کسر می شود: سرمایه گذاری جدید
<u><u>xxx</u></u>	سود خالص طی دوره مالی

• فرایند تهیه صورت سود و زیان از روی مدارک ناقص

مراحل فرایند اندازه گیری سود خالص قابل تقسیم به قرار زیر خواهد بود:

مرحله اول: چنانچه صاحب مؤسسه در طی دوره مالی مبالغی جهت برداشت شخصی از داراییهای واحد انتفاعی برداشت نماید، در نتیجه مبلغ سرمایه پایان دوره که از تفاوت داراییها و بدهیها بدست می آید، مبلغی معادل برداشت کاهش نشان می دهد. جهت دستیابی به سرمایه پایان دوره مبلغ برداشت به سرمایه پایان دوره اضافه می شود:

$$\boxed{\text{برداشت طی دوره} + (\text{بدهیها} - \text{داراییها}) = \text{سرمایه پایان دوره}}$$

مرحله دوم: در فرایند سود ناخالص دوره مالی از طریق تفاوت بین دو مبلغ سرمایه پایان دوره و ابتدای دوره بانضمام سرمایه گذاری مجدد مبلغ مورد نظر بدست می آید:

$$\boxed{(\text{سرمایه گذاری مجدد} + \text{سرمایه ابتدای دوره}^{**}) - \text{سرمایه پایان دوره}^{*} = \text{سود ناخالص}}$$

$$\boxed{\text{سرمایه پایان دوره محاسبه شده در مرحله اول}^{*}}$$

$$\boxed{\text{بدهیهای ابتدای دوره} - \text{داراییهای ابتدای دوره} = \text{سرمایه ابتدای دوره}^{**}}$$

مرحله سوم: برای اندازه گیری سود خالص بعد از کسر هزینهها، ضرورت دارد که کلیه هزینههای مرتبط با عملیات واحد انتفاعی شامل هزینه استهلاک داراییهای استهلاک پذیر و سایر هزینههای مرتبط با فعالیت واحد تجاری از سود ناخالص کسر نموده تا سود واقعی طی دوره بدست آید:

$$\boxed{\text{هزینهها}^{*} - \text{سود ناخالص} = \text{سود خالص قبل از مالیات}}$$

$$\boxed{\text{سایر هزینهها} + \text{هزینه مطالبات مشکوک الوصول و سوخت شده} + \text{هزینه استهلاک}^{*}}$$

$$\boxed{\text{مالیات بر درآمد} - \text{سود خالص قبل از مالیات} = \text{سود خالص بعد از مالیات}}$$

مرحله چهارم: نحوه محاسبه سود قابل تقسیم، کلیه مبالغ مربوط به حقوق شرکا و تخصیص بهره به سرمایهها، از مبلغ سود خالص که در مرحله سوم محاسبه شده، کسر تا سود قابل تقسیم بدست آید:

$$\boxed{(\text{تخصیص بهره به سرمایه شرکا} + \text{حقوق شرکا}) - \text{سود خالص بعد از مالیات} = \text{سود قابل تقسیم}}$$

خلاصه فرایند اندازه گیری موارد فوق به قرار زیر است:

xxx	سرمایه پایان دوره (بدهیها - داراییها)
xxx	اضافه می شود: برداشت طی دوره
xxx	جمع
	کسر می شود:
xxx	سرمایه اول دوره (بدهیهای اول دوره - داراییهای اول دوره)
(xx)	سرمایه گذاری مجدد
xxx	سود ناخالص قبل از تعدیلات
	کسر می شود تعدیلات لازم:
xxx	استهلاک طی دوره
xxx	هزینه مطالبات سوخت شده و مشکوک الوصول
(xx)	سایر هزینه ها
xxx	سود خالص بعد از تعدیلات
	کسر می شود تخصیصها:
xxx	حقوق به شرکاء
xxx	بهره به سرمایه
xxx	سود قابل تقسیم

مثال ۱- اطلاعات زیر از مدارک مؤسسه (الف) در تاریخ ۲۹ اسفند سال ۱۳۰۱ استخراج گردیده است:

۱۸۷۰۰	سرمایه در ۱۲/۲۹/۱۰۱
۱۹۲۰۰	سرمایه در ۱/۱/۱۰۱
۳۵۰۰	وام به مؤسسه (ب)
۳۰۰	برداشت شخصی ماهانه
۱۰۰	اجاره ساختمان ماهانه
۱۰	هزینه آب و برق مصرفی مؤسسه ماهانه
۲۰۶۰	فروش اوراق مشارکت به مبلغ اسمی ۲۰۰۰ ریال با نرخ ۱۰۳٪ مبلغ اسمی

☆ نحوه تهیه و تنظیم صورتهای مالی از روی مدارک ناقص ۵۲۱

● فرایند اندازه گیری سود خالص و تهیه صورت سود و زیان با استفاده از اطلاعات مثال شماره (۱) از طریق رابطه های زیر بدست می آید:

سرمایه $1/12/29 \times$ ۱۸۷۰۰
اضافه می شود*:

وام به مؤسسه (ب)	۳۵۰۰	
برداشت شخصی (12×300)	۳۶۰۰	
اجاره ساختمان (100×12)	۱۲۰۰	
هزینه آب و برق (12×10)	۱۲۰	۸۴۲۰
جمع سرمایه پایان دوره بعد از لحاظ کردن مبالغ کسر شده طی دوره		۲۷۱۲۰
کسر می شود:		

فروش اوراق مشارکت با نرخ ۱۰۳٪ مبلغ اسمی (20000×1.03)	۲۰۶۰	
جمع سرمایه پایان دوره بعد از تعدیلات		۲۵۰۶۰
کسر می شود: سرمایه $1/1/1 \times$		۱۹۲۰۰
سود دوره جاری**		۵۸۶۰

* از آنجا که وام اعطایی به دیگران، برداشت شخصی و هزینه ها متجر به کاهش سرمایه پایان دوره می گردد، جهت اندازه گیری سرمایه (حق مالی) مبالغ مربوط به عناصر مالی فوق به سرمایه پایان دوره اضافه می شود.

** هزینه ها + برداشت شخصی + وام اعطایی به (ب) + سرمایه پایان دوره = سود خالص

• فرایند تهیه ترازنامه از روی مدارک ناقص به قرار زیر می باشد:

ترازنامه ۱۳۲۹/۱۲/۱۱

صندوق	xx	حسابهای پرداختنی	xx
بانک	xx	ارزش ویژه:	
حسابهای دریافتنی	xx	سرمایه اول دوره	xx
ذخیره م.م	xx	اضافه می شود سود خالص	xx
ساختمان	xx	کسر می شود برداشت	xx
استهلاک انباشته	xx		
جمع دارائی ها	xx	جمع بدهی و سرمایه	xx

مثال ۲- مؤسسه فرید در ابتدای سال ۱۳۲۹ با سرمایه اولیه ۱۰۰۰۰۰۰ ریال تشکیل و مبلغ سرمایه اولیه به حساب جاری واریز گردید. سایر رویدادهای اولین روز فعالیت به قرار زیر می باشد:

ریال	
۴۸۰۰	خرید اثاثه و تجهیزات
۲۵۰۰۰	خرید کالا

• در ۲۹ اسفند سال ۱۳۲۹:

۲۹۰۰۰	ارزیابی موجودی کالا
۶۳۰۰	اثاثه و تجهیزات
۷۸۰۰۰	مانده مطالبات
۱۲۰۰	برآورد مبلغ مطالبات مشکوک الوصول
۱۵۰۰۰	مانده حسابهای پرداختنی (مانده بدهی)
۵۵۰۰	مانده حساب بانک طبق دفتر
۵۰	برداشت بانک بابت کارمزد (صورتحساب به مؤسسه ارسال نگردیده است)
۹۳۰۰	برداشت شخصی سالانه
۱۵۰۰	برداشت کالا جهت مصرف شخصی

☆ نحوه تهیه و تنظیم صورتهای مالی از روی مدارک ناقص ۵۲۳

ترازنامه و صورت سود و زیان مؤسسه فرید با استفاده از اطلاعات مثال شماره (۲) و درج مبالغ از طریق جایگزینی آن در متن گزارشات به ترتیب زیر تهیه می گردد:

ترازنامه ۲۹/۱۲/۲۰۰۲ قبل از تعدیل

بانک	۵۵۰۰	حسابهای پرداختنی	۱۵۰۰۰
موجودی کالا	۲۹۰۰۰	سرمایه (حق مالی)	؟
حسابهای دریافتنی	۷۸۰۰۰		
اثاثه و تجهیزات	۶۳۰۰		
جمع دارائی ها	<u>۱۱۸۸۰۰</u>	جمع بدهی و سرمایه	<u>۱۱۸۸۰۰</u>

نظر به اینکه طبق معادله حسابداری، همواره مجموع داراییهای یک مؤسسه انتفاعی با بدهی و سرمایه آن توازن دارد، بنابراین مبلغ موازنه یعنی ۱۱۸۸۰۰ ریال از مبلغ بدهی کسر شده، مبلغ سرمایه بدست می آید:

$$\boxed{118800 - 15000 = 103800} \text{ سرمایه پایان دوره قبل از تعدیل از طریق موازنه}$$

صورت سود و زیان سال ۲۰۰۲x۱۳

سرمایه پایان دوره	۱۰۳۸۰۰	
اضافه می شود برداشت طی سال:		
برداشت نقدی *	۹۳۰۰	
برداشت کالا *	<u>۱۵۰۰</u>	<u>۱۰۸۰۰</u>
جمع سرمایه بعد از لحاظ کردن برداشتها		۱۱۴۶۰۰
کسر می شود: سرمایه اول دوره		<u>۱۰۰۰۰۰</u>
سود قبل از تعدیل		۱۴۶۰۰
کسر می شود تعدیلات:		
هزینه مطالبات مشکوک الوصول **	۱۲۰۰	
هزینه کارمزد **	<u>۵۰</u>	<u>۱۲۵۰</u>
سود خالص دوره مالی ***		<u>۱۳۳۵۰</u>

* از آنجا که برداشت نقدی و غیرنقدی مبلغ سرمایه را کاهش داده، جهت دستیابی به

مبلغ سرمایه واقعی مبالغ مزبور به آن اضافه می شود.

** از آنجا که هزینه ها در اندازه گیری سود لحاظ نشده، جهت نیل به سود واقعی مبالغ مزبور از سود قبل از تعدیل کسر می شود.

*** سود خالص دوره مالی از طریق فرایند زیر بدست می آید:

(هزینه های دوره مالی + سرمایه ابتدای دوره) - برداشت ها + سرمایه پایان دوره = سود خالص □

مثال ۳- اطلاعات زیر از مدارک موجود در یادداشتهای مؤسسه حمید در اول سال

۱۳۰۲ استخراج گردیده است:

x۲/۱۲/۲۹	x۱/۱۲/۲۹	
۶۵۸۰	۷۴۵۰	وجوه نقد
۳۶۹۰۰	۲۵۳۵۰	حسابهای دریافتنی
۴۰۳۲۰	۳۰۳۰۰	موجودی کالا
۹۰۰۰	۶۹۰۰	تجهیزات
۴۰۰	-	پیش پرداخت اجاره
۹۳۲۰۰	۷۰۰۰۰	جمع داراییها
۱۸۶۰۰	۱۶۵۰۰	حسابهای پرداختنی
۴۳۰۰	۳۵۰۰	هزینه معوق پرداختنی
۴	۵۰۰۰۰	سرمایه
۹۳۲۰۰	۷۰۰۰۰	جمع بدهی و سرمایه

سایر اطلاعات

(۱) نرخ استهلاك تجهیزات ۱۰٪.

(۲) قرار است ۵ درصد مانده مطالبات، مشکوک الوصول تلقی و معادل آن ذخیره در نظر گرفته شود.

(۳) برداشت شخصی سالانه به مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال.

(۴) برداشت کالا جهت مصرف شخصی به مبلغ ۶۰۰ ریال.

(۵) در اول تیرماه صاحب مؤسسه مقداری از تجهیزات شخصی را به ارزش ۲۱۰۰ ریال به مؤسسه انتقال داد.

حل: صورت سود و زیان و صورت وضعیت مالی با استفاده از مفروضات مثال شماره (۳) به ترتیب زیر تهیه می گردد:

نظر به اینکه جمع داراییها در معادله حسابداری همواره برابر با جمع بدهی و سرمایه می باشد، از طریق توازن می توان اقلامی که در اختیار نمی باشد، بدست آورد.

$$\boxed{x} \times 2/12/29 = \text{سرمایه مؤسسه حمید در} \quad 93200 = (18600 + 4300) = 70300$$

نظر به اینکه سرمایه پایان دوره معادل مبلغ ۷۰۳۰۰ ریال می باشد، و این مبلغ بر اساس تغییرات عناصر مالی شامل برداشت (نقدی و غیرنقدی) و هزینه های دوره مالی بوده است، با اعمال این تغییرات، سرمایه ابتدای دوره اندازه گیری، در نتیجه اعمال تغییرات مرتبط با سرمایه سود خالص بدست می آید:

صورت سود و زیان مؤسسه حمید در سال مالی منتهی به ۲۹/۱۲/۲۰۲۰

۷۰۳۰۰	سرمایه حمید در ۲۹/۱۲/۲۰۲۰
	اضافه می شود برداشت طی دوره مالی:
۱۵۰۰۰	وجوه نقد
۱۵۶۰۰	کالا
۸۵۹۰۰	جمع
۵۰۰۰۰	کسر می شود: سرمایه اول دوره آقای حمید
۵۲۱۰۰	سرمایه گذاری جدید بابت واگذاری تجهیزات
۳۳۸۰۰	سود ناخالص
	کسر می شود هزینه ها:
۸۴۸	هزینه استهلاك (۱۵۸ + ۶۹۰)
۲۶۹۳	هزینه مطالبات مشکوک الوصول (۳۶۹۰۰ × ۵٪)
۳۱۱۰۷	سود خالص طی دوره مالی قبل از مالیات
$* 2100 \times 10\% \times \frac{9}{12} = 158$	

ترازنامه ۲۹/۱۲/۲۰۲۰

۱۸۶۰۰	حسابهای پرداختنی	۶۵۸۰	بانک
۴۳۰۰	هزینه معوق پرداختنی	۳۶۹۰۰	حسابهای دریافتنی
۶۷۶۰۷	سرمایه *	۳۵۰۵۵	ذخیره م.م
		۴۰۳۲۰	موجودی کالا
		۴۰۰	پیش پرداخت اجاره
		۹۰۰۰	تجهیزات
		۸۱۵۲	استهلاك انباشته
۹۰۵۰۷	جمع بدهی و سرمایه	۹۰۵۰۷	جمع دارائی ها

* صورت تغییرات سرمایه طی سال مالی منتهی به ۱۳۸۲/۱۲/۲۹:

۵۰۰۰۰	سرمایه اول دوره
۲۱۰۰	اضافه می شود سرمایه گذاری مجدد
۵۲۱۰۰	جمع
۳۱۱۰۷	اضافه می شود: سود خالص
۱۵۵۰۷	کسر می شود: برداشت
۶۷۶۰۷	جمع سرمایه پایان دوره

در سیستم ثبت یکطرفه اطلاعات حسابداری برای تهیه گزارشهای مالی، سود خالص جهت ارائه به مقامات قانونی مناسب نمی باشد، بدین منظور برای تهیه صورتهای مالی از روی مدارک ناقص با ثبت مبادلات یکطرفه از طریق تجزیه و تحلیل دریافتها و پرداختهای حساب صندوق یا بانک می توان نسبت به یک سری اطلاعات آگاهی حاصل نموده که به اختصار به شرح زیر می باشد:

- با تجزیه و تحلیل ورودی به حساب وجوه نقد (صندوق یا بانک) که منجر به افزایش حسابها مزبور گردیده، می توان اطلاعات زیر را استخراج نمود:

- (۱) فروش نقدی کالا
- (۲) دریافتی بابت سایر درآمدها
- (۳) سرمایه گذاری مجدد توسط صاحب مؤسسه
- (۴) دریافتی بابت مطالبات نسبه
- (۵) فروش دارائیهای غیر جاری (سرمایه گذاریهای بلندمدت، دارائی اموال، ماشین آلات، تجهیزات...)
- (۶) وصولی بابت استقراض

- با تجزیه و تحلیل خروجی حساب وجوه نقد (صندوق و بانک) که منجر به کاهش حسابهای مزبور گردیده می توان اطلاعات زیر را استخراج نمود:

- (۱) خرید کالا بطور نقد
- (۲) پرداختی بابت هزینه ها

- ۳) پرداختی بابت خرید نسیه (بستانکاران)
- ۴) خرید دارائی‌های غیر جاری (اوراق مشارکت، سهام، اموال، ماشین آلات و تجهیزات...)
- ۵) پرداخت بابت اقساط وام‌های دریافتی
- ۶) اعطاء وام به دیگران
- ۷) برداشت نقدی صاحب مؤسسه

• علاوه بر این، با تجزیه و تحلیل و تغییرات حسابها و اسناد دریافتنی تجاری اطلاعات ضروری درباره فروش نسیه، برگشت از فروش، تخفیفات فروش، وصولی از مطالبات، و با بررسی و تغییرات حسابها و اسناد پرداختنی تجاری اطلاعات لازم درباره خرید نسیه، برگشت از خرید، تخفیفات خرید... و با کمک برخی منابع دیگر می‌توان اقلام عمده صورت سود و زیان و ترازنامه را مشخص کرد. در ادامه بحث، به منظور تهیه اقلام ضروری جهت انعکاس در صورتهای مالی طی چند مثال تشریح می‌گردد:

• محاسبه فروش ناخالص

جهت دستیابی به فروش ناخالص حسابهای مربوط به وجوه نقد (صندوق، بانک)، حسابها و اسناد دریافتنی تجاری و سایر مدارک موجود در واحد تجاری از قبیل فاکتور فروش... مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. زیرا فروش نقدی منجر به افزایش حساب صندوق یا بانک و فروش نسیه منجر به افزایش حسابها و اسناد دریافتنی تجاری می‌شود و کاهش حسابها و اسناد دریافتنی تجاری مزبور حاکی از آن است که مبلغی از فروش نسیه که طی سال و یا دوره مالی گذشته، تحقق یافته، در سال جاری وصول، و یا مربوط به برگشت از فروش و تخفیفات می‌باشد. نتایج رسیدگی مدارک فوق در مثال زیر تشریح می‌گردد:

مثال ۴- فرض کنید مؤسسه امید دفاتر کامل برای نگهداری رویداد مالی خود نگهداری نمی‌کند. در اول فروردین ماه سال ۱۳۴۴ مطالبات مؤسسه امید ۲۴۵۰۰ ریال و بدهی آن ۷۵۰۰ ریال بود. خلاصه اطلاعات دفتر نقدی (صندوق بانک) برای سال مالی منتهی به

۲۹ اسفند سال ۱۳۴۴ به شرح زیر است:

بانک	صندوق	
۱۱۲۵۰	۱۳۵۰	پرداخت به بستانکاران بابت خرید نسیه
۲۱۲۵۰	-	دریافتی از مشتریان بابت فروش نسیه
-	۱۳۰۰۰	فروش ماشین آلات
-	۳۹۰	اجاره انبار
۳۷۵۰	۵۰۰۰	فروش نقدی
۲۵۰۰		سرمایه نقدی اول دوره

با بررسی اسناد و مدارک مانده مطالبات (حسابهای دریافتنی) و بدهی (حسابهای پرداختنی) در ۲۹/۱۲/۱۳۴۴ به ترتیب ۴۴۰۰۰ ریال و ۹۷۵۰ ریال، تخفیفات نقدی فروش ۲۳۰ ریال و تخفیفات نقدی خرید ۸۱۰ ریال بوده است:

جهت تعیین خرید و فروش کل مؤسسه امید طی سال ۱۳۴۴ می توان به یکی از دو طریق زیر اقلام مورد نیاز بدست آورد:

• روش اول - محاسبه فروش کل:

برای محاسبه فروش کالا از طریق بررسی حساب صندوق، بانک و حسابها و اسناد دریافتنی تجاری می توان اقلام مورد نیاز را بدست آورد. چنانچه فروش نقدی صورت گرفته باشد، این عمل منجر به افزایش موجودی نقدی شده، چنانچه فروش نسیه رخ داده باشد، حسابهای دریافتنی تجاری طی دوره افزایش (بدهکار) و چنانچه مطالبات از مشتریان وصول گردیده باشد، حسابهای دریافتنی تجاری نیز کاهش (بستانکار)، پیامد این رویداد منجر به افزایش موجودی نقد گردیده است. بدین ترتیب می توان با بررسی حسابهای مزبور فروش کل را محاسبه نمود:

حسابهای دریافتنی

مانده ابتدای دوره	۲۴۵۰۰	وجوه دریافتی از مشتریان	۲۱۲۵۰
فروش نسیه	؟	تخفیفات نقدی فروش	۲۳۰
جمع بدهکار حساب	؟	جمع بستانکار حساب	۲۱۴۸۰
مانده در پایان دوره	۴۴۰۰۰		

☑ مانده پایان دوره $44000 = 21480 - ?$ = جمع بدهکار حساب

☑ $44000 + 21480 = 65480$ = جمع بدهکار حساب

☑ مانده ابتدای دوره - جمع بدهکار حساب = فروش نسیه

☑ $65480 - 24500 = 40980$ = فروش نسیه

☑ فروش نقدی + فروش نسیه = فروش کل

☑ $40980 + 5000 + 3750 = 49730$ = فروش کل

فرایند اندازه گیری فروش کل به روش دوم:

وصولی از مشتریان بابت فروش

اضافه می شود: تخفیفات فروش

برگشتی از فروش

مطالبات سوخت شده

مانده حسابها و اسناد دریافتنی تجاری پایان دوره

جمع

کسر می شود: مانده حسابها و اسناد دریافتنی تجاری اول دوره

فروش نسیه

اضافه می شود: فروش نقدی

فروش کل

* فرایند اندازه گیری فروش به روش دوم با توجه به مفروضات مثال شماره (۴) به قرار

زیر است:

۲۱۲۵۰	وصولی از مشتریان بابت فروش نسیه
۲۳۰	اضافه می شود: تخفیفات نقدی فروش
۴۴۲۳۰	مانده حسابهای دریافتنی تجاری پایان دوره
۶۵۴۸۰	جمع فروش نسیه طی دوره بانضمام مطالبات اول دوره
۲۴۵۰۰	کسر می شود: مانده حسابهای دریافتنی تجاری اول دوره
۴۰۹۸۰	فروش نسیه طی دوره
۸۷۵۰	فروش نقدی (۳۷۵۰ + ۵۰۰۰)
۴۹۷۳۰	فروش کل

• فرایند اندازه گیری درآمد اجاره از طریق رابطه زیر بدست می آید:

xxx	وصولی بابت اجاره طی سال
xxx	اضافه می شود: پیش دریافت اجاره اول دوره مالی*
xxx	جمع
xxx	کسر می شود: پیش دریافت اجاره پایان دوره مالی
xxx	درآمد اجاره

* درآمد اجاره طی دوره ناشی از تغییرات مرتبط با پیش دریافت درآمد اجاره و وصولی مبالغی طی دوره می باشد، چنانچه پیش دریافت اجاره پایان دوره نسبت به اول دوره کاهش نشان دهد، این رویکرد ناشی از سپری شدن زمان مبالغی از پیش دریافت اجاره به درآمد اجاره منتقل شده است (پیش دریافت اجاره بدهکار، درآمد اجاره بستانکار).

• فرایند اندازه گیری درآمد سود سپرده از طریق رابطه زیر بدست می آید:

xxx	وصولی بابت درآمد سود سپرده طی سال
xxx	اضافه می شود: سود سپرده دریافتنی پایان دوره مالی
xxx	جمع
xxx	کسر می شود: سود سپرده دریافتنی اول دوره مالی
xxx	درآمد سود سپرده

محاسبه خرید ناخالص

نظر به اینکه اندازه گیری خرید کل تابعی از پرداختهای نقدی از حساب صندوق یا بانک و یا غیرنقدی (نسیه) می باشد، با بررسی حسابهای موجودی نقد (صندوق، بانک) و حسابهای مرتبط با خرید نسیه (حسابها و اسناد پرداختنی تجاری) می توان خرید کل را اندازه گیری کرد. از این رو با بررسی حسابها و اسناد پرداختنی تجاری چنانچه خرید نسیه رخ داده باشد، منجر به افزایش حسابها و اسناد پرداختنی تجاری (خرید یا موجودی کالا بدهکار، حسابها یا اسناد پرداختنی تجاری بستانکار) گردیده و چنانچه بدهی مرتبط با آن پرداخت شود (حسابها یا اسناد پرداختنی تجاری بدهکار و وجوه نقد بستانکار) منجر به کاهش حسابهای مزبور شده و نیز از طریق بررسی این دو حساب (حسابها و اسناد پرداختنی) خرید نسیه محاسبه، پرداختهای نقدی آن از طریق بررسی حساب موجودی نقدی (صندوق، بانک) خرید نقدی بدست می آید، با مجموع خریدهای نسیه و خریدهای نقدی، کل خرید طی دوره اندازه گیری می شود:

$$\boxed{\text{خرید نقدی}} + \text{خرید نسیه} = \text{خرید کل}$$

نحوه محاسبه خرید ناخالص از طریق مثال زیر تشریح می شود:

مثال ۵ - اطلاعات زیر از دفاتر مؤسسه امید که رویدادهای مالی خود را بصورت سیستم یکطرفه ثبت می نماید، استخراج گردیده است:

ریال	
۵۰۰۰	مانده اسناد پرداختنی تجاری اول دوره مالی
۶۰۰۰	مانده حسابهای پرداختنی تجاری اول دوره مالی
۹۰۰۰	مانده اسناد پرداختنی تجاری پایان دوره مالی
۴۰۰۰	مانده حسابهای پرداختنی تجاری پایان دوره مالی
۸۹۰۰	پرداختی بابت اسناد پرداختنی تجاری طی دوره مالی
۳۰۲۰۰	پرداختی به بستانکاران تجاری طی دوره مالی
۱۲۰۰	برگشتی از خرید
۲۵۸۰۰	خرید نقدی

☆ نحوه تهیه و تنظیم صورتهای مالی از روی مدارک ناقص ۵۳۳

مبلغ خرید ناخالص با توجه به مثال (۵) به یکی از دوروش زیر قابل اندازه گیری می باشد:
 * روش اول - محاسبه خرید ناخالص با بررسی حسابها و اسناد پرداختنی تجاری از طریق جایگزینی تغییرات مرتبط با خرید به قرار زیر است:

اسناد پرداختنی تجاری

پرواختی طی دوره	۸۹۰۰	مانده ابتدای دوره	۵۰۰۰
		خرید نسیه	؟
جمع بدهکار	۸۹۰۰	جمع بستانکار	؟
		مانده پایان دوره مالی	۹۰۰۰

مانده $\square 9 - 8900 = 9000$

جمع بستانکار اسناد پرداختنی $\square 8900 + 9000 = 17900$

خرید نسیه $\square 17900 - 5000 = 12900$

حسابهای پرداختنی تجاری

پرواختی طی دوره	۳۰۲۰۰	مانده ابتدای دوره	۶۰۰۰
برگشتی از خرید	۱۲۰۰	خرید نسیه	؟
جمع بدهکار	۳۱۴۰۰	جمع بستانکار	؟
		مانده پایان دوره مالی	۴۰۰۰

$\square 9 - 31400 = 4000$

$\square 31400 + 4000 = 35400$

$\square 35400 - 6000 = 29400$

$\square \text{خرید نقدی} + \text{خرید نسیه} =$

$\square 25800 + 29400 + 12900 = 68100$

جمع بستانکار

خرید نسیه

خرید ناخالص

خرید ناخالص

✱ فرایند اندازه گیری خرید ناخالص به روش دوم:

	مبلغ پرداختی به فروشندگان کالا طی سال (شامل هزینه حمل،
xxx	خرید نقدی، پرداختی طی دوره)
xxx	اضافه می شود: برگشتی از خرید
xxx	تخفیفات خرید
xxx	مانده حسابها و اسناد پرداختی تجاری پایان دوره
xxx	جمع
xxx	کسر می شود: مانده حسابها و اسناد پرداختی تجاری اول دوره مالی
xxx	خرید ناخالص

✱ محاسبه خرید ناخالص بر اساس مفروضات اطلاعات مثال شماره (۵) به روش دوم:

۶۴۹۰۰	مبلغ پرداختی به فروشندگان کالا طی سال (۳۰۲۰۰ + ۸۹۰۰ + ۲۵۸۰۰)
۱۲۰۰	اضافه می شود: برگشتی از خرید
۱۴۲۰۰	مانده حسابها و اسناد پرداختی پایان دوره (۹۰۰۰ + ۴۰۰۰)
۷۹۱۰۰	جمع
۱۱۰۰۰	کسر می شود: مانده حسابها و اسناد پرداختی اول دوره مالی (۵۰۰۰ + ۶۰۰۰)
۶۸۱۰۰	خرید ناخالص

✱ فرایند محاسبه بهای تمام شده کالای فروخته شده از طریق خرید (اسناد و مدارک

مربوط به پرداختهای نقدی حسابها و اسناد پرداختی تجاری ناشی از خرید کالا در اول و پایان دوره) و موجودی کالا در اول و پایان دوره مالی به شرح زیر است:

xxx	موجودی کالا ابتدای دوره مالی
xxx	خرید ناخالص دوره مالی (طبق روشهای فوق)
xxx	اضافه می شود: هزینه حمل
xxx	کسر می شود: برگشتی از خرید و تخفیفات
xxx	خرید خالص
xxx	بهای تمام شده کالای آماده برای فروش
xxx	کسر می شود: موجودی کالا پایان دوره مالی
xxx	بهای تمام شده کالای فروخته شده

محاسبه هزینه‌های عملیاتی

جهت نیل به هزینه‌های عملیاتی با تجزیه و تحلیل پرداختهای نقدی هزینه و بدهی‌های مرتبط با هزینه‌ها (هزینه معوق پرداختنی) و دارائی‌های مصرف شده (کاهش دارائی در اثر استهلاک، ۰۰۰۰) امکان پذیر است:

فرایند اندازه‌گیری هزینه استهلاک دوره مالی با تعیین مانده اول و پایان دوره مالی هر یک از دارائی‌ها و پرداختهای نقدی بابت تحصیل دارائی‌ها از طریق تجزیه و تحلیل حسابهای مربوط به آنها به ترتیب زیر تعیین می‌شود:

xxx	تحصیل دارائی‌ها طی دوره مالی
xxx	اضافه می‌شود: مانده دارائی در اول دوره مالی
xxx	کسر می‌شود: مانده دارائی در پایان دوره مالی
xxx	هزینه دوره مالی

تبدیل سیستم ثبت یکطرفه به سیستم دوطرفه

فرایند تبدیل سیستم ثبت یکطرفه به ثبت دوطرفه به ماهیت ثبت و اطلاعات مرتبط با آن بستگی دارد، از آنجا که یک راهکار معینی برای تبدیل در کلیه شرایط بطور یکسان وجود ندارد، از این رو قاعده کلی برای تبدیل ثبت یکطرفه به دوطرفه، ضرورت دارد که صورت وضعیت مالی، واحد تجاری در ابتدای هر دوره موثر را تهیه و از طریق ثبت مانده اقلام عناصر مالی که در صورت وضعیت مالی مندرج است، در دفاتر به صورت ثبت دوطرفه اعمال می‌گردد.

فرایند اندازه‌گیری هزینه‌های دوره از طریق تجزیه و تحلیل حساب پیش پرداخت هزینه به قرار زیر است:

xxx	مانده پیش پرداخت هزینه اول دوره
xxx	اضافه می‌شود: پرداختهای نقدی بابت پیش پرداختها طی دوره
xxx	کسر می‌شود: مانده پیش پرداخت هزینه در پایان دوره
xxx	هزینه تحقق یافته طی دوره

فرایند اندازه‌گیری هزینه از طریق تجزیه و تحلیل مانده بدهی‌های مرتبط با هزینه‌ها و

	پرداخت نقدی طی دوره مالی مربوط به آن به شرح زیر است:
	مبلغ پرداختی هزینه‌های سال جاری و بدهی مربوط به هزینه‌های
xxx	معوق سال قبل
xxx	کسر می‌شود: مانده حساب هزینه‌های پرداختی اول دوره
xxx	مبلغ پرداختی مربوط به هزینه‌های دوره جاری
xxx	اضافه می‌شود: مانده حساب هزینه پرداختی پایان دوره مالی
xxx	هزینه‌های دوره

تمرین و مسائل

۱- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری مؤسسه (م) استخراج شده است:

مانده حسابهای دریافتنی ۱/۱	۱۲۰۰۰	دریافت سفته بابت مطالبات	۱۷۰۰۰
برگشتی از فروش	۵۰۰۰	مطالبات سوخت شده	۱۵۰۰
وجوه نقد دریافتی از مشتریان	۴۵۰۰۰	اسناد دریافتنی نکول شده	۳۵۰۰
تخفیفات اعطایی به مشتریان	۳۰۰۰	حسابهای دریافتنی آخر دوره	۱۰۰۰۰

مطلوبست:

تعیین فروش نسیه مؤسسه.

۲- اطلاعات زیر در دست است:

مانده صندوق اول دوره	۵۰۰۰	پرداختی بابت خرید نسیه	۱۰۰۰۰
مانده بانک اول دوره	۱۰۰۰۰	خرید نقدی	۲۰۰۰۰
دریافتی از مشتریان طی دوره	۲۰۰۰۰	مانده صندوق پایان دوره	۱۰۰۰۰
دریافتی بابت درآمد متفرقه	۵۰۰۰	مانده بانک پایان دوره	۱۵۰۰۰

مطلوبست:

تعیین فروش نقدی مؤسسه.

۳- اطلاعات زیر در دست است:

الف:

حسابهای پرداختنی اول دوره	۷۶۰۰	حسابهای پرداختنی آخر دوره	۹۵۰۰
پرداختی بابت خرید نسیه	۲۰۰۰۰	برگشتی از خرید	۲۴۰۰
تخفیفات نقدی خرید	۵۰۰	اعطاء سفته بابت خرید نسیه	۴۶۰۰

ب:

مانده وجوه نقد اول دوره	۳۰۰۰۰	مانده وجوه نقد پایان دوره	۲۰۰۰۰
وجوه دریافتی از مشتریان	۳۰۰۰۰	وجوه پرداختنی بابت خرید نسیه	۴۰۰۰۰
فروش نقدی	۱۰۰۰۰		

مطلوبست:

۱. تعیین خرید نسیه بر اساس مفروضات (الف) با استفاده از تجزیه و تحلیل حسابهای پرداختنی
۲. تعیین خرید نقدی بر اساس مفروضات (ب) با استفاده از تجزیه و تحلیل حساب دریافت و پرداخت.

۴- با استفاده از اطلاعات زیر مانده حسابهای دریافتنی اول دوره کدام است؟

فروش طی دوره (شامل ۱۰۰۰۰ ریال نقد)	۴۰۰۰۰
وجوه دریافتی از مشتریان	۳۰۰۰۰
تخفیفات به مشتری (نسیه)	۵۰۰۰
مطالبات سوخت شده	۳۰۰۰
برگشت از فروش	۵۰۰۰
سفته واخواست شده (نکول) بابت فروش کالا	۵۰۰۰
وصولی سفته بابت فروش کالا (نسیه)	۱۰۰۰۰
مانده حسابهای دریافتنی پایان دوره	۱۵۰۰۰

- ۵- مؤسسه آریا در پایان ۱۳۷۷ دچار حادثه شده، کلیه دفاتر و مدارک حسابداری آن در اثر حادثه از بین رفت. خلاصه اطلاعات مربوط به پایان ۱۳۷۶ در اختیار می باشد:

دارائی اموال و ماشین آلات (دارایی ثابت): وسائط نقلیه ۲۰۰۰۰ ریال، اثاثه ۱۰۰۰۰ ریال. دارائی جاری: موجودی کالا ۲۰۰۵۰۰ ریال، حسابهای دریافتنی (بدهکاران) ۲۴۰۰۰ ریال، موجودی بانک ۲۷۰۶۰، موجودی صندوق ۵۹۰ ریال، پیش پرداخت عوارض ۵۰۰ ریال بدهی جاری: حسابهای پرداختنی ۱۱۰۲۰۰ ریال، اجاره پرداخت نشده ۲۰۰۰ ریال بدهی مربوط به خریدهای اقساطی ۲۷۹۰ ریال، اطلاعات زیر مربوط به سال ۱۳۷۱ نیز در دست است:

- ۱- نرخ استهلاک وسائط نقلیه ۳۰٪ و اثاثه ۱۵٪
- ۲- کالائی که از تولید کننده خریداری شود مشمول ۳٪ تخفیف می باشد. کل تخفیفات دریافتی طی سال ۱۳۷۱ بالغ بر ۱۲۴۸۰ ریال می باشد (خرید نسیه بوده است) علاوه بر خریدهای فوق مبلغ ۵۰۰۰۰۰ ریال کالا بطور نسیه خریداری شده است.
- ۳- موجودی کالای ۱۳۷۱/۱۲/۲۹ بالغ بر ۹۰۲۰۰ ریال
- ۴- هزینه های هفتگی که از محل فروش نقدی قبل از واریز به بانک، پرداخت شده به قرار زیر می باشد.
- برداشت ۳۰۰ ریال، هزینه حمل به خارج ۵۰۰ ریال، هزینه سوخت ۱۰۰ ریال، هزینه های متفرقه ۵۰ ریال
- ۵- نسبت سود ناخالص ۴۰ درصد بهای فروش
- ۶- موجودی نقد (صندوق) در پایان ۱۳۷۱ بالغ بر ۱۶۷۰ ریال
- ۷- هزینه اجاره ساختمان ماهانه ۱۰۰۰ ریال
- ۸- از بررسی صورتحساب بانک موارد زیر افشاء گردید:

ریال	
۱۰۱۰۵۰۰	پرداخت بابت خرید کالا
۱۱۲۴۶۰	حقوق
۲۳۱۸۰۰	مانده موجودی بانک
۶۶۸۰	پرداخت بابت هزینه تعمیر
۱۳۰۰۰	پرداخت اجاره

۳۲۰۰	پرداخت عوارض ^۱
۳۰۴۰	پرداخت نهایی بابت خریدهای اقساطی
۴۸۷۰۰	پرداخت بابت تخلیه کالا
۳۷۰۰۰	برداشت شخصی
۳۶۸۰۰	هزینه ایاب و ذهاب
۶۴۰۰	هزینه نقاشی و رنگ آمیزی
۱۲۲۸۰	هزینه تبلیغات
۳۰۰۰	هزینه بیمه
۳۶۲۳۰	هزینه های متفرقه
	مطلوبست:
	تهیه صورتهای مالی مؤسسه آریا

۶- اطلاعات زیر از دفاتر مؤسسه آوا که رویدادهای مالی خود را به صورت سیستم یکطرفه ثبت و نگهداری می نماید، استخراج شده است: (واحد هزار ریال)

ریال	
۲۵۰۰	مانده اسناد دریافتنی تجاری اول دوره
۳۹۰۰	مانده حسابهای دریافتنی تجاری اول دوره
۳۵۰۰	مانده اسناد دریافتنی تجاری پایان دوره
۲۵۴۰	مانده حسابهای دریافتنی تجاری پایان دوره
۱۰۰۰۰	مبلغ دریافتی از مشتریان بابت اسناد دریافتنی تجاری
	مبلغ دریافتی از مشتریان بابت حسابهای دریافتنی تجاری
۲۹۰۰۰	(شامل ۳۰۰ ریال که مربوط به فروش ماشین تحریر بوده است)
۵۶۰	برگشتی از فروش
۷۰۰	مطالبات سوخت شده
۵۰۰	نکول سفته (سفته واخواست شده)
۷۰۰۰	فروش نقدی

مطلوبست:

محاسبه فروش ناخالص

۷- مؤسسه البرز در اول فروردین ۱۳۸۸ با سرمایه ۴۵۰۰۰۰۰۰ ریال شروع به فعالیت نمود. در شروع ااثاته را به مبلغ ۲۴۰۰۰۰۰۰ ریال نقداً خریداری کرد. در طی سال مبلغ ۵۰۰۰۰۰۰۰ ریال از مؤسسه اعتباری قرض نمود. برداشت شخصی ماهانه طی سال بالغ بر ۶۰۰۰۰۰۰ ریال. کلیه عملیات مؤسسه از طریق صندوق انجام می‌گیرد. خلاصه عملیات در طی سال مالی منتهی به ۱۳۸۸/۱۲/۲۹ به شرح زیر است:

۱۰۰۰۰۰۰۰۰	فروش (شامل فروش نقدی به مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰۰ ریال)
۷۵۰۰۰۰۰۰	خرید (شامل خرید نقدی به مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال)
۷۰۰۰۰۰۰	هزینه حمل
۳۰۰۰۰۰۰	هزینه دستمزد
۸۰۰۰۰۰۰	تخفیفات فروش
۶۲۰۰۰۰۰۰	هزینه حقوق
۱۵۰۰۰۰۰۰	مطالبات سوخت شده
۱۲۰۰۰۰۰۰	هزینه‌های فروش
۲۲۰۰۰۰۰۰	هزینه تبلیغات
۱۳۰۰۰۰۰۰	برداشت کالا جهت مصرف شخصی
۳۰۰۰۰۰۰۰	سرمایه‌گذاری مجدد
۵۰۰۰۰۰۰۰	برداشت جهت پرداخت شهریه دانشگاه
۲۱۰۰۰۰۰۰۰	مانده مطالبات در پایان سال ۱۳۸۸
۱۵۰۰۰۰۰۰۰	مانده بدهی در پایان سال ۱۳۸۸
۱۰۰۰۰۰۰۰۰	موجودی کالا پایان دوره
٪۱۰	نرخ استهلاک ااثاته

مطلوبست:

تهیه صورت سود و زیان و ترازنامه مؤسسه البرز. (جهت تهیه صورتهای مالی حساب صندوق، حسابهای دریافتنی و پرداختنی را تجزیه و تحلیل تا اقلام نامعلوم مشخص گردد.)

۸- دارائی و بدهی مؤسسه دماوند در ابتدا و پایان سال به شرح زیر بوده است:

<u>x۸/۱۲/۲۹</u>	<u>x۹/۱۲/۲۹</u>	
۱۵۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	نقلیه
؟	۸۶۰۰۰	بستانکاران
۹۳۰۰۰	؟	بدهکاران
۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	موجودی کالا
۱۵۰۰	۲۶۰۰	موجودی صندوق
۳۰۰۰۰	۲۷۰۰۰	اثاثه
۱۸۷۰۰	۱۵۶۰۰	موجودی بانک

• مبادلات نقدی طی سال مالی منتهی به x۹/۱۲/۲۹ شامل اقلام زیر است:

۴۱۰۰۰۰	پرداخت به بستانکاران
۱۷۰۰۰۰	فروش نقدی (۲۵٪ فروش کل)
۸۲۰۰۰	هزینه مؤسسه تجاری
۱۳۰۰۰۰	خرید نقدی
۵۲۷۰۰۰	دریافتنی مطالبات
۳۰۰۰۰	برداشت شخصی
	اطلاعات اضافی:

۱- نرخ سود ناخالص بطور یکنواخت در کلیه فروشها ۲۵ درصد گردش عملیات (فروش)

۲- هزینههای معوق واحد تجاری در x۹/۱۲/۲۹ بالغ بر ۵۰۰۰ ریال.

۳- نقلیه جدیدی در اول مهرماه ۱۳۸۸ خریداری شده است. (از زمان خرید استهلاک پذیر است)

- ۴- اثاثه به ارزش دفتری ۶۰۰۰ ریال طی سال فروخته شده است.
- ۵- نرخ استهلاک نقلیه ۱۵٪/ نرخ استهلاک اثاثه ۱۰٪ در سال (به استثنای اقلام فروخته شده).
- مطلوبست:
- تهیه و تنظیم صورتهای مالی.
- ۹- اطلاعات زیر از مدارک حسابداری (ثبت یکطرفه) تجارتخانه حمید استخراج گردیده است: (واحد هزار ریال)

xv/۱۲/۲۹	x۶/۱۲/۲۹	
۱۲۴۰۰	۱۵۷۷۰	بستانکاران
۳۳۰	۶۰۰	هزینه‌های معوق (پرداخت نشده)
۱۲۰۴۰	۱۱۶۱۰	دارائی متفرقه
۱۱۱۲۰	۸۰۴۰	موجودی کالا
۸۰۸۰	۶۹۶۰	موجودی نقد
۱۷۸۷۰	؟	بدهکاران تجاری

• مبادلات خرده فروشی طی سال xv۱۳ به قرار زیر می باشد:

- ۱- وصولی از بدهکاران و تخفیفات اعطایی که در بستانکار حساب منظور شده ۶۴۰۰۰
- ۲- برگشتی از فروش ۱۴۵۰
- ۳- مطالبات سوخت شده ۴۲۰
- ۴- فروش نقد و نسیه ۸۱۸۱۰
- ۵- تخفیفات به بستانکاران ۷۰۰
- ۶- برگشتی از خرید ۴۰۰
- ۷- سرمایه گذاری جدید بطور نقد ۸۵۰۰
- ۸- دریافتی مطالبات و تسویه حساب کامل ۶۲۵۰۰
- ۹- خرید نقدی ۱۰۳۰
- ۱۰- هزینه‌های نقدی ۹۵۷۰

۴۳۰	۱۱- پرداختی بابت تجهیزات خریداری شده بطور نقد
۱۳۱۸۰	۱۲- برداشت شخصی بطور نقد
۶۰۲۷۰	۱۳- پرداخت نقدی به بستانکاران

مطلوبست:

تهیه و تنظیم صورتهای مالی.

۱۰- مؤسسه خرده فروشی هادی در اول مهرماه سال ۱۳۸۸ دچار آتش سوزی شده و بیشتر مدارک در اثر آتش سوزی از بین رفت. دارائی و بدهی های مؤسسه هادی در اول مهرماه ۱۳۸۷ به شرح زیر بوده است:

۱۰۰۰۰	تجهیزات به کسر استهلاک
۹۵۰۰	موجودی انبار
۱۶۰۰	حسابهای دریافتنی
۳۰۰	پیش پرداخت عوارض
۲۵۶۵۰	موجودی بانک
۹۰۰	موجودی صندوق
۶۱۰۰	بستانکاران (خرید نسیه)
۲۵۰	بستانکاران (آب و برق)
۶۵۰	بستانکاران (هزینه های حسابداری)

پس از بررسی صورتحساب بانک تا پایان شهریور ماه ۱۳۸۸ موارد زیر افشاء گردید:

۱۶۴۵۶۰	پرداختی چکهای صادر شده
۱۶۷۸۱۰	پرداختی بابت کالا
۱۸۰۰	پرداختی عوارض
۱۱۰۰	پرداختی آب و برق
۸۳۰۰	پرداختی مالیات بر درآمد
۶۵۰۰	پرداختی اجاره
۶۵۰	پرداختی دستمزد حسابداری
۴۹۰۰	سایر هزینه های متفرقه

اطلاعات بدست آمده از مشتریان بابت مطالبات و بدهی تا تاریخ ۳۱ شهریور ماه سال ۱۳۸۸:

۹۷۹۰	بدهی بابت خرید نسیه
۴۷۰	بدهی بابت آب و برق
۱۲۵۰	بدهی بابت دستمزد حسابداری
۱۵۰۰	بدهی بابت اجاره
۴۰۰	پیش پرداخت عوارض
۳۶۰۰	مطالبات تأیید شده از طریق مشتریان (حسابهای دریافتنی)

شرکت بیمه موافقت نموده که مبلغ ۱۲۵۰۰ ریال بابت خسارت کالا در اثر آتش سوزی و ۷۵۰۰ ریال بابت خسارت سایر موارد پرداخت نماید.

موجودی نقد در پایان شهریورماه ۱۹۰۰ ریال

پایان سال مالی ۳۱ شهریورماه می باشد.

سایر اطلاعات برآوردی طی سال مالی (مؤسسه ۵۰ هفته در سال فعالیت تجاری دارد):

- هزینه های نقدی متفرقه هر هفته ۲۰ ریال، خرید نقدی کالا هر هفته ۱۵۰ ریال،

هزینه نقدی دستمزد هر هفته ۳۰۰ ریال

- برداشت نقدی شخصی هر هفته ۵۵۰ ریال

- سیاست فروش طی دوره مالی معمولاً ۲۵ درصد بیش از بهای تمام شده صورت می گیرد.

مطلوبست:

تهیه صورتهای مالی بر اساس مفروضات فوق

۱۱- آقای امیر و آقای اردلان فروشگاهی جهت فعالیت تجاری تأسیس نموده، که به نسبت

مساوی در سود و زیان سهم می باشند. فقط برخی از حسابها را در دفاتر نگهداری

می کنند. اطلاعات زیر از مدارک دفتر شرکت در دو سال متوالی استخراج شده است.

(واحد هزار ریال):

x۲/۱۲/۲۹	x۱/۱۲/۲۹	
۷۰۷۰	۳۹۵۰	مانده حساب جاری بانک
۲۰۳۶۰	۲۲۵۵۰	موجودی کالا
-	۲۵۵۰۰	حسابهای دریافتنی تجاری
۱۲۷۴۰	-	حسابهای پرداختنی تجاری
-	۱۵۰۰۰	اثاثه
-	۲۰۰۰	نقلیه

سایر اطلاعات سال ۱۳۳۲:

- فروش طی سال بالغ بر ۱۶۰۳۸۰ ریال، خرید طی سال بالغ بر ۱۲۳۰۲۰ ریال، سرمایه امیر در پایان سال ۱۳۳۱ بالغ بر ۱۰۰۰۰۰ ریال کمتر از سرمایه اردلان بود.
- خلاصه عملیات نقدی فروشگاه طی سال مالی منتهی به ۱۳۳۲/۱۲/۲۹ به شرح زیر است:

پرداخت بابت خرید کالا	۱۲۷۹۲۰	پرداخت هزینه آب و برق	۲۵۰۰
دریافتی از مشتریان بابت فروش نسبه	۱۴۵۴۸۰	پرداخت هزینه تبلیغات	۱۷۴۰
سرمایه گذاری جدید توسط آقای امیر	۱۰۰۰۰۰	پرداخت هزینه حمل	۱۳۶۰
پرداخت حقوق	۱۷۵۰۰	پرداخت هزینه تعمیر	۳۶۲۰
پرداخت اجاره شش ماهه دوم سال x۱	۶۰۰۰	پرداخت هزینه متفرقه	۱۴۰۰
پرداخت مالیات شش ماهه دوم سال x۲	۵۰۰۰	برداشت امیر	۵۵۲۰
		برداشت اردلان	۴۲۵۰

• بدهی های پرداخت نشده در پایان سال ۱۳۳۲:

هزینه آب و برق	۵۲۰ ریال
هزینه تبلیغات	۲۶۰ ریال
هزینه متفرقه	۱۵۰ ریال

- برای اثاثه ۵ درصد و وسائط نقلیه ۲۰ درصد استهلاك در نظر گرفته شود.
- برای حسابهای دریافتنی ۵ درصد هزینه مطالبات مشکوک الوصول در نظر گرفته شود.

• $\frac{1}{3}$ هزینه وسائط نقلیه به حساب اردلان منظور شود.

مطلوبست:

۱. تهیه صورت سود و زیان سال مالی منتهی به ۲۹/۱۲/۲۰۲۰

۲. تهیه صورت وضعیت مالی در ۲۹/۱۲/۲۰۲۰

۱۲- ترازنامه مؤسسه پندیس در اول سال ۱۳۴۴ به شرح زیر بوده است:

۵۰۰	۷۰	صندوق
۳۶۰۰	۲۵۰۰	اسناد دریافتنی
۱۶۰۰	۳۹۰۰	حسابهای دریافتنی تجاری
۴۰۰۰۰	۱۷۵۳۰	موجودی کالا
	۷۰۰۰	تجهیزات
	۱۴۷۰۰	ماشین آلات
<u>۴۵۷۰۰</u>	<u>۴۵۷۰۰</u>	جمع

خلاصه عملیات نقدی مؤسسه طی سال ۱۳۴۴ به شرح زیر است:

۵۰۰	۷۰	مانده
۴۰۰۰	۲۹۰۰۰	دریافتی از مشتریان
۲۴۹۰۰	۱۰۰۰۰	وصولی اسناد دریافتنی
۲۱۵۸۰	۷۳۷۰۰	فروش نقدی
۱۴۳۰۰		پرداخت بابت اسناد پرداختنی
۱۴۷۰۰		پرداخت به بستانکاران
۱۲۰۰۰		پرداخت اجاره
۱۸۰۰		پرداخت هزینه اداری
۱۴۵۰۰		برداشت
۴۰		مانده صندوق
<u>۲۴۵۰</u>		مانده بانک
<u>۱۱۲۷۷۰</u>	<u>۱۱۲۷۷۰</u>	جمع

سایر اطلاعات:

- فروش نسیه به مبلغ ۴۰۷۰۰ ریال.
  - تخفیفات فروش به مبلغ ۲۰۰ ریال.
  - خرید نسیه به مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال.
  - تخفیفات دریافتی به مبلغ ۱۰۰ ریال.
  - دریافت سفته به مبلغ ۱۰۹۰۰ ریال (اسناد دریافتنی) از مشتریان.
  - صدور سفته به مبلغ ۱۵۰۰۰ ریال به بستانکاران.
  - موجودی کالا در ۴/۱۲/۲۹ به مبلغ ۱۵۳۰۰ ریال.
  - برای مانده حسابهای دریافتنی (بدهکاران) ۵٪ ذخیره مطالبات مشکوک الوصول در نظر گرفته شود.
  - نرخ استهلاك برای تجهیزات ۵٪ و برای ماشین آلات ۱۰٪ در نظر گرفته شود.
- مطلوبست:

۱. تهیه صورت سود و زیان سال مالی منتهی به ۴/۱۲/۲۹

۲. تهیه صورت وضعیت مالی در ۴/۱۲/۲۹

۱۳- (الف) و (ب) یک شرکت غیرسهامی را تأسیس و نسبت سود و زیان بطور مساوی است. اطلاعات زیر از مدارک شرکت غیرسهامی استخراج گردیده است:

پایان سال مالی	اول سال مالی	
۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	زمین و ساختمان (بهای تمام شده)
۷۵۰۰۰	۶۰۰۰۰	ماشین آلات (بهای تمام شده)
۲۵۰۰۰	۲۰۰۰۰	تجهیزات (بهای تمام شده)
۳۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	موجودیها
۲۲۰۰۰	۱۷۰۰۰	حسابهای دریافتنی
۵۰۰۰	۴۹۰۰	موجودی بانک
۵۰۰۰	۱۱۰۰	موجودی صندوق
—	۵۰۰۰	پیش پرداخت بیمه
۸۰۰۰	—	اسناد دریافتنی

۵۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	حسابهای پرداختنی
—	۱۰۰۰۰	اسناد پرداختنی

سرمایه شرکاء در اول دوره باهم مساوی بوده است. سرمایه گذاری مجدد طی دوره توسط (الف) ۱۵۰۰۰ ریال و برداشت طی دوره شریک (ب) ۵۰۰۰ ریال. برآورد مطالبات مشکوک الوصول ۴۰۰۰ ریال، نرخ استهلاك دارایی استهلاك پذیر ۱۰٪ در سال (زمین و ساختمان باهم در نظر گرفته شود).
مطلوبست:

تهیه صورتهای مالی شرکت غیرسهامی

ضمیمه الف:

جدول ارزش فعلی بر مبنای نرخهای مختلف

جدول شماره (۱): ارزش فعلی یک ریال بر مبنای نرخهای $\frac{1}{4}\%$ تا $\frac{3}{4}\%$

n/i	$\frac{1}{2}\%$	1%	$1\frac{1}{2}\%$	2%	$2\frac{1}{2}\%$	3%
1	0.995025	0.990099	0.985222	0.980392	0.975610	0.970874
2	0.990075	0.980296	0.970662	0.961169	0.951814	0.942596
3	0.985149	0.970590	0.956317	0.942322	0.928599	0.915142
4	0.980248	0.960980	0.942184	0.923845	0.905951	0.888487
5	0.975371	0.951466	0.928260	0.905731	0.883854	0.862609
6	0.970518	0.942045	0.914542	0.887971	0.862297	0.837484
7	0.965690	0.932718	0.901027	0.870560	0.841265	0.813092
8	0.960885	0.923483	0.887711	0.854390	0.820747	0.789409
9	0.956105	0.914340	0.874592	0.836755	0.800728	0.766417
10	0.951348	0.905287	0.861667	0.820348	0.781198	0.744094
11	0.946615	0.896324	0.848933	0.804263	0.762145	0.722421
12	0.941905	0.887449	0.836387	0.788493	0.743556	0.701380
13	0.937219	0.878663	0.824027	0.773033	0.725420	0.680951
14	0.932556	0.869963	0.811849	0.757875	0.707727	0.661118
15	0.927917	0.861349	0.799852	0.743015	0.690466	0.644862
16	0.923300	0.852821	0.788031	0.728446	0.673625	0.623167
17	0.918707	0.844377	0.776385	0.714163	0.657195	0.605016
18	0.914136	0.836017	0.764912	0.700159	0.641166	0.587395
19	0.909588	0.827740	0.753607	0.686431	0.625528	0.570286
20	0.905063	0.819544	0.742470	0.672971	0.610271	0.553676
21	0.900560	0.811430	0.731498	0.659776	0.595386	0.537549
22	0.896080	0.803396	0.720688	0.646839	0.580865	0.521893
23	0.891622	0.795442	0.710037	0.634156	0.566697	0.506692
24	0.887186	0.787566	0.699544	0.621721	0.552875	0.491934
25	0.882772	0.779768	0.689206	0.609531	0.539391	0.477606
26	0.878380	0.772048	0.679021	0.597579	0.526235	0.463695
27	0.874010	0.764404	0.668986	0.585862	0.513400	0.450189
28	0.869662	0.756836	0.659099	0.574375	0.500878	0.437077
29	0.865335	0.749342	0.649359	0.563112	0.488661	0.424346
30	0.861030	0.741923	0.641923	0.552071	0.476743	0.411987
31	0.856746	0.734577	0.630308	0.541246	0.465115	0.399987
32	0.852484	0.727304	0.620993	0.530633	0.453771	0.388337
33	242848.0	301027.0	618116.0	922025.0	307244.0	620773.0
34	0.844022	0.712973	0.602774	0.510228	0.431905	0.366045
35	0.839823	0.705914	0.593866	0.500028	0.421371	0.355383
36	0.835645	0.698925	0.585090	0.490223	0.411094	0.345032
37	0.831487	0.692005	0.576443	0.480611	0.401067	0.334983
38	0.827351	0.685153	0.567924	0.471187	0.391285	0.325226
39	0.823235	0.678370	0.559531	0.461948	0.381741	0.315754
40	0.819139	0.671653	0.551262	0.452890	0.372431	0.306557
41	0.815064	0.665003	0.543116	0.444010	0.363347	0.297628
42	0.811009	0.658419	0.535089	0.435304	0.354485	0.288959
43	0.806974	0.651900	0.527182	0.426769	0.345839	0.280543
44	0.802959	0.645445	0.519391	0.418401	0.337404	0.272372
45	0.798964	0.639055	0.511715	0.410197	0.329174	0.264439

دنباله جدول شماره (۱): ارزش فعلی یک ریال بر مبنای نرخهای $\frac{1}{2}\%$ تا 6%

n\i	$3\frac{1}{2}\%$	4%	$4\frac{1}{2}\%$	5%	$5\frac{1}{2}\%$	6%
1	0.966784	0.961535	0.956938	0.952381	0.947867	0.943396
2	0.933511	0.924556	0.915730	0.907029	0.898452	0.889996
3	0.901943	0.888996	0.876297	0.863838	0.851614	0.839619
4	0.871442	0.854840	0.838561	0.822702	0.807217	0.792094
5	0.841973	0.821927	0.802451	0.783526	0.765134	0.747258
6	0.813501	0.790315	0.767896	0.746215	0.725246	0.704961
7	0.785991	0.759918	0.734828	0.710681	0.687437	0.665057
8	0.759412	0.730690	0.703185	0.676839	0.651599	0.627412
9	0.733731	0.702587	0.672904	0.644609	0.617629	0.591898
10	0.708919	0.675564	0.643928	0.613913	0.585431	0.558395
11	0.684946	0.649581	0.616199	0.584679	0.554911	0.526788
12	0.661783	0.624597	0.589664	0.556837	0.525982	0.496969
13	0.639404	0.600574	0.564272	0.530321	0.498561	0.468839
14	0.617782	0.577475	0.539973	0.505068	0.472569	0.442301
15	0.596891	0.555265	0.516720	0.481071	0.447933	0.417265
16	0.576706	0.533908	0.494469	0.458112	0.424581	0.393646
17	0.557204	0.513373	0.473176	0.436297	0.402447	0.371364
18	0.538361	0.493628	0.452800	0.415521	0.381466	0.350344
19	0.520156	0.474642	0.433302	0.395734	0.361579	0.330513
20	0.502566	0.456387	0.414643	0.376889	0.342729	0.311805
21	0.485571	0.438834	0.396787	0.358942	0.324862	0.294155
22	0.469151	0.421955	0.379701	0.341850	0.307926	0.277505
23	0.453286	0.405726	0.363350	0.325571	0.291873	0.261797
24	0.437957	0.390121	0.347703	0.310068	0.276657	0.246979
25	0.423147	0.375117	0.332731	0.295303	0.262234	0.232999
26	0.408838	0.360689	0.318402	0.281241	0.248563	0.219810
27	0.395012	0.346817	0.304691	0.267848	0.235605	0.207368
28	0.381654	0.333477	0.291571	0.255094	0.223322	0.195630
29	0.368748	0.320651	0.279015	0.242946	0.211679	0.184557
30	0.356278	0.308319	0.267000	0.231377	0.200644	0.174110
31	0.344230	0.296460	0.255502	0.220359	0.190184	0.164255
32	0.332590	0.285058	0.244500	0.209866	0.180269	0.154957
33	0.321343	0.274094	0.233971	0.199873	0.170871	0.146486
34	0.310476	0.263552	0.223896	0.190355	0.161963	0.137912
35	0.299977	0.253415	0.214254	0.181290	0.153520	0.130105
36	0.289833	0.243669	0.205028	0.172657	0.145516	0.122741
37	0.280032	0.234297	0.196199	0.164436	0.137930	0.115793
38	0.270562	0.225285	0.187750	0.156605	0.130739	0.109239
39	0.261413	0.216621	0.179665	0.149148	0.123924	0.103056
40	0.252572	0.208289	0.171929	0.142046	0.117463	0.097222
41	0.244031	0.200278	0.164525	0.135282	0.111339	0.091719
42	0.235779	0.192575	0.157440	0.128840	0.105535	0.086527
43	0.227806	0.185168	0.150661	0.122704	0.100033	0.081630
44	0.220102	0.178046	0.144173	0.116861	0.094818	0.077008
45	0.212659	0.171198	0.137964	0.111297	0.089875	0.072650

دنباله جدول شماره (۱): ارزش فعلی یک ریال بر مبنای نرخهای ۷٪ تا ۱۵٪

n/i	7%	8%	9%	10%	12%	15%
1	0.934580	0.925926	0.917431	0.909091	0.892857	0.869565
2	0.873439	0.857339	0.841680	0.826446	0.797194	0.756144
3	0.816298	0.793832	0.772183	0.751315	0.711780	0.657516
4	0.762895	0.735030	0.708425	0.683013	0.635518	0.571753
5	0.712986	0.680583	0.649931	0.620921	0.567427	0.497177
6	0.666342	0.630170	0.596267	0.564474	0.506630	0.432328
7	0.622750	0.583490	0.574034	0.513158	0.452349	0.375937
8	0.582009	0.540269	0.501866	0.466507	0.403883	0.326902
9	0.543934	0.500249	0.460428	0.424098	0.360610	0.284262
10	0.508349	0.463193	0.422411	0.385543	0.321973	0.247185
11	0.475093	0.428883	0.387533	0.350494	0.287476	0.214943
12	0.444012	0.397114	0.355535	0.318631	0.256675	0.186907
13	0.414964	0.367698	0.326179	0.289664	0.229174	0.162528
14	0.387817	0.340461	0.299246	0.263331	0.204620	0.141329
15	0.362446	0.315242	0.274538	0.239392	0.182696	0.122894
16	0.338735	0.291890	0.251870	0.217629	0.163122	0.106865
17	0.316574	0.270269	0.231073	0.197845	0.145644	0.092926
18	0.295864	0.250249	0.211994	0.179859	0.130040	0.080805
19	0.276508	0.231712	0.194490	0.163508	0.116107	0.070265
20	0.258419	0.214548	0.178431	0.148644	0.103667	0.061100
21	0.241513	0.198656	0.163698	0.135131	0.092560	0.053131
22	0.225713	0.183941	0.150182	0.122864	0.082643	0.046201
23	0.210947	0.170315	0.137781	0.111678	0.073788	0.040174
24	0.197147	0.157699	0.126405	0.101526	0.065882	0.034936
25	0.184249	0.146018	0.115968	0.092296	0.058823	0.030378
26	0.172195	0.135202	0.106393	0.083905	0.052521	0.026415
27	0.160930	0.125187	0.097608	0.076278	0.046894	0.022970
28	0.150402	0.115914	0.089548	0.069343	0.041869	0.019974
29	0.140563	0.107328	0.082155	0.063039	0.037383	0.017369
30	0.131367	0.099377	0.075371	0.057309	0.033378	0.015103
31	0.122773	0.092016	0.069148	0.052099	0.029502	0.013133
32	0.114741	0.085200	0.063438	0.047362	0.026609	0.011420
33	0.107235	0.078889	0.058200	0.043057	0.023758	0.009931
34	0.100219	0.073045	0.053395	0.039143	0.021212	0.008635
35	0.093663	0.067635	0.048986	0.035584	0.018940	0.007509
36	0.087535	0.062625	0.044941	0.032349	0.016910	0.006529
37	0.081809	0.057986	0.037826	0.026735	0.013481	0.004937
38	0.076457	0.053690	0.037826	0.026735	0.013481	0.004937
39	0.071455	0.049713	0.034703	0.024304	0.012036	0.004293
40	0.066780	0.046031	0.031838	0.022095	0.010747	0.003733
41	0.062412	0.042621	0.029209	0.020086	0.009595	0.003246
42	0.058329	0.039464	0.026797	0.018260	0.008567	0.002823
43	0.054513	0.036541	0.024584	0.016600	0.007649	0.002455
44	0.050946	0.033834	0.022555	0.015091	0.006830	0.002134
45	0.047613	0.031328	0.020692	0.013719	0.006098	0.001856

جدول شماره (۲): مجموع ارزش فعلی n قسط یک ریالی بر مبنای نرخهای $\frac{1}{2}\%$ تا 3%

n	$\frac{1}{2}\%$	1%	$1\frac{1}{2}\%$	2%	$2\frac{1}{2}\%$	3%
1	0.995025	0.990099	0.985222	0.980392	0.975610	0.970874
2	1.985099	1.970395	1.955883	1.941561	1.927424	1.913470
3	2.970248	2.940985	2.912200	2.883883	2.856024	2.828611
4	3.950496	3.901966	3.854385	3.807729	3.761974	3.717098
5	4.925866	4.853431	4.782645	4.713460	4.645829	4.579707
6	5.896384	5.795476	5.697187	5.601431	5.508125	5.417191
7	6.862074	6.728195	6.598214	6.471991	6.349391	6.230283
8	7.822959	7.651678	7.485925	7.325481	7.170137	7.019692
9	8.779064	8.566018	8.360517	8.162237	7.970866	7.786109
10	9.730412	9.471305	9.222185	8.982585	8.752064	8.530203
11	10.677027	10.367628	10.071118	9.786848	9.514209	9.252624
12	11.618932	11.255077	11.907505	10.575341	10.257765	9.954004
13	12.556151	12.133740	12.731532	11.348374	10.983185	10.634955
14	13.488708	13.003703	13.543382	12.106249	11.690912	11.296073
15	14.416625	13.865053	14.343233	12.849264	12.381378	11.937935
16	15.339925	14.717874	14.131264	13.577709	13.055003	12.561102
17	16.258632	15.562251	14.907649	14.291872	13.712198	13.166118
18	17.172768	16.398269	15.672561	14.992031	14.353364	13.756513
19	18.082356	17.226009	16.426168	15.678462	14.978891	14.323799
20	18.987419	18.045535	17.168639	16.351433	15.589162	14.877475
21	19.887979	18.856983	17.900137	17.011209	16.184549	15.415024
22	20.784059	19.660379	18.62.824	17.658084	16.765413	15.936917
23	21.675681	20.455821	19.330861	18.292204	17.332110	16.443608
24	22.562866	21.243387	20.030405	18.913926	17.884986	16.935542
25	23.445638	22.023156	20.719611	19.523456	18.424376	17.413148
26	24.324018	22.795204	21.398632	20.121036	18.956011	17.876842
27	25.198028	23.559608	22.067617	20.706898	19.464011	18.327031
28	26.067689	24.316443	22.726717	21.281272	19.964889	18.764108
29	26.933024	25.065785	23.376076	21.844385	20.453550	19.188455
30	27.794054	25.807708	24.015838	22.396456	20.930293	19.600441
31	28.650800	26.542285	24.646146	22.937702	21.395407	20.000428
32	29.503284	27.269589	25.267139	23.468335	21.849178	20.388766
33	30.351526	27.989693	25.878954	23.988564	22.291881	20.765792
34	31.195548	28.702666	26.481728	24.498592	22.723786	21.131837
35	32.035371	29.408580	27.075595	24.998619	23.145157	21.487220
36	32.871016	30.107505	27.660684	25.488842	23.556251	21.832253
37	33.702504	30.799510	28.237127	25.969453	23.957318	22.167235
38	34.529854	31.484663	28.805052	26.440641	24.348603	22.492462
39	35.353089	32.163033	29.364583	26.902589	24.730344	22.808215
40	36.172228	32.834686	29.915845	27.355479	25.102775	23.114772
41	36.987291	33.499689	30.458961	27.799489	25.466122	23.412400
42	37.798300	34.158108	30.994050	28.234794	25.820607	23.701359
43	38.605274	34.810008	31.521232	28.661562	26.166446	23.981902
44	39.108232	35.455454	32.040622	29.079963	26.503849	24.254274
45	40.207196	36.094508	32.552337	29.490160	26.833024	24.518713

جدول شماره (۲): مجموع ارزش فعلی n قسط یک ریالی بر مبنای نرخهای $\frac{1}{2}\%$ تا 6%

n/i	$3\frac{1}{2}\%$	4%	$4\frac{1}{2}\%$	5%	$5\frac{1}{2}\%$	6%
1	0.966184	0.961538	0.956936	0.952381	0.947867	0.943396
2	1.899694	1.886095	1.872668	1.859410	1.846320	1.833393
3	2.801637	2.775091	2.748964	2.723248	2.697933	2.673012
4	3.673079	3.629895	3.587526	3.545951	3.505150	3.465106
5	4.515052	4.451822	4.389977	4.329477	4.270284	4.212364
6	5.328553	5.242137	5.157872	5.075692	4.995530	4.917324
7	6.114544	6.002055	5.892701	5.786373	5.682967	5.582381
8	6.873956	6.732745	6.595886	6.463213	6.334566	6.209794
9	7.607687	7.435332	7.268791	7.107822	6.952195	6.801692
10	8.316605	8.110896	7.912718	7.721735	7.537626	7.360087
11	9.001551	8.760477	8.528917	8.306414	8.092536	7.886875
12	9.663334	9.385074	9.118581	8.863252	8.618518	8.383844
13	10.302738	9.985648	9.682852	9.396573	9.117079	8.852683
14	10.920520	10.563123	10.222825	9.898641	9.589648	9.294984
15	11.517411	11.118387	10.739546	10.379658	10.037581	9.712249
16	12.094117	11.652296	11.234015	10.837770	10.462162	10.105895
17	12.651321	12.165669	11.707191	11.274066	10.864509	10.477260
18	13.189682	12.659297	12.159992	11.689587	11.246074	10.827603
19	13.709837	13.133939	12.593294	12.085321	11.607654	11.158116
20	14.212403	13.590326	13.007936	12.462210	11.950382	11.469921
21	14.697974	14.029160	13.404724	12.821153	12.275244	11.764077
22	15.167125	14.451115	13.784425	13.163003	12.583170	12.041582
23	15.620410	14.856842	14.147775	13.488574	12.875042	12.303379
24	16.058368	15.246963	14.495478	13.798642	13.151699	12.550358
25	16.481515	15.622080	14.828209	14.093945	13.413933	12.783356
26	16.890352	15.982769	15.146611	14.375185	13.662495	13.003166
27	17.285365	16.329586	15.451303	14.643034	13.898100	13.210534
28	17.667019	16.663063	15.742874	14.898127	14.121422	13.406164
29	18.035767	16.983715	16.021889	15.141074	14.333101	13.590721
30	18.392045	17.292033	16.288889	15.372451	14.533745	13.764831
31	18.736276	17.588494	16.544391	15.592811	14.723929	13.929086
32	19.068865	17.873552	16.788891	15.802677	14.904198	14.084043
33	19.390208	18.147646	17.022862	16.002549	15.075069	14.230230
34	19.700684	18.411198	17.246785	16.192904	15.237033	14.368141
35	20.000661	18.664613	17.461012	16.374194	15.390552	14.498246
36	20.290494	18.908282	17.666041	16.546852	15.536068	14.620987
37	20.570525	19.142579	17.862240	16.711287	15.673999	14.736780
38	20.841087	19.367864	18.049990	16.867893	15.804738	14.846019
39	21.102500	19.584485	18.229656	17.017041	15.928662	14.949075
40	21.355072	19.792774	18.401584	17.159086	16.046125	15.046297
41	21.599104	19.993052	18.566109	17.294368	16.157464	15.138016
42	21.834883	20.185627	18.723550	17.423208	16.262999	15.224543
43	22.062689	20.370795	18.874210	17.545912	16.363032	15.306173
44	22.282791	20.548841	19.018383	17.662773	16.457851	15.383182
45	22.495450	20.720040	19.156347	17.774070	16.547726	15.455832

جدول شماره (۲): مجموع ارزش فعلی n قسط یک ریالی بر مبنای نرخهای ۷٪ تا ۱۵٪

n/i	7%	8%	9%	10%	12%	15%
1	0.934579	0.925926	0.917431	0.909091	0.892857	0.869565
2	1.808018	1.970395	1.759111	1.735537	1.690051	1.625709
3	2.624316	2.577097	2.531295	2.486852	2.401831	2.283225
4	3.387211	3.312127	3.239720	3.169865	3.037349	2.854978
5	4.100197	3.992710	3.889651	3.790787	3.604776	3.352155
6	4.766540	4.622880	4.485919	4.355261	4.111407	3.784483
7	5.389289	5.206370	5.032953	4.868419	4.563757	4.160420
8	5.971299	5.746639	5.534819	5.334926	4.967640	4.487322
9	6.515232	6.246888	5.995247	5.759024	5.328250	4.771584
10	7.023582	6.710081	6.417658	6.144567	5.650223	5.018769
11	7.498674	7.138964	6.805191	6.495061	5.937699	5.233712
12	7.942686	7.536078	7.160726	6.813692	6.194374	5.420619
13	8.357651	7.903776	7.486904	7.103356	6.423548	5.583147
14	8.745468	8.244237	7.786150	7.366687	6.628168	5.724476
15	9.107914	8.559479	8.060688	7.606080	6.810864	5.847370
16	9.446649	8.851369	8.312558	7.823709	6.973986	5.954235
17	9.763223	9.121638	8.543631	8.021553	7.119630	6.047161
18	10.059087	9.371887	8.755625	8.201412	7.249670	6.127966
19	10.335595	9.603599	8.950115	8.364920	7.365777	6.198231
20	10.594014	9.818147	9.128546	8.513564	7.469444	6.259331
21	10.835527	10.016803	9.292244	8.648694	7.562003	6.312462
22	11.061241	10.200744	9.442425	8.771540	7.644646	6.358663
23	11.272187	10.371059	9.580207	8.883218	7.718438	6.398837
24	11.469334	10.528758	9.706612	8.984744	7.784316	6.433771
25	11.653583	10.674776	9.822580	9.077040	7.843139	6.464149
26	11.825779	10.809978	9.928972	9.160945	7.895660	6.490564
27	11.986709	10.935165	10.026580	9.237223	7.942554	6.513534
28	12.137111	11.051078	10.116128	9.306567	7.984423	6.533508
29	12.277674	11.158406	10.198283	9.369606	8.021806	6.550877
30	12.409041	11.257783	10.273654	9.426914	8.055184	6.565980
31	12.531814	11.349799	10.342802	9.479013	8.084986	6.579113
32	12.646555	11.434999	10.406240	9.526376	8.111594	6.590533
33	12.752790	11.513888	10.464441	9.569432	8.135352	6.600463
34	12.854009	11.586934	10.517835	9.608575	8.156564	6.609099
35	12.947672	11.654568	10.566821	9.644159	8.175504	6.616607
36	13.035208	11.717193	10.611763	9.676508	8.192414	6.623137
37	13.117017	11.775179	10.652993	9.705917	8.207513	6.628815
38	13.193473	11.828869	10.690820	9.732651	8.220993	6.633752
39	13.264928	11.878582	10.725523	9.756956	8.233030	6.638045
40	13.331709	11.924613	10.757360	9.779051	8.243777	6.641778
41	13.394120	11.967235	10.786569	9.799137	8.253372	6.645025
42	13.452449	12.006699	10.813366	9.817397	8.261939	6.647848
43	13.506962	12.043240	10.837950	9.833998	8.269589	6.650302
44	13.557908	12.077074	10.860505	9.849089	8.276418	6.652437
45	13.605522	12.108402	10.881197	9.862808	8.282516	6.654293

ضمیمه ب:

برابره‌ای فارسی اصطلاحات انگلیسی

A

Accounting in Liquidation	حسابداری تصفیه
Accumulated Other Comprehensive Income	سایر سود جامع انباشته
Additional Paid in Capital	سرمایه پرداخت شده اضافی
Antidilution	ضد تقلیل
Autorized Stock	سهام مجاز
Available-for-sale Securities	اوراق بهادار آماده برای فروش

B

Bankruptcy	ورشکستگی
Basic Earning Per Share	سود اولیه هر سهم
Bear bonds	اوراق قرضه بی نام
Bearer Bond	اوراق قرضه بی نام

C

Callabic bonds	اوراق قرضه قابل بازخرید
Call Capital	سرمایه تمهد شده
Call Date	تاریخ بازخرید - زمان خرید
Call Option	اختیار خرید سهام با نرخ معین
Call Premium	صرف بازخرید
Call Price	ارزش بازخرید
Callable	عندالمطالبه - دیداری
Callable Bonds	اوراق قرضه قابل بازخرید قبل از سررسید
Callable Preferred Stock	سهام ممتاز قابل بازخرید
Cash Flow From Financing Activities	جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای تأمین مالی
Cash Flow From Investing Activities	جریانهای نقدی ناشی از فعالیتهای سرمایه گذاری
Cash Yield	بازده نقدی
Closely Held Company	شرکت سهامی خاص

Closely Held Corporation	شرکت سهامی خاص
Common Stock	سهام عادی
Common Stock Equivalent	معادل سهام عادی
Compensating	تضمینی - متقابل
Compensating Expenditure	مخارج جبران‌کننده
Compensating Payment	پرداخت جبران‌کننده
Compensation	جبران خسارت - حقوق - مزد، اجرت خدمت
Compensation Expense	هزینه تخفیف تشویقی - هزینه جبرانی
Compensation Package	حقوق و سایر مزایا - کل حقوق، کل عایدی
Compensatory Plans	طرح اختیار خرید سهام با تخفیف تشویقی
Complex Capital Structure	ساختار سرمایه پیچیده
Contingent Common Stock	سهام عادی احتمالی
Contributed Capital	سرمایه پرداخت شده
Convertible Securities	اوراق بهادار قابل تبدیل
Cost Benefit Consideration	تجزیه تحلیلی نسبت هزینه بر سود
Cumulative Preferred Stock	سهام ممتاز با سود انباشته

D

Deep Discount bonds	اوراق قرضه با تخفیف زیاد
Deferred Tax (Deferred Charges)	مالیات انتقالی به دوره آتی
Depletion of Natural Assets	تحلیل منابع طبیعی
Diluter	تقلیل دهنده
Diluted E.P.S	سود تقلیل یافته هر سهم
Dilution of E.P.S	تقلیل سود هر سهم
Dilutive Securites	اوراق بهادار تقلیل دهنده
Direct Method	روش مستقیم
Disguised Debt	بدهی پنهان
Dividend Preferences	اولویت‌های سود سهام
Dividends in Arrears	سود سهام معوق

Donated Capital سرمایه اهدایی

E

Earned Capital حقوق مالی تحصیل شده
 Earning Per Share (E.P.S) سود هر سهم
 Earning Potential درآمدهای احتمالی - عواید احتمالی
 Effective Interest Method روش نرخ بهره مؤثر
 Equity Method روش ارزش ویژه
 Ex-Rights بدون حق تقدم
 Exercise Price قیمت قابل اعمال، قیمت تعیین شده برای خرید سهام
 Extraordinary Gain سود غیر مترقبه

F

Fair Value Method روش ارزش متعارف
 Financing Activities فعالیتهای تأمین مالی
 Fractional Share Warrents امتیاز پاره سهم
 Fully Diluted Earning Per Share سود تقلیل یافته هر سهم
 Fully Secured Creditors بستانکاران دارای وثیقه کامل
 Held-to-Maturity Securities اوراق بهادار نگهداری تا سررسید
 Holding Unrealized gain and Loss سود و زیان تحقق نیافته ناشی از نگهداشت

I

If-Converted Method روش تبدیل مشروط
 Indirect Method روش غیر مستقیم
 Intrinsic Value ارزش ذاتی
 Investing Activities فعالیتهای سرمایه گذاری
 Issued Stock سهام صادر شده
 Junk bonds اوراق قرض بنجل

L

Lapse of Stock Option	انقضای استفاده از اختیار خرید سهام
Large Stock Dividends	سود سهام قابل ملاحظه
Leased Property Under Capital Lease	اموال امتیجاری در اجاره سرمایه‌ای
Legal Capital	سرمایه اسمی - سرمایه قانونی
Legal Reserve	اندوخته قانونی
Liability Under Stock Appreciation Rights	بدهی ناشی از افزایش ارزش سهام
Liquidating Dividends	سود سهام تصفیه
Loss Per Share (L.P.S)	زیان هر سهم
Loss on Expiration of Stock Warrent	زیان ناشی از انقضاء گواهینامه حق خرید سهام

M

Modified Treasury Stock Method	روش تعدیل شده سهام خزانه
Money Market	بازار مالی

N

Net Cash Flow From Operating Activities	جریان خالص ورود وجه ناشی از فعالیت‌های عملیاتی
No Par Value	بدون ارزش اسمی
Non Cash Equity	ارزش ویژه غیر نقدی
Non Cash Expcrse	هزینه‌های غیر نقدی
Non Cash Investing and Financing Activities	فعالیت‌های تأمین مالی و سرمایه‌گذاری غیر نقدی
Non Compensatory Plans	طرح اختیار خرید سهام بدون تخفیف تشویقی
Non Cumulative Preferred Stock	سهام ممتاز بدون سود انباشته
Non Par Common Stock	سهام عادی بدون ارزش اسمی
Non Participating Preferred Stock	سهام ممتاز بدون مشارکت در کل سود
Non Public Company	شرکت سهامی خاص
Non Public Enterprise	شرکت سهامی خاص
NonPublic Enterprise	سهامی خاص

O

Obligation Under Capital Lease	تعهدات در اجاره سرمایه‌ای
Operating Activities	فعالیتها عملیاتی
Operating Profitability	سودآوری عملیات
Opportunity Cost	هزینه فرصت از دست رفته
Option Contraet	اختیار معامله - قرارداد اختیاری
Outstanding Stock	سهام در دست سهامداران

P

Participating Preferred Stock	سهام ممتاز مشارکت در کل سود
Payout Ratio	نسبت پرداخت سود سهام
Potential	بالتقوه احتمالی
Potentially Dilutive	تقلیل بالتقوه
Preferred Stock	سهام ممتاز
Price Earning (P/E) Ratio	نسبت قیمت به سود
Primary Earning Per Share	سود اولیه هر سهم
Profitability	سودآوری
Public Corporation	شرکت سهامی عام
Publicly Held Company	شرکت سهامی عام
Put Option	اختیار فروش سهام

R

Real Insolvency	توقف کامل
Reclassification	تغییر طبقه‌بندی
Redeemable Bonds	اوراق قرضه قابل بازخرید
Redeemable bonds	اوراق قرضه قابل تبدیل
Refunding bonds	اوراق قرضه جایگزینی
Registered bonds	اوراق قرضه با نام
Relative Faire Value	ارزش نسبی بازار (متعارف)

Reorganization	تجدید سازمان
Reserves, Restrictions on Retained Earning	اندوخته‌ها - محدودیت در سود انباشته
Retirement of Treasury Stock	ابطال سهام خزانه
Return of Investment	برگشت از سرمایه‌گذاری (سود سهام تصفیه)
Risk Assessment	ارزیابی مخاطره

S

Safety Stock	موجودی ایمنی
Sales Rate	ضریب فروش
Scrip Dividends	سود سهام تعهد شده
Secret Reserve	اندوخته پنهان
Secured bonds	اوراق قرضه تضمین شده
Securities Fair Value Adjustment	تعدیل ارزش متعارف اوراق بهادار
Serial bonds	اوراق قرضه سریال
Share Option	اختیار معامله سهام
Short Cut Method	روش انجام آزمون سریع
Significant Influence	نفوذ قابل ملاحظه
Simple Capital Structure	ساختار سرمایه ساده
Small Stock Dividends	سود سهام غیر قابل ملاحظه
Speculation	سفته بازی
Stated Value	ارزش ثبت شده، ارزش تعیین شده
Stated Value	ارزش تعیین شده، ارزش اعلام شده
Staying Solvent	ایفای تعهدات
Stock Appreciation Rights	مزایای ناشی از افزایش ارزش سهام
Stock Appreciation Rights	حقوق نقدی ناشی از تغییر ارزش سهام
Stock Bonus and Award Plan	واگذاری سهام به عنوان پاداش
Stock Bonus and Award Plans	واگذاری سهام به عنوان پاداش
Stock Dividends	سود سهمی
Stock Dividends Distributable	سود سهمی قابل توزیع

Stock Option	اختیار خرید سهام
Stock Rights	حق تقدم خرید سهام
Stock Splits	تجزیه سهام
Stock Subscriptions	سهام تعهد شده - سهام پذیره نویسی شده
Stock Warrant	گواهینامه خرید سهام
Stockout	فقدان موجودی
Structural Factors	عوامل ساختاری
Sustance Over Form	رجحان محتوی بر شکل

T

Theory in Practice	تئوری در عمل
Theory in Use	تئوری در عمل
Tipical Fixed Plans	طرح های ثابت
Total Quality Management	مدیریت کیفیت فراگیر
Trading Securities	اوراق بهادار قابل داد و ستد
Treasury Stock	سهام خزانه
Typical Fixed Plans	طرح های ثابت

U

Unsecured Creditors	بستانکاران عادی (بدون وثیقه)
Unsecured bonds	اوراق قرضه تضمین نشده
Usage Rate	ضریب مصرف

W

Watered Stock	سهام رقیق
---------------	-----------

Z

Zero Coupon bonds	اوراق قرضه بدون بهره
-------------------	----------------------

فهرست موضوعی

۲۳۸	آزمون بازده نقدی
۱۱۲	ابطال سهام خزانة
۴۷۱	اجاره سرمایه‌ای
۴۷۹	اختیار خرید سهام
۱۸۱	اختیار خرید سهام
۷۴	ارزش اسمی سهام
۱۷۰	ارزش دفتری
۹۱	ارزش نسبی
۳۴۴، ۳۳۵، ۳۳۴، ۳۲۹، ۳۲۶، ۳۲۵، ۲۸۳	ارزش ویژه
۴	اوراق قرضه بدون بهره
۲۸، ۱۸، ۱۷، ۱۶	استهلاك صرف اوراق قرضه
۲۸، ۱۸، ۱۳، ۱۲	استهلاك كسر اوراق قرضه
۸۹	اعلام سود سهام تصفيه
۹۸	افزايش سرمايه
۷۸	انتشار سهام
۱۶۵، ۱۴۵، ۹۹، ۷۶	اندوخته
۹۶، ۹۵، ۹۴	اندوخته مخفی
۵۷	انواع سهام
۵۳	انواع شرکت سهامی
۳۲۲، ۳۱۹، ۳۱۶، ۳۱۵، ۳۱۴، ۳۱۳، ۳۰۱، ۲۹۹، ۲۸۵، ۲۸۲	اوراق بهادار آماده برای فروش
۱۶۸	اوراق بهادار تقلیل دهنده
۳۲۴، ۳۱۹، ۳۱۵، ۳۱۴، ۳۱۳، ۲۹۳، ۲۸۵، ۲۸۳	اوراق بهادار داد و ستد
۲۵۴، ۲۳۹، ۲۳۸، ۱۶۸	اوراق بهادار قابل تبدیل
۳۱۶، ۳۱۵، ۳۱۲، ۲۸۸، ۲۸۲	اوراق بهادار نگهداری تا سررسید
۳۱	اوراق قرضه با امتیاز خرید سهام
۴	اوراق قرضه با تخفیف زیاد
۱۵	اوراق قرضه با صرف

اوراق قرضه باکسر	۱۰
اوراق قرضه با مبلغ اسمی	۸
اوراق قرضه با نام	۲
اوراق قرضه با نرخ متغیر	۴
اوراق قرضه بنجل	۳
اوراق قرضه بی نام	۳
اوراق قرضه تضمین شده	۳
اوراق قرضه تضمین نشده	۳
اوراق قرضه سریال	۲۲، ۳
اوراق قرضه قابل بازخرید	۳
اوراق قرضه قابل تبدیل	۴۷۴، ۳۳، ۳
اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام عادی	۴۷۷
اوراق مشارکت	۳۷۱، ۳۶۷، ۳۳۸، ۴
بازخرید اوراق قرضه	۴۷۳، ۲۸
بازده سرمایه گذاریها و سود پرداختی بابت تأمین مالی	۴۲۱، ۴۲۰، ۴۱۹
پاره سهم	۱۵۷
تجزیه سهام	۲۳۰، ۲۲۹، ۱۶۲، ۱۶۱
تخصیص سود انباشته	۱۶۶، ۱۶۴
تعریف شرکت سهامی	۵۲
تعهد پذیره نویسان	۷۵، ۷۳
تغییرات سرمایه	۹۸
تفاوت عام و خاص	۵۳
حسابداری سرمایه گذاری بلندمدت	۳۵۷
حسابداری سرمایه گذاریها طبق بیانیه های ایران	۳۴۱
حسابداری سهام خزانه	۱۰۴، ۱۰۲
حسابداری سهام خزانه روش ارزش اسمی	۱۰۶
حسابداری سهام خزانه روشی بهای تمام شده	۱۰۵

حق تقدم خرید سهام.....	۱۷۷، ۱۷۲
حقوق ناشی از افزایش ارزش سهام.....	۱۹۰
روش ارزش دفتری.....	۱۲۰
روش ارزش ذاتی.....	۱۸۴
روش تبدیل مشروط.....	۲۳۹
روش تفاضلی.....	۹۴
روش غیر مستقیم.....	۴۸۱، ۴۳۸، ۴۵۲، ۴۵۱، ۴۲۷، ۴۲۶
روش مستقیم.....	۴۸۰، ۴۲۷، ۴۲۶
ساختار سرمایه ساده و پیچیده.....	۲۲۷
سرمایه اهدایی.....	۹۶
سرمایه پرداخت شده.....	۲۱
سرمایه قانونی.....	۷۵، ۷۲
سرمایه گذاری در اوراق بهادار سریع معامله.....	۳۶۹، ۳۴۹
سرمایه گذاری در اوراق مشارکت.....	۳۷۰، ۳۴۱
سرمایه مجاز.....	۷۲
سود انباشته.....	۱۴۲
سود اولیه و تقلیل یافته هر سهم.....	۲۵۴، ۲۵۲، ۲۴۶، ۲۴۲، ۲۳۹، ۲۳۴
سود سهام.....	۱۴۳
سود سهام تصفیه.....	۱۵۱
سود سهام تعهد شده.....	۱۴۹
سود سهام غیر نقدی.....	۱۴۸
سود سهام نقدی.....	۱۴۶، ۱۴۵
سود سهمی.....	۲۳۰، ۲۲۹، ۱۵۵، ۱۵۲، ۱۴۴
سود سهمی غیر قابل ملاحظه.....	۱۵۲
سود سهمی قابل ملاحظه.....	۱۵۴
سود هر سهم.....	۲۳۳، ۲۲۶
سهام با نام.....	۵۷

۵۸	سهام بی نام
۷۲	سهام تعهد شده
۲۴۲، ۱۰۵، ۱۰۴، ۱۰۳، ۷۴	سهام خزانه
۹۴	سهام رقیق
۶۹، ۵۸	سهام عادی
۵۹	سهام ممتاز
۲۵۳، ۶۰	سهام ممتاز با سود انباشته
۶۲	سهام ممتاز بدون انباشت
۶۴، ۶۱	سهام ممتاز بدون سود انباشته
۶۳، ۶۱	سهام ممتاز دارای حق مشارکت جزئی
۶۷، ۶۶	سهام ممتاز قابل بازخرید
۶۷، ۶۶	سهام ممتاز قابل بازخرید
۱۷۰، ۶۵	سهام ممتاز قابل تبدیل
۱۷۰، ۶۵	سهام ممتاز قابل تبدیل
۷۲	سهام منتشر شده در دست مردم
۵۳	سهامی خاص
۵۴، ۵۳	سهامی عام
۵۲۸، ۵۱۰	سیستم حسابداری دوطرفه
۵۲۸، ۵۲۱، ۵۱۱، ۵۱۰	سیستم حسابداری یکطرفه
۵۲	شرکت سهامی
۲۴۹	صدور سهام احتمالی
۸۸	صدور سهام با ارزش اسمی
۹۰	صدور سهام بدون ارزش اسمی
۹۱	صدور سهام به صورت یکجا
۹۳	صدور سهام در مقابل اموال و خدمات
۸۹، ۷۳	صرف سهام
۴۲۸، ۴۱۲	صورت سود و زیان جامع

۵۰۱۱، ۵۰۹	صورتهای مالی از روی مدارک ناقص
۱۸۳، ۱۸۱	طرح اختیار خرید
۱۸۶، ۱۸۴، ۱۸۳، ۱۸۱	طرح تشویقی کارکنان
۴۶۹، ۴۶۲، ۴۳۶، ۴۲۱	فعالتهای تأمین مالی
۴۶۹، ۴۵۹، ۴۳۶، ۴۲۰	فعالتهای سرمایه گذاری
۴۵۲، ۴۳۷، ۴۳۴، ۴۱۷	فعالتهای عملیاتی
۱۰۰	کاهش سرمایه
۱۷۹، ۱۷۲	گواهی نامه خرید سهام
۱۱۵، ۱۰۶	مبادله دوگانه
۱۱۵، ۱۰۵	مبادله یگانه
۵۱۱	محدودیت سیستم حسابداری یکطرفه
۱۹	مخارج انتشار اوراق قرضه
۴۲۶	مفهوم وجوه نقد
۴۶۲، ۴۲۱، ۴۱۹، ۴۱۷	وجوه نقد پرداختی (خروجی)
۴۶۲، ۴۲۱، ۴۱۹، ۴۱۸	وجوه نقد دریافتی (ورودی)
۹۶	هزینه های انتشار سهام
۴۴۶	هزینه های غیر نقدی

فهرست منابع و مآخذ

الف) منابع و مآخذ فارسی

- ۱- قانون تجارت
- ۲- حسابداری شرکتهای سهامی: تألیف و ترجمه دکتر رضا نظری، سازمان حسابرسی
- ۳- حسابداری شرکتهای سهامی: تألیف حسن همتی، انتشارات ترمه ۱۳۸۱
- ۴- استانداردهای حسابداری در ایران نشریه شماره ۱۴۵ سازمان حسابرسی
- ۵- حسابداری مالی پیشرفته جلد دوم: تألیف حسن همتی، انتشارات ترمه سال ۱۳۸۰
- ۶- مباحث جاری در حسابداری: تألیف حسن همتی، انتشارات ترمه سال ۱۳۷۹
- ۷- اوراق مشارکت سازمان حسابرسی، سوابق، مقررات و حسابداری نشریه ۱۵۳ سازمان حسابرسی
- ۸- استانداردهای حسابداری نشریه شماره ۱۶۰

ب) منابع و مآخذ انگلیسی

1. Kieso D.E., and Weygant, J.J., Intermediate Accounting, John Wiley and Sons Inc, New York, 2001.
2. Williams, Stanga, Holder Intermediate Accounting, Harcourt Brace College Publishers 1995.
3. Skousen, Stice Intermediate Accounting, South Western College Publishing 2000.
4. Chasteen L.G. Flanety, R.E and O'connor, M.C., Intermediate Accounting, 4th ed, Mc.Graw, Hill Inc, 1992.
5. Smith Shouen, Stice Intermediate Accounting, By South Western Publishing Co. 1995.
6. Delaney, Hopkins C.P.A. John Wiley and Sons, Inc 2001.

7. FASB. 128.
8. Willey GAAP. 2001.
9. Hartman, Harber, Knoblett, Reckers Intermediate Accounting, South Western College Publishing Co. 1998.
10. Willey GAAP. 2002.
11. J.David Spiceland James F.Sepe LAWREWCE.A. TOMASSINI Intermediat Accounting Mc Graw-Hill 2001.
12. Dyckman, Thomas R. and Others. "Intermediate Accounting", Irwin Pub Co. (1992).
13. Welsh, Glenn and Others. "Intermediate Accounting", Irwin Pub Co. (1996).
14. Willey GAAP. 2003.
15. Delaney, Hopkins C.P.A.John Wiley and Sons, Inc 2003.